MICHEL

TOURNIER

Meteorii

„Un geniu apocaliptic!"

L'AURORE

Anansi
CLASIC

COLECȚIE COORDONATĂ DE **BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU**

MICHEL
TOURNIER

Meteorii

Traducere din limba franceză, postfață și note de
Irina Bădescu

PANDORA M

EDITORI:
Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir

FONDATOR:
Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Florina Gălățanu

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Gabriela Anghel

CORECTURĂ:
Oana Apostolescu

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosință al lucrării nu este transferabil.
Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

Titlul original: *Les météores*
Autor: Michel Tournier

Copyright © Éditions Gallimard, 1975

Copyright © Pandora M, 2022
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-441-9
ISBN (EPUB): 978-606-978-548-5

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

Capitolul I

Pietrele sunătoare

În ziua de 25 septembrie 1937, un curent de perturbații circulând dinspre Terra Nova spre Marea Baltică împingea în Culoarul Mânecii mase de aer oceanic cald și umed. La ora 17 și 19 minute, o pală de vânt dinspre vest-sud-vest ridică poalele bătrânei Henriette Puysoux care își culegea cartofii din câmp, făcu să pocnească storul Cafenelei Amicilor din Plancoët, închise brutal unul dintre obloanele casei doctorului Bottereau de la marginea pădurii din Hunaudaie, întoarse opt pagini din *Meteorii* lui Aristotel, cartea pe care o citea Michel Tournier pe plaja de la Saint-Jacut, stârni un nor de praf și de paie tocate pe drumul către Plélan, azvârli o ploaie de stropi pe fața lui Jean Chauvé, care își îndrepta barca spre golfulețul Arguenon, umflă și învârti pe frânghia pe care se aflau la uscat rufele familiei Pallet, porni motorașul eolian de la ferma Les Mottes și smulse un pumn de frunze aurii din mestecenii albi din grădina de la Cassine.

Soarele începuse să coboare în spatele dealului unde săracii cu duhul de la Sainte-Brigitte culegeau ochiul-boului și cicori sălbatice care, prinse în buchete neîndemânatice, aveau să se adune maldăr, în ziua de 8 octombrie, la picioarele statuii celei ce le era patroană. Partea asta a golfulețului Arguenon, îndreptată spre est, nu primește vântul marin decât dinspre uscat, astfel încât Maria-Barbara regăsea în cețurile sărate ale mareelor de septembrie mirosul acru de frunze uscate puse pe foc venind de pretutindeni dinspre hinterland. Așternu un șal peste cei doi gemeni ghemuiți unul într-altul în același hamac.

Câți ani să aibă? Cinci ani? Nu, pe puțin șase. Ba nu, au șapte ani. Tare e greu să-ți amintești vârsta copiilor! Cum să-ți aduci aminte de ceva care se schimbă întruna? Mai ales când era vorba de ăștia doi, atât de firavi, atât de necopți. De altminteri, imaturitatea, această rămânere în urmă a ultimilor doi copii ai ei o liniștește pe Maria-Barbara și îi dă siguranță. I-a alăptat vreme mai îndelungată decât pe toți ceilalți copii. S-a emoționat într-o zi citind că mamele eschimos le dădeau să sugă copiilor până când ei ajungeau în stare să mestece peștele înghețat și carnea afumată — adică, până la trei sau patru ani. Ăștia doi cel puțin nu învață neapărat să umble ca să se îndepărteze de mama lor. Dintotdeauna a visat la un copil care să vină spre ea, pășind drept pe

picioruşe, şi care, autoritar, să-i descheie bluza cu amândouă mâinile, să scoată afară plosca din carne şi să bea cum bea un bărbat din sticlă. Adevărul este că ea n-a ştiut niciodată prea bine să desprindă din pruncul de ţâţă bărbatul, soţul, amantul.

Copiii ei... Mama aceasta perpetuă nu ştie bine câţi sunt la număr. Nu vrea să ştie. Nu vrea să numere, aşa cum nu a vrut, ani în şir, să citească pe chipul celor din jur o mustrare crescândă, o ameninţare ascunsă. Sterilizată. Naşterea gemenilor a necesitat o scurtă anestezie. Să se fi profitat, oare, de ocazie pentru a comite cumplitul atentat? Să se fi pretat Edouard la un complot ca acesta? Adevărul este că, de atunci, ea nu a mai născut. Vocaţia ei maternă pare să se fi stins în naşterea asta dublă. De obicei, ea începe să se neliniştească de îndată ce ultimul născut ajunge să fie înţărcat. Face parte din acel soi de femei care nu sunt fericite şi echilibrate decât fiind însărcinate sau alăptând. S-ar părea însă că gemenii i-au adus împlinirea definitivă. Poate că există „mame gemelare" pentru care orice copil e pe jumătate ratat, câtă vreme nu se naşte însoţit de un frate-asemenea...

Un concert de lătrături şi de râsete. Soseşte Edouard. Călătoria lui la Paris a durat mai puţin decât de obicei. Oare să-şi fi pierdut, cu vârsta, gustul pentru escapade în Capitală? S-a dus sus, la Cassine, să se schimbe. După care va veni să o salute pe Maria-Barbara. Se va apropia în vârful picioarelor prin spatele şezlongului. Îşi va apleca faţa spre a ei şi se vor privi cu capetele într-o parte. O va săruta pe frunte şi va veni să se aşeze drept în faţa ei, înalt, zvelt, elegant, plin de sine, cu un zâmbet tandru şi ironic pe care va părea că îşi pune arătătorul, parcă spre a i-l arăta mai bine, netezindu-şi mustaţa tunsă scurt.

Edouard este cel de-al doilea soţ al Mariei-Barbara. Pe primul abia dacă l-a cunoscut. Chiar, oare, de ce o fi murit? Pe mare, bineînţeles, de altminteri, era ofiţer secund în Marina comercială. Dar de boală sau într-un accident? Îşi aduce aminte ca prin ceaţă. Poate că el a dispărut, pur şi simplu, pentru că nevastă-sa era atât de absorbită de prima ei sarcină, încât şi uitase de efemerul ei autor.

Prima ei sarcină... Abia în ziua când tânăra femeie a aflat că aşteaptă un copil, abia atunci a început adevărata ei viaţă. Înainte, erau părinţii, adolescenţa, aşteptarea cu pântecele plat şi înfometat. Apoi, sarcinile nu vin una după alta, se topesc toate într-una singură, devin o stare normală, fericită, ici-colo întreruptă de scurte vacanţe pline de spaimă. Puţin îi păsa de bărbat,

de semănător, de cel care dădea măruntul bobârnac ce declanșa procesul creator.

Gemenii încep să se miște scâncind, și Maria-Barbara se apleacă asupra lor cu inima strânsă, din nou, de ciudata metamorfoză pe care momentul trezirii o provoca pe fața lor. Dorm și, așa redați intimității lor celei mai adânci, reduși la ceea ce au în ei mai profund și mai statornic — reduși, adică, la *fondul lor comun* —, sunt de nedeosebit. E unul și același trup împletit cu dublul său, același chip cu pleoapele la fel închise, arătându-și în același timp fața și profilul drept, cea dintâi, rotundă și senină, cel de-al doilea, uscat și pur, amândoi zidiți într-un refuz unanim a tot ce nu e celălalt. Așa îi și simte Maria-Barbara cel mai aproape de ea. Asemănarea lor desăvârșită e imaginea însăși a limburilor matriciale de unde au ieșit. Somnul le restituie acea inocență originară în care se confundă. E adevărat că tot ceea ce îi îndepărtează unul de celălalt îi îndepărtează și de mama lor.

Pala de vânt a trecut peste ei, și sunt amândoi străbătuți de unul și același fior. Se desprind unul de altul. Cele înconjurătoare pun iarăși stăpânire pe simțurile lor. Se întind, și cele două chipuri răspund diferit la chemarea vieții exterioare, devin chipurile a doi frați: Paul, sigur de el, voluntar, autoritar, Jean, neliniștit, deschis, curios.

Jean-Paul se ridică în capul oaselor și spune: „Mi-e foame“. De vorbit a vorbit Paul, dar Jean, ascuns în spatele lui, întinzându-se ca și el către Maria-Barbara, i-a însoțit cererea care, astfel, a fost lansată de ei împreună.

Maria-Barbara ia un măr dintr-un coș de răchită și i-l întinde lui Paul. Copilul îl respinge mirat. Ea apucă un cuțit de argint și taie fructul în două, ținându-l în mâna stângă. Lama se înfige cu un scrâșnet în gulerașul celor cinci frunzulițe uscate, răsfrânt în scobitura de pe partea interioară a mărului. Un pic de spumă albă mustește pe marginile cojii tăiate de lama cuțitului. Cele două jumătăți se despart, le mai ține încă legate doar codița scurtă de lemn. Carnea umedă și catifelată înconjoară un locaș tare, în formă de inimă, în care sunt incrustați doi sâmburi bruni, ceruiți. Maria-Barbara dă fiecărui geamăn câte o jumătate. Fiecare își cercetează cu atenție partea și, fără o vorbă, fac schimb. Ea nu caută să priceapă sensul acestui mic ritual, despre care știe doar că nu este o simplă toană de copil. Cu gura plină, gemenii încep unul dintre acele lungi și misterioase conciliabule, în limba secretă numită în familie *eoliană*. Trezirea i-a despărțit pentru o clipă, smulgându-i din devălmășia somnului. Acum, ei își creează din nou intimitatea gemelară, potrivindu-și

cursul gândurilor și al sentimentelor prin schimbul acesta de sunete mângâietoare, din care poți înțelege, după voie, cuvinte, tânguiri, râsete sau doar simple semnale.

Un cocker roșcat năvălește pe pajiște și dă roată în salturi voioase „taberei" Mariei-Barbara. Un cap se apleacă peste ea, de-a-ndăratelea, o sărutare îi pică pe frunte.

— Bună seara, draga mea.

Edouard stă acum în fața ei, înalt, subțire, elegant, plin de sine, cu chipul luminat de un zâmbet tandru și ironic pe care pare a-l sublinia cu degetul, netezindu-și mustața tunsă scurt.

— Nu te așteptam așa devreme, spune ea. E o surpriză plăcută. Parisul te distrează mai puțin, din ce se pare.

— Știi doar că nu mă duc la Paris numai ca să mă distrez.

Minte. Și ea știe. Și el știe că ea știe. Jocul acesta de oglinzi e ritualul lor, reluarea la nivelul perechii conjugale a marelui joc gemelar căruia Jean-Paul tocmai îi inventează cu răbdare regulile, o reluare trivială și superficială, asemenea iubirilor între servitori care, în unele piese de teatru, dublează, în registru comic, iubirile sublime ale prințului și prințesei.

Cu cincisprezece ani în urmă, Edouard a silit-o pe Maria-Barbara să aleagă împreună cu el și să aranjeze un apartament frumos în Insula Saint-Louis. Ăsta era — zicea el — pentru când fugeau de acasă, în chip de porumbei — restaurant de lux, teatru, cină. Să fi uitat — sau numai să se fi prefăcut că a uitat — lipsa de interes a Mariei-Barbara pentru deplasări, pentru Paris, pentru aventuri? Ea a acceptat să intre în joc, din bunăvoință, din lene, a vizitat, s-a hotărât, a semnat, a aranjat, dar din clipa când a plecat ultimul meșter, nu a mai pus piciorul în Insula Saint-Louis, lăsându-i lui Edouard cale liberă pentru întâlnirile lui de afaceri. Întâlnirile astea, foarte curând, s-au înmulțit, s-au prelungit. Edouard dispărea săptămâni întregi, lăsând-o pe Maria-Barbara în compania copiilor și atelierele de la Pietrele Sunătoare în seama contramaistrului Guy Le Plorec. Cel puțin în aparență, ea se resemnase în privința acestor absențe, fiind absorbită de îngrijirea grădinii, de supravegherea cerului, de cotețele păsărilor, de mulțimea copiilor ei, printre care se amestecau întotdeauna săracii cu duhul de la Sainte-Brigitte, și mai ales de gemenii a căror prezență radioasă era de-ajuns pentru a o împăca.

Se ridică și, ajutată de Edouard, strânge obiectele familiare care, prin tradiție, o înconjoară în după-amiezile petrecute în șezlong. Ochelarii ei cu

brațele îndoite așezați peste un roman — același, de luni de zile —, coșul unde își așază împletitura începută care devenise inutilă din cauza improbabilității unei noi nașteri, șalul căzut în iarbă pe care și-l aruncă pe umeri. Apoi, lăsând în seama Mélinei strânsul scaunelor, meselor și hamacului, o pornește cu pas greoi, sprijinindu-se de brațul lui Edouard, pe cărarea accidentată ce urcă șerpuind spre Cassine, pe care gemenii se avântă ciripind.

Cassine e o construcție vastă, destul de neobișnuită, așa cum sunt majoritatea caselor în Bretania de Sus, fiind, la origine, o fermă veche și sărăcăcioasă, ridicată la sfârșitul secolului trecut la rangul de locuință burgheză de către stăpânii domeniului Pietrele Sunătoare. Din trecutul ei modest se mai păstrează încă pereții din chirpici — granitul apărând doar la colțuri, la ramele ușilor și ferestrelor și la temelie —, un acoperiș țuguiat în două ape, pe care paiele au fost înlocuite cu țigle cenușii, o scară exterioară ce duce până în pod. Podul a fost amenajat de Edouard în chip de camere pentru copii; lumina pătrunde prin patru ferestruici ieșite puternic în afară, având propriul lor acoperiș a cărui pantă frontală formează o copertină. Edouard și-a înghesuit toată progenitura în acest pod, unde abia dacă s-a aventurat de trei ori în douăzeci de ani. Își făcuse visuri, crezând că parterul avea să rămână domeniul privat al cuplului Surin, locul unde Maria-Barbara ar fi consimțit pentru o clipă să uite că e mamă, pentru a redeveni soție. Dar podul acesta, unde domnea o harababură vie și tainic rânduită conform personalității fiecăruia și rețelei lui de relații cu ceilalți, exercita asupra ei o atracție irezistibilă. Toți copiii ei care, crescând, îi scăpaseră din mână, pe toți îi regăsea în bramureala asta afectuoasă, încât o uita Dumnezeu acolo, în mulțimea pestriță de jocuri și somnuri. Trebuia ca Edouard s-o trimită pe Méline după ea ca să consimtă să coboare înapoi la el.

Sainte-Brigitte, o instituție destinată tinerilor handicapați, împărțea cu fabrica de țesături, pe cealaltă parte a șoselei, clădirile fostei Mănăstiri a Ordinului Guildo, dezafectată din 1796. Tinerii dispuneau de localurile de serviciu — foste dormitoare, săli de mese, ateliere de lucru, infirmerie și sală de judecată —, la care se adăuga, bineînțeles, folosința grădinilor ce coborau în pantă lină spre Cassine. Atelierele fabricii ocupau palatul abațial, apartamentele cavalerilor ordinului, grupate în jurul grădinii interioare, ferma, grajdurile și biserica a cărei clopotniță-turn, năpădită de licheni aurii, se vede de la Matignon până la Ploubalay.

Mănăstirea Guildo a cunoscut ceasurile ei de glorie și de cumplită suferință în vremea dezastrului Albilor din 1795. Debarcarea la Carnac a unei armate regaliste, la 27 iunie, fusese precedată de o acțiune de diversiune în golful râului Arguenon. Acolo, un grup înarmat, debarcat înaintea celorlalți, provocase pierderi grele în rândul trupelor republicane, după care se retrăsese în mănăstirea al cărei consiliu de canonici era de partea Albilor. Dar victoria lui Hoche asupra lui Cadoudal și a aliaților săi pecetluise soarta șuanilor din Guildo, a căror plecare fusese întârziată din pricina refluxului. Mănăstirea fusese luată cu asalt în ajunul zilei de 14 iulie, iar cei cincizeci și șapte de prizonieri albi fuseseră împușcați și îngropați în grădina interioară, transformată în groapă comună. În anul următor, decretul privitor la dezafectare nu a făcut decât să consfințească dispariția Mănăstirii Guildo, reală în fapt de la dispariția călugărilor săi.

Fabrica își instalase birourile în apartamentele canonicilor. Peste grădina interioară fusese așezat un acoperiș ușor, pentru ca ea să poată servi drept antrepozit pentru sulurile de pânză și pentru lăzile cu bobine, iar saltelăria, mai nouă, fusese înghesuită în fostele grajduri refăcute de mântuială. Inima fabricii se afla în naosul bisericii, unde zbârnâiau douăzeci și șapte de războaie mânuite de un roi de muncitoare în halate cenușii, cu părul strâns sub basmale colorate.

Fabrica, Sainte-Brigitte și, în josul pantei, de cealaltă parte a drumeagului ce cobora spre plaja celor Patru Văi, ferma Cassine, locuită de marele trib Surin alcătuiau laolaltă ansamblul Pietrele Sunătoare, un ansamblu, în principiu, destul de heteroclit și care nu avea alt motiv să formeze un tot organic decât puterea obișnuinței și a viețuirii tuturor împreună. Copiii Surin erau în ateliere sau la Sainte-Brigitte ca la ei acasă, lumea se obișnuise să-i vadă pe nevinovați bălăbănindu-se prin fabrică și amestecându-se printre cei de la Cassine.

Unul dintre ei, Franz, a fost o vreme tovarășul nedespărțit al gemenilor. Maria-Barbara era însă cea care întreținea cu nevinovații relațiile cele mai tandre. Se apăra pe cât îi stătea în puteri de chemarea, de o violență teribilă, ce venea dinspre acea ciurdă bolnăvicioasă, fără apărare, de o simplitate animalică. De câte ori, în grădină fiind sau în casă, nu simțea niște buze lipindu-i-se pe mâna lăsată în voie! Atunci, cu gesturi blânde, mângâia o ceafă, un creștet, fără a-și întoarce privirea spre fața, cu o expresie de batracian, îndreptată spre ea cu adorație. Trebuia să se apere, să se țină tare, căci știa prea bine ce forță dulceagă, irezistibilă, necruțătoare putea emana dinspre dealul nevinovaților. O știa din exemplul câtorva femei venite, uneori, din întâmplare, pentru scurt

timp, pentru un stagiu, din curiozitate sau din conștiință profesională, ca educatoare dornice să cunoască metodele folosite cu tinerii handicapați. La început, era o perioadă de acomodare în care nou-venita trebuia să facă un efort pentru a-și depăși repulsia stârnită, fără voia ei, de urâțenia, stângăcia, uneori, murdăria acelor copii, față de care te simțeai complet descumpănit, cu atât mai mult cu cât, așa anormali cum erau, nu erau, de fapt, bolnavi, ba cei mai mulți erau chiar mai zdraveni decât media copiilor normali; de parcă natura, punându-i la o încercare atât de grea, i-ar fi cruțat de bolile obișnuite. Totuși, otrava acționa pe nesimțite, încât mila primejdioasă, tentaculară, tiranică își învăluia prada cu tot cu inimă și cu rațiune. Unele plecau cu un efort disperat, cât mai era încă timp să se smulgă din strânsoarea ucigașă și să aibă în continuare doar relații echilibrate cu femei și bărbați obișnuiți, întregi și autonomi. Dar formidabila slăbiciune a săracilor cu duhul înfrângea acea ultimă tresărire și, supunându-se chemării mute, dar imperioase care venea dinspre Sainte-Brigitte, se întorceau învinse, știindu-se de atunci înainte prizoniere pe viață, pretextând, cu toate acestea, un nou stagiu, cercetări suplimentare, felurite proiecte de studiu cărora nimeni nu le dădea crezare.

*

Căsătorindu-se cu Maria-Barbara, Edouard devenise directorul și principalul acționar al fabricii de textile de la Pietrele Sunătoare, de care socrul său abia aștepta să scape. Cu toate astea, el s-ar fi arătat foarte surprins dacă i s-ar fi spus că se căsătorise din interes, într-atât i se părea de la sine înțeles ca interesele să meargă mână în mână cu înclinațiile sale. De altminteri, întreprinderea s-a dovedit foarte curând a fi o sursă de amare dezamăgiri. Într-adevăr, cele douăzeci și șapte de războaie din fabrică erau un model foarte vechi, și singura speranță de a salva întreprinderea era să investești o avere pentru a reînnoi întreg utilajul. Din nefericire, la criza traversată de economia occidentală se adăuga neliniștea stârnită de o schimbare tehnică profundă și nesigură care afecta, în acea perioadă, întreaga industrie textilă. Era vorba mai ales de războaiele de țesut circulare, însă acestea constituiau o inovație revoluționară, iar primii utilizatori ar fi trebuit să-și asume niște riscuri enorme. De la bun început, Edouard fusese cucerit de una dintre specialitățile fabricii de la Pietrele Sunătoare, grenadina, o țesătură de lână broșată cu mătase, care cădea lejer, luminoasă, transparentă, destinată exclusiv marilor case de modă. Se îndrăgostise de anticul jacard și de echipa de țesători specializați în această

țesătură de mare lux și toate strădaniile lui mergeau către această producție cu desfacere restrânsă, cu debușeuri capricioase și aducătoare de beneficii modeste.

Salvarea întreprinderii se sprijinea, de fapt, pe umerii lui Guy Le Plorec, fost mecanic de atelier devenit contramaistru și îndeplinind și funcția de director adjunct. Dificultăților fabricii de la Pietrele Sunătoare Le Plorec le găsise o soluție la polul opus grenadinei, și anume adăugând la atelierele de urzit și țesut o saltelărie cu treizeci de darace, care avea meritul de a absorbi o cantitate substanțială din pânza fabricată pe loc. Inovația asta însă îl îndepărtase și mai mult pe Edouard de o întreprindere pândită la tot pasul de neprevăzut și capcane și care, pe deasupra, părea că nu va putea supraviețui decât scufundându-se în trivialitate. În afară de asta, deschiderea saltelăriei mai adusese și o echipă de lucrătoare fără tradiție meșteșugărească, prea puțin specializate, practicând absenteismul și cerutul de drepturi, și contrastând cu tagma aristocratică și disciplinată a urzitoarelor și țesătoarelor.

Tocmai la acest aspect al micii revoluții făcute de Le Plorec fusese Edouard cel mai sensibil. Pentru un afemeiat ca el, era deopotrivă tulburător și amar faptul că devenise patronul unei întreprinderi cuprinzând două sute treizeci și șapte de lucrătoare. La început, când cutreiera spațiul zgomotos și prăfuit al atelierelor, se simțea stingherit de curiozitatea prefăcută pe care o stârnea și în care se amestecau toate nuanțele de provocare, dispreț, respect și timiditate. Nepricepându-se, la început, să le restituie feminitatea acelor siluete în halate cenușii, cu capul acoperit de basmale colorate, care trebăluiau în jurul mașinilor de lipit țesături sau de-a lungul barelor de la războaiele de țesut, avusese sentimentul că o soartă ironică îl făcuse rege peste un popor de larve. Dar, încetul cu încetul, ochiul i s-a format tot privind la spectacolul femeilor intrând dimineața în ateliere sau părăsindu-le seara, îmbrăcate normal atunci, unele dintre ele grațioase, aproape elegante, îmbujorate la față de râs și sporovăială, cu mișcări mlădioase, plutitoare, îmbietoare. Așa încât se străduia să repereze, de-a lungul traveelor înguste care despărțeau mașinile, cutare sau cutare fată căreia îi remarcase silueta afară. Ucenicia asta durase luni în șir, dar dăduse rod bun, iar Edouard se pricepea acum să descopere tinerețea, drăgălășenia, frumusețea sub îmbrăcămintea de lucru și istovirea muncii.

Cu toate acestea, i-ar fi provocat repulsie să-și seducă vreuna dintre lucrătoare, și cu atât mai mult să facă din ea o țiitoare oficială și răsfățată. Edouard nu avea, propriu-zis, principii, iar exemplul fratelui său Gustave îi întărea neîncrederea față de morală, temându-se de un puritanism sec care

putea duce la cele mai mari aberații. Avea, în schimb, gust, un instinct foarte puternic pentru ceea ce se poate face — chiar și încălcând toate legile scrise —, fără a tulbura o anumită armonie, dar și pentru ceea ce, dimpotrivă, trebuie evitat ca fiind ceva disonant. Or, armonia asta cerea ca Pietrele Sunătoare să fie domeniul oficial al familiei lui, iar amorurile lui libere să nu-și afle locul potrivit decât la Paris. Și apoi, lucrătoarea rămânea pentru el o ființă care îl tulbura, cu care era imposibil să ai o relație pentru că i-ar fi dat peste cap ideile despre femei. Femeia putea, într-adevăr, să muncească, dar să facă treburi casnice, la rigoare, într-o fermă sau într-o prăvălie. Munca industrială nu putea decât să o denatureze. Femeia putea, într-adevăr, să primească bani — pentru casă, pentru podoabe, pentru plăcere, pentru nimic. Plata săptămânală însă o înjosea. Cam așa gândea acest om binevoitor și simplu care răspândea spontan în jurul lui o atmosferă de veselie și de lipsă de griji, în afara căreia el nu putea trăi. Dar se simțea, uneori, foarte împovărat de singurătate, între nevasta veșnic însărcinată și preocupată exclusiv de puii ei și mulțimea cenușie și truditoare de la Pietrele Sunătoare. „Eu sunt trântorul inutil între regina stupului și albinele lucrătoare“, spunea el cu o melancolie jucăușă. Și pleca cu mașina până la Dinan, să ia trenul direct spre Paris.

Pentru acest provincial, Parisul nu putea fi decât un loc de consum și viață strălucitoare și, dacă ar fi fost după el, în preajma Operei și a Marilor Bulevarde și-ar fi căutat un apartament. Maria-Barbara, consultată conștiincios și adusă în mai multe rânduri la Paris, în vederea acestei delicate operațiuni, se hotărâse pentru cheiul Anjou din Insula Saint-Louis, al cărei orizont de frunzișuri, ape și abside se potrivea cu viața ei calmă și echilibrată. În plus, Edouard era astfel la numai cinci minute de strada Les Barres, unde locuia mama lui împreună cu fratele lui mai tânăr, Alexandre. S-a deprins cu locuința asta a cărei noblețe și al cărei prestigiu îi măguleau fondul lui conservator, deși îl plictiseau pe petrecărețul din el, care și-ar fi dorit mai mult zgomot și mai multă strălucire.

Acest du-te-vino al lui Edouard între Paris și Bretania corespundea locului intermediar pe care îl ocupa, între cei doi frați ai săi: cel mai mare, Gustave, rămas la Rennes, în casa părintească, și mezinul Alexandre, care se făcuse luntre și punte ca maică-sa să stea împreună cu el la Paris. Era greu de închipuit un contrast mai mare decât cel dintre austeritatea oarecum puritană, dar îndestulată datorită zgârceniei lui Gustave, și dandismul țipător, afișat de Alexandre. Bretania, provincie conservatoare și religioasă prin tradiție, oferă adesea astfel de exemple, în aceeași familie, de un frate mai mare încremenit în

respectul față de valorile ancestrale, combătut de un mezin subversiv, certăreț și provocator de scandaluri. Dușmănia dintre cei doi frați era înveninată în plus de un motiv material. Fără îndoială, pentru bătrâna doamnă Surin, prezența alături și cu totul devotată a fiului ei preferat era un sprijin de care nimeni nu se putea gândi să o lipsească. Dar ea trăia dintr-o sumă lunară pe care i-o plăteau cei doi fii mai mari, și din care Alexandre se înfrupta prin forța lucrurilor. Situația asta îl scotea din minți pe Gustave, care nu pierdea nicio ocazie de a face o aluzie acră la asta, acuzându-l pe Alexandre că o împiedică pe maică-sa — din motive clare de interes — să trăiască la Rennes, înconjurată de nepoatele ei, așa cum s-ar fi cuvenit în ordinea firească a lucrurilor.

Edouard se ferea să amintească de aceste reproșuri când îl întâlnea pe Alexandre, cu ocazia scurtelor vizite rituale pe care i le făcea mamei sale, în așa fel încât își asuma în mod firesc rolul de intermediar familial față de toți. Era, ca și Alexandre, atras de viață și chiar de aventură, iubea lucrurile și ființele, cu toate că înclinațiile lor erau divergente, și avea o anume curiozitate care le dădea amândurora un dinamism în mișcări. Dar în vreme ce Alexandre nu contenea să conteste ordinea stabilită și să conspire împotriva societății, Edouard avea, ca și Gustave, un respect înnăscut pentru acel curs al lucrurilor pe care-l considera normal, în consecință, sănătos, de dorit, binecuvântat. Desigur, ar fi ușor să-l apropiem pe conformistul Gustave de încrezătorul Edouard, până la a-i confunda. Dar ceea ce-i deosebea profund pe cei doi frați era sufletul pe care-l punea Edouard în tot ce făcea, aerul lui vesel și binevoitor, această știință a vieții și această mulțumire care erau înnăscute, radioase, contagioase, și care-i făceau pe oameni să vină într-un suflet și să rămână lângă el, ca pentru a se încălzi și a prinde puteri în preajma lui.

Viața duală pe care o ducea îi păruse lui Edouard, o bună bucată de vreme, o capodoperă de organizare reușită. La Pietrele Sunătoare se dăruia în întregime cerințelor fabricii și grijii față de Maria-Barbara și față de copii. La Paris, redevenea burlacul trândav și bogat, aflat în a doua lui tinerețe. Cu trecerea anilor însă, acest om prea puțin înclinat spre analiza interioară a trebuit să-și mărturisească sieși că fiecare dintre acele vieți servea drept mască pentru cealaltă și îl făcea orb față de vidul și de incurabila melancolie ce alcătuiau adevărul lor comun. De îndată ce angoasa îl țintuia la Paris, după o petrecere care avea să-l readucă în singurătatea vastului apartament, ale cărui ferestre înalte și înguste adunau toate răsfrângerile de oglindă ale Senei, se repezea, într-un elan de nostalgie, spre calda și tandra dezordine de la Cassine. Iar la

Pietrele Sunătoare, când, terminându-și de făcut o toaletă exagerată, înainte de a se îndrepta spre biroul de la fabrică, se gândea la ziua nesfârșită ce i se căsca dinainte, îl apuca o nerăbdare febrilă și trebuia să se stăpânească din răsputeri ca să nu o ia în fugă spre Dinan, unde ar mai fi putut încă să prindă rapidul de Paris. La început, se simțise ușor măgulit că în fabrică i se spunea „Parizianul", dar din an în an simțea tot mai acut nuanța de dezaprobare și îndoială asupra competenței și seriozității lui cuprinse în porecla asta. Tot astfel, dacă multă vreme acceptase, cu un zâmbet amuzat, ca prietenii să îl considere — pe el, șarmantul, expertul dintotdeauna în arta partidelor amoroase — un provincial bogat, cam nătărău, ignorant într-ale marelui oraș, împodobit în ochii lui cu un prestigiu imaginar, acum, îl enervau părerile lor despre el, un breton prins în dezmățul parizian, o variantă masculină a Bécassinei, un Bécassin cu pălărie rotundă cu funde și încălțat cu saboți, cu cimpoiul la subsuoară. Într-adevăr, dacă această dublă apartenență, care multă vreme îl copleșise ca un spor de bogăție, căpăta de-acum pentru el aspectul unui dublu exil, al unei duble dezrădăcinări, dezamăgirea asta îi trăda descumpănirea în fața unei probleme neprevăzute, în fața unei perspective sinistre și de neconceput: faptul că îmbătrânea.

Relațiile lui cu Florence ilustrau în mod fidel acest declin. O văzuse pentru prima oară într-un cabaret, unde ea se producea la încheierea serii. Recita câteva poezii ermetice și cânta cu o voce gravă, acompaniindu-se la chitara pe care știa să o mânuiască bine. Cu origini grecești — desigur, evreică —, ea împrumuta cuvintelor, muzicii, ceva din tristețea specifică țărilor mediteraneene, care nu e solitară, individuală, cum e tristețea nordică, ci dimpotrivă, e fraternă, ba chiar familială, tribală. Venise după aceea să se așeze la masa unde el bea șampanie, alături de câțiva prieteni. Florence îl uimise prin luciditatea ei glumeață și amară, o trăsătură la care s-ar fi așteptat mai degrabă din partea unui bărbat decât a unei femei, și mai ales prin privirea ironică și, în același timp, plină de simpatie cu care îl măsurase. Fără îndoială că era o parte de Bécassin în imaginea asta a lui pe care o vedea în ochii ei întunecați, însă mai citea în ei și că era un bărbat făcut pentru dragoste, un trup atât de adânc pătruns de sentiment, încât o femeie se simțea încrezătoare și liniștită doar prin simpla lui prezență.

El și Florence fuseseră imediat de acord să „facă o bucată de drum împreună", o formulă al cărei scepticism politicos îl sedusese, totodată șocându-l puțin. Ea nu se mai sătura să-l pună să povestească despre Pietrele

Sunătoare, despre Maria-Barbara, despre copii, despre malurile râului Arguenon, despre originile lui de breton din Rennes. Părea că această nomadă, această rătăcitoare era fascinată de muzica numelor pe care el le rostea în evocările lui și care miroseau a prundiș și a lăstăriș, Plébouille, Rougerais, gârla Quinteux, Kerpont, Grohandais, Guildo, Hébihens... Era puțin probabil ca ea să ajungă vreodată în acel fund de provincie, și nu au făcut vreodată aluzie nici unul, nici celălalt la o astfel de posibilitate. Apartamentul de pe cheiul Anjou, unde ea se aventurase la începutul legăturii lor, îi producea o reacție de respingere pe care o justifica invocând distincția rece, ordinea severă, frumusețea moartă a acelor imense camere goale, în care parchetul de stejar mozaicat era replica tavanului cu chesoane pictate. Locuința asta, îi explica ea lui Edouard, nu reprezenta nici familia bretonă, nici vreun aspect oarecare al Parisului, ci produsul ratat, cumva copilul născut mort din niște surse în zadar amestecate.

Edouard răspundea acestui refuz cu argumente contradictorii, care erau imaginea propriilor sale incoerențe. Frumoasele locuințe de altădată, spunea el, erau, de obicei, goale. Când era nevoie de o masă, de scaune, de fotolii, ba chiar de o oală de noapte, slugile se înfățișau pe loc cu obiectul cerut. Din pricina împuținării personalului de serviciu, suntem nevoiți să trăim într-o îngrămădeală pe care contemporanii lui Molière ar fi pus-o cu siguranță pe seama unei mutări iminente sau a unei instalări recente. Și lăuda frumusețea vastă și nobilă a încăperilor abia mobilate, cu tavane înalte, a căror principală și rafinată bogăție consta tocmai în spațiul oferit respirației și mișcărilor corporale. Adăuga însă imediat că, dacă apartamentul lui rămânea rece și neprimitor, asta era din cauză că lipsea o prezență feminină. Maria-Barbara, țintuită la Cassine, nu venea niciodată la Paris, iar dacă și Florence refuza să locuiască acolo cu el, nu mai era nicio șansă ca acel loc să prindă viață.

— O casă fără femeie e o casă moartă, argumenta el. Vino aici, adu-ți geamantanele, împrăștie-ți prin încăperile astea dezordinea personală. Păi, ce crezi că eu mă simt bine în muzeul ăsta dezafectat? Nici măcar în baie, poftim! Nu mă simt în largul meu decât dacă trebuie să-mi caut briciul de bărbierit printre borcănele cu demachiant, creme astringente și vaporizatoare de parfum. Întreaga plăcere de a-ți face toaleta stă în descoperirea indiscretă a panopliei feminine aflate acolo. Aici, camera de baie e tristă ca un bloc operator!

Ea zâmbea, tăcea, apoi spunea că asta i se întâmpla, într-adevăr, vrând să ia apărarea unui apartament prea elegant, adică să se regăsească atât de ușor pe

sine în camera de baie, printre borcănele cu cremă, pămătufuri pentru pudră și bigudiuri. Până la urmă, tot în apartamentul ei se întâlneau, în strada Gabrielle, pe colina Montmartre, o peșteră roșie, supraîncărcată cu draperii, ticsită cu bibelouri, făcută anume pentru viața de noapte la lumina candelelor roșii și la nivelul solului, pe divane, perne și blănuri, într-o învălmășeală levantină, lăudată de Edouard încă din prima zi pentru „deliciosul ei prost-gust". Într-adevăr, era legat de Florence și de bomboniera ei printr-o legătură foarte puternică, dar amestecată, pe care o simțea în trup și în inimă, trupul fiind prizonier, dar inima, reticentă. Nu putea nega că pe Florence o iubea, într-un fel. Dar printr-un paradox de necrezut, o iubea *à contrecoeur*, o bună parte din el — partea Gustave, ar fi spus Alexandre, cu un rânjet — menținându-se în rezervă. Or, acea parte din el se găsea, știa și el, la Cassine, la căpătâiul Mariei-Barbara, alături de copii, de gemeni, mai ales.

Boala lui, după douăzeci de ani de căsnicie, fericiți și rodnici, era un fel de fractură a ființei lui ce separa lăuntric setea de tandrețe de foamea sexuală. Fusese puternic, echilibrat, sigur de sine și de ai săi, atâta vreme cât acea foame și acea sete, strâns împletite, se confundaseră cu pofta lui de viață, consimțământul lui pătimaș dat existenței. Dar iată că Maria-Barbara nu-i mai inspira decât o mare tandrețe, vagă și dulce, în care își cuprindea laolaltă copiii, casa, coasta bretonă, un sentiment adânc, dar lipsit de ardoare, asemenea acelor după-amiezi de toamnă când soarele iese din cețurile râului Arguenon pentru a se cufunda numaidecât la loc în niște nori suavi și aurii. Virilitatea și-o recăpăta alături de Florence, în peștera ei roșie, plină de farmece naive și îndoielnice care i se păreau cam respingătoare, cu toate că se prefăceau împreună că râd de ele. Și asta îl uimea și îl atrăgea deopotrivă, capacitatea ei de a se detașa de originile ei mediteraneene, de familia ei despre care vorbea nestingherită, ba chiar de ea însăși. Știința de a observa, cântări, lua în râs, fără însă a renega nimic, păstrându-și intactă solidaritatea, iubirea profundă și intangibilă, iată ceva de care el nu era capabil, în timp ce Florence îi dădea un exemplu magistral.

El se simțea sfâșiat, de două ori vinovat de trădare și de călcarea cuvântului. Visa la o ruptură, la o fugă prin care și-ar fi redobândit pofta de viață dintr-odată. Avea să-și ia adio definitiv de la Maria-Barbara, de la copii, de la Pietrele Sunătoare, și avea să înceapă o viață nouă alături de Florence, la Paris. Nenorocirea unui bărbat ca el — a multor bărbați — este că are în viața lui destule resurse pentru a face carieră de soț și de tată de familie, de două ori cel puțin, în timp ce o femeie e epuizată, sătulă cu mult înainte de a-și vedea

ultimul copil ajuns la liman. A doua căsătorie a unui bărbat cu o femeie nouă, mai tânără cu o generație decât prima soție, e în firea lucrurilor. Dar, uneori, Edouard gândea despre sine că e ostenit, uzat, că virilitatea lui nu mai era atât de vocală în prezența lui Florence, ba chiar, uneori, tăcea de tot. Atunci, se gândea că locul lui este alături de tovarășa dintotdeauna, pe pământurile lui bretone, în semirenunțarea erotică și sentimentală specifică acelei tandreți calme și statornice care unește cuplurile bătrâne.

Războaiele par anume făcute pentru a tranșa aceste alternative de nerezolvat.

Capitolul II

Încoronarea lui Alexandre

Alexandre

Mă gândesc că este efectul vârstei la care am ajuns și că asta se întâmplă cu toată lumea. Familia, originile mele familiale, de care până acum nici nu-mi păsa, mă interesează din ce în ce mai mult. Exista, desigur, un fond de ostilitate în convingerea mea orgolioasă că printre ai mei eram un fenomen unic, inexplicabil, imprevizibil. Pe măsură ce mediul acesta familial, unde am fost atât de neînțeles, se îndepărtează, pe măsură ce membrii lui se sting unul după altul, aversiunea mea se potolește, și sunt din ce în ce mai dispus să recunosc că sunt un produs al său. Să îndrăznesc, oare, să mărturisesc că nu mai pot revedea fără o oarecare emoție casa cea mare de la Rennes, de pe strada Chapitre din Orașul-Vechi, unde s-au născut și au murit câteva generații din familia Surin? Iată un sentiment nou, de fapt, foarte apropiat de pioșenia filială, și a cărui evocare m-ar fi făcut să rânjesc sălbatic, până nu demult.

Acolo, deci, a trăit Antoine Surin (1860-l925), mai întâi antreprenor în construcții și demolări, apoi, la sfârșitul vieții, negustor de țesături și confecții. Eram trei frați. Cel mai mare, Gustave, pe care a apucat să și-l ia asociat încă de la prima sa meserie, a rămas credincios casei părintești, unde locuiesc și acum soția și cele patru fete ale lui. Întreprinderea pe care i-a lăsat-o tata a evoluat spre regenerarea și „repurgarea“ municipale. Cel de-al doilea, Edouard, s-a căsătorit cu fiica unuia dintre furnizorii de țesături ai afacerii părintești, care avea o fabricuță de țesături pe Coastele-de-Nord. Cumnata mea, Maria-Barbara, e atât de prolifică — cum se întâmplă adesea cu fetele singure la părinți — încât îmi vine să cred că nici ea nu mai știe exact câți copii are. E drept că pare să fi isprăvit provizoriu cu sarcinile după nașterea celor doi gemeni, Jean și Paul.

Mai e și mezinul fraților Surin, eu, Alexandre. Nu pot să nu râd închipuindu-mi rândurile care mi-ar fi consacrate într-o cronică de familie tradițională și conformistă. „Fără îndoială exagerat de răsfățat de părinți, s-a dovedit incapabil să întreprindă ceva, a rămas pe lângă mama sa cât timp ea a fost în viață, iar după moartea ei, dând frâu liber înclinațiilor sale rele, s-a dedat unor josnicii oribile.“

Să restabilim adevărul faptelor. Cum tata avusese două meserii — lucrări publice și confecții —, frații mei mai mari au primit fiecare moștenire câte una. Mie nu-mi mai rămânea nimic. Nimic decât mămica mea scumpă, cu care semănam și care nu a fost niciodată fericită cu soțul ei, Antoine. Dacă a venit să se instaleze cu mine la Paris, a făcut-o de bunăvoie și pentru că nu se mai simțea la ea acasă în locuința de pe strada Chapitre, invadată de fetele lui Gustave, unde tăia și spânzura, ca un jandarm, soția lui. E mândria și mângâierea mea faptul că i-am dăruit singurii ani pe deplin fericiți pe care i-a trăit.

La 30 septembrie 1934, o furtună echinocțială de o violență rară a făcut prăpăd în Bretania, iar pentru mine a avut consecințe incalculabile. Într-adevăr, în ziua aceea, Gustave a fost ucis pe unul dintre șantierele lui de o macara care s-a prăbușit și l-a strivit sub trei tone de gunoi menajer. Moartea sa respingătoare și grotescă m-ar fi putut face să zâmbesc, m-a rănit însă indirect prin durerea suferită de scumpa mea mămică. Am fost nevoit să o însoțesc până la Rennes pentru înmormântare, să le strâng mâna tuturor notabilităților locale, să-mi înfrunt cumnata mai amenințătoare ca niciodată din cauza văduviei, a demnității de cap de familie și a vălurilor negre ce o înveșmântau. Acestea însă nu erau nimic pe lângă consiliul de familie pe care a trebuit să-l îndur a doua zi. Credeam că nu aveam nimic de-a face cu succesiunea fratelui meu și îmi pusesem în gând să mă duc la pescuit pe malurile râului Vilaine[1] — nepotrivit numită așa, căci poți pescui prin partea locului băieți frumușei și nu foarte sfioși. Aș, ți-ai găsit! Văduva îmi adulmecase pesemne veleitățile de vagabond, căci m-a țintuit seara în fața întregii familii și mi-a spus cu vocea ei de violoncel matur și deteriorat:

— Mâine, vechiul nostru prieten dintotdeauna, domnul Dieulefît, va prezida consiliul nostru de familie. Contăm cu toții pe dumneata, dragă Alexandre. Prezența dumitale este ab-so-lut indispensabilă.

Bine mă mai cunoștea, scorpia, de insista cu atâta tărie!

Nu am știut niciodată dacă treaba a fost pusă la cale de întreaga familie, dar m-am trezit dintr-odată, după o oră și jumătate de vorbărie anesteziantă, în fața unei capcane enorme, larg deschisă în calea mea, cu totul neprevăzută. Într-adevăr, din vorbăria mai sus menționată, căreia nu îi acordasem decât o atenție foarte vagă, rezulta deodată, cu o necesitate apodictică, faptul că afacerile lui Gustave erau de mari proporții, că nu puteau rămâne fără o

conducere, că aceasta trebuia să vină din sânul familiei, și numai eu puteam prelua această sarcină.

Eu? Parcă mă văd și acum, încremenit pe loc de uimire, cu degetul arătător îndreptat spre piept, plimbându-mi ochii holbați pe semicercul de figuri de marmură ce mă înconjurau și clătinau din cap da, da, da, ca împinse de un destin necruțător. Eu? Să mă încalț în papucii calzi încă ai acelui mațe-fripte care, duminică de duminică, își ducea soția-jandarm și pe cele patru fete urâte la slujba de la catedrala Sfântul Petru? Eu? Să preiau direcția acelei întreprinderi ridicole și împuțite? Bufoneria asta de nedescris mă sugruma ca un laț.

M-am ridicat, am ieșit și am pornit prin oraș, umblând în neștire, cu mersul meu de vânător. Dar seara, când m-am întors în cămăruța mea de adolescent din strada Chapitre, am găsit pe măsuța de noapte o broșură destul de luxoasă, tipărită sobru pe hârtie velină și purtând pe copertă acest titlu enigmatic:

SEDOMU
ȘI OPERA SA DE REPURGARE

O mână invizibilă se îngrijea ca o anume idee să-și croiască drum înainte.

Repurgare! Părea scos dintr-un tratat de medicină digestivă sau dintr-un studiu de cazuistică religioasă. Era Gustave din cap până-n picioare în acel neologism — inutil de căutat prin vreun dicționar — care traducea exact strădania lui de a supracompensa oribila lui meserie, dându-i o amprentă de cercetări intestino-spirituale. Și câte nu am aflat în noaptea aceea de 26 spre 27 septembrie 1934, care nu se poate compara decât cu noaptea de extaz a marelui Pascal!

Am aflat că până la Philippe Auguste — cel dintâi care a organizat serviciul de curățenie al capitalei —, numai turmele de porci gonind pe străduțe se îndeletniceau cu înlăturarea gunoaielor pe care fiecare le arunca drept în fața ușii cu nesimțire. Secole de-a rândul, căruțe trase de boi făcuseră naveta între oraș și groapa de gunoi a orașului, sub autoritatea Marelui Gunoier al Parisului. Un fost ofițer din garda franceză, căpitanul La Fleur (ca să vezi!), a redactat sub Louis al XV-lea primul *Caiet de Sarcini*, stabilind anumite orare și itinerare de colectare, forma și dimensiunea vehiculelor, precum și compoziția echipelor de lucrători, bărbații-gunoieri și femeile-măturătoare, poporul mărunt, ceata de *sărăntoci*, cum erau numiți aici. Mi se descoperea în fața

ochilor o întreagă istorie pitorească și plină de parfum, marcată de evenimente senzaționale, precum revoluția înfăptuită de Domnul Prefect Poubelle. Dar, mai ales, am aflat în acea noapte că SEDOMU (Societatea de Evacuare Dirijată a Ordurilor Menajere Urbane) era o întreprindere tentaculară cuprinzând șase orașe — Rennes, Deauville, Paris, Marseille, Roanne și Casablanca —, cu care avea încheiate contracte de „repurgare".

Încetul cu încetul, am fost cucerit de aspectul negativ, aș zice, aproape *invertit* al acestei industrii. Era, desigur, un imperiu ce se întindea peste străzile orașelor și care avea totodată și moșii la țară — gropile de gunoi —, dar, în același timp, pătrundea și în intimitatea cea mai secretă a ființelor, din moment ce fiecare acțiune, fiecare gest lăsa o urmă, o dovadă de netăgăduit că a fost săvârșit — muc de țigară, scrisoare ruptă, coajă de fruct, șervețel igienic etc. Pe scurt, era vorba de luarea în posesie a unei întregi populații, și asta prin spate, într-un mod răsturnat, inversat, nocturn.

Întrezăream totodată și schimbarea pe care această stăpânire diabolică o putea înfăptui asupra mea. Sigur că bietul Gustave bănuise cât de cât *datoria de transfigurare* pe care o impune demnitatea supremă de gunoier. Dar și-o satisfăcuse prostește printr-un exces de onorabilitate, îndârjindu-se în pioșenie, în milă creștinească, înfățișându-se ca un soț model, un tată-pelican. Fir-ar el de căcănar! Trei tone de gunoaie, câte i-au căzut în cap, le-a meritat pe deplin!

A doua zi de dimineață hotărârea mea era luată. Aveam să fiu Regele SEDOMU. Mi-am împărtășit hotărârea familiei uluite și, încuindu-mă în vechiul birou al lui Gustave — care puțea a gândaci de bucătărie și a sacristie —, m-am apucat să răsfoiesc dosarul fiecăruia dintre cele șase orașe contractante. Dar nu asta era esențial. Odată întors la Paris, mi-am procurat o garderobă destul de țipătoare, mai ales un costum de nanchin de culoarea fildeșului și o colecție de veste de mătase brodată. Vestele astea am cerut să fie prevăzute cu șase buzunare, câte trei pe fiecare parte. Apoi, într-un atelier de giuvaiergerie am cerut să mi se confecționeze șase medalioane de aur, fiecare cu numele unuia dintre cele șase orașe. Hotărâsem ca fiecare medalion să conțină un fragment comprimat din gunoaiele orașului respectiv și să stea într-unul dintre buzunarele de la jiletcă. Și uite-așa, căptușit cu relicve, preschimbat în vânător de rahat, purtând înșesita pecete a împărăției sale secrete, împăratul gunoaielor avea s-o pornească împăunându-se prin lume!

În ciuda misterului ce-l înconjoară, mecanismul de care ascultă soarta are o logică destul de comună. Ce anume s-a petrecut cu mine? Un formidabil salt

înainte m-a azvârlit pe drumul care mi se potrivește și pe care înaintam, fără îndoială, cu pași mărunți. Am simțit dintr-odată tot soiul de roluri latente manifestându-se, ridicând glasul, ieșind la iveală. Și asta s-a petrecut în două etape. Mai întâi, marșarier, întoarcere la Rennes, pășit pe urmele copilăriei, adolescenței etc. Asta, de obicei, se numește să te dai înapoi ca să poți sări mai bine. Apoi, identificarea brutală cu acel frate de care eram cel mai îndepărtat, care era, din toată lumea, omul de care mă credeam cel mai străin. Toate acestea sunt destul de lesne descifrabile. E limpede, de pildă, că o astfel de identificare cu celălalt frate al meu, Edouard, chiar dacă părea mai puțin paradoxală, nu ar fi avut nici sens, nici sorți de reușită.

Fratele meu Edouard. Cât mi s-au mai împuiat urechile cu superioritatea exemplară a acestui frate mai mare! Au făcut, parcă, tot posibilul ca să ajung să-l urăsc, și totuși, oricât de mare mi-ar fi fost, uneori, iritarea — mai ales, în prima mea tinerețe —, nu am avut niciodată față de el vreun sentiment de ostilitate. Ba chiar, pe măsură ce trec anii, resimt în ce-l privește un soi de simpatie amestecată cu multă compătimire. Și asta pentru că toate compromisurile pe care le bănuiam a fi implicate în fiecare dintre „superioritățile“ lui au sfârșit prin a ieși la iveală și apăsau asupra lui cu fiecare an tot mai greu. Și îl vor doborî, până la urmă, cu siguranță, deja îmbătrânește urât, copleșit cum e de plăceri, de femei, de copii, de răspunderi, de bani.

Are un trup aproape ca al meu — sau eu ca al lui —, cu zece centimetri în plus, ceea ce nu este decât aparent un avantaj. Am socotit întotdeauna că o statură prea înaltă este un handicap ce ar putea deveni mortal dincolo de anumite limite. Unele animale din era secundară au simțit asta pe pielea lor. Edouard e mai înalt decât mine, fără îndoială; de fapt, e prea înalt. Asta îl avantajează în ochii femeilor. Am observat de multe ori că o statură ieșită din comun este un atu absolut pentru aceste gâște, oricare ar fi cusururile ce ar putea-o însoți. Poți fi miop, chel, obez, cocoșat, poate să-ți miroasă gura, dacă depășești un metru optzeci și cinci, tot păsăretul ți se așterne la picioare. De altminteri, Edouard nici nu are nevoie de metoda asta de seducție grosolană. Ca tânăr, era frumos, era mai mult decât frumos. Radia o forță, o poftă de viață, un dinamism calm, care te atingeau ca niște valuri de căldură. Bunăvoința. Nu găsesc cuvânt mai potrivit pentru a reda acea atmosferă de politețe duioasă pe care o purta cu el. Acționa și asupra bărbaților. Dar ce putere de seducție avea asupra femeilor! Avea el un fel anume de a le privi, ironic și tandru, un pic dintr-o parte, trecându-și degetul arătător peste

vârfurile mustăcioarei la colțul gurii... Nenorocitul de Edouard! Cu cât nesaț a mai sorbit din nectarul otrăvit al heterosexualității! Câtă poftă! Câtă fericire!

Iar rezultatul nu s-a lăsat așteptat. Farmecul lui Edouard este acela — adesea, irezistibil — al bărbaților slabi și fără caracter. Abia ieșise din adolescență și s-a pomenit însurat. Maria-Barbara a născut la puțin timp după călătoria de nuntă. Și de atunci nu s-a mai oprit. Ieșea din lehuzie și intra într-o altă sarcină cu atâta grabă, de parcă ar fi fost fecundată din văzduh. Am văzut-o de prea puține ori, niciodată însă altfel decât întinsă pe șezlong. Frumoasă, și încă ce frumoasă! Maiestuoasă, *alma genitrix* în toată senina ei măreție. Un pântece molatic, etalat la vedere, plin de rodnice fermentări, întotdeauna înconjurată de o plodăraie de lupoaică romană. Ca și cum răgazurile gestației ar fi fost încă prea lungi pentru ea, a născut doi gemeni. Oare până unde o să meargă?

Pe Edouard am continuat să-l văd, când și când, la Paris. Mama era prilejul pentru aceste întâlniri care nu erau neplăcute, dar pe care fără ea nu le-am fi căutat nici unul, nici celălalt. Am putut vedea cum oboseala, apoi boala, au compromis firea lui frumoasă. Între viața de familie și cea profesională de o strivitoare monotonie pe care le ducea la Pietrele Sunătoare și escapadele, apoi petrecerile din ce în ce mai prelungite la Paris, strălucirea i se stinsese, trufia i se înmuiase, în timp ce obrajii bucălați ca de copil i se topeau în cute nesănătoase. Viața îi era împărțită între plictisul breton și oboseala pariziană, alimentate de prea materna Maria-Barbara și de prea mondena Florence, amanta lui. Am aflat că e diabetic. Statura i-a devenit greoaie, apoi s-a topit într-o tunică de piei fleșcăite spânzurând pe un schelet care și-a scos la iveală dimensiunile reduse.

Adevărat, cazul lui te poate face pesimist. Iată un bărbat frumos, generos, seducător, muncitor, un bărbat în armonie perfectă cu epoca și cu cei din jurul lui, un bărbat care a spus întotdeauna da la tot, în chipul cel mai sincer, din toată inima, un da familiei, un da plăcerilor obișnuite, un da necazurilor inerente condiției noastre. Marea lui forță i s-a tras întotdeauna din iubire, i-au fost dragi femeile, i-au plăcut și mâncarea bună, și vinurile, și petrecerile fastuoase, dar la fel de sigur este că și-a iubit nevasta, copiii, Pietrele Sunătoare și, mai mult ca sigur, Bretania și Franța.

I s-ar fi cuvenit o viață în care să urce, pe o cale triumfală, presărată cu succese și onoruri, până la un sfârșit triumfal. Când colo, iată-l cum dă înapoi, se acrește, se scofâlcește... Nicio îndoială, va avea un sfârșit lamentabil.

În vreme ce eu, constrâns de la început să-mi croiesc drum exact în răspăr cu lucrurile și împotriva oamenilor, mereu întors în sens invers față de rotația pământului, mi-am construit un univers, nebun, poate, dar coerent și mai ales asemănător mie, aidoma acelor moluște care secretă în jurul propriului lor corp o cochilie ciudată, dar făcută pe măsura lor. Nu îmi mai fac nicio iluzie despre soliditatea și echilibrul construcției mele. Sunt un condamnat în perioada de eliberare condiționată. Cu toate acestea, constat că fratele meu, care și-a tocat de timpuriu zestrea, pe vremea când eu eram mic, urât și nefericit, mă invidiază, pesemne, astăzi pentru sănătatea și voioasa mea poftă de viață.

Asta e dovada faptului că fericirea trebuie să cuprindă o proporție corectă între ceea ce ne este dat și ceea ce construim noi înșine. Fericirea lui Edouard i-a fost aproape în întregime dată încă din leagăn. Era o ireproșabilă și foarte confortabilă haină de gata care, fiindcă el avea o talie „standard", i-a venit ca turnată. Apoi, cu trecerea anilor, haina s-a tocit, s-a scămoșat, s-a ferfeniț it, iar Edouard a asistat neputincios și dezolat la acest prăpăd.

În cazul meu, excesul a fost invers. Totul, în ceea ce mă privește, a fost obținut cu efort și inteligență, întâmplarea și norocul fiind reduse la minimum. Edificiul e unul fragil. E de-ajuns o schimbare ceva mai bruscă a mediului pentru ca această cochilie mult prea rafinată să se facă țăndări. Dar măcar voi ști atunci să fabric alta. Dacă am timp și forță. Și, mai ales, dacă mai am chef s-o fac...

*

Nu mă întorc niciodată la Rennes fără ca pașii să mă ducă la colegiul Thabor, de lângă grădina cu același nume, instalată între zidurile vechii mănăstiri benedictine Sfânta Melania. Thabor! Nume misterios, înconjurat de un prestigiu magic, nume sacru ce conține ceva din *ornament* și *tabernacul*! Întreaga mea adolescență tresare în mine când îl aud rostit... Însă dacă el cuprinde în interiorul său făgăduințe de extaz și transfigurare, eu am fost singurul dintre cei trei copii Surin pe care l-a cercetat, între acele bătrâne ziduri, lumina Duhului Sfânt.

Cu greu îmi pot închipui, și nu fără o mare descurajare, plictisul anilor de colegiu ai unui heterosexual. Cufundat cu trup și suflet într-un mediu uman lipsit pentru el, din punct de vedere sexual, de orice savoare, fără culoare, fără miros; cât de uniform-cenușii trebuie să-i fie zilele și nopțile! Dar, de fapt, nu e asta ucenicia potrivită pentru ceea ce îi pregătește viața?

În vreme ce pentru mine, Doamne Dumnezeule! Thabor a fost cuptorul de dorință și de satisfacere al copilăriei și al adolescenței mele. Ardeam de focul gheenei, într-o promiscuitate care nu slăbea nicio clipă pe tot parcursul celor douăsprezece avataruri cu care o înveșmânta orarul nostru zilnic: dormitor, capelă, sală de studiu, sală de mese, curte, latrină, sală de gimnastică, teren de sport, sală de scrimă, scări, curți de recreație, lavoare. Fiecare dintre aceste locuri era în felul lui consacrat, un teren de vânătoare și captură prin douăsprezece metode diferite. Chiar din prima zi am fost cuprins de o beție amoroasă, de îndată ce m-am cufundat în atmosfera saturată de virilitățile în stare incipientă ale colegiului. Ce n-aș da, astăzi, izgonit cum mă aflu în întunecimile heterosexuale, să mai regăsesc câte ceva din acea văpaie!

Am fost inițiat prin surprindere, devenind de bună voie prada fericită a ceea ce „Floretele" numeau „pescuitul la scoică". Lecțiile de seară tocmai se încheiaseră și ieșeam încolonați, îndreptându-ne spre sala de mese, prin curtea de recreație. Eram printre ultimii la ieșire, însă nu chiar ultimul, și mă aflam la câțiva metri distanță de ușa clasei, când elevul de serviciu stinse lămpile. Mi-am continuat încet drumul prin penumbra deșirată de licărul felinarelor din curte. Îmi țineam mâinile strânse la spate, cu palmele întoarse în afară, la nivelul feselor. Am avut o vagă impresie că în spatele meu se iscă o mică învălmășeală și am simțit că ceva în relief mi se împinge în căușul palmelor cu o insistență care nu putea fi întâmplătoare. Împins înainte și curând oprit în loc de elevii dinaintea mea, m-am văzut silit să admit că strângeam în palme sexul învârtoșat sub stofa subțire de la pantaloni al elevului care venea după mine. Lăsându-mi mâinile în jos, îndepărtându-le de acea ofrandă, aș fi respins, cu un gest imperceptibil, avansurile ce mi se făceau. Am răspuns, dimpotrivă, dându-mă cu un pas înapoi, desfăcându-mi larg palmele, ca niște scoici, ca niște coșuri, pentru a culege în ele primele fructe ale amorului secret.

Asta a fost prima mea întâlnire cu dorința, trăită nu în mod solitar și ca un secret rușinos, ci în complicitate, era să spun — dar acesta avea să fie curând adevărul — în comunitate. Aveam unsprezece ani. Am patruzeci și cinci acum și încă nu mi-am revenit din încântarea cu care înaintam atunci, parcă înconjurat de o glorie nevăzută, prin curtea umedă și neagră a colegiului. Nu mi-am revenit... Cât de mult îmi place expresia asta potrivită și emoționantă ce sugerează un tărâm necunoscut, o pădure misterioasă, cu un farmec atât de puternic, încât călătorul care s-a încumetat să pună piciorul în ea *nu se mai*

întoarce niciodată. Cuprins de încântare, această încântare nu îi mai dă drumul și nu-l mai lasă să se întoarcă la pământul cenușiu și ingrat unde s-a născut.

Eram atât de profund răscolit de această descoperire, încât nici n-aș fi fost în stare să spun care dintre colegii ce veneau în urma mea îmi pusese în palmă cheile unei împărății căreia nici acum, la ora când scriu, nu i-am terminat de explorat bogățiile. La drept vorbind, nici n-am știut vreodată, căci, după cum am înțeles mai târziu, această manevră a fost rezultatul unei mici conjurații a trei complici — vecini de bancă, în fundul clasei — membrii ai societății secrete „Floretele“, care-i punea sistematic la încercare pe nou-veniți. Nu voi vorbi aici decât despre două Florete, pentru că personalitatea lor păstrează în amintirea mea o strălucire fără pereche.

Thomas Koussek își datora pseudopatronimul unei invenții uimitoare care îl făcuse celebru în Thabor și asupra căreia voi reveni. Fiecare elev își transformase interiorul de la capacul pupitrului său într-o mică expoziție iconografică ce îi prezenta în rezumat visurile, amintirile, eroii și miturile. Astfel, puteau fi văzute unele lângă altele fotografii de familie și pagini decupate din reviste sportive ilustrate, capete de cântăreți de music-hall și fragmente de benzi desenate. Pozele lui Thomas erau exclusiv religioase și în totalitate consacrate personajului Iisus. Dar nu era vorba de Hristosul-copil, nici de cel slab și suferind de pe cruce. Era Hristosul-Rege, atletul lui Dumnezeu, mustind de forță și de sevă, „tânăr și deopotrivă veșnic“, a cărui înfățișare era reprodusă în formă de piramidă pe dreptunghiul îngust de lemn. Acea iconografie triumfală era, ca să zic așa, iscălită printr-o mică imagine înghesuită în colțul din stânga și care putea trece neobservată pentru ochii unui profan. Imaginea îl înfățișa într-o manieră naivă pe Thomas punând două degete pe coasta rănită a lui Iisus înviat. La început, am văzut numai aluzia la prenumele lui, Thomas. Acest lucru însă nu era decât începutul începutului. Semnificația integrală nu mi-a fost dezvăluită decât mai târziu.

Micul grup al „Floretelor“ se aduna de două ori pe săptămână în sala de scrimă din oraș pentru niște lecții care îi procurau, în același timp, o acoperire oficială și o distracție admirabil de simbolică. Maestrul de sală ne privea cu o expresie schimbătoare, în funcție de împrejurări, sever și neiertător, când era vorba de apreciat o fentă sau o eschivă, dar cu totul orb la înghiontelile de un soi cu totul special cu care ne învălmășeam la vestiar sau sub duș. Eram convinși că acel fost ofițer de cavalerie burlac, cu trupul tot numai fibră și tendoane, sub părul sur ce-l acoperea, era practic de-ai noștri, dar el nu a lăsat

niciodată să se întrevadă ceva de sub masca de sită și plastronul de scrimă. Când unul dintre noi ne-a dat într-o zi de înțeles că se bucurase de favorurile sale, s-a izbit de o neîncredere atât de disprețuitoare, încât nu a mai insistat, iar din această falsă acțiune s-a ales cu o pată care, în ochii noștri, nu s-a mai șters niciodată de tot. Existau, așadar, pentru Florete, greșeli care nu trebuiau comise. Nu erau enumerate de niciun cod explicit, dar noi știam datorită unui instinct fără greș să le recunoaștem, și le pedepseam cu o asprime necruțătoare.

Fiind cel mai tânăr și ultimul venit, mi se spunea „Florețel", o poreclă pe care am acceptat-o de bunăvoie, chiar din partea celorlalți elevi, care o tot repetau fără să priceapă ceva. La început, am fost socotit prea puțin „comestibil" din pricina faptului că eram slăbuț, dar Raphael — o autoritate în materie erotică — mă reabilitase lăudându-mi sexul, pe care, la vremea aceea, îl aveam relativ lung și plinuț, a cărui finețe mătăsoasă — zicea el — contrasta cu coapsele mele uscate și cu burta mea suptă, întinsă ca o pânză între ieșiturile osoase ale șoldurilor. „Un ciorchine de tămâioasă atârnat de niște araci uscați", afirma el, cu un lirism ce mă flata și mă făcea să râd. La aceste farmece discrete se adăuga, e adevărat, aptitudinea mea de a suge tare și bine, ținând de plăcerea pe care am avut-o întotdeauna pentru gustul licorii seminale.

De acest gust Thomas era ca și posedat, mai mult decât oricare dintre noi, însă rar și-l satisfăcea în felul nostru direct și brutal, cap-la-coadă. La drept vorbind, el nu făcea nimic la fel ca toți ceilalți, ci introducea pretutindeni o dimensiune, o înălțime care erau de natură religioasă. Sacrul era mediul lui natural de viață, de respirație, pe care îl transporta cu el peste tot. Spre exemplu, acel soi de extaz în care cădea în fiecare dimineață în dormitor, pe când noi ne învârteam încolo și încoace în jurul paturilor, înainte de a coborî la capelă. Regulamentul ne obliga să ne scuturăm cearșafurile înainte de a ne face patul. Acest simplu gest, făcut simultan de patruzeci de băieți, pulveriza crustele de spermă uscată rămase pe cearșaf și umplea aerul de praf seminal. Acest aerosol primăvăratic ne intra în ochi, în nări, în plămâni, ne făcea să ne fecundăm unii pe alții, ca și cum ar fi fost o briză purtătoare de polen. Cei mai mulți dintre interni nici măcar nu observau această subtilă însămânțare. Floretelor le aducea doar o voioșie ușoară, priapică, în prelungirea erecției matinale a adolescenților. Pe Thomas însă îl răscolea profund. Pentru că, incapabil să facă deosebirea dintre sacru și profan, el trăia cu toată intensitatea identitatea etimologică a celor două cuvinte: spiritul, vântul.

Acel extaz primăvăratic, aerian și solar, era fața luminoasă a vieții spirituale a lui Thomas. Însă ochii lui arzători, veșnic cu cearcăne adânci, fața lui suptă, silueta lui firavă și furișă erau îndeajuns de grăitoare pentru cei dispuși să priceapă că el se lupta și cu o jumătate întunecată, pe care rareori o biruia. La patima asta din tenebre nu am fost martor decât o singură dată, însă atunci a fost în împrejurări de neuitat. Era într-o seară de iarnă. Cerusem învoire să mă duc în capelă, unde uitasem o carte în dulapul meu. Eram pe punctul de a mă întoarce în galop, impresionat de adâncimea boltei luminate slab și de ecoul formidabil pe care-l stârneau cele mai mici zgomote pe care le făceam. În clipa aceea, am auzit un hohot de plâns ce părea să vină de sub pământ. Și chiar sub pământ plângea cineva, căci hohotele se ridicau dintr-o deschizătură îngustă din spatele corului, prin care, pe o scară în spirală, se cobora în cripta capelei. Eram mai mult mort decât viu, cu atât mai terorizat cu cât — o știam prea bine — nimic nu m-ar fi putut împiedica să cobor ca să văd ce se întâmpla în subterană.

M-am dus, deci. Cripta — atât cât puteam să o văd la lumina sângerie și tremurândă a unei singure candele — era înțesată de pupitre, scaune, candelabre, strane, scăunele de rugăciune și prapuri, un talmeș-balmeș de chestii bisericești, debaraua bunului Dumnezeu, înghesuită claie peste grămadă într-un miros de salpetru și de tămâie sleită. Dar mai era acolo, culcat pe lespezi, și Hristosul în mărime naturală care, în mod obișnuit, se înălța în grădina Thaborului, dar a cărui cruce mâncată de cari tocmai urma să fie înlocuită. Era un atlet superb, modelat în forma lui cea mai bună dintr-o materie netedă ca săpunul, împlinit și cum nu se poate mai ademenitor, cu brațele lui deschise larg în lături, cu pectoralii în relief, cu pântecele scobit, dar puternic desenat, cu picioarele împletite într-o torsadă mușchiuloasă. Zăcea acolo, dezbrăcat de crucea sa, dar nu mai puțin răstignit, căci l-am zărit pe Thomas culcat sub el, imitându-i poziția, gemând pe jumătate strivit de greutatea statuii.

Am luat-o la fugă îngrozit de acea scenă care apropia cu atâta tărie împerecherea amoroasă și răstignirea, ca și cum castitatea tradițională a lui Hristos nu ar fi fost decât o lungă pregătire de taină pentru nunta sa cu crucea, ca și cum bărbatul care face dragoste ar fi, într-un anume fel, pironit pe iubita lui. Aflasem, în orice caz, secretul întunecat al lui Thomas, dragostea lui fizică, senzuală, carnală pentru Iisus, și nu aveam nicio îndoială că pasiunea asta sumbră avea legătură — dar care anume? — cu acel faimos *ciocănit pe sec*

inventat de el, de pe urma căruia căpătase un extraordinar prestigiu printre Florete.

Ciocănitul pe sec constă — expresia o spune destul de clar — într-un orgasm dus la bun sfârșit fără pic de scurgere de spermă. Pentru asta trebuie produsă — de către unul sau altul dintre parteneri — o presiune destul de puternică cu degetul în cel mai îndepărtat punct accesibil al canalului spermatic, practic pe marginea anterioară a anusului. Senzația e mai brutală, mai surprinzătoare și e îmbogățită de o notă de asprime și angoasă — deliciu pentru unii, oroare (în mare parte, superstițioasă) pentru alții. Oboseala nervoasă e mai mare, dar, cum rezerva de spermă rămâne intactă, repetarea e mai ușoară și mai impresionantă. La drept vorbind, treaba asta a rămas întotdeauna pentru mine o curiozitate interesantă, dar fără cine știe ce ecou practic. Un astfel de orgasm fără ejaculare se blochează într-un soi de circuit închis care mi se părea că implica un refuz al celuilalt. Ca și cum bărbatul care practică ciocănitul pe sec, după un prim gest de însuflețire față de partener, și-ar da deodată seama că acesta nu reprezintă nici sufletul-pereche, nici mai cu seamă corpul-frate și, cuprins de remușcări, ar întrerupe contactul și s-ar întoarce asupra lui însuși, așa cum marea dezamăgită de dig își retrage valul în resac. Este reacția unei ființe a cărei opțiune profundă e celula închisă, închisoarea gemelară. Eu mă aflu prea departe — trebuie, oare, să adaug, din păcate? — de perechea absolută, îmi sunt prea dragi ceilalți, într-un cuvânt, prea sunt din instinct vânător ca să mă închid astfel în mine însumi.

Acea evlavie sălbatică și acele tulburătoare descoperiri îi creau lui Thomas un nimb de prestigiu întunecat. Chiar și călugării s-ar fi lipsit bucuroși de un elev prea dotat, dar, la urma urmelor, el le făcea cinste, și trebuie să recunoaștem că apucăturile lui extravagante, care s-ar fi dezumflat de la sine într-o instituție laică, își găseau într-un colegiu confesional climatul favorabil pentru a înflori. Koussek schimbase sensul celor mai multe dintre rugăciunile și ceremoniile cu care eram adăpați, dar, chiar să fi avut ele un sens în sine, nu cumva așteptau, libere și disponibile, dulcea violență a unei ființe de geniu care să le adapteze la sistemul ei ? Nu voi cita drept exemplu decât Psalmii 109 și 113, pe care îi cântam în fiecare duminică la vecernie, și care păreau să fi fost scrișii anume pentru el, pentru noi. Thomas ne strivea cu trufașa lui pretenție asupra lor în timp ce noi îi susțineam cu vocea afirmația enigmatică și mândră:

Dixit dominus domino meo

Sede ad dextris meis

Domnul i-a zis Domnului meu
Șezi de-a dreapta mea
Până ce îi voi sili pe vrăjmașii tăi
Să se facă preș sub picioarele tale,

și ni-l închipuiam cu capul pe pieptul lui Iisus, călcând în picioare un furnicar de elevi și de călugări umiliți. Dar noi ne însușeam întru totul acuzațiile pline de dispreț pe care Psalmul 113 le aduce heterosexualilor:

Pedes habent, et non ambulabunt
Oculos habent, et non videbunt
Manus habent, et nos palpabunt
Nares habent, et non odorabunt!

Picioare au, dar nu umblă
Ochi au, dar nu văd
Mâini au, dar nu pipăie
Nas au, dar nu simt nimic!

Noi, ceilalți, care eram cu umblatul, cu văzutul, cu pipăitul și cu mirositul, strigam din răsputeri acest rechizitoriu obraznic, în vreme ce mângâiam cu privirea spatele și crupele colegilor așezați în față, toți acei viței crescuți pentru felurite folosințe domestice și, în consecință, paralitici, orbi, nesimțitori și lipsiți de miros.

Raphael Ganesha era, ce-i drept, destul de străin de rafinamentele mistice ale lui Thomas Koussek. El, unul, prefera iconografiei christice tradiționale imageria orientală, luxuriantă și multicoloră. Își datora porecla idolului indian a cărui figură pitorească acoperea toată suprafața capacului său de pupitru, Ganesha, divinitatea cu cap de elefant, cu patru brațe și cu ochii fardați și languroși, fiul lui Shiva și Parvati, veșnic însoțit de același animal totemic, șobolanul. Înfloriturile naive, textul sanscrit, bijuteriile enorme care supraîncărcau idolul nu serveau decât pentru a încadra, preamări și pune în valoare trompa lui suplă și parfumată ce se legăna cu mlădieri lascive. Cel puțin, așa pretindea Raphael, care vedea în Ganesha zeificarea organului sexual adorat. Orice băiat, după părerea lui, își găsea justificarea numai ca templu al

unui singur zeu, ascuns într-un sanctuar de veșminte, zeu căruia el unul ardea de nerăbdare să-i aducă un omagiu. Cât despre șobolanul-totem, semnificația lui rămânea enigmatică pentru orientaliștii cei mai avizați, iar Raphael era departe de a bănui că micul Alexandre Surin, zis Florețel, va fi cel care avea să-i descopere secretul. Acea idolatrie în stil oriental, naiv și grosolan, îl punea pe Raphael în antiteză cu subtilul și misticul Thomas. Dar eu am socotit întotdeauna că Floretele nu au avut decât de câștigat cu două capete diametral opuse în ceea ce privea inspirația și practicile lor de grup.

*

De pe urma societății crude și voluptuoase a Floretelor și a atacurilor noastre din sala de scrimă am păstrat eu gustul pentru armele albe. Dar cum uzanțele nu mai îngăduie să ieși în lume cu arma la brâu, mi-am alcătuit o panoplie de săbii secrete, o colecție de bastoane-spadă. Am strâns până în momentul de față nouăzeci și șapte și am intenția fermă să nu mă opresc aici. Sunt cu atât mai prețioase cu cât teaca le este mai fină și închizătorile mai sofisticate. Tăișurile cele mai grosolane își au sălașul în teci enorme — adevărate măciuci de jandarm în civil — în interiorul cărora nu pot fi blocate decât cu forța. Dar cele mai bune bastoane sunt suple ca niște trestii. Nimic, dar chiar nimic nu poate stârni bănuiala că ele ascund o lamă triunghiulară, ușoară ca fulgul. Pot fi deblocate fie prin apăsarea cu degetul mare pe un buton, fie rotind pe jumătate mânerul. Mânerul poate fi din abanos sculptat, din argint filigranat, din coarne de cerb, din fildeș sau poate reprezenta în bronz o femeie goală sau un cap de pasăre, de câine sau de cal. La cele mai perfecționate, când le scoți din teacă, se slobozesc două mici tije de oțel care se ridică perpendicular față de lamă, alcătuind astfel o gardă rudimentară.

Bastoanele mele spadă sunt fetele mele, legiunea mea personală și feciorelnică — fiindcă niciuna dintre ele nu a ucis până acum, cel puțin, nu în serviciul meu. Nu le-aș păstra pe lângă mine dacă nu aș avea convingerea că se va ivi ocazia, că se va impune obligația de a săvârși acel act de iubire și moarte care amestecă la un loc o spadă și doi bărbați. Așa încât nu sar niciodată peste ritualul care constă în alegerea îndelung chibzuită a unei însoțitoare, înainte de a porni la o vânătoare nocturnă. Preferata mea se numește Florețel — ca și mine, pe vremea Thaborului —, iar lama ei din oțel albăstrui de Toledo, cu o întreită canelură, e subțire ca un ac de viespe. N-o iau sub braț, ca pe o logodnică, decât în serile întunecate de vreo presimțire. Când va veni noaptea

încercării mele, ea îmi va fi singura aliată, singura prietenă, și nu mă voi lăsa învins înainte ca ea să fi acoperit caldarâmul cu trupurile asasinilor mei.

---

1. La Vilaine — „Urâta“.

Capitolul III

Colina nevinovaților

De douăzeci de ani de când răspundea de Sainte-Brigitte, sora Béatrice nu-și mai deosebea vocația religioasă de apartenența ei la comunitatea de nevinovați. Era mereu uimită în sinea ei — ba chiar scandalizată — că cineva s-ar putea apropia de copii în alt fel decât într-un spirit evanghelic. Cum să-i poți respecta și iubi așa cum se cuvine, neavând habar că Dumnezeu a dezvăluit săracilor cu duhul adevăruri pe care le-a ascuns de cei învățați și chiar de înțelepți? De altminteri, în comparație cu duhul lui Dumnezeu, ce diferență demnă de luat în seamă există între biata noastră inteligență și conștiința unui mongolian? Mai considera și că orice progres făcut de debilii mintal trebuia, în mod necesar, să treacă printr-o achiziție de ordin direct sau indirect religioasă. Marea lor infirmitate era singurătatea, neputința lor de a avea cu altcineva — fie el infirm ca și ei — relații care să ducă la o îmbogățire reciprocă. Ea născocise fel și fel de jocuri, hore, mici piese comice care-l obligau pe fiecare copil să se insereze într-un grup, să-și modeleze comportamentul după cel al vecinilor — o întreprindere laborioasă, necesitând o răbdare infinită, pentru că singura relație umană pe care ei o acceptau era aceea care îi lega de ea, de sora Béatrice, în așa fel încât prezența ei contribuia neîncetat la ruperea rețelei pe care se încăpățâna să o stabilească între copii.

Succesul era, totuși, posibil și chiar asigurat datorită intervenției divine. Dumnezeu, care îl cunoștea pe fiecare copil în parte și avea o afecțiune deosebită pentru el, dată fiind sărăcia lui cu duhul, îi cuprindea pe toți într-una și aceeași iubire și făcea să pătrundă în ei lumina Duhului Sfânt. Astfel, sora Béatrice visa la un fel de Rusalii ale Nevinovaților, ce s-ar pogorî ca niște limbi de foc asupra capetelor lor, gonindu-le întunericul din creieri și dezlegându-i de paralizia limbii. Ea nu vorbea despre asta, știind că ideile ei stârniseră neliniștea mai-marilor și că puțin lipsise să fie condamnată, mai ales pentru versiunea simplificată din *Tatăl nostru* pe care o ticluise spre a fi folosită de protejații ei:

Tatăl nostru mai mare decât tot
Toată lumea cunoască-te

Toată lumea cânte numele tău
Toată lumea facă ce-ți place ție
Totdeauna și peste tot
Amin

Treaba ajunsese până sus, la episcop. În cele din urmă, dăduse aprobarea pentru acest text care — socotea el — cuprindea esențialul.

Dar mai era și altceva. Sora Béatrice se convinsese că nevinovații ei erau mai aproape de Dumnezeu și de îngeri decât celelalte ființe omenești — începând cu ea însăși —, nu numai pentru că nu aveau habar de fățărnicie și de falsele valori ale vieții sociale, dar și pentru că păcatul nu se prindea, cum se spune, de sufletele lor. Simțea un soi de fascinație în fața acestor ființe cărora le fusese dăruită — fiind, în același timp, loviți de un blestem foarte crud — o sfințenie, într-un anume sens, originară, din capul locului mai înaltă și mai neîntinată decât virtutea la care ea, una, putuse ajunge doar după ani și ani de rugăciune și devotament. Credința ei era întărită de prezența lor iradiantă și nu s-ar fi putut lipsi, fără a risca primejdioase căderi, de mijlocirea lor. Era, așadar, și ea prizoniera copiilor, dar într-un chip iremediabil, mai mult decât tovarășele ei, întrucât copiii deveniseră temelia și izvorul viu al universului ei spiritual.

Așezământul Sainte-Brigitte, care număra cam șaizeci de copii și un personal compus din vreo douăzeci de inși, era împărțit teoretic în patru secții, din ce în ce mai restrânse, asemănătoare cu patru cercuri concentrice. Primele trei corespundeau, în linii mari, categoriilor clasice: debili ușor, debili mediu, debili grav, definite în funcție de coeficientul intelectual Binet-Simon. Sora Béatrice însă avea destulă experiență în privința copiilor înapoiați pentru a nu acorda decât o valoare relativă acestor împărțiri științifice. Testele nu măsoară decât o formă stereotipică de inteligență, excluzând orice altă manifestare a spiritului, și fac abstracție de afectivitatea și disponibilitatea subiectului, presupunând că avem de-a face cu un copil impasibil și de o bunăvoință absolută. De aceea, grupurile de la Sainte-Brigitte erau alcătuite mai degrabă după distincții empirice destul de fluctuante al căror criteriu era buna înțelegere a copiilor unii cu alții.

Primul grup cuprindea copii aparent normali — în cazul în care nu se manifesta deficiența caracterială sau slăbiciunea congenitală —, educabili, cerând numai o supraveghere deosebită. Viețuiau aici în deplină înțelegere epileptici, surdomuți, impulsivi, psihotici. Al doilea cerc, în schimb, nu mai

era deschis către exterior. Cei de aici vorbeau, la rigoare, însă nu aveau să citească, nici să scrie vreodată. Acum câțiva ani, nu mulți, aceștia și-ar fi găsit locul într-o comunitate rurală unde „prostul“ era un personaj tradițional, acceptat, ba chiar respectat, care presta mici servicii la câmp sau în grădină. Creșterea nivelului de trai economic și cultural făcea de acum înainte din ei niște rebuturi, detectați de timpuriu datorită școlarizării generalizate, și numaidecât respinși de comunitate, lăsați să se scufunde în propria nenorocire prin vidul creat în jurul lor. Nu le mai rămânea altceva decât să se opună — prin mormăitul, tropăitul, legănatul, rânjetul lor, privirile piezișe și incontinența de salivă, de urină sau de materii fecale — unei societăți administrate, raționalizate, motorizate și agresive, pe care o negau în aceeași măsură în care și ea îi excludea. Animatoarea principală a acestui grup era o tânără studentă de la Conservator, venită la Sainte-Brigitte în documentare pentru o teză despre valoarea terapeutică a muzicii la arierați. Fata alcătuise o corală, apoi o orchestră; în sfârșit, cu trecerea vremii și cu o imensă răbdare, își împărțise grupul în două, o orchestră și un corp de balet. Cât de straniu, de grotesc, de sfâșietor era spectacolul dat de micuții artiști, care aveau fiecare câte ceva iremediabil frânt în el, dar se exprimau și se expuneau în ciuda handicapului lor fizic și mental. La prima vedere, acele manifestări buimace și de tot râsul aveau ceva crud, ba chiar indecent în ele, dar copiii se simțeau mai bine, mult mai bine și, la urma urmelor, numai asta conta. Antoinette Dupérioux s-a trezit prinsă în cursa propriei ei reușite. Cum să renunți la o asemenea operă și să ucizi în fașă speranțe atât de frumoase? Luni de zile și-a tot amânat plecarea, apoi nu a mai vorbit despre asta, fără să hotărască însă nimic în mod definitiv.

Aceștia, cel puțin, aveau acces la limbaj. Cei cu debilitate profundă — din cel de-al treilea cerc — nu scoteau decât sunete nearticulate cu două sensuri diametral opuse: îmi place/nu-mi place, vreau/nu vreau, sunt fericit/nu sunt fericit. Educatoarele se străduiau să le ridice nivelul mental prin exerciții care apelau la simțul practic și artistic, dar fără solicitarea funcției abstracte și simbolice a limbajului. Copiii erau puși să deseneze, să modeleze plastilină, să alcătuiască table de șah cu panglici de hârtie strecurate prin tăieturile paralele ale unui dreptunghi de altă culoare, sau lipeau pe un carton figuri, flori, animale pe care le decupaseră mai înainte cu ajutorul unor foarfece cu vârful rotunjit. Pentru a li se corecta cât de cât stângăcia, lipsa de coordonare în mișcări, dezechilibrul perpetuu care îi smucea la fiecare pas spre dreapta ori

spre stânga, erau puși să meargă pe niște biciclete mici, care erau, pentru ei, în același timp, obiecte ale groazei și ale pasiunii. De la jocurile astea erau opriți nervoșii, psihoticii și epilepticii, în timp ce mongolienii excelau în ele, mai ales Berthe cea voinică și cele șapte colege de dormitor ale ei.

Bunul-simț ar fi cerut, se pare, excluderea din preajma unor astfel de copii a tot ce ținea de simbolism și de exprimarea verbală. Dar doctorul Larouet, un tânăr intern de psihopediatrie, ale cărui domenii de specializare erau lingvistica și fonologia, era de altă părere. De îndată ce obținuse să-i fie încredințat al treilea cerc, el încercase niște experiențe cu scopul de a introduce și aici semnul simbolic. Avusese un oarecare succes pornind de la obiectul cel mai pasionant din mediul celor cu debilitate profundă, și anume, bicicleta. Într-o bună zi, copiii au avut surpriza de a găsi curtea pavată ce le servea, de obicei, drept velodrom împărțită în piste prin niște linii trase cu vopsea albă și jalonată cu o mulțime de panouri imitând semnalizarea rutieră — sens interzis, prioritate de dreapta, indicator de staționare, viraj stânga interzis etc. A trebuit să treacă luni de zile până când numărul erorilor — sancționate destul de sever cu retragerea provizorie a bicicletei — a început să scadă. Atunci însă numărul greșelilor s-a prăbușit în masă, într-un mod spectaculos, ca și cum toți copiii ar fi învățat și asimilat în același timp cele aproximativ douăsprezece panouri ce le fuseseră prezentate.

Larouet a făcut mare caz de această simultaneitate care i se părea cu atât mai remarcabilă, cu cât caracterul eterogen al grupului de copii selectat nu lăsa loc pentru ipoteza unei maturizări paralele, dar în afara interacțiunii. Însemna că se produseseră niște schimburi, o rețea de schimburi între copii.

S-a apucat atunci să analizeze cu ajutorul unui aparat de înregistrare strigătele și sunetele mai mult sau mai puțin nearticulate emise de fiecare dintre copii. Un pas decisiv înainte l-a făcut în ziua când a considerat că a descoperit faptul că fiecare copil dispunea de același număr de foneme fundamentale și că acest arsenal fonetic comun cuprindea nu numai materialul sonor de bază al francezei, dar și pe acela al multor altor limbi — *th*-ul englez, rota spaniolă, *r*-ul gutural arab, *ch*-ul german etc. Faptul că fiecare copil stăpânea aceleași foneme nu se putea explica doar prin mimetism. O ipoteză extraordinară, deschizând orizonturi noi asupra spiritului omenesc, se desprindea, încet-încet, din munca de cercetare a lui Larouet. Aceasta era că orice ființă umană posedă, la început, tot materialul sonor al tuturor limbilor — și nu numai al limbilor existente sau care au existat cândva, ci al tuturor limbilor *posibile* —, dar că,

asimilându-și limba maternă, își pierde pentru totdeauna capacitatea de a folosi fonemele neutilizate, foneme de care va avea, eventual, nevoie mai târziu, dacă va învăța o limbă străină sau alta, dar atunci nu le va mai regăsi niciodată sub forma originară pe care o avea în bagajul nativ, și va fi obligat să le reconstituie în mod artificial și imperfect, cu ajutorul elementelor inadecvate pe care limba sa maternă i le pune la dispoziție. Astfel s-ar explica accentele străine.

Așadar, nimic surprinzător în faptul că cei atinși de debilitate profundă își conservă intact capitalul fonetic, pentru că ei nu învățaseră niciodată limba maternă, care separă partea neutilizată a acestui capital și care produce lichidarea ei. Dar ce natură și ce funcție să se atribuie, oare, acestor rădăcini lingvistice a căror salvare constituie o monstruozitate în plus? Larouet socotea că nu este vorba de o limbă, ci de matricea tuturor limbilor, de un fond lingvistic universal și arhaic, de o limbă-fosilă rămasă în viață printr-o anomalie analoagă celei care a păstrat viu și coelocanthul[2] malgaș și ornitorincul tasmanian.

Sora Béatrice, care urmărise cu mare atenție munca doctorului Larouet, concepuse o interpretare proprie a acestor cercetări pe care se ferea însă să o dezvăluie, știind că va fi tratată ca una dintre reveriile sale mistice. Mai mult decât cu o limbă omenească, credea ea, avem de-a face chiar cu *limba originară*, cea pe care o vorbeau în raiul pământesc Adam, Eva, Șarpele și Iehova. Ea refuza să admită că idioția copiilor ei ar fi absolută. Voia să vadă în ea doar dezorientarea unor ființe făcute pentru altă lume — aceea a limburilor, poate, sălașurile inocenței — și dezrădăcinate, exilate, zvârlite pe pământul neîndurător și nemilos. Adam și Eva izgoniți din rai probabil că au părut până la moarte niște aiuriți în ochii realiști și reci ai fiilor lor, perfect adaptați acestei lumi în care se născuseră și în care toți venim pe lume în chinuri și murim copleșiți de trudă. Cine știe dacă nu cumva limba paradisiacă, pe care continuau s-o vorbească între ei părinții lor, nu suna ca un freamăt confuz pentru urechile lor pământene, asemeni acelor emigranți care n-au putut învăța niciodată bine limba patriei lor de adopție și care își fac copiii să roșească cu accentul lor și cu greșelile de sintaxă pe care le fac. Tot astfel, dacă noi nu înțelegem discuțiile dintre debilii mintali grav, înseamnă că avem urechile ferecate la acest idiom divin din pricina unei degenerescențe începute prin izgonirea din rai și desăvârșite prin marea confuzie creată de Turnul Babel. Această condiție babeliană este starea de azi a omenirii divizate în mii de limbi

pe care niciun om nu poate năzui să le stăpânească în totalitate. Sora Béatrice revenea astfel la Pogorârea Duhului Sfânt, Sărbătoarea Rusaliilor, care constituia pentru ea minunea prin excelență, binecuvântarea supremă anunțată de Buna-Vestire întrupată de Hristos.

Dar, dacă sora Béatrice găsea în ea însăși destule resurse pentru a-i idealiza pe cei cu debilitate profundă, trebuia să-și mărturisească tainic că nu o dată o încercase ispita deznădejdii, atunci când urca să-i vadă pe cei din cercul al patrulea, ultimii, cei nenumiți, cele mai cumplite diformități umane zămislite de o natură în delir. Cum ei nu ieșeau niciodată și nu se manifestau prin niciun sunet, li se instalase în podul clădirii principale o adevărată reședință cu bucătărie, sală de tratament și de repaus pentru infirmiere, și un vast dormitor de douăzeci și cinci de paturi, dintre care, din fericire, nu erau ocupate decât jumătate.

Marii debili, incapabili de a merge și chiar de a sta în capul oaselor, prostrați în scaunele lor speciale, cu genunchii osoși la bărbie, semănau cu niște mumii scheletice. Capetele ce le spânzurau de gât ca niște fructe prea coapte se întorceau ușurel și aruncau spre vizitator o privire surprinzătoare, strălucind de ură și de stupiditate. Apoi corpul își relua legănarea sa un moment întreruptă, însoțită, uneori, de o vagă melopee guturală.

Devotamentul pe care-l cerea îngrijirea acestor epave era cu atât mai mare cu cât nu te puteai aștepta nici la cea mai mică manifestare de simpatie sau măcar de sensibilitate din partea lor. Cel puțin, așa afirmau îngrijitoarele care se succedau, prin rotație, în această atmosferă comatoasă, unde plutea un iz ușor de pipi de copil și de lapte acrit. Nu era însă și părerea sorei Gotama, o infirmieră de origine nepaleză, eșuată în acest al patrulea cerc din vremuri imemoriale și pe care, spre deosebire de colegele ei, nu-l părăsea mai des decât pacienții înșiși. Ea poseda o facultate a tăcerii supraomenească, dar, dacă vizitatorii se exprimau în termeni definitivi asupra infirmilor, ochii ei mari, negri, care îi devorau întreaga față suptă, protestau arzând cu pasiune. Cu toate acestea, nu împărtășea viziunea exaltată a sorei Béatrice, care avea pentru ea un sentiment de admirație amestecată cu o vagă jenă. Desigur, viața complet izolată a sorei Gotama era de o incomparabilă sfințenie. Ea nu făcea altceva decât să hrănească, să spele și să legene, fără dezgust sau oboseală, acești monștri respingători, dar sora Béatrice era descurajată de absența avântului, a înălțării, a transcendenței pe care le ghicea într-o astfel de viață. Ea îi spusese într-o zi nepalezei:

— Desigur, infirmii ăștia nu sunt doar niște brute, din punctul de vedere al alcătuirii lor. Dacă ar fi așa, de ce nu i-am suprima? Nu, fiecare posedă, împreună cu flacăra vieții, și un licăr de conștiință. Și dacă Dumnezeu ar dori să împrăștie stâlpul de întuneric pe care l-a ridicat în jurul lor, ei ar da imediat la iveală niște adevăruri atât de uluitoare, încât ni s-ar învârti capul.

Ascultând-o, sora Gotama avusese un surâs palid de indulgență și făcuse din cap o mișcare slabă de negare, care nu-i scăpase sorei Béatrice. „Probabil ăsta-i Orientul, gândise ea cu un pic de rușine. Orientul, desigur, imanentismul Orientului. Totul este dat, totul este aici, nu se trece cu nimic dincolo. Nu te înalți niciodată."

Sora Gotama nu răspundea pe atunci decât de vreo zece pacienți, și cei mai mulți erau doar niște microcefali și idioți atipici. Singurul subiect remarcabil era un băiețel de patru ani, hidrocefal, al cărui corp atrofiat părea un simplu apendice al capului enorm, triunghiular, cu o frunte gigantică așezată peste o fețișoară minusculă. Culcat pe spate într-o poziție perfect orizontală, copilul abia mișca și îi examina pe cei din jur cu o privire razantă, „apus de soare", după expresia consacrată de specialiști, a cărei intensitate și gravitate îți făceau rău.

Dar dosarele strânse în marele dulap cu clasoare al serviciului atestau de ce fel de diformități doar vag omenești se îngrijise sora Gotama de-a lungul anilor. Ea crescuse un coelosomian — ale cărui viscere se aflau în afară, doi exencefalieni — al căror creier creștea în afara cutiei craniene, un otocefalian — ale cărui urechi unite într-una singură se îmbinau sub bărbie. Dar monștrii cei mai impresionanți erau cei care păreau scăpați din mitologie, aducându-i o ilustrare de un realism îngrozitor: un ciclop — cu un singur ochi deasupra nasului, sau acel copil-sirenă ale cărui picioare păreau topite într-un singur membru masiv, ce se termina cu un evantai de douăsprezece degețele.

Sora Béatrice își dăduse neîncetat silința să scoată de la discreta Gotama câteva lămuriri — fie ele cât de timide — privitoare la vocația care o ținea nedezlipită la căpătâiul monștrilor ei și, de asemenea, la învățătura pe care ar fi putut-o trage după atât de îndelungata frecventare a acestei lumi stranii. Cele două femei pășeau încet, seară de seară, prin grădinile de la Pietrele Sunătoare, în răbdătoare convorbiri. Mai ales sora Béatrice vorbea, în timp ce nepaleza îi răspundea printr-un zâmbet, în care se amestecau rezerva, supărarea că e reținută departe de protejații săi, răbdarea blândă cu care primea oricând loviturile venite din afară. Sora Béatrice, care își imagina panteonul indian ca

pe o menajerie de idoli cu trompă sau cu cap de hipopotam, se temuse să nu găsească urme ale acestor aberații păgâne în inima subordonatei sale. Ceea ce a aflat din aceste întrevederi a surprins-o prin noutate, profunzime și prin afinitatea cu concluziile doctorului Larouet.

Gotama i-a reamintit, mai întâi, ezitările lui Iehova în momentul Creației. Făcând omul după chipul și asemănarea sa, adică bărbat și femeie, în același timp, hermafrodit, apoi văzându-l nefericit în singurătatea lui, nu-i adusese El, oare, toate animalele să defileze prin fața lui pentru a-i găsi o soție? Stranie încercare, aproape de neconceput, dar care ne arată imensa libertate existentă în zorii tuturor lucrurilor! Numai după eșecul acestei vaste parade a animalității în întregimea sa, s-a hotărât El să o scoată chiar din Adam însuși pe soția care-i lipsea. Scoase, deci, toată partea feminină din hermafrodit și o făcu de sine stătătoare. Astfel, a apărut Eva.

Singură cu monștrii săi, Gotama nu pierdea niciodată din vedere aceste tatonări ale Creației. Ciclopul, otocefalianul, hidrocefalul nu și-ar fi avut, oare, și ei locul lor într-un univers altfel conceput? În general, ea ajunsese să conceapă organele și membrele corpului uman ca pe niște părți care ofereau posibilități multiple de combinare. De ce o singură formulă să ducă, în marea majoritate a cazurilor, la excluderea tuturor celorlalte?

Această idee a părților corpului considerate ca un fel de *alfabet anatomic*, putând fi asamblate în mod diferit — cum ne arată infinita varietate a animalelor —, avea o legătură evidentă cu ipoteza doctorului Larouet, care făcea din diversele mormăieli ale debililor mintal atomii sonori ai tuturor limbilor posibile.

Sora Béatrice nu era înclinată către speculație. Ea se opri la marginea întâlnirii dintre aceste două meditații care tindeau să facă din instituția ei păstrătoarea rădăcinilor omenești. În ceea ce o privea, totul se rezolva într-un elan de caritate care o ajuta să traverseze fără neplăceri o noapte de insondabilele mistere.

*

Încă o dată, Pietrele Sunătoare formau un întreg bizar, aparent heteroclit, dar topit într-un organism unitar datorită vitalității sale. Inima acestui organism era țesătoria, care, cu vibrația ei mecanică și freamătul ei omenesc, cu plecările și sosirile lucrătoarelor, cu startul lucrului dimineața, pauza de prânz și oprirea de seară, asigura ansamblului un ritm harnic, serios, adult, în timp ce

Cassine și Sainte-Brigitte, situate lângă ateliere, trăiau în atmosfera vagă, dezordonat animată și zgomotoasă a două comunități de copii. De altfel, o oarecare libertate amesteca omenirea măruntă de la Pietrele Sunătoare, și unii pacienți de la Sainte-Brigitte erau oaspeți obișnuiți ai fabricii și ai tribului Surin.

Așa se întâmpla cu Franz, un băiat de vârsta gemenilor, care și-a cunoscut celebritatea de o zi în presa epocii, sub numele de „copilul-calendar". Franz te frapa mai întâi prin ochii săi imenși și ieșiți din orbite, strălucitori, larg deschiși, cu privirea fixă, buimacă și furioasă. Arzând parcă de un fel de foc interior, era de o slăbiciune scheletică și, dacă îi puneai mâna pe umăr, simțeai un tremur ușor și rapid care-l străbătea fără încetare. Dar ceea ce te atrăgea, te deruta, te irita la el era amestecul de geniu și debilitate mintală pe care îl întrupa. Într-adevăr, deși de un nivel mintal atingând idioția — dar era greu de apreciat proporția de rea-voință în rezultatele dezastruoase ale testelor la care era supus —, el dădea dovadă de o uimitoare măiestrie în a jongla cu datele, zilele și lunile din calendar, începând cu mii de ani înainte de Iisus Hristos până la cei patruzeci de mii de ani ai erei noastre, adică cu mult dincolo de timpul cuprins în orice calendare existente. Mereu vedeai sosind profesori și ziariști de toate naționalitățile, iar Franz se supunea cu bunăvoință la interogatorii care nu mai suscitau de mult interes în mica societate de la Pietrele Sunătoare.

— Ce zi va fi pe 15 februarie 2002?

— Vineri.

— Ce zi era pe 28 august 1591?

— Miercuri.

— Care va fi data celei de-a patra zile de luni din februarie '93?

— 22.

— Dar cea de-a treia luni din mai 1936?

— 18.

— În ce zi a săptămânii a căzut 11 noiembrie 1918?

— Luni.

— Știi ce s-a petrecut în acea zi?

— Nu.

— Vrei să știi?

— Nu.

— Ce zi va fi pe 5 iulie 42930?

— Marți.

— Care sunt datele în care 21 aprilie cade duminica?

— 1946, 1957, 1963, 1968...

Răspunsurile erau imediate, instantanee și era evident că nu rezultau din niciun calcul mental, și nici dintr-un efort de memorie. Pierdut în notele pe care și le pregătise ca să verifice răspunsurile lui Franz, profesorul degeaba se aventura în fantezii sobre:

— G. Washington, fiind născut pe 22 februarie 1732, ce vârstă ar avea în 2020?

Răspunsul — 288 ani — dat fără ezitare — rămânea enigmatic, pentru că Franz se dovedea incapabil să facă până și cea mai simplă scădere.

Prima sa jucărie — la vârsta de șase ani —, un calendar cu foi volante, îi fixase, se pare, destinul. Toți observatorii care se aflau în trecere pe acolo notau această particularitate care li se părea îndeajuns de revelatoare. Alții, mai puțin grăbiți, observau că închisoarea intelectuală în care se retrăsese Franz și care aparent nu lăsa să pătrundă nimic din lumea exterioară — căci el respingea cu același dispreț materia școlară sau orice informație pe care încercau să-l oblige să o asimileze —, era totuși profund contrazisă de extrema lui sensibilitate la fenomenele meteorologice. Dacă mintea lui Franz era prizoniera timpului calendaristic, viața lui emoțională era sclava timpului barometric. Perioadele de presiune înaltă — mai mult de 770 mm coloană de mercur — îl făceau să trăiască într-o veselie buimacă și febrilă care îi speria pe nou-veniți și îi obosea pe cei familiari. În schimb, căderile de presiune îl azvârleau într-o deprimare lugubră care răbufnea, sub 740 mm, în niște urlete de lup bolnav.

Gemenii păreau să-i fi învins sălbăticia lui naturală și îi vedeai, uneori, reuniți pe toți trei în misterioase conciliabule. Reușise, oare, Franz să pătrundă, grație facultăților sale monstruoase, secretul eolienei, limba vânturilor, pe care gemenii o vorbeau între ei? Așa afirmau fără ezitare unii membri ai personalului de la Sainte-Brigitte, care trăseseră cu urechea la cuvintele de neînțeles, dar cu o frazare foarte plăcută pe care le schimbau între ei. Mai târziu, ancheta întreprinsă asupra fugii și a dispariției lui în mare n-a reușit să aducă mai multă lumină asupra acestui caz care fost clasat. Doar Jean-Paul deținea cheia labirintului Franz.

Paul

Desigur, acest labirint era ferecat cu mai multe lacăte cu cifru și suprapuse, dar mi se pare că un pic de răbdare și de înțelegere ar fi putut evita nonsensurile simpliste prin care i s-a blocat accesul pentru totdeauna. De exemplu, s-ar fi putut obține un avantaj dintr-o experiență periculoasă, dar revelatoare. Era clar că Franz era legat prin toate fibrele sale de mediul de la Pietrele Sunătoare, unde creștea de mai mulți ani. Dar, se punea întrebarea, nu era, oare, vorba de un fenomen de supraadaptare și n-ar fi fost mai bine să-l mute de acolo pentru a-l obliga să-și rupă blocajele și să-și regăsească flexibilitatea unei vieți normale? Chiar asta s-a încercat, când a fost trimis la un centru de studii specializate de la Matignon. În urma acestei dezrădăcinări, degradarea fulgerătoare a personalității sale a impus însă o întoarcere grabnică la Pietrele Sunătoare, unde lucrurile și-au reluat cursul normal. Doctorii și educatorii ar fi învățat multe, dacă această încercare nefericită i-ar fi făcut să exploreze mai departe natura cu adevărat vitală a legăturilor lui Franz cu Pietrele Sunătoare. Mecanismele acestui suflet erau, cu toate acestea, destul de simple. Este adevărat că eu dispun pentru a o demonstra — în afară de amintirea intimității noastre — de un instrument de cunoaștere unic în felul său, această *intuiție gemelară*, de care cei nepereche sunt lipsiți. Ferește-te de o asprime nedreaptă în privința lor!

Supraadaptare la Pietrele Sunătoare, imposibilitate de a se acomoda altundeva, fixitate, imobilitate... Da, ceea ce ura Franz mai mult pe lumea asta era schimbarea, necesitatea adaptării la o situație nouă, la persoane noi. El pricepuse foarte devreme că oamenii, femeile și bărbații, sunt niște agitați incurabili, mereu mișcându-se, făcând dezordine, alergând, cerând, în orice moment, răspunsuri noi unii de la alții. Atunci, el s-a retras în sine. A fugit în interiorul său de societatea semenilor săi, baricadat într-o fortăreață de mutism și de refuz, tremurând ghemuit ca un iepure în culcușul lui.

Dar mai era și timpul. Oamenii nu erau singurii vinovați de relele lumii. Timpul era coșmarul său, timpul, în dublul sens al cuvântului: scurgerea inexorabilă a minutelor, orelor, zilelor, anilor, dar și zilele de ploaie alternând cu zilele însorite. Seara, Franz era adesea chinuit de o spaimă surdă și își fixa cu încăpățânare ochii în pământ, când simțea lumina scăzând în jurul lui, înspăimântat dinainte de ceea ce avea să vadă, dacă-și ridica ochii spre cer, acele edificii de nori smântânoși în formare care se ridicau la înălțimi amețitoare, prăbușindu-se încet unii peste alții, ca niște munți distruși, ridicați deasupra de un cutremur.

Împotriva acestei erupții a neprevăzutului și a schimbării pe insula sa pustie, el își ridicase propriile lui baricade. Prima, cea mai copilăroasă, și-o găsise în preajma bătrânei Méline, de care fusese nedespărțit — ca nepoțel adoptiv — chiar de la sosirea sa acolo. Ca orice țăran de altădată, Méline urmărea trecerea anotimpurilor și ritmurile meteorologice cu extremă băgare de seamă, ajutându-se de almanahuri, calendare și de un întreg tezaur de proverbe și zicători. Franz, care se împotrivise întotdeauna cu o îndărătnicie de berbec oricărei încercări a educatorilor de a-l învăța chiar și numai să scrie și să citească, asimilase cu o uimitoare ușurință conținutul a tot ceea ce-i căzuse în mână și care putea să încătușeze timpul atât de trecător într-un tablou mecanic, în care chiar viitorul și hazardul păreau fixate pentru totdeauna. S-a pus pe vorbit și îl auzeam, uneori, recitind zilele unei luni, trecute sau viitoare — cu sfinții și sărbătorile ei, împodobite cu proverbe legate totdeauna de culorile cerului și supunându-le unor încercări de sistematizare și reglementare. „La Sfân' Luce ziua crește c-un salt de purice", „Ploaie în mai, avem mălai", „Cerul roșu-n asfințit, în zori albul crinului, cam așa arată ziua pelerinului", „Făurar, lună ciuntită, e cea mai afurisită", „Crăciun cu soare, Paște cu ninsoare", „Ploaia măruntă oprește vântul mare", „Ploaia de april, rouă de mai", „Norișor spuzit, obrăjor boit — iute-i risipit". Era litania cu care Méline îl legănase și care-i potolise neliniștile. Dar el rămânea victima extremelor meteorologice și, dacă se anunța o furtună, se știa la Sainte-Brigitte că Franz trebuia supravegheat mai îndeaproape pentru că era capabil de orice nebunie.

Chiar Méline a fost cea care a distrus, cu un cuvânt banal, pronunțat mașinal, edificiul cronologic al proverbelor în care copilul ei adoptiv își adăpostea nebunia. Într-o zi de ianuarie, încălzită de un soare uimitor de înalt pe cerul albastru, ea a pronunțat această propoziție, desigur inventată de vreo femeie și repetată apoi de toate semenele ei de pe orice meridian: „Nu mai există anotimpuri...". Observație cum nu se poate mai banală. Pentru că variațiile anotimpurilor servesc drept cadru memoriei noastre, trecutul ne pare mereu mai viu colorat în nuanțele convenționale ale lunilor anului decât prezentul, și asta cu atât mai mult cu cât este mai îndepărtat. Sistemul lui Franz probabil că era de mai înainte clătinat de unele inexactități de netăgăduit. Scurta frază a Mélinei l-a izbit pe copil ca un trăsnet. S-a azvârlit pe jos, pradă convulsiilor. A trebuit să fie luat pe sus și să i se facă o injecție calmantă.

De atunci, a avut loc în el o schimbare care ar fi putut trece drept pubertate, o pubertate pe măsura firii lui excentrice și chinuite. Se desprinsese atât de mult de Méline, încât părea chiar că o evită. Abandonând proverbele și zicătorile meteorologice, a părut să nu mai dorească să domesticească cerul, ale cărui capricii le îndura cu o înspăimântătoare violență. S-ar fi zis că, pentru el, se produsese o ruptură în această echivocă noțiune de timp, care acoperea lucruri aparent atât de diferite, ca sistemul orelor, zilelor și datelor, dar și alternanța capricioasă a ploii și vântului cu zilele calde; cronologie și meteorologie, adică cel mai previzibil lucru și cel care e imposibil de prevăzut. Acest echivoc poate avea farmecul său, fiindcă încarcă de viață concretă și spontană cadrul temporal vid și abstract în care suntem închiși. Dar pentru Franz era iadul. Din momentul în care Méline pronunțase propoziția magică ce desființa puterea calendarului asupra tulburărilor atmosferei, spaima lui chinuitoare l-a azvârlit în alcătuirea unui calendar personal gigantic, în care zilele și nopțile mileniilor erau încremenite pentru veșnicie, precum celulele fagurilor unui stup. Dar prin rețeaua calendarului său, meteorologia împroșca și cu ploi, și cu soare, introducând în tabelele neschimbate neprevăzutul, iraționalul. Geniul său cronologic, care proliferase în dauna tuturor celorlalte facultăți ale minții, îl lăsa gol și fără apărare în fața dereglărilor atmosferice. Și acest mare nervos, de o fragilitate înspăimântătoare, avea nevoie pentru a supraviețui să-și umple dimensiunea sa temporală cu o structură regulată, care să nu lase niciun gol, adică nici un timp mort, nici o veșnicie. Timpul gol era un abis în care se prăbușea cu groază. Intemperiile stricau succesiunea circulară a calendarului, aducând o înlănțuire fără rost, o lucrare nebunească.

(Nimeni n-a cunoscut mai bine ca mine această teamă de salturile haotice din care e făcută viața cotidiană, și nevoia de un echilibru astral, steril și pur. Legat de fratele meu geamăn pe când alcătuiam împreună forma unui ou, cu capul strâns între pulpele lui, ca o pasăre ascunsă cu capul sub aripi pentru a dormi, învăluit în mirosul și căldura care erau ale mele, puteam fi surd și orb la mișcările dezordonate și fără rost din jurul nostru.

Apoi, a venit ruptura, lovitura de secure care ne-a despărțit, oribila amputare, a cărei vindecare am căutat-o prin toată lumea, și, în sfârșit, cealaltă rană care m-a smuls pentru a doua oară din mine însumi, țintuindu-mă în acest șezlong, în fața golfului Arguenon, ale cărui ape le văd urcând în valuri lucitoare. Eu am supraviețuit acestei distrugeri a păcii gemelare; Franz a pierit

sub loviturile lansate de vânturi și nori furtunoși asupra fortăreței sale cronologice. Dar nimeni nu-l poate înțelege mai bine decât mine.)

Eu îl înțeleg și cred că am pătruns secretul uimitorului său calendar milenar, ca și pe acela al fugii sale mortale. Mintea lui Franz era chiar pustiul pe care îl arătau toate testele de inteligență la care era supus. Dar fiindcă vidul acesta lui îi era insuportabil, din punct de vedere emoțional, reușise să-și găsească două *creiere mecanice* exterioare — unul nocturn, celălalt diurn — pentru a-l umple. Ziua, el trăia legat, într-un fel, de vechea mașină Jacquard a țesătoriei. Noaptea, se lăsa legănat de focurile Golfului Arguenon...

Înțeleg cu atât mai bine fascinația exersată asupra lui Franz de marea mașină Jacquard, cu cât am fost eu însumi întotdeauna atras de ea. Vechea și grandioasa mașină ocupa centrul naosului din vechea navă a bisericii și se găsea astfel încoronată de un soi de cupolă. Amplasarea ei acolo se putea justifica prin înălțimea ei excepțională. În timp ce noile mașini sunt construite pe cât posibil pe orizontală, vechea mașină Jacquard are o vastă suprastructură care formează un baldachin sau o clopotniță și cuprinde prisma cubică pe care basculează cartoanele perforate, ácele verticale care comandă fiecare câte o arcadă, la care sunt atașate toate navetele de lemn de care sunt fixate firele având aceeași funcțiune, ácele orizontale care vin în contact cu cartoanele și, bineînțeles, axele și roțile de transmisie acționând ansamblul ei. Cu toate acestea, înălțimea ei deosebită nu însemna că vechea mașină Jacquard nu și-ar fi găsit loc în orice altă parte din vechea navă. Nu, acest loc privilegiat, sub cupola naosului, răspundea exact unui sentiment de respect și admirație pe care toată lumea de la Pietrele Sunătoare îl încerca pentru un obiect atât de savant și de venerabil, simbolizând toată nobleța artizanală a țesutului.

Dar muzica era ceea ce îl făcea pe Franz să-i zăbovească zile întregi prin preajmă. Cântecul mașinii Jacquard era foarte diferit de sforăitul metalic și confuz al războaielor de țesut moderne. Abundența pieselor de lemn, încetineala relativă a mișcărilor, articulațiile complexe, dar în fond, puțin numeroase, putând fi deslușite de o ureche exersată, totul dădea zgomotului vechii mașinării o distincție ce aproape îl înrudea cu un limbaj. Da, mașina Jacquard vorbea, și Franz înțelegea limba ei. Ansamblul cartoanelor înfășurându-se în lanț, la sfârșit, în jurul prismei și comandând prin găurelele lor baletul navetelor de lemn și desenul țesăturii îi dicta mașinii echivalentul unui discurs. Iar esențialul era următorul: acest discurs, oricare i-ar fi fost lungimea sau complexitatea, se repeta necontenit la fel, pentru că numărul

cartoanelor prinse cap la cap era unul finit. Franz găsise în cântecul mașinii ceva de care avea o nevoie urgentă, imperioasă, vitală: o desfășurare supusă unei cauze și formând, prin urmare, un circuit închis. În acest tic-tac complex, dar riguros pus la punct, creierul său bolnav era reconfortat și antrenat, ca un soldat în sânul unui batalion perfect disciplinat. Eu chiar mi-am formulat o ipoteză, a cărei dovadă nu o am, dar care îmi pare foarte probabilă. Mă gândesc că discursul mașinii Jacquard era, într-un fel, chiar modelul pe baza căruia Franz își construise calendarul său gigantic. Cele șapte zile ale săptămânii, cele 28, 29, 30, 31 zile ale lunilor, cele 12 luni ale anului, cei 100 de ani ai unui secol — tot acest sistem este aparent fără legătură cu *modelul încrucișat* în patru sau în șase ițe, cu cel al *grosului de Tours* — care se obține înmulțind cu un „ochi" în sensul lanțului sau al *grosului de Neapole* — obținut dacă înmulțeai cu un ochi în celălalt sens, și așa mai departe. Dar totul prezintă, în orice caz, o complexitate de același ordin și cu reveniri regulate ale unor perioade comparabile. Gândirea haotică a lui Franz, care disloca intemperiile, făcuse din marea mașină Jacquard un auxiliar și un fel de prelungire a ei însăși, cu o regularitate care îi făcea bine. Mașina îi ținea loc lui Franz de organizare cerebrală. El gândea prin intermediul ei și pentru ea, o gândire evident monstruoasă prin monotonie și complexitate și al cărei unic produs a fost calendarul milenar.

Această ipoteză își găsește o confirmare în starea de prostrație în care cădea Franz ori de câte ori zumzetul atelierelor se oprea. Lipsit de creierul său mecanic, supus la un fel de lobotomie prin oprirea atelierelor, copilul nu mai era decât un mic animal fugărit, hăituit, care pândea cu groază suflarea vântului sau zgomotul picăturilor de ploaie.

Rămâneau nopțile.

*

S-au împlinit două ore de când linia de lumină verzuie pe care soarele o arunca în asfințit asupra mării a dispărut. Ferestrele de la Sainte-Brigitte se stingeau unele după altele. Lipsit încă de acum două ore de cântecul marii mașini Jacquard, Franz se afundă într-o singurătate plină de coșmaruri. Minuscula cămăruță lipită de dormitorul mongolienelor era colțișorul cel mai liniștit care s-a putut găsi în tot stabilimentul pentru somnul copilului mereu amenințat de crize nervoase. Deși pătratul fosforescent al ferestrei se deschide spre un admirabil peisaj marin, lui nu-i este de niciun folos. Trebuie să aștepte,

să aștepte îngrozit ajutorul care-i va veni atunci când se va lăsa, în sfârșit, noaptea îndurătoare.

Franz este înțepenit în pătuțul lui de fier, cu ochii ațintiți pe plafonul lăcuit cu alb al celulei sale. Fenomenul salvator pe care-l pândește se anunță prin slabe licăriri. Este, la început, un tremur destul de confuz, dar a cărui structură complexă se ghicește din minut în minut. Sunt reflexe roșii, străluciri albe, și o plajă verde. Apoi, nimic. Încetul cu încetul, spectacolul se ordonează și Franz simte cum se micșorează groaza care-l măcina de la sfârșitul zilei.

Seria începe acum prin niște sclipiri albe. Trei explozii luminoase în salvă, apoi un interval de întuneric, apoi o urmă lungă, verde, care nu piere decât anevoie. O nouă salvă albă. Apoi, o panglică roșie care roade de data asta chiar din ultima scânteie albă.

Ochii holbați care niciodată nu clipesc, care nu-și pierd niciodată expresia de furie rătăcită, sunt îndreptați asupra ecranului palpitant unde defilează spectrele de culori. Uneori, scoate o mână osoasă și tremurătoare de sub cearșaf și, cu un gest stângaci, își ridică smocul ciufulit de clovn care îi cade pe frunte.

Hora spectrelor s-a încins după o formulă nouă. Sclipirile albe se suprapun peste plaja verde pe care o sparg de trei ori înainte de a o lăsa să se întindă în pace. Apoi, panglica roșie pune stăpânire pe plafonul pe care-l străbate de la un capăt la altul. Franz se simte copleșit de o fericire calmă. Înseamnă că cele trei faruri ale golfului, rotindu-se cu viteze diferite, își vor suprapune pentru un timp fasciculele și camera nu va mai ieși din întuneric decât pentru a deveni, un scurt moment, teatrul unui amalgam confuz. Pentru Franz, apariția acestui *timp mort* din ce în ce mai mare este nefericirea. Fericirea este — ar fi — etalarea neîntreruptă a unui joc complex de reflexe succedându-se fără întuneric, după o formulă neschimbată. Uneori, se apropie de acest ideal, fără a-l atinge niciodată, căci cele trei rotiri ale farurilor lasă întotdeauna și un gol negru, mai mult sau mai puțin îndelungat.

Tot răul vine de la istmul Saint-Cast, care desparte golful Arguenon de golful Frênaye și care maschează marele far de la Etendrée. Franz a crescut în La Latte, în umbra fortului Goyon-Matignon, ai cărui paznici îi erau prieteni. Seara, copilul se strecura în fortăreață și se cățăra pe unul dintre punctele de supraveghere, de unde avea o panoramă fabuloasă. La dreapta se zăreau arhipelagul Hébihens, plajele Lancieux, Saint-Briac și Saint-Lunaire, capul Décollé, Saint-Malo, Paramé și Rothéneuf, insula Cézembre și capul Meinga. Dar la est se afla esențialul, în partea dinspre golful Sevigné și capul Fréhel pe

care se înalță turnul alb cu vârful negru al farului Etendrée. Este un far cu sectoare și cu două lumini strălucitoare. Perioada sa este de nouă secunde, cuprinzând o lumină de 1,5 secunde, o eclipsă de 1,5 secunde, o lumină de 1,5 secunde și o eclipsă de 4,5 secunde. Sectoarele sunt repartizate după formula următoare:

– sector roșu de la 72° la 105° (33°) cu bătaie pe 8 mile;

– sector alb de la 105° la 180° (75°), de la 193° la 237° (44°), de la 282° la 301° (19°) și de la 330° la 72° (102°) cu bătaie pe 11 mile;

– sector verde de la 180° la 193° (13°), de la 237° la 282° (45°) și de la 301° la 330° (29°), cu bătaie pe 7 mile.

În simfonia luminoasă a focurilor marine vizibile de la fortul La Latte, turnul de la Etendrée, înalt de 84 metri, era marea orgă, cu registrele, bașii și claviaturile sale. Or, tocmai această piesă regală, obturată de capul Saint-Cast, este absentă în concertul luminos vizibil la Sainte-Brigitte. Franz nu încetează să se gândească la ea. Din turnul în ruine de pe insula Hébihens, pe care-l poate zări de la fereastră, ar regăsi în întregime farurile vizibile de la fortul La Latte, la care ar veni să se adauge geamandura cu lumini roșii și lumina cea albă fixă, care marchează intrarea în portul Guildo, ajutoare modeste, dar deloc neglijabile.

Barca de pescuit a lui moș Kergrist este trasă la țărm, dar marea urcă, și într-o oră va fi numai la câțiva metri de largul mării. Franz se scoală și își încalță vechile espadrile roase. Este încuiat, ca în fiecare seară, dar cheia rămâne în broască și pe sub ușă se strecoară o dâră de lumină de mai bine de un centimetru. Franz împinge pe sub ușă o foaie de sugativă. Apoi, cu un băț de chibrit, împinge cheia din gaura ei și o face să cadă în exterior. Foaia de sugativă o culege fără zgomot. Franz o trage spre el și iată-l cu cheia în mână.

Se oprește, copleșit de entuziasm. Un tremur convulsiv îl scutură și își stăpânește cu greu un soi de miorlăit care îi țâșnește din gâtlej. Stă așezat pe pat, cu fața ascunsă în mâini, nici nu plânge, nici nu râde, și așteaptă să treacă furtuna nervoasă provocată de apropierea aventurii nemaiauzite care se va întâmpla... Se prăbușește în față, cu capul în mâinile sprijinite pe genunchi. Doarme. O oră. Două ore. Se trezește. Ce-i cu cheia asta pe patul lui? Ridică iute capul. Baletul policrom își desfășoară figurile pe plafon. Linia roșie trece ca o săgeată peste marea țintă verde. Chiar în momentul în care dispare, ia cu ea și câmpul verde, lăsând cele trei fulgere albe să se succeadă într-un ritm

precipitat. Apoi, se face întuneric. Etendrée! Etendrée! Pe plaja ta de un negru curat ar trebui să-ți însemnezi poemul multicolor!

Ușa este deschisă. Franz alunecă încet ca o umbră pe lângă geamurile de la dormitorul mongolienelor, care sunt încuiate și ele. Supraveghetoarea ocupă o cămăruță la celălalt capăt al culoarului. Nu mai este așa tânără și-i cam tare de urechi. De aceea, i s-a și încredințat acest etaj cu copii cuminți. Afară cerul scânteiază, dar la vest o aglomerare neguroasă se dezlănțuie lent. Marea este înaltă și se distinge clar marginea fosforescentă a valurilor care se sparg în stropi. Cele trei faruri își lansează fără odihnă mesajul: scânteile albe de la capul Garde, farul rotitor verde de la Chevet și, foarte departe, micul foc roșu cu lumini semnalând recifele de la Hache. În această direcție ar trebui navigat pentru a ajunge la insula Hébihens, cea mai importantă din tot arhipelagul.

Franz își adună toată slăbiciunea lui de insectă ca să împingă mica șalupă a lui moș Kergrist. Reușește s-o clintească din loc, dar înțelege că nu va avea nicicând puterea s-o ducă la apă. Se încăpățânează fără cea mai mică nădejde, împingând, trăgând, încercând nebunește să sape nisipul din jurul bărcii. Peste o oră va fi prea târziu. Deja marea începe să scadă. Franz își dă drumul pe solul înghețat și tare și este scuturat de un nou tremur nervos. Clănțăne din dinți și, de pe buze, prin spuma albă de la colțul gurii, îi scapă un geamăt gutural. Rămâne nemișcat un timp, observând cu ochii lui mari, proeminenți, jocul prietenos al luminilor pe fondul negru al nopții. Se poate întoarce în cameră. Dansul spectrelor trebuie să continue pe plafonul ei alb. Chiar se grăbește să se închidă din nou în celula sa, unde lumea exterioară se reduce la aceste semnale grațioase, care se înlănțuie după o formulă subtilă.

Când trece din nou prin fața cuștii cu geamuri de sticlă care-l desparte de dormitorul fetelor, o față veselă ca o lună plină îl pândește și-l salută cu o mimică impetuoasă. Este Bertha, cea mai mare dintre mongoliene. Ea are pentru Franz un atașament violent, animalic, ce se exprimă în orice ocazie prin gesturi nereținute. Franz se oprește, speriat. El știe bine că Bertha nu se va opri la această primă manifestare. Deja micile ei brațe strâmbe se agită, ochii ei înguști imploră și lăcrimează, din gură i se scurg șiroaie de salivă. Le va trezi pe celelalte și vor face o hărmălaie îngrozitoare dacă Franz nu o calmează. Nici nu întoarce bine cheia în broască, că Bertha și începe să sară în jurul lui, îmbrăcată în cămașa ei grosolană de pânză, încearcă să-l îmbrățișeze, îl împinge cu o forță considerabilă și aproape îl trântește pe jos.

Șalupa lui moș Kergrist... Cine știe dacă Bertha n-ar putea s-o ducă până la apă? Franz o ia de mână și o trage după el. Ea scheaună de bucurie și pășește în urma lui ca un câine mare. Dar abia au ajuns la capul scării ce duce la plajă, că aud deja un zgomot de pași mici și gângureli în urma lor. Ușa dormitorului a rămas deschisă și celelalte șapte mongoliene se reped pe urmele lor. Franz are un moment de panică. Simte că se clatină în pragul unei crize nervoase. Dar ideea bărcii care-l așteaptă îl cheamă imperios. Etendrée! Etendrée! Își strânge mica trupă ciudată și o conduce spre barcă. Face gestul de a o împinge în mare. Imediat, fetele se suie peste marginile șalupei și se ceartă pe locuri. Trebuie să le gonească de acolo, să le facă să priceapă că șalupa trebuie întâi împinsă în apă. Bertha este prima. Sub grămada de mici corpuri încordate pe picioarele lor scurte și puternice ce se proptesc bine în nisip, barca scârțâie și se urnește către banda de scoici mărunțite și alge uscate care marchează linia valurilor.

Un val se sparge pe etravă, alunecă sub chila bărcii, îi mângâie laturile. Gata. Barca plutește și fetele se reped din nou să se suie. Franz este așezat în față. El nu are ochi decât pentru cele trei faruri care-și urmează liniștite dansul tricolor. Imediat, Etendrée, marea lumină de la capul Frehel, își va impune aria regală peste aceste voci minore.

Barca n-are vâsle, nici pânze, nici cârmă, dar curentul mareei în scădere o poartă iute către larg, drept în recifele de la Hache.

---

21. Pește foarte mare, despre care mult timp s-a presupus că a existat doar în stare de fosilă.

Capitolul IV

Prada prăzii

Alexandre

Simțeam că venise timpul să-mi recuperez singurătatea. Singurătatea e un lucru gingaș care îmbătrânește repede. La început, tare și pură ca diamantul, se ciobește apoi, puțin câte puțin. Prin lovituri ușoare: surâsul băiatului de la cafea, care te recunoaște, cele trei vorbe despre starea vremii aruncate de vânzătoarea de fructe, care se înmulțesc pe măsură ce începe să-ți prindă obiceiurile: „friptura este azi exact cum vă place dumneavoastră", „ziarul dumneavoastră încă nu a venit azi, nu știu de ce întârzie", apoi, în sfârșit, lovitura de grație, când, aflându-ți numele, negustorii zeloși te bombardează la orice vorbă: „Domnule Surin în sus, domnule Surin în jos".

Dar în materie de distrugere a singurătății, nimic nu e mai presus decât sexul. Eu, în afară de sex, chiar că nu văd de ce aș putea avea nevoie. Un anahoret în pustie, un stâlpnic în vârful coloanei sale, zi și noapte. Sexul, iată forța centrifugă care te gonește în afară. Ieși de aici! Du-te să regulezi în altă parte! Ăsta este și sensul prohibiției incestului. Nu se poate aici! Monopolul tatălui! Ei, și dacă ieși, evident că nu ieși ca să te plimbi de unul singur. Sexul te gonește de acasă ca să te arunce în brațele primului venit.

Să-mi refac singurătatea. Asta înseamnă să mă las la fund, într-o subprefectură cam cenușie, ca Roanne, de exemplu — nici o amintire, nici o urmă de mine însumi aici, tot terenul este absolut virgin —, unde să iau o cameră la Hotelul Terminus și în ea să aștept. Să aștept pe cine, ce? Mai întâi, fericirea. Ușa închisă în urma cameristei, mica mea valiză pusă pe suportul pentru bagaje, mă las să cad leneș pe cuvertura albă, tricotată a patului.

Ascult zgomotul îndepărtat al orașului, zăngănitul și timbrul sonor al tramvaiului, mașinile care se scurg în valuri, chemările, râsetele, un lătrat, toate acestea topite într-o rumoare familiară. Ei sunt mulți, sunt toți acolo, eu îi aud, le simt prezența, dar ei habar n-au de existența mea. Prezență cu sens unic, absență unilaterală. Fericirea sclipește în sufletul meu, ca luminița unei lanterne slabe. Omnipotența divină! Nu este, oare, privilegiul lui Dumnezeu de a-i cunoaște pe toți ceilalți, fără a se dezvălui pe sine însuși? Sigur, există credincioșii, misticii, acei indiscreți care pretind că urcă împotriva curentului și

că aruncă o privire asupra secretului divin. Nu este niciun pericol, în cazul meu. Nimeni nu știe că stau la pândă. Vânătoarea poate să înceapă.

Portretul unui vânător

Din cap până în picioare, uscăciunea domină. Nervi și oase, tendoane și articulații, mușchi descărnați, cabluri și odgoane, mai curând decât mase lucrătoare. Profil acvilin, tot numai craniu și fălci, aer carnivor, dar mai curând pradă decât digestiv. Diger, oare? Nu prea îmi dau seama. Chiar mă întreb unde se duce mâncarea pe care o absorb în cantități, totuși, apreciabile. Fiindcă sunt un pic predispus și la constipație. În orice caz, euforia defecării nu e genul meu. Scriu asta cu o umbră de regret. Îmi place să arunc, să azvârl, să distrug, să curăț cu aspiratorul. Cred chiar că majoritatea caselor suferă de un sistem de evacuare insuficient. Dacă aș avea o locuință mare, m-aș asigura ca, în fiecare lună, o anumită cantitate de mobile, covoare, tablouri, veselă, lenjerie să fie predată gunoierilor. Fără această purgare regulată, mediul nostru domestic devine ticsit, soios, și trebuie să aștepți o mutare pentru a comite, în sfârșit, marele masacru, care era de mult indispensabil.

Uscăciunea asta, care rezistă unui regim alimentar generos, știu bine ce o întreține. Este un fel de foc interior, o forță intimă, o pasiune nervoasă, o tensiune tremurătoare a mușchilor și a atenției mele, care ard necontenit în mine și nu îmi îngăduie noaptea decât un somn ușor și cu întreruperi. Mușchii mei și atenția mea. Mare șmecher cel ce ar putea fixa bucata mea de hoit și pe cea de creier în această fermentație la care se reduce toată viața mea. Desigur, sexul își ia partea leului, dar sexul este omul însuși, și eu cred că la mine el este, în mare măsură, de natură cerebrală.

Sexul, mâna, creierul. Trio fermecat. Între sex și creier, mâinile, organele mixte, intermediare, mici servitoare ale unuia și ale celuilalt, mângâie în numele sexului, scriu după dictarea creierului.

Despre masturbare

Creierul furnizează sexului un obiect imaginar. Mâna este aceea care trebuie să-l încarneze. Mâna este o comediană, azi joacă un rol, mâine, altul. Ea se face, după bunul plac, clește, ciocan, vizieră, fluier, pieptene, mașină de calculat pentru primitivi, alfabet pentru surdomuți etc. Dar capodopera ei este masturbarea. Aici, ea devine, după voință, penis sau vagin. De altfel, nimic mai

natural decât întâlnirea dintre mână și sex. Mâna lăsată în voia ei, legănându-se la întâmplare la capătul brațului, ajunge mai devreme sau mai târziu — de fapt, aproape imediat — să întâlnească sexul. Să-ți atingi genunchiul, spatele, urechea cere un efort deosebit de răsucire. Dar pentru sex, deloc. Nu trebuie decât să-i dai drumul. De altfel, sexul, chiar prin dimensiunea și forma sa, se pretează admirabil la manipulare. Ia să ne gândim: un cap, un picior, ba chiar o altă mână îi oferă mult mai puține prinderi, sau prinderi mult mai nesatisfăcătoare celeilalte mâini! Dintre toate părțile corpului, sexul este cel mai maniabil, mai manipulabil.

Pentru a încheia acest subiect: obiectul sexual furnizat de creier și încarnat de mână poate să intre în concurență cu același obiect — real, de data aceasta — și să-l întreacă. Omul care se masturbează visând la un partener va fi deranjat de sosirea acelui partener și va prefera să se întoarcă la visurile sale, trădându-l astfel chiar cu propria lui imagine.

Iată ce îndreptățește ideea preconcepută a heterosexualilor, care-și imaginează relațiile homosexuale ca pe o dublă și reciprocă masturbare. Nu este vorba de asta. Adevărata masturbare este solitară și emblema ei este șarpele care își mușcă coada. Orice relație sexuală — homo sau hetero — implică o ofrandă adusă partenerului, o dedicație sub formă de orgasm făcută celeilalte persoane. Este adevărat că această persoană se poate găsi departe, iar dedicația se poate face de la distanță, și atunci adevărata masturbare își intră în drepturi, adică abia atunci acțiunea imaginației este personalizată.

Asta a vrut să-mi comunice atât de drăguț un prieten, care mi-a trimis într-o zi o carte poștală cu aceste cuvinte simple: „Salut, prietene! Tocmai am golit o sticluță în cinstea ta!“.

*

Roanne aruncă pe zi circa 30 773 kilograme de gunoaie menajere. Am dedus că acest oraș are exact 38 467 locuitori. Cinci camioane cu benă basculantă, făcând fiecare două drumuri pe zi, transportă aceste materii la o groapă situată la doi kilometri, pe drumul spre Digoin, la marginea Loirei. Aceste bene neavând un sistem compresor, am dedus că este vorba de o populație cu un nivel economic mediu. Observațiile mele mi-au arătat, într-adevăr, că dacă greutatea gunoiului menajer crește prea puțin odată cu creșterea nivelului de trai, în schimb, volumul se dublează sau se triplează repede atâta timp cât media bogaților crește puțin. Astfel, metrul cub de g.m. (gunoaie menajere) de

la Deauville nu cântărește decât 120 de kilograme, în timp ce el atinge 400-500 la Casablanca. Iată de ce micii mei negrotei se pot mulțumi încă mult timp doar cu bena basculantă cu capac simplu, care poate conține între 12 și l4 metri cubi de gunoaie.

După Casablanca, Roanne este cel mai sărac dintre cele șase orașe ale mele. Asta e. Săracii au gunoaie dense. Ei aruncă coji de legume, cutii de conserve, obiecte de uz curent, luate ieftin și imediat inutilizabile și, mai ales, nelipsita găleată de zgură și cenușă de cărbune care apasă greu asupra gunoiului. Deauville, cel mai răsărit dintre domeniile mele, a necesitat primul intervenția benelor-compresor pentru a scăpa de ambalajele sofisticate, dopurile de la sticlele de șampanie, chiștoacele cu capăt aurit, carcasele de languste golite, buchetele de asparagus, pantofiorii de balerină, lanternele venețiene pe jumătate arse. Gunoaie gonflate, spiralate, strălucitoare, ușoare și voluminoase pe care mașinile costisitoare trebuie să le amestece, să le strivească, să le comprime pentru a le putea transporta, dat fiind că spațiul pe care-l cer nimicurile nu e chiar un fleac. Moarte, ele trebuie să se limiteze la locul pe care-l ocupă și gunoaiele săracilor.

Cu totul diferit este portretul gunoaielor din Roanne. Doi membri ai consiliului municipal au venit să mă vadă în această dimineață la Terminus și m-au dus cu mașina la groapa de gunoi sălbatică, folosită până în prezent și pe care municipalitatea vrea să o dezafecteze — din cauza unui cartier-grădină ce se va construi în apropiere — și să o înlocuiască cu un depozit controlat. Se bazează pe competența mea pentru a duce operațiunea la bun sfârșit.

Mă feresc să-mi exprim sentimentele în prezența acestor bravi locuitori ai orașului ale căror idei asupra frumuseții, creației, profunzimii și libertății probabil sunt toate niște idei de-a gata, dezvăluind un neant absolut. Dar condus până la marginea Găurii Diavolului — cum este ea numită —, unde Roanne își exprimă, prin intermediul a cinci camioane, ceea ce are ea mai intim și mai semnificativ, adică însăși esența ei, sunt cuprins de o emoție și curiozitate intense. Mă aventurez singur în „gaură“. Mă afund într-o magmă albicioasă, pe care o recunosc ca un obișnuit de-al casei și care are la bază mucavaua și cenușa, dar care, aici, prezintă o densitate neobișnuită. În anumite locuri, materia asta devine fibroasă, încâlcită, ca o pâslă, și unul dintre însoțitori îmi explică — de departe — că două fabrici de textile aruncă aici baloturi cu pieptănătură de lână, care nu se încorporează decât cu greu în mocirlă.

— Ar trebui să existe o metodă pentru a recupera câlții ăștia de lână, remarcă el, cu o nuanță acuzatoare pentru ceea ce el consideră, desigur, o risipă.

Vierme mic-burghez! Mereu teama asta de a arunca, regretul zgârcit în fața gunoiului. O obsesie, un ideal: o societate care să nu arunce *nimic*, în care obiectele să dureze la infinit, și în care cele două mari funcții — producție-consum — s-ar îndeplini fără producere de deșeuri! Este visul constipației urbane totale. În schimb, eu visez la o dejecție totală, universală, care ar arunca orașe întregi la gunoi. Dar nu e tocmai ce ne promite viitorul război, cu bombardamentele lui aeriene cu care ne amenință? Să nu insistăm. Mai trebuie doar ca eu să apreciez câlții roannezi care dau un aer de tweed gunoiului său și care mă obligă să-mi revizuiesc judecata asupra nivelului de trai al acestui oraș. Gunoi cenușiu și fără strălucire, dar de calitate, fără îndoială...

Un pic mai încolo, indignarea consilierilor mei municipali devine de-a dreptul moralizatoare, în fața unei grămezi de cărți, o întreagă bibliotecă aruncată aici. Fiecare dintre noi se cufundă imediat în lectura câte unei cărțulii murdare și rupte. Pentru puțin timp, de altfel, căci e vorba de lucrări de chimie în limba latină; oare ce răsturnări ale sorții le-au adus aici să-și încheie cariera savantă? Trebuie să spun că este prima descoperire de acest gen din cariera mea, căci cărțile, foarte prețuite de căutătorul în gunoaie, nu sunt de găsit în mod curent prin locuri d'astea. Dar iată ce-i și mai remarcabil: tovarășii mei se indignează de grosolănia unei populații care nu ezită să arunce cărți, obiecte nobile prin excelență. Eu, dimpotrivă, mă extaziez de bogăția și înțelepciunea dintr-o groapă de gunoi în care găsești până și cărți. Iată, deci, neînțelegerea care ne desparte. Pentru consilierii mei municipali, înrădăcinați adânc în corpul social, groapa de gunoi este un infern echivalent cu neantul, și nimic nu-i suficient de abject pentru a fi aruncat acolo. Pentru mine, este o lume paralelă celeilalte, o oglindă reflectând ceea ce alcătuiește însăși esența societății; o valoare variabilă, dar oricum pozitivă, se leagă de fiecare gunoi.

Mai notez și o altă particularitate. Este de la sine înțeles că nici la Roanne, nici în alte locuri nu este ceva obișnuit să arunci cărți la gunoi. Totuși, prezența acestor volume mi s-a părut interesantă, revelatoare, instructivă și le-am introdus imediat în dulapurile mele de gunoi din Roanne. Mi-amintesc acum că s-a întâmplat la fel și cu alte orașe. Când am pus piciorul prima dată la Miramas, în măreața groapă de gunoi a Marsiliei — cea mai mare din Franța — am fost frapat de prezența unei întregi încărcături de pește împuțit

pe care un stol de pescăruși se certau cu țipete puternice, și de atunci peștii cruzi ai Mediteranei sunt inseparabili, pentru mine, de colinele selenare de la Miramas. Fiindcă hazardul și accidentalul nu există în aceste materii, totul este esențial, obiectele cele mai eteroclite își dau o întâlnire fatală aici, hotărâtă chiar în momentul fabricării lor. Ce e admirabil la gunoaie este această promovare generală care face din orice rămășiță o emblemă posibilă a orașului ce a născut-o.

Roanne — oraș cenușiu de viță bună, prin câlții ei de lână și cărțile ei vechi — aștepta, deci, de la Alexandre Surin, rege și dandy al gunoaielor, ca Gaura Diavolului să fie umplută după metoda depunerii controlate și să devină astfel stadion, grădină publică sau pepinieră. Se va face, Domnilor Consilieri, dar va trebui să-mi cedați regia interesată a colectei, a transportului și a tratamentului gunoaielor dumneavoastră, împreună cu monopolul asupra oricăror recuperări posibile.

Portretul unui vânător (continuare)

Să ne întoarcem puțin. Mă închipui în mijlocul consilierilor municipali roannezi, sărind peste grămezile de gunoaie, ajutându-mă, ici-colo, de credincioasa mea Fleurette. Există ceva de muschetar în personajul meu. Adică, oscilez între două extreme. La capătul bun, un condotier, la cel rău, o capră. Îmi place mișcarea. Mișcarea gratuită — am oroare de munca fizică — și, dacă se poate, ascendentă. O scurtă experiență în Alpi m-a convins că, în afară de sex, eu nu voi găsi emoții intense decât în alpinism. Când vorbeam de capră, referindu-mă la mine, păcătuiam printr-un exces de ură de sine. Ar fi trebuit să zic capră neagră. Scrima și alpinismul. Două moduri de exaltare musculară. Una vizează stăpânirea unui adversar, alta, cucerirea peisajului. Dar peisajul montan se apără cu arme care n-au vârful bont și amenință în orice clipă să-ți frângă oasele. Sinteza celor două e realizată în cea mai sublimă acțiune: vânătoarea, fiindcă atunci adversarul-pradă se ascunde în peisaj, este inseparabil de el, până într-atât încât dragostea de peisaj se luptă în inima vânătorului cu pofta de pradă.

Eu am o indiscutabilă poftă de mâncare, dar selectivă, exclusivistă. Niciodată nu i-am înțeles pe psihologii care acordă prea puțină atenție aversiunilor alimentare ale oamenilor. Ce câmp de observație ar fi, cu toate acestea, pentru toți psihologii, psihiatrii și psihanaliștii și alți Diafoiruși[3] de suflete, și câte

descoperiri n-ar putea face! Cum se explică, de exemplu, că din fragedă pruncie am oroare de lapte și de toate derivatele lui, smântână, unt și brânzeturi? Încă de la doi ani, dacă mă păcăleau să înghit o bucățică de pâine în care era ascunsă o fărâmitură de brânză, eram cuprins imediat de niște vărsături imposibil de stăpânit. Iată o trăsătură care nu ține doar de vârful buzelor, ci vine chiar din străfundul măruntaielor!

Îmi plac mâncărurile sofisticate, asezonate, greu de recunoscut. Nu vreau ceva care se dezvăluie, pur și simplu: mațe, limbă de bou sau cap de vițel. Detest mâncărurile cinice care par să nu fi făcut decât un salt direct din natura brută direct în farfurie și apoi ți se reped de acolo direct în față. Cruditățile, scoicile, fructele și alte chestii din natură nu-s deloc de mine. Povestiți-mi de bucătăria orientală! Am o slăbiciune pentru travestiul alimentar, ciuperci, aceste legume deghizate în carne, creier de oaie, această carne deghizată în pulpă de fruct, cartoful de avocado cu substanța lui grasă ca untul, dar cel mai mult îmi place peștele, această carne falsă, care n-ar fi nimic, cum se spune, fără niște sos.

Nasul meu acvilin și iscoditor nu este numai ornamentul principal al feței, ci și expresia spiritului meu, curajului și generozității mele. Într-adevăr, mirosul deține un loc de seamă în viața mea — nici nu-i de mirare, dacă ne gândim la vocația mea cinegetică — și aș scrie cu bucurie un tratat al mirosurilor, dacă aș avea timp și talent. Ceea ce mă interesează cel mai mult este, evident, poziția mea specială într-o lume în care majoritatea oamenilor *nu au miros*. Omul, se știe foarte bine, aparține, împreună cu păsările și maimuța, acelor specii animale ale căror organe pentru miros sunt cu atât mai atrofiate, cu cât acuitatea vizuală este mai dezvoltată. Aparent, trebuie să alegi: sau să vezi, sau să miroși. Omul, optând pentru ochi, și-a pierdut simțul mirosului.

Acestor generalități le-aș putea aduce tot felul de limitări. Aș începe așa: eu, care sunt dotat cu o acuitate vizuală remarcabilă, mă bucur și de un nas excepțional. Asta înseamnă, oare, că sunt un supraom? Desigur, dintr-un anumit punct de vedere, sunt de acord! Dar nu din perspectiva acestei sensibilități. Căci acuitatea mea vizuală este mai ales o treabă de *privire*, decât de viziune panoramică largă și contemplativă. Puneți un pisoi într-o grădină. Credeți că el va aprecia rigoarea aleilor, perspectiva brazdelor de flori și echilibrul între peluze și fântâni? Nici n-o să-i pese de ele, nici nu va vedea nimic din toate astea. Ceea ce va zări el cu o privire fără greș va fi clătinarea

neașteptată a unui fir de iarbă care trădează trecerea furișă pe acolo a unui șoricel.

Eu sunt pisoiul. Vederea mea nu este decât mica servitoare a dorinței mele. *Ancilla Libidinis*. Totul este neclar în jurul meu, în afară de obiectul dorinței care, în acel moment, lucește cu o strălucire supraumană. Restul? Eh! Într-un muzeu, îmi vine să casc, și natura moartă îmi trezește interesul numai atunci când coșul cu fructe este înconjurat de brațele cărnoase și goale ale adolescentului lui Caravaggio, cu capul său ciufulit și pal aplecat languros peste struguri și pere. Femeile, mai ales, abia dacă există pentru mine, fiindcă abia reușesc să le disting pe unele de altele, de parcă ar fi negri sau oi într-o turmă. Această mică infirmitate mi-a jucat feste nu o dată. Dar dacă un tânăr răsare în spatele meu, mă întorc, avertizat imediat de un instinct secret, îl măsor cu o privire aparent distrată și, într-o secundă, îl miros, îl dezbrac, îl recunosc centimetru cu centimetru, îl cântăresc, îl evaluez din priviri și îl sărut. Dacă-i un bou, nu-și va da seama de nimic, iar inocența sa de dobitoc va pune capac bucuriei mele. Dar dacă este *o floretă*, simte prin nervii lui un fel de descărcare electrică. Percepe un fel de lumină de bliț îndreptată spre el, este alertat și, în același timp, răspunde printr-o undă, pozitivă sau negativă.

Această acuitate a ocheadei mele se asociază, deci, cu o miopie destul de generalizată și universul meu personal seamănă cu un peisaj înecat într-un crepuscul întunecat, unde doar anumite, foarte puține, obiecte și personaje par înzestrate cu o puternică fosforescență.

Altfel stau lucrurile cu mirosul. Am un nas *inteligent*. Niciun alt cuvânt nu ar califica mai bine puterea de separare, capacitatea de interpretare, perspicacitatea organului meu olfactiv. Alții nu datorează nasului lor decât impresii vagi, o sumă grosolană de mirosuri înconjurătoare, din care se degajă doar un semn plus sau un semn minus. Asta miroase bine, asta pute, asta n-are miros. Este tot ce îi învață bietul lor simț olfactiv. Este de-a dreptul un paradox: cu cât ai un nas mai bun, cu atât ești mai puțin sensibil la mirosurile bune sau rele. Industria parfumurilor n-ar trebui să existe decât pentru o clientelă lipsită de miros. Căci simțul mirosului împrăștie cu atât mai mult caracteristica bună sau rea, cu cât cercetează mai în detaliu compoziția mediului olfactiv în care se scaldă. Cu cât dă informații mai distincte, cu atât laudă mai puțin, provoacă mai puțină revoltă, emoționează mai puțin. Este o regulă generală care e valabilă pentru toate simțurile. Miopii care plutesc în luminozități vagi, fără contururi clare, fără delimitări solide pe care să-și

sprijine inteligența, nu pot să le socotească decât fie agreabile, fie neplăcute. În timp ce omul care vede foarte bine uită nuanțele afective a ceea ce măsoară și detaliază.

Gunoaiele nu sunt — cum se crede — o putoare masivă, nediferențiată și penibilă în totalitate. Ele sunt o scriitură infinit de complexă pe care nările mele nu încetează s-o descifreze. Nările îmi enumeră cauciucul ars al unui pneu uzat, izul de fum al unei putini de heringi, mirosurile grele ale buchetului veștejit de liliac, putoarea searbădă și dulce de șobolan mort sau fluieratul acidulat al urinei, mirosul de pivniță normandă veche al unei căruțe de mere stricate, duhoarea grasă a unei piei de vită pe care batalioane de râme o mișcă în unde peristaltice. Și totul, frământat de vânt, traversat de miasme stridente de amoniac și de bufeuri de mosc oriental. Cum să te plictisești într-o astfel de expoziție de bogății, cum să fii atât de grosolan pentru a le respinge în bloc, numai pentru că put?

*

Materia cenușie. Expresia mi-a venit singură sub peniță pentru a evoca gunoaiele roanneze și mă bucur de apropierea pe care o sugerează. Căci această pastă gri-rozalie, densă și bogată, împâslită în interior de câlții de lână — și o pastilă comprimată din ea va garnisi medalionul-blazon al Roanne-ului (o semilună acoperită de o medalie de război) din cel de-al cincilea buzunărel al vestei mele brodate —, această substanță fibroasă și cu reflexe sidefii are, deci, o oarecare afinitate cu materia specifică, împânzită de sinapse, din creierul omenesc. Roanne, orașul cu gunoaie cerebrale! Nu-mi lipsea decât asta din colecție și, după Rennes, Saint-Escobille, Deauville, Miramas și Casablanca, Roanne vine să completeze cum se cuvine sextetul meu. Până și vechiturile de cărți — ajunse aici, desigur, nu prin cine știe ce bizarerie vinovată, ci printr-un proces logic — sunt la locul potrivit. Aceste terfeloage sunt flora obligatorie a acestui bălegar inteligent, au crescut deasupra lui ca ciupercile și sunt emanația lui sublimă.

Am cerut zece oameni la oficiul de plasare. S-au prezentat treizeci. La sfârșitul săptămânii nu vor mai fi, desigur, decât șapte sau șase. Este drojdia obișnuită de vagabonzi, arabi, piemontezi, catalani, francezi pe care jandarmii ar putea veni să-i caute în orice moment. Ca și cum ar fi fost nevoie de aceste rebuturi ale umanității pentru a zdrobi deșeurile societății! I-am angajat în bloc. Eu sunt fratele lor — în pofida hainelor mele frumoase și a mirosului de

lavandă — delincvent, la fel ca ei, asocial, dușman al ordinii până în străfundurile cărnii mele.

O sondare în Gaura Diavolului relevă o grosime de 6 până la 7 metri de gunoi și o temperatură de 80°. Este mai mult decât o febră cerebrală, este o permanentă amenințare de incendiu. Pentru a opri fermentația, trebuie oprit accesul aerului și pentru asta trebuie intercalat între fiecare strat de gunoi, de 2,5 metri maximum, un strat de nisip de cel puțin 50 de centimetri. Pun oamenii să așeze o podișcă din grinzi până la marginea Găurii pentru a evita ca roțile camioanelor cu nisip să se înfunde, căci sunt mult mai grele ca benele colectoare. Oamenii netezesc nisipul care cade la picioarele lor. Contrastul între această materie pură și aurie și solul putregăit și oamenii negri care se agită în groapă. Măsor josnicia noastră prin admirația aproape dureroasă pe care mi-o trezește acest simplu nisip, numai pentru că este diferit de murdăriile în care trăim. Nisip, plajă, insulă pustie, valuri cristaline care se izbesc murmurând... Gata cu visarea! Săptămâna viitoare, camionul meu cu sită rotativă va fi aici și, prin sita lui cilindrică, murdăriile filtrate ale Roanne-ului vor împroșca marginile gropii în care vor fi recuperate pentru a fi transformate în îngrășământ, iar elementele cele mai grosolane vor cădea pe fundul craterului.

Estetica unui dandy al gunoaielor

Ideea înseamnă mai mult decât lucrul, și ideea ideii, mai mult decât simpla idee. În virtutea acestui fapt, imitația este mai mult decât lucrul imitat, căci ea este acel lucru, plus efortul de a-l imita, care conține în el însăși posibilitatea de a se reproduce, și, deci, de a adăuga la calitate și cantitatea.

Iată pentru ce, când e vorba de mobile și obiecte de artă, prefer totdeauna imitațiile în defavoarea obiectelor originale, căci imitația este originalul împresurat, posedat, integrat, eventual, multiplicat, pe scurt, gândit, spiritualizat. Că imitația nu interesează gloata de amatori și colecționari și că, în plus, ea are o valoare comercială mult inferioară originalului, iată ce constituie în ochii mei un merit suplimentar. Tocmai prin asta imitația este de nerecuperat pentru societate, destinată gunoaielor și, deci, menită să cadă în mâinile mele.

Pentru că nu conține niciun singur obiect autentic — în afară, poate, de colecția de bastoane-săbii —, interiorul meu parizian este în întregime de gradul doi. Întotdeauna am visat să-l ridic la gradul trei, dar, deși există

exemple de imitații ale imitațiilor, treaba este atât de rară și disprețul-la-pătrat al mulțimii stupide o condamnă la o dispariție atât de rapidă, încât nu aș putea să-mi împodobesc în întregime locuința cu așa ceva decât cu prețul unor eforturi imense. Am găsit, totuși, în strada Turenne, la magazinul de mobile noi „Lemnul frumușel“, un șezlong de pai copiat după un model antilez, el însuși vizibil inspirat de canapeaua Empire de tip Recamier. Am, de asemenea, pe masă un buddha de sticlă, și i-am văzut fratele de cristal antic la un anticar ce m-a asigurat că nu este decât macheta statuii în mărime naturală a lui buddha de la Sholapur. Dar acestea sunt excepții. Pentru a le înmulți și a-mi oferi un decor de o putere și mai mare — căci nimic nu mă împiedică să trec de la puterea a treia la a patra, a cincea etc., — mi-ar trebui o răbdare și un timp de care nu dispun decât pentru un alt obiectiv. În realitate, nu mă atrag nici obiectele, nici decoratul, nici colecționatul, toate, lucruri prea stabile, prea contemplative, neinteresante pentru firea mea neliniștită și avidă.

În definitiv, ce este gunoiul decât marele conservator al obiectelor aduse prin producția de serie la o putere infinită? Gustul de a colecționa obiecte originale este absolut reacționar, inoportun. El se opune mișcării producție-consum, care crește din ce în ce mai mult în societatea noastră și care duce, până la urmă, la groapa de gunoi.

Odinioară, orice obiect era făurit de un meșter ca un original care trebuia să dureze o veșnicie. Nu era distrus decât printr-un accident. După ce era folosit o dată, devenea obiect de ocazie (era adevărat chiar și pentru hainele vechi, revândute de telali). Făcea parte din moștenire și avea dreptul la reparații pe termen nelimitat.

Azi, obiectul este din ce în ce mai repede declarat uzat, inutilizabil și bun de aruncat. Și acum vine colecționarul să-l caute la gunoi. El îl salvează, îl adună din bucăți, îl restaurează, în sfârșit, îi oferă la el acasă un loc de onoare, unde calitățile sale înfloresc. Și obiectul salvat, reabilitat, înălțat, îi întoarce binefăcătorului însutit binele făcut. Îi dă casei lui o atmosferă de pace rafinată, de lux inteligent, de înțelepciune calmă.

Înțeleg destul de bine farmecele acestui procedeu, dar eu susțin contrariul. Departe de a dori să blochez procesul de producție-consum-aruncare, aștept totul de la el pentru că ajunge, până la urmă, la picioarele mele. Gunoiul nu este neantul în care se îneacă obiectele, ci cămara unde își găsesc locul, după ce au trecut cu succes prin mii de încercări. Consumul este un proces selectiv, destinat a izola partea indestructibilă și cea cu adevărat nouă de producție.

Lichidul din sticlă, pasta de dinți din tub, miezul portocalei, carnea puiului sunt eliminate prin filtrul consumului. Rămân sticla goală, tubul turtit, coaja portocalei, oasele puiului, părți dure și durabile ale producției, elemente ale moștenirii pe care civilizația noastră o va lăsa viitorilor arheologi. Acestor elemente trebuie ca, prin metoda „depozitării controlate“, să le asigur o conservare indefinită într-un mediu uscat și steril. Nu o fac fără să mă entuziasmez, înainte de înhumarea lor, în fața puterii infinite a acestor obiecte produse în masă — prin urmare cópii după cópii ale cópiilor și așa mai departe.

*

Se numește Eustache. Eustache Lafille. Când mi-a făcut această precizare la oficiul de plasare, nu-mi venea să-mi cred urechilor. I se poate ierta numele, din considerație pentru acest admirabil și atât de rar prenume, care face din el ruda mea apropiată, căci Eustache, la fel ca Surin, semnifică în argou „cuțit rău“.

Întrezărisem ceva puternic și tineresc în silueta îndepărtată a „spintecătorului“ care lucra în fundul găurii. La piciorul pantei, înarmat cu un ciocan și un fel de cuțit de macetat, spintecătorul așteaptă obiectele voluminoase ce sar spre el, scuipate de sita rotativă. Mai întâi, trebuie să le evite ca pe niște fiare care atacă, apoi trebuie să le atace el pentru a le distruge. Pachetele conținând hârtii și cârpe trebuie tăiate, covoarele care sosesc rulate trebuie întinse cu grijă pe sol, lăzile, sparte, sticlele, prefăcute în cioburi. Scopul este de a evita formarea golurilor ce pot deveni pungi de aer în adâncime. Eustache se achita de sarcina sa de spintecător cu un fel de elan sportiv care m-a atins drept în inimă și chiar mai jos. Îi ghicesc corpul puternic și suplu în fiecare mișcare și ceea ce mă șochează într-un mod încântător este mișcarea din șolduri care-l zvârle pe spate atunci când își agață victimele aplecându-se în față, deschizându-l și îndoindu-l ca pe un frumos arc inversat.

L-am convocat la sfârșitul zilei în rulota care îmi servește drept birou și loc de odihnă provizoriu. Nu s-a prezentat, și a doua zi dimineața dispăruse. Iată-mi pedeapsa pentru că am folosit metodele societății normale și coercitive pe care, probabil, o urăște. Nu voi mai comite și eroarea suplimentară de a-i interoga pe tovarășii lui de muncă. Singura mea șansă este să străbat toate hotelurile dubioase și toate hrubele unde se vând vin și cărbune în aceeași

odaie, prin tot Roanne-ul, pentru a încerca să-l regăsesc. Într-un oraș mai mare n-aș avea nicio speranță. Aici, poate, poate...

Eustache! Eustache! Nu, nu se poate, cu un nume atât de sublim, să-mi mai scapi mult timp! Cu toate acestea, a trebuit să găsesc un alt spintecător pentru Gaura Diavolului, dar din acel moment a trebuit să mă forțez foarte tare pentru a mai acorda vreo umbră de interes acelei întreprinderi. Cu toate astea, este o antrepriză sănătoasă, viguroasă, de natură să mă satisfacă, și „substanța cenușie" roanneză își ține promisiunile pe măsură ce materialul meu e gata de sortat. Am și terminat două straturi de gunoi acoperite cu nisip, de pe fundul Gropii, și știm încotro ne îndreptăm.

Dar nu voi avea pace în suflet, în inimă și în sex — *noûs, thumos, epithumetikon,* cum zice profesorul nostru de greacă — decât regăsindu-l pe Eustache. Pot ajunge chiar pe culmile disperării. Un Alexandre disperat pentru că îi lipsește un Eustache! Dacă acest strigăt va răsuna mai departe, cui ce-i pasă? Și totuși, disperarea mea valorează cât oricare alta, nu?

Îmi închipui lesne că fiecare om este o formulă unică, încercată de natură, așa cum ai lua un bilet de loterie. Numărul odată compus, ea lasă individul astfel definit într-un anumit mediu. Ce va ieși de aici? În imensa majoritate a cazurilor, nimic important. Dar câteodată este chiar lozul cel mare și asta se cheamă Johann Sebastian Bach, Michelangelo sau Einstein. Numărul care și-a epuizat posibilitățile este șters apoi, pentru a face loc unei alte formule, căci locul este limitat. Astfel, va veni — curând, sper — momentul în care Doamna Natură va decide: „Experiența Alexandre Surin a durat destul. Nu mai este nimic de așteptat. Să dispară!". Și imediat voi muri. Și asta va fi chiar foarte bine. Căci verdictul de moarte va cădea în momentul în care clipele mele vor înceta de a fi niște atribute noi care să-mi îmbogățească substanța și nu vor mai fi decât punctele succesive ale unei translații, fără vreo formă de alterare.

*

Îl am! Frumosul pește negru cu aripi albe mai înoată încă, dar numai în spațiul pe care i-l lasă plasa mea. Mulțumescu-Ți Ție, Doamne, zeu al vânătorilor, providență a pescarilor!

Eram la capătul răbdării. Sau, cel puțin, credeam că sunt. Viața este făcută din limite ultime. Dar este adevărat, în seara aceea, nu eram în apele mele. Disperarea. Un nod în gât. Senzația de a merge de ani de zile printr-un deșert arid. Plicticoasa heterosexualitate expunându-și peste tot mărunțișurile. O

lume neospitalieră, de nelocuit. Eu sunt un om dintr-o bucată, un om întreg! Dragostea = sex + inimă. Ceilalți — cea mai mare parte dintre ei — când pleacă la vânătoare, își lasă inima acasă. În poala nevesticii sau a mămicii. Este mai prudent. Dragostea bolnavă sau veche se descompune în cele două elemente. Uneori — asta e soarta comună a heterosexualilor —, dorința se stinge. Nu mai rămâne decât tandrețea. O tandrețe bazată pe obișnuință și cunoașterea celuilalt. Uneori, se întâmplă invers: capacitatea de a fi tandru se atrofiază, nu mai rămâne decât dorința, cu atât mai brutală și mai imperioasă cu cât e mai seacă. Asta e soarta obișnuită a homosexualilor.

Eu nu sunt amenințat de aceste două feluri de degenerescență. Dorința fizică și nevoia de tandrețe sunt topite în mine într-un singur lingou. Este însăși definiția forței, a sănătății. Eros atlet. Da, dar este o forță redutabilă, o sănătate periculoasă, o energie capabilă de explozii și de reaprins flăcările. Căci absența prăzii, care nu înseamnă la alții decât dorința neîmplinită, provoacă, în cazul meu, disperare, și prezența prăzii, care nu le aduce altora decât potolirea dorinței, suscită, în cazul meu, o desfășurare în forță a pasiunii. Cu mine totul devine întotdeauna patetic.

Terminându-mi turneul prin taverne, braserii, baruri, bistrouri, cafenele și alte localuri care vând poșircă, cu stomacul răvășit de paharele de vin alb sec pe care a trebuit să le beau pentru a-mi desfășura ancheta, mă aflam în acea seară, către orele 11, în preajma Pieței Prom-Populle, unde un bâlci își desfășura mirajele naive și ghirlandele multicolore.

Întotdeauna mi-au plăcut atmosfera sclipitoare și artificialul viguros al bâlciurilor. Tot ce e fals mă atrage și am pentru strasuri privirile Marelui Mogul pentru Koh-i-Noor. Și apoi, sigur că asemenea locuri sunt propice vânătorii. Numai asta mă poate scoate din casă, și lucrul ăsta l-am mai spus. Barăcile și manejurile atrag o mulțime de adolescenți, adesea, în grup — și atunci, greu de prins —, dar uneori și singuri, izolați, intimidați, fără parale și în același timp încântați, transportați în mod excepțional de această atmosferă mai presus de ei înșiși, la un nivel estetic și de aventură unde totul este mai ușor decât atunci când sunt adânciți în rutina cotidiană. Cei necioplиți nu pot visa singuri. Le trebuie violența unui spectacol sau a unei serbări. Sunt mult mai dispuși atunci să se deschidă miracolului Surin.

Apucasem să reperez unul, și aerul lui înfrigurat, suferind, albeața feței sale slabe barate de o șuviță de păr negru mă înduioșaseră, simțeam milă, un sentiment nou pentru mine, făcându-mă să mă întreb dacă ea nu e cumva

forma cea mai sofisticată și cea mai secret otrăvitoare a dorinței. Eu îl văzusem și văzusem că m-a văzut că îl văd, agreabilă și amețitoare reverberație care face din vânător, vânat și din vânat, vânător.

Atunci a avut loc lovitura de teatru care mi-a tăiat răsuflarea și pe care nu pot nici măcar să o evoc fără să tresar încă o dată de surpriză și de bucurie — și mă îndoiesc că vivacitatea acestei impresii va scădea vreodată, atât este de puternică. Ivindu-se de nu știu unde, un alt băiat mai vârstnic și mai voinic s-a apropiat de micuțul palid, i-a dat o palmă peste umăr și l-a strâns sub brațul său într-o scurtă și puternică îmbrățișare care l-a făcut să se clatine. Într-o străfulgerare, l-am recunoscut pe Eustache. Imaginea lui m-a șocat, întâi, fiindcă era înflăcărată de strălucirea lampioanelor și pocnitorilor din jur, și de prezența micuțului palid, care-i dăruia o densitate neașteptată. V-am povestit despre gustul pe care-l am în materie de mobilări și decorații nu numai pentru cópii, dar și pentru cópiile cópiilor etc. Nu mi-aș fi imaginat că terenurile mele de vânătoare, în chiar surprinzătoarea și sublima lor abundență, îmi vor livra echivalentul erotic al ideii, al copiei copiei: prada prăzii. Și găseam aici o relație subtilă cu portretul gunoiului din Roanne, acea substanță cenușie atât de bogată în abstracțiuni, încât cărțile cresc din ea ca ciupercile.

Prada prăzii... Iată ceva ce schimbă foarte mult regulile obișnuitei mele cinegetici. Totul devine mai complex, mai subtil, mai dificil. Totul a fost, la început, s-o recunoaștem, mai simplu. L-am abordat foarte ușor datorită micuțului palid. Singur, Eustache s-ar fi speriat, poate, în fața acestui necunoscut care nu se știe ce dorea de la el. Dar fiind însoțit de băiat, s-a simțit mai sigur pe sine, mai puternic, Dumnezeu știe de ce! Asta-i psihologia! De altfel, chiar micuțul a fost primul curios, interesat de străinul care s-a ivit în fața lor. Aveam, în plus, cu ce să-i uimesc. Fiindcă, bineînțeles, Eustache nici nu-și mai amintea de mine, în timp ce eu îi cunoșteam numele și prenumele și știam că lucrase câteva zile ca „spintecător“ în Gaura Diavolului. Am aflat mai multe despre ei invitându-i să mănânce, sub un umbrar, cartofi prăjiți cu pui la frigare. Pe cel mai mic îl cheamă Daniel și are optsprezece ani, cu toate că pare de paisprezece. Este fiul hangiței la care locuiește Eustache provizoriu. Provizoriu ca tot ceea ce face, ca tot ceea ce este el. Totul e provizoriu pentru el — și asta, dintotdeauna —, în funcție de un viitor vag, puțin definit, în care lucrurile fiind la locul lor, iar el, într-al său, totul ar deveni, în sfârșit, definitiv. N-am avut cruzimea să-l întreb dacă acest *definitiv* n-ar lua, până la urmă, forma unui dreptunghi de pământ la cimitir, dar am gândit-o, și asta nu-i

nevoie să mai spun, într-un elan de simpatie. Am sfârșit prin a-i mărturisi că lucram la noua rampă de gunoi a orașului și că îl zărisem acolo. Imediat s-a lansat în imprecații împotriva acelei gropi nenorocite, a acelei munci împuțite, și a jurat că n-o să-l revedem prea curând pe acolo. Pentru că erau puține șanse să se întoarcă la mine, nu-mi rămânea decât să fac eu un pas spre el, și am început prin a-l întreba pe Daniel de adresa și numele hanului ținut de maică-sa și de eventualitatea de a găsi o cameră liberă și pentru mine. Iată ceva care promitea experiențe savuroase.

Când ne-am despărțit, cu puțin înainte de miezul nopții, eram foarte buni prieteni, dar inima mi s-a strâns văzându-i că pleacă împreună — prada și prada prăzii —, în timp ce eu rămâneam singur.

*

Am o tenie. Nu-i nici prima, nici ultima oară. Viermele singuratic este boala gunoierilor. O fi vorba, oare, chiar de o boală? Nu sufăr în niciun fel, sunt doar mai slab și mănânc cu o poftă și mai mare decât de obicei. Altfel zis, musafirul nepoftit mă împinge în chiar direcția naturii mele. Mai grijuliu de-atâta nici că se poate. De aceea, nici nu mă grăbesc să iau extractul eterat de ferigă care m-ar scăpa de el fără nicio dificultate. Într-adevăr, eu m-aș acomoda cu această crescătorie intimă, dacă măria sa, tenia, n-ar avea, uneori, capriciul de a lăsa să-i scape câte o bucată de panglică care iese la suprafață fără niciun preaviz. Aceste escapade necontrolate sunt, deseori, jenante în societate, chiar și în breasla noastră.

*

Deși mi-am păstrat camera la Hotelul Terminus, mi-am rezervat o alta la hanul „Întâlnirea Macaragiilor“, pe malul canalului. Fereastra mea dă spre cursul apei și, mai ales, spre abatoarele care-și înalță colosul de cărămizi roșii la câțiva metri pe malul opus. Peisaj mohorât și brutal, dar care se potrivește bine cu încercarea de dublă seducere pe care o întreprind eu aici. Mă amuz cu milă când mă gândesc la aventurile domestice ale lui Don Juan, înfruntându-l pe tatăl nobil sau pe soțul încornorat. Toată heterosexualitatea se regăsește în acest gen de impostură care seamănă cu niște coride contrafăcute, unde junincile iau locul taurilor. Eu, domnilor, eu înfrunt taurii, cei adevărați, cu apriga și vesela certitudine că aici îmi voi lăsa pielea, într-o zi!

Daniel mi-a arătat camera mea. Camera numărul 11. Eustache, mi-a precizat el fără să-l întreb, se află la numărul 22, la etajul de deasupra. Și tu,

micul meu Daniel? A surâs obosit, îndepărtându-și cu mâna șuvița de păr negru care îi străbate chipul. El doarme la parter, lângă camera mamei sale. Iată-mă prins într-un sandvici între pradă și prada prăzii, cum nu se poate mai bine.

Acest stabiliment are aceeași vârstă și același stil cu celălalt, cu Terminus. Diferența cea mai notabilă stă în dimensiuni. Totul este aici mai mic decât într-un hotel de categorie superioară, dar nu numai camerele, ci și scările, veceurile, chiuvetele și chiar ferestrele, astfel încât, văzute din afară, persoanele care se arată în cadrul lor le umplu în întregime și par monstruos de mari. Săracii au dreptul la mai puțin spațiu decât bogații. N-au decât să se restrângă, bieții de ei. Dar nu e numai asta; adevărul bizar, care pare de necrezut, la prima vedere, este că *săracii sunt efectiv mai mici decât bogații*. Statistici comparate, stabilite cu ocazia inspecțiilor de recrutare, dovedesc acest lucru. Nici nu e nevoie, pentru a te convinge, de altceva decât să privești mulțimile din stațiile din centru ale metroului parizian, în comparație cu cele din stațiile populare de la periferie. Călătorul mediu din Champs-Élysées-Clemenceau măsoară în medie cu 10 centimetri în plus față de cel de la Ménilmontant. Pe măsură ce urcă scările sociale de la o generație la alta, fiii își domină părinții cu un cap, dar și intelectual. În schimb, fiii care preiau meseriile părintești păstrează și înălțimea taților. Este ridicol, chiar rușinos, dar este adevărat.

Iată-mă, deci, instalat în două locuri. La Terminus, sunt domnul Surin. La Macaragii, domnul Alexandre. O nuanță. Politețea săracilor — tot atât de scrobită ca și aceea a bogaților — se potrivește cu predilecția lor pentru prenume, chiar pentru diminutive, fiindcă știu bine că în scurt timp voi fi domnul Alex. Această predilecție merge adesea până la o inversiune curioasă care face din prenume, nume și din prenume, patronimic. Așa m-a înscris, de altfel, și mama lui Daniel în marele ei registru negru: domnul Surin Alexandre.

L-am chestionat pe Daniel asupra originii denumirii hotelului. Ea vine de la antrepozitele de cărbune care se aflau altădată pe chei și care aveau o întreagă pădure de macarale pentru încărcat și descărcat șalupe. Dar el nu i-a mai apucat pe macaragii. Când s-a născut el, Roanne încetase să mai fie port de cărbuni pe canalul lateral al Loirei. Păcat. Asta ar fi dat o notă destul de frumoasă ansamblului. Apoi, chiar cuvântul cărbunar sună cald în urechile mele. În copilărie, una dintre emoțiile de nemărturisit îmi era dată de brațele și umerii celor care ne livrau cărbunele, a căror albeață căpăta o strălucire extraordinară datorită prafului de antracit care îi farda. Nu au mai rămas din

acea epocă decât sinistrele hangare prăfuite și goale care se întind pe lângă clădirile abatoarelor.

*

Frecventarea mediului „macaragesc“ îmi aduce mereu noi amănunte de tot felul asupra acestei faune deosebite pe care voi continua, în lipsa unui cuvânt mai bun, s-o denumesc *săracii*. Cum am schimbat hotelul, am și observat micșorarea scării generale a decorului domestic care face din sărac un fel de miniatură a bogatului. De atunci, am descoperit trăsături care ar putea furniza o schiță de

Psihosociologia săracului

1. Săracul mănâncă de două-trei ori mai mult decât bogatul. Am crezut mai întâi că trebuie compensat efortul energetic mai mare cerut de meseriile manuale și de muncile grele. Nu este vorba, totuși, de asta, fiindcă acest regim se traduce într-o obezitate generalizată, iar eu trăiesc aici înconjurat de femei umflate și de bărbați burtoși și îndesați. Adevărul este că săracul — chiar atunci când nu este supus niciunei restricții — nu s-a eliberat de teama viscerală de a nu avea ce mânca, pe care secole întregi de foamete au inculcat-o omenirii. Totodată, el a rămas credincios unei estetici a penuriei, care face să-i pară femeile grase ca fiind frumoase și apetisante, iar burtoșii — virili și maiestuoși.

2. Săracul se îmbracă mai mult și mai gros decât bogatul. Frigul este, după foame, cea mai temută urgie pentru oameni. Săracul rămâne supus spaimei atavice de frig și vede în el originea multor boli (a-ți fi frig este egal cu „a te îmbolnăvi“). Să mănânci puțin și să stai gol sunt privilegii de om bogat.

3. Săracul e un sedentar înnăscut. Originile sale țărănești îl fac să privească voiajul ca pe o dezrădăcinare, o rătăcire, un exil. Nu știe să călătorească cu ușurință. Trebuie întotdeauna să facă mari pregătiri și să se încarce cu nenumărate bagaje inutile. Cu el, cea mai mică plecare capătă aerul unei mutări.

4. Săracul se agață fără încetare de soneria doctorului. A treia lui teroare nestăpânită este boala. Doctorii din cartierele populare sunt deranjați fără încetare pentru guturai și indigestii. Săracul se întreabă, uneori, cum face bogatul de nu cade niciodată bolnav. Simplu: nu se gândește la asta.

5. Pentru că munca îl extenuează și-l dezgustă, săracul visează fără încetare la două oaze, care sunt, de fapt, una singură: vacanțele și pensia. Trebuie să aparții

castei seniorilor pentru a ignora aceste două miraje.

6. Săracul este însetat de onorabilitate. El nu e absolut sigur că aparține societății omenești. Dar dacă nu cumva nu e decât o vită de povară? De aici, nevoia de a se îmbrăca de duminică, de a purta pălărie și de a-și ocupa un loc — cât de modest — în corpul social. De aici, de asemenea, pudibonderia lui. Definiția onorabilității este ușoară: ea nu e decât degenerarea codului onoarei care ținea loc de morală aristocrației. Când, în 1789, starea a treia a urmat nobilimii la conducerea nației, onoarea feudală a făcut loc onorabilității și celor doi stâlpi ai ei: pudibonderia și cultul proprietății, lucruri pe care aristocrația le ignora în mod admirabil.

7. Săracul acceptă corpul social ca atare și nu așteaptă decât să-și facă un loc cât mai mare în interiorul lui; de aceea, din punct de vedere politic, el este un conservator inveterat. Nu vede mai departe decât mica burghezie căreia speră să-i aparțină și el cât de curând. De aici rezultă că nicio revoluție nu a fost făcută vreodată de popor. Singurii fermenți revoluționari ai unei societăți îi găsim la tineretul studios, adică printre copiii aristocrației și ai marii burghezii. Istoria ne oferă mereu exemplul unor zguduiri sociale violente provocate de vlăstarele clasei celei mai favorizate. Dar revoluția astfel aprinsă este recuperată mai apoi de masele populare care profită de ea pentru a obține îmbunătățiri ale salariului, micșorarea programului de lucru, ieșirea la pensie mai devreme, adică pentru a face încă un pas către mica burghezie. Ele întăresc și agravează astfel sistemul social și economic, pentru o clipă clătinat și-i aduc un suport mai trainic, incorporându-se din ce în ce mai temeinic în acesta. Grație maselor, guvernele revoluționare cedează locul unor păzitori tiranici ai ordinii prestabilite. Bonaparte îi urmează lui Mirabeau, Stalin vine după Lenin.

*

Dacă rămâneam la Hotel Terminus, mi-aș fi păstrat singurătatea mai mult timp. Instalându-mă la Macaragii, am picat, pe urmele lui Eustache și Daniel, chiar în lumea calicilor, care este adevărata mea familie. Îmi dau seama că, profesând cumplita mea meserie, nu mă înjosisem decât pe jumătate. Pentru că viața mea particulară, cea sexuală mai ales, rămăsese la adăpost de gunoaie. Îmi scoteam cuirasa de gunoier și redeveneam domnul Surin cel foarte frecventabil, urmaș al unei familii onorabile bine cunoscute la Rennes. Mare șmecher cel care ar fi ghicit că îngrijirea și strălucirea ținutei mele, alegerea atributelor mele necesare — cele șase medalioane și mai ales Fleurette — proveneau nu din

moravuri, cum se spune, echivoce, ci dintr-o supracompensare motivată de josnicia muncii mele cotidiene.

La Roanne, totul s-a schimbat. L-am descoperit pe Eustache pe șantierul meu, și macaragiii au sfârșit prin a mă compromite. Iată-mi, deci, viața complet năpădită de gunoi. Asta trebuia să se întâmple, fără îndoială, și sunt chiar recunoscător destinului care îmi oferă cu aceeași mână și compensații deloc neglijabile. Totul a început cu substanța cenușie roanneză și cu cărțile care înfloreau din ea. Ceva esențial din mine — pasiunea mea pentru ideea ideii și copia copiei — găsea astfel ecou în materia defăimată de care mă ocup. Eustache și Daniel — aceste flori de gunoi — aveau să mă ducă apoi la o dragoste frizând abstacțiunea prin acest bizar obiect, prada prăzii. De altfel, nu întâmplător, Eustache a eșuat în acest han prăpădit, vecin cu portul de cărbuni și cu abatorul. „Întâlnirea Macaragiilor“ este, de fapt, întâlnirea tuturor indivizilor dubioși din oraș, nomazi sau seminomazi, navetiști, vagabonzi, zilieri, și mai ales a celor ce au de-a face cu scurgerile canalelor și recuperarea gunoaielor. Domeniul meu, ce mai...

Am o oarecare experiență a acestor locuri blestemate. Adesea am întâlnit aici o faună amuzantă și deformată, dar era vorba de indivizi izolați, cel mult de cupluri. Pentru prima oară, mă aflu în fața unei mici societăți, complexă, pentru că membrii ei, cu toate că au relații strânse, rămân individualizați, diferențiați cu o forță care merge până la caricatură. Acest fenomen de aglutinare ține, fără discuție, de existența unui punct de atracție care pare a fi Haon-le-Châtel și, mai precis, o anumită misterioasă Fabienne de Ribeauvillé, proprietara „castelului“ în chestiune. Toate acestea trebuie lămurite. Ceea ce mă uimește este că toată pleava asta care se învârtește pe la „Întâlnirea Macaragiilor“ m-a adoptat spontan, în pofida a tot ceea ce ne-ar fi putut separa — dar, oare, nu este o pretenție mereu absurdă să mă cred atât de diferit de toată lumea? Adevărul este că delincvența mea carnală — care nu mă împiedică în niciun fel să fac față în mediile elegante — îmi deschide calea și îmi asigură un loc și printre marginali. Homosexualul nu e deplasat nicăieri, acesta-i privilegiul lui.

(Ești delincvent prin spirit, prin carne sau prin mediu. Delincvenții prin spirit sunt ereticii, opozanții politici, scriitorii, toți cei care deranjează ordinea prestabilită, exact în aceeași măsură în care sunt creatori. Delincvenții prin carne sunt oprimați sau masacrați din „rațiuni“ biologice: negri, evrei, homosexuali, nebuni și așa mai departe. În fine, majoritatea deținuților de

drept comun au ajuns aici din cauza agresiunilor suferite în copilărie sau în tinerețe, în mediul nesănătos în care soarta a vrut ca ei să se nască.)

*

Tocmai începusem să urc scara aseară, când am fost înhățat pe neașteptate de un personaj hirsut — tot numai barbă și păr, din care răsărea un nas roșu și borcănat —, care mă apucă de guler, suflându-mi în față răsuflarea lui de bețiv, împreună cu un val de cuvinte vehemente. „Să incinerezi! Să incinerezi! Dar asta merge pentru hoituri! Eu întotdeauna am fost pentru arderea hoiturilor! Dintr-o mortăciune nu mai ai ce scoate. Atunci, hop! Pe foc! E curat, e radical, și apoi asta îi dă tipului o idee despre iadul care-l așteaptă! Nu-i așa, Philomène?“, strigă el întorcându-se către mama lui Daniel. Apoi, devenind din nou serios, furios, mă luă iar în primire. Dar să arzi gunoiul! Asta e o crimă! Ce crezi tu, burjuiule? Crezi că o să ne ardă gunoaiele? Deodată, neîncrezător: Sau poate chiar de asta ești aici, nu?

I-am jurat pe toți dumnezeii că eram acolo, dimpotrivă, pentru a găsi o soluție mai bună pentru tratarea gunoaielor menajere și că metoda depozitului controlat evită tocmai instalarea unei uzine de incinerare. Într-un târziu, plecă mormăind.

Iată, deci, marele subiect care-i agită și-i face furioși pe macaragii. În cursul unei reuniuni recente a Consiliului Municipal, problema tratamentului gunoaielor menajere fiind pusă în discuție, au fost și unii care au propus incinerarea, printre altele. Ecoul acestei discuții a apărut în ziarul local și mica lume a gunoierilor a intrat în fierbere. Incinerarea ar însemna sfârșitul a sute de mici meserii care au de-a face, mai mult sau mai puțin, cu recuperarea gunoaielor. Dar când faci parte din breaslă, înțelegi că este mult mai rău decât atât. Este o agresiune brutală, mortală, asupra substanței înseși din care e alcătuită oștirea de gunoieri, și nu numai din punct de vedere material, ci și moral, căci focul uzinelor de incinerare seamănă cu focul Inchiziției. Nicio îndoială că, în ochii noștri, este vorba de trupul și sufletul nostru de vagabonzi pe care ei complotează să-l arunce în flăcări. Dar, bineînțeles, trebuie văzut. La Issy-le-Moulineaux, pe malul Senei, funcționează o uzină de incinerare modernă. Ar trebui să mă duc s-o văd. De fapt, nu ocaziile mi-au lipsit. Mai degrabă, curajul. Adulmec acolo un iz de pucioasă care mă face să mă revolt. Iată ceva cu care resping acuzațiile fratelui Gustave (Gustave-înțeleptul), care credea că vede diavolul când se întâlnea cu mine. Iadul nu e locul la care

visează șnapanii, ci acela unde oamenii de bine visează să-i zvârle. Nuanță! Și ce dacă! Dante, pe punctul de a-l urma pe Virgiliu în lumea subpământeană, trebuie să fi cunoscut niște împotriviri destul de asemănătoare cu ale mele. Dar mă voi duce, voi merge acolo, pentru că trebuie!

P.S. Corespondență stranie și fatidică! Chiar în momentul când se vorbește despre arderea gunoaielor menajere, vin zvonuri sinistre din Germania, pe care Adolf Hitler e pe cale să o aranjeze după capul lui. Homosexualii sunt arestați în masă și, fără nicio acțiune judiciară, închiși în lagăre de concentrare, unde sunt uciși prin relele tratamente la care sunt supuși. Bineînțeles că lepădăturile heterosexuale nu suflă o vorbă despre această crimă colectivă. Canalii idioate! Cum să nu vă dați seama că acest prim pas, odată făcut, tiranul va ataca o altă elită minoritară și va trimite la ecarisaj preoții, universitarii, scriitorii, evreii, șefii sindicali, și mai știu eu pe cine? Dar atunci tăcerea voastră de azi vă va înăbuși strigătele. Amintirea tăcerii voastre de azi va denunța ipocrizia gesturilor voastre de indignare de mâine.

---

31. Thomas Diafoirus, personaj medic din piesa lui Molière, *Bolnavul închipuit*.

Capitolul V

Cerul și infernul

Alexandre

N-am vrut să mă întorc în cartierul bisericii Saint Gervais, unde am locuit cincisprezece ani cu mama. De când a murit biata de ea, mica mea amărăciune n-a mai contenit. Numai amărăciune? Da, fiindcă pe cât e de potolită, pe atât e de constantă. Cât de greu e să te cunoști! Unele experiențe și spectacolul altora mă făcuseră să cred că moartea mamei va provoca în mine o durere violentă, din care aș fi ieșit apoi ca dintr-o boală grea, întâi trecând printr-o convalescență, apoi însănătoșit, fără urmări vizibile.

S-a petrecut exact invers. Mai întâi, n-am simțit nimic. A fost nevoie de săptămâni, chiar de luni, pentru ca oribila veste să pătrundă în mine, ca și cum era nevoie ca ea să biruiască lent, cu greu, incredulitatea din inima mea. Apoi, s-a instalat durerea. O durere discretă, fără strălucire, fără junghiuri acute, dar care nu-și ascundea deloc caracterul definitiv, iremediabil. E simplu: durerea altora e acută, a mea e cronică. Moartea mamei seamănă cu o rană ulceroasă, redusă în dimensiuni, cu care, până la urmă, te obișnuiești zi și noapte, dar care supurează fără încetare și fără speranță de cicatrizare. Cu toate acestea, sunt mișcări și lovituri care trebuie evitate, și de aceea nu mă duceam degeaba să privesc ferestrele ei goale din strada Barres.

Plecând din gara Lyon, m-am plimbat, cu Fleurette într-o mână și în cealaltă cu o valijoară. Hoinărind, m-am rătăcit un pic, am mers la vale pe strada Daumesnil până la piața Felix Eboué și am dat peste o străduță al cărei nume mi-a provocat un fior de plăcere: strada Brèche-au-Loup. Ajunsesem unde trebuia, fără îndoială. De altfel, aici am dibuit și un mic hotel cu același nume. Am luat o cămăruță, condus de un patron căruia îi descoperisem numaidecât un aer de lup. Am ieșit imediat, lăsând mica valiză pe cuvertura patului, în semn de stăpânire a locului. Pofta de vânătoare mă împingea către pădurea Vincennes, datorită resurselor ei cinegetice bine cunoscute. Dar un destin mai puțin frivol veghea asupra mea, căci nu făcusem nici câțiva pași când am fost atras de intrarea unei biserici destul de impozante și foarte noi. Am față de religia catolică sentimente nuanțate. Nu pot să uit, desigur, că adorabilele mele pasiuni adolescentine s-au scăldat în atmosfera unui colegiu religios și că ele

sunt inseparabile de riturile și rugăciunile cărora le împrumutaseră căldura și culoarea lor. Dar, de atunci, am fost nu o dată indignat de infamia unor preoți care vor să impună ideea unui Dumnezeu heterosexual care-i urmărește cu fulgerele sale pe cei ce nu se regulează la fel ca El. Eu sunt precum africanii care vor o Sfântă Fecioară negresă sau tibetanii care cer un prunc Iisus cu ochi migdalați. Nu-mi imaginez Divinitatea altfel decât ca pe un penis ridicat sus și tare, și două testicule la bază, monument înălțat virilității, principiu al creației, sfântă treime, idol cu trompă agățat exact în centrul corpului omenesc, la jumătatea drumului între cap și picioare, după cum Sfânta-Sfintelor este așezată în temple la jumătatea drumului între transept și absidă, uniune stranie între dulceața mătăsoasă și tăria musculoasă, între o forță oarbă, vegetativă, onirică și o voință de pradă lucidă și calculată, fântână paradoxală care scuipă alternativ urină cu miros de amoniac, chintesență a tuturor impurităților din corp, și licoarea seminală, mașină de război, onagru, catapultă, dar și floare trilobată, emblemă de viață arzătoare... Niciodată nu voi înceta să te slăvesc!

Impozanta biserică Saint-Esprit, care amestecă, în mod curios, modernismul cu bizantinismul, m-a intrigat și m-a sedus de la început. Fantasticul înghețat al frescelor lui Maurice Denis, un violent emoționant Drum al Crucii, semnat Desvallières și mai ales mozaicurile, imensa cupolă făcută parcă să încoroneze zborul Sfântului Duh — această atmosferă un pic exotică, veselă, vioaie, atât de neobișnuită în bisericile occidentale, închinate parcă mai ales cultului morții decât laudei vieții —, toate acestea la un loc mă bucuraseră, mă înaripaseră, îmi dăduseră o dispoziție ce se apropia, poate, de starea de grație.

Eram gata să ies, când m-am găsit pe neașteptate față în față cu un preot cu o față suptă și niște ochi arzători. M-a uimit cu atât mai mult, cu cât părea el însuși țintuit locului de mirare la vederea mea.

— Thomas!

— Alexandre!

Mâinile lui ușoare și albe ca niște porumbei s-au așezat pe umerii mei.

— N-au fost atât de răi cu tine, îmi zise, privindu-mă cu atâta forță, încât mă simțeam absorbit de privirea lui.

— Cine?

— Anii.

— Au fost buni cu tine.

— Vai de mine!

Mâna i se ridică spre cupola aurită.

— Nu mai sunt cel pe care l-ai cunoscut la Thabor. Nici chiar cel de acum cinci ani. Am urmat o cale lungă, Alexandre, am suferit o lentă și profundă metamorfoză. Dar tu?

Și eu am mers, și am mers, ce altceva să fi făcut după Thabor? Și picioarele mele slabe și ușoare, de cerb bătrân, nu erau, oare, cele mai însemnate organe ale mele? *Homo ambulator*. Dar am mers, oare, către lumină?

— Trebuie să vorbim, a conchis el. Ești liber mâine seară? Vino să cinezi aici, la prezbiteriu. Voi fi singur. Ne întâlnim la sacristie.

Îmi surâse dându-și capul pe spate, apoi, întorcându-se brusc, fugi ușor și dispăru ca o umbră.

Am ieșit gânditor, purtat dintr-odată înapoi în anii adolescenței, în acel vin tare care mă amețise de cum intrasem în Thabor și care-mi revenea în minte în efluvii melancolice, dar tot îmbătătoare. Această întâlnire cu Koussek și promisiunea întâlnirii de mâine, a descoperirii urcușurilor și coborâșurilor pe care le urmase drumul acestui frate genial și nebun, îmi lărgeau viziunea, îmi deschideau noi perspective, exaltau o forță mereu prezentă în mine, chiar dacă latentă și uneori ațipită.

Ce inversiuni ciudate! Macaragiii, atrăgându-mă în gunoaie, m-au făcut să ricoșez către abstract (prada prăzii). Thomas, dezvăluindu-mi un moment calea ascendentă pe care a ales-o, a executat preludiul aventurii celei mai nebune și mai negre pe care am cunoscut-o...

*

Picioarele mele slabe și neobosite, de cerb bătrân, mergeau cu spor și iată-mă la marginea pădurii Vincennes, după ce traversasem piața de la Porte-Dorée. Stadionul Léo Lagrange era încă animat, cu toate că se întuneca. Tineri proaspeți și musculoși se dedau unui rit curios, al cărui sens, evident nupțial, nu mi-a scăpat. Se strângeau ciorchine și imediat fiecare își băga capul în fesele celui din față, și asta cu toată puterea, ținându-se cu brațele de vecinii săi atât de bine, încât acest cuib de masculi se ondula și se clătina, împins de mulțimea coapselor încordate. În cele din urmă, un ou mare, ouat chiar în mijlocul cuibului, s-a rostogolit printre picioarele acestor masculi care s-au risipit alergând după el.

Această pădure Vincennes se prezenta de la început ca un desiș bun pentru dragoste. Întotdeauna mi-a plăcut echivocul cuvântului *folie*, care desemnează, în franceză, o întâlnire galantă ascunsă sub frunziș, dar și pierderea simțului

comun. Spectacolul tulburător pe care tocmai mi-l oferiseră bărbații cu coapse goale celebrându-și ritul lor nupțial promitea o seară plăcută. Se însera. Am pornit-o pe alei. Am mers pe sub tunele de frunziș. Așezat pe o bancă verde, am ascultat rumoarea liniștitoare a marelui oraș. Un oraș modern nu este atât de îndepărtat pe cât se crede de hățișurile și codrii de odinioară. Pe lângă faptul că la Paris există tăietori de lemne și că adeseori pe strada Barres am auzit cucuveaua țipând, pentru un vânător ca mine nimic nu seamănă mai mult a junglă decât această îngrămădire de case și de imobile pe care străzile și străduțele o străbat ca niște nervuri. O junglă deasă, forfotind de prădători și de prăzi. Statul *polițienesc* este o impostură, fiindcă ordinea pe care o protejează poliția este dictată de grupul dominant, caracterizat prin bani și prin heterosexualitate. Este vorba deci de o violență impusă de cei mai puternici tuturor celorlalți, a căror singură resursă rămâne clandestinitatea. În jungla „apărată de poliție" polițiștii nu sunt decât o specie de prădători printre altele.

Acolo ajunsesem cu reveriile, când o siluetă veni să se așeze pe bancă alături de mine. Doi bărbați se întâlnesc într-o cafenea, într-un salon, într-o expoziție etc. Punctele lor de atac și de contact sunt, ca număr, virtual infinite. Dar dacă întâlnirea are loc noaptea într-o pădure, aceste puncte se reduc la două, sexul sau banii, unul neexcluzându-l pe celălalt. Toate simțurile mele ascuțite de întreaga mea experiență sunt mobilizate, îndreptate cu încordare către ființa neagră și necunoscută, a cărei respirație ajunge până la mine. Să chemi. Să fii chemat. O artă. Să judeci repede — și cel mai adesea din umbră — realitatea chemării și calitatea ei. Să nu greșești. Greșelile costă scump. E vorba de o seară, dar uneori și de libertate sau de viață.

Vecinul meu se ridică, face patru pași înainte. Se oprește. Îl văd din spate. Își desface picioarele. Îl aud urinând. Asta e chemarea. Proastă, foarte proastă calitate! Un moment de tăcere. Se întoarce cu fața la mine. Lumina îmi permite să văd că pantalonii larg desfăcuți îi descoperă sexul. De altfel, exhibiția decurge atât de direct din întreaga situație, încât și cu ochii închiși, în cea mai neagră noapte, aș fi putut s-o ghicesc, aș fi putut s-o *văd*. Intensă goliciune a idolului cu trompă, expusă ca un odor în învelișul ei de haine. În ea se concentrează toată goliciunea lumii. Dorința pe care o radiază este pură, absolut pură, fără vreun strop de frumusețe, duioșie, milă sau admirație. Este o forță brută, sălbatică, inocentă. Sunt în picioare. Picioarele m-au ridicat și înaintez, ca tras de un fir, spre falofor[4]. Imposibil să reziste acestei atracții al

cărei punct de sprijin se află în miezul măruntaielor mele. Voi îngenunchea. Voi adora. Voi cumineca. Voi bea laptele acestei rădăcini.

— Încetișor!

Vocea e vulgară, graseiată, dar tinerească și luminată de o notă veselă. Între timp, idolul cu trompă a dispărut, înghițit de pantaloni.

Evident, era prea simplu. N-am dreptul la sexul brut. La mine, totul trebuie să se încarce de semnificații, promisiuni, amenințări, să se înconjoare de ecouri și presimțiri. Dar mai presus de dorință, mi s-a trezit și curiozitatea intelectuală. Ce formă va lua, de această dată, eflorescența imaginară cu care se va încorona?

— Nu aici, vino!

Încă stăpânit de vrajă, merg în spatele lui ca un robot, doar Fleurette se leagănă credincioasă, ca de obicei, pe lângă cotul meu stâng.

— Mă cheamă Bernard. Lucrez pe aici. Dar tu?

Și eu? Care e numele meu, de fapt? Apropo, ce profesie am? Dorința m-a simplificat, m-a ros până la os, m-a redus la o schiță. Cum să agăți de acest tropism elementar brizbrizurile unei stări civile? În asemenea momente turbate înțeleg teama pe care sexul o inspiră societății. El neagă și batjocorește tot ceea ce alcătuiește substanța ei. Așa că ea îi pune botniță — heterosexualitatea — și îl închide într-o cușcă — mariajul. Dar, uneori, fiara iese din cușcă, și chiar i se întâmplă să-și scoată botnița. Imediat, toată lumea se retrage urlând și cheamă poliția.

— Surin. Gunoier.

O dată în plus, numele meu desfrânat și meseria mea murdară îmi vin în ajutor. Nu știu ce treabă face el „pe aici“, dar m-aș mira să fie mai brutală decât a mea. Ne apropiem de o poiană unde domnește o lumină difuză. Nu-i o poiană, e un lac, și lumina provine atât de la suprafața lui metalică, cât și de la cerul fosforescent. Un pavilion de scânduri, un debarcader, o flotilă de bărci legate unele de altele și clipocitul lor liniștit. Ne vom împreuna într-o barcă, legănați de unda caldă, sub privirea înduioșată a stelelor? Nu, nici în seara asta nu voi avea dreptul la armonii lamartiniene. Plimbarea continuă de-a lungul malului. Acum îl văd mai bine. E încălțat cu pantofi fini de ciclist, și asta îi îngăduie un mers iute și suplu. Dar oare visez eu sau e în uniformă bleumarin? Niciodată nu mi-au plăcut polițiștii, vânat spinos, dar la care unii jinduiesc. În schimb, nu o dată, m-am delectat cu recruți, și uniforma de pânză aspră nu ne împiedica cu nimic. Bernard nu are chipiu și coama lui blondă și ciufulită pare

pe moment panașul aurit căruia mă închin. Paznic în pădurea Vincennes, poate?

Ajungem din nou sub arbori și apucăm pe o potecă îngustă. Savoarea de neînlocuit a surprizei, a primejdiei, a spaimei! Dăm peste un zid înalt, negru și nou, o graniță de netrecut. Nu! Are o ușă mică și Bernard are cheia. Ușa se deschide. Ghidul meu se dă la o parte. Paie, paie și iar paie. Suntem înăuntrul unui depozit de paie. Un bec protejat de o rețea de fier împrăștie o lumină slabă pe care o împărțim cu compartimentele vecine, separate printr-un zid scund de ciment. Mai mult decât din grămezile parfumate de paie sau din furcile rezemate de zid, atmosfera de țară și de staul vine din vecinătatea obscură, în care se ghicesc răsuflări, mișcări, mugete surde. Tovarășul meu dispare în spatele unei grămezi de snopi. Reapare iute. E complet gol, dar creștetul îi e împodobit cu o caschetă plată pe care sunt scrise șase litere: MUSEUM. Se așază în fața mea în poziție de drepți.

— Bernard Lemail, paznic la Parcul Zoo din Vincennes. Prezentați arm'!

Și, într-adevăr, văd cum penisul i se ridică încet. Drace! Performanța nu-i de colea, și în chip de salut o lovitură formidabilă zguduie clădirea și un strigăt înfiorător, un muget de răsună pereții mă face să sar în sus.

— E Adela — o femelă elefant. E în călduri. Mai are încă trei săptămâni, comentează Bernard.

Un elefant, idolul cu trompă al lui Raphael în toată enormitatea lui literală! Iată, deci, uriașa farsă pe care mi-o face destinul! Dar acest prim strigăt nu era încă nimic, fiindcă nu putea să rămână fără ecou. Concertul pe care-l dezlănțuie este de nesuportat. Mii de draci izbesc zidurile cu lovituri de berbec, scutură tone de fier vechi, tropăie, scot urlete de infern. Bernard rămâne netulburat. Se lasă pe spate pe snopii care țin loc de fotoliu, cu cascheta pe ochi și coapsele lui blonzii larg desfăcute.

— Dar câți elefanți ai aici?

— Unsprezece cu tot cu ăia mici, care sunt cei mai răi.

Vacarmul a încetat ca prin farmec. Încă două-trei scâncete. Apoi, niște zgomote umede, niște palme moi, o avalanșă noroioasă și, în același timp, un abur dulceag care ne umple nările.

— Ei, acum se pișă toți deodată, ca un singur om, explică Bernard. E tot efectul pe care li-l produc strigătele excitate ale Adelei. Dar să fim cinstiți. Băligarul ierbivorelor este suportabil. Eu trebuie să hrănesc elefanții, hipopotamii, girafele, bizonii și cămilele. N-am de ce mă plânge. Băieții care se

ocupă de lei, tigri și pantere, ălora nici nu le mai arde de râs. Mai întâi, mortăciunile de la ecarisaj, apoi căcatul ăla asfixiant. Atunci eu am tras învățătura care se impunea: am devenit vegetarian. Ca locatarii mei. Ai să vezi, dosul îmi miroase a iasomie.

Iasomie, pe dracu. Dar ce ore frumoase am petrecut pe divanul de paie, împreună cu drăguțul meu grăjdar, sub paza celor unsprezece idoli cu trompă, în mărime naturală!

Animal triste post coitum. Formulă heterosexuală, prin excelență. Eu, *post coitum*, am aripi, sunt învăluit în muzici celeste. În inima nopții, în singurătatea pădurii Vincennes, eram purtat în triumf de Ganesha, idolul-elefant, care are întotdeauna la picioarele lui un șoarece, simbol al gunoiului, și care mugea furios pentru a-mi sărbători gloria.

Acest echipaj regal avea pesemne pentru ce să alerteze paza călare. Mergeam cu pas vioi pe aleile întunecate, când am observat o umbră nemișcată care mă aștepta. Aprinse în ultima clipă o lanternă care mă izbi în față și mă făcu să mă opresc brusc.

— Ce faci aici?

Am oroare să fiu tutuit. Lumina care mă deranja la ochi mă înfurie. Fleurette șuieră în aer. Se auzi un sunet ușor, urmat de o înjurătură urâtă și lanterna zbură în tufiș, în timp ce binefăcătoarea noapte se adânci din nou în jurul meu. Nu pentru mult timp, vai, căci imediat luminițe începură să-mi danseze în fața ochilor și am simțit că genunchii mă lasă.

— Ticălosul! M-a lovit!

Am înțeles că îmi pierdusem cunoștința o clipă, trezindu-mă cu nasul în iarbă, în timp ce o labă de brută îmi răsucea mâinile la spate.

— Încearcă să-ți găsești lanterna, apoi vezi cu ce te-a lovit. Este un corp delict! Și tu, pasăre de noapte, săltă-te un pic pe labele din spate!

Strânsoarea slăbi. M-am așezat în genunchi, apoi în picioare, trezindu-mi o durere violentă în ceafă.

— Am găsit, șefu'! E un baston. Un simplu baston. Nenorocitul!

Curajoasa Fleurette, al cărei aspect fals inofensiv îl umilește pe prostul ăla de sticlete! Căci era vorba de doi polițiști în civil, n-am nicio îndoială. Iată-i că mă târăsc fără blândețe către o dubă invizibilă în noapte. Farurile mașinii se aprind brusc.

Dragi tenebre, dulci prietene, complice ale vânătorilor mele amoroase, pântece cald, plin de promisiuni misterioase, protector și tainic. De fiecare dată

când cei răi mă atacă, ei încep prin a vă molesta, a vă sfâșia cu lămpile și farurile lor... Ieșim din întuneric pe bulevardul Picpus. Frumusețea sfâșietoare a cartierelor populare la aceste ore nocturne. Întunericul șterge murdăria, urâțenia și viermuiala lucrurilor mărunte. Rarele lumini, scurte și reduse, smulg nopții câte un colț de zid, un arbore, o siluetă, un chip, dar toate simplificate la maximum, stilizate, esențializate, casa adusă la starea de schiță arhitecturală, arborele, la crochiu fantomatic, chipul, la un profil pierdut. Și toate, fragile, efemere, sortite dispariției, patetice, în neant.

Îmi dau seama că, în aceste împrejurări foarte deosebite, am puterea să observ lucrurile cu o detașare de estet. Căci, de fapt, sunt arestat — „interpelat", cum se zice în ipocritul jargon administrativ — și dus la închisoare într-o dubă. E prima oară când mi se întâmplă un asemenea incident, cu toate că am fost pe-aproape de sute de ori. În pofida tuturor neplăcerilor situației — bădărănii care mă însoțesc, pata de pământ umed de pe genunchiul meu stâng și mai ales durerea surdă din ceafă —, mă încearcă o mare curiozitate. Și această curiozitate nu privește numai experiența polițienească și carcerală în care am intrat, ea iluminează și transfigurează tot ce mă înconjoară. Ca acea piață din sat, banală și familiară, pe care am văzut-o într-o noapte străbătută de reflexe diabolice, de nerecunoscut, transformată în iad, pur și simplu, fiindcă băcănia luase foc și ardea cu flăcări mari.

Ajungem la comisariatul din Bel-Air, pe strada cu același nume. Sală lugubră cu miros stătut de chiștoace de țigară. Sunt pus să-mi golesc buzunarele. Mă asigur că Fleurette se află și ea printre bunurile mele personale. N-ar mai lipsi decât să mi-o șterpelească bandiții ăștia! Îmi lasă cravata și șireturile. Decepție: nu mă pun să mă dezbrac și să mă aplec în față ca să le arăt gaura din fund. Îmi promiteam o mică satisfacție în acest scenariu pe care îl credeam obligatoriu. Țineam chiar în onoarea lor un pârț foarte frumos fezandat încă de acum o jumătate de oră și pe care a trebuit acum să-l pierd, pur și simplu, fără nicio plăcere în sala de detenție. Căci am recunoscut îndată această anticameră a închisorii unde mă așteptau, prăvălite pe bancheta fixată din trei părți de perete, siluetele ghemuite a doi indivizi fără formă și culoare, dar nu fără miros. Totul este exact așa cum mă așteptam! Oare oamenii cumsecade au o idee așa de exactă și de precisă despre detenție sau, înainte de orice experiență, sunt eu făcut din aluatul din care se fac prizonierii? Îmi aleg un colț de banchetă cât mai îndepărtat de tovarășii mei și încep să aștept într-o stare semiletargică, presărată cu momente scurte și vii de luciditate. De două ori gratiile se deschid

și este împinsă înăuntru câte o epavă umană, care se prăvălește una în dreapta, alta în stânga mea. Mai știam și că în închisoare promiscuitatea este mai rea decât singurătatea. Timpul trece destul de repede, până la urmă.

Pe la ora șapte, un agent în uniformă descuie grilajul și îmi face semn să ies. De ce eu? Fără îndoială, fiindcă sunt mai bine îmbrăcat. Servilitate în fața burghezilor, brutalitate în fața oamenilor simpli, asta era filosofia socială a celor care păstrau ordinea.

Comisarul este un omuleț chel și firav și aspectul său prăpădit — cu tot faciesul lui de heterosexual inveterat — îmi tulbură oarecum dispoziția combativă. Atac totuși, nervos:

— Aseară am fost agresat, fără niciun motiv aparent, de doi dintre zbirii dumneavoastră. Apoi, am petrecut o noapte mizerabilă în stabilimentul ăsta. Motivul?

Mă privește cu un aer îmbufnat și, fără o vorbă, apasă pe un buton. Sonerie depărtată. Așteptare. Ușa se deschide în fața unuia dintre polițiștii din pădurea Vincennes. O ținea pe Fleurette în mâna stângă. Constat cu plăcere că are mâna dreaptă ascunsă sub un pansament mare.

— În materie de agresiune, dumneavoastră l-ați rănit pe unul dintre oamenii mei. Vă voi acuza în instanță de lovire și rănire a unui agent public.

— Mă orbea cu lampa lui de buzunar.

— Ce făceați noaptea în pădure?

— Sunt entomolog. Colecționez fluturi.

— Vânătoare de fluturi la ora unu noaptea?

— Întocmai. Sunt cel mai mare specialist din lume în fluturi de noapte.

— Vă bateți joc de mine, constată el plictisit.

Apoi, o culege pe Fleurette din mâna subordonatului lui, o agită prin aer ca pentru a-i încerca ușurința, suplețea, apasă încuietoarea și o desface.

— Un baston-sabie. Armă interzisă. Al doilea cap de acuzare posibil, comentează el cu un aer preocupat.

Mă simt ușor descumpănit. Mă pregăteam să înfrunt un taur furios. Animalul ăsta anemic refuză să răspundă la citațiile mele. Pentru a-mi recăpăta stăpânirea de sine, scot dintr-unul dintre buzunărașele mele un medalion și, desfăcându-l, îl duc la nas. Comisarul mă observă cu o privire placidă.

— Ce e asta? întreabă el, în sfârșit. Droguri?

Mă apropii de el.

— Un eșantion comprimat din gunoaiele de la Roanne. Eu sunt regele gunoiului.

Nici o curiozitate în ochii lui. O consternare fără margini.

— Și ce efect are dacă o mirosiți?

— Acest miros mă face să-mi revin și mă ajută să suport o atmosferă irespirabilă sau una la care sunt supus într-un anumit moment.

— Aceea a unui comisariat de poliție, de exemplu?

— De exemplu, da.

Copleșit, își privește mâinile încrucișate pe sugativă. Oare îi vor da lacrimile?

— Cunoașteți pe cineva la Paris?

Prevăzusem această întrebare și mă gândisem la un răspuns. Mă hotărâsem să-l fac pe Koussek să intervină la nevoie. Nu-mi displăcea deloc să-l mânjesc puțin pe vechiul meu floretist și să-i compromit un pic penele albe de porumbel imaculat.

— Abatele Thomas, vicarul bisericii Saint-Esprit, strada Brèche-au-Loup. Trebuie să cinăm împreună diseară.

Comisarul îi făcu un semn inspectorului în civil care mă conduse în camera alăturată. Așteptam. Îmi imaginez că îi telefonează lui Thomas, care nu va avea mult de așteptat ca să mă vadă — sau să mă revadă — sub lumina care îmi convine mie!

Ușa se întredeschide și apare fața consternată a comisarului.

— Puteți pleca, îmi spune.

Dintr-o săritură sunt afară. E dimineață devreme. De-a lungul trotuarelor proaspăt măturate susură rigolele ca niște pârâiașe limpezi. Strada le aparține mașinilor de gunoi Sita și a gunoierilor care le deservesc, hrănindu-le cu ofrande multicolore. Mă gândesc la Ganesha, la Adela, femela elefant în călduri a lui Bernard. Analogia dintre elefanți și mașinile de gunoi. Ar trebui creată o benă cu trompă. Ea ar folosi trompa pentru a culege pubelele și a le goli în spatele său. Dar ar trebui, de asemenea, ca această trompă să aibă forma unui penis. Atunci n-ar mai fi nevoie de pubele. Penisul s-ar înfige în spate pe cont propriu. Autosodomizare. Asta mă aduce înapoi la ciocănitul sec, la *ejaculatio mistica* a lui Thomas. Totul se leagă, totul conspiră, totul e sistem. Dar degeaba mă minunez singur de rotunjimea universului meu, căci fără să vreau simt o strângere de inimă gândindu-mă la Fleurette, care a rămas ostatică la polițiști. Îmi jur să nu mă întorc la Roanne fără ea.

Ca un lup care-și regăsește culcușul, măresc pasul ca să mă întorc la hotel, pe Brèche-au-Loup, înainte de răsăritul soarelui. Astfel, noaptea a fost cum a fost. Ea nu va mușca din ziua de azi. Astăzi am întâlnire cu uzina de incinerare de la Issy-les-Moulineaux. Voi merge să văd pentru prima oară acest lăcaș infernal care inspiră atâta oroare corporației mele.

*

Comisariatul de poliție a fost purgatoriul. Mă întorc din infern. Zdrobit, disperat, cu părul ars, cu ochiul năpădit de viziuni oribile, rănit pentru totdeauna de ceea ce am trăit.

Uzina se anunță de la distanță prin coșurile sale înalte, care evocă prin emanațiile lor munca, producția, activitatea fecundă. Cine ar bănui că este vorba exact de contrarul și că în spatele acestei fațade tradiționale se înfăptuiește o operă de distrugere diabolică?

Se poate ghici de la bun început negreala și misterul a ceea ce se întâmplă în spatele acestor ziduri, descoperind o procesiune de mașini de gunoi încărcate până la refuz, șerpuind în lungul unei rampe de ciment. Pachidermele umflate de gunoi înaintează la pas, cu nasul lipit de crupa celei din față, de pe cheiul Senei până la o platformă de cântărire, unde se face o haltă scurtă înainte de a ajunge la un fel de esplanadă mare. Mașinile vin aici și execută un soi de balet — înainte, înapoi, înainte, înapoi — care le aduce câte 13 cu fundul întors către o groapă în care ar putea să încapă case întregi. Benele se ridică, gunoaiele cad în gol, benele se lasă înapoi și cele 13 mașini refac procesiunea pentru a lăsa locul următoarelor.

Această groapă de stocare este anticamera iadului. Aici se reped fără încetare niște caracatițe gigantice de oțel care cad din cer, cu cele opt tentacule de fier încovoiate și larg deschise. Ele dispar în masa moale și albă a gunoiului. Apoi, cablurile se întind, se poate ghici că monștrii își strâng fălcile și caracatița reapare la suprafață, de astă dată încet, ținând în tentacule o masă informă din care mai recad în gol somiere, pneuri de camion, mașini de gătit, arbori dezrădăcinați. Comandate printr-un pod rulant, benele-polip alunecă spre pâlniile ce alimentează cuptoarele de incinerare. Tentaculele slăbesc și gunoaiele alunecă pe o pantă abruptă, sunt azvârlite unele peste altele în cataractă, către furnalele mugitoare. Alunecă în flăcări cu toată personalitatea lor, cu amintirile, cuvintele, nuanțele și subnuanțele, gusturile și dezgusturile lor. E o nimicire

răzbunătoare și indistinctă a tuturor finețurilor, a tuturor nuanțelor, a tot ceea ce este inimitabil și de neînlocuit într-o ființă.

Această cădere a tuturor lucrurilor omenești în rugul furios corespunde probabil, în interiorul meu, unei groaze atavice, unui presentiment imemorial, altfel, nu înțeleg de ce spectacolul m-a impresionat atât de profund. Și pentru ca oroarea să fie desăvârșită, slujitorii acestor locuri funebre sunt îmbrăcați cu un fel de combinezoane verzi și poartă pe cap o cagulă cu o ferestruică de plexiglas în față.

Explicațiile date pe un ton răstit de ghidul meu în mijlocul scârțâiturilor, loviturilor, mugetelor s-au înscris în memoria mea pasivă și indiferentă. Zicea că puterea de combustie a gunoiului menajer crește de la an la an — odată cu ridicarea nivelului de trai — și face inutilă adăugarea de cărbune sau de petrol. Că incinerarea anuală a 740 000 de tone de gunoaie permite uzinei să vândă 850 000 de tone de energie, după ce își acoperă propriile necesități. Că incinerarea lasă în urmă tone și tone de zgură refolosibile, ceea ce permite iarna încălzirea tuturor cartierelor învecinate. Aceste minuni — și multe altele — nu făceau decât să-mi sporească mâhnirea, pentru că toate erau marcate de semnul morții. Adevărul este că acest infern întruchipează victoria completă și definitivă — până la cenușă, până la neant — a oamenilor de bine asupra marginalilor. Prin distrugerea gunoaielor cu ajutorul focului, societatea heterosexualilor face un pas mare înainte către uniformizare, nivelare, eliminare a tot ceea ce este diferit, neașteptat, creator.

*

M-am întors încă o dată sângerând, rănit, tumefiat, în bârlogul meu de lup. M-am dezbrăcat, act fundamental, respingere a zdrențelor mele sociale, eliberare a trupului și a sexului meu.

Reîntâlnirea cu trupul meu este mereu un eveniment fericit, reconfortant, care îmi redă pofta de viață pentru tot restul zilei. Animal mare, familiar și cald, fidel, incoruptibil, docil, care nu m-a trădat niciodată, instrument de vânătoare și de plăcere, complice al tuturor aventurilor mele, mereu gata să-și asume riscurile și să încaseze lovituri. Atâta timp cât mă mișc între pat și baie, gol ca Adam, îmi pare că sunt însoțit de un câine credincios și mereu regret că îl înghesui în închisoarea sa de haine, dimineața, pentru a înfrunta împreună deșertul heterosexual. Eu nu fac nimic pentru el, în afară de faptul că-mi interzic cele două otrăvuri majore, tutunul și alcoolul, vicii meschine, consolări

derizorii ale celor înjugați la căruța greu de dus a perpetuării speciei. Sănătatea nu este pentru mine doar prima condiție a căutărilor și jocurilor mele. În măsura — foarte mare — în care am încredere în mine însumi, mă simt încredințat că voi scăpa de o moarte nedemnă datorată bolii sau bătrâneții. Nu, carcasă dragă, slabă și nervoasă, neobosită pe urmele vânatului, tu n-ai să cunoști obezitatea heterosexualilor, nici edemul sau tumoarea. Vei muri secătuită și combativă, într-o luptă inegală în care te va azvârli chiar dragostea, și te vei apăra cu o armă albă...

*

Eu, care sunt înclinat spre constipație, m-aș vindeca dacă aș dispune în fiecare dimineață de fața unui heterosexual ca s-o acopăr cu rahatul meu. Să mânjești un hetero. Dar asta n-ar însemna, oare, să-i aduc și mai multă onoare? Dar, în comparație cu ticăloșia lui, nu cumva rahatul meu e aur curat?

*

Pierderea Fleurettei, frustrarea de a nu-mi putea dezlănțui agresivitatea asupra comisarului aceluia în flanelă și, ca să mă dea gata, infernul de la Issy, deschis sub pașii mei — aceste trei momente, la origine, întâmplătoare poate, dar organizate de spiritul meu după o logică redutabilă (eu, dezarmat, comisarul, coborând, apoi dispărând dincolo de porțile căscate ale infernului), îmi dăduseră o dispoziție neagră și numai cele câteva ore de somn pe care mi le-am îngăduit în după-amiaza aceea au reușit să-mi redea o energie proaspătă. Ai fi zis că scuipam flăcări în timp ce mă îndreptam cu pași de vânător spre cina pe care trebuia s-o iau cu abatele Koussek. Eram chiar atât de excitat, încât cei câțiva metri care despart hotelul de biserică mi s-au părut prea scurți, așa că am făcut înconjurul pieței pentru a lua un pic de aer.

Am admirat întotdeauna puterea pe care o au oamenii Bisericii de a crea în jurul lor o atmosferă care le este proprie și care se poate găsi, uneori, în opoziție totală cu mediul în care se află. Mi s-a întâmplat astfel să mă rătăcesc în plin centrul Parisului, într-o mănăstire de maici. Credeam că visez. Clopotnița, grădina de flori, grădina de legume, statuile policrome ale sfinților, clopotele ritmând momentele zilei, totul reda și întreținea, la câțiva metri de metrou, o atmosferă campestră atemporală și pioasă. Prezbiteriul bisericii St. Esprit constituie o enclavă la fel de originală pe strada Daumesnil, dar aerul pe care-l respiri aici, încă de la intrare, este mai subtil, și-mi vor trebui mai mult de două ore de discuții cu Thomas pentru a-mi defini acest delicat amestec de

spiritualitate, bizantinism și erotism care-l definește. Desigur, acest interior care dădea la parter către o stradă pariziană destul de populară alcătuia o enclavă tăcută și meditativă, dar între acești pereți albi, pe care icoanele și candelele formau pete aurii și tremurătoare, se afla ceva mai mult decât într-un simplu prezbiteriu de țară.

Veni chiar Thomas să-mi deschidă și, dacă aș fi avut cea mai mică îndoială cu privire la dispoziția lui în ceea ce mă privește, după aventura mea nocturnă și apelul telefonic al comisarului de poliție, am fost imediat încurajat de curtoazia sa și de blânda și tandra veselie cu care m-a înconjurat.

— Trebuie să te liniștesc imediat, îmi zise, dintr-un foc. E aici. Te așteaptă. Un gardian a venit azi-dimineață să mi-o aducă.

Și mi-a întins-o pe Fleurette, a cărei regăsire, trebuie să mărturisesc, mi-a stors o lacrimă.

— Sabia mea baston! Știi tu cum o cheamă? Fleurette! În amintirea societății secrete de la Thabor.

— Și în amintirea copilului care erai și pe care l-am numit Fleurette!

— Da, Thomas Koussek!

Ne-am luat pe după umeri și am râs fără zgomot, dar profund, călduros, privindu-ne în față și fiecare văzând în celălalt, printr-un lung tunel cenușiu, paradisul timpuriu al iubirilor copilărești. Ce bine era, după traversarea unui deșert heterosexual, plin de putori și gâlcevi, să regăsesc complicitatea noastră frățească și imemorială!

Masa, servită de o bătrână aparent surdă și mută, a fost lungă și aleasă, compusă din feluri așa cum îmi plac mie, creații pure și indescifrabile de la prima privire, care, puse pe lângă felurile obișnuite, sunt ca pictura abstractă în comparație cu pictura figurativă. Bătrâna așeza farfuriile în fața lui Thomas, apoi dispărea. El se punea atunci în mișcare și gesturile lui aveau atâta rigoare și se supuneau unor prescripții secrete, încât te gândeai că te afli în fața unui sacrificator ritualic. Dar care, în loc să spintece boi sau oi, ar fi disecat esențe, ar fi jupuit entități. Își dădu seama de curiozitatea cu care îl observam și se întrerupse un moment pentru a-mi spune, cu un surâs, aceste vorbe care îl descriau perfect:

— Ce vrei, asta e, eu n-am avut niciodată simțul profanului!

Am evocat împreună colegiul Thabor și micul nostru grup.

— N-am păstrat legătura cu niciun floretist, mă asigură el, și cu toate acestea, am o amintire extraordinar de precisă despre fiecare. Îi revăd pe toți,

inclusiv pe mine, la această vârstă esențială la care, ieșind din paradisul copilăriei, deschideam ochii proaspeți asupra lumii. Am pentru noi, cei de atunci, o imensă duioșie, uitându-mă în urmă. Neavând copii, îi consider pe toți copiii mei, dintre care fac parte, în mod paradoxal, și eu, și între toți descopăr, fără nicio îndoială, o clară legătură de rudenie.

— Descoperisem simultan cine suntem și că nu avem nimic de așteptat de la o societate heterosexuală, am zis. Părinții de la colegiu erau ei înșiși întru totul supuși acestei societăți, de care, totuși, îi separa celibatul. Admir rapiditatea cu care noi am format o castă zidită din secret și plină de spinii disprețului pentru ceilalți. Acestui secret și acestui dispreț eu le-am rămas credincios, și lor le datorez ceea ce sunt, ba chiar faptul de a fi ajuns la o anumită formă de fericire.

— Casta de care vorbești eu am găsit-o într-o cu totul altă formă, prin experiență monastică. Fără îndoială, uitasem prea repede lecția Floretelor. La Teologie, am trecut printr-o criză gravă, de care doar mulți ani petrecuți într-o mănăstire m-au vindecat. O să mai vorbim despre asta. În schimb, am învățat să nu mai disprețuiesc masa heterosexualilor. Să nu crezi că am abdicat de la vreun privilegiu. Noi suntem stăpânii vieții. Dacă toți oamenii care există ar fi clasați după geniul lor inventiv, s-ar obține o uriașă piramidă, având la bază masa mare și sterilă și la vârf pe cei creatori. Or, eu zic că la bază proporția de homosexuali tinde spre 0%, dar că la vârf ea ajunge spre 100%. Trebuie, totuși, să rezistăm tentației orgoliului. Superioritatea noastră asupra masei heterosexuale nu este prea meritorie. Povara procreației strivește în întregime femeile și jumătate dintre bărbații heterosexuali. Ușori și veseli, ca niște călători fără bagaje, noi suntem față de heterosexuali ceea ce sunt ei față de femei. Știi ce înseamnă cuvântul *proletar*? Etimologia lui este aceeași cu a cuvântului *prolific*. Astfel, proletarul nu se caracterizează prin profesie, cum se crede, de obicei, ci prin sexualitatea lui. Proletarul este prolificul, înhămat la căruța grea a perpetuării speciei. Noi suntem sarea pământului. Dar el este pământul. Nu ne putem lipsi de pământ, nici măcar pentru dragoste. Căci dragostea cu un heterosexual are o savoare incomparabilă, știi doar. Heterosexualii sunt femeile noastre.

I-am răspuns că, fără îndoială, un homosexual ar visa mai puțin să-l strivească sub disprețul său pe tatăl de familie, cu sexul și munca lui *domesticite* în scopuri sociale, dacă acesta nu ar nutri o ură plină de invidie la adresa lui. Sclavul își scutură lanțurile cu zgomot mare și își revendică mijloacele contraceptive, dreptul la avort, divorțul prin simplu consimțământ, care, crede

el, i-ar aduce amorul ludic, gratuit și ușor al eternei primăveri homosexuale. Tatăl de familie le cere, în mod absurd, femeilor să facă cele mai cumplite eforturi pentru a fi subțiri și sterile ca băieții, cu toate că vocația lor adânc înrădăcinată de mame le vrea fecunde și grase. Și, tot alergând după un model homosexual, tatăl de familie nutrește, în același timp, față de homosexuali aceeași ură pe care o are câinele înlănțuit pentru lupul liber și singuratic.

— Sunt răscoale populare, zise Thomas. Iobagii heterosexuali se ridică împotriva seniorilor, dau foc castelelor, se dedau la masacre la fel ca hitleriștii în zilele noastre. Dar aceste răzmerițe nu schimbă nimic esențial, căci asta le este tatuat în carne și unora, și altora. Te nești heterosexual sau homosexual. Fabula cu burghezul gentilom se aplică perfect în cazul nostru. Ca și plebeul domn Jourdain, heterosexualul vrea să ducă și el viața liberă și dezinteresată a nobililor homosexuali. Dar condiția sa proletară se agață de el cu atât mai mult cu cât abaterile lui sunt mai numeroase. Unii înoată în sânge, murdărie și droguri anticoncepționale. Alții se târăsc sub greutatea soțiilor și a copiilor de care au încercat în van să se elibereze în timpul unei vieți întregi de răzmerițe, dar care nu-i lasă să le scape și care se hrănesc din substanța lor. Uite, de pildă, micul comisar cu care ai avut de-a face azi-dimineață! Pot să-ți dezvălui mărturisirile lui, fiindcă nu mi le-a făcut în cadrul tainei spovedaniei. El a provocat moartea unei fete, încercând să se debaraseze de un copil nedorit, și, divorțat până acum de trei ori, trăiește singur și își împarte leafa amărâtă cu un trib întreg — care-l mai și urăște pe deasupra, căci îl consideră pe el răspunzător pentru mizeria în care se zbat. El dădea vina pe sexualitatea care i-a distrus viața și a semănat nenorocire în jurul lui. Eu l-am ajutat să înțeleagă că aceste ravagii se datorează heterosexualității trăite ca o homosexualitate. Pe scurt, i-am arătat că sursa greșelilor lui rezidă într-un fel de impostură.

Se întrerupse pentru a face cafeaua cu ajutorul unei mici panoplii de alchimist, pe care menajera i-o adusese pe o tavă.

— Dușmănia unor nenorociți ca acesta îndreptată împotriva privilegiaților binecuvântați de zei, care suntem noi, este lesne de înțeles, reluă el. De altfel, ea ne poate fi benefică, fiindcă ne impune secretul, obscuritatea, o ținută ireproșabilă în public. Nu trebuie să ne trădăm niciodată vocația de vânători singuratici și nocturni.

Eu am obiectat că, dacă această constrângere materială și cu totul exterioară ar putea, într-adevăr, să fie transformată într-un avantaj, presiunea morală constantă a întregii societăți heterosexuale are asupra homosexualului, din

păcate, un puternic efect corupător și demoralizant. Și asta e valabil pentru toate minoritățile oprimate și urâte de majoritate. Majoritatea fabrică o imagine caricaturală a minoritarului și-l obligă pe acesta să o încarneze. Și violența este cu atât mai irezistibilă, cu cât caricatura nu este complet arbitrară. Ea cuprinde câteva trăsături adevărate, dar îngroșate fără măsură și le exclude pe toate celelalte. Astfel, evreul este obligat să devină *jidan* — mic, cu nas coroiat, avar —, negrul american, un *cioroi* — leneș, ignorant și drogat —, nord-africanul, un *arăboi* — mincinos, hoț și violator. Aceeași presiune îl împinge cu putere pe homosexual în pielea unei *tante*[5]. Ce este o *tante*? Este un homosexual docil aflat la ordinele proletarilor.

— Și, ca o culme a docilității, adăugă el, se ajunge la travesti. Travestiul este triumful absolut al heterosexualului asupra homosexualului, negat și înghițit complet de celălalt sex. Este Hristos Rege încununat cu spini, cu o trestie în mână, o tunică roșie pe umăr, pălmuit de soldați grosolani. Dar ai luat aminte la amploarea revanșei sale? Căci, dacă homosexualul lăsat în pace este mai viril decât heterosexualul, care este femeia sa, înghițit, batjocorit, travestit, geniul său creator îl poartă mai presus de modelul derizoriu și o întrece pe femeie chiar pe propriul ei teren. Punându-și toată forța virilă în slujba neamului femeiesc, el devine astfel o femeie atât de strălucitoare, de elegantă, fină și rasată — o superfemeie —, încât le eclipsează fără efort pe cele adevărate, dacă acestea comit imprudența să se apropie de el.

Homosexualitatea este o funcție exigentă. Ea îi pretinde alesului să aibă forța de a suporta un destin de excepție. Dar asistăm adesea la drama clasică a alesului care e prea slab, a omului mediocru promovat fără să vrea în rândul întâi. Prinț moștenitor incapabil de a domni, cu umerii înguști, căzuți sub povara mantiei regale de purpură și cu capul înclinat sub greutatea coroanei aurite. Acesta va pieri sub ura atmosferică a heterosexualilor. Batjocorit, călcat în picioare, nu-i rămâne decât să bea până la fund cupa cu fiere ce i se întinde. Și niciunul dintre noi nu poate spune că este atât de tare ca să respingă în întregime otrava pe care proletarii i-o amestecă în tot ceea ce bea, ce mănâncă, până și în aerul pe care-l respiră. Dar va reuși cu atât mai bine, cu cât mai strict va păstra secretul.

— Contradovada acestei intoxicări există, am zis, la rândul meu. În țările unde homosexualitatea este legală și deplin admisă — Grecia Antică, țările musulmane de azi — fenomenul de *tante* și de travesti nu se produce. Tot așa,

dacă într-o zi evreii vor reuși să-și refacă națiunea, își vor pierde imediat toate însușirile de „jidani“ pe care majoritățile antisemite îi obligă să și le asume. Vom vedea atunci evrei țărani sau meseriași, atleți, militari, blonzi, generoși și chiar evrei homosexuali, mai știi?

— Aș fi surprins să meargă până acolo, obiectă abatele Thomas. Fiindcă, vezi tu, aici se aduce atingere domeniului religios. Dacă evreii rămân fideli Vechiului Testament, ei sunt mai aproape de a treia etapă a evoluției spirituale la care am ajuns decât de a doua, cu care am început și care e singura care dă toate șansele homosexualității.

L-am rugat să explice mai clar, căci mi se părea că a strâns un întreg sistem teologic în câteva cuvinte. Terminaserăm masa. Am părăsit sufrageria și ne-am îndreptat spre capătul camerei, unde ardea un foc mare într-un cămin făcut din piatră de catedrală. Nu mi-am putut reține o strâmbătură.

— Din nou, foc! Știi că eu am săvârșit azi o adevărată coborâre în infern? Am vizitat uzina de incinerare de la Issy-les-Moulineaux. Dante și Piranese, în același timp!

El mi-a atras atenția, în timp ce ne așezam confortabil cu picioarele pe grătar, că focul are multiple avataruri, dintre care, în mod sigur, iadul era cel mai neconvingător.

— Focul n-a fost asociat cu infernul decât prin analogie cu supliciul rugului, impus de Inchiziție ereticilor și vrăjitoarelor. Înainte vreme, ca sursă de lumină și căldură, focul era simbolul divin, prezența sensibilă a lui Dumnezeu, manifestarea Sfântului Duh.

După ce a pronunțat aceste cuvinte, s-a recules, cu ochii fixați asupra arhitecturii incandescente care părea să trăiască în cămin. În sfârșit, zise:

— Dacă Hristos este trupul Bisericii, Sfântul Duh este sufletul ei. Toată copilăria mea și o parte a tinereții am comis greșeala cea mai răspândită în Occident: m-am rezumat la trup. Eram fascinat de Hristos, de trupul gol și torturat al Crucificatului. Visam zi și noapte la bucuria inefabilă care m-ar ilumina dacă m-aș fi culcat, gol și eu, deasupra acestui trup, față în față cu el, ca Elizeu cu micul băiat al Sunamitei. Da, îl iubeam pe Iisus ca pe un amant. Eu căutam în două domenii paralele — în trupul meu și în învățătura christologică — ce fel de împerechere aș putea avea cu el. Chiar numele meu mi-a dăruit o vreme o lumină și mă întreb, azi, dacă nu m-a amețit mai mult decât să mă lumineze. Sfântul Toma, știi, a cerut, pentru a crede în învierea lui Iisus, să-și pună mâna pe rănile trupului sfânt. Fără îndoială că trebuie să

vedem în asta cu totul altceva decât platul pozitivism al omului care ține morțiș la probe materiale și tangibile. De fapt, acest episod înseamnă exact inversul. Toma nu se mulțumește cu percepția superficială a lui Hristos. El nu-și crede ochilor. El nu crede, de altfel, nici în mâinile sale când ele ating obrazul sau umărul celui înviat. El are nevoie de experiența mistică a unei comuniuni carnale, a unei pătrunderi a trupului său în trupul Celui-Mult-Iubit. Acestui piept deschis, din rana căruia nu a curs numai sânge, ci și un lichid incolor pe care l-au numit atunci apă, Toma îi cere ca degetele sale — peste urmele lăncii soldatului roman — să-i cunoască intimitatea.

Chinuit de misterul sfântului meu patron, m-am poticnit îndelung asupra unei enigme pe care nici un exeget nu mi-a lămurit-o încă. În Evanghelia după Ioan, Toma este numit *Didyme*, din grecescul *didumos*, geamăn. Dar, în timp ce textele sacre nu uită niciodată să pomenească gradele de rudenie care leagă cutare și cutare personaj, fratele geamăn al lui Toma nu apare nicăieri. Am căutat în van *alter egoul* acestui geamăn impar, care ar fi trebuit să fie acolo, mi se părea, foarte aproape, perfect asemănător, chiar dacă de nerecunoscut. Încet-încet, o idee îndrăzneață, nebună, dar de necontestat mi s-a impus: acest frate geamăn al lui Toma, despre care nu se făcea nicio mențiune, era însuși Iisus. Toma nu era, deci, un geamăn despărțit, ci Geamănul Absolut, cel a cărui pereche nu trebuie căutată nicăieri decât în Dumnezeu.

Pe măsură ce această convingere mă invada, aspectul meu suferea o metamorfoză pe care doar cei din jur o percepeau. Cineva din mine nu mai voia să fie doar Toma. Trebuia să devină, pe deasupra, și Didyme. În scurt timp, personajul meu a făcut scandal. Părul meu lung, barba blondă, dar mai ales felul de a vorbi, de a merge, în special, un aer de blândețe transparentă, în ciuda slăbiciunii colțuroase a feței, totul, totul trăda un mimetism blasfematoriu, care era, totuși, absolut deliberat. Am fost mustrat. Mă credeau bolnav de orgoliu, și profesorii mei, precum și colegii de la Seminar, se înverșunau asupra mea ca să mă readucă la umilință. Lucrurile ajunseseră departe, când am prezentat primele semne ale sfintelor stigmate. Am căzut atunci într-o noapte neagră.

Profesorii mă tratau mai mult decât amabil. Ei au dat dovadă în ceea ce mă privește de o clarviziune care nu s-ar putea explica prin cauze naturale. Mi-au poruncit să mă retrag pentru un timp la mănăstirea Paraclet, aproape de Nogent-sur-Seine, aceeași pe care o ctitorise Abélard și unde a fost înmormântat, în 1142. Este un ansamblu vast de clădiri romane construite

după modelul abației Cluny, pe malul unui râu cu un nume melodic, Ardusson. Stareț era părintele Théodore, un bătrân fragil, parcă făcut din sticlă, alb ca o hermină și de o puritate diafană. M-a primit ca pe un fiu. Am aflat că există în Biserica Catolică o tendință orientală — mai aproape de teologia ortodoxă — și că Paraclet este unul dintre centrele ei înfloritoare. Roma ține, evident, acest curent pe margine, căci el trebuie să rămână în limitele catolicismului, dar îl menajează, fiindcă recunoaște valoarea unei aripi bizantine, ce va putea facilita într-o zi o apropiere de frații creștini ortodocși. Anii petrecuți la Paraclet au făcut din mine discipolul indiscutabil al oamenilor care propovăduiesc, prin cuvânt, prin scris și prin exemplul personal, o anumită orientare care nu este altceva decât Adevărul.

Când am sosit la Paraclet, eram bolnav de Hristos. Dar ceea ce părintele Théodore m-a învățat, întâi de toate, a fost că era vorba de un anumit tip de boală, din care se găsesc exemple și în domeniile profane. Psihiatria și psihanaliza descriu anumite nevroze ca o fixație, mai mult sau mai puțin definitivă, a subiectului într-un stadiu de evoluție care este normal și chiar indispensabil, dar care trebuie depășit către un alt stadiu, mai aproape de maturitate. Am să-ți vorbesc fără ocolișuri pentru că tu ești fratele meu floretă și, de asemenea, pentru că ai rămas străin de aceste probleme teologice. Nu aș spune lucrurile așa pe față din amvon sau într-un mediu eclesiastic. *Hristos trebuie depășit*. Marea eroare a Occidentului creștin este atașamentul exclusiv de persoana, de învățătura și chiar de trupul lui Hristos. Ne facem vinovați de christocentrism, ba chiar de christomonism. Nimeni nu era mai dispus ca mine să audă această judecată, pentru că nimeni nu se afundase mai mult ca mine în această eroare. Făcusem din mine Didymul, Geamănul Absolut, care nu-și găsea propria imagine — liniștitoare și exaltantă totodată — decât în persoana lui Christ. Dar Hristos a murit pe cruce, mutilat și deznădăjduit, și christocentrismul este fatalmente o religie a suferinței, a agoniei și a morții. Emblema răspândită peste tot a unui Hristos țintuit pe cruce este o imagine a ororii pe care nu o suportăm decât datorită anesteziei sau nepăsării date de obișnuință. Dar nu trebuie decât să-ți imaginezi un Hristos legănându-se în ștreang sau cu capul sub ghilotină pentru a-ți da seama brusc de urâțenia morbidă a crucii. Ceea ce trebuie acceptat este faptul că El este mort pentru că și-a terminat misiunea și că această misiune consta în pregătirea coborârii Duhului Sfânt printre oameni. Sigur, aici intervine și Învierea. Dar pentru puțin timp. Și atunci, cuvintele lui Iisus sunt formale: „Este spre binele vostru

că eu mă duc, zise el către apostolii întristați, căci dacă eu nu mă duc, Paracletul[6] nu va veni către voi". Se pare că majoritatea catolicilor refuză să audă aceste cuvinte. Și este adevărat că ele sunt încărcate de sens, poate prea încărcate. Ele înseamnă că Iisus este un al doilea Ioan Botezătorul. Ca și Botezătorul, care este precursorul lui Iisus, Iisus însuși nu este decât precursorul Duhului Sfânt. Hristos și Duhul Sfânt sunt cele două mâini ale Tatălui, a zis un doctor oriental. Dar aceste mâini intervin succesiv și cea de-a doua nu poate începe să acționeze, înainte ca prima să-și fi terminat misiunea. Căci trebuia ca mai întâi Cuvântul să se întrupeze, pentru ca apoi noi să putem primi Duhul Sfânt sau, cum a zis Sfântul Atanasie, Dumnezeu s-a făcut sarcofor[7] pentru ca omul să poată deveni pneumatofor.

Astfel, marea sărbătoare creștină, aceea a cărei strălucire și al cărei răsunet trebuie să le eclipseze pe toate celelalte, nu este nici Crăciunul, nici Paștele, și nici măcar Vinerea Mare, ci Rusaliile. În ziua de Rusalii, Duhul Sfânt a luat printre oameni locul pe care Iisus îl pregătise deja și pe care Înălțarea Sa îl lăsase liber. Rusaliile deschid istoria Bisericii, inaugurează Parousia și anticipează Împărăția. Schimbarea este considerabilă, dar prea mulți oameni — dintre cei mai fervenți credincioși — refuză să o admită și continuă să-l adore pe Iisus. Acest refuz de către Biserica Romană al primatului Duhului se află la originea schismei Orientului. Cearta asupra termenului *filioque* nu este o chestiune de cuvinte. Simbolul oficial de credință afirmă că Duhul purcede din Tatăl — și această dogmă fundamentală a cimentat unitatea lumii creștine. Adăugându-i *filioque* (și al Fiului), în secolul al VIII-lea, Roma a așezat Duhul Sfânt sub dependența Fiului și a înscris christocentrismul în inima credinței. Biserica Răsăriteană, credincioasă revoluției Rusaliilor, nu putea accepta această lovitură de forță care tindea să facă din Hristos *genitorul* Duhului Sfânt, când, de fapt, nu-i este decât *precursor*. Desigur, în timpul misiunii pământești a lui Hristos, legătura oamenilor cu Duhul Sfânt nu se făcea decât prin și întru Hristos. Dar Rusaliile au inversat această relație. De-acum, legătura cu Hristos este cea care nu se mai face decât prin și întru Duhul Sfânt.

Pogorârea Duhului Sfânt inaugurează o nouă eră istorică, și acestei ere îi corespunde un al treilea Testament, Faptele Apostolilor, unde doar el singur conduce. Vechiul Testament este al Tatălui, în el răsună glasul singuratic al Tatălui. Dar atât de mare este creativitatea Tatălui, încât prin glasul Lui se aud murmurând mii de voci virtuale, și unele cu atâta insistență, încât nu ne putem

îndoi că viitorul le aparține. Fiecare dintre profeți îl prefigurează pe Iisus, iar David s-a născut chiar la Bethleem. Dar în Biblie se fac auzite mai ales murmurele Duhului Sfânt, și teologul David Lys a numărat trei sute optzeci și nouă de citări.

Ruah este un cuvânt ebraic care s-a tradus în mod tradițional prin vânt, suflu, vid, duh. În vechiul Sud semitic, *ruah* desemnează ceva care e vast, amplu, deschis, dar înseamnă și miros, parfum. Mai numește uneori, de asemenea, și o atingere ușoară, o mângâiere blândă, o stare de bine în care te adâncești. Una dintre primele *ruah* din Biblie este briza de seară în care Iehova se plimbă prin Paradis, în timp ce Adam și Eva, care au păcătuit, se ascund la vederea sa. Israeliții captivi și oprimați sunt numiți „lipsiți de *ruah*". Anna, viitoarea mamă a lui Samuel, necăjită de sterilitatea ei, este „tare de *ruah*". Qohelet ne învață că ar fi mai bine să fii „lung de *ruah*" (răbdător, adică) decât „cu *ruah* înalt" (adică orgolios). A muri înseamnă a pierde *ruah*-ul. Acest cuvânt desemnează, în sfârșit, după Ezechiel, cele patru puncte cardinale și după Qohelet, căile tainice ale vântului. Astfel, meteorologia și *ruah*-ul sunt strâns legate. Există un *ruah* rău care suflă de la est, usucă plantele și aduce lăcustele, și un *ruah* bun, venind din vest, de la mare, care aduce prepelițele spre Israeliții din deșert. David, ajuns rege, este vizitat de un bun *ruah*, în timp ce unul rău înnegurează sufletul lui Saul cel căzut. După Osée, Dumnezeu trimite oamenilor *ruah*-ul din răsărit, vânt al înjosirii, ambianță puturoasă a cultelor orgiastice. Cine seamănă *ruah* de răsărit culege furtună. Pentru Isaiia, el agită arborii, mătură munții, și printr-un *ruah* arzând ca un rug justițiar vor fi purificate fiicele Ierusalimului.

Pe măsură ce înaintezi în textele sacre, vezi că *ruah*-ul se îndulcește, se spiritualizează, fără ca prin aceasta să-și piardă materialitatea și să degenereze într-un concept abstract. Chiar la nivelul său metafizic cel mai înalt — miracolul Pogorârii —, Duhul se manifestă printr-o furtună uscată și își păstrează caracterul meteorologic. Astfel, Ilie, pe muntele Horeb, așteptând în peșteră ivirea lui Iehova: *Și înaintea Lui va fi vijelie năprasnică ce va despica munții și va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur. După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vânt lin, și acolo va fi Domnul. Auzind aceasta, Ilie și-a acoperit fața cu mantia lui și a ieșit și a stat la gura peșterii. Și a fost către el un glas care i-a zis: Ce faci aici, Ilie?*[8]

Duhul Sfânt este vânt, furtună, suflu, adică are un corp meteorologic. Meteorii sunt sacri. Știința care pretinde că a încheiat analizarea lor și că i-a închis sub niște legi nu este decât batjocură și blasfemie. „Vântul suflă unde vrea și tu auzi vocea sa, dar nu știi nici de unde vine, nici unde se duce“, i-a zis Iisus lui Nicodim. Iată pentru ce știința meteorologiei este sortită eșecului. Previziunile ei sunt mereu luate în râs de evenimentele reale, pentru că ele constituie o atingere adusă liberului arbitru al Duhului. Și nu trebuie să te mire această sanctificare a meteorilor pe care mi-o asum. Într-adevăr, totul este sacru. Să vrei să distingi printre lucruri un domeniu profan și material, peste care planează lumea sacră, înseamnă, pur și simplu, să recunoști că suferi de o oarecare orbire și să-ți accentuezi limitele. Cerul matematic al astronomilor este sacru pentru că este locul Tatălui. Pământul cu oameni este sacru pentru că este al Fiului. Între cele două, cerul nebulos și imprevizibil al meteorologiei este locul Duhului și face legătura între cerul patern și pământul filial. Este o sferă vie și zgomotoasă care înconjoară pământul ca un înveliș plin de umori și vârtejuri, și acest înveliș înseamnă duh, sămânță și cuvânt.

Este sămânță, căci fără el nimic nu ar crește pe pământ. Rusaliile evreiești celebrate la 50 de zile după Paști erau, la origine, de altfel, chiar sărbătoarea recoltei și a ofrandei primilor snopi. Chiar femeile au nevoie de umezeala lui pentru a naște copii, și arhanghelul Gabriel, vestindu-i Mariei nașterea lui Iisus, îi zice: *Duhul Sfânt va veni asupra ta și virtutea Celui Prea Înalt te va acoperi cu umbra sa.*

El este cuvânt, și troposfera furtunoasă cu care îmbracă pământul este, în realitate, o logosferă. *Și din cer, fără veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi.*

Și erau în Ierusalim locuitori iudei, bărbați cucernici, din toate neamurile care sunt sub cer.

Și iscându-se vuietul acela, s-a adunat mulțimea și s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba sa[9]. Atunci când Hristos predica, ecoul cuvintelor sale era mărginit în spațiu și doar mulțimile vorbind aramaica îl înțelegeau. Din acest moment, apostolii împrăștiați până la marginile lumii devin nomazi, și limba lor este înțeleasă de toți. Căci limba pe care o vorbesc ei este o limbă profundă, grea de sensuri, este logosul divin ale cărui cuvinte sunt semințele

lucrurilor. Aceste cuvinte sunt lucrurile în sine, lucrurile ele însele, și nu reflexul lor mai mult sau mai puțin parțial și mincinos, așa cum sunt cuvintele limbajului omenesc. Și pentru că acest logos exprimă fondul comun al ființei și al umanității, oamenii din toate țările îl înțeleg imediat așa de bine încât, amăgiți de obișnuință și din neatenție, cred că ascultă propria lor limbă. Dar apostolii nu vorbesc toate limbile din lume, ci o singură limbă pe care nimeni altcineva nu o vorbește, cu toate că toți oamenii o înțeleg. Astfel, ei se adresează fiecărui barbar atingând ceea ce are divin în el. Și aceasta este limba pe care o vorbea arhanghelul Bunei-Vestiri, și cuvintele ei au fost de-ajuns pentru ca Maria să rămână grea.

Aș minți spunând că știu această limbă. Posteritatea acelui moment biblic al Pogorârii Sfântului Duh este un mister dureros. Nici măcar Sfântul Părinte nu dispune ca logos paracletic decât de latina bisericească, mai mare râsul! Cel puțin, la Paraclet, m-au învățat să dau un sens mai profund și mai cuprinzător patimii care mă mistuia. Această gemelitate impară de care suferam ca după o amputare, eu o proiectasem asupra lui Iisus — și aveam dreptate, era calea cea mai înțeleaptă pe care puteam s-o aleg, cu toată aparența ei nebunească. Iisus este întotdeauna răspunsul cel mai nebunesc, în aparență — în realitate, cel mai înțelept — la toate întrebările pe care ni le punem. Dar nu trebuia să rămân prizonier trupului Celui Răstignit. Părintele Théodore a fost cel care mi-a deschis sufletul către furtuna Duhului Sfânt. Vântul înflăcărat al Duhului Sfânt mi-a devastat și mi-a iluminat inima. Ceea ce rămăsese prizonier al trupului lui Hristos s-a explodat și s-a răspândit până la marginile pământului. Fondul comun pe care nu-l găseam decât în Iisus mi s-a descoperit că există în fiecare om viu. Didymia mea a devenit universală. Geamănul fără pereche a murit, și un frate al oamenilor s-a născut în locul lui. Dar trecerea prin stadiul de fraternitate cu Hristos mi-a încărcat sufletul cu o credință și ochii de o înțelegere de care cred că ar fi fost lipsiți, dacă n-aș fi trecut printr-o asemenea încercare. Ți-am spus că iudeii puteau, fără îndoială, să treacă direct de la *ruah*-ul din Vechiul Testament la suflul luminos al Duhului Sfânt din ziua Pogorârii Sale. Este posibil ca unii rabini minunați, a căror strălucire depășește, indiscutabil, granițele Israelului și ajunge la o recunoaștere universală, să fi săvârșit această ultimă prefacere. Dar pentru că nu au trecut prin era Fiului, le va lipsi întotdeauna o anumită încărcătură de culoare, de căldură și de durere. Este remarcabil, de exemplu, că Duhul osândește reprezentarea pictată, desenată sau sculptată. Această lipsă de chip a adierii duhului se potrivește

foarte bine cu blestemul pe care legea mozaică îl arunca asupra celor care reprezentau ființele prin imagine. Dar cum să nu vezi imensa îmbogățire pe care au adus-o creștinismului icoanele, vitraliile, statuile, înseși catedralele, pline de opere de artă? Or, această înflorire genială — blestemată de Vechiul Testament și oprită prin cel de-al treilea Testament, acela al Faptelor Apostolilor — își găsește în Testamentul Fiului toate semințele și mai ales climatul de care are nevoie să crească.

Rămân creștin, cu toate să sunt convertit fără rezerve la Duh, pentru ca suflul sacru să nu mături zările îndepărtate, fără să se fi încărcat mai întâi de semințele și umorile pe care numai trupul Celui-Prea-Iubit le poate da. Duhul, înainte de a se face Lumină, trebuie să se facă căldură. Abia atunci atinge cea mai mare putere de iluminare și de pătrundere.

---

4. În Antichitatea greacă, preot al lui Bachus care purta falusul în zilele sărbătorilor falice.
5. *Tante* (fr.) = mătușă; în limbajul popular și vulgar, cuvântul are sensul de „homosexual".
6. Joc de cuvinte. Numele mănăstirii e Paraclet (din lat. *paracletus* = *mijlocitor*), o altă denumire a Sfântului Duh.
7. În teologia bizantină: sarcofor = purtător de trup, pneumatofor = purtător de Duh.
8. I Regi, XIX, 11-13.
9. Faptele Apostolilor, Cap. 2, 1-6.

Capitolul VI

Frații-asemenea

Paul

Barca lui Kergrist a fost găsită chiar de a doua zi, în zori, zdrobită de stânci. Trupurile a trei mongoliene și al lui Franz au fost găsite pe plajele insulelor în săptămâna care a urmat. Celelalte cinci fetițe dispăruseră fără urmă. Întâmplarea a provocat o emoție adâncă la Pietrele Sunătoare, dar presa abia dacă a menționat-o, și o anchetă pripită a dus la o clasare rapidă a întregii afaceri. Dacă ar fi fost vorba de copii normali, ce strigăte ar fi răsunat în toată Franța! Dar așa, pentru niște debili mintali, niște deșeuri umane, pe care le menținem în viață cu mare cheltuială din niște scrupule maniacale? Acest gen de accident nu era, în fond, unul binevenit? La vremea aceea, bineînțeles că nu mi-am dat seama de contrastul între amploarea dramei pe care o trăiserăm ceas de ceas și indiferența generală cu care a fost ea primită în afara micii noastre comunități. Dar mi-am dat seama de asta mai târziu, retrospectiv, și faptul mi-a întărit ideea că noi — gemenii, inocenții și, prin extindere, toți locuitorii de la Pietrele Sunătoare — alcătuiam un trib aparte, ce asculta de alte legi decât ceilalți oameni, și de aceea eram temuți, disprețuiți și detestați de aceștia. Viitorul nu a reușit să-mi alunge această impresie.

De altfel, solidaritatea profundă și tăcută care-l unea pe Jean-Paul cu Franz — și, prin el, cu ceilalți șaizeci de nevinovați de la Sainte-Brigitte — nu se explica în întregime nici prin vârstă, nici prin apropiere geografică. Și noi eram niște monștri, fratele meu geamăn și cu mine, și acest adevăr mi l-am putut ascunde mult timp, deși în sinea mea îl cunoșteam de la cea mai mică vârstă. După ani întregi de experiență și lectura multor studii asupra subiectului, acest adevăr aruncă asupra vieții mele o lumină de care m-aș fi rușinat acum douăzeci de ani, cu care m-aș fi mândrit acum zece ani și care azi mă lasă rece.

Nu, omul nu este făcut pentru gemelitate. Și ca întotdeauna în asemenea cazuri — vreau să zic când ieși din făgașul mediocrității (asta era și constatarea unchiului Alexandre asupra homosexualității sale) —, o forță superioară te poate ridica la un nivel supraomenesc, dar niște însușiri obișnuite te fac să te duci la fund. Mortalitatea infantilă este mai mare la falșii gemeni decât la copiii

născuți singuri, și încă și mai mare la gemenii adevărați. Talia, greutatea, longevitatea și chiar șansele de reușită în viață sunt mai ridicate la copiii unici decât la gemeni.

Dar, oare, se pot totdeauna distinge, dintr-o privire, gemenii adevărați de gemenii falși? Nu există niciodată o dovadă absolută a adevăratei gemelități, tratatele savante sunt categorice în această privință. Te poți întemeia, cel mult, pe *absența aparentă* a diferenței care să pună sub semnul întrebării gemelitatea. Dar nicio probă negativă nu a dus vreodată la o certitudine. După mine, gemelitatea adevărată este o treabă de convingere, o convingere care are forța de a modela două destine și, când îmi privesc trecutul, nu mă pot îndoi de prezența invizibilă, dar puternică, a acestui principiu, astfel încât mă întreb dacă Jean și cu mine nu cumva suntem singurii gemeni adevărați care au existat vreodată — cu excepția cuplurilor mitologice precum Castor și Pollux, Romulus și Remus etc.

Faptul că Jean-Paul era un monstru era ilustrat, în al doilea rând, prin ceea ce noi între noi numeam „circul", acest trist manej care se repeta cu fiecare vizitator: începea cu exclamații de surpriză provocate de asemănarea noastră și continua cu jocul comparațiilor, substituțiilor, încurcăturilor. De fapt, Maria-Barbara era singura persoană din lume care putea să ne distingă — nu însă și când dormeam, ne-a mărturisit ea, căci atunci somnul ștergea orice diferență dintre noi, la fel ca mareea care șterge toate urmele copiilor de pe nisip. Cu Edouard, aveam parte de o întreagă comedie — cel puțin, așa interpretez eu astăzi comportamentul lui, căci pe atunci el ne rănea, ne făcea să suferim și am fi folosit un cuvânt mai sever — minciună, impostură — dacă ne-ar fi lăsat inima să vorbim despre așa ceva. Edouard n-a fost niciodată în stare să ne deosebească și nici n-a vrut s-o recunoască vreodată. El a hotărât, într-o zi, pe jumătate în serios, pe jumătate în glumă: „Fiecare cu geamănul lui. Maria-Barbara, ia-l pe Jean, care este preferatul tău, și eu îl iau pe Paul". Or, preferatul mamei eram eu, mama chiar mă ținea în brațe în acel moment, și Jean, aiurit, pe jumătate supărat, a fost cel pe care Edouard l-a ridicat de la pământ și s-a prefăcut că îl ia cu el. De atunci, ritualul era hotărât și, de fiecare dată când unul dintre noi, indiferent care, îi era la îndemână, Edouard îl prelua fără deosebire, numindu-l geamănul „său", preferatul său, îl învârtea, îl lua în cârcă sau se lupta cu el. Lucrurile puteau părea satisfăcătoare, pentru că noi eram, astfel, pe rând, „preferatul" lui, dar cu toate că el se ferea prudent să ne zică pe nume — zicea ca toată lumea Jean-Paul — era o înșelătorie în jocul lui

care ne lovea în plin. Știam prea bine că în prezența vizitatorilor escrocheria devenea și mai neplăcută, căci el își etala atunci falsa cunoaștere cu o siguranță nemaipomenită, copleșindu-l pe martorul străin, complet aiurit, cu afirmații care erau, jumătate dintre ele, false. Nici Maria-Barbara, nici Jean-Paul n-ar fi îndrăznit atunci să-l demaște, dar neliniștea noastră devenea foarte vizibilă.

Monstru vine din latinescul *monstrare*. Monstrul este o ființă de arătat, pe care o arăți la circ, în bâlciuri, și noi nu puteam scăpa de această fatalitate. Nu ne-au dus la circ, nici la bâlci, dar de cinematograf n-am scăpat, și anume în forma sa cea mai trivială, filmul publicitar. Cred că aveam cam opt ani, când un vilegiaturist parizian ne-a văzut jucându-ne pe plaja cea mică de la Quatre Vaux, de fapt, la vărsarea pârâului Quinteux. A intrat în vorbă cu noi, ne-a făcut să pălăvrăgim, ne-a întrebat despre vârstă, nume, adresă și s-a îndreptat imediat spre Cassine, al cărei acoperiș se vedea, de altfel, deasupra falezei. Dacă ar fi venit dinspre drum, ar fi dat nas în nas cu Méline, a cărei ostilitate l-ar fi pus pe fugă, dar el o luase pe scara cu cele optzeci și cinci de trepte și, ieșind în grădină, a dat peste Maria-Barbara, cu tot „campamentul“ ei: șezlong, cutie de lucru, cărți, coș cu fructe, ochelari, șal, pleduri etc. Ca întodeauna când era jenată sau deranjată, mama se prefăcea absorbită de lucrul ei, nedându-i intrusului decât o atenție redusă și niște răspunsuri evazive. Draga de Maria-Barbara! Era felul ei de a zice nu, lasă-mă în pace, pleacă! Niciodată n-am văzut-o mergând mai departe cu respingerea, decât acea bruscă atenție mărită acordată unei ocupații oarecare sau chiar contemplării unei flori sau a unui nor. Refuzul nu era punctul ei forte.

Edouard, care văzuse de departe, după atitudinea ei, că Maria-Barbara trebuia să înfrunte un musafir nepoftit, se apropia cu pași mari ca să intervină. Ceea ce i-a spus străinul l-a lăsat mai întâi mut de uimire. Se numea Ned Steward și lucra pentru o agenție de publicitate cinematografică, Kinotop, care turna mici benzi publicitare, proiectate în sălile de cinema în antractele spectacolelor. Îl remarcase pe Jean-Paul pe plajă și cerea permisiunea să-l folosească într-unul dintre filmele lui. Edouard a fost imediat indignat și a lăsat să i se vadă asta pe fața lui, pe care se citea ca pe un ecran ceea ce simțea în acel moment. Steward a agravat situația amintind de suma importantă care s-ar putea câștiga din această „prestație“ — cuvânt pe care Edouard avea să-l preia și să ni-l servească apoi, una-două, marcând din voce prezența ghilimelelor, de parcă îl manevra cu o pensetă. Dar omul era tenace, priceput și avea probabil experiență în acest gen de negocieri. El a izbutit să recucerească situația care

părea pierdută din două mișcări: a dublat mai întâi suma propusă și s-a oferit să o pună la dispoziția așezământului Sainte-Brigitte. Apoi, a precizat tema publicitară pe care voia să o ilustrăm. Nu era vorba de cine știe ce produs vulgar, precum ceara de parchet, uleiul de salată sau pneurile. Nu, el se gândise la noi pentru un obiect nobil, care părea să ne fie predestinat. În preajma vacanței, fusese însărcinat cu o campanie publicitară pentru lansarea unei mărci de binoclu de marină, binoclul JUMO[10]. De aceea se și plimba pe plajele Coastei de Nord în căutarea unei idei. Și, iată, tocmai o găsise. De ce să nu fie încredințată reclama mărcii JUMO unor frați gemeni?

Edouard era ușor de dezarmat printr-un amestec de prostie, umor și inconștiență, și asta o știu bine, căci am și eu întrucâtva aceeași slăbiciune. El a văzut în întâmplarea asta subiectul unei istorioare picante pe care să le-o toarne amicilor parizieni la sfârșitul mesei. Nu o dată, de altfel, citind în jurnal știrile despre familia canadiană Dionne și cele cinci gemene ale lor, care câștigau averi, pare-se, el îl întrebase în glumă pe Jean-Paul dacă nu se va hotărî și el să-și îmbogățească familia. S-a închis, deci, în birou cu Steward și au discutat pe puncte condițiile unui contract prin care noi trebuia să facem trei filmulețe, de câte două minute fiecare, pentru binoclul de marină JUMO.

Filmările au durat mai mult de cincisprezece zile — toată vacanța noastră de Paște — și am rămas cu o scârbă definitivă față de acest gen de „prestație". Parcă-mi amintesc că am suferit mai ales din cauza unei anume absurdități, la care eram foarte sensibili, fără să o putem exprima. Ne puneau să repetăm până la greață aceleași gesturi, aceleași cuvinte, aceleași mici scene, implorându-ne de fiecare dată să fim mai naturali decât la filmarea precedentă. Nouă ni se părea că vom fi din ce în ce mai puțin naturali, fiind de la o filmare la alta tot mai obosiți, mai enervați, mai prinși într-un mecanism lipsit de sens. Era scuzabil ca la opt ani să nu știm că aerul natural — mai ales în domeniul artistic, iar noi eram, în cazul ăsta, actori, comedianți — se dobândește, se cucerește, altfel spus, e culmea artificialului.

Primul film ne arată separat, fiecare îndreptând câte o lunetă spre orizont. Apoi, alături, privind prin același binoclu, unul prin jumătatea dreaptă, altul prin jumătatea stângă. În fine, eram la un metru unul de altul, fiecare acum cu binoclul lui. Textul era pe măsura acestor peripeții. Trebuia să zicem: „Cu un ochi... se vede mai puțin bine decât cu doi ochi... cu două binocluri JUMO... se vede mai bine decât cu unul singur". Urma o imagine în prim-plan a

aparatului, în timp ce vocea noastră enumera caracteristicile: „Lentilele 2CF și prismele fabricate în Anglia au fost tratate pentru «culoare» și «antireflex» cu ajutorul fluorurii de magneziu 100%. Mărește de zece ori. Diametrul obiectivului: 50 de milimetri. 10 x 50: rețineți bine aceste cifre și comparați. Obiectivele oculare sunt confortabile. Cât despre înveliș, el este, în același timp, ușor și foarte solid: este făcut din aluminiu. Și, fiind îmbrăcat în piele, binoclul dumneavoastră este și un obiect de lux".

Acest text era înregistrat în afara imaginii, dar toată dificultatea era dată de respectarea unui cronometraj minuțios cerut de sincronizarea cu imaginea.

Al doilea film insista mai mult asupra lărgimii câmpului vizual. Ne vedeai cercetând orizontul cu niște lorniete mici de teatru. Text: „Ce mare e marea! Pentru a găsi ceea ce cauți trebuie să vezi în larg. Nimic mai neplăcut decât să scrutezi orizontul fără să poți prinde acel detaliu interesant. De ce? Pentru că binoclul obișnuit are un câmp vizual prea mic. Chiar dacă este puternic, el nu vă arată decât o mică fâșie îngustă. Cu JUMO, niciun risc! El are un cadru vizual larg! La un kilometru distanță el îmbrățișează un câmp vizual de 91 de metri. Ca și marinarii, a căror viață depinde de el, profitați de un cadru vizual larg cu binoclul panoramic JUMO!". Urmau prim-planuri ale instrumentului și textul comentariului care era comun celor trei filme.

Cel de-al treilea film lăuda luminozitatea instrumentului. Doi copii obișnuiți, de vârsta noastră — aduseseră de la Paris doi mici actori, un băiat și o fetiță — se plimbau pe câmp. Peisajul pe care ni-l arătau în jurul lor era acela pe care îl vedeau, cu alte cuvinte, câmpia al cărei contraplan erau ei. Și acest peisaj era plat, cu acea dulceață ireală dată de echivalența planurilor suprapuse pe ecran. „Trăim cu o imagine neutră, fără relief, în două dimensiuni, spunea comentariul. Dar lucrurile nu sunt atât de insipide. Ele au tăieturi și cocoașe, formează proeminențe și adâncituri, sunt ascuțite, țuguiate, adânci, savuroase, agresive, într-un cuvânt, vii." Imediat priveliștea se schimba. Obiectivul se concentra pe o floare, apoi pe resturile unui prânz la iarbă verde, apoi pe fața veselă a unei țărăncuțe. Și această floare, aceste alimente, acea față străluceau de o viață intensă, arzătoare, făceau ecranul să explodeze prin intensitatea și pregnanța lor. Această transfigurare era obținută mai ales prin tratarea diferențiată a planurilor simultane. În timp ce viziunea copiilor ne-gemeni îneca toate lucrurile într-o imagine neutră, egală, planurile apropiate și îndepărtate erau, de această dată, sacrificate în mod deliberat, cufundate într-o ceață indistinctă din care obiectul ales prin focalizare strălucea în cele mai mici

amănunte, cu o evidență brutală. Imediat după aceea apărea contraplanul: Jean-Paul lua locul copiilor ne-gemeni și îndrepta un binoclu către spectatorii filmului. „Cu JUMO, spunea triumfător comentariul, vi se restituie a treia dimensiune. Cu binoclul JUMO frumusețea și tinerețea lucrurilor, a peisajelor și a femeilor devine vizibilă. Vedeți lumea în toată splendoarea ei, iar această splendoare vă încălzește inima." După care urma comentariul tehnic obișnuit.

Mult timp i-am purtat pică lui Edouard — mai ales, în adolescență — pentru faptul de a ne fi supus umilinței, ceasurilor de filmare care consfințeau într-un fel „monstruozitatea" noastră. Dar, cu vremea — și mai ales datorită lentei rumegări a trecutului la care mă obligă infirmitatea mea —, văd acum toate învățămintele ce se puteau trage din această „prestație", încât am ajuns să cred că ceea ce el ne-a impus din frivolitate, inconștiență și egoism ținea, de fapt, de destinul nostru.

Mai întâi, în continua alternare a câmpului și a contracâmpului — ceea ce pare să fie legea, ritmul însuși al spectacolului cinematografic — aici am găsit un amplu material de reflecție. Câmpul era un peisaj mai larg, o viziune mai profundă, un fruct, un copac, un chip de o strălucire incomparabilă, suprarealistă. Contraplanul erau frații-asemenea, iar binoclul nu era decât atributul, emblema, echivalentul lor instrumental.

Ce altceva se putea spune, decât că noi eram deținătorii unei puteri vizionare superioare, cheia unei lumi mai bine văzute, mai bine cercetate, cunoscute, posedate? În realitate, toată maimuțăreala asta avea o valoare premonitorie. Era ilustrarea *avant la lettre* a acestei *intuiții gemelare* care a constituit mult timp forța și mândria noastră, pe care le-am pierdut odată cu pierderea geamănului meu și pe care sunt pe cale să le recapăt lent, în singurătate, și după ce în van le-am căutat prin toată lumea.

Domnul Ned Steward ne-a lăsat cadou un binoclu JUMO. Unul singur. Asta exact contrar regulii sacrosancte care cerea ca întodeauna nouă să ni se ofere totul în dublu exemplar, cu toate că eram gemeni. Dar Ned Steward era un profan, ba chiar mai rău, un nepriceput, pentru că ar fi putut să ghicească regula aceasta, chiar s-o inventeze, doar observându-ne. Gafa a rămas la început fără urmări, numai eu fiind interesat, cu pasiune, de instrumentul optic. Voi mai vorbi despre asta. Cu atât mai mult cu cât Méline, care îl pusese deoparte, scăpându-l de prăpăd, mi l-a dat acum înapoi. Iată-mă, deci, ca acum douăzeci de ani, scormonind din nou, uneori, linia orizontului, alteori,

adâncimile ierbii cu binoclul JUMO. Mă bucur încă foarte mult când fac asta, desigur mai ales din pricina imobilității mele forțate.

Am spus că Jean nu manifesta niciun interes pentru instrumentul pe care eu îl iubeam atât de mult. Este, poate, momentul să dezvălui micile dezacorduri pe care el le manifesta, încă din copilărie, față de gusturile și opțiunile mele. Multe dintre jocurile și jucăriile care mie îmi mergeau la inimă erau respinse de el de la început, spre marele meu necaz. Desigur, noi ne aflam, de cele mai multe ori, într-o fericită armonie identitară. Dar lui i se întâmpla — și asta tot mai des, spre adolescență — să se revolte și să zică nu la lucruri care erau în concordanță cu astea. Astfel, el refuza cu încăpățânare să utilizeze un mic telefon cu baterii care ne-ar fi permis să comunicăm dintr-o cameră în alta. Lipsit de interlocutor, nu știam ce să fac cu acea jucărie care mă încânta și despre care îmi făcusem mari iluzii. Dar cel mai vehement a refuzat Jean o bicicletă-tandem, dintre cele pe care duminica vedeai pedalând împreună soții, Domnul și Doamna, îmbrăcați în același tip de pantaloni golf, cu același fel de pulover pe gât și cu aceeași șepcuță pusă strengărește pe cap. De fapt, el nu suporta aluziile prea grosolane la gemelitatea noastră, deși lăsa să pătrundă în celula noastră gemelară unele lucruri având subtile afinități cu situația noastră.

El aprecia obiectele a căror duplicare le afecta funcționarea, dar care ne erau oferite în dublu exemplar, împotriva oricărei aparențe de bun-simț, conform solicitărilor noastre. Astfel erau cele două mici pendule de perete care imitau ceasurile elvețiene cu cuc, și care anunțau orele fixe și jumătățile de oră prin apariția grăbită a unei păsărele de lemn care ciripea. Profanii se mirau de aceste pendule identice agățate pe același perete, la câțiva centimetri una de alta. „Treabă de gemeni“, i-a spus Edouard într-o zi unuia dintre aceștia. Treabă de gemeni, adică misterul gemelității. Dar ceea ce nimeni nu observase — în afară de Jean-Paul — era că pendula lui Jean suna cu încăpățânare cu câteva secunde *înaintea* pendulei mele, deși acele lor se aflau exact în aceeași poziție. Secundele acestea erau, totuși, destul de numeroase pentru ca nici la amiază, nici la miezul nopții, cele două sonerii să nu reușească să se suprapună. Dintr-un punct de vedere *singular* — adică trivial — acest ușor decalaj se explica printr-o mică diferență de construcție. Pentru Jean era însă altceva, ceva căruia el îi zicea „nu-știu-ce“ și pe care refuza să-l explice.

Dar mai mult decât pendulele îi plăcea — ca și cum ar fi mers mai departe în direcția gemelarității — barometrul care ne fusese oferit, de asemenea, în două exemplare. Era o căsuță drăgălașă, cu două uși prin care ieșea câte o

figurină: un omuleț cu umbrelă într-o parte, iar în cealaltă o femeiușcă având o umbreluță de soare. El anunța ploaia, ea, vremea bună. Dar și aici apărea un oarecare decalaj, astfel încât personajele lui Jean le precedau pe ale mele, câteodată cu douăzeci și patru de ore, astfel că se întâmpla chiar să se întâlnească, adică omulețul lui Jean ieșea exact fixând același timp cu femeiușca din barometrul meu.

Aveam, totuși, cel puțin o pasiune comună, aceea a obiectelor care ne puneau în contact direct cu realitatea cosmică — orologii, barometre —, dar se putea spune că ele nu începeau să-l intereseze pe Jean decât atunci când exista posibilitatea unei crăpături, a unei defecțiuni prin care acel faimos „nu-știu-ce" putea să se infiltreze. De aceea, poate, binoclul, instrument de vedere la depărtare, astronomică, dar de o exactitate ireproșabilă — nu-i inspira decât indiferență.

*

Fenomenul mareelor, de o mare amploare în regiunea noastră, era parcă făcut pentru a ne despărți. Teoretic, trebuia să fie de o simplitate și regularitate matematică, fiindcă își are originea în poziția Soarelui și a Lunii în raport cu Pământul: marile maree corespund unei poziții în care se adună atracțiile exercitate de Soare și de Lună. În schimb, atunci când mareea lunară se opune mareei solare, nu se obțin decât niște mișcări de mică amplitudine a apei mării. Nimic nu mi-ar fi plăcut mai mult decât să trăiesc din plin — prin înot, pescuit, plimbări pe plajă — această imensă respirație a mării, dacă, într-adevăr, ar fi corespuns exact schemei raționale de mai sus. Dar nici gând! Mareea e un orologiu nebun, victimă a sute de influențe parazitare — rotația Pământului, prezența continentelor scufundate, relieful submarin, vâscozitatea apei etc. — care sfidează și contrazic rațiunea. Ceea ce e adevărat într-un an nu mai e la fel anul următor, ce e valabil la Paimpol, nu mai e și la Saint-Cast sau Mont-Saint-Michel. E exemplul tipic pentru sistemul astronomic, de o regularitate matematică, inteligibil până în străfunduri și, dintr-odată, strâmbat, dislocat, fărâmițat și continuând desigur să lucreze, dar într-o atmosferă turbulentă, în ape tulburi, cu salturi, distorsiuni, alterări. Sunt convins că această iraționalitate — cu aparența de viață, de libertate, de personalitate pe care o afișa — îl seducea pe Jean...

Dar mai era un lucru pe care și acum mi-l explic greu și care mă face să bănuiesc că un aspect al problemei încă îmi scapă: îl atrăgea numai și numai

mareea joasă. Uneori, în nopțile de vară, cu lună plină, îl simțeam tremurând în brațele mele. Nu era nevoie să vorbim, simțeam — ca prin *inducție* — atracția pe care o exercita asupra lui uriașa plajă umedă și sărată pe care valurile tocmai o dezgoliseră. Atunci ne sculam și eu mă străduiam să urmăresc micuța lui siluetă firavă alergând pe nisipul rece, apoi prin nămolul elastic și călduț abia părăsit de ape. Când ne întorceam în zori, nisipul, sarea și nămolul se uscau pe picioarele noastre goale formând un fel de moletiere, de cizme pe care mișcările noastre le făceau să crape și să se desprindă în bucăți.

Jean

În această privință, cel puțin, Paul n-a mers niciodată până la capăt. Partea de fantezie imprevizibilă a mareelor, în ciuda resorturilor lor cerești, nu constituie nici pe departe tot farmecul lor. E vorba de altceva, nu fără legătură cu această dezlănțuire a elementelor. Ceea ce mă atrăgea cu atâta putere pe plaja udă în nopțile de maree joasă era un fel de *strigăt* tăcut de renunțare și de frustrare care se ridica din solul marin dezvelit.

Ceea ce dezgolește refluxul plânge după val. Masa verde și puternică fugind către orizont a scos la iveală carnea vie, complexă și fragilă, care se teme de agresiuni, de profanări, de surpări, de râcâituri, de eroziuni, ca un trup de batracian cu pielea buboasă, bășicată, plină de negi, acoperită de papile, ventuze, tentacule, cutremurată de o oroare fără nume: lipsa mediului salin, vidul, vântul. Plaja însetată, dezgolită de reflux, plânge după marea dispărută cu toate șiroaiele ei, cu toate lagunele curgătoare, cu toate algele ei umflate de saramură, cu toate mucozitățile încoronate cu spumă. E o uriașă tânguire, o lăcrimare a acestui pământ în suferință care agonizează sub lumina necruțătoare a soarelui, cu teribila lui amenințare de uscăciune, și care nu suportă decât razele frânte, amortizate, irizate de grosimea prismei lichide.

Și eu, ascultând de chemarea tăcută a acestor mii și mii de guri însetate, alerg, și picioarele mele desculțe recunosc ierburile, grămezile de pietre, adâncimile ascuțite, bălțile de cer nocturn străbătute de tresăriri neliniștite, nisipurile încrustate cu cioburi de cochilii, gropile din care nămolul îmi țâșnește printre degetele de la picioare. Ținta spre care alerg e simplă, dar atât de îndepărtată, încât pe bietul Paul, care gâfâie în urma mea, îl înspăimântă. E tivul acela subțire și fosforescent pe care-l aprinde în depărtare, la cel puțin o oră de mers, revărsarea slăbită a refluxului. Acolo trebuie mers pentru a găsi apa

vie al cărei clipocit făgăduiește infinitul. Alerg prin aceste vălurele mai reci decât băltoacele de apă stătută prin care am trecut până aici, stârnind jerbe de stropi care cad în ploaie în jurul meu. Eu sunt precursorul, vestitorul bunei, minunatei vestiri. Vestea se răspândește mai întâi în străfundurile nisipurilor, îmbibate surd de o izbucnire de ape. Apoi, urmează valurile care întind pe plajă pseudopode ce invadează totul. Pârâiașe clipocitoare împresoară din toate părțile mlaștinile, înconjoară spinările de nisip bălan, se întâlnesc, se topesc unul într-altul, câștigă teren pas cu pas, cu clipoceli secrete, adună băltoacele în șuvoaie tumultuoase. Și peruca de alge prinde dintr-odată viață și își scutură coama neagră și verde pe spinarea unui val care o ia înaintea celorlalte.

Asta este reverdia[11]. Acolo unde mergeam noi până mai adineauri, foarte departe, acolo jos, în jurul insulei Hébihens, marea se întinde acum sigură de sine. Ne-am așezat pe nisipul alb al plajei, amândoi stropiți de noroi și sărați ca niște scrumbii. Pe Paul îl liniștește năvala ritmică, familiară a valurilor — care-și împing limbile înspumate până la picioarele noastre. Paul e omul largului mării. Paul e omul tuturor plenitudinilor, al tuturor fidelităților. El m-a urmat în silă până la capătul zării, unde mă chema refluxul. Apoi ne-am întors târând după noi — precum cântărețul cu fluierașul fermecat turma lui de șoareci — miile de vălurele ale fluxului. Și unul, și celălalt suntem pentru moment împăcați, copleșiți. De altfel, osteneala ne apasă greu pe umeri. Fiecare din noi știe pe de-a-ntregul ceea ce simte fratele lui identic. În timpul acestor ceasuri de mers pe plajă, lucrurile ne trăgeau în direcții diferite, aproape opuse. Atunci vorbeam. O, desigur, nu limba obișnuită a doi inși ne-pereche care dialoghează! Nu schimbam informații despre căluții sau aricii de mare. Fiecare exprima, pur și simplu, sensul desprinderii sale de fondul comun. Strigătele, mormăielile, vorbele mele fără șir nu făceau decât să ilustreze atracția atotputernică pe care o exercita asupra mea marele gol tânguitor al plajei părăsite de valuri. Paul, dimpotrivă, bombănea, pufnea, arătându-și necazul și angoasa. Acum s-a sfârșit. Frații-asemenea au recăzut fiecare în tiparul său — care e fratele lui asemenea. Dar această plajă nu e locul iubirilor ovale. Ne ridicăm dintr-o singură mișcare. Simțim sub tălpi smocuri țepoase de alge uscate, și când ne împiedicăm de un astfel de preș, descoperim partea lui umedă din care sar purici de mare. Puntea. Poteca. Cassine. Totul doarme încă, doar unul dintre dormitoarele de la Sainte-Brigitte e slab luminat. Cambuza. Hainele cad de pe noi. Oul. Ne înlănțuim unul cu capul în poala celuilalt, râzând că ne-am trezit

așa de sărați. Se va săvârși, oare, comuniunea seminală sau somnul va învinge ritualul nostru?

P.S.: Râzând că ne-am trezit așa de sărați... Din ultimele rânduri de mai sus, numai aceste câteva cuvinte cred că vor putea fi pe deplin inteligibile pentru un cititor ne-pereche. Fiindcă doi ne-pereche care râd împreună se apropie — dar numai în acest caz — de misterul criptofaziei. Atunci, pe un fond comun — pornind de la un nod de implicații al cărui secret îl împărtășesc amândoi —, ei folosesc un pseudolimbaj, râsul, în esență neinteligibil, a cărui funcție este de a reduce ceva din diferența situației lor particulare care îi separă pe amândoi de fondul comun.

Paul

Una dintre cele mai frumoase podoabe ale „monstruozității" noastre era, cu siguranță, această criptofazie, eoliana, jargonul de nepătruns care ne îngăduia să discutăm ore întregi între noi, fără ca cei de față să poată pătrunde sensul vorbelor noastre. Criptofazia pe care și-o creează între ei majoritatea gemenilor adevărați constituie, desigur, o forță și un motiv de mândrie pentru ei față de cei ne-pereche. Dar acest avantaj se plătește scump în majoritatea cazurilor, pentru că reiese clar că acest jargon gemelar se dezvoltă în detrimentul limbajului normal, și, deci, al inteligenței sociale. Statisticile dovedesc faptul că unei criptofazii bogate, abundente, complexe, îi corespunde un limbaj normal sărăcăcios și rudimentar. Dezechilibru cu atât mai grav, cu cât există un raport constant între sociabilitate și inteligență, pe de o parte, și nivelul de dezvoltare al limbajului, pe de altă parte. Se poate intui aici destinul inevitabil al cazurilor excepționale, al anomaliilor și al formelor teratologice care, adesea, uimesc printr-un anume dar suprauman, însă această superioritate a fost câștigată printr-o lipsă gravă la nivelul cel mai banal și cel mai fundamental. Multă vreme, m-am considerat un supraom. Mai cred încă într-o vocație ieșită din comun. Dar nu îmi mai ascund — și cum aș putea s-o fac după dubla amputație suferită? — prețul teribil cu care a trebuit s-o plătesc.

Greșeala tuturor psihologilor care s-au aplecat asupra enigmei criptofaziei este că au considerat-o o limbă obișnuită. Au tratat-o la fel ca pe un idiom african sau ca pe un dialect slav, încercând să înregistreze un vocabular și să urmărească o sintaxă. Procedeu fundamental anapoda, care constă în a traduce un fenomen gemelar în termeni singulari. Limba gemelară — în întregime

comandată și structurată de gemelitate — nu poate fi asimilată unei limbi singulare. În felul acesta se neglijează esențialul pentru a reține numai accidentul. Or, în eoliană, *accidentul este cuvântul, esențialul este tăcerea*. Asta face dintr-o limbă gemelară un fenomen absolut incomparabil cu oricare altă formațiune lingvistică.

Sigur că aveam un anumit vocabular. Cuvintele pe care le inventam erau de un tip aparte. Mai particulare și totodată mai generale decât cuvintele obișnuite. De exemplu, cuvântul *bachon*. Prin el înțelegeam tot ceea ce plutește (vapor, băț, dop, lemn, spumă etc.), dar nu termenul generic de obiect plutitor, căci răspândirea cuvântului era blocată și nu privea decât obiecte cunoscute de noi și în număr limitat. De fapt, noi făceam economie și de un termen abstract, și de toate conceptele care erau cuprinse în el. Ignoram conceptul general de *fruct*. Dar aveam un cuvânt — *paiseilles* — pentru a desemna mărul, strugurele, coacăza și para. Un animal marin *in abstracto* nu-și avea loc în dicționarul nostru. Noi ziceam *cravouette* pentru pește, crevete, pescăruș, scoică, și poate veți înțelege mai ușor procedeul dacă voi adăuga faptul că unul și același prenume — Peter — îl desemna fie pe unul sau altul dintre frații și surorile noastre, fie chiar ansamblul pe care-l formau ei față de noi.

Nu e nevoie nicidecum să fii filolog ca să înțelegi că eoliana, ignorând deopotrivă generalitatea conceptului abstract și bogăția termenilor concreți, nu era decât un embrion de limbă, o limbă ca aceea pe care o vorbesc, probabil, oamenii foarte primitivi, cu un psihism sumar.

Dar, încă o dată, nu în asta consta esențialul eolienei, iar observatorii care se mărgineau la acest biet jargon nu puteau pătrunde secretul comunicării noastre, ba mai mult, lăsau să le scape însuși principiul de funcționare a fenomenului criptofazic.

Orice dialog comportă o parte de explicit — cuvintele și frazele schimbate, înțelese de toți — și o parte de implicit, proprie doar celor doi interlocutori, sau grupului restrâns căruia aceștia îi aparțin. Condițiile de timp și de loc comune interlocutorilor sunt suficiente, de altfel, pentru a defini un anume implicit, deosebit de superficial și ușor de împărtășit. Dacă eu zic, de exemplu, privind la cer, „se va schimba vremea“, se presupune că am cunoscut o perioadă anterioară de timp frumos căreia îi anunț astfel sfârșitul. Pentru un călător sosit de pe alte meleaguri, fraza mea își pierde cea mai mare parte din sens — dar nu tot sensul, căci schimbarea prezisă afectează nu numai vremea anterioară, ci și vremea așa cum e ea acum.

Dialogul împărțit fără încetare între explicit și implicit — dar în proporții variabile — este asemenea unui iceberg a cărui linie de plutire ar varia de la o pereche de interlocutori la alta, și în cursul aceluiași dialog. În cazul interlocutorilor *singulari*, partea scufundată a dialogului este relativ redusă, iar partea de deasupra este destul de importantă pentru a constitui un ansamblu coerent și complet, inteligibil și pentru un al treilea ascultător. Eoliana se caracterizează, dimpotrivă, printr-o parte de implicit anormal de importantă, într-atât încât explicitul rămâne întotdeauna sub minimul indispensabil pentru descifrarea ei de către niște martori din afară. Nici aici linia de plutire a icebergului nu încetează să urce și să coboare, în funcție de cum gemenii se apropie de fondul lor comun sau, atrași de mediul înconjurător, se îndepărtează de acesta, partea explicită a eolianei compensând îndepărtarea de fondul comun și fiind proporțională cu acesta. Dar aceste fluctuații rămân întotdeauna sub nivelul de explicit al dialogului *singular*. Eoliana pornește de la tăcerea comuniunii viscerale și se ridică până la hotarele cuvântului social, fără să le atingă niciodată. Este un dialog absolut, pentru că e imposibil să-l împărtășești cu un al treilea, dialog de tăceri, nu de cuvinte. Dialog absolut, format din cuvinte *grele*, neadresându-se decât unui singur interlocutor, frate-asemenea al celui ce vorbește. Cuvântul este cu atât mai ușor, spontan, abstract, gratuit, lipsit de obligații, ca și de sancțiuni, cu cât e înțeles de mai multe persoane sau de persoane mai diferite. Ceea ce *inșii ne-pereche* numeau „eoliana“ noastră — prin antifrază, desigur — era, de fapt, un limbaj de plumb, pentru că fiecare dintre cuvintele și tăcerile sale se înrădăcina în masa viscerală comună în care noi eram una și aceeași ființă. Limbaj fără răspândire, fără dezvoltare, un concentrat a ceea ce era mai personal și mai secret în noi, lovind direct la țintă și înzestrat cu o forță de pătrundere înspăimântătoare; nu mă îndoiesc că pentru a scăpa de greutatea lui strivitoare a fugit Jean. Acestui bombardament infailibil care îi pătrundea până în măduva oaselor, el i-a preferat menuetul, madrigalul, dulcea flecăreală a societății celor ne-pereche. Cum să îi reproșez acest lucru?

P. S.: Vorbirea omenească se află la jumătatea drumului între mutenia animalelor și tăcerea zeilor. Dar poate că între acest mutism și această tăcere există o afinitate, ori o promisiune de evoluție, pe care izbucnirea vorbirii a înăbușit-o pentru totdeauna. Mutenia animalică a copilului mic s-ar dezvolta poate spre tăcerea divină, dacă deprinderea tumultului social nu ar îndrepta-o iremediabil pe o altă cale. Pentru că noi eram doi care o împărtășeam, această

muțenie originară avea șanse de dezvoltare excepționale, fabuloase, divine. Am lăsat-o să se coacă între noi, a crescut odată cu noi. Ce ar fi devenit ea fără trădarea lui Jean, fără dubla mea amputare? Nimeni n-o să știe niciodată. Dar, țintuit cum sunt acum în fotoliu, tocmai acea tăcere colcăind de semnificații încerc să o regăsesc, ba chiar mai mult, să o duc la o perfecțiune mai mare decât aceea încă de pe atunci uimitoare pe care o atinsese în ziua blestemată. Faptul că sunt singur în această încercare este paradoxul ușor nebunesc al aventurii mele. Dar sunt oare singur cu adevărat?

Paul

Bep, te joci? Pronunț șoptit, acest îndemn pueril, această formulă incantatorie, această falsă interogație care e, de fapt, un ordin, ordinul de a restaura ordinea noastră gemelară, de a juca marele joc gemelar, de a-i îndeplini riturile, de a-i respecta ceremonialul. Dar aceste trei cuvinte și-au pierdut vraja. Urmăresc povestea noastră, ceas după ceas, și caut, caut, și fac inventarul a tot ceea ce ți s-a întâmplat, fratele meu asemenea, și care ar fi putut tulbura jocul de-a Bep, tot ceea ce a semănat în tine germenii discordiei, sortite ca, peste ani de zile, să facă țăndări celula noastră gemelară.

Regăsesc astfel amintirea despre *botezul bâlciului*, despre acea întâlnire pe care aș fi uitat-o de mult, dacă ea nu ar fi avut o importanță atât de teribilă pentru tine. Refuzul meu net, definitiv, țâșnit din fundul sufletului, ar fi rămas fără urmări, dacă tu n-ai fi spus da, într-un anumit fel, o, desigur, nu un „da“ formal și explicit, ci, lucru care nu e mai puțin grav, o acceptare a eului tău profund, manifestarea unei înclinații fatale, care îți este proprie.

Era cu câțiva ani înainte de război. Aveam, deci, cam opt ani. Petrecuserăm câteva zile la Paris singuri cu Edouard și, sosind momentul să ne întoarcem în Bretania, mașina familiei a dat semne de epuizare la ieșirea din Paris dinspre vest, exact la Neuilly. Edouard se adresase primului garaj întâlnit. Am uitat numele patronului — fără îndoială că nici nu l-am auzit —, dar în rest niciun alt amănunt al acestei seri și al acestei nopți memorabile nu mi-a scăpat. Era vorba de Garajul Balonului, numit așa din pricina unui monument grotesc de bronz ridicat în Place des Ternes în amintirea rolului jucat de aviatori în asediul Parisului din 1871. Niciodată n-am văzut ceva mai hidos decât patronul acestui garaj[12]. Era uriaș. Fruntea îngustă îi era strivită de un păr negru și lins. Fața lui negricioasă îi era tăiată de o pereche de ochelari cu sticle groase ca niște

lupe. Dar mai ales mâinile lui te impresionau. Mâini de zidar, de sugrumător — numai că nu erau nici albe, nici roșii, ci negre de păcură. Îl observam cum ascultă motorul vechiului nostru Renault, cum dă ordine scurte unui arab. Eram cuprins de dezgust, dar și de o vagă frică, căci părea înzestrat cu o forță colosală, și nu numai fizică, nici măcar morală — oh, nu! —, era o forță care locuia în el și al cărei depozitar și servitor era, dar care nu-i aparținea. Este, cred, ceea ce se numește destin. Da, era un soi de greutate fatidică în acest om.

Pe tine părea să te amuze. Cu o lejeritate care mă consterna, păreai gata să râzi de tot ceea ce putea fi anormal în comportamentul lui. Asta nici nu a întârziat, de altfel, să apară. Era acolo o mașină, o mică Simca prost parcată, care îi stânjenea mișcările. A apucat-o brusc din spate, a ridicat-o și a tras-o mai spre perete. Tu m-ai privit ca pentru a te asigura de o complicitate pe care ți-am refuzat-o și ai început să chicotești. Dar ai izbucnit cu adevărat în râs abia în clipa următoare, când el și-a desfăcut larg mâinile, și-a privit un moment enormele labe murdare de ulei și, cu un gest scârbos, le-a dus la nas ca să le miroasă. Atunci, în acel moment, ideea de fatalitate a devenit clară pentru mine, căci se pare că uriașul în aceste mâini își citea teribilul său destin, precum o ghicitoare în palmă; numai că destinul lui nu era înscris în nervuri fine, ci sculptat în noroi uleios, în linii de forță negre, brutale și irezistibile.

Când am ieșit toți trei din garaj, speram că am terminat cu această arătare de coșmar, cu toate că rămăsese stabilit că ne vom lua înapoi mașina abia a doua zi la prânz. Ne-am dus la poștă ca să-i trimitem o telegramă Mariei-Barbara. Când am ieșit din nou pe stradă, Edouard era metamorfozat. Bucuria neprevăzutului, seara care se ivea, disponibilitatea noastră îl făceau să scânteieze ca o cupă de șampanie.

Drăguțul și naivul de Edouard! Odată ce-și îndeplinise datoria de soț bun, prin trimiterea telegramei la Pietrele Sunătoare, se simțea dintr-odată în vacanță, dornic de petrecere. Adulmeca aerul, netezindu-și mustăcioara cu un surâs șiret și subtil.

— Dragii mei, zise el, singurul lucru care ne mai rămâne de rezolvat este să găsim un restaurant demn de noi!

Îl găsi repede, bineînțeles, fiind mare specialist în mese bune, obișnuit să deosebească dintr-o privire adevărurile și minciunile de pe meniurile expuse la intrarea restaurantelor. Cina a fost un pic prea lungă, la drept vorbind — și, de asemenea, un pic prea copioasă —, dar plăcerea lui Edouard era atât de

contagioasă, încât nici gând să ne plictisim, ba chiar l-am iertat pe loc pentru că ne-a pus să facem pentru *maître d'hotel* numărul pe care nu-l puteam suferi, cu gemenii imposibil de deosebit.

Se înnoptase când am ieșit de acolo. Edouard a adulmecat din nou aerul cu o expresie pofticioasă. Pesemne că deslușise vreun crâmpei de cuplet, căci ne-a spus, ridicându-și arătătorul:

— Bâlciul! Bâlciul de la Neuneu! Mergem?

Și deja începuse să ne tragă după el într-acolo, jubilând. Hotărât lucru, era o zi de mare fericire pentru el!

Întotdeauna am detestat petrecerile populare. Ele înfățișează, cu o violență atingând paroxismul, separația, exilul, care sunt cea mai importantă problemă a vieții mele. Pe de o parte, mulțimea anonimă, pierdută într-o obscuritate plină de schelălăieli, unde fiecare se simte cu atât mai invulnerabil cu cât este mai apropiat de tiparul obișnuit. De cealaltă parte, urcați pe podium, scăldați în lumini brutale, cei care sunt arătați, monștrii, încremeniți în singurătatea și tristețea lor, fie că e vorba de micuța dansatoare cu coapsele învinețite de frig, sub fustița ei decolorată sau de negrul boxer, cu labe și mutră de gorilă. Și de ce nu și noi, gemenii imposibil de deosebit, care le stârnesc mirarea, curiozitatea și amuzamentul tuturor celor ne-pereche?

Răspunsul la această întrebare ne-a fost administrat cu cruzime în seara aceea, într-o baracă unde ne-a dus Edouard și care prezenta „câteva fenomene ale naturii unice în lume". Alături de trucaje grosolane — o fetiță al cărei corp dispărea în partea de jos, într-o teacă solzoasă, și care făcea pe sirena într-un acvariu —, evoluau sinistru vreo doi sau trei infirmi vii — cuplul „liliputan", cea mai grasă femeie din lume, omul-șarpe. Dar ceea ce l-a atras pe Jean-Paul, ca flacăra pe fluture, a fost — expusă într-un dulap de sticlă — o hidoasă colecție de cadavre mumificate (sau pretinse a fi, căci azi bănuiesc că era vorba de niște manechine de ceară și piele) ale celor mai fantastici frați siamezi din istoria teratologică. Se puteau astfel admira xifofagii, sudați prin stern, pyropagii, legați prin fese, meiopagii, uniți prin frunte, cefalopagii lipiți împreună prin ceafă și colecția culmina cu celebrii Tocci, derodimii italieni, care aveau pe un trunchi unic două capete, două picioare și patru brațe.

Se poate, oare, ca Edouard să nu fi înțeles că această colecție era ceva odios pentru noi? Rămăseserăm lipiți de vitrine ca muștele și-aș vrea să cred că, dacă ne-a smucit nițel ca să ne tragă de acolo, a fost și de rușine, nu doar de nerăbdare. Dar rămân la convingerea că această întâlnire cu frații siamezi ți-a

sugerat pentru prima oară, fratele meu asemenea, că gemelitatea nu e, poate, decât o infirmitate, o diformitate. Marea te aștepta la câțiva metri de acolo.

Tu l-ai recunoscut primul:

— Oh, priviți! Patronul garajului!

Își schimbase salopeta pătată cu un pantalon închis la culoare și o cămașă albastră, grosolană, dintre cele pe care totdeauna le bănuiești nespălate, pentru că jegul nu se vede pe ele. Dar silueta lui de hamal și ochelarii groși, când a întors capul spre noi, ne-au fost suficiente pentru a-l identifica. Ne-a recunoscut și el? Așa cred — cu atât mai mult cu cât frații identici nu trec neobservați —, dar s-a făcut că nu ne vede.

Eram în apropierea unuia dintre acele jocuri de forță care constau în a împinge pe niște șine aflate în pantă un cărucior rulant, mai mult sau mai puțin încărcat cu fontă. O navă care joacă rolul țintei, în vârful șinelor, se răstoarnă dacă este atinsă de căruciorul care urcă până la ea. Mecanicul de la garaj a vârât o bancnotă mototolită în mâna omului cu jocul și l-a pus să încarce de la început căruciorul la maximum. Apoi, fără vreun efort aparent al brațelor lui groase ca niște pulpe, l-a aruncat cu mare zgomot drept în burta navei care s-a prăbușit. După care, epuizând posibilitățile acestei mediocre distracții, s-a îndepărtat cu un pas nehotărât.

Tu ai aplaudat isprava mecanicului, împreună cu mica mulțime care înconjura concurenții. Edouard voia să ne ducă la „Montagnes russes“. A trebuit să se țină după tine, care îl urmăreai pe mecanic. Am ajuns astfel lângă un carusel înalt, închis din toate părțile, care avea scris pe el cu litere enorme un nume brutal și misterios: ROTOR. Rotorul avea două intrări, una pompoasă, unde se plătea, care ducea la o scară mare de scânduri; alta, foarte simplă, la nivelul solului, și care era gratis. Spre această a doua intrare, care semăna cu acel culoar pentru animale sălbatice din circurile romane, s-a îndreptat omul nostru. Și-a scos ochelarii, i-a pus în buzunar, apoi s-a aplecat ca să poată trece pragul. Tu l-ai urmat, împreună cu câțiva adolescenți cam dubioși.

Mi-am ridicat cu stupoare ochii către Edouard. Aveam să te urmăm în această gaură sau te lăsam să te aventurezi singur în ea? Edouard a surâs și mi-a făcut cu ochiul, ducându-mă spre scara de la intrarea oficială. Un moment m-am liniștit. El cunoștea Rotorul și știa că nu te paște nicio primejdie. Dar atunci de ce nu te urmaserăm și noi?

Partea esențială a caruselului o constituia un vast cilindru ridicat pe verticală. Spectatorii care plătiseră stăteau deasupra acestui soi de cazan de vrăjitoare și puteau să-i vadă pe ceilalți — cei veniți pe intrarea mică — care erau strânși în partea de jos și care erau actorii spectacolului. Astfel, am putut să ne facem semne de recunoaștere cu tine, care te descurcai destul de bine acolo și nu te dezlipeai niciun pas de mecanic. Erați vreo șase pe fundul găurii, în mare parte, niște adolescenți costelivi, astfel încât atrăgeați atenția, tu, prin grația ta, mecanicul prin corpolență. Atunci a început supliciul.

Cilindrul a început să se învârtească din ce în ce mai repede. Foarte repede, v-a fost imposibil să mai rezistați forței centrifuge care vă gonea către pereți. Erați lipiți ca muștele pe pereți, luați de vârtej, striviți de o masă nevăzută și din ce în ce mai apăsătoare. Brusc, podeaua v-a fugit de sub picioare și s-a afundat cu vreo doi metri. Dar nu mai aveați nevoie de ea. Erați suspendați în vid, cu fața, pieptul, burta sub o greutate intolerabilă, mortală, care devenea din clipă în clipă tot mai mare. Pentru mine, spectacolul era teribil, căci simțeam spaima ta ridicată — ca întotdeauna — la puterea gemelară. Zăceai pe spate, răstignit, nu numai de mâini și de picioare, ci prin toată suprafața și chiar prin tot volumul corpului tău. Niciun atom din carnea ta nu a scăpat torturii. Mâna stângă era sudată de-a lungul corpului și devenise una cu el; dreapta, ridicată la înălțimea feței, lipită de peretele de tablă, cu palma spre exterior, într-o poziție incomodă, te făcea să suferi, dar niciun efort din partea ta n-ar fi putut-o face să se miște măcar cu un milimetru. Aveai capul întors spre dreapta, în direcția mecanicului — și asta nu era o întâmplare, desigur. Nu îl scăpai din ochi și trebuie să recunosc că spectacolul merita să fie văzut.

Încet, cu mișcări a căror stângăcie arăta efortul colosal cu care erau făcute, el își îndoise genunchii apropiindu-și picioarele de fese și a început, prin nu știu ce miracol al voinței sale, să se ghemuiască. I-am văzut mâinile târându-i-se spre genunchi, alunecând de-a lungul coapselor, întâlnindu-se și înnodându-se. Apoi, tot corpul i s-a dezlipit de perete, s-a răsturnat în față, ca și cum s-ar fi pregătit să cadă cu capul în jos. Dar îl reținea forța centrifugă. Corpul strâns i se îndrepta încet, și am înțeles cu o imensă stupoare că încerca să se ridice, că se chinuia să se scoale în picioare, că a izbutit și că, luptând împotriva călcâiului invizibil și uriaș care vă strivea pe toți, încordându-și picioarele, cu spinarea îndoită, dar îndreptându-se încet-încet, asemeni lui Atlas, strivit sub globul pământesc, dar care s-a ridicat încet, azvârlindu-și-l pe umeri, el se ținea acum pe picioare, drept ca un „i“, pe orizontală, cu brațele lipite de corp și picioarele

apropiate, purtat cu o viteză de coșmar în acest cazan infernal. Și asta nu era nimic.

Căci abia isprăvise această manevră greoaie, că a și început alta. Încet, și-a îndoit genunchii, s-a aplecat, s-a ghemuit din nou, și l-am văzut cu oroare cum și-a întins mâna stângă spre mâna ta dreaptă, pe care ți-a prins-o, ți-a dezlipit-o de tablă, apoi te-a tras spre el, cu riscul, mi se părea, de a te sfărâma în bucățele. A făcut în așa fel încât a izbutit să-și strecoare brațul stâng pe sub umerii tăi, apoi brațul drept sub genunchii tăi și a început să se ridice cu un efort și mai intens decât prima oară. Ceea ce era cel mai înspăimântător era fața lui, oribil deformată de forța centrifugă. Părul îi atârna lipit în jurul capului, ca sub un duș violent. Pleoapele învinețite, întinse monstruos, coborau către pomeții proeminenți de pe fața sa de țigan și mai ales, mai ales, obrajii săi deformați și moi, destinși, formau de-a lungul maxilarului inferior niște saci de piele care îi pluteau pe gât. Iar tu zăceai în brațele lui, palid, cu ochii închiși, mort, din ce se părea, de o moarte ușor de explicat prin tripla încercare pe care o înduraseși: strivirea pe peretele de tablă, smulgerea din acest clei invizibil și acum strângerea acelor brațe de animal preistoric, cu acel chip de gargui fleșcăit.

Am înțeles că cilindrul își pierdea din viteză, văzându-i pe ceilalți răstigniți cum alunecau puțin câte puțin spre sol și cum se prăbușeau unii după alții ca niște momâi dezarticulate, purtați încă de o rotație care îi împiedica să se ridice. Cu toate astea, mecanicul a sărit pe podea cu o ușurință surprinzătoare și, aplecat înainte pentru a combate efectul încă perceptibil al forței centrifuge, n-a pierdut din ochi trupul fără viață și culoare al fratelui meu geamăn, aflat în leagănul brațelor sale. Când cilindrul s-a oprit complet, te-a așezat jos cu o duioșie în care se amestecau tandrețea și regretul.

Probabil că a ieșit printre primii, căci nu l-am mai văzut când ne-am dus să te așteptăm la ușa mică. Tu păreai, de altfel, vioi, destul de mândru de aventura ta, în fond. Edouard, care fusese pesemne îngrijorat, își manifesta ușurarea prin glume și exclamații. Atunci s-a clătinat totul în jurul meu. O amețeală, o greață m-au năpădit într-o clipă. Am căzut leșinat la picioarele lui Edouard. Săracul Edouard! Nu-i venea să creadă!

— Ei, asta-i culmea, cu ăștia doi! Întâi, Jean care... și acum, iată-l pe Paul că... Poftim de mai înțelege ceva! blestema el.

Cred că eu am priceput ceva din asta, dar mi-au trebuit ani și nenumărate încercări pentru a ajunge la această firavă înțelegere. M-am ferit cât am putut

de prejudecata de a pune dezertarea ta pe seama poveștii de dragoste obscene cu Denise Malacanthe. Știam prea bine că asta însemna să simplifici prea mult lucrurile, că trădarea venea de mai departe, de la o vârstă mai nevinovată, căci totul se hotărăște în limburile copilăriei, și cele mai grele greșeli se comit întotdeauna cu nevinovăție. Reflecțiile mele mă îndeamnă de acum înainte să acord o importanță decisivă acestui bâlci, întâlnirii cu acest uriaș hidos, acelei strânsori pe care te-a făcut să o înduri după ce te smulsese invizibilei scufundări centrifuge.

Fiecare dintre cuvintele din rândurile de mai sus ar merita să fie cântărit, analizat. *Bâlciul*, de exemplu, care înseamnă la propriu serbare *exterioară*, serbare din afară, altfel spus, gălăgioasa seducție a ceea ce se petrece în afara celulei gemelare și care aduce cu sine o poftă de altceva, de nu-știu-ce, această minunată asprime a lucrurilor îndepărtate, cu care tu mi-ai împuiat destul urechile.

Dar mai ales în personajul garajistului, în statura, în comportamentul lui misterios citesc de atunci ca într-o carte deschisă. Acest om, frățioare, a dus la extrem singurătatea, singularitatea, supunerea totală și fără cruțare la un destin, pe scurt, tot ce ne este contrar, tot ce contrazice esența gemelității. Gestul său, purtarea sa nu sunt decât foarte ușor de interpretat. Te-a smuls așa cum tragi un crab din gaura lui, cum se extirpă un copil din burta mamei aflate în muncile facerii, și te-a ridicat în brațe, te-a acceptat, te-a făcut să participi la această postură monstruoasă — *în picioare pe orizontală* —, strivit de o forță colosală care anulează greutatea. Acest om e un sclav, și nu numai un sclav, ci un asasin, și nu-mi trebuie altă dovadă decât statura lui de uriaș.

A sosit, iată, momentul solemn să-ți împărtășesc un secret nou-nouț, minunat, pe deasupra și vesel, care tocmai mi-a fost dezvăluit și care ne privește numai pe noi amândoi, și care ne face să ne înălțăm. Întotdeauna am fost socotiți scunzi, tu și cu mine. Când eram în fașă, ziceau despre noi: sunt mărunței, dar foarte vioi. Și această pretinsă statură mică nu s-a mai corectat niciodată. În timpul studiilor, am fost primii din clasă la note, ultimii la înălțime și, când am devenit adulți, cei o sută șaizeci și cinci de centimetri ai noștri ne-au clasat la categoria jockey. Ei bine, e greșit! Noi nu suntem scunzi, noi suntem tocmai cum trebuie, suntem normali, pentru că *suntem* nevinovați. Ceilalți, singularii, ei sunt anormal de mari, și statura este blestemul lor, tara lor fizică ce corespunde vinovăției lor.

Ascultă această minune și cântărește-i imensele consecințe: orice om are, la început, un frate geamăn. Orice femeie gravidă poartă în pântecele ei *doi* copii. Dar cel mai puternic nu îngăduie prezența unui frate cu care trebuie să împartă totul. El îl sugrumă în pântecele mamei și, după ce l-a sugrumat, îl mănâncă, apoi vine singur pe lume, mânjit de această crimă originară, condamnat la singurătate și trădat de stigmatul taliei sale monstruoase. Omenirea este compusă din căpcăuni, din oameni puternici, da, cu mâini de sugrumători și cu dinți de canibal. Și acești căpcăuni, care au declanșat, prin fratricidul lor originar, această cascadă de violențe și de crime numită istorie, rătăcesc prin lume, beți de singurătate și remușcări. Noi singuri, ascultă-mă, suntem nevinovați. Numai noi singuri am venit pe lume mână în mână, cu un surâs fratern pe buze.

Din păcate, lumea căpcăunilor în care am picat ne-a încercuit. Îți amintești de ancora aceea de goeletă, pe jumătate scufundată în nisip, pe care numai marile maree din timpul echinocțiului o dezveleau dincolo de Hébihens? De fiecare dată, o găseam tot mai ruginită, mai roasă, mai încărcată de alge și cochilii mărunte și ne întrebam câți ani se vor mai scurge înainte ca apa și sarea să vină de hac acestei mari făpturi de oțel, făurită ca să sfideze timpul. Gemenii căzuți din cer sunt asemenea acestei ancore. Vocația lor este tinerețea veșnică, dragostea veșnică. Dar atmosfera corozivă a celor ne-pereche, care sunt condamnați de singurătatea lor la iubiri dialectice, această atmosferă atacă metalul pur gemelar. Noi nu trebuia să îmbătrânim, știai? Îmbătrânirea este soarta meritată a celor ne-pereche, care trebuie să lase, într-o bună zi, locul copiilor lor. Cuplu steril și etern, unit într-o îmbrățișare perpetuă, gemenii — dacă ar rămâne puri — ar fi inalterabili ca o constelație.

Eu eram menit să păzesc celula gemelară. Mi-am trădat vocația. Tu ai fugit de o simbioză care nu era dragoste, ci sufocare. Cei ne-pereche îți făceau semne ca să te seducă. Cel mai puternic dintre ei te-a ridicat în brațe din fundul unui cazan de vrăjitoare, care era o uriașă centrifugă. El te-a ținut deasupra unei cristelnițe grotești și periculoase. Ai primit un botez de bâlci. De atunci, ai fost sortit să fugi. Denise Malacanthe și apoi Sophie n-au făcut decât să-ți încurajeze această evadare.

*

Să-ți iubești aproapele ca pe tine însuți. Mă întreb ce pot să înțeleagă cei ne-pereche din această poruncă primordială a moralei creștine. Căci ea nu poate fi

înțeleasă decât prin ultimele patru cuvinte. Ca pe tine însuți? Asta înseamnă că fiecare trebuie să se iubească cu o dragoste adevărată, cu o iubire miloasă, generoasă, nobilă, dezinteresată? Paradox de neînțeles pentru cel ne-pereche, care nu poate concepe dragostea de sine decât printr-o restrângere a dăruirii către ceilalți, într-o mișcare de retragere, de înfrânare avară, de revendicare egoistă a propriului interes. Acest amor propriu, cei ne-pereche îl cunosc prea bine, și îl exprimă în formule triviale în care explodează urâțenia lui caricaturală: „Altruismul adevărat începe cu tine însuți", „Ajută-te singur", „Nimeni nu te slujește mai bine decât tu însuți", „Ajută-te, și cerul te va ajuta". Ei regăsesc de voie, de nevoie această caricatură de fiecare dată când se așază în fața oglinzii. Câți dintre ei pot să tresară de bucurie, dimineața, când se trezesc privindu-și în oglindă chipul umflat și pângărit de orele de singurătate absolută din timpul somnului lor? Toate gesturile toaletei, spălatul, pieptănatul, rasul sunt tot atâtea eforturi derizorii de a se smulge din abisul de izolare în care i-a aruncat noaptea și de a-și face o întoarcere onorabilă în societate.

În timp ce noi... Mișcarea care ne poartă în afara noastră, elanul tinereții noastre, darul pe care forțele noastre vii îl fac semenilor noștri, această fântână generoasă și mândră este îndreptată mai întâi și în principal — și exclusiv — către fratele-asemenea. Nimic nu e păstrat, totul e dat și, totuși, nimic nu e pierdut, totul e păstrat într-un admirabil echilibru între celălalt și același. A-ți iubi aproapele ca pe tine însuți? Această provocare imposibilă exprimă adâncul inimii noastre și legea după care ea bate.

---

10. Joc de cuvinte bazat pe omofonie: JUMO/*jumeau* (geamăn).
11. Gen liric în poezia franceză medievală care sărbătorește venirea primăverii.
12. Cf. romanul *Regele arinilor* (n.a.).

Capitolul VII

Perlele filipineze

Alexandre

Vizuina Lupului și Adèle, elefanta în călduri a lui Bernard, drăgălașul grăjdar, comisarul rușinos și iadul arzător de la Issy-les-Moulineaux, Thomas Koussek și *ruah*-ul adiind prin cele trei Testamente — într-adevăr, n-am pierdut timpul în ultimele patruzeci și opt de ore la Paris! Și totuși, această învălmășeală de întâlniri și de revelații este acoperită, în memoria, mea de un plâns copilăresc și monoton, atât de adânc, încât reduce tot restul la nivelul unei anecdote neînsemnate. Nu m-am dus în cartierul bisericii Saint-Gervais, nu mi-am ridicat ochii spre fereastra din strada Barres, a cărei obscuritate mă lăsa să cred că biata mea mamă dormea, în timp ce eu umblam razna. Totuși, această întoarcere la Paris mi-a stârnit din nou mâhnirea și m-a adâncit în amintiri tandre și sfâșietoare.

Una dintre aceste amintiri este, fără îndoială, printre cele mai vechi pe care le-am păstrat, fiindcă vine de pe vremea când nu aveam decât doi sau trei ani. Femeia încă tânără care are un băiețel de vârsta asta trăiește cu el într-o intimitate mai adâncă și mai încântătoare decât cea pe care o poate cunoaște cu o soră sau cu un soț. Copilul nu mai este chiar bebeluș. Nu mai face pe el. Țopăie ca un iepuraș. Toată gama sentimentelor umane se reflectă pe mutrișoara lui, de la mândrie până la gelozie. Dar este încă atât de mic! Nu este încă nici măcar băiat, darmite bărbat. Încă nu vorbește bine, n-o să-și amintească de nimic.

Eu însă îmi amintesc. Când tata și frații mei plecau la birou sau la școală, rămâneam singuri, mama și cu mine. Ea se băga din nou în pat și eu mă cățăram cu strigăte de bucurie în patul larg, conjugal. Dădeam buzna peste ea, îmi băgăm capul între sânii ei și băteam furios cu picioruș ele grăsuțe în pântecele ei moale de mamă. Ea râdea sufocându-se de plăcere, mă strângea mai aproape ca să-mi potolească mișcările dezordonate. Era o luptă afectuoasă din care, până la urmă, ieșeam învins. Căci atâta moliciune călduță îmi înfrângea avântul. Instinctiv, mă așezam în același loc, în postura fetală care îmi rămăsese familiară și adormeam.

Mai târziu, ea își umplea cada de baie și, după ce închidea robinetele, mă așeza în apa care-mi urca până la bărbie. Stăteam drept și nemișcat, știind din experiență că înghițeam apă dacă îmi alunecau fesele pe fundul căzii. De altfel, mama venea îndată și ea să se așeze lângă mine. Nu era chiar un fleac, fiindcă atunci apa urca cu câțiva centimetri și mama trebuia să mă ridice și să mă pună în poala ei înainte să fiu acoperit de apă. Mai ales teama aceea pe care mi-o inspira apa urcând spre nasul meu însuflețește această amintire, îngăduindu-i să răzbată peste atâția ani. Astea sunt lucruri pe care nu le putem inventa. Căci, douăzeci de ani mai târziu, am evocat această scenă în familie, și am avut surpriza să o văd pe mama roșind rușinată și negând din răsputeri că scena ar fi avut vreodată loc. Am înțeles prea târziu că această amintire făcea parte dintr-un fond secret pe care îl împărtășeam cu ea și că înfăptuisem o greșeală de neiertat dezvăluind-o. N-ar fi trebuit niciodată să fac vreo aluzie la ea, nici chiar când eram între patru ochi cu mama. Toate cuplurile au acest fel de discreție tainică și sfântă. Dacă unul dintre cei doi rupe tăcerea, se rupe ceva, iremediabil.

O altă amintire, mai puțin veche, îmi este și mai apropiată prin legătura ei cu mica mea suferință. Aveam vreo zece ani. Mama m-a surprins într-o seară plângând, pradă unei dureri cumplite, neomenești. Vrea să mă mângâie, eu o resping cu violență. „Ah, nu! Nu tu! Mai ales tu!“ Îmi pune întrebări, foarte neliniștită, vrea să înțeleagă. În sfârșit, consimt să dau explicații.

— Plâng pentru că, într-o zi, ai să mori.

— Dar, bineînțeles, scumpul meu, voi muri ca toată lumea. Dar nu acum, mai târziu, peste mult timp, probabil.

Plânsul meu se întețește... „Sigur, dar mai târziu.“ Din cele două afirmații, eu nu o rețin decât pe prima, singura adevărată, de neclintit, absolută. Cealaltă — „nu acum, mai târziu“ — este inacceptabilă, evazivă, mincinoasă. Este nevoie de toată frivolitatea adultului ca să ajungi să-l uiți pe „sigur“ și să nu-l reții decât pe „mai târziu“. Pentru copilul care trăiește în absolut, acel „sigur“ este atemporal, imediat și este singura realitate autentică.

*

Mi-am regăsit cele două hoteluri, Terminus și Macaragiii, cu satisfacția lui Ulise întors în Ithaca după Războiul troian și Odiseea. Prima noapte am petrecut-o la Terminus, cum se cuvenea, căci îmi place să-mi închei călătoriile în acest soi de hoteluri încorporate în incinta gării și care marchează sfârșitul

hoinărelii tot atât de hotărât ca și tampoanele în care se oprește locomotiva trenului meu. Pentru un nomad de soiul meu, condamnat la camere mobilate, un hotel „terminus“ este ceva liniștitor, ceva reușit. Fiecare are sedentarismul pe care și-l poate permite.

Lucrările avansaseră destul de puțin în lipsa mea — foarte scurtă, de altfel, dar care mi se pare că a durat mult din cauza întâlnirilor și evenimentelor pariziene care au umplut-o — și bineînțeles că o treime zdravănă dintre oamenii pe care-i angajasem la început au dispărut fără urmă. Asta m-a readus la Hotelul Macaragiilor care s-a dovedit pe dată o mare resursă căzută din cer. Aici am înhățat tot ce am putut strânge dintre haimanale — începând cu Eustache Lafille, care-și va relua locul de spintecător, la picioarele taluzului — și, de asemenea, dând ascultare nu știu cărui îndemn abia întrezărit, pe Daniel, care-l va ajuta cum va putea. Nu contează asta. Esențialul este să-i țin alături în Gaura Diavolului pe amândoi, prada mea și prada prăzii. Cum cântă în mine, cum îmi îndulcesc gura aceste trei cuvinte care sunt întreirea celei mai frumoase vocabule din limba noastră! Hotelul a devenit domeniul meu, și fauna lui deșucheată, „echipa Surin“, al cărei du-te-vino zilnic se preschimba seara în întruniri sau în nopți de veghe. Lucrul odată încheiat, asist la el de departe, ca observator acceptat, înainte de a mă întoarce la Terminus. Spectrul uzinei de incinerare continuă să răspândească teroare și n-am suflat o vorbă despre vizita mea la Issy, fiindcă raportul meu i-ar fi îngrozit pe haidamacii mei și fiindcă această vizită ar fi putut arunca bănuieli asupra mea (pe care dintre ei aș fi putut să-l fac să înțeleagă genul de curiozitate care m-a mânat la Issy?).

Ideea unei greve își face drum în căpățânile lor tari. Încet, dar sigur, ei adoptă unii după alții gândul unei acțiuni destinate să smulgă municipalității promisiunea fermă de a renunța la proiectul uzinei de incinerare. Dar, bineînțeles, trebuie să le dai ideea, și nu asupra șantierului meu se va îndrepta acțiunea, sau mai curând lipsa de acțiune a greviștilor. Toată lumea își pune speranțele în gunoieri și în strașnica explozie de gunoaie pe care o va produce greva lor în tot orașul. Au loc neîncetat consfătuiri cu reprezentanții lor. Se poticnesc de nepotrivirea dintre obiectivele unei greve care ar îngloba întreaga corporație. Uzina de incinerare nu-i sperie pe gunoierii care și-ar duce acolo încărcăturile la fel ca la orice alt depozit. În schimb, ei cer măriri de salarii, reducerea orelor de lucru la cincizeci și șase pe săptămână, distribuirea gratuită de haine de protecție — cuprinzând salopete, cizme de cauciuc, mănuși de pânză groasă și caschete —, în fine, înlocuirea cât mai rapidă a benelor

obișnuite cu bene-compresoare. Haidamacii care lucrează în gunoaie au fost nevoiți să accepte acest caiet de revendicări care să le deturneze acțiunea împotriva incinerării, dar fără de care n-ar mai fi gunoierii! Greva va avea loc peste zece zile.

*

Duminica trecută, apropiindu-mă de Hotelul Macaragiilor, am fost intrigat de un ciudat du-te-vino de bărbați și de femei în papuci și halat, circulând între hotel și o clădire din cărămizi înnegrite care se ridica la vreo sută cincizeci de metri, pe o străduță pustie. Am aflat că este stabilimentul municipal de dușuri-băi și, pe cinstea mea, se găsesc printre macaragii și unii care vor să se spele, din când în când, și care se duc în ținută „matinală" la această supă populară de abluțiuni.

Doream s-o încerc și eu, deopotrivă ca să-mi desăvârșesc educația populară și cu speranța vagă de a-i întâlni acolo pe Eustache și pe Daniel. Am dormit, deci, în camera mea de macaragiu, părăsind de data asta Terminusul, și azi de dimineață, înfășurat într-un halat de mătase brodat, încălțat cu papuci de antilopă verde, am urmat cortegiul inform și jegos care șchiopăta către clădirea cea urâtă de cărămidă.

Parterul este nivelul băilor și sectorul rezervat doamnelor, mă întreb în virtutea cărei logici. Luăm un bilet — 25 de centime — și urcăm la etajul întâi, nivelul dușurilor și al bărbaților. Cam o sută de clienți așteaptă răbdători pe banchetele tari de lemn, într-un abur de etuvă. Disting, cu toate astea, grupuri care se ignoră reciproc și printre care mulți sunt străini de societatea macaragiilor. Încă o trăsătură de adăugat la portretul săracilor: tendința instinctivă de a forma grupuri în funcție de rasă, de origine sau de meserie — dar mai ales rasa îi divizează —, care nu încetează să se ignore decât ca să se urască. Dar toată lumea este în pijama, cu bărbi nerase și cu pielea acoperită de un jeg de șapte zile pe care aburii încep să-l facă lipicios. Nici urmă de Daniel și Eustache, și încep să mă întreb ce caut eu aici. Un uriaș chior, îmbrăcat în pantaloni albi și maiou, strigă câte un număr de câte ori iese câte un client dintr-o cabină. Apoi bate la ușile care rămân închise mai mult de opt minute și îi amenință pe întârziați că-i dă afară așa goi, cum sunt. Din unele cabine urcă odată cu palele de aburi niște melodii plângărețe ce se opresc brusc la salvele de înjurături ce izbucnesc din cabinele vecine. Aceste zgomote de apă, acești aburi, această mulțime jerpelită și dezbrăcată, totul compune o atmosferă ireală și, ca

într-un vis, văd deodată deschizându-se o ușă și pe Eustache și Daniel care ies roșii și umezi, îmbrâncindu-se cu un aer complice. Această scurtă apariție îmi taie răsuflarea. Se poate, deci, folosi o cabină împreună cu un companion? De ce nu, dacă asta grăbește fluxul clientelei? Dar eu sângerez sub lovitură, sufăr de o gelozie cu două tăișuri — consecință previzibilă, dar neprevăzută, a situației cu prada prăzii. Mă simt părăsit, azvârlit de-o parte, trădat, căci e clar că nu aș fi avut loc în cabina aceea de duș, unde Dumnezeu știe ce s-a petrecut! Nu mai am ce face aici. Dar cum să plec? Mai mult de jumătate dintre acești oameni mă cunosc, cu siguranță am crescut în ochii lor venind aici, printre ei; dacă aș pleca fără să trec printr-o cabină, și-ar pune întrebări, m-ar socoti suspect, cusur de neiertat. Pentru că în aceste medii înapoiate și dubioase, dulcea nebunie, excentricitatea, originalitatea sunt condamnate cu ferocitate. Un săpun a alunecat de sub o ușă, Ușa se întredeschide și un braț gol se întinde și bâjbâie după el. E gata să-l atingă, dar o lovitură răutăcioasă de picior îl îndepărtează la mai mult de un metru. Îndată ușa cabinei se deschide larg, un bărbat mititel care ar fi gol ca un vierme, dacă n-ar fi păros ca un urs, răsare înjurând în gura mare și este salutat cu urlete de râs care se întețesc când, aplecându-se după săpun, ne arată gaura curului. Acest mic interludiu mi-a redat un pic buna dispoziție — îmi trebuie așa de puțin, doar o gaură de cur! — și renunț să plec. De altfel, cinci minute mai târziu izbucnește o scenă uimitoare. Biletele au numere de câte șase cifre, dar chiorul nu le strigă decât pe ultimele trei, singurele care variază în această dimineață. Dar iată că la strigarea lui 969 doi bărbați se ridică simultan — un evreu și un arab — și încep să se certe, agitându-și biletele. Uriașul își apropie biletele de ochi și ridică din umeri. Dar deja un al treilea și un al patrulea client se apropie, strigând că și ei au tot 969. În câteva secunde, toată sala este în picioare, vociferând și gesticulând. Atunci, se aude un muget și mulțimea se dă la o parte în fața unui orb care își agită bastonul alb și cere să i se spună imediat numărul biletului lui. Se strâng în jurul orbului: 969! strigă mai mulți. Apoi dau toți buzna pe scări să ceară explicații la casă. Strigăte, amenințări, înjurături, călcări pe picioare, bombăneli. Curând, toată lumea se întoarce într-o liniște neașteptată, din care se mai ridică, ici și colo, strigăte de furie. Explicația la îndemâna oricui, elementară, evidentă, de neclintit: toate biletele din dimineața asta încep cu 696, aceste prime trei cifre pe care chiorul nu le strigă niciodată, fiind aceleași pentru toți. Dar când s-a ajuns la numărul

696969, a fost suficient ca fiecare să-și întoarcă biletul ca el să se termine prin 969. Ceea ce majoritatea clienților n-au pregetat să facă.

*

Sunt trei zile de când greva GUNOIERILOR își etalează splendorile pe toate străzile din Roanne. Te întrebi în cinstea cărei sărbători s-a ridicat câte un altar multicolor și fâlfâitor în fața fiecărei case, altar care ajunge, uneori, până în dreptul ferestrelor de la primul etaj astfel încât pietonii circulă ca printr-o tranșee între zidul casei și această baricadă pitorească. Este un gen nou de sărbătoare religioasă, o sărbătoare a lui Ganesha, idolul cu trompă al cărui animal-totem este șobolanul. Căci, bineînțeles, șobolanii din gropile de gunoi, rămași fără hrană proaspătă, au invadat orașul și, noaptea, turmele lor negre seamănă panică pe străduțe. De altfel, nu sunt singurii reprezentanți ai gunoaielor: toți macaragiii mei, condamnați de grevă la inactivitate, se plimbă în hainele lor de duminică. Ne salutăm făcându-ne cu ochiul ca niște complici, ne oprim admirativi în fața unor grămezi de gunoi deosebit de reușite, sculpturi concrete, calde încă de duhorile vieții cotidiene, din care au țâșnit și care ar putea înlocui cu succes, în parcuri și piețe, tristele statui oficiale. Chiar și mașinile parcate în fața grămezilor pălesc, părând decolorate și sărăcăcioase pe lângă aceste nebunii de forme și culori. Eu ar trebui să fiu, totuși, blazat, și să fi epuizat toate farmecele mocirlei. Ei bine, mi se întâmplă, uneori, să fiu sincer surprins de exuberanța și fantezia pe care o etalează șanțurile de evacuare. Cred că înțeleg de ce. Se poate spune tot binele din lume despre benele-compresoare, de care, într-adevăr, nu ne mai putem lipsi din cauza ușurătății volubile și voluminoase a resturilor menajere ale bogaților. Dar tocmai asta e! Aceste bene sunt niște sugrumătoare, niște opresoare, și materiile pe care le deversează ele la groapa de gunoi — oricât ar fi de admirabile — sunt asfixiate, omorâte, umilite, coborâte sub rangul lor de acest tratament barbar. Pentru prima oară, datorită acestei greve, îmi este dat să văd și să laud gunoaiele menajere în toată prospețimea lor zglobie și naivă, desfășurând-și fără îngrădire întreaga lor splendoare.

Mai e și altceva, pe lângă simpla satisfacție estetică, în bucuria înaripată care mă poartă prin oraș. E un sentiment de victorie, satisfacția unei luări în posesie. Fiindcă mișcarea centrifugă care gonește către periferiile orașului, către terenurile virane și către gropile de gunoi, deșeurile urbane, câinii vagabonzi și o întreagă omenire marginală, această mișcare a fost blocată de grevă și a pornit

o mișcare inversă. Gunoiul e la înălțime pe trotuare, în sensul literal al cuvântului. Dar, odată cu el, și peticarii se plimbă pe străzi, iar noaptea chițoranii dau năvală în ele. Mica burghezie heterosexuală se ascunde terorizată. Consiliul municipal e întrunit zi și noapte, fără oprire. O să capituleze. E inevitabil. E păcat. Fiindcă atunci totul va intra din nou în ordinea execrabilă de mai înainte. Gunoierii vor fi tratați ceva mai puțin rău. Urmând un proces din care istoria oferă numeroase exemple, izbucnirea unei revoluții se va preface rapid într-o îmburghezire a celor asupriți.

Această grevă memorabilă n-a încetat să agite mica lume a peticarilor. În fiecare seară, sala comună de la Macaragii este teatrul unor adunări zgomotoase, unde văd cum se nasc ostilitățile cele mai vii între organizațiile rivale. De câtva timp, un anume Alleluia — în care l-am recunoscut pe bătrânul orb de la stabilimentul băilor municipale — face mare zarvă. A fost gunoier și a căpătat autoritate în branșă prin experiența lui, prin gura lui mare și prin infirmitatea căpătată pe câmpul de luptă, adică primind în față conținutul unei sticle cu acid, strivită de o benă-compresoare. Greva i-a conferit un prestigiu de care uzează fără nicio reținere — mai ales față de peticari, inamicii naturali ai gunoierilor.

Aseară l-a pus la punct pe cel mai tare dintre ei, taica Briffaut, fost cazangiu, căzut în mizerie, ajuns recuperator de piese de schimb într-un cimitir de mașini, apoi peticar. Briffaut și Alleluia s-au urât dintodeauna — cu o ură în care se amestecă povești de demult și un spirit sectar. În ceea ce mă privește, eu îl văd în Briffaut pe recuperatorul universal, care știe să fie mecanic, telal, papetar, chiar anticar. Că știe, la ocazii, să devină la fel de bine șantajist și asasin, asta aveam s-o aflu în seara aceea. Briffaut mi-a expus într-o zi teoria lui despre obiectul pierdut, despre lucrul fără stăpân pe care el îl consideră proprietatea lui — cu drepturi depline, ca privilegiu profesional —, chiar înainte de a-l fi găsit: oricine îl găsește înaintea lui este vinovat de furt. Are niște aere de mântuitor, borfașul ăsta bătrân, căruia natura a avut capriciul să-i dăruiască la bătrânețe o frumusețe de patriarh, cu barba lui de nea și profilul nobil de profet. Se crede învestit cu o vocație care-l cheamă să salveze obiectul dat la rebut, să-i restituie demnitatea pierdută — ce să zic! —, să-i confere o demnitate superioară, fiindcă recuperarea e însoțită de ridicarea la rangul de *antichitate*. L-am văzut la lucru într-o groapă de gunoi. L-am văzut scoțând din gunoi o cafetieră de porțelan ciobită. Cu ce încetineală de oficiant mângâia bătrâna ustensilă, o întorcea pe toate părțile, pipăindu-i rănile, privind-o în

interior! Momentul era crucial! Această cafetieră spartă nu mai valora nimic. Trebuia ca printr-un decret, care depindea numai de el, să-i salte valoarea mult peste cea a unui obiect nou-nouț, consacrând-o ca antichitate. Brusc, s-a dat sentința. Mai ținea cafetiera în mâini, dar, printr-o nuanță imperceptibilă, acestea exprimau condamnarea — tot atât de sigur precum arătătorul lui Cezar îndreptat în jos însemna moartea gladiatorului. Cafetiera a căzut pe o piatră și s-a făcut țăndări. Nu era o întâmplare. Briffaut nu suporta ideea că alt peticar ar putea să recupereze ce a aruncat el. În ziua când am descoperit această trăsătură a filosofiei lui, i-am citat pasajul lui Dante din *Divina Comedie*, unde se spune că ceea ce Dumnezeu iartă cel mai greu este mila față de cei pe care El i-a condamnat. Ochiul lui Briffaut a lucit și m-a întrebat cine era acest Dante. Luat din scurt, i-am răspuns că era un peticar italian, care făcea recuperare de suflete prin cercurile infernului. El a dat din cap cu convingere și mi-a confirmat că macaronarii sunt aşi într-ale meseriei.

Cearta dintre Briffaut și Alleluia avea, desigur, un fond de rivalitate profesională, dar, cum aveam să aflu, mai era și un cadavru între ei — acela al unui soi de aventurier, dispărut cu un sfert de secol în urmă. Un bandit faimos, acel Bertrand Crochemaure, frumos ca Satana, cuceritor înrăit de femei, căruia zvonurile îi atribuiau, cum se întâmplă mereu, de zece ori mai multe isprăvi amoroase decât ar fi putut săvârși în mai multe vieți. Își avea bârlogul singuratic într-o fermă părăginită de lângă Mayeuvre și, printre alte sute de activități, era specialist în dresura câinilor de vânătoare. În acest fel, intrase în relații cu castelul Saint-Haon, și numaidecât se și răspândise zvonul fantastic al unei legături dintre solitarul aventurier și contesa Adrienne de Ribeauvillé.

Era puțin înaintea războiului din 1914. Castelul Saint-Haon cunoștea o perioadă de splendoare și furniza breslei gunoierilor resturile cele mai distinse din tot cantonul. Familia Ribeauvillé trăia pe picior mare. Nu mai conteneau recepțiile, serbările și balurile costumate, a căror cronică de scandal era răspândită cu mult zel prin tot ținutul de numeroșii servitori. Figura enigmatică și eleganța provocatoare a contesei Adrienne stârneau imaginația tuturor din jur și toată lumea vorbea de aventurile ei, fără ca nimeni să știe sigur dacă era bârfă sau calomnie. Este adevărat că psihologia femeilor e o fântână fără fund și că ferma lui Crochemaure era destul de izolată pentru a permite plecări și sosiri neobservate.

Într-o dimineață, domeniul Saint-Haon a răsunat de țipete și plânsete. Una dintre cele mai frumoase bijuterii ale contesei, o pereche de cercei, a dispărut

într-o noapte deosebit de animată. Natura acestor cercei este de o importanță fundamentală pentru întreaga poveste. Era vorba de două perle *filipineze* montate pe clipsuri atât de iscusit, încât păreau că stau singure pe lobul urechii. Se știe că stridiile zise *filipineze* — numite așa pentru că sunt pescuite în largul insulelor Filipine — conțin câte două perle de formă barocă și de mărime mijlocie, dar astfel îmbinate încât seamănă cu niște surori gemene și, în plus, sunt orientate, distingându-se stânga de dreapta. Aceste perle, care nu au o valoare prea mare desperecheate, devin de-a dreptul inestimabile reunite într-o singură bijuterie sau montate în cercei.

Castelul, grădinile, acareturile sunt scotocite cu grijă. Lacul, heleșteul și canalele sunt secate. Sunt alertați gunoierii, cărora li se promite o recompensă de 1 000 de franci, dacă găsesc bijuteria pierdută. Degeaba. Într-o zi, totuși, Briffaut se prezintă la gardul din grilaj al parcului. Parlamentează cu portarul, cu servitorii, apoi chiar cu Adrienne de Ribauvillé, care-i acordă o întrevedere între patru ochi. Nimeni nu va ști vreodată ce și-au spus. O cameristă va povesti doar că atunci când a trecut pragul budoarului parfumat, unde contesa intrase îmbrăcată într-un „deshabillé“ vaporos, Briffaut s-a străduit să pară și mai murdar și mai ciufulit ca de obicei. Ea va adăuga că întrevederea a ținut trei sferturi de oră, și că Adrienne părea să fi plâns, când Briffaut a ieșit de la ea cu un aer triumfător.

Cerceii n-au mai fost găsiți, și războiul care a izbucnit câteva săptămâni mai târziu a contribuit la căderea în uitare a întâmplării. Castelul a fost mai întâi rechiziționat și transformat în spital militar, apoi a stat închis până în 1920, când, după ce Adrienne a murit prin străinătăți, în împrejurări neclare care se potriveau bine personajului, contele a venit să se retragă acolo, cu fiica sa Fabienne, care pe atunci avea vreo zece ani. Foarte puțini au dat atunci atenție unei dispariții atât de discrete, încât până și data ei era controversată: aceea a lui Bertrand Crochemaure. E drept că i se întâmpla destul de des să dispară un timp mai lung sau mai scurt pentru a reapărea apoi pe neașteptate. A fost nevoie ca patru dintre cei șase câini pe care îi avea pe atunci să fie văzuți în mai multe rânduri rătăcind pe câmp și prin păduri pentru ca un paznic local să aibă curiozitatea de a bate la poarta fermei. Neprimind răspuns, a forțat-o. Totul era pustiu, iar ceilalți doi câini zăceau morți, desigur, de foame, închiși într-un coteț improvizat. Oricât era de sălbatic, Crochemaure își iubea animalele. Nu și-ar fi părăsit câinii așa, cu bună-știință.

Aceasta-i povestea — acest nod de istorii tulburi — pe care Alleluia o evoca, un sfert de secol mai târziu, în sala cea mare de la Macaragii, ca să-l înfunde pe vechiul său adversar. Vagabonzii zgomotoși și agitați făcură imediat liniște, când el se ridică și își îndreptă masca de leu bătrân cu ochii morți spre Briffaut.

— Minți, peticarule! Oi fi tu aici, dar nu ești de-ai noștri. Ți-ai vândut mereu pe sub mână, într-un colț, cârpele tale murdare, și vai de cei ce-ți stăteau în cale! Înoți contra curentului care ne mână pe toți. Aduni, culegi, recuperezi, faci, cum zici tu, operă de mântuire. Vai de gunoierii care nu fac ca tine!

Masca s-a legănat la stânga și la dreapta.

— Ia ascultați, voi ăștia! Pe taica Briffaut vi se pare că-l cunoașteți. Nu știți nimic! Eu, orbul, văd o licărire albă, o mică lucire sidefie la urechea lui stângă. Ce înseamnă perluța asta într-o ureche de peticar? Asta înseamnă moartea unui gunoier! Ascultați la mine!

A continuat, de data asta într-o liniște absolută, cu masca îndreptată tot spre Briffaut.

— În dimineața aceea din martie 1914, îți faci intrarea la castel. A trebuit aproape să dărâmi poarta, dar asta e, de data asta ai intrat! Albă mai este aia a lu' Ribeauvillé, și parfumată. Tu stai în fața ei, negru și împuțit, pentru că tocmai ți-ai terminat treaba. Începi la cinci și termini la unsprezece, e la fix. Te bucuri de murdăria ta, de puterea ta, de grosolănia ta în fața acestei femei moarte de oboseală și de frică. Te bagi în bomboniera ei de mătase și de puf. Îți scoți mâna jegoasă din buzunar și, ce ții acolo, în vârful degetului? O lucire sidefie, perluța de pus la ureche. Madama trage un țipăt de bucurie și se repede să și-o ia. Tu o oprești. „Nu așa repede, domniță! Ia să stăm puțin de vorbă." La început, nu-ți faci nicio iluzie. N-ai decât una dintre perle. Cealaltă? Nu știi nimic de ea! Cât despre recompensă, n-ai ce face cu ea. Ce? Zece mii de franci pentru o perlă? Dar împreună cu sora ei fac cinci sute de mii de franci amândouă! Nu o să-ți dai descoperirea pentru mai puțin de o sută de mii.

Doamna Ribeauvillé te crede nebun. Nici nu are toți banii ăștia. Nu o să-i aibă niciodată. De asta te cam îndoiai. Era doar o încercare. Nu se știe niciodată cu femeile! Ea zice: „O să pun să te aresteze!". Iar tu faci nu, nu, nu cu degetul, un gest așa, un pic strengăresc, un pic jignitor. „Nu, nu, nu, căci ghiciți, madam, unde și când am găsit bijuteria asta frumoasă? O să ziceți: azi-dimineață, în pubelele castelului. Ei bine, nici vorbă! Nu! Am găsit-o alaltăieri, și era în gunoiul de la Mayeuvre, dacă pricepeți ce vreau să zic. Ah, nu zic că era în găleata de gunoi a lui Crochemaure. Nu, ar fi fost prea frumos! Numai

că ce e curios, totuși, este: primo, cum a mers ea așa singurică până la Mayeuvre, secundo, cum de ați așteptat două zile ca să-i anunțați dispariția. Așa că uite ce e: îmi dați și celălalt cercel, fără de care al meu nu face nici două parale. Altfel, raportez la jandarmerie și o să povestesc unde am găsit-o. Să vezi mirare pe domnul conte când o afla că alaltăieri ați petrecut o parte din noapte la diavolul de Crochemaure!

Aici, Briffaut, ai jucat tare. Ai jucat și ai pierdut! Pentru că, bineînțeles, celălalt cercel putea fi la Adrienne. Și atunci ți l-ar fi dat ca să taci. Pe asta te bazai. Dar o altă variantă n-ar fi fost, oare, că se afla în mâinile lui Crochemaure? Ai, ai, ai! Pentru că Crochemaure nu este o femeiușcă frumușică toată plânsă, în furou. E tare, e puternic și e rău Crochemaure ăsta! Ai pierdut, peticarule. Și ai înțeles că ai pierdut când alde Adrienne ți-a cerut 24 de ore de răgaz. Și trebuia să accepți, n-aveai încotro. Ai fugit! Totul se dusese naibii. Chiar mai rău: Crochemaure avea să-ți facă el o mică vizită. Curând. Pentru că alde Adrienne a dat fuga la el și i-a cântat toată istoria. Sigur că alde Croche era să-i dea celălalt cercel ca să ți-l pună ție în palmă! Mai întâi, s-a jurat pe toți dumnezeii că nu a găsit nimic. Și asta nu era adevărat. Și apoi, a adăugat că ar putea foarte bine nu numai să-ți închidă gura, dar și să-ți ia perluța. Și asta chiar era adevărat. După toate acestea, trebuie să-și mai fi făcut de cap încă o dată amândoi, el și cu Adrienne, dar el era deja cu mintea aiurea. Se întreba cum să-ți pună pumnul în gură cât mai iute.

Ce s-a mai petrecut apoi, nu prea mai știu. Pesemne că v-ați întâlnit, fiecare cu perluța lui. S-a jucat între voi o partidă pe cinste, atunci. Dar ce știu este că tu ești tot aici, și după douăzeci și cinci de ani, sănătos tun, iar Crochemaure a dispărut fără urmă, la puțin timp după povestea cu perlele. O să zici, bineînțeles, că perlițele erau la el, de-aia a șters-o, ca să le savureze în liniște. Nu sunt de acord, peticarule! Nu, și asta din pricina câinilor. Vezi, ai făcut lucrurile pe jumătate! După Crochemaure, trebuia să te ocupi și de câini. Pleacă, Briffaut, puți a moarte!

Briffaut se trezi dintr-odată singur în fața unei mulțimi dușmănoase. Dar sunt gunoieri, niște amărâți, și el îi disprețuiește. Ceea ce îl liniștește e că ușa nu e prea departe, din maxim trei pași și o săritură e-afară. Se uită la bărbații și la femeile care șușotesc între ei. Oare se gândește la câinii lui Crochemaure? Nu se simte de-al lor. Mântuitorul, omul care merge împotriva curentului, nu poate fi decât un trimis de sus, un trecător printre ăștia, înrădăcinați în mocirlă. Vrea să vorbească, dar mulțimea țipă din ce în ce mai pătimaș. Ridică

din umeri. Începe retragerea. Dar e un jucător și, în plus, îi disprețuiește pe toți viermii ăștia. Atunci are o inspirație nebună și face un gest de sfidare. Își ridică pletele de pe partea stângă pentru a-și descoperi urechea. Și toată lumea poate vedea ceva alb care sclipește cu o lucire sidefie printre lațele jegoase. Rânjește tăcut, mergând cu spatele spre ușă. Îl gonește o suflare din ce în ce mai ostilă, din ce în ce mai violentă.

*

S-a întâmplat, probabil, din cauza acelei mașini de gătit țărănești ruginite, crăpate și pline de funingine, care se găsea, în mod inexplicabil, în benă și pe care am văzut-o rostogolindu-se, aruncată pe panta de la Gaura Diavolului, sărind peste un pneu de camion, luându-și avânt cu o forță teribilă și învârtindu-se ca un taur beat către cele două siluete nemișcate. Eustache și Daniel se găseau exact în drumul ei — ceea ce e normal, pentru că rolul spintecătorilor este de a prinde și a distruge pachetele voluminoase. Dar e vorba, în general, de zdrențe, covoare, saltele, baloturi de hârtie, lucruri moi și inofensive, al căror asalt îl primesc fără teamă. Am vrut să strig, să-i avertizez. Spre rușinea mea, niciun sunet nu mi-a ieșit din gâtlej. Adesea m-au exasperat femeile care găsesc oricând putința de a zbiera prostește și fără rost, în situațiile mai urgente. Deși mai discretă, tăcerea îngrozită dovedește o lipsă de stăpânire tot atât de condamnabilă, recunosc. Ajunsă în dreptul celor doi băieți, mașina de gătit mi i-a ascuns vederii și n-am mai văzut continuarea. L-am văzut doar pe Eustache sărind într-o parte și pe Daniel rostogolindu-se în groapă. Am coborât după ei cât de repede am putut. Am înțeles că Eustache, ferindu-se din calea bolidului, îl împinsese la o parte pe Daniel, cu un brânci puternic. Micuțul tocmai se ridica clătinându-se pe picioare. Era cu spatele la mine. Eustache, care vorbea cu el, era cu fața. Și asta a jucat un rol, desigur hotărâtor, în ceea ce a urmat. Eustache purta niște pantaloni negri mulați pe picior, băgați strâns în bocanci, și un tricou tot negru, fără mâneci sau cu mâneci foarte scurte. Mâinile îi erau vârâte în niște mănuși mari de piele căptușite, care-l protejau împotriva tuturor tăișurilor, cuielor și cioburilor care pândesc din gunoaie ca șerpii în iarbă. Brațele lui goale erau singura carne din această scenă, din tot acest peisaj de gunoaie, sub cerul cenușiu și murdar. Opulența lor musculoasă, perfecțiunea alcătuirii lor, albeața lor făinoasă contrastau violent cu mizeria înconjurătoare. În scurt timp, nu le-am mai văzut decât pe ele, îmi luau ochii, mă fermecau și mă umpleau de dorință. Eustache s-a oprit din

vorbitul cu Daniel și m-a privit cu un surâs al cărui cinism și complicitate spuneau destul de clar că mi-a înțeles tulburarea și o primea ca pe ceva ce i se cuvenea. Daniel era tot cu spatele, un spate subțirel, o vestă direct pe pielea goală, pe care omoplații slabi abia o atingeau, o spinare firavă care atrăgea nenorocirea suportând-o cu umilință și durere. Dorința pe care mi-o aprinseseră brațele de brutar ale lui Eustache nu era nimic în comparație cu mila pe care mi-o stârnea spatele lui Daniel. O milă imperioasă, violentă, care mi-a smuls lacrimi și m-a frânt în două, o sfâșiere care îmi rupea sufletul. Descoperisem o nouă patimă mai devorantă, mai periculoasă ca oricare alta: dragostea-milă. Brațele lui Eustache au avut și ele un rol în alchimia acestui filtru magic inedit. Fără ele, aș fi avut, probabil, o altă viziune despre Daniel, o viziune *întreagă* — cum se spune despre un armăsar că este *întreg* —, în care s-ar fi topit în proporții egale dorința și tandrețea, pentru a da naștere unei iubiri frumoase, sănătoase și puternice. Mecanica subtilă și perversă a fenomenului de prada-prăzii a respins-o. Brațele lui Eustache au acționat ca un fel de filtru magic asupra emoției mele legate de spatele lui Daniel. Au păstrat pentru ele tot ce era vesel și sănătos în această iubire, pofta jovială care înconjoară și preamărește o carne frumoasă și robustă — și nu au lăsat să străbată decât o chemare jalnică și inferioară către spatele lui Daniel. În virtutea relației prada-prăzii, dragostea s-a descompus și dorința-tandrețe s-a degradat devenind cruzime-duioșie. În timp ce simțeam înfiorat virulența de care e capabilă mila, gustam și toată tăria veninului ei. Nu, cu siguranță, mila nu este un sentiment onorabil. Este o puternică perversiune, căci toate defectele, slăbiciunile și neputințele ființei iubite o hrănesc și o exagerează, în loc să o descurajeze. Dacă virtutea e putere și viciul, slăbiciune, mila e forma vicioasă a dragostei. Este o pasiune esențialmente coprofagă.

S-a lăsat o liniște străbătută de o suflare de vânt. Niște hârtii s-au ridicat în zbor și m-am gândit, nu prea știu de ce, la *ruah*-ul lui Thomas Koussek. Poate că era în ordinea lucrurilor ca el să fie hotărâtor în definirea sentimentelor care aveau să mă lege de acum încolo de cei doi băieți? Daniel a întors capul și i-am văzut, cu o însuflețire dureroasă, din semiprofil, fruntea și obrazul palid, brăzdate de o șuviță groasă de păr negru. Profilul lui era luminat de farmecul otrăvit al copilului epuizat. Am privit toți trei mașina de gătit, devenită acum inofensivă. Monstrul înfipt în gunoi își ridica spre cer cele două picioare scurte din spate, ridicol modelate. În ciuda găurii negre a cuptorului, deschis într-o parte, și a robinetului de aramă de la rezervorul de apă caldă, semăna cu un

taur pe care povara lui furioasă îl azvârlise acolo, cu capul și ceafa înfipte în pământul prea moale.

*

Ceea ce face cu adevărat farmecul vieții mele este că, deși ajuns la maturitate, continuă să mă surprindă propriile mele opțiuni și decizii, și asta cu atât mai mult cu cât nu este vorba despre capricii, ci, dimpotrivă, de fructe cultivate îndelung în taina inimii mele, o taină atât de bine păstrată, încât sunt primul care mă mir de forma, substanța și savoarea lor. E, desigur, nevoie ca împrejurările să fie prielnice încolțirii, dar aceasta se produce adesea cu atâta grabă, încât frumosul și încărcatul de sensuri cuvânt *destin* îmi vine în minte în mod firesc.

Dar fiecare are destinul pe care și-l atrage. Unora, cred, destinul le face semne discrete, subtile, clipiri din ochi pe care doar ei le înțeleg, surâsuri abia schițate, vălurele pe oglinda unei ape. Eu nu fac parte dintre aceștia. Mie îmi sunt hărăzite farsele enorme, bufoneriile grobiene, scatologice, pornografice, strâmbăturile de clovni răutăcioși, grimase ca acelea pe care le făceam în copilărie, întinzându-ne cu degetele mici colțurile gurii — cu limba scoasă, bineînțeles —, în timp ce degetele mari trăgeau în lături pleoapele, ca la chinezi.

Tot acest preambul pentru a ajunge la o noutate aparent anodină: am un câine. Nimic nu mă predestina, totuși, să intru în breasla bătrâneilor cu cățeluși, a căror tandrețe prostească pentru patrupedul lor m-a exasperat întotdeauna. Urăsc orice fel de relație care nu are în ea și un minimum de *cinism*. Cinismul... Fiecare cu doza de adevăr pe care o suportă, pe care o merită. Cei mai slabi dintre interlocutorii mei sunt și cei mai lacomi de povești și de minciuni. Ăstora trebuie să le vopsești totul în culori frumoase pentru a-i ajuta să trăiască. Nu pot să spun *totul* în termenii cei mai cruzi decât unei făpturi înzestrate cu o inteligență și cu o generozitate infinite, adică numai lui Dumnezeu. Cu Dumnezeu nu este posibil cinismul, dacă cinism înseamnă a-i servi interlocutorului *mai mult* adevăr decât poate el să suporte, sau în termeni *mai* cruzi decât vrea el să audă. Deci, mi se pare că relațiile amicale nu sunt suportabile decât dacă sunt însoțite de o anume *supraestimare* reciprocă, astfel încât unul nu încetează de a-l șoca pe celălalt, obligându-l prin chiar acest lucru să se ridice la un grad mai înalt de inteligență. Dacă doza e, într-adevăr, prea mare, celălalt, rănit, va rupe contractul — uneori, pentru totdeauna.

Poți să nutrești o doză de cinism în relațiile tale cu un câine? Nici nu mi-ar fi venit ideea. Și totuși, da! Ar fi trebuit să-mi pice fisa de la etimologia cuvântului cinism, care vine tocmai din grecescul *kunes*, câine...

Observasem azi-dimineață, în apropierea hotelului, foiala unei haite de potăi în jurul unei cățele, care era, probabil, în călduri. Inutil să spun că această obscenă scenă de heterosexuali — toate aceste amușinări, amenințări, mângâieri, simulacre de încălecări sau de lupte — îmi stârnea, în același timp, și curiozitatea, și dezgustul. Mica trupă a dispărut, în sfârșit, pe chei și nu m-am mai gândit la ei. Vreo două ore mai târziu, am ieșit să cumpăr un ziar și am dat iar de ei, câțiva metri mai departe. Dar de data asta unul dintre câini și-a atins scopul și a încălecat cu mișcări ample ale șoldurilor — cu limba atârnând și ochii sticloși — cățeaua care-i răspundea la fiecare spasm cu o mișcare receptivă a bazinului. Încetul cu încetul, ceilalți câini s-au împrăștiat, în afară de unul, un fel de grifon păros și mare, ca aceia pe care-i vezi, de obicei, adunând turmele de oi și de vaci. Ce mai așteaptă ăsta? Vrea, oare, să continue el după rivalul mai norocos? Asta ar fi, desigur, culmea josniciei, dar potrivită pentru un mizerabil de heterosexual. Regret că am ieșit din hotel fără baston. Aș fi așteptat să se cațăre pe cățea ca să-l pocnesc. Poate îmi ghicește intențiile, fiindcă mă supraveghează cu coada ochiului, pe sub perii cenușii ca niște sprâncene. Sau vrea cumva să se asigure că îl privesc și că nu voi pierde nimic din ce pregătește? Fiindcă uite-l că se apropie de cuplul care-și făcea treaba. Pare interesat mai ales de anusul masculului, singurul accesibil, e adevărat. Și se ridică. Îl încalecă. Văd foarte clar ardeiul lui roșu și țuguiat strecurându-se sub coada acestuia. Îl sodomizează, pe cuvântul meu! Îl ia pe la spate! Botul de abrutizat al masculului în plină activitate manifestă o neliniște subită. Își întoarce capul pe jumătate spre ciobănescul meu. Dar e prea ocupat în altă parte ca să poată reacționa. Cade la loc în euforia lui în doi timpi. Cât despre grifon, el se desfată din toată inima. Își deschide botul. Întoarce capul spre mine. Indiscutabil, ochii îi lucesc. Se distrează, a naibii potaie! Atunci îmi vine în minte cuvântul cinism. Căci ăsta e chiar cinism! Dar un cinism din ăla bun, un cinism care îmi merge la inimă și care înaintează mai repede și mai departe decât aș fi fost eu în stare, astfel încât sunt depășit, un pic dat peste cap, în consecință, exaltat. Pentru că, drace, să i-o bage așa în plină stradă unui hetero ocupat să-și îndeplinească datoria conjugală... Ca să fiu sincer, nici n-aș fi îndrăznit să mă gândesc la așa ceva!

Am urcat în camera mea îmbătat de acest spectacol revigorant. Mi-am citit ziarul. Cam distrat. Era clar, așteptam ceva, pe cineva... Am coborât din nou. Câinele era acolo, lângă ușă. Și el mă aștepta. Și-a ridicat capul mare și zburlit spre mine, cu un aer glumeț, ca și cum, de aici înainte, amintirea isprăvii lui crea o complicitate între noi. Și e drept că m-a cucerit, animalul! Mai mult decât atât, *m-a edificat*, în dublul înțeles al cuvântului, sporindu-mi virtutea, moralitatea, dar adăugând, în același timp, un fel de etaj la castelul viselor mele prin acest act de amor în poziție secundă pe care mi l-a arătat, un comentariu la problema legată de prada-prăzii și o încurajare să-i dau o soluție *cinică*.

Am întins mâna către el și a răspuns lingând în direcția ei, dar fără să mi-o atingă, pentru că eram abia la gesturile de apropiere, nu la contact direct. M-am întors peste două ore și l-am găsit tot acolo, de parcă ar fi păzit hotelul, casa mea. Asta mi-a încălzit inima, de ce să neg? Imediat m-am răsucit pe călcâie și m-am dus să-i cumpăr un kilogram de bojoc de vită de la măcelarul cel mai apropiat. Aveam de gând să-i desfac pe trotuar pachetul cu carnea aceea spongioasă și vânătă. Mi-a fost rușine. Mi-am amintit de bătrânicile care hrănesc în felul ăsta pisicile din parcurile publice. Ciobănescul mi-a surâs. Eu i-am făcut cu ochiul și, foarte natural, el m-a urmat pe scări. Avantajul acestui hotel rău famat e că nimeni nu se gândește să fie deranjat de prezența unui câine în camera mea.

Am un câine. Trebuie să-i găsesc un nume. Robinson își numise negrul Vineri, după ziua când l-a adoptat. Azi e sâmbătă. Câinele meu se va numi Sam. Îl strig *Sam*!, și imediat își ridică spre mine capul ciufulit, în care strălucesc doi ochi căprui. Am un câine, un prieten *cinic*, care mă scandalizează mergând mai departe decât mine, în propria mea logică, care *mă edifică*...

*

Sub aparența ei de banalitate, lumea — hotărât lucru! — e plină de minuni cu greu ascunse, la fel ca peștera lui Ali Baba. Trecând prin fața tarabei unui anticar, dau din întâmplare peste o carte pe care o cercetez rapid. E un dicționar etimologic al limbii franceze. Aflu, astfel, de unde vine cuvântul fesă: din latinescul *fissum*, crăpătură, fisură. Asta schimbă totul! Fiecare om nu are decât o fesă, care îi împarte posteriorul în două mase cărnoase. Acestea, prin enorma lor energie pozitivă, au acaparat pe nedrept cuvântul *fissum*, care avea cusurul de a desemna o realitate mai discretă și negativă.

*

Sam nu se mai dezlipește de mine. Philomène, patroana de la Macaragii, îl hrănește la bucătărie. Restul timpului se ține după mine. Mi se întâmplă să-i dau de înțeles că vreau să fiu singur. Atunci rătăcește prin casă, unde toată lumea e prietenoasă cu el. Nu la fel se petrec lucrurile la Hotelul Terminus, unde mi-au amintit imediat, fără bunăvoință, că nu sunt admiși câini acolo. Iată prețul „onorabilității"! Pentru că vor cu orice preț să fie „ca lumea", prăpădiții ăștia care au crescut printre găini și purcei strâmbă din nas și își dau aere de rigoare. Or, sunt pe zi ce trece tot mai puțin dispus să tolerez o comportare exclusivă și mitocănească față de amicul meu patruped. Am fost tentat să părăsesc imediat camera de la Terminus, dar m-am răzgândit, mai întâi pentru că am un principiu, acela de a nu hotărî nimic la furie, și apoi, pentru că nu mi-ar face plăcere să ajung întru totul la cheremul Maracagiilor. Îmi convine să-mi păstrez un loc de refugiu în afara Macaragiilor — și, pur și simplu, ca s-o spun drept — o baie separată... Așa să fie, deci. Domnul Alexandre are nu numai o pradă și o pradă a acestei prăzi, ci și un câine — în afară de pitorești săi amici din breasla gunoierilor și a peticarilor. Domnul Surin este un singuratic, un tip la locul lui, ce se bucură de considerație în rândurile comercianților cinstiți din Roanne. Mai e nevoie să adăugăm că domnul Alex — autorul acestor rânduri — are un chef nebun să-l strângă de gât pe domnul Surin?

*

Trebuia să o întâlnesc într-o bună zi pe această Fabienne de Ribeauvillé, care se bucură de o misterioasă considerație printre macaragii și a cărei mamă, Adrienne, a avut, probabil, odinioară, vorbe dulci pentru teribilul Crochemaure. Cine știe, de altfel, dacă această Fabienne nu e chiar fiica dresorului de câini? Dar gata cu divagațiile romanești!

Prezentările nu au fost lipsite de savoare. Nu departe de Gaura Diavolului, se află un loc numit Cârciuma Măgarului. Acolo se află o ruină a unei cârciumi așezate, bizar, în plin câmp. Și chiar alături de ea, o râpă pe fundul căreia se acumulează, opt luni din douăsprezece, o mlaștină puturoasă plină de păpuriș. De mult aș fi umplut-o eu cu depuneri controlate de gunoaie, dacă nu mi-ar fi luat-o altcineva înainte, și asta încă de mult. Acum peste douăzeci de ani, cele trei sute de hectare dimprejur, împărțite între vreo douăzeci de mici fermieri, au fost cumpărate și puse la un loc de un cultivator bogat. Prima lui grijă fusese să smulgă kilometrii de sârmă ghimpată care delimitau parcelele. Sârma

ghimpată, mai mult sau mai puțin răsucită pe țărușii care o susțineau, a fost aruncată claie peste grămadă în această râpă. Râpa, mlaștina, teribilul mărăciniș metalic, devorat și încleiat de rugină sunt o capcană de temut printre animale, și face victime în fiecare an.

Deci, azi de dimineață au venit să mă anunțe la șantier că unul dintre caii de la Saint-Haon a alunecat în acest viespar, după ce scăpase din ham. Puteam veni să dau ajutor la scoaterea lui? M-am dus imediat, însoțit de bătrânul Sam. Am văzut de departe silueta unui călăreț la marginea gropii, aflat cu spatele la noi. Am ajuns amândoi imediat lângă el. Spectacolul era înspăimântător. Ceea ce se zbătea în acel scul de sârmă ghimpată nu mai era un cal. Era o jupuitură, o anatomie de cal șiroind de sânge, care nu contenea, totuși, să se lupte cu disperare, absurd, târând grămezile de fire cu fiecare picior, ridicându-și în sus către cer capul cu un ochi smuls. Un rândaș tânăr urca încet către noi, cu gesturi de neputință. Desigur, nu era nimic de făcut, nimic, doar de doborât sărmanul animal cu un glonț. Micul rândaș ajunsese, când șfichiul biciului a șuierat și l-a ars peste față. S-a dat înapoi, apărându-se cu cotul ridicat, s-a împiedicat și a căzut. Călărețul era acum deasupra lui, și cravașa lovea cu o regularitate mecanică. Liniștea absolută în care se desfășura agonia calului și această oribilă pedeapsă ne învăluia într-o atmosferă solemnă. Treaba mă interesa. M-ar fi interesat și mai mult, dacă aș fi cunoscut adevărul: călărețul era o femeie, iar micul rândaș, tot o femeie...

Când Fabienne de Ribeauvillé s-a întors către mine, fața ei curios de rotundă, un pic copilărească, era scăldată în lacrimi.

— Puteți să-l omorâți?

— Un om de-ai mei va veni cu o carabină.

— Foarte repede.

— Cât de curând posibil.

— Când?

— Poate într-un sfert de oră.

Ea suspină și se întoarse spre mărăcinișul unde animalul căzut pe o parte se zbătea acum cu mai puțină putere. Micul rândaș se ridicase de jos și fără a da, în aparență, semne de supărare, neluând în seamă dungile violacee care-i brăzdau fața, privea împreună cu noi craterul uriaș unde creștea o vegetație metalică infernală.

— Când te gândești la moliciunea gunoaielor! mai zise Fabienne. De ce a trebuit ca aici să fie infernul? S-ar zice că toată răutatea acestor locuri s-a strâns

în gaura asta.

— Am să o curăț, am promis eu. Chiar de săptămâna viitoare voi avea o echipă în plus.

M-a surprins repeziciunea cu care a reacționat.

— Nu vă amestecați! Mă ocup eu. Dumneavoastră nu aveți animale de protejat.

Apoi, mi-a întors spatele și s-a îndepărtat, urmată de rândașul cu obrazul brăzdat, către drumul de țară unde o aștepta o mașinuță decapotabilă.

Calul a fost ucis după-amiază cu un glonț în cap, în prezența unui ecarisor care i-a luat imediat cadavrul.

*

Observându-l pe Sam, înțeleg unul dintre motivele care explică, fără îndoială, cultul pentru animale în anumite civilizații. Nu că mi-aș idolatriza potaia corcită, dar recunosc că emană din el ceva odihnitor, liniștitor și este, pur și simplu, contagioasă puterea lui de adaptare la lumea în care trăiește. Animalul ne oferă spectacolul fascinant al unei adecvări la mediu imediate, fără efort, înnăscute. Omul primitiv pesemne că admira și invidia forța, rapiditatea, îndemânarea, eficiența animalelor pe care le vedea, în timp ce el însuși tremura de frig sub pieile prost îmbinate, vânând cu arme neputincioase și lipsite de precizie, și nu avea decât picioarele lui goale pentru a se deplasa. Tot așa, observ și eu ușurința cu care Sam și-a făcut loc în viața mea, filozofia bonomă, fericită și fără toane cu care ia el toate lucrurile, și pe mine odată cu ele, ceea ce nu-i puțin lucru. Observ, apreciez, nu mai lipsește decât să mi-l iau drept model.

Dacă mă gândesc bine, am mai încercat acest sentiment de admirație puțin invidioasă, dar asta numai în momente de slăbiciune, și numai față de heterosexuali. Da, mi s-a întâmplat să fiu uimit pentru o clipă de îmbinarea fericită dintre heterosexual și societatea în care s-a născut. El găsește acolo, rânduite la picioarele leagănului, cărțile cu poze care îi vor face educația sexuală și sentimentală, adresa bordelului unde-și va lăsa fecioria, fotografia-robot a primei amante, aceea a viitoarei logodnice, împreună cu descrierea ceremoniei de nuntă, textul contractului matrimonial, al cântecului nupțial etc. Nu are decât să îmbrace unele după altele aceste veșminte de gata, care-i vin ca turnate, nu doar pentru că au fost făcute pentru el, ci și pentru că și el a fost făcut pentru ele. În timp ce tânărul homosexual se trezește într-un deșert populat cu tufe țepoase de spini...

Ei bine, acest rol de adaptat-uimitor nu-l mai joacă în viața mea heterosexualul, ci câinele, și încă acesta îi adaugă atâta spirit, atâta generozitate!

Sam, spiridușul meu cel bun, tu ești pe cale să-mi dovedești un lucru nemaiauzit, incredibil și minunat: că cineva poate fi fericit alături de Alexandre Surin!

*

Soarele se ridică deasupra viilor roanneze ale căror araci seamănă, în contralumină, cu o armată de schelete negre. De acolo vine vinișorul rozé înțepător și un pic îmbătător care se bea pe aici și care se potrivește de minune cu „substanța cenușie" a locului. Mi-am lăsat mașina la Terres Colomar, o fermă mare și butucănoasă, și urc pe jos pe cursul râului Oudon. Acest ținut destul de plăcut, unde viețuiesc de mai mult de șase luni, mi-a devenit familiar, și perspectiva de a-l părăsi după ce voi termina cu Gaura Diavolului nu-mi face plăcere. Celelalte cinci șantiere ale mele merg și singure, mulțumesc lui Dumnezeu, dar nici aici nu am de ce să-mi fac veșnicia. La Saint-Escobille — la cincizeci de kilometri sud de Paris — cele o sută de hectare ale mele de resturi menajere, alimentate de un tren zilnic de treizeci și cinci de vagoane, ar avea, desigur, nevoie de o supraveghere ceva mai severă, iar imensele gropi de gunoi de la Miramas, unde Marsilia își varsă mizeriile, așteaptă și ele vizita mea. Venind la Roanne, m-am bucurat că-mi voi așeza cortul pe pământurile virgine și mi-am savurat singurătatea regăsită. Roanne era pentru mine un câmp de zăpadă pe care n-o murdărea nicio urmă. Suntem acum foarte departe de toate acestea, căci iată-mă înconjurat de o mulțime cum n-am mai cunoscut până acum. Eustache și Daniel, Sam și acum această Fabienne — toți au intrat cu forța în viața mea și mă întreb cum aș putea să-mi iau mai repede rămas-bun de la ținutul roannez și să-mi scutur praful de pe sandale, pentru a începe de la zero, și foarte disponibil, o nouă aventură. Cleiul heterosexual m-a prins, oare, într-atât încât să nu mai pot călători fără să târăsc după mine o întreagă suită?

Ca pentru a-mi ilustra gândurile, doi călăreți tropăiau ieșindu-mi în cale. O recunosc pe Fabienne cu grăjdărița ei, a cărei față umflată ar putea să înspăimânte până și caii. Se oprește drept înaintea mea și îmi face un semn cu cravașa, care se poate interpreta, după bunul plac, ca o amenințare sau ca un salut.

— Am trimis o echipă la Cârciuma Măgarului să taie sârma ghimpată, zice ea. Veniți și dumneavoastră?

Fac semn că nu, cu un aer înțepat, căci nu-mi plac manierele ei de moșiereasă. Sau, poate, sunt jignit doar fiindcă am fost interpelat de cineva călare pe cal, în timp ce eu sunt pe jos? E ceva și din asta, cu siguranță, dar e, mai ales, faptul de a avea dintr-odată cu o femeie un gen de relații cu totul nou, destul de tulburătoare pentru mine.

La colegiu ni se întâmpla să vorbim despre fete, între noi, Floretele. Schimbam informații fantastice despre anatomia lor. Că burta lor mutilată de la natură se termină printr-un simplu triunghi păros, fără un sex vizibil, asta știam, bineînțeles, și această urâțenie dezolantă justifica îndestul indiferența noastră în ceea ce le privea. Nici sânii, de care colegii noștri heterosexuali făceau atâta caz, nu le dădeau mai mult farmec în ochii noștri. Admiram prea mult mușchii pectorali ai bărbatului, care formează grinda principală deasupra golului cutiei toracice și care sunt motorul, sursa dinamică a celui mai frumos gest care poate exista — acela de a strânge, de a îmbrățișa —, pentru ca pieptul feminin să nu ni se pară o caricatură fleșcăită. Dar curiozitatea noastră se anima și imaginația lucra intens, când ni se spunea că sexul acesta, a cărui inferioritate o deplângeam, era mai complicat decât părea, cu o arhitectură în care două perechi de buze — două mari, două mici — ale unor guri verticale suprapuse se deschid ca petalele unei flori. Și apoi, era vorba despre niște trompe — de două trompe — numai bune să-i intrige pe adoratorii lui Ganesha, dar bine îngropate, ascunse, inaccesibile. Și ce dacă! Toate acestea țineau pentru noi de domeniul exotismului, și neamul femeiesc ne intriga fără să ne rețină atenția prea mult timp, oricum, nu mai mult decât tribul bororos din Brazilia sau hotentoții din sud-vestul african.

Dar iată că, pe această câmpie roanneză, o femeie își permite să înnoade cu mine un dialog al cărui ton, de o familiaritate insolentă, mă înțeapă, cu amestecul lui de atracție și iritare. Enervarea mea crește cu atât mai mult cu cât efectul pe care mi-l provoacă este, desigur, ceva calculat și intenționat din partea ei. Mă simt manipulat.

Iată la stânga mea clădirile de la Minardière care anunță deja ținutul forezian, cu acoperișurile lor înalte cu două rigole, acoperite cu plăci de șist și cu hornurile uriașe, însoțite fiecare de temelia lui de piatră, ca niște copii lipiți de trupul mamei. Sam se grăbește, interesat de tot ceea ce miroase a fermă. Își manifestă graba țopăind numai pe laba stângă din spate, o mică mișcare care-i

dă mersului o eleganță comică. De ce să mint, eu însumi sunt atras de aceste mari așezări harnice și roditoare, unde oameni și animale, uniți în aceeași căldură, produc în devălmășie urmași și cereale. Mersul stelelor, hora anotimpurilor, scurgerea zilelor și a lucrărilor agricole, ciclurile menstruale, fătarea de pui și travaliul, nașterile și morțile — sunt tot atâtea rotițe ale aceluiași mare orologiu, al cărui tic-tac probabil că e cât se poate de liniștitor, cât se poate de reconfortant de-a lungul întregii vieți. În timp ce eu, scormonind în munți de gunoaie și azvârlindu-mi sămânța băieților, sunt destinat unor gesturi sterile, unui prezent fără trecut și fără viitor, unui etern prezent pustiu și fără anotimpuri...

Sam, care s-a băgat sub poarta ogrăzii, revine cu burta la pământ, urmărit de doi dulăi oribili urlând de ură și de turbare. Se lipește de mine și dulăii se opresc și ei la o distanță respectuoasă, lătrând în continuare. Instinctul îi previne, desigur, că Fleurette are niște farmece misterioase a căror atingere, chiar ușoară, la inimă sau între ochi, ar fi neiertătoare. Vino, Sam dragă, vino, prietene, învață o dată pentru totdeauna că între acești indivizi statornici și noi, trecătorii, nu pot să existe decât raporturi de forță, uneori, stări de echilibru — instabile și sub amenințare —, dar pace și, mai mult chiar, iubire, asta niciodată!

Fac un ocol spre sud și mă hotărăsc să mă întorc pe la Cârciuma Măgarului, unde Fabienne și echipa ei lucrează, probabil, la curățarea gropii de acel desiș de fier de care e plină. E o muncă aspră care mă face curios, deși sunt ușurat că nu sunt responsabil de ea. Ciudată, Fabienne asta! Oare care o fi fost cuvântul acela profund pe care l-a folosit vorbind despre gunoaie? A, da! „Când te gândești la moliciunea gunoaielor!“, a suspinat ea. A dracului femeiușcă! Această moliciune a întinselor câmpuri albe, cu văi și dealuri blânde, unde zboară hârtiile și planează și freamătă la cel mai mic suflu de vânt, ca niște păsări imateriale, solul acesta fraged care-ți înghite pașii, fără a păstra nicio urmă — credeam că e secretul meu. A avut ea ochi să vadă asta! O fi înțeles, oare, și faptul că era vorba de o civilizație destrămată, redusă la elementele ei primare, ale căror relații funcționale între ele, dar și cu oamenii, au fost rupte? Că e păstrătorul vieții cotidiene actuale, alcătuit din obiecte inutilizabile și, în consecință, ridicate la un fel de absolut? Un șantier de săpături arheologice, dar unul foarte aparte, pentru că e vorba de o arheologie a prezentului, având, deci, o legătură de filiație imediată cu civilizația de azi? O societate se definește prin ceea ce aruncă — și care devine îndată ceva absolut —, în special, homosexuali

și resturi menajere. Îl văd iar pe micul grăjdar pe care Fabienne îl biciuia cu o furie atât de încântătoare. Sunt sigur că e o fată, nu se poate să mă înșele instinctul. Să aibă Fabienne o sensibilitate pentru gunoaie pentru că e lesbiană? Așa s-ar părea. Dar nu pot să-mi înving imensul scepticism în privința homosexualității feminine. Ca să mă exprim în termeni de algebră:

homosexualitatea masculină:
1 + 1 = 2 (dragoste)
heterosexualitate:
1 + 0 = 10 (fecunditate)
homosexualitate feminină:
0 + 0 = 0 (neant)

Intactă, enormă, eternă, Sodoma contemplă de sus plăpânda ei imitație. Cred că din combinarea a două elemente nule nu poate ieși nimic.

Sub pașii mei, drumeagul asfaltat care duce la Renaison și la Saint-Haon răsună ferm și tare. Sam, care probabil a obosit, nu se mai zbenguie pe taluzuri. Pășește mărunt pe lângă mine, cu capul în jos. Dar îl văd cum se însuflețește tot mai mult, căci ne apropiem de Cârciuma Măgarului, unde se agită un grup de oameni, de macaragii de-ai mei, fără îndoială, aduși la lucru de un camion așezat la marginea drumului. Nu numai statura lor arată cât e de mare grămada de sârmă ghimpată, dar și munca migăloasă pe care o face fiecare, înarmat cu o foarfecă specială, dă seamă de amploarea acțiunii în care sunt prinși. Le vor trebui trei săptămâni pe puțin ca să taie și să evacueze această uriașă perucă ruginită și țepoasă. Metoda lor de lucru mă intrigă. În loc să taie metodic, începând de la margini, îi văd pe fiecare croindu-și câte un drum individual, un fel de tunel, prin care înaintează în adâncimea masei ghimpoase spre centru. Parcă nu i-ar interesa atât să golească văgăuna, cât să o exploreze în toate direcțiile și să găsească ceva care s-ar fi pierdut sau s-ar fi ascuns în ea. Îmi amintesc atunci de repeziciunea cu care Fabienne mi-a respins oferta de a face eu treaba asta, cu una dintre echipele mele. A fost de ajuns ca să se trezească în mine tot felul de visuri copilărești despre comori ascunse, apărate de obstacole teribile și poetice. Hățișul ruginit capătă deodată un farmec sumbru. Fusese un spectacol chiar și agonia crudă a bietului cal prins în capcana sârmei ghimpate, ca o muscă în plasa unui păianjen uriaș. Iată acum că niște omuleți cu degete tăioase transformă această pădure galvanizată într-un mușuroi de cârtiță, dar e

un mușuroi pe dos, nu întunecos, ascuns în pământ și moale, ci unul luminos, aerian și feroce. Eu sunt de-ai lor. Le simt spaima. Știu că înaintează prin aceste galerii de fier cu inima și cu fesele strânse, cu părul ridicat măciucă și cu părul pubian zburlit, întrebându-se dacă aceste fălci, cu mii și mii de colți ruginiți, nu se vor închide peste ei, așa cum au făcut-o acum câteva zile cu acel cal, cum au făcut-o mereu, fiindcă, pe măsură ce înaintează, găsesc resturi dezmembrate de câini, de pisici, de bursuci — unul dintre oameni tocmai strigă că a dat peste un mistreț pe jumătate îngropat în fundul mocirlos al văgăunii —, în cea mai mare parte atât de împrăștiate și descompuse, încât au devenit de nerecunoscut, fâșii de blană de care mai atârnă câteva oscioare.

Fabienne e acolo, bineînțeles, tot în pantaloni și cizme de călărie, și lângă ea nelipsitul ei rândaș mititel, a cărui față tumefiată și învinețită aduce a mască de clovn. Mă salută cu o mișcare a bărbiei.

— Ce anume căutați înăuntru?

Nu mi-am putut reține această întrebare, dar îmi dau seama pe dată că nu are nicio șansă de a primi un răspuns. Fabienne n-are azi cravașă. Se joacă cu vârfurile degetelor cu o forfecuță de argint, o adevărată bijuterie pentru doamne — pentru doamne de un anume fel, bineînțeles.

— Dacă vreți să aflați, veniți după mine! îmi zice ea. Și se îndreaptă spre rugul de sârme, pătrunde într-o galerie atât de adâncă, încât omul care a tăiat-o nu se mai vede.

Nu, n-am să o urmez. Aceste locuri îmi inspiră mai mult decât neplăcere, o adevărată repulsie. Mă îndrept spre Terres Colombar, unde mă așteaptă vechea mea Panhard, urmat de Sam, care acum pare dornic să ne întoarcem.

*

Bineînțeles că la hotel nu se vorbea decât de Cârciuma Măgarului și am înregistrat imediat mai multe dezertări printre oamenii care lucrau la Gaura Diavolului. Dacă va fi cazul, îi voi face Fabiennei observație că îmi corupe lucrătorii, dar, de obicei, mâna noastră de lucru e atât de instabilă, încât voi face reproșurile mai degrabă cu ironie decât cu supărare. De fapt, curiozitatea și speranța de a face nu știu ce descoperiri grozave atrag oamenii spre acest șantier deosebit de respingător. Aș fi surprins ca asta să dureze mult și ca oamenii să nu se adune, în scurtă vreme, din nou, la Gaura Diavolului. Nu a trebuit să intervin pentru a-i reține pe Eustache și Daniel, care au rămas foarte docili la posturilor lor de „spintecători“, surzi în aparență la cântecul de sirenă al

Cârciumii. Asta, din fericire, căci dezertarea lor m-ar fi pus într-o situație chinuitoare. Nu că m-ar face să pierd favorurile lui Eustache, nici apropierea lui Daniel — căci aici am ajuns, la favorurile prăzii și apropierea de prada-prăzii —, dar aș fi fost silit să nu-i mai plătesc pentru munca lor, și nu pot să-mi imaginez fără neplăcere nici posibilitatea de a-i plăti pentru altceva, și nici aceea de a nu le da nimic. Cazul lui Daniel este deosebit de delicat, căci, la drept vorbind, nu lui — un simplu argat —, ci mamei sale îi dau banii, și dacă e o plăcere să plătești un băiat, aceea de a-l plăti direct părinților lui îți dă o senzație de o rară calitate.

Pe scurt, nu mișcă în front nici unul, nici altul, iar eu rămân ca mai înainte prins ca într-un sandvici, între pradă și prada prăzii. Uneori, mă duc la etajul doi. Ușa de la camera lui Eustache nu e niciodată încuiată. Îl găsesc culcat, gol, dar cu cearșaful tras până la piept. De cele mai multe ori, nici nu cer mai mult, căci printr-un capriciu al poftelor mele, doar brațele lui mă excită în continuare. Niciodată n-am atins o carne mai plină, mai generoasă și, în același timp, mai bine stăpânită, mai bine supusă imperativului forței. Nici un gram din făina asta supraabundentă nu e risipit în van (în timp ce trupul femeii, de îndată ce nu mai e slab și arid, se pierde în niște turbulențe care se transformă repede în debandadă). Mai întâi, cuminți de-a lungul trupului, brațele lui fac două torsade groase de carne lăptoasă, ancorate în masa ovală a deltoizilor. Dar imediat le ridică deasupra capului, arcuindu-le, și atunci, ce schimbare! E ca o cortină care se ridică. Mușchii pectorali trași în sus își pierd rotunjimea și devin niște cabluri puternic sudate de toracele rezonant și spân. Fața interioară a brațelor, încă și mai albă, își trădează fragilitatea și devine granuloasă în preajma subsuorilor, a căror blăniță ușoară, îmbătătoare, evocă plăcut gravitatea insondabilă și păcătoasă a pădurii pubiene. De fapt, brațul este un mic picior îngăduit, puțin strâmb și cam osos, dar mai elocvent și mai ironic decât piciorul, datorită, desigur, proximității capului. Numai că pentru a se exprima inteligibil, trebuie ca restul corpului să fie acoperit, și asta îmi impune comportamentul față de Eustache. Căci dacă dezgolesc acest tors, acest abdomen, aceste șolduri, cartografia — în același timp simplă și infinită în contraste a sexului și șoldurilor, a rădăcinii coapselor și a perineului care le desparte —, concertul care se ridică dintr-un ansamblu atât de puternic și atât de divers înăbușă duetul grațios, dar, prin comparație, puțin firav, al brațelor, oricât de groase ar fi ele.

Cât despre Daniel... Inutil să mă prefac, mă înduioșează. Pasiunea miloasă pe care mi-o inspiră îl îmblânzește, îl înmoaie pe singuraticul înrăit, călit numai în flacăra dorinței, flexibil, dar de neatins, inoxidabil, care eram eu, asemenea micuței mele Fleurette. Dragostea = dorință + tandrețe, și forța ei, sănătatea ei se află în intimitatea fuziunii acestor două elemente. Dar mai întâi, Eustache culege pentru el cea mai mare parte a dorinței mele. Cât despre tandrețea pe care mi-o inspiră Daniel, ea aparține unei varietăți aparte, tandrețea-milă, ce se combină greu cu dorința, care, cu siguranță, e chiar cât se poate de refractară la această alianță. Iată-mă, deci, pornit pe un drum greșit sau, mai precis, pornit către o destinație necunoscută. Situația are, oricum, meritul de a fi inedită.

*

Daniel. Intrarea lui oficială în viața mea a avut loc acum trei zile. Tocmai îi plătisem mamei sale luna lui de muncă. El fusese martorul operației și rămăsese fermecat. Va trebui să-l dezvăț de fascinația asta prostească pe care o au banii asupra lui. Până atunci, profit de ea, căci, fără îndoială, în ochii lui, eu sunt imaginea banilor. Va trebui... va trebui... Avem de făcut o bucățică de drum împreună, sau chiar mai mult, un drum lung, asta destinul va hotărî. Dar e de ajuns ca să fac tot felul de proiecte pentru el. O mulțime de proiecte și de bucurii. Am douăzeci de ani și viața abia începe! Frumoasa mea dragoste nou-nouță este o mină de aur pe care o vom exploata împreună. Pentru început, l-am adus la Terminus. Vreau ca el să fie singurul dintre macaragii care să descopere cealaltă față a vieții mele, aceea a domnului Surin. El, desigur, cunoștea Terminus, pe dinafară, ca pe hotelul cel mai grozav al urbei. A intrat pătruns de respect. Prin înălțimea tavanului și covorul de pe jos, camera l-a dat gata. L-am făcut să se apropie de fereastra care dă spre piața gării. Firma de neon a hotelului arunca pe fața lui o lumină roșiatică. Am întins mâna spre ceafa lui, apoi, ușurel, i-am descheiat gulerul cămășii. Tremuram de fericire, căci era primul meu gest de posesiune. Fragilitatea copilărească a gâtului. Va trebui să-l dezvăț de nelipsitul maiou de corp, dar cunosc de mult acest avatar popular al brâului de lână țărănesc. Degetele mi se încurcă într-un lănțișor de aur de care este agățată o iconiță a Maicii Domnului. Se vede că a uitat de această pioasă relicvă a copilăriei, ca și câinele care, după ce se luptă cu furie să scape de zgarda care i-a fost pusă, o uită la gât pentru tot restul vieții. O uitase la gât, medalia lui virginală, dar eu, Alexandre Surin, dandy al gunoaielor, am

încasat drept în stomac acest lucru curat și secret, și patima mea plină de milă a început din nou să-mi ardă ochii. I-am încheiat cămașa și i-am pus la loc cravata, un cordon pătat de grăsime și incolor. Va trebui să-i cumpăr cravate. Va trebui... va trebui...

*

Un strigăt s-a ridicat din mijlocul muntelui de fier ruginit exact la ora 17.10 în această zi de marți, 15 iunie. Recuperându-mi, așa cum prevăzusem, aproape toți dezertorii, am trecut, deci, pe la Cârciuma Măgarului, să văd unde ajunseseră cu lucrările de curățare. Nu mai era decât o mână de oameni care tăiau sârma cu cleștii, fără metodă sau convingere, și mușuroiul „luminos, aerian și feroce“ nu părea deloc atins de lucrările efectuate până atunci. Am mai avut timp să-l zăresc pe micul rândaș care ținea de hățuri doi cai, și am tras concluzia că Fabienne trebuia să fie prin preajmă. Atunci a răsunat strigătul, un muget de durere și mânie, o jelanie furioasă, vehementă, plină de amenințări ucigașe. Și aproape imediat am văzut un om ieșind în fugă, țâșnind din tunelurile tăiate în țesătura de spini, un om care alerga, urlând mereu și ținându-și mâna pe tâmpla stângă. L-am recunoscut pe Briffaut și, fără îndoială, m-a recunoscut și el, căci se năpusti înspre mine.

— Urechea mea, urechea mea! mugea el. Mi-a tăiat urechea!

Și și-a întins spre mine mâna stângă înmănușată în sânge. Dar nu mâna m-a impresionat, ci acest cap nou, dezechilibrat de lipsa unei urechi, încât te întrebai, ca într-un coșmar, dacă îl vezi din față sau din profil.

N-am întârziat prea mult în preajma acestui nebun bătrân, pe jumătate amețit. L-am lăsat cu gemetele lui, și am alergat spre văgăună. M-am înfundat în galeria din care ieșise el. Spre surpriza mea, mă găseam într-un labirint destul de complicat de-ți era teamă că te-ai putea rătăci. O teamă fără rost, de bună seamă, căci rugul de sârmă ghimpată nu era nemăsurat de mare, dar impresia de ferocitate amenințătoare care emana din aceste mii și mii de gheare în care te simțeai îngropat era înfricoșătoare pentru mulți. Am mers, m-am întors, iar am mers, iar m-am întors, și am dat nas în nas cu Fabienne. Nu se mișca, nu surâdea, dar am avut impresia că citesc o expresie de triumf pe fața ei rotundă și plină. Am privit în jos spre mâinile ei. Erau amândouă stropite de sânge. În dreapta ținea încă forfecuța de argint pe care i-o văzusem la ultima noastră întâlnire. Și-a ridicat stânga și a deschis-o spre mine: am văzut doi cercei, două perle filipineze montate pe clipsuri. S-a dat deoparte ca să-mi arate

solul pe care stătea. Mai întâi am zărit o fâșie de carne roșie și chircită și m-am gândit la urechea lui Briffaut. Dar asta încă nu era nimic. Uitându-mă mai bine, am deslușit o formă omenească pe jumătate îngropată în noroiul moale. Un cap de mort acoperit cu o zdreanță de pălărie rânjea cu toți dinții în mijlocul bulgărilor de pământ răscoliți.

— Nu mă îndoiam că Crochemaure trebuia să se afle aici cu una dintre perle, mi-a explicat Fabienne. Surpriza a fost când am văzut-o sosind pe cealaltă la urechea lui Briffaut. Curioasă întâlnire, nu-i așa?

Își regăsise tonul de ironie mondenă, care mi s-a părut că suna deosebit de lugubru în acele împrejurări.

Nu voiam nici să mai văd, nici să aud nimic în plus. Fără o vorbă, i-am întors spatele Fabiennei și am ieșit din labirint. Nu se pot face decât presupuneri cu privire la faptele petrecute aici cu un sfert de secol în urmă, dar piesele de puzzle se potrivesc destul de bine. Pe atunci, Cârciuma Măgarului era înfloritoare și servea ca loc bază al peticarilor și vagabonzilor de pe aceste meleaguri blestemate. Aici s-au întâlnit pentru ultima oară Briffaut și Crochemaure, ca să negocieze între ei, fiecare cu perla lui. Se poate presupune că, în lipsă de alte argumente, s-au hotărât să le joace la zaruri sau cărți. Jocul a degenerat în ceartă și cearta în luptă cu cuțitul. Se pare că, la data aceea, Briffaut și-a doftoricit o mare tăietură pe burtă și a stat câteva săptămâni imobilizat. Se poate admite că, rănit la rândul său, Crochemaure a plecat de la cârciumă, s-a rătăcit în plină noapte prin ierburile înalte și a murit în fundul văgăunii mlăștinoase. Puțin după asta, au fost răsturnate deasupra tonele de sârmă ghimpată. Atunci când, refăcut, Briffaut a venit să se învârtă pe acolo în căutarea cadavrului și a perlei, a avut neplăcuta surpriză să găsească încâlcitura asta de fier, așezată deasupra vechiului său adversar, ca un monument funerar demn de el. A așteptat o ocazie, a uitat, apoi și-a adus aminte pe neașteptate de perlă, văzându-i pe oamenii Fabiennei croindu-și coridoare prin acest hățiș. Afacerea cerceilor revenea la viață, și Alleluia a părut să se supună acestei reînvieri reluându-și acuzațiile la adresa lui. Briffaut supraveghea pătimaș progresul despăduririi de fiarele ruginite din văgăună. Trebuia să ajungă primul la rămășițele lui Crochemaure. A fost al doilea, în plus, și-a lăsat acolo, în același timp, și urechea, și perla pe care o purta...

*

El are un lănțișor de aur cu un medalion cu Sfânta Fecioară în jurul gâtului. Are, de asemenea, pe inelarul stâng un inel gros de aluminiu cu un cap de mort. Astea sunt cele două bijuterii ale lui. Nu trebuie să mă ating de ele. În schimb, trebuie să mă gândesc să-l îmbrac. Măcar pentru a-l putea dezbrăca mai ușor apoi. Cum? Problemă delicată, excitantă, delicioasă. Prudența, pacea, înțelepciunea mi-ar dicta să-l șterg din viața mea, să trec peste asta, să fac din el o umbră cenușie ascunsă în urma mea. Îmi repugnă. Îmi repugnă să-l acopăr de veșminte diametral opuse celor pe care le port eu. Aș vrea să-mi semene, chiar în genul meu „rău". Daniel va fi un dandy, ca mine.

Ca mine? De ce nu *exact* ca mine? Copia mea identică? Cu cât mă gândesc mai mult la ideea asta, cu atât îmi place mai mult. În felul acesta voi lovi în plin mitocănimea care rânjește, le voi înghețа rânjetul pe buze și-l voi preface în stupoare, voi trezi chiar în creierul lor obtuz vagi ipoteze de fraternitate, de paternitate...

Fraternitate, paternitate? Ce înțepătură bizară în inimă! Am ajuns, din neatenție, să ating chiar buba ulceroasă a „micii mele mâhniri". Și în lumina fulgurantă a acestei scurte dureri, mă întreb dacă mila care mă îndreaptă către Daniel nu este cumva un avatar al micii mele mâhniri, adică al compătimirii pe care mi-o trezește băiețașul orfan, părăsit de mama lui. Narcis se apleacă peste chipul lui în apă și își plânge de milă.

M-am gândit întotdeauna că fiecare bărbat, fiecare femeie simte seara o mare oboseală de a trăi, de a exista (a exista, *sistere ex*, a fi așezat în afară), de a se fi născut și pentru a se consola de toate ceasurile de zgomot, și de curenți de aer, încearcă să se nască pe dos, să se *deznască*. Dar cum să mă întorc în pântecele mamei, pe care l-am părăsit cu atâta timp în urmă? Având întotdeauna cu sine o falsă mamă, o pseudomamă în formă de pat (asemeni acelor păpuși de cauciuc gonflabile pe care le folosesc marinarii în călătoriile lungi ca să-și păcălească abstinența silită). Să faci liniște și întuneric, să te strecori între cearșafuri, gol, să iei o poziție ghemuită, la căldură și moliciune, asta înseamnă să faci pe fetusul. Dorm. Nu sunt acasă pentru nimeni. Desigur, pentru că nici nu sunt încă născut! Iată pentru ce este logic să dormi într-o cameră încuiată, într-o atmosferă închisă. Fereastra deschisă e bună în timpul zilei, dimineața, pentru efortul muscular care necesită schimburi energetice active. Noaptea, schimburile energetice trebuie reduse cât mai mult posibil. Pentru că fetusul nu respiră, și cel care doarme trebuie să respire cât mai puțin. O atmosferă grea și maternă, de grajd în timpul iernii, iată ce-i convine cel mai bine.

Astfel, Daniel al meu, gol ca în ziua nașterii, se va deznaște strecurându-se în patul meu uriaș. Și acolo, ce va găsi? Pe mine, evident, la fel de gol ca și el. Ne vom înlănțui. Mitocănimea heterosexuală își imaginează niște penetrări obligatorii, o mecanică orificială imitând fecundările sale. Vai de capul vostru de viermi! La noi, totul este posibil, nimic nu e necesar. În opoziție cu iubirile voastre prizoniere găurii reproducătoare, iubirile noastre sunt câmpul tuturor inovațiilor, al tuturor invențiilor, al tuturor descoperirilor. Penisurile noastre încordate și curbate ca lamele de sabie se încrucișează, se ciocnesc, se ascut unul de altul. Mai este nevoie să precizez că scrima pe care o practic încă din adolescență nu are altă justificare decât aceea de a evoca acest dialog viril? Este echivalentul dansului heterosexual. La cincisprezece ani, am mers în sala de arme așa cum frații mei merseseră, la aceeași vârstă, la balul de sâmbătă seara. Pentru fiecare, finalizările sale simbolice. Nu le-am invidiat niciodată plăcerile populare. Ei n-au încercat niciodată să înțeleagă sensul asalturilor noastre fraterne.

Fraterne. Marele cuvânt a căzut, pur și simplu, din pana mea. Fiindcă, dacă patul este pântecele matern, omul care vine, deznăscându-se, să mă întâlnească acolo, nu poate fi decât fratele meu. Fratele geamăn, se înțelege. Și chiar acesta este și sensul profund al dragostei mele pentru Daniel, epurată prin brațele lui Eustache, înduioșată de mica mea tristețe.

Despre Iacob și Esau, gemenii rivali, Sfinta Scriptură ne spune că se băteau încă din sânul mamei lor. Ea adaugă că Esau, venind pe lume primul, fratele său îl ținea de călcâi. Ce să crezi altceva, decât că voia să-l împiedice să iasă din limburile materne, unde trăiau înlănțuiți? Aceste mișcări ale fetusului dublu — pe care mi le imaginez lente, visătoare, irezistibile, la jumătatea drumului între creșterea vegetală și tractul visceral —, de ce să le interpretăm ca pe o luptă? Nu se poate să vedem în ele mai degrabă viața dulce și mângâietoare a cuplului gemelar?

Micul meu Daniel, când te vei deznaște la pieptul meu, când ne vom duela în săbii împreună, când ne vom cunoaște reciproc, cu acea complicitate minunată pe care ți-o dă conștiința atavică, imemorială și înnăscută a sexului celuilalt — contrariul infernului heterosexual, unde fiecare este *terra incognita* pentru celălalt —, tu nu vei fi amantul meu — cuvânt grotesc, care pute a cuplu heterosexual —, nu vei fi nici măcar fratele meu mai mic, vei fi eu însumi și, în această stare de echilibru aerian a cuplului identitar, vom pluti la bordul marelui nostru vas matern, alb, în care e întuneric.

Iată-mă foarte departe de proiectele mele vestimentare. Nu mai departe, totuși, decât ziua de noapte. Căci, dacă noaptea vom cumineca în pântecele mamei noastre, ziua, Daniel, purtând vesta mea brodată — cu cele șase buzunărele goale însă, cum se cuvine unei făpturi tinere, fără o vocație definită — și pantalonii mei de nanchin, va intra la braț cu mine în restaurant sau în hotel, asemenea unei sosii bizare, despărțită de original printr-o generație bătută pe muchie, fiu-geamăn, eu însumi cu treizeci de ani mai tânăr, naiv și fraged, neîndemânatic, dezarmat, gata de a primi orice lovitură. Dar îi voi fi aproape, în timp ce acum treizeci de ani eu nu aveam pe nimeni, înaintam fără călăuză, fără protector, în câmpurile erotice pline de capcane și ambuscade.

*

Le învârt în palmă pe cele două frumoase filipineze, cu textura atât de luminoasă de parcă o luminiță fosforescentă ar rătăci peste burtica lor irizată. Nu era, oare, normal ca ele să-și sfârșească strania aventură în urechile unui dandy al gunoaielor, aceste surori gemene, simbol al cuplului absolut? Dar ce peripeții grotești pentru a ajunge aici!

Totul a început săptămâna trecută în timp ce supravegheam cele două buldozere care nivelează suprafața a ceea ce a fost Gaura Diavolului. Această suprafață este acum așa de frumoasă, așa de netedă, așa de fin cernută, bine nivelată și tare — o adevărată capodoperă de depozit controlat, capodopera mea —, încât întreg consiliul municipal venit să inspecteze efectuarea lucrărilor n-a putut să-și ascundă entuziasmul și a hotărât în unanimitate să nu se oprească din drum, ci să voteze noi credite pentru a construi pe acest amplasament un stadion municipal, cu tribune acoperite și vestiare cu încălzire. Eu mă țineam deoparte, luând niște aere de modestie în fața acestei adunături de mici comercianți, care își atribuiau pe întrecute meritele pentru noul stadion. Am reacționat cu o răceală polară la entuziasmul lor, sugerând cu timiditate că poate ar fi bine să dea noului stadion numele Surin și, în fața minei lor înghețate subit, amintindu-mi că pentru macaragii, mai ales, eram domnul Alexandre, am adăugat că, probabil, și Alexandre ar fi un nume suficient de bun, ducând cu gândul vag la marele cuceritor macedonean și la o serie de țari ruși. Eu mă distram, bineînțeles, căci nimic nu-mi este mai străin decât ideea de a face pe vedeta într-o societate hetero, cu toate că amintirea stadionului Leo Lagrange din Vincennes și a unui anume ciorchine de tineri cu

coapse goale, săvârșind un rit nupțial în jurul unui ou de piele, îmi era destul de dragă și îmi stârnea simpatia pentru aceste locuri de recreație virilă.

Asemenea unui coafor care mai dă ultima oară cu pieptenele prin părul pe care tocmai l-a aranjat și l-a netezit, am lăsat buldozerele mele să mai treacă o dată peste arena impecabilă a Găurii, când l-am recunoscut pe micul grăjdar al Fabiennei care se apropia în galop. S-a oprit la trei metri, cu o rigoare militărească, și, ca o ștafetă aducând un ordin de la marele cartier general unui avanpost, mi-a strigat cu o voce clară:

— Domnișoara Fabienne dă vineri seara o recepție la Castel. Sunteți invitat în mod cordial.

Calul său nerăbdător s-a întors pe picioarele dinapoi și, înainte de a o lua la goană, ea a adăugat această precizare stupefiantă:

— Este în onoarea logodnei sale!

Grozavă, Fabienne asta! A reușit din nou să mă uimească! Iată, deci, unde duc iubirile lesbiene! Nu aveam eu dreptate să suspectez a priori această maimuțăreală a iubirilor masculine? Logodită! Mi-am amintit atunci că nu o mai văzusem după povestea cu urechea tăiată, și că în lumea macaragiilor se șoptea despre o boală cam misterioasă care o reținea la castel. Mai întâi, mă gândisem cu naivitate că poate scena cu Briffaut, în ciuda deznodământului ei victorios, îi zdruncinase sensibilitatea, și înclinam acum să cred — tot atât de naiv — că perspectiva acestei logodne, consimțită, desigur, sub presiuni financiare, era ceea ce o tulbura. Azi mă condamn pentru graba cu care am judecat totul. Știu prea bine că am asupra femeilor o viziune grosolană, rece și superficială, dar aș fi putut să-mi dau seama că recuperarea perlelor filipineze putea să fi rezolvat aceste probleme financiare. Cât despre boală, aveam să descopăr despre ce era vorba în niște împrejurări aproape de necrezut, și aveam să aflu și că ea era mult mai apropiată de vocația mea de gunoier decât de romanticele leșinuri ale sexului frumos.

Unul dintre principiile mele vestimentare este de a fi totdeauna atât de îngrijit îmbrăcat, în orice zi obișnuită, încât să nu mai am nimic de adăugat pentru a lua parte la o recepție. Este singurul mod de a evita găteala de duminică a josnicilor heterosexuali. Nu am nici frac, nici smoching, las aceste livrele pentru chelneri și dansatorii profesioniști, și nimeni nu s-ar gândi în saloanele cele mai oficiale să mă critice, căci ar însemna să-mi ceară să fiu *mai puțin* distins. Așadar, cu pantalonii mei obișnuiți de nanchin, cu haina brodată, lavaliera și mai ales cu vesta de mătase cu cele șase buzunarele garnisite fiecare

cu medalionul lui cu gunoi — adică, exact așa cum sunt văzut de șase luni încoace pe maidanele roanneze de gunoi —, așa m-am prezentat la castelul Saint-Haon, vineri 7 iulie, pentru a sărbători logodna contesei Fabienne.

Cu toate că eram pregătit, apariția ei în chip de tânără domnișoară din lumea bună, proaspăt coafată, îmbrăcată în mătase, în pantofi cu tocuri înalte, m-a făcut praf și mi-au trebuit câteva secunde ca să-mi recapăt glasul. Ea și-a dat seama, bineînțeles, și mi-a spus, în timp ce mă înclinam către mâna ei:

— Noroc că mi-am pus cerceii, altfel, mă îndoiesc că m-ați fi recunoscut!

În orice caz, această stupoare nu m-a părăsit nici în ceea ce o privea pe micuța ei însoțitoare, pe care mi-a prezentat-o numai cu prenumele:

— O cunoașteți pe Eva, desigur.

Să fie acesta micul grăjdar? Probabil. Nu-s foarte sigur. Ar trebui să admit că fețișoara i s-a vindecat cu o viteză miraculoasă, ceea ce nu-i imposibil la vârsta ei. Abia ce am văzut-o săptămâna trecută, când mi-a lansat invitația din partea Fabiennei de sus, de pe cal. Mă salută cu ochii în jos, cu o plecăciune de fetiță. Apoi, ele mă abandonează în saloanele castelului, ca pe un pește exotic într-un heleșteu cu crapi. Faună de moșieri provinciali, într-adevăr, tipic locală. În afară de servitorii în pantaloni *à la française*, jiletcă roșie și redingotă albastră, toată lumea bună se întrece în cenușiu. Discreție? Mai mult decât atât: nihilism. A nimeri culoarea exactă a ceții, a prafului, a jegului, pentru a trece cât mai neobservat. Regula de fier a esteticii păduchilor de lemn domnește aici. Heterosexualul lasă în sarcina femeilor orice preocupare pentru eleganță, orice îndrăzneală vestimentară, orice invenție în privința ținutei. Sexul, fiind la ei în întregime supus unor scopuri utilitare, nu-și poate îndeplini funcția esențială, care este aceea de a transfigura, de a exalta, de a slăvi, de a preamări. Înaintez printre grupurile de invitați, umflându-mă în pene în sinea mea. Păcat că am lăsat-o pe Fleurette la vestiar. Nu avea, oare, și Ludovic al XIV-lea un baston, când se plimba fălos printre curtezani în Galeria Oglinzilor? Apropo de oglinzi, iată chiar aici una care strânge în apele ei punctate de pete anfilada saloanelor. Ce frumos sunt! Fazan auriu în mijlocul unui cârd de bibilici cenușii, nu sunt eu, oare, singurul mascul între aceste orătănii? Într-o nișă, probabil, un fost alcov, fusese așezat un podium pe care șase muzicieni își acordează instrumentele. E adevărat că e bal în seara asta la castel. Balul de logodnă al domnișoarei Fabienne de Ribeauvillé cu... cu cine, oare? Agăț, la întâmplare, o bibilică și, pe un ton confidențial, o întreb unde e logodnicul și dacă nu mă poate prezenta. Bibilica se bâlbâie, își revine, se înalță pe vârfuri încercând să

vadă peste mulțime. În fine, zărește bufetul și se străduiește să mă conducă într-acolo. Iată-ne în fața unui tânăr gras, rotunjor și moale ca un panariţiu. Are părul frizat cu fierul și aș putea să jur că e fardat. Chiar de la început, percep radiațiile negative ale unei antipatii viguroase. Prezentări. Se numește Alexis de Bastie d'Urfé. Îl măsor din ochi. Veche nobilime foreziană. Castel istoric pe malul râului Lignon, afluent al Loarei. Dar memoria mea face un salt mai mare, și una dintre rarele mele amintiri școlare ies la iveală. Honoré d'Urfé, autorul primului roman prețios francez, *L'Astrée*. Cum se numea ciobănașul în dantele care murea de amor pentru Astrée? Céladon! Da, sigur că da! Și imediat regăsesc antipatia instinctivă pe care mi-o inspira, școlar fiind, acest maimuțoi parfumat, această *tante* pentru femei — culmea! — și îmi dau seama că e aceeași antipatie de acum, cea pe care mi-o inspiră Alexis de Bastie d'Urfé. Eu, care nu deschid niciodată o carte și mă doare în cot de literatură, sunt uimit și amuzat de această ciocnire a imaginarului cu realul. Schimbăm din vârful buzelor câteva cuvinte. Cred că trebuie să-l felicit pentru logodnă. Fabienne este atât de frumoasă, atât de puternică! Mă contrazice cu o grimasă scârbită. Tocmai că nu, ea nu se simte bine de ceva timp. Dar, mă rog, trebuie să se căsătorească luna viitoare și imediat vor pleca într-un voiaj de nuntă prelungit, care va fi, speră el, vindecător. Fabienne nu are decât de câștigat îndepărtându-se de această regiune, a cărei climă și mai ales ai cărei oameni lui nu-i convin, unde întreține niște relații care... niște relații cu... pe scurt, deplorabile. Iată, mi se pare, ceea ce se cheamă un afront! Fleurette, Fleurette, unde ești? Acest puțoi de Céladon merită să scot din medalionul meu nr. 5 pastila cu gunoi roannez și să i-o bag pe gât. Și încotro va fi voiajul de nuntă? îl întreb, fandosindu-mă. Veneția, precizează el. Numai asta mai lipsea! Gondole și mandoline sub clar de lună. Fabienne exagerează, într-adevăr. Îi întorc spatele lui Céladon și străbat mulțimea de bibilici în căutarea ei. Era afară, singură, pe terasă, unde își primea invitații. Dar toată lumea pare să fi sosit la această oră, și frumoasa logodnică întârzie inutil — sau, poate, fiindcă o dezgustă bibilicile — în aerul răcoros al serii.

Auzindu-mă că mă apropii, se întoarce către mine, și în lumina crudă a lampadarelor de pe terasă văd, într-adevăr, că obrajii ei rotunzi s-au subțiat și că ochii ei sunt mai mari, mai adânci. Dar astfel, perlele filipineze nu fac decât să strălucească și mai frumos la urechile ei. Ce boală i-au inoculat „relațiile ei deplorabile" micuței mele ce retează urechile gunoierilor ? Sigur că n-o voi

întreba, căci nu ar fi genul de întrebare la care să răspundă. În schimb, această căsătorie, acest Alexis...

— Tocmai i-am fost prezentat logodnicului dumneavoastră, Alexis de Bastie d'Urfé — am constatat pe un ton în care se amesteca întrebarea cu o umbră de reproș.

Și ea înțelege imediat.

— Alexis e un prieten din copilărie, îmi explică ea, cu o bunăvoință aparentă, pe care o contrazice afectarea ironică din glas. Am crescut împreună. Un fel de frate adoptiv. Doar că n-aveți șanse să-l întâlniți nicăieri. Are oroare de cai, de gropile de gunoi, de drumuri. Aproape că nu iese niciodată. Înțelegeți, un om de interior.

— Veți forma împreună un cuplu perfect. Nimeni nu se va întreba care dintre voi poartă pantalonii de călărie.

— Credeți că eu aș suporta un bărbat atât de viril ca...

— Ca mine? Dar el? El cum vă poate suporta?

Ea îmi întoarce spatele, supărată. Face trei pași spre ușa salonului. Se oprește.

— Domnule Alexandre Surin!

— Vă rog?

— Ați citit *L'Astrée* a lui Honoré d'Urfé?

— Ca să fiu sincer, nu. De altfel, cred că este puțin cam lungă din ce-mi amintesc.

— Mai exact, cinci mii patru sute nouăzeci și cinci de pagini format mare. Ce vreți, noi, forezienii, avem și noi epopeea noastră națională. Nu degeaba alergam cu picioarele goale în apele limpezi al Lignonului, când eram fetiță.

— Deci, îl luați în căsătorie pe Alexis pentru că este încarnarea lui Céladon?

— Încarnarea? Chiar mai mult!

Ea se apropie de mine și îmi șoptește ceva ca pe un secret complicat și important:

— Céladon este o față, Alexis, cealaltă față. Céladon se ceartă cu frumoasa lui amică Astrée. Ea îl gonește. El pleacă disperat. Puțin mai târziu, o încântătoare păstoriță vine la Astrée. O cheamă Alexis și cunoaște arta de a plăcea damelor. Repejor, Astrée își uită supărarea în brațele noii sale prietene. Dar cine este Alexis, în realitate? Céladon, deghizat în păstoriță! Cât de ușor se aranjează, uneori, totul, dacă schimbi sexul!

Aici ar fi trebuit să cer explicații, să pun întrebări exacte, să descurc ițele astea încurcate. Nu mă credeam atât de pudibond. Ei bine, am dat înapoi. M-a luat amețeala în fața acestui vârtej de fuste și pantaloni, în care o scroafă nu și-ar recunoaște purceluşii. Între timp, problema lui Alexis rămâne, îndrăznesc să spun, întreagă. Această diavoliță de Fabienne ar fi în stare să se căsătorească cu o femeie sau chiar cu un bărbat pe care să-l fi îmbrăcat mai întâi în rochie și voal de mireasă. E mai tare ca mine. Ca și Sam, ea mă scandalizează, și prin asta îmi îmbogățește experiența. Cuvintele ei sunt cinice și edificatoare.

Liniștea s-a așternut în marele salon, unde invitații au lăsat centrul liber.

— Trebuie să deschid balul, suspină Fabienne. Și Alexis, care dansează așa de prost!

O urmez în timp ce își face intrarea, salutată prin aplauze discrete. E într-o rochie mulată de mătase roz, destul de scurtă, care îi descoperă picioarele musculoase de călăreață. Toaletă de tânără sportivă, de Diană care vânează, care, desigur, a acceptat logodna, însă în privința nunții, nimic nu este încă irevocabil. În timp ce ea îi face față cu mult curaj micului personaj rotunjor și inconsistent, cu care va trebui să danseze, eu încerc să mă strecor în șleahta invitaților care nu dansează. Mă împiedic de o cucuvaie bătrână, cu o pălărie de mătase violetă, foarte ocupată să golească, mișcându-și bărbia proeminentă ca un galoș, o farfurie de fursecuri. Farfuria își recapătă locul, după un ruliu teribil, dar edificiul de mătase violetă a luat o poziție înclinată, desigur, irevocabilă. Probabil că au învățat-o din copilărie că nu trebuie niciodată să insulți cu gura plină, căci se mulțumește să mă mitralieze din priviri, întinzându-și galoșul în direcția mea.

Fabienne stă dreaptă în fața lui Alexis. Îi separă cam doi metri. Contrast izbitor între fata-băiat, dreaptă și vânjoasă, și băiatul-fată, tot numai rotunjimi, care se ține drept doar datorită costumului său negru. Șeful de orchestră ridică brațul. Violoniștii își lasă urechea stângă pe coada viorilor.

Acest moment de liniște și imobilitate capătă în amintirea mea aerul unui interminabil *suspense*. Adevărul este că serata s-a oprit aici. Incidentul care a avut loc atunci a pus punct recepției la care se amestecau burghezia roanneză și aristocrația foreziană și a inaugurat un alt fel de serbare, de ordin intim, secret, ai cărei singuri participanți autentici erau Fabienne și cu mine, înconjurați de o mulțime fantomatică.

S-a auzit un zgomot pleșcăit și umed, ceva a alunecat pe pantofiorii contesei și s-a lățit pe parchetul cerat. Părea, la prima vedere, un pachet de spaghete

plate și alburii, dar vii, animate de o lentă mișcare peristaltică. Recunosc imediat în acest scul de panglici inelate o *taenia solium* a gunoierilor. Boala aceea atribuită în cuvinte voalate „relațiilor nepotrivite“ ale Fabiennei nu era, deci, decât un inofensiv vierme solitar? Clipele care se scurg sunt de o densitate extraordinară. Toate bibilicile au ochii ațintiți asupra celor cinci-șase metri de curea cleioasă care se zbate cu încetinitorul, ca o caracatiță pe nisip. Vocația mea de adunător de gunoaie nu mă lasă mult timp în afara jocului. Vecina mea, care n-a observat nimic, continuă să-și mestece prăjiturelele. Îi smulg din mână farfuria și linguriță, fac doi pași înainte și îngenunchez la picioarele Fabiennei. Cu ajutorul linguriței, adun tenia în farfurie, operație delicată, căci bestia alunecă fix ca un mănunchi de anghile. Extraordinară senzație! Mă agit singur în mijlocul unei mulțimi de manechine de ceară. Mă ridic. Arunc o privire împrejur. Céladon, înțepenit ca o lumânare topită, mă privește cu un aer aiurit. Îi pun farfuria și linguriță în mână. Jur că nu i-am spus „Mănâncă“. Dar nu pot să jur că nu am gândit-o. Gata, am rezolvat! Totul s-a terminat. Acum, între noi doi, Fabienne! Mâinile noastre stângi se înnoadă. Brațul meu drept îi cuprinde talia. Întorc capul către orchestră. „Muzică!“ *Dunărea albastră* ne poartă pe valurile ei legănătoare. Amazoana resturilor menajere și dandyul gunoaielor, lăsându-și fiecare sexul la vestiar, deschid balul.

„Domnișoară Fabienne, contesă de Ribeauvillé, ce cuplu straniu formăm! Mă vrei de soț? Și dacă am pleca împreună la Veneția? Am auzit că în fiecare dimineață gondolierii-gunoieri merg să arunce gunoaiele venețiene într-un loc înalt al lagunei și că în acel loc este pe cale să se nască o insulă nouă. Am putea să ne construim acolo un palat?“

Așa se derulează visele mele, în timp ce ne învârtim, ne învârtim, fără să vedem cum se golesc saloanele. Căci mulțimea cenușie se scurge încet spre ieșiri. Nu este panică, nu e derută, e o dezertare secretă, o scurgere care ne lasă între patru ochi, corp la corp. *Sânge vienez, Voievodul țiganilor, Viață de artist, Roza sudului,* toată gama. Curând, nu mai rămâne decât o vioară care suspină îndelung. Apoi, vioara dispare și ea...

Asta era alaltăieri. Azi-dimineață, am primit un bilet: „Plec, singură, în voiaj de nuntă la Veneția. Am încercat să-i împac pe toți, pe cei pe care-i iubesc, pe ceilalți, uzanțele și obiceiurile, și pe mine însămi, în sfârșit. Piramida era fragilă. Ați văzut rezultatul. Din fericire, erați acolo. Mulțumesc. Fabienne“.

Alăturate scrisorii, perlele filipineze făceau ca plicul să pară gravid cu doi gemeni.

*

Războiul amenință acest sfârșit de vară. Hitler, înfăptuind, cu complicitatea tuturor, masacrul homosexualilor germani, caută alte victime. Mai este, oare, nevoie să precizez că formidabila învălmășeală de heterosexuali care se pregătește mă interesează ca spectator, dar nu mă privește? Poate doar la ultimul act, atunci când Europa, lumea întreagă, fără îndoială, nu vor mai fi decât o singură grămadă de ruine. Atunci va veni vremea curățătorilor, recuperatorilor, gunoierilor, peticarilor și a altor reprezentanți ai societății mizeriilor. Între timp, voi observa desfășurarea operațiunilor cu privirea ațintită la adăpostul reformării de care beneficiez de când am împlinit vârsta serviciului militar, și care m-a costat o eventrație herniară de mult vindecată și uitată.

Nu la fel stau lucrurile pentru fratele meu Edouard. Îmi cere subit să merg să-l văd. Fratele meu ține la corpul social prin toți porii săi, cu nevasta lui enormă, cu amantele, cu nenumărații lui copii, cu uzina de textile și mai știu eu cu ce încă! Așa cum îl cunosc, în caz de război, o să vrea să lupte. E, în același timp, și logic, și absurd. Absurd la modul absolut. Logic, în ceea ce privește solidaritatea lui cu sistemul. De ce vrea să mă vadă? Poate ca să se asigure de ajutor în cazul unei nenorociri. Stop! M-au încărcat o dată cu moștenirea fratelui meu Gustave, cu cele șase orașe și gunoaiele lor. Am avut geniul de a transforma tot acest imperiu al gunoaielor în rostul vieții mele, spre marea mea glorie. Asemenea ispravă nu se face de două ori într-o viață.

Deci, voi trage o fugă la Paris să-l văd pe Edouard, înainte de a cobori la Miramas, ca să inspectez marea groapă de gunoi a Marsiliei. Îl iau cu mine pe Sam. După ce m-am gândit bine, îl las aici pe Daniel. Ce să fac cu el în cele două zile pe care le voi petrece la Paris? Singurătatea mea este atât de inveterată, că numai ideea de a călători împreună cu cineva mă bulversează. Va veni să ne întâlnim la Miramas. Pentru a da întâlnirii noastre un aer romanesc, și totodată o motivație un pic sordidă, i-am lăsat un cercel.

„Acești cercei sunt ai tăi, i-am explicat eu. Au o valoare atât de mare când sunt împreună, încât te-ar scuti de muncă tot restul vieții. Dar, separat, perlele nu valorează mai nimic. Deci, tu ține una, eu o păstrez pe cealaltă. Am să ți-o dau și pe cealaltă. Mai târziu. Dar trebuie mai întâi să vii să te întâlnești cu mine la Miramas. Peste o săptămână."

Ne-am despărțit. Ar fi trebuit să mă stăpânesc și să nu-l privesc cum se îndepărtează. Umerii aceia înguști și un pic aplecați în haina prea mare, ceafa

aceea slabă, strivită de chica neagră și linsă, prea deasă. Și apoi, mi-am imaginat gâtul lui subțire și murdar și lănțișorul de aur cu medalionul Sfintei Fecioare... Încă o dată, mila mi-a strâns inima. M-am luptat cu mine ca să nu-l chem înapoi. Îl voi mai vedea, oare, vreodată? Cine poate ști, cu viața asta câinoasă?

Capitolul VIII

Fragii de pădure

Paul

Desigur, eu sunt în mare măsură vinovat de eșecul căsătoriei lui și nici nu încerc să îmi minimalizez responsabilitatea. Dar nu trebuie să dăm o interpretare ne-*pereche* acestei drame, ea trebuie citită în cheie gemelară. Dintr-un punct de vedere *singular*, lucrurile sunt simple, de o simplitate care nu înseamnă decât eroare și părere superficială. Doi frați se iubeau cu tandrețe. A apărut o femeie. Unul dintre frați a vrut să o ia de nevastă. Celălalt s-a opus și printr-o manevră vicleană a reușit să o gonească pe intrusă. Rău a făcut, fiindcă din cauza asta fratele lui mult iubit l-a părăsit pentru totdeauna. Asta e povestea noastră, redusă la cele două dimensiuni ale viziunii celor ne-pereche. Restaurate în adevărul lor stereoscopic, aceste câteva fapte capătă cu totul alt sens și se înscriu într-un ansamblu mult mai semnificativ.

Convingerea mea este că Jean nu avea nici un fel de vocație pentru căsătorie. Însoțirea lui cu Sophie era menită unui eșec sigur. Atunci, pentru ce m-am opus? De ce am vrut să retez din rădăcină un proiect care, oricum, era irealizabil? Nu era mai bine să las lucrurile în voia lor și să aștept cu încredere naufragiul acestei însoțiri împotriva naturii și întoarcerea fratelui risipitor? Dar și asta e tot o interpretare ne-pereche a situației. De fapt, nu trebuia nici să retez din rădăcină, nici să aștept cu încredere. Evenimentele au decurs inevitabil, fatalmente, dintr-o constelație în care locurile erau atribuite dinainte și rolurile gata scrise. Nimic la noi — vreau să zic, în lumea gemelară — nu se petrece prin hotărâre individuală, din pură încăpățânare sau liber arbitru. Acest lucru, de altfel, l-a înțeles și Sophie. Ea a pătruns în jocul nostru exact atât cât să-și dea seama de inevitabilul mecanicii sale și să constate că nu avea nicio șansă de a-și găsi locul în acest joc.

De altfel, Jean nu voia cu adevărat această căsătorie. Jean-Scărmănătorul este o făptură a împărțirii, a rupturii. S-a folosit de Sophie pentru a sfărâma ceea ce era pentru el cel mai constrângător, cel mai înăbușitor lucru — celula gemelară. Acest proiect de căsătorie era numai o comedie care n-a păcălit-o — și asta doar pentru puțin timp — decât pe Sophie. Desigur, comedia ar fi durat mai mult, dacă aș fi consimțit și eu să intru în joc. Ar fi trebuit să mă prefac că

ignor condiția noastră gemelară și să-l tratez pe Jean ca pe un ne-pereche. Recunosc că am refuzat această maimuțăreală. Era zadarnică. Era dinainte dejucată, descurajată, redusă la neant prin această evidență incontestabilă: *când ai cunoscut intimitatea gemelară, orice altă intimitate nu poate fi resimțită decât ca o dezgustătoare promiscuitate*.

Jean-Scărmănătorul. Această poreclă pe care și-o câștigase la Pietrele Sunătoare desemnează trăsătura fatală și distrugătoare a personalității sale și parcă latura sa nocturnă. Am spus deja cât de derizorie era pretenția lui Edouard de a-l revendica pe unul dintre noi și de a-l lăsa pe celălalt Mariei-Barbara („fiecare cu geamănul lui"). Or, această împărțire o realizase și personalul de la Pietrele Sunătoare fără să o caute, prin simpla atracție a celor doi poli ai ei. Unul dintre poli era echipa de la atelierul de urzeală, cele trei fete, înalte, foarte îngrijite, puțin severe, care se mișcau în tăcere în jurul meselor înclinate pe care se aflau cele 300 de bobine care alimentau pânza firelor de urzeală. Aceste trei urzitoare erau conduse cu autoritate discretă și cu mână forte de către Isabelle Daoudal, căreia fața netedă cu pomeți proeminenți îi trăda originile bigoudene. Într-adevăr, ea era de loc din Pont l'Abbé, în celălalt capăt al Bretaniei, de unde venise doar în virtutea înaltei sale specializări profesionale și, poate, și din pricină că această fată superbă nu se căsătorise niciodată — în mod inexplicabil, fiindcă evident că nu mersul ei foarte ușor șchiopătat o împiedicase. De altfel, acest mers e comun în estuarul Odetului și e chiar un semn de „rasă", la fel de tipic ca ochiul sașiu al văcarului din Savoia.

Mai mult decât pe coridorul de filare, unde marele tambur de uscare sufla îmbătătoare mirosuri de ceară de albine și de gumă arabică, în acest atelier de urzeală îmi plăcea să pierd după-amieze întregi și preferința mea pentru stăpâna locului era atât de evidentă, încât lucrătoarele îmi ziceau, uneori, domnul Isabelle. Bineînțeles, eu nu încercam să deslușesc ce farmece anume mă atrăgeau și mă reținеau în această parte a fabricii. Desigur, autoritatea calmă și blândă a Isabellei Daoudal trebuie să fi jucat un rol important. Dar bigoudena cea înaltă era inseparabilă, în ochii mei, de magia mașinii de urzit, care își depăna firele lucioase într-un bâzâit harnic. Vastul șasiu de metal dispus în arc de cerc masca parțial fereastra înaltă a cărei lumină pătrundea printre cele trei sute de bobine multicolore din centru. De la fiecare bobină pleca un fir — trei sute de fire, scânteind, vibrând, îndreptându-se spre pieptenele care

le reunea, le apropia, le topea într-o pânză mătăsoasă a cărei strălucire se înfășura încet pe un uriaș cilindru de lemn lăcuit, cu un perimetru de cinci metri. Această „pânză“ era urzeala, jumătatea longitudinală și constitutivă a țesăturii, prin care suveicile aveau să alerge, mânate cu lovituri de sabie pentru a insera firele urzelii. Urzitul nu era, desigur, partea cea mai complicată, nici cea mai subtilă a țesutului. De altfel, operația era destul de rapidă pentru ca Isabelle și cele trei tovarășe ale ei să poată, cu un singur urzitor, să alimenteze cu fire cele douăzeci și șapte de războaie de țesut de la Pietrele Sunătoare, dar era faza fundamentală, cea mai simplă, cea mai luminoasă, și valoarea ei simbolică — această convergență într-o singură pânză a sute de fire — îmi încălzea sufletul fermecat de regăsiri. Sforăitul ușurel al depănătoarelor, alunecarea firelor plutind unele înspre altele, tremurul pânzei scânteietoare care se înfășura pe marele cilindru lăcuit îmi furnizau un model de ordine cosmică, ale cărei păzitoare erau siluetele înalte și tăcute ale celor patru urzitoare. În ciuda ventilatoarelor cu palete care se roteau în permanență deasupra pieptenelui, ca să conducă praful în jos, spre podea, o blană albă și groasă acoperea bolțile sălii și nimic nu contribuia la magia locului mai mult decât acele încrucișări de ogive, arce, bolți, creste scămoase, îmblănite, catifelate, de parcă ne-am fi aflat în interiorul unui scul uriaș de lână, într-un înveliș pufos mare cât o biserică.

Isabelle Daoudal și tovarășele ei formau aristocrația de la Pietrele Sunătoare. Poporul mărunt, gălăgios și turbulent al celor treizeci de țesătoare era plebea. Atunci când Guy Le Plorec hotărâse să creeze aici un atelier de saltelărie care ar fi avut avantajul de a absorbi o parte din pânza ieftină fabricată la țesătorie, nu a găsit alt loc pentru el decât în fostele grajduri, niște clădiri mari și frumoase, dar foarte dărăpănate. Primele zece mașini de scărmănat aliniate militărește lângă pereții igrasioși erau de tipul cel mai primitiv. Femeile, călare pe o scândură tăiată în formă de șa, făceau cu mâna stângă o mișcare prin care legănau o tavă suspendată și curbată a cărei față inferioară era prevăzută cu niște cuie strâmbe ce treceau exact printre cuiele asemănătoare înfipte în planșa fixă de dedesubt. Mâna dreaptă împingea puțin câte puțin smocuri de lână sau de câlți între cele două fălci ale scărmănătoarei. La început, nu trecea o lună, fără ca, din oboseală sau neatenție, câte o lucrătoare să nu-și prindă mâna dreaptă între planșe. Era nevoie apoi de îndelungate eforturi pentru a o elibera, groaznic sfâșiată, din oribila capcană în care era prinsă. Atunci izbucnea revolta în fostele grajduri. Se vorbea de grevă, se făceau amenințări cu distrugerea

sinistrelor mașini învechite. Apoi, femeile își puneau la loc smocurile de bumbac cu care își astupau nările pentru a se proteja de praf și lucrul începea din nou, încet-încet, în mijlocul tumultului. Căci saltelăria era tot timpul înecată într-un nor de praf negru și acru, care ieșea din saltelele mucegăite, vechi și murdare de cum le atingeai, și cu atât mai mult când le spintecai cu cuțitul. Bineînțeles, acesta nu era puful alb, ușor și pur din atelierul de urzit. Era o funingine împuțită care acoperea podelele, pereții și se încrusta în chirpiciul fostelor grajduri. Unele lucrătoare își mascau fețele pentru a se apăra de mușcătura pulberii ce plutea în razele de soare, dar Le Plorec se împotrivea acestui obicei, care, după el, creștea riscurile de accidente. Revolta se exprima întotdeauna prin gura Denisei Malacanthe, care se impunea ca purtătoare de cuvânt a lucrătoarelor saltelărese prin vigilență, autoritatea asupra tovarășelor sale și constanta ei agresivitate, care părea să fie la ea o trăsătură de caracter. Ea izbutise, până la urmă, să obțină cumpărarea unei mari mașini circulare de scărmănat, la care tamburul și cilindrii erau antrenați de un motor electric. Oboseala și riscurile de accidente erau considerabil diminuate datorită acestei mașini; în schimb, praful stârnit de rotația pieselor componente ieșea prin toate deschizăturile ei și făcea aerul grajdurilor încă și mai irespirabil.

Agitația socială a anilor ’30 a găsit aici un teren favorabil, și prima grevă de la Pietrele Sunătoare a avut loc când serbam ziua de naștere a Mariei-Barbara. Le Plorec venise să-l caute pe Edouard pentru a-l implora să vină să vorbească cu lucrătoarele, care abandonaseră lucrul încă de dimineață și amenințau de la începutul după-amiezii să ocupe atelierele de urzit și de țesut, al căror sforăit neîntrerupt constituia, după ele, o sfidare. Edouard avea prea mult simț al datoriei ca să se sustragă de la o intervenție, deși acest lucru îi repugna adânc. S-a smuls de lângă lumânările și de lângă cupele de șampanie și s-a îndreptat singur spre fabrică, după ce l-a expediat pe Le Plorec, rugându-l să nu-și mai arate fața până a doua zi. Apoi, s-a dus la atelierul de țesut. Acolo, a oprit mașinile și le-a trimis pe lucrătoare acasă pentru restul după-amiezii. Apoi, și-a făcut intrarea în mijlocul scărmănătoarelor, surâzând afabil, cu mustața lui strălucitoare. Tăcerea cu care l-au întâmpinat era mai mult uimită decât ostilă. El a profitat de îndată:

— Ia ascultați puțin! zise el, cu degetul ridicat. Auziți păsările cum cântă și câinii care latră. Nu mai auziți războaiele lucrând. Le-am oprit. Tovarășele voastre au plecat acasă pentru restul după-amiezii. Puteți face la fel, iar eu mă voi întoarce la Cassine, unde serbăm aniversarea soției mele.

Apoi, s-a plimbat de la un grup la altul, vorbindu-i fiecăreia despre familia ei și micile lor probleme, promițând schimbări, reforme, intervenții din partea sa la toate nivelurile. Văzându-l în carne și oase, lucrătoarele năucite și intimidate nu s-au îndoit că și-a dat cuvântul de onoare și că va face pe dracu' în patru ca să le îmbunătățească soarta.

— Dar criza, criza, copiii mei! exclama el mereu.

Denise Malacanthe, provizoriu învinsă de această ofensivă paternalistă, cum a calificat ea mai târziu intervenția lui Edouard, s-a închis într-o tăcere ostilă. Atelierele închise după-amiaza au pornit din nou la lucru la capacitate maximă începând de a doua zi dimineață. Toată lumea l-a felicitat pe Edouard. Numai el știa că nimic nu se rezolvase și a rămas de la acest incident cu o amărăciune care n-a făcut decât să-l îndepărteze de Pietrele Sunătoare. Le Plorec a devenit mai mult ca oricând adevăratul stăpân, iar mișcările sociale, după ce începuseră prost, s-au organizat mai bine, dar în alianță cu Federația Lucrătorilor Textiliști.

Oricât de rușinos era gustul care îl împingea pe Jean spre scărmănătoare, asta încă nu era nimic pe lângă atracția față de fosta remiză a trăsurilor, unde acum se depozitau saltelele în așteptare. Era de la sine înțeles că țăranii, care reprezentau, în general, clientela noastră, nu ne încredințau decât saltele ajunse în ultimul hal. Astfel, grămada de lucruri informe și puturoase care se ridica, uneori, până la lucarnele remizei mi-a venit imediat în minte atunci când am auzit pentru prima dată vorbindu-se despre acele turnuri ale tăcerii, unde indienii Parsi îngrămădesc trupurile morților lor pentru a fi devorate de vulturi. Cu excepția vulturilor, la aceste cădelnițe infernale mă făceau să mă gândesc grămezile de saltele pe care dormiseră generații de bărbați și de femei, și care se impregnaseră de sordidul vieții: sudoare, sânge, urină și spermă. Scărmănătoarele nu păreau prea sensibile la asemenea mirosuri și, după flecăreala lor, se pare că ele căutau, dimpotrivă, visul și averea în măruntaiele saltelelor, fiindcă nu era nici măcar una care să nu aibă o poveste despre vreo scrisoare misterioasă și fermecată găsită în umplutura de câlți sau de lână, atunci când nu era vorba de vreo comoară din bancnote sau monede de aur. Dar, desigur, nu pentru a căuta comori întârzia Jean prin vechea remiză. El ajungea aici, în general, după ce tândălise prin atelierul de scărmănat și cred că i se întâmpla chiar să se suie pe grămezile de saltele ca să tragă un pui de somn, în vizuina aceea pestilențială.

Când, mai târziu, regăsindu-ne intimitatea gemelară, el se încolăcea în jurul meu pregătindu-se pentru noapte, îmi trebuia toată forța de convingere și de descântec de care eram în stare pentru a domina și a alunga putorile dezgustătoare care pluteau pe corpul lui. Acest fel de exorcism era un ritual și o necesitate, în același timp, pentru că, după ce umblaserăm separat toată ziua, aveam nevoie, pentru a ne regăsi fondul nostru comun, ca fiecare dintre noi să ajungă la acel acasă care era fratele lui geamăn, un efort de purificare, de lepădare a oricărei urme din afară, a oricărei achiziții străine. Și acest efort, dacă îl făceam împreună și simultan, era îndreptat mai ales asupra celuilalt, fiecare purificându-l, despuindu-l pe fratele său geamăn pentru a-l face identic cu sine. Astfel încât, străduindu-mă să-l smulg pe Jean din atelierul de scărmănat, pentru noaptea gemelară, trebuie să recunosc că și el se străduia, la rândul său, să mă îndepărteze de ceea ce îi era cel mai străin lucru în viața mea, atelierul de urzit, cu cele trei madone neprihănite, conduse de frumoasa Daoudal. Această opoziție dintre urzitoare și scărmănătoare era cea care contribuia, fără îndoială, cel mai mult la îndepărtarea noastră unul de celălalt și pentru a o șterge era nevoie, în fiecare seară, de un lung efort de liniștire și conciliere ca să ne putem celebra regăsirea pe timpul nopții. Nu e mai puțin adevărat că acest efort îmi era mai natural mie, pentru că mergea în sensul însuși al urzelii — care înseamnă compunerea, acordarea, reunirea a sute de fire culcate împreună pe cilindrul care le adună —, în timp ce scărmănatul este rupere, dezbinare, dislocare brutală, obținută cu două plăci opuse, aduse împreună cu niște cuie strâmbe. Dacă preferința lui Jean pentru Denise Malacanthe, scărmănătoarea, avea vreo semnificație — și cum ar fi putut să nu aibă? —, ea trăda un spirit certăreț, dizolvant, semănător de discordie și zâzanie, și a adus ghinion odată cu acea căsătorie. Dar am mai spus-o: această aparentă uniune cu Sophie nu era, de fapt, decât un divorț de mine.

Jean

— Bep, te joci?

Nu, Bep nu se joacă. Bep nu se va mai juca niciodată. Celula gemelară, intimitatea gemelară? Închisoarea, da, sclavia gemelară! Paul se simte bine în cuplul nostru pentru că întotdeauna el a condus dansul. El e stăpânul. Nu numai o dată s-a prefăcut că împarte cărțile echitabil, fără să pretindă că își asumă el totul. „Eu nu sunt decât ministrul de Interne. Afacerile Externe sunt

domeniul tău. Tu reprezinți cuplul în relațiile cu cei ne-pereche! Eu voi ține seama de toate informațiile, de toți stimulii pe care ai să mi-i trimiți din exterior!“ Gogoși! Ce poate face un ministru de Externe fără restul guvernului? El ținea cont numai de ceea ce voia el să țină. Nu puteam decât să mă înclin în fața ororii pe care i-o produce tot ceea ce venea din lumea ne-pereche. Îi tratează întotdeauna de sus pe cei care nu fac parte din lumea gemenilor. El ne credea, și ne crede încă, fără îndoială, niște făpturi aparte, adică, indiscutabil, superioare, lucru care, însă, nu a fost demonstrat. Criptofazia, limba eoliană, stereofonia, stereoscopia, intuiția gemelară, iubirile ovale, exorcismul preliminar, rugăciunea-cu-capul-în-poala-celuilalt, comuniunea seminală și multe alte invenții care fac *jocul de-a Bep*, nu reneg nimic din ceea ce a fost copilăria mea, o copilărie admirabilă, privilegiată, mai ales dacă la orizont îi așezi pe cei doi zei tutelari, radiind de bunătate și generozitate, Edouard și Maria-Barbara.

Dar Paul se înșală, mi-e frică de el, mă sufocă atunci când pretinde să continuăm la nesfârșit această copilărie și să facem din ea un absolut, un infinit. Celula gemelară este contrariul existenței, este negarea timpului, a istoriei, a întâmplărilor, a tuturor vicisitudinilor — certuri, oboseli, trădări, îmbătrânire — pe care le acceptă de la început și ca pe un preț al vieții cei ce se aruncă în marele fluviu ale cărui ape amestecate curg rostogolindu-se către moarte. Între mobilitatea de neclintit și impuritatea vie, eu aleg viața.

În primii ani ai copilăriei, n-am pus la îndoială paradisul gemelar în care eram închis împreună cu fratele meu asemenea. Am descoperit fața ne-pereche a lucrurilor observându-l pe Franz. Nenorocitul era sfâșiat între nostalgia unei anumite împăcări — aceea pe care noi o primiserăm sub forma gemelară și pe care el o imitase cu calendarul lui milenar — și teama de asalturile furioase și imprevizibile la care îl supuneau intemperiile naturii. Când adolescența a pus în mine fermenții conflictului și ai negației, am ajuns să fiu, puțin câte puțin, de partea intemperiilor.

La asta am fost ajutat, în mod hotărâtor, de Denise Malacanthe și de fetele de la saltelărie. Inima mea revoltată era fericită când intra în contact cu tot ce era mai rău famat la Pietrele Sunătoare. Puneam sfidare, provocare în pasiunea pe care o afișam pentru atelierul cel mai murdar, pentru munca cea mai grosolană, personalul cel mai primitiv și mai nedisciplinat al fabricii. Suferam apoi în fiecare seară, când Paul îmi impunea un „exorcism“ interminabil și laborios pentru a mă face să revin de atât de departe la intimitatea noastră

gemelară. Dar chiar această suferință făcea să dospească în mine hotărârea tainică de a isprăvi odată cu această copilărie „ovală“, de a sfâșia pactul frățesc și de a trăi, în sfârșit, de a trăi!

Denise Malacanthe. O dublă convenție se ridicase între lucrătoarele de la Pietrele Sunătoare și mine. Mai întâi, pentru că eram un copil. Apoi, pentru că eram fiul patronului. Această dublă barieră nu exista pentru fata asta sălbatică. De la prima privire, de la primul cuvânt, înțelesesem că pentru ea eram o făptură omenească ca toate celelalte; mai mult, printr-un fel de alegere care i-a satisfăcut permanenta ei obrăznicie, mă alesese drept complice, ba chiar drept confident. Insolența ei... Eu nu i-am înțeles decât mult mai târziu secretul, precum și faptul că ea nu exprima câtuși de puțin revendicarea privilegiilor burgheze de către clasa muncitoare, ci exact invers. Un cuvânt misterios, pronunțat în familia noastră apropo de Malacanthe, m-a nedumerit mult timp: *declasată.* Malacanthe era o *declasată*. O ciudată boală rușinoasă care făcea din ea o lucrătoare altfel decât celelalte și de la care trebuia să suporți mai multe, pentru că nu era ușor s-o dai afară. Denise era fiica cea mai mică a unui negustor de pânzeturi și confecții din Rennes. Fusese crescută la mănăstire, la surorile Imaculatei Concepții, mai întâi ca internă, apoi ca externă, atunci când călugărițele nu au mai vrut acest element perturbator în internatul lor. Asta până în ziua când a fugit după un Romeo de la o trupă de teatru aflată în turneu. Cum fata nu avea decât șaisprezece ani, părinții ei l-au putut amenința cu urmărirea judiciară pe seducător, care s-a grăbit să-i dea papucii stingheritoarei sale cuceriri. Apoi, Denise a fost luată de un fabricant de țuică, care își plimba „alambicul“ din fermă în fermă și care a obișnuit-o cu gustul calvadosului, înainte de a o părăsi la Notre Dame de Guildo. Își găsise de lucru la fabrică, unde fusese repede identificată ca progenitura rătăcită a unui onorabil client din Rennes. Obrăznicia Denisei nu era, deci, cea a muncitorului care revendică demnitatea presupusă a micului burghez. Era cea a unei burgheze care revendică presupusa demnitate a proletarului. Insolență descendentă, și nu ascendentă.

Așadar, atitudinea ei în ceea ce mă privea pornea de la o comuniune de origine socială și de la o revoltă comună împotriva unei supuneri impuse în copilărie. Ea bănuise în mine nevoia unei rupturi și credea că mă poate ajuta — măcar prin exemplul ei — să ies din cercul fermecat, cum o făcuse ea însăși. Chiar m-a ajutat, într-adevăr, și încă mult — dar la mine nu era vorba de cercul familiei la care se gândea ea, ci de o legătură mai secretă și mai

puternică, legătura gemelară. Denise Malacanthe fugise de familia ei prin intermediul iubirilor ei de bâlci. De două ori își legase soarta de nomazi, mai întâi, de un actor ambulant, apoi de un distilator de alcool. Asta nu era o întâmplare. Ea răspunsese astfel chemării imperioase a principiului exogamic care interzice incestul — adică, dragostea în cerc închis — și prescrie alegerea de departe, de cât mai de departe a partenerului sexual. Ea m-a făcut sensibil la această chemare, la acest principiu centrifug. M-a ajutat să înțeleg sensul neliniștii, al insatisfacției care mă chinuiau în cușca mea gemelară, la fel ca o pasăre migratoare închisă într-o colivie. Căci trebuie să fiu drept și să recunosc că Paul nu se înșală întotdeauna: sub acest aspect, da, cei ne-pereche sunt niște imitatori palizi ai fraților-asemenea. Cunosc și ei foarte bine un principiu exogamic, o prohibiție a incestului, dar despre ce fel de incest este vorba? De acela care cuplează un tată cu fiica lui, un fiu cu mama sa, un frate cu o soră. Aceste combinații trădează destul de bine mediocritatea acestui fel de incest ne-pereche, fiindcă, în realitate, nu e vorba decât de trei biete contrafaceri. Căci veritabilul incest, uniunea cum nu se poate mai incestuoasă, este evident a noastră, da, aceea a iubirilor ovale, care îl înnoadă pe individ cu sine însuși și produc prin înțelegere criptofazică o voluptate mistuitoare care se înmulțește cu ea însăși, în loc să se suprapună sărăcăcios, ca în iubirile ne-pereche — și asta chiar în culmea reușitei lor.

E adevărat, nu pot să neg, voluptatea ne-pereche pe care am învățat-o de la Malacanthe pe saltelele din remiză pălește, se îngălbenește și se ofilește în comparație cu cea gemelară, ca un bec electric în momentul când răsare soarele. Numai că, iată, există ceva, un nu-știu-ce în iubirile ne-pereche care, pentru gustul meu de geamăn, are o savoare rară, incomparabilă și care compensează această slăbire a intensității. (*Intensitate*, tensiune internă, conținută, energie închisă în ea însăși... Pentru a vorbi de iubirile de la saltelărie ar trebui un cuvânt opus, care să exprime tensiunea centrifugă, excentrică, de bâlci. *Extensitate*, poate?) Există o savoare a rătăcirii, a furatului de pe câmp, de plimbare plină de căutări, plină de promisiuni vagi, care nu sunt mai puțin ațâțătoare doar pentru că sunt mai mărunte. Voluptatea masivă a îmbrățișării gemelare este, față de plăcerea acidulată a acuplării ne-pereche, ceea ce sunt fructele mari, zemoase și dulci de seră față de poamele aspre și pădurețe, în uscăciunea cărora ghicești muntele și pădurea. Parcă ar fi marmură și eternitate în iubirile ovale, ceva monoton și nemișcat care aduce a moarte. În timp ce iubirile ne-pereche sunt un prim pas într-un labirint pitoresc, despre

care nimeni nu știe unde duce, nici dacă duce undeva, dar care are farmecul neprevăzutului, frăgezimea primăverii, savoarea parfumată a fragilor de pădure. Aici avem o formulă identitară: A+A = A (Jean + Paul = Jean-Paul). Dincolo, o formulă dialectică: A + B = C (Edouard + Maria-Barbara = Jean + Paul + ...Peter etc.).

Ceea ce m-a învățat Malacanthe, răsturnându-mă peste ea pe treptele din remiză, este dragostea de viață și faptul că viața nu este un dulap mare, țărănesc, unde sunt rânduite teancuri de cearșafuri imaculate și călcate, parfumate cu săculețe de levănțică, ci o grămadă de saltele soioase pe care au venit pe lume bărbați și femei, unde s-au împreunat și au dormit, unde au suferit și au murit, și că așa e bine. Ea m-a făcut să înțeleg, fără o vorbă, prin simpla ei prezență vie, că a exista înseamnă a te compromite, a avea o nevastă căreia îi vine menstruația și care te înșală, copii care fac tuse măgărească, fete care fug cu necunoscuți, băieți care te sfidează, moștenitori care îți pândesc moartea. În fiecare seară, Paul putea să reintre în posesia mea, putea să mă închidă împreună cu el ca într-o fiolă bine astupată, să mă spele, să mă dezinfecteze, să mă ungă cu mirosul nostru comun, și în cele din urmă să schimbe cu mine împărtășirea seminală — degeaba, după întâmplarea cu oglinda triplă, eu nu-i mai aparțineam, ci simțeam nevoia imperioasă de a trăi.

Întâmplarea cu oglinda triplă, care a definitivat sfărâmarea fiolei gemelare, a marcat într-un fel și sfârșitul copilăriei mele, începutul adolescenței și deschiderea vieții mele către lumea exterioară. Fusese, de altfel, pregătită de două episoade minore și caraghioase pe care trebuie să le amintesc.

Când a venit vremea pentru primele noastre cărți de identitate, Edouard a emis ideea că era inutil să ne fotografiem amândoi, pentru că, oricum, autoritățile cu care vom avea de-a face nu puteau să ne deosebească unul de altul. Unul singur putea foarte bine să pozeze pentru amândoi. Această propunere a primit imediat acordul lui Paul. Pe mine m-a revoltat și am protestat violent împotriva stratagemei. Crezând că-mi dă satisfacție, Edouard a propus de îndată ca eu să fiu cel fotografiat pentru amândoi, și Paul a încuviințat din nou. Dar nu eram de acord nici cu asta. Mi se părea, într-adevăr, că lipind fotografia unuia singur dintre noi doi pe cele două carnete se consfințea oficial — și, deci, poate pentru totdeauna și în mod iremediabil — confuzia dintre noi doi, pe care îmi dădeam seama acum că nu mi-o mai doream deloc. Am intrat, deci, pe rând în cabina automatului care funcționa de puțin timp în holul gării Dinan și am ieșit de acolo având fiecare o bandă de

carton încă umed, în care ne strâmbam fiecare sub lumina blițului de câte șase ori. Seara, Edouard a decupat cele douăsprezece mici portrete, le-a amestecat ca din greșeală, apoi mi le-a întins, rugându-mă să le aleg pe cele care îmi aparțineau. M-am înroșit, iar inima mi s-a strâns de o groază specială, care nu semăna cu nimic și cu care făcusem cunoștință de puțin timp: eram incapabil să împart pozele între Paul și mine altfel decât la întâmplare. Trebuie să adaug că eram, pentru prima oară și pe neașteptate, confruntat cu o problemă pe care toată lumea din jurul nostru o întâlnea de mai multe ori pe zi: să-l distingă pe Paul de Jean. Toată lumea, în afară de noi doi. Desigur, nu era chiar totul comun între noi. Aveam fiecare cărțile, jucăriile și hainele lui. Dar, dacă pe acestea le distingeam după semne imperceptibile pentru alții — o anume patină, o rosătură sau, mai ales, mirosul, în cazul hainelor — aceste criterii nu aveau nicio valoare pentru fotografiile care erau martorele unui punct de vedere exterior cuplului nostru. Am simțit suspinele cum îmi urcau în gât, dar nu mai aveam vârsta să izbucnesc în plâns, și m-am chinuit să fac față situației. Cu autoritate, am scos șase fotografii pe care le-am pus deoparte pentru mine, împingându-le pe celelalte către Paul. Nimeni nu s-a lăsat păcălit de siguranța mea, și Edouard a surâs, netezindu-și mustăcioara cu degetul arătător. Paul a observat:

— Eram amândoi în cămașă. Data viitoare am să-mi pun un pulover, ca să nu ne mai încurcăm.

Celălalt episod s-a petrecut la începerea școlii, în octombrie. În mod tradițional, copiii făceau cu rândul câte o scurtă vizită la Paris, prin marile magazine, pentru cumpărături în vederea iernii. Pentru gemeni se cumpăra totul în dublu exemplar, atât din comoditate, cât și pentru a respecta un soi de tradiție care părea firească. Pentru prima oară în anul acela, m-am ridicat împotriva acestui obicei și am pretins să mi se cumpere haine care să mă deosebească cât mai mult de Paul.

— De altfel, am adăugat eu, spre uimirea generală, nici nu avem aceleași gusturi, și nu văd de ce să mi le impuneți mereu pe ale lui Paul.

— Foarte bine, zise Edouard. Hai să ne despărțim, deci. Tu mergi cu mama la Bon Marché, iar eu cu Paul la Galeriile Lafayette.

În atare situație, Bep voia să fie dejucată pretenția celor ne-pereche de a ne deosebi și să se opereze o permutare clandestină. Pentru Paul, asta venea de la sine și nu mic i-a fost șocul când am decretat:

— Bep nu se joacă. Mă duc la Bon Marché cu Maria.

Urmăream, deci, cu bună-știință desfacerea celulei gemelare. Cu toate acestea, trebuia să mai sufăr în acea zi încă un eșec arzător. Mi-am despachetat primul cumpărăturile. Paul și Edouard au izbucnit pe loc în râs, văzându-mă că scot un costum de tweed de culoarea tutunului, niște cămăși în carouri, o jachetă verde-închis cu guler în V și un pulover negru pe gât. Am înțeles și am resimțit din nou aceeași groază ca de fiecare dată când celula gemelară se închidea peste mine, în ciuda eforturilor de a evada, căci am văzut ivindu-se din pachetele lui Paul același costum tabac, aceleași cămăși cu carouri și chiar același pulover negru cu gulerul. Numai jacheta lui era de un verde mai deschis. Au râs mult toți cei în jurul meu, și Edouard mai tare ca toți, căci „circul gemelar" pe care îl cultiva pentru a-și înveseli prietenii se îmbogățise cu o nouă istorioară amuzantă. Totuși, el a tras și o învățătură din această experiență:

— Vezi tu, micul meu Jean, mi-a spus el, nu mai voiai să fii îmbrăcat la fel ca Paul. Alegându-ți hainele care îți plăceau, ai uitat un mic amănunt: acela că Paul și cu tine, orice ai spune, aveți aceleași gusturi. Data viitoare ia-ți o măsură de precauție elementară: alege numai lucruri pe care nu le poți suferi.

Vorbele astea aveau bătaie lungă și, vai, am verificat de multe ori de-atunci adevărul lor crud! Câte sacrificii nu a trebuit să îndur numai și numai ca să mă deosebesc de Paul și ca să nu fac ca el! Dacă măcar ar fi fost de acord să ne separăm, ne-am fi putut împărți între noi sacrificiile făcute pentru independența noastră mutuală. Dar Paul nu și-a dat osteneala niciodată de a se deosebi de mine, ba dimpotrivă, astfel încât, ori de câte ori luam o inițiativă sau făceam primul o alegere, eram sigur că se va lua după mine sau se va ralia la ideea mea. Trebuia, deci, să-l las mereu să mi-o ia înainte, să mă mulțumesc mereu să fiu pe locul doi, poziție de două ori defavorabilă, pentru că îmi impunea, în același timp, niște opțiuni contrare preferințelor mele!

Mi se întâmpla să-mi slăbească rezistența și, lăsând garda jos, să alunec fără reținere, ca în copilăria noastră nevinovată, în tenebrele calde și familiare ale intimității gemelare. Paul mă întâmpina cu o bucurie evident comunicativă — totul era comunicativ în celulă, este chiar definiția ei — și mă înconjura cu solicitudinea satisfăcută care i se cuvine de drept fratelui rătăcitor, când se întoarce acasă. Ritualul de exorcism era deosebit de lung și laborios, dar comuniunea seminală era cu atât mai dulce. Dar nu era decât un moment scurt de răgaz. Mă smulgeam din nou de lângă fratele meu asemenea și îmi reluam drumul singuratic. Dacă aș fi avut îndoieli cu privire la necesitatea desprinderii

mele chiar înainte de povestea cu oglinda triplă, această încercare cumplită m-ar fi convins, până la urmă, că trebuia să merg până la capăt.

Dacă încă ezit pe marginea acestei povestiri nu e doar fiindcă lovitura a fost de o brutalitate cumplită, și că până și amintirea ei mă umple de sudori de groază. De fapt, e vorba de mult mai mult decât o simplă amintire. Amenințarea rămâne iminentă, fulgerul poate cădea asupra mea în orice clipă și mi-e frică să-l sfidez prin niște cuvinte imprudente.

Aveam vreo treisprezece ani. Treaba se petrecea la un croitor și vânzător de confecții de la Dinan, care ne făcea „reduceri" pentru că eram furnizorul lui permanent. Era la puțin timp după istoria cu marile magazine pariziene și continuam să lupt pentru ca Paul și cu mine să nu mai fim îmbrăcați la fel. Eram, deci, singur în acest magazin, detaliu important, fiindcă, dacă Paul m-ar fi însoțit, incidentul nu ar mai fi avut loc. Absența lui Paul, care era în acea vreme o experiență foarte nouă pentru mine, mă arunca într-o stare curioasă de exaltare și de amețeală, sentiment destul de amestecat, deși mai curând agreabil *per total*, și asemănător cu acela care colorează anumite vise, în care avem senzația că plutim goi-goluți prin văzduh. Acest sentiment nu mă părăsește, de altfel, de când m-am despărțit de Paul, cu toate că a evoluat mult în câțiva ani. Astăzi, îl resimt ca pe o forță care îmi deplasează centrul de greutate și mă obligă să merg mereu înainte ca să încerc să-mi recapăt echilibrul. Este, într-un fel, conștientizarea nomadismului care a fost dintotdeauna destinul meu secret.

Dar nu ajunsesem încă acolo, în acea frumoasă sâmbătă de primăvară, când încercam o caschetă bleumarin la Conchon-Quinette. Revăd dulapurile cu geamuri ale magazinului, masa grea pe care se îngrămădeau cupoane de stofă, peste care trona un metru gradat din lemn deschis la culoare, prins într-un suport de aramă. Cascheta de pânză părea să-mi vină bine, dar încercam să-mi văd mai clar imaginea în geamurile dulapurilor. Patronul și-a dat seama și m-a invitat să intru într-o cabină de probă. O oglindă-triptic, cu elemente laterale care se roteau în balamale, îți permitea să te privești din față și din amândouă părțile. Am intrat în capcană fără nicio bănuială și, de îndată, fălcile ei lucioase s-au închis peste mine și m-au sfărâmat cu atâta cruzime, încât mi-au rămas semnele lor pentru totdeauna. Am avut un scurt moment de uimire. Era cineva acolo, reflectat de trei ori în acest spațiu minuscul. Cine? Abia pusă întrebarea, răspunsul a venit ca un trăsnet: *Paul!* Acest tânăr, un pic palid, văzut din față, din dreapta și din stânga, încremenit în această triplă fotografie, era fratele meu asemenea, ajuns aici nu se știe cum, dar prezent, în mod indiscutabil. Și, în

același timp, un vid înspăimântător s-a căscat în mine, o groază de moarte m-a făcut să îngheț, fiindcă, dacă Paul era prezent și viu în acest triptic, eu însumi, Jean, nu mai eram nicăieri, nu mai existam.

Vânzătorul m-a găsit leșinat pe mochetă și m-a tras spre o canapea cu ajutorul patronului. Se înțelege că nimeni — nici chiar Paul — nu a aflat secretul acestui incident care mi-a dat peste cap viața. Să fi trecut și Paul printr-o asemenea experiență? Să i se fi întâmplat și lui să mă vadă pe mine în locul lui, atunci când se uita în oglindă? Mă îndoiesc. Cred că iluzia, ca să se producă, are nevoie de această *beție a emancipării* pe care o evocam adineauri și pe care Paul o ignoră cu siguranță. Sau, dacă m-ar vedea într-o zi ivindu-mă în fața lui, într-o oglindă, el nu ar fi șocat, cum am fost eu, ci, dimpotrivă, fermecat, încântat de această întâlnire magică, apărută la țanc ca să-i calmeze mâhnirea provocată de absența mea, din ce mi-a mărturisit. Cât despre mine, am rămas cu o ură înverșunată împotriva tuturor oglinzilor și cu o oroare imposibil de depășit pentru oglinzile-triptic, a căror prezență într-un loc o simt prin niște emanații malefice, care sunt de ajuns să mă oprească pe loc și să mă izgonească.

Paul

Omul ne-pereche care este în căutare de sine nu găsește decât frânturi ale personalității sale, fâșii ale eului său, fragmente informe ale acestei făpturi enigmatice, centrul obscur și impenetrabil al lumii. Fiindcă oglinzile nu-i aruncă decât o imagine încremenită și inversată, fotografiile sunt încă și mai mincinoase, mărturiile pe care le redă sunt deformate de iubire, de ură sau interes.

Eu, dimpotrivă, dispun de o imagine a mea vie și absolut veridică, de o grilă de descifrare care îmi elucidează toate enigmele, de o cheie care îmi deschide fără niciun fel de rezistență inima, mintea și sexul. Această imagine, această grilă, această cheie ești tu, fratele meu asemenea.

Jean

Tu ești celălalt, altul absolut. Cei ne-pereche nu bagă de seamă la vecinii, prietenii, rudele lor decât anumite calități, defecte, ciudățenii, trăsături personale pitorești sau caricaturale care îi deosebesc de ei. Se pierd în acest

amănunt accidental și nu văd — sau văd nedeslușit — făptura umană, persoana pe care o acoperă.

În cazul meu, tocmai cu prezența acestei persoane abstracte m-a obișnuit vreme de ani de zile — anii copilăriei și ai tinereții mele — existența în preajma mea a fratelui meu asemenea. Căci tot acest talmeș-balmeș, pitoresc sau caricatural, de care se împiedică și care îi hipnotizează pe cei ne-pereche așezați față-n față, n-avea nici o greutate, nici o culoare, nici o consistență pentru noi, fiind același și de o parte, și de alta. Mantia pestriță a personalității care oprește în loc privirea ne-pereche este incoloră și transparentă în comparație cu privirea gemelară și o lasă să vadă abstracta, goala, deconcertanta, amețitoarea, scheletica, înspăimântătoarea Alteritate.

Capitolul IX

Părul și pana

Alexandre

Frumoasa mea singurătate — unică, virgină și închisă ermetic ca un ou — pe care Roanne mi-o sfărâmase în bucăți într-un mod atât de pitoresc, iată că am recăpătat-o ca prin minune, în acest ținut lunar, alb, unduitor, cele trei sute de hectare de gunoaie de la Miramas. E adevărat că după primăvara și vara petrecute la Roanne am rămas cu un câine, Sam, de care acum mi-ar fi greu să mă lipsesc. Și, de asemenea, cu un cercel — pe care îl port, uneori, ca o provocare —, și el simbolizează o întreagă mică societate în fierbere, pe Briffaut, Fabienne, pe macaragii, castelul Saint-Haon, pe Alexis și mai ales, pe mai ales micul meu Daniel. Cercelul mi-e chezășie pentru Daniel și îmi promite în fiecare clipă sosirea lui aici.

Cu cincisprezece kilometri înainte de Salon, Șoseaua națională 113 este traversată de Drumul județean 5, care duce la sud, spre satul Entressen. Deșertul de bolovani și de pietre de la Crau nu mai e întrerupt apoi decât de o serie de construcții joase, fără ferestre, toate la fel și înconjurate de garduri de sârmă ghimpată. E depozitul de muniție de la Baussenq, stabilit în această regiune pustie din rațiuni de securitate. Aici, oamenii n-au uitat catastrofa din 1917, care a răvășit ținutul la fel ca un cutremur sau ca un bombardament. O femeie dintre ai noștri, aflată la lucru în gunoaiele de la Marignane, micuța Louise Falque, a alergat imediat pe bicicletă, odată cu primele explozii, și nu și-a mai recunoscut locurile familiare în acest pământ carbonizat, cu arbori smulși din rădăcină și case prăbușite. În ciuda incendiilor și exploziilor care continuau, ea i-a ajutat pe oamenii îngrozitor de arși și de mutilați pe care a putut să-i tragă de sub dărâmături. Se spune că generalul-comandant al regimentului 15 a citat-o pe ordinea de zi.

Aceste depozite de muniții marchează, într-un fel, granița straniului meu regat. Dincolo de ele, peisajul pustiu își poate etala din nou grohotișurile lui mohorâte, deși semne din ce în ce mai numeroase anunță apropiata metamorfoză a câmpiei aride și curate într-un haos pestilențial. Trebuie să ai ochi buni ca să observi de departe prima foaie de hârtie unsuroasă tremurând

în vânt, în crengile unui platan pirpiriu. Dar frunzișul de gunoi devine deosebit de bogat în această țară a mistralului. Pe măsură ce înaintezi, arborii — din ce în ce mai rari, e drept — se încarcă de petice, panglici, spumă de plastic, cartoane ondulate, smocuri de paie, fulgi de vată, zdrențe de câlți. Apoi, orice vegetație dispare, ca la munte, peste o anume altitudine, când intri în țara celor o sută de coline albe. Căci aici, gunoaiele sunt albe, da, iar pastila din medalionul meu cu însemnele Marsiliei seamănă cu un mic bulgăre de zăpadă. Albe și strălucitoare, îndeosebi la asfințit, poate datorită cioburilor de sticlă, a scheletelor de celuloid, spărturilor de galalit și lamelelor de sticlă cu care sunt presărate. O duhoare profundă și dezgustătoare plutește printre coline, dar te obișnuiești cu ea în mai puțin de o oră și apoi nici n-o mai simți.

Colinele albe ar fi rupte de lume, dacă nu ar fi traversate de calea ferată Paris–Lyon–Marsilia. Asta înseamnă că dimineața și seara trec ca vijelia două trenuri, închise ca niște case de bani, trase de niște locomotive fumegânde și șuierătoare. Orarele fluctuante fac ca aceste trenuri — venind unul de la Marsilia, altul de la Paris — să se încrucișeze pe meleagurile noastre, ca niște meteori opuși, aducând zgomot și violență în limburile noastre pale și argintate. Eu nutresc speranța că, într-o bună zi, unul dintre acești meteori va fi constrâns să se oprească aici. Ferestrele se vor lăsa în jos, se vor ivi capete derutate și îngrozite de câmpia stranie și funebră. Atunci le voi ține o predică acestor picați de pe altă planetă. Dandyul gunoaielor le va aduce la cunoștință că au murit. Că au fost șterși de pe fața cu cap a lumii și trecuți pe fața cu pajură. Că a venit vremea să-și convertească ideile și obiceiurile în acest fel de viață de-a-ndoaselea căruia îi aparțin de-acum înainte. Apoi, ușile se vor deschide, ei vor sări unul după altul pe rambleu și eu îi voi încuraja, le voi conduce primii pași ezitanți și timizi în mijlocul dejecțiilor vieții lor trecute.

Dar acesta nu e decât un vis. Trenurile trec, scuipând și urlând ca niște zmei, și nimeni nu ne dă niciun semn de viață. Eu însumi locuiesc într-un vagon amenajat ca o rulotă. E imposibil să ajung în fiecare seară la un adăpost convenabil. Acum dorm pe o saltea mare pusă pe scândura care unește cele două banchete dintr-un compartiment. Am aici apă, foc, lumină, emisă cu un șuierat violent de cobră de o lampă cu acetilenă. Este o experiență nouă pentru mine și un pas în plus spre scufundarea în gunoaie. În fiecare zi, lucrătorii care vin cu camionul de la Entressen, unde locuiesc în niște barăci de cantonier, îmi aduc cele necesare, după o listă pe care le-o dau cu o zi înainte. În prima seară, n-am ascultat cu atenție sfatul de a închide ermetic toate deschizăturile

vagonului. Noaptea, Sam, speriat de moarte, m-a trezit din somn. Am crezut mai întâi că plouă, auzind un trosnet des și grăbit în jurul nostru. Fac lumină: șobolani peste tot. Alergau în valuri negre pe culoar și prin compartimentele deschise ale vagonului. Probabil că se alergau de zor pe acoperiș. Din fericire, compartimentul meu era închis. Cu toate acestea, a trebuit să lupt timp de douăzeci de minute cu o femelă mare până am străpuns-o cu vârful Fleurettei. Cum de intrase? N-am să aflu niciodată. Dar nu pot uita chițăiturile monstrului, ale cărui spasme îndoiau lama Fleurettei ca pe un băț de undiță. Ganesha, Ganesha, idol cu trompă, te-am invocat în noaptea asta pentru a alunga animalul tău totem! Apoi, m-am ferecat în compartiment cu Sam și cu șobolanul mort, temându-mă să nu văd apărând din burta-i crăpată o puzderie de pui, în timp ce de afară chițoranii ne asaltau cu sabatul lor infernal. Așa cum cântecul cocoșului oprește într-o clipă dansul macabru, vuietul trenurilor de dimineață le-a dat semnalul de plecare. În mai puțin de trei minute, dispăruseră toți în miile și miile de găuri care ciuruiau colinele albe. Am înțeles rațiunea acestei retrageri precipitate, după ce am aruncat pe fereastră cadavrul victimei mele din noaptea trecută. Abia se izbise corpul umflat de o grămadă de cartofi putreziți, că a și fost înhățat mai întâi de unul, apoi de doi, trei goelanzi, căzuți din cer ca niște pietre. Acești mari pescăruși cenușii, grei și grosolani, ca niște corbi albinoși, își azvârleau unul altuia epava sângerândă care tocmai crăpase împrăștiind în jur măruntaie și fetuși. Am observat că nu era deloc o situație de excepție. Din loc în loc, șobolanii întârziați erau urmăriți, înghesuiți, atacați, apoi sfâșiați în bucăți de batalioane de goelanzi. Ziua le aparține păsărilor, care sunt singurele stăpâne peste colinele argintate. Seara, trecerea trenurilor dă semnalul și situația se inversează, fiindcă noaptea e împărăția chițoranilor. Goelanzii, cu miile, își iau zborul și se duc să se culce pe malul iazului Berre, când nu se rătăcesc chiar în Camargue, unde dau iama în cuiburile cu pui ale flamingilor roșii. Vai de păsările rănite sau slăbite care se târăsc prin gunoaie după încrucișarea trenurilor de seară! Hoardele de șobolani le înconjoară, le sfâșie, le fac bucăți. Iată de ce, străbătând colinele, găsești la tot pasul fâșii de blană sau smocuri de fulgi, resturi ale unui ritm nocturn-diurn care împarte colinele între regnul blănii și cel al penelor. De două ori pe an, lumea gunoierilor primește vizita oamenilor în alb de la Serviciul de Igienă al orașului Marsilia. Înarmați cu pulverizatoare și aducând pâine otrăvită, întreprind o operație de dezinfecție și deratizare a colinelor. Sunt primiți destul de rău. Se râde de măștile lor, de mănușile lor de cauciuc, de cizmele înalte

până la coapse. Ia te uită la fandosiții ăștia care se tem de murdărie și de microbi! Cât despre munca lor, este și inutilă — căci enormitatea populației șobolanilor o sfidează —, și nefastă, fiindcă ei lasă în urma lor cadavre de șobolani, ba încă și mai multe de goelanzi. Trebuie să observăm că, în fond, aceste animale curăță și contribuie în felul lor la asanarea grămezilor de gunoaie. În plus, sunt inofensive pentru om, mi se explică, cu condiția să nu sângerezi. Căci vederea, mirosul sau gustul sângelui le fac turbate de poftă. Dar adevărul e că gunoierii se simt solidari cu această faună și văd în acțiunea agenților marsiliezi o atingere adusă domeniului lor. Ca și proiectele pentru uzina de incinerare de la Roanne, eforturile de salubrizare ale serviciilor marsilieze iau aspectul unei agresiuni a celor puternici de la centru împotriva marginalilor.

(Bine intenționați, oamenii în alb au depus în vagonul meu trei găleți cu pastă otrăvită „pentru orice eventualitate“, cum mi-au precizat. Dar m-au avertizat că primele, date într-o vreme de primărie vânătorilor de șobolani, fuseseră suprimate de când un derbedeu simpatic a avut ideea de a crește într-un vagon chițorani pe care îi ucidea cu acetilenă și ale căror cadavre le livra apoi, camioane întregi, secretarilor îngroziți de la primărie. Compoziția pastei ucigașe e scrisă pe găleți. Era grăsime animală îngroșată cu faină și amestecată cu acid arsenic. Am avut curiozitatea să las una dintre găleți deschisă o noapte întreagă sub vagonul meu. Nu numai că șobolanii care păreau, totuși, să devoreze orice, fără deosebire, au lăsat pasta intactă, dar păreau chiar că evitaseră și să treacă prin preajma recipientului. Asta spune mult despre eficacitatea otrăvii!)

Lucrările pe care mă străduiesc să le coordonez aici au cu totul altă amploare decât la Gaura Diavolului. La Petite Crau, în nord, fusese fertilizată și transformată în livadă de măslini, vie și pășune cu ajutorul apelor râului Durance, aduse de canalul Craponne. Ambițioasa intenție pe care o nutrea Marsilia era să fertilizeze, la rândul ei, la Grande Crau cu ajutorul gunoaielor de la Miramas. Astfel, ceea ce era rușinea marelui port mediteraneean, etalată sub ochii călătorilor de pe linia Paris–Lyon–Marsilia, ar deveni un subiect de mândrie. Am pentru asta cinci buldozere și o echipă de douăzeci de oameni, forțe derizorii în raport cu metamorfoza ce trebuie realizată aici. Ar trebui săpat stratul de gunoaie recent până la o adâncime de patru metri, cel puțin, pentru a scoate la lumină fundul vechi, transformat în humus fertil printr-o foarte îndelungată fermentație. Dar atunci, umiditatea înmagazinată și păstrată la

acest nivel se va risipi din cauza săpăturilor în adâncime și va fi neapărat necesară irigația, care nu poate fi înlocuită cu nimic.

Am întreprins, totuși, săparea unei coline cu o echipă de două buldozere. Rezultatul a fost înspăimântător. Un nor de goelanzi s-a abătut asupra tranșeei proaspete și negre deschise în urma fiecărui buldozer și șoferii au avut nevoie de mult sânge rece ca să nu-și piardă capul în acest vârtej de aripi, gheare și ciocuri. Asta încă nu era nimic, fiindcă mașinile au ajuns, inevitabil, să spintece galeriile locuite de colonii întregi de șobolani. Imediat a început bătălia cu goelanzii. Sigur, mai multe păsări au fost ucise în învălmășeală, pentru că în lupta corp la corp un șobolan mare învinge un goeland. Dar numărul nesfârșit de păsări i-a dat gata pe chițoranii expulzați din găurile lor în plină lumină. Mai grave au fost scârba și groaza oamenilor mei în fața acestei sarcini fără vreun rezultat vizibil, agrementată cu bătăliile crunte între blană și pene. Unul dintre ei a propus să aducem puști de vânătoare pentru a goni păsările. Dar altul a observat că numai goelanzii țineau șobolanii la respect și că nu am mai fi în siguranță dacă aceștia din urmă ar stăpâni terenul și peste zi, și peste noapte.

*

Am împărțit cu Sam o conservă de fasole, încălzită pe micul reșou cu gaz. În câteva minute soarele va apune și deja se ridică nori de păsări cenușii și se îndreaptă țipând către mare. Închid, una după alta, toate intrările în vagon, în ciuda căldurii înăbușitoare a sfârșitului de vară provensal. La ferestrele compartimentului pe care îl ocup am pus o plasă foarte deasă ca să le pot ține deschise toată noaptea. În pofida dorinței, a dorului care mă roade, sunt bucuros că nici Daniel, și nici măcar Eustache nu sunt cu mine în singurătatea asta fioroasă. Fiindcă această carne este prețioasă pentru amintirea mea, îi atribui o fragilitate incompatibilă cu peisajul acesta teribil. Bubuitul trenurilor scutură colinele. Încrucișându-se, ele se salută cu niște urlete sfâșietoare. Apoi, tăcerea se așterne din nou, însuflețită treptat de galopul nenumăraților șobolani care se revarsă. Vagonul meu este acoperit de această maree vie, dar îmi oferă cel puțin un adăpost tot atât de sigur ca și clopotul unui scufundător. Lumina oblică a apusului face să strălucească o falsă turmă de oi închipuită de niște baloturi de vată de sticlă risipite pe versantul colinei învecinate. De ce să nu recunoaștem? Ciudățenia și oroarea situației mele mă umplu de o bucurie orgolioasă. Oricare heterosexual ar socoti că trebuie să fii un sfânt, având vocație de martir — sau să-ți fi asasinat tatăl și mama —, pentru a îndura un

trai ca al meu. Vierme jalnic! Dar, atunci, forța? Dar sentimentul exaltant al singurătății mele? La câțiva metri de fereastra mea, o saltea crăpată pierzându-și lâna prin sute de rupturi se zguduie ca de sughițuri de fiecare dată când una dintre rupturi împinge afară un șobolan. Ies, de obicei, în serii de trei sau patru — și spectacolul este de un comic crescând, căci e clar că toate bestiile astea nu se puteau afla împreună în saltea. Fără să vrei începi să cauți trucul, scamatoria.

Eu sunt făcut dintr-un aliaj de oțel și heliu, absolut inalterabil, incasabil, inoxidabil. Sau, mai degrabă, vai, eram făcut... Căci acest mic slăbănog de Daniel l-a infectat cu umanitate pe îngerul luminii. Pasiunea plină de milă pe care mi-a inoculat-o continuă să-mi roadă sufletul. Când îl priveam dormind îl iubeam cel mai mult — chiar și numai asta trădează calitatea îndoielnică a sentimentului meu pentru el, căci dragostea puternică și sănătoasă presupune, cred, luciditatea reciprocă și schimbul consimțit. Mă trezeam în toiul nopții și mergeam să mă așez în fotoliul cel mare de la capul patului său. Îi ascultam răsuflarea regulată, suspinele, mișcările, toată această activitate a micii uzine de somn în care se prefăcuse. Cuvintele neclare care îi ieșeau, uneori, de pe buze aparțineau, credeam eu, unei limbi secrete și universale totodată, limba fosilă pe care o vorbeau toți oamenii înainte de civilizație. Viața misterioasă a adormitului, apropiată de demență, care devine patentă în somnambulism. Aprindeam o lumânare, lăsată special pentru vizitele mele la capul patului. El cunoștea, desigur, manejul meu nocturn. Dimineața, ar fi putut afla de câte ori coborâsem în preajma lui, numărând chibriturile arse, cât timp stătusem lângă el măsurând cu cât se scurtase lumânarea. Puțin îi păsa. Eu nu aș fi tolerat să fiu astfel surprins pe nepregătite. Fiindcă eu știu — dar el nu știa — cu ce vigilență arzătoare îi păzeam somnul în aceste momente fierbinți. Incube, frățioare, sucubă, surioară, voi, demoni micuți, lubrici și vicleni, ce bine vă înțeleg când așteptați ca somnul să vi-i dea pe mână, goi și inconștienți, pe bărbații și femeile la care poftiți!

*

Probabil că am dormit câteva ore. Luna s-a înălțat deasupra peisajului meu lunar. Norii translucizi și subțiratici ca niște lame de cristal, care ating ușor partea de jos a discului lăptos, anunță, fără îndoială, mistralul. El are totdeauna darul de a face să înnebunească drăgălașa mea faună cu păr, ca și pe aceea cu pene, așa mi-au spus gunoierii. Colinele albe, sclipitoare și scânteietoare, se

unduiesc până la linia orizontului. Câteodată, o fâșie cenușie cu contururi schimbătoare iese din burta uneia dintre ele și se prelinge într-o vale sau, dimpotrivă, țâșnește din adâncimile întunecate și se urcă pe o culme: o hoardă de șobolani.

Fața lui Daniel. Obrazul lui slab și palid, șuvița neagră, buzele un pic prea pline... Dragostea perfectă — perfecta fuziune a dorinței trupești și a tandreței — își găsește piatra de încercare, semnul ei infailibil într-un fenomen destul de rar: *dorința fizică inspirată de expresia feței*. Când un chip se încarcă în ochii mei de un erotism mai mare decât tot restul corpului... aceasta e iubire. Știu acum că, într-adevăr, chipul e partea cea mai erotică a corpului omenesc. Că adevăratele părți sexuale ale omului sunt gura, nasul și mai ales ochii. Că iubirea adevărată se anunță printr-o urcare a sevei de-a lungul corpului — ca într-un arbore, primăvara — care amestecă sperma cu saliva din gură, cu lacrimile din ochi, cu sudoarea frunții. Dar în cazul lui Daniel, mila infectă pe care mi-o inspiră — în pofida voinței lui, în pofida voinței mele — introduce un defect în acest metal atât de pur. Colorat de sănătate, însuflețit de fericire, trebuie să admit că și-ar pierde, pentru mine, tot farmecul său otrăvit.

Încă una sau două ore de moțăială. De data acesta m-a trezit o lovitură în peretele vagonului. O zguduire bruscă și violentă, care a clătinat lungul schelet așezat pe osiile fără roți. Privire rapidă pe fereastră. Colinele au panașe din vârtejuri de hârtii și ambalaje ridicate de mistral. Altă năvală invizibilă peste vagonul care geme cu glasul pe care îl avea odinioară când se punea încet în mișcare, în câte o gară. Sam este în mod vădit neliniștit. O fi remarcat și el, la fel ca mine, covoarele de șobolani care se rostogolesc acum de pe pantele tuturor colinelor. Zici că-s posedați de o nebunie furioasă. Să fie ei, oare, răspunzători de rafalele care ne scutură vagonul din ce în ce mai brutal și care duc sus, spre cer, trombe de gunoaie? Mă gândesc la dunele de nisip deplasate încet de vânt — parcă bob cu bob. Colinele albe de la Miramas să fie, oare, și ele mișcătoare? Asta ar explica panica șobolanilor, căci toate galeriile ar fi atunci distruse. Prin ferestrele dinspre nord ale vagonului nu se mai poate vedea nimic, fiind astupate cu grămezi de gunoi aduse de vânt, ca niște troiene. Mă cuprinde spaima, gândindu-mă că, dacă se deplasează colinele, am putea fi acoperiți, îngropați de una dintre ele. Degeaba am nervii tari și stomacul bun, încep să găsesc șederea aici nesănătoasă. Dacă mi-aș asculta instinctul, m-aș folosi de primul pretext ca să mă duc să-mi plimb încălțările pe meleaguri mai ospitaliere. Așa-i, Sam? Nu ne-ar fi mai bine în altă parte? Mă așteptam la niște

urechi culcate, la o fluturare de limbă spre fața mea, la o coadă agitându-se în ritm vioi. Dar nu, el ridică spre mine o privire imploratoare și tropăie pe loc. Acest câine e bolnav de spaimă.

Un pretext ca să ieșim? Deodată simt că am mai mult decât atât! O nevoie imperioasă, o necesitate absolută! Între două rafale de gunoaie zburătoare, care îmi astupă neîncetat privirea cu nori pestriți, am zărit o siluetă, acolo, departe, foarte departe, pe vârful unei coline. Un braț se ridica de parcă ar fi chemat, parcă ar fi cerut ajutor. Măsor în gând oroarea de a fi astfel pierdut în lumina lividă a zorilor, în mijlocul rafalelor mistralului, sub bombardamentul gunoaielor și, mai ales, mai ales printre toate batalioanele negre de șobolani. Să ies. Deschid o ușă. Trei șobolani surprinși — ca și cum m-ar fi spionat, ca să știe ce fac înăuntru — mă privesc cu neîncredere, cu ochii lor mici și roșii. Închid cu brutalitate.

Mai întâi, Sam va rămâne aici. N-are ce căuta cu mine afară. Apoi, trebuie să găsesc un mijloc de protecție împotriva mușcăturilor de șobolan, chiar dacă se spune că dacă nu sângerezi, nu-ți fac nimic. Dar am, oare, siguranța că nu voi sângera? De fapt, mi-ar trebui o armură, mai ales pentru picioare. În lipsa ei, îmbrac o salopetă de mecanic găsită în vagon. Și am ideea să-mi ung încălțămintea, picioarele și pantalonii până la fese și până la burtă cu pasta aceea ucigașă pe care chițoranii par să n-o poată suferi. Asta îmi ia timp. Mă gândesc la mamițele de pe plajă care își ung pielea cu uleiurile alea solare grețoase. Dar eu îmi aplic această împărtășanie de tip nou ca să fac o baie nu de soare, ci de lună și de murdării.

Cu o voce de necombătut, îi ordon lui Sam să nu miște. Se culcă fără împotrivire. Mă strecor afară. Cei trei șobolani de adineauri dau înapoi în fața picioarelor mele amenințătoare. Pasta ucigașă face minuni. În schimb, o cutie care vine ca din pușcă mă izbește în piept. Dacă m-ar fi izbit în față, acolo aș fi rămas. Atenție la bombardament și mai ales să nu sângerez! Mi-ar fi fost de folos măștile și vestele de scrimă din sala de arme a Floretelor. Înaintez încet, greoi, sprijinindu-mă de un baston care-mi va servi, eventual, și de armă. Nici un nor pe cerul palid care începe să se înroșească spre răsărit. Este cerul Măriei sale Mistralul, sec, pur, rece ca o oglindă de gheață, pe care alunecă teribilele rafale de vânt. Pun piciorul într-un cuib de șerpi bruni cu capete verzui care se transformă, când mă uit mai bine, într-un ghem de bandaje pentru hernie, terminate cu câte un scul de câlți. Trec pe sub o pantă abruptă de murdării, grăbind pasul instinctiv. Bine am făcut, căci văd gunoaiele prăbușindu-se în

urma mea și dând la iveală un furnicar de șobolani speriați și furioși. Pășesc prin văioage, pentru că aici vântul și proiectilele sunt mai puțin periculoase, numai că șobolanii au motive să procedeze și ei la fel, și, uneori, văd un covor în galop desfăcându-se înaintea pașilor mei pentru a se închide la loc după ce trec. Dar trebuie neapărat să escaladez o colină pentru a mă orienta. Vagonul a dispărut pe jumătate sub gunoaiele cărora le ține piept. Ajung să mă întreb dacă nu va fi acoperit, îngropat, și forma lui lunguiață, înclinată un pic într-o parte, aduce, într-adevăr, de departe cu un sicriu uriaș în mijlocul zăpezii. Sam. Trebuie să mă grăbesc și să-l scot de acolo. În fața mea, câmpia cu delușoare care se întinde cât vezi cu ochii e străbătută de cavaleriile dezlănțuite ale murdăriilor care năvălesc acoperind totul spre sud. Cred că recunosc vârful colinei pe care am zărit silueta omenească agitându-se, apoi dispărând. Înainte! Alunec la vale. Piciorul stâng mi se afundă într-o crevasă și iată-mă lungit și zbătându-mă pe un pat de cutii de conserve. Zgârieturi, fără sânge. Dar nu mă ridic suficient de repede cât să nu fiu acoperit de un val de șobolani care galopează în direcția opusă. Nu mișc de teamă să nu-l blochez sau rănesc pe vreunul care să mă muște. Hai, iute în picioare! Mergi, mergi! Urc ultima colină, presărată cu o grămadă de lucrușoare de lână putrezite, pentru copii mici, un întreg trusou dezgropat, de copil mort la naștere. Ajung deasupra unui crater, un fel de crater. Oroarea față de ceea ce descopăr e imposibil de pus în cuvinte.

De o lună de când sunt aici am văzut destui șobolani. Niciodată o mulțime atât de compactă, agitați de o nebunie atât de turbată. Se învârtesc ca un lichid vâscos și negru pe fundul și pe marginile pâlniei. În centrul vârtejului este o formă omenească, întinsă pe burtă, cu brațele în cruce. Craniul este deja dezgolit, cu smocuri de păr negru pe jumătate smulse. Spatele acela îngust, slab, șira spinării care parcă așteaptă lovituri... nu e nevoie să văd mai mult ca să știu. Daniel! Ceea ce nu era decât o ipoteză clandestină devine o certitudine chinuitoare. A venit spre mine. S-a rătăcit. Cum a căzut? În loc de răspuns, o rafală mă face să mă clatin pe marginea craterului, urmată imediat de un asalt furios de cutii și coșuri goale. Și el, inevitabil, trebuia să sângereze, era condamnat să sângereze. Să cobor în acest cazan de vrăjitoare? Trebuie, așa ar trebui! Poate că s-ar mai putea face ceva pentru el. Dar, într-adevăr, nu am curaj. Ezit, dar îmi adun forțele. Mă voi duce, mă voi cufunda în această oroare. Și apoi, mântuirea: cele două fluierături ale trenurilor care se încrucișează acolo, în câmp. Șobolanii se vor retrage. Se și retrag deja. Negrele

batalioane cu o sută de mii de labe bat în retragere. Nu, nu-i văd fugind, îndepărtându-se. Dispar, nu se știe cum. Lichidul vâscos pare sorbit rapid de grosimea albă a solului. Aștept acum, cu conștiința împăcată. Ai răbdare, micuțule Daniel, sosesc, sosesc! Încă un minut și ultimii șobolani se vor duce.

Fac un salt în gol și mă trezesc pe o pantă destul de abruptă. Pământul îmi fuge de sub picioare. O alunecare de teren, o avalanșă. Asta trebuie să i se fi întâmplat și lui Daniel. Aterizez lângă el, cu mâinile și picioarele în aer, printre resturile unor fiole goale și pansamente sanitare, dejecțiile unui spital, desigur. Să nu ne mai gândim. Daniel e aici, la picioarele mele. Rănile pe care i le-au făcut șobolanii sunt mult mai rele decât credeam. Parcă i-ar fi atacat cu predilecție ceafa. E tăiată adânc, ca de o lovitură de topor, ca de un ferăstrău cu milioane de dinți minusculi, necruțători, ascuțiți, atât de adânc, încât capul abia se mai ține de trup și cade înapoi când întorc trupul cu vârful piciorului. S-au năpustit și asupra sexului. Ceafa și sexul. De ce?

Partea de jos a pântecelui, singura dezgolită, nu mai e decât o rană sângerândă. Mă cufund în contemplarea acestui biet manechin dezarticulat, în care nimic nu mai este uman, în afară de obscenitatea cadavrelor. Meditația mea nu e o reflexie subtilă și construită, ci o liniște tâmpă, o imobilizare abrutizată, în liniștea aceea stranie din văgăună. Bietul meu creier paralizat nu e în stare decât de o singură întrebare, foarte simplă, foarte concretă: unde e lănțișorul de aur, cu medalionul Sfintei Fecioare? Unde e? Deasupra, sus, rafalele răzuiesc marginile craterului și aruncă înăuntru pachete de murdării. Aici, jos, domnește liniștea adâncurilor. *Ruah*-ul... Vântul încărcat de spirit... Bătaia aripilor albe de porumbiță, simbol al sexului și al cuvântului... De ce trebuie ca Adevărul să nu mi se înfățișeze niciodată mie decât sub o mască hidoasă și grotescă? Ce anume din mine cheamă întotdeauna masca și strâmbătura?

De câteva clipe, observam un șobolan mare, alb, care gâfâia încercând să urce panta. Devenise, oare, așa greoi fiindcă devorase sexul lui Daniel? Cine vorbea de porumbița curată și simbolică? Un meteorit de pene și gheare se abate peste șobolan. Curajos, acesta îi face față, își dă urechiușele pe spate, descoperă un șir de dinți fini ca niște ace. Goelandul zburlit, devenit uriaș datorită aripilor desfăcute, șuieră furios spre el, dar rămâne la o distanță prudentă. Știu din experiență că lupta s-ar întoarce, împotriva tuturor aparențelor, în favoarea șobolanului, dar că ea nu va avea loc. Șobolanul este încordat, imobil, gata de luptă. Zarurile sunt aruncate. Alt goeland se abate

asupra lui, îl acoperă o clipă cu aripile și se ridică din nou spre cer. Șobolanul se zbate pe jos cu ceafa despicată. Aceeași moarte ca Daniel. Și prima pasăre îl răpune, îl scutură, îl aruncă în aer ca pe o zdreanță însângerată.

O larmă îndepărtată ajunge până la mine. Ridic ochii spre cerul rotund decupat de crater. Un vârtej argintat se ondulează maiestuos, se întinde, se strânge la loc în momentul în care dă să se desfacă, se umflă cu o viteză amenințătoare. Mii, zeci de mii de goelanzi! Să fug înainte ca trupul meu sfâșiat în bucăți să-l întâlnească pe cel al șobolanului. Dani... Mă aplec pentru ultima oară peste ceea ce a fost fața lui, peste orbitele golite de ochi, peste obrajii sfâșiați prin care se văd dinții, peste urechi... O lucire sidefie lângă această mască a groazei. Mă aplec. Cercelul, perla filipineză a cărei soră geamănă e la mine. Micuțul Daniel și-l pusese ca să vină la mine! Și mă întreb dacă nu cumva acest cercel fermecat l-a tras către vagonul meu, de ureche, ca pe un elev neascultător. Goelanzii plouă acum din toate părțile. Să fug... Să fug...

P.S.: Tu știai, Dani, că fața asta aspră, rigidă, aridă, pe care o arăt celorlalți nu e fața mea adevărată. E doar întunecată de singurătate și exil. Așa e când fața mea e goală și corpul, acoperit. Cine nu m-a văzut în întregime gol nu-mi cunoaște chipul adevărat. Fiindcă, atunci, prezența călduroasă a trupului îmi liniștește chipul, mi-l îndulcește, îl restituie bunătății sale naturale. Mă întreb chiar dacă dorința nu este o anume nebunie, nebunia specială provocată de acest exil, nebunia rătăcitoare a unui chip deposedat de trupul lui. Pentru că este orfan de trup, chipul meu caută avid, vânează nemilos trupul altuia. Pentru că e singur, gol și speriat, în vârful unui manechin de haine, de aceea, cere scobitura unui umăr pentru frunte, o subsuoară pentru nas, scobitura unui pubis pentru gură.

Cine nu m-a văzut când juisez nu cunoaște fața mea adevărată. Căci atunci cenușa care o acoperă se rumenește și arde, ochii ei de pește mort se aprind ca felinarele, gura fără buze se tivește cu carne roșie, un întreg cinema în culori defilează pe frunte...

Aceste două secrete și alte câteva au murit odată cu tine, Dani...

*

Văzând că nu vine niciunul dintre gunoierii mei, am crezut mai întâi că mistralul i-a descurajat, ipoteză puțin probabilă, dar nu-mi puteam închipui nimic altceva. M-am dus cu Sam la Entressen, unde am ajuns înainte de prânz.

Aici, am aflat că se decretase mobilizarea generală încă de ieri și că războiul urma să izbucnească dintr-un ceas într-altul. Am plecat la jandarmerie ca să declar descoperirea unui cadavru în colinele albe. Nimeni n-a vrut să mă asculte. Erau ocupați cu mobilizarea, aveau alte treburi importante de făcut. Pe colinele albe? Este un loc unde jandarmii nu se aventurează. Pământ al celor fără de lege. Cadavrul, fără îndoială, al vreunui peticar sau gunoier, al unui ocnaș sau vagabond. Socoteală încheiată între arabi, piemontezi sau corsicani. Am înțeles prea bine că noi nu făceam parte din societate și m-am felicitat că nu sunt mobilizabil. Să se spintece, deci, între ei acești cetățeni onorabili și heterosexuali. Noi, ceilalți, marginalii, vom număra loviturile.

L-am fluierat pe Sam și m-am dus la gară. Trenul de Lyon. Apoi Fontainebleau, Saint-Escobille. Voi fi acolo pe terenul meu și, în același timp, la porțile Parisului. În primele loji ca să pot vedea venind...

Capitolul X

Prăjiturile cu migdale

Cu siguranță, unul dintre principalele scopuri ale războaielor este acela de a le da bărbaților vacanță. Chiar perioada serviciului militar are mult farmec în amintirea lor. Între sfârșitul studiilor și începutul carierei, ea constituie o paranteză de răgazuri forțate, consacrate unor sarcini noi și total inutile, dominate de niște reguli de disciplină artificiale și absurde, care țin loc de morală și cuviință, dar, mai ales, eliberate de orice sentiment de responsabilitate și de orice griji legate de prudență. Edouard nu avea decât amintiri fericite din această vacanță mare care avusese loc, pentru el, la sfârșitul lui 1918 și care fusese iluminată de explozia de la 11 noiembrie. Proaspăt ieșit din cazărmile roanneze, făcuse asfaltul Parisului să răsune sub bocancii lui de învingător fără luptă și se bucurase, ca bun tovarăș de petreceri și ca băiat frumos de bani gata, de calda simpatie a bărbaților și a femeilor.

Dar războiul însemna mai mult decât să-i redea o parte din această tinerețe disponibilă și ușoară. Nu numai că mătura din calea lui grijile pe care i le provocau Pietrele Sunătoare, Florence și Maria-Barbara. Îl umplea de o exaltare fericită, de un entuziasm aproape beat, în care se amestecau, în mod curios, dragostea de viață și presimțirea — aproape dorința — unei morți apropiate. La urgența datoriilor simple pe care i le dicta patriotismul se adăuga o aspirație către sacrificiu care îi satisfăcea, în secret, amărăciunea și oboseala vieții. Vârsta, sănătatea nu prea bună, poverile familiale l-ar fi scutit de serviciul militar. A insistat, prin cunoștințele pe care le avea la Ministerul de Război, să fie admis ca voluntar.

La 15 septembrie, era încorporat la Rennes, cu gradul de căpitan, în regimentul 27 de infanterie, care, 10 zile mai târziu, lua poziție la granița belgiană. Acolo a început pentru el — și pentru alte câteva milioane — lunga așteptare hibernală cunoscută sub numele de „războiul ciudat“[13].

Regiunea era importantă în eventualitatea unei invazii nemțești prin Belgia și staționau aici numeroase efective militare. Dar ei nu aveau în față, de cealaltă parte a frontierei, decât populații prietene, și trupele au ajuns să ducă o viață pașnică și nepăsătoare de garnizoană. Stabilimentele publice de la Saint-Amand, care se închiseseră după plecarea grăbită a vilegiaturiștilor, îndată după

declarația de război, și-au redeschis porțile unele după altele, în fața unei clientele în uniformă, la fel de numeroasă și chiar mai disponibilă decât cea civilă.

Turnul bisericii transformate în muzeu s-a deschis primul pentru public, companii întregi de soldați caraghioși, cărora clopotele le inspirau aceleași bancuri învechite. Apoi, veni rândul cinematografelor, terenurilor de tenis, sălii municipale de concerte, unde fanfara regimentului cânta uverturi de Massenet, Chabrier, Léo Delibes și Charles Lecocq. Ofițerii mergeau la vânătoare de iepuri pe platoul Pévèle și de mistreți în pădurea Raismes.

Edouard avea sentimentul că trăiește o fericire ireală, atât se simțea de ușor și de eliberat de necazurile vieții triviale. Maria-Barbara, copiii, Florence erau la locul lor cuvenit, în spate, în siguranță. Întrebările, îndoielile, spaimele care îi umbriseră ultimii ani, apropierea unei bătrâneți care se anunța prost, toate fuseseră suspendate de război pentru mult timp, poate pentru totdeauna. Avea o cameră frumoasă la Hanul Albastru, pe malul Scarpei, atât de aproape că ar fi putut pescui păstrăvi de la fereastră. La câțiva metri de acolo, la o brutărie cu firma „Cornul Auriu“, remarcase o vânzătoare superbă și imediat și-a pus în cap să o cucerească. Se numea Angelica — Angi, pentru intimi — și era foarte înaltă, foarte dreaptă, foarte blondă și mirosea frumos a brioșe calde și a prăjituri cu migdale, specialitatea reputată a casei. Curtea pe care i-a făcut-o Edouard a trecut mai întâi printr-o fază de patiserie, constând în cumpărarea de prăjituri de două ori pe zi. Dar s-a săturat repede de această cocă flamandă, împănată cu migdale rase și parfumată cu scorțișoară, și a început să-și împartă achizițiile tuturor copiilor întâlniți în cale. Reputația lui de ins bizar începuse să se răspândească în cartier, când frumoasa Angelica a pus capăt circului, acceptând să-l însoțească la balul care avea să urmeze după reprezentația dată de Teatrul Armatei cu *Surpriza amorului*, de Marivaux. Apoi și-a exprimat raționamentul de neclintit, refuzând să-și prelungească seara împreună cu el: a doua zi se coceau prăjiturile cu migdale și munca ei începea la ora 6, la Cornul Auriu. Dar, două zile mai târziu, Edouard afla deja toate farmecele trupului ei viguros și neîndemânatic, cu reacții puternice și prelungite, după o aprindere, ce-i drept, cam lentă.

Cazinoul și stabilimentul băilor, situate la trei kilometri de oraș, la marginea pădurii Raismes, erau acum în toiul activității de sezon. Lipsa de public făcea din dușuri, băi și săli de masaje o distracție de care profitau ofițerii, subofițerii și copiii de trupă. Edouard, care suferea de dureri de spate, a acceptat pentru

prima oară, datorită acestui război ciudat, să se îngrijească. După ce încercase dușurile cu apă minerală radioactivă, care tâșnea la 26 de grade Celsius, s-a hotărât, când se apropia frigul, să încerce băile de nămol de care fugise întotdeauna.

Își punea ezitarea pe seama unei repulsii foarte naturale în fața acestei cufundări într-o masă semilichidă, noroioasă și încărcată cu chimicale malefice. Experiența l-a învățat că era vorba de cu totul altceva, de o semnificație și o profunzime mult mai neliniștitoare. Atunci când se afla băgat până la bărbie în această masă caldă, tremurătoare, de un brun străbătut de dâre verzui, din care urcau efluvii sulfuroase și feruginoase, privirea i-a căzut asupra pereților și marginilor căzii de fontă, singurul sprijin solid, zidul, colacul de salvare, de care, de altfel, se ținea zdravăn cu ambele mâini. Or, această fontă era ea însăși roasă, mâncată, corodată de sulfații, clorurile și bicarbonații care se turnau în ea. Nu era, oare, asta imaginea însăși a unui sicriu, condamnat să se prefacă în praf, odată cu cadavrul din el? Cu toate că era prea puțin înclinat către meditația filosofică, Edouard s-a simțit căzând în timpul lungilor minute din baia de nămol într-o rumegare funebră, căreia aburii respingători îi dădeau un aer infernal. Fericirea aeriană în care plutea de când ajunsese la Saint-Amand-les-Eaux ținea, desigur, de ruperea lanțurilor familiale, sentimentale și profesionale, care se făcuseră tot mai grele, an de an, și care îl înăbușeau. Dar această eliberare avea legătură și cu starea de goliciune la care bătrânețea avansată, apoi agonia îl reduc pe om, înainte de a-l face să alunece dincolo. Pe scurt, Edouard credea că recunoaște bucuria înaripată care îi încoronează, uneori, pe muribunzi, atunci când trupul lor a renunțat să mai lupte cu boala, acea suspendare a suferinței semănând cu însănătoșirea grabnică și nefiind, de fapt, altceva decât pragul morții. Presentimentul pe care-l avusese auzind declarația de război i-a revenit cu o claritate deplină: avea să moară. Războiul îi va aduce acest sfârșit prematur — totodată curat, demn de el, impecabil, dacă nu eroic —, care-l va scuti de neplăcerile bătrâneții. Din acel moment, băile de nămol au devenit niște exerciții spirituale, ședințe de reculegere și reflecție, experiență complet nouă pentru el, îmbucurătoare și un pic înspăimântătoare.

Astfel, o suită de imagini și idei plutind pe lângă el, în timp ce își făcea ceea ce el numea „băile de dincolo“, l-au surprins prin gravitatea și originalitatea lor. Și-a amintit că lutul fusese materia primă din care Dumnezeu îl făcuse pe om și, în consecință, momentul ultim al vieții se întâlnește cu originile sale absolute. Era uimit că punctul de plecare și cel de sosire al marii aventuri vitale

erau un lucru atât de murdar și de disprețuit, în general, și a început să se gândească la fratele său Alexandre, devenit, împotriva voinței sale, gunoier, mânuind ceea ce este mai josnic și mai dezgustător în societate, deșeurile urbane, resturile menajere. Îl vedea deodată pe acest dandy al gunoaielor cu alți ochi. Pentru acest frate mai mic, ostil și secretos, care nu ieșea dintre fustele mamei decât pentru a se lansa în aventuri nesănătoase, nutrise întotdeauna un amestec de dispreț și teamă. Devenit tată de familie, îl ținuse întotdeauna deoparte pe acest unchi scandalos, al cărui exemplu și ale cărui isprăvi erau o amenințare pentru copiii lui. Mai târziu, moartea lui Gustave și problema succesiunii lui dăduseră familiei ocazia de a complota pentru a-l pune în fruntea antreprizei SEDOMU pe acest destrăbălat leneș. Bineînțeles că Edouard s-a ținut la distanță de toate aceste manevre și negocieri. Dar, oare, în această rezervă a lui, cât era egoism și cât era discreție? Și până la urmă, nu era, oare, îngrozitor că l-a împins pe Alexandre spre o meserie, spre un mediu, către acele margini spurcate ale civilizației care aveau cele mai multe șanse să-i încurajeze înclinațiile rele? Edouard, Edouard, ce ai făcut din fratele tău mai mic? Își promisese să facă ceva pentru el, dacă se va ivi ocazia, dar se va ivi ea, oare? Alexandre, omul rebuturilor, rebut el însuși, un rebut viu... Edouard, scăldându-se în nămol, se gândea vag la alte rebuturi vii care îi înconjurau pe copiii lui, la nevinovații de la Sainte-Brigitte.

Oare pentru că urma să moară? În aburii sulfuroși ai băilor de noroi, retrăia bucăți întregi din trecut cu o intensă vivacitate.

Noiembrie 1918. Avea douăzeci și unu de ani. Mobilizat de trei luni, abia avusese timp să se obișnuiască cu uniforma lui de clasa a doua, când a fost semnat armistițiul. Tocmai se afla la Paris, unde venise să-și îmbrățișeze mama și fratele mai mic, înainte de a trece printr-o instrucție rapidă în spatele frontului. Noutatea armistițiului a căzut ca o bombă, o bombă încărcată cu panglici, confeti și bomboane. Edouard era atât de frumos în uniforma lui nouă, cu pulpele bine conturate în moletiere, talia prinsă în centiron, cu mustăcioara obraznică pe fața lui proaspătă, cu obrajii rotunzi ca de copil, curat ca scos din cutie — atât de asemănător cu visurile civililor despre „micii noștri soldați“, încât a fost imediat înconjurat de mulțime, sărbătorit, aclamat, purtat pe brațe în triumf, ales ca mascotă, ca simbol al victoriei, tocmai el, care nu auzise nici măcar un foc de armă. Edouard a acceptat din toată inima, în nebunia generală, a băut la douăzeci de mese, a dansat la balurile care erau improvizate la colțurile străzilor și s-a prăbușit în zori de zi, într-un hotel

obscur, între două fete. A rămas șase luni cu cea din stânga — timpul cât și-a așteptat demobilizarea. Era o brunețică durdulie și bună de gură, manichiuristă de meserie, care, deși aflase din primele momente despre slaba experiență de război a lui Edouard, îl prezenta peste tot ca „recrutul meu care a câștigat războiul“. El se lăsa îngrijit, alintat — ea îi făcea și unghiile —, întreținut, cu conștiința curată a luptătorului care se odihnește. În primăvară a trebuit să-și predea uniforma. Războiul se terminase. Începeau lucrurile plictisitoare.

— În fond, suspina Edouard, mișcându-și alene picioarele în masa vâscoasă care îl înconjura, ar fi trebuit să îmbrățișez cariera armelor.

Septembrie 1920. Căsătoria cu Maria-Barbara. Era mare aglomerație în biserica Notre-Dame du Guildo, căci veniseră de departe să-l vadă pe noul stăpân de la Pietrele Sunătoare și să o felicite pe Maria-Barbara. Ea era văduvă și mamă, dar acest prim mariaj și primă maternitate tocmai desăvârșiseră înflorirea care se potrivea cel mai bine genului ei de frumusețe. Ce cuplu strălucind de frumusețe și tinerețe formau amândoi! Era uniunea a două flori mari, a două divinități, a două alegorii, Frumusețea și Forța, sau poate Înțelepciunea și Curajul. Toți erau surprinși de ceva: cei doi semănau atât de mult! Ai fi zis că sunt frate și soră. Și tocmai că ei nu semănau deloc, n-aveau nicio trăsătură comună, ea, foarte brunetă și cu o frunte îngustă, cu ochi mari și verzi, cu gura mică și cărnoasă, el, cu părul castaniu-deschis, fost copil blond, cu fruntea înaltă și gura sinuoasă, cu un aer de exuberanță naivă, în timp ce Maria-Barbara dădea impresia de o moderație atentă și binevoitoare. Falsa lor asemănare provenea din fericirea încrezătoare, din bucuria tăcută care strălucea în amândoi și îi învăluia ca pe o singură făptură.

Frate și soră, oare? Seara, în camera lor, tinerii căsătoriți au făcut haz de această afirmație ciudată, pe care o auziseră de nenumărate ori în cursul zilei. De șase luni, de când se cunoșteau, aveau niște raporturi curioase pentru un frate și o soră! Cu toate acestea, odată lumina stinsă, fiecare întins pe spate în paturile gemene, s-au luat simplu de mână și au rămas tăcuți, cu ochii ațintiți în tavan, mișcați de gravitatea și profunzimea ecoului pe care această idee de fraternitate îl trezea acum în ei. Căsătoria nu crea, oare, un soi de rudenie între soți, și, pentru că era vorba de două ființe din aceeași generație, această rudenie nu putea fi ea asemănătoare celei care îi unește pe frate și soră? Mariajul dintre frate și soră nu e, oare, interzis tocmai pentru că e absurd să pretinzi să creezi, printr-o instituție și o taină, ceea ce există, în fapt?

Această fraternitate necorporală o simțeau plutind deasupra lor ca un ideal, apăsând ca o obligație și, dacă ea era o chezășie de fidelitate și de tinerețe eternă, implica, de asemenea, imobilitate, echilibru perfect și sterilitate. Și astfel își petrecură noaptea nunții fără să se miște, alunecând în somn, unul lângă altul, mână în mână. A doua zi au plecat în voiaj de nuntă, la Veneția, bineînțeles, căci asta era tradiția familiei Surin. Dar la Verona, unde s-au dus în excursie, aveau să reîntâlnească o aluzie la acest ideal ciudat al amanților fraterni. Orchestra și interpreții Scalei din Milano dădeau aici un spectacol extraordinar cu simfonia dramatică *Romeo și Julieta*, de Hector Berlioz. Mai mult chiar decât Tristan și Isolda, logodnicii din Verona se îndepărtează de cuplul conjugal real, al cărui principal model îl întrupează, cu toate acestea. Nu sunt decât niște copii, el are cincisprezece, ea, paisprezece și este chiar de neconceput că vor întemeia o familie, devenind tăticul și mămica. Dragostea lor este absolută, eternă, imuabilă. Romeo n-ar mai putea să o părăsească pe Julieta, cum nici ea n-ar putea să-l înșele pe Romeo. Dar ei trăiesc într-un mediu condamnat la toate vicisitudinile societății și istoriei. Absolutul este pradă corupției, eternitatea, pradă alterării. Moartea lor decurge fatalmente din această contradicție.

Or, tocmai imaginea unui frate tânăr cu sora lui era ceea ce a întrevăzut Edouard ca suprapunându-se peste cuplul acesta de soți imposibili. Și descoperise — din exterior, de data aceasta — aceeași asemănare extraordinară pe care oamenii din Notre Dame de Guildo o văzuseră la nunta lor, cu toate că ei doi nu semănau deloc. Romeo și Julieta erau la fel de neasemănători, dacă cineva ar fi vrut să analizeze în detaliu fețele sau siluetele lor, dar ei se apropiau printr-o afinitate profundă, o asemănare secretă, care dicta bănuiala că ar fi fost frate și soră. De fapt, un cuplu legat printr-o pasiune absolută, imuabilă, inalterabilă, suspendată într-un prezent etern, tinde cu necesitate spre forma fraternă.

Formă trecătoare, cu siguranță, în cazul său și care a durat numai cât voiajul în Italia. Fiindcă Maria-Barbara, abia întoarsă la Pietrele Sunătoare, s-a declarat însărcinată și nu avea să înceteze să fie la fel și în următorii unsprezece ani. Era foarte departe, complet uitat, micul cuplu steril și fratern, întrevăzut în arenele din Verona, într-o seară de septembrie 1920!

Aceste sarcini în serie aveau să se înșire până în 1931, anul nașterii celor doi gemeni, Jean și Paul. Printr-un curios capriciu al naturii, Maria-Barbara nu avea să mai rămână însărcinată după această naștere gemelară și nimeni n-a mai

putut apoi să-i scoată din cap că fusese sterilizată în timpul unei scurte anestezii necesare la naștere.

Prin aburii radioactivi ai băii de nămol, Edouard se delecta în a face paralele între gemenii lui și cuplul Romeo- Julieta. Maria-Barbara și el pierduseră — din lipsă flagrantă de vocație — invitația la absolut care le fusese făcută în seara respectivă prin muzica lui Berlioz. Nu am putea, oare, să ne imaginăm că reparaseră greșeala, aducând pe lume, unsprezece ani mai târziu, acești doi copii? Dar în timp ce ei doi fuseseră foarte departe de idealul din Verona, gemenii mergeau foarte departe, în partea opusă, furnizând un cuplu fratern în chiar versiunea literală, pură, originală, astfel încât, acum, Romeo și Julieta păreau, în comparație cu ei, un cuplu de compromis și destul de aproximativ.

În anumite detalii, afinitatea celor două cupluri se îmbogățea și se înconjura de mister. Edouard fusese uimit, ca toți cei din apropierea lui Jean-Paul, de *eoliană*, această criptofazie prin care gemenii comunicau în mod secret între ei, în mijlocul vocilor fără secrete ale celor din jur. Or, el își amintea acum că, în opera lui Berlioz, circumstanțele exterioare ale dramei sunt singurele exprimate de cor prin cuvinte umane, în timp ce sentimentele intime ale celor doi protagoniști nu sunt evocate decât prin muzica instrumentală. Astfel, în partea a treia, tandrul dialog între Romeo și Julieta este conținut în întregime într-un adagio, în care alternează instrumentele cu coarde și cele de suflat din lemn.

Cu cât se gândea mai mult, cu atât comparația dintre eoliană și un fel de muzică fără cuvinte i se părea mai lămuritoare, o muzică secretă, acordată ritmului aceluiași curent vital, înțeleasă numai de fratele-asemenea și pe care alții nu o pot înțelege, și în van caută în ea un vocabular și o sintaxă.

Octombrie 1932. În pragul acestei toamne, Edouard a fost obligat să dea atenție unor neplăceri ale sănătății pe care le disprețuise până atunci. Se îngrășase mult în ultimii doi ani și greutatea asta în plus putea explica gâfâielile după un efort, oboseala bruscă și lipsa poftei de viață. Dar se plângea, de asemenea, că nu mai vede bine, acuzând un prezbitism galopant, dar și de gingiile sale moi care sângerau din cauza periajului și s-au retras, lăsându-i dezgolită baza dinților.

După o timidă aluzie la o eventuală consultație, Maria-Barbara a renunțat să mai vorbească despre asta și Méline a fost aceea care l-a târât cu autoritate la medicul de la Matignon. El a acceptat râzând pentru a le face plăcere femeilor și a spus că sigur e sănătos tun, dar că doctorul îi va găsi, cu toate acestea, absolut toate bolile din lume.

Nu i-a găsit decât un diabet zaharat, ușor, dar îngrijorător pentru un bărbat de treizeci și cinci de ani. Trebuia să nu mai fumeze, să bea cât mai puțin alcool și să se străduiască să limiteze mesele copioase. Edouard a triumfat: previziunile lui privind inutilitatea acestei consultații erau confirmate. Dar nu va fi acord cu procesul prin care un doctor, un farmacist și o soție atentă fac dintr-un om normal un bolnav. Nu va schimba nimic din viața lui. Sigur că dureri ușoare pot apărea pe ici, pe colo. Dar ele fac parte din peisajul obișnuit al oricărei vieți omenești, și înțelept e să le lași împrăștiate, imprecise, confuze, tulburând, desigur, tabloul general, dar nereușind să constituie împreună un focar morbid, în care virulența lor ar fi sporită prin combinarea lor coerentă.

Rolul medicului era tocmai de a spicui cele mai mici neajunsuri și suferințe și cele mai diferite cu putință, de a le ridica la rangul de simptome, de a le grupa într-un sindrom și de a ridica astfel în viața omului un monument de durere și moarte, clasat, etichetat, denumit, organizat. Desigur, această activitate de instaurare nu era, în principiu, decât prima fază. Trebuia să fie descifrată boala, să fie înălțată ca o țintă pentru a o doborî mai ușor. Dar, în cea mai mare parte a timpului, aceasta a doua fază, una distrugătoare, eșuează, și omul, ridicat la rangul dubios de bolnav, rămâne singur în fața acestui idol negru și verde, Boala sa, căreia — neputând s-o doboare — nu mai poate decât să-i facă pe plac pentru a încerca s-o domolească.

Edouard refuza acest joc periculos. Spre deosebire de doctor, el se străduia încă să înece în fluxul vieții cotidiene scurgerile nesănătoase, insulițele insalubre care se formau în viața lui prin forța lucrurilor. Greșise cedând femeilor și făcând primul pas pe această cale fatală. Nu va merge mai departe. Măcar cuvântul *diabet* îi ajunsese, oare, pe la ureche? În orice caz, îl uitase pe loc. Și a respins imediat din reflex nucleul unui abces de obsesii care s-ar fi hrănit cu ofrande din corpul său, acum încă intact, și ar fi înflorit peste el. Netezindu-și mustăcioara cu un surâs ironic, a trimis la dracu' rețeta și recomandările doctorului și i-a spus Mariei-Barbara, care-l întrebase de rezultatul consultației: „Nu era nimic, cum am prevăzut, poate doar un pic de oboseală". Și și-a reluat ritmul de du-te-vino al drumurilor între Paris și Pietrele Sunătoare.

*

Iarna, care venise foarte devreme în anul acela, a fost întreruptă de permisiile de Crăciun, acordate cu atâta generozitate, încât Saint-Amand și împrejurimile

sale s-au golit de trupele aliate, ca și cum ar fi sunat o demobilizare temporară. Edouard s-a întâlnit cu Maria-Barbara și cu copiii în jurul pomului de Crăciun, căruia războiul părea să-i dea o strălucire în plus. Nevinovații de la Sainte-Brigitte, reuniți în cor și într-o trupă de teatru, au cântat colinde și au mimat minunata aventură a Regilor Magi veniți din Arabia Fericită să-l adore pe Mesia. Pentru prima oară, după mult timp, câmpul era acoperit de zăpadă și toată coasta bretonă zăcea sub un strat gros și alb. De la sosirea sa, Edouard își vedea familia, casa și împrejurimile cu o claritate ireală, care ținea, poate, de un fel de imobilitate insolită, ca și cum lucrurile și oamenii ar fi fost înghețați într-o clipă, ca într-o fotografie. O fotografie, da, așa i se părea această lume atât de cunoscută, o fotografie veche care rămâne ca singura urmă, atunci când timpul va distruge totul. Și în centru, marea Maria-Barbara, mereu senină în această mulțime de copii, ai ei și nevinovații, mamă bună și adoptivă, protectoare a tuturor locuitorilor de la Pietrele Sunătoare.

Edouard și-a scurtat șederea pentru a-i putea acorda douăzeci și patru de ore și lui Florence. A regăsit-o egală cu ea însăși, părând să nu ia în serios nici războiul, și nici pe Edouard-soldatul pe care-l întruchipa în ochii ei. Acompaniindu-se la chitară, i-a cântat cu vocea ei gravă refrene de soldat: *La Madelon*, *Le Clairon, Sambre-et-Meuse*, tot repertoriul naiv și înflăcărat, și le dădea acestor vechi marșuri pline de avânt atâta dulceață melancolică, încât căpătau un farmec funebru, ca și cum ar fi fost doar un ecou cules de pe buzele muribunzilor, pe câmpul de luptă.

Așa că s-a întors la garnizoana amandeză cu un sentiment de ușurare și a regăsit aici trupul mare și blond, mirosind a pâine caldă, al Angelicăi. Reluându-și șirul meditațiilor termale, a ajuns să le compare pe cele trei femei care păreau să-i conducă destinul. Suferise, puțin înainte de război, văzându-și inima și carnea cum se despart, căci Maria-Barbara continua să păstreze întreaga lui tandrețe, iar dorința lui se îndrepta numai spre Florence. Acest divorț dintre ceea ce el numea foamea și setea lui nu semăna, oare, cu o descompunere a dragostei și nu răspândea, oare, un miros de moarte? Războiul venise pentru a-l împăca cu el însuși și i-o dăruise pe această Angi, care era deopotrivă dezirabilă și afectuoasă, excitantă și liniștitoare. Dar acest cadou îi căzuse dintr-un cer care avea grandoarea tristă și ușoară a unui altar învăluit în miresme veștede. Avea să moară, și Angi era cadoul de adio pe care i-l făcea existența.

Aspectul fotografic sub care îi apăruseră Pietrele Sunătoare în timpul permisiei de Crăciun și mai ales marșurile triste cântate de Florence fuseseră dovada că cerul solemn și războinic de la Saint-Amand se întindea acum peste toată viața lui, pentru că cele trei femei — ba chiar, până la urmă, și prietenii și copiii lui — îi transmiteau același mesaj, fiecare în felul său. Cu totul firesc, rolul principal, originar, în această pavană funebră îi revenea Angelicăi.

Pe ea a lovit-o moartea întâi.

Primăvara lui 1940 a izbucnit ca o fanfară de flori. Pomii fructiferi și ogoarele cu grâne promiteau recolte minunate, dacă nu cumva vreun ger târziu n-ar fi venit să strice asemenea frumoase promisiuni. O lovitură a gerului sau vreo altă lovitură... Edouard era, pe 10 mai, la băile termale, în mâinile unei maseuze energice, când niște bubuituri îndepărtate, urmate de trecerea furtunoasă a unor mici avioane, i-au dat de știre că ceva se petrecea în oraș.

Îmbrăcându-se în grabă, a alergat într-acolo. Veștile erau grave. Războiul adormit începuse să se trezească și monstrul dădea năvală spre nord. Mai exact, trupele germane atacau prin Țările de Jos, inaugurând o nouă tehnică de luptă care asocia avioanele cu carele blindate. Un nor de mici avioane concepute pentru atacurile în picaj, Stukasurile, își făcuse pe neașteptate apariția pe cerul Belgiei și al Franței de Nord. Efectul urmărit era mai mult psihologic decât material, și stolul de bombe destinate orășelului Saint Amand-les-Eaux n-au făcut decât pagube minore.

Belgia fiind amenințată, planul cartierului general francez prevedea trecerea frontierei pentru a merge în întâmpinarea inamicului, așa că tot sectorul era în agitație. Se aștepta din oră în oră un ordin de plecare.

Abia târziu, în cursul după-amiezii, Edouard a aflat vestea: o mică bombă spulberase patiseria Cornul Auriu, omorându-l pe brutar și rănind-o grav pe Angelica. Patronii lipseau, din întâmplare. S-a dus imediat la căpătâiul fetei, dar a recunoscut-o cu greutate sub pansamentele care-i acopereau capul. Ea a murit a doua zi dimineața, atunci când el deja mărșăluia, îndreptându-se spre Tournai.

Capitularea Țărilor de Jos, la 15 mai, apoi cea a Belgiei, pe 28, după ocuparea Arrasului, pe 23, a orașului Boulogne, pe 24 și a orașului Calais, pe 25, de către Corpul Kleist, au grăbit sfărâmarea armatelor aliate în câteva tronsoane, pe care niciun efort ulterior nu le-a mai putut aduna. În timp ce 340 000 de oameni se băteau pe plajele de la Dunkerque, încercând să fugă pe

mare spre Anglia, regimentul 10 de infanterie era încercuit la Lille, împreună cu corpurile de armată 4 și 5.

În cursul acestor zile tragice, Edouard s-a pomenit, în mod straniu, eliberat de presentimentul morții iminente care îl obsedase de la începutul războiului. A pus mai întâi această schimbare pe seama urgenței situației și a acțiunilor la care lua parte. Neliniștea morții și frica de a muri se exclud una pe alta. Frica alungă neliniștea, ca vântul din nord când mătură norii de vară. Amenințarea imediată biciuiește sângele și cheamă la acțiune fără întârziere. I-au trebuit alte lovituri, alte necazuri, pentru a înțelege că, într-adevăr, amenințarea care îl pândea de luni de zile dispăruse, abătându-se asupra Angelicăi, sacrificată de soartă în locul lui.

Pe 18 mai, cucerirea orășelului Chéreng i-a oferit ocazia să dea ce avea mai bun în el. Trupele franceze, respinse la Tournai, trecuseră granița belgiană la Baisieux, ca să ajungă la garnizoana din Lille. Atunci, comandamentul a fost avizat că elemente inamice imposibil de evaluat le taie calea spre Lille, fiindcă izbucnise un schimb de focuri aproape de Chéreng, la doi kilometri. Nu trebuia contat pe o intervenție din partea aviației. Elementele de artilerie nu puteau fi puse în linie de bătaie decât în câteva ore și fiecare minut era important. Edouard a obținut autorizația să încerce să forțeze trecerea, în fruntea a trei companii care urmau să se întâlnească toate spre centrul orășelului. Oamenii erau toți bretoni, și în bretonă le-a explicat acțiunea pe care aveau s-o încerce, și tot în bretonă i-a condus la asaltul primelor case, transformate de inamic în fortificații.

— *War raok paotred Breiz! D'ar chomp evint! Kroget e barz dalh ta krog!*

Ce flăcări aprindeau aceste cuvine în ochii băieților de la Quimperle, de la Morgat sau de la Plouha, când șeful lor, ridicându-i cu un semn, i-a condus la asaltul fermelor butucănoase de Flandra, care scuipau foc prin ferestrele înguste ca niște despicături ucigașe! În mai puțin de o oră, Chéreng era eliberat și cincizeci de nemți, luați prizonieri. A doua zi, Edouard, propus pentru Crucea de război, intra în Lille, unde se retrăseseră corpurile de armată 4 și 5. Încercuiți, au rezistat Wehrmacht-ului până la sfârșitul lunii mai.

Luat prizonier la Lille, pe 1 iunie, Edouard a fost purtat pe drumuri, împreună cu zeci de mii de camarazi, înspre lagărele de la Aix-la-Chapelle, vaste centre de triere, unde prizonierii francezi, olandezi, belgieni și englezi erau distribuiți în lagărele Reich-ului, Stalags și Oflags, până în fundul Prusiei Orientale. Frumoasa înflăcărare pe care i-o insuflaseră luptele din mai dispăruse

în timpul zilelor mohorâte ale asediului din Lille. Veștile dezastruoase, capturarea sa, cele douăzeci de zile de așteptare, de marșuri și de privațiuni care l-au adus la Aix l-au epuizat de tot. De la primul control medical, starea sa a fost socotită alarmantă. Aluneca încet, dar sigur, spre coma insulinică. Două luni mai târziu, Edouard făcea parte din extrem de rarele contingente de prizonieri eliberați din motive de vârstă sau de sănătate.

---

13. *La drôle de guerre* („războiul ciudat"), denumirea dată războiului dintre 1939-1945 în prima sa fază, din pricina slabei de mobilizări a combatanților.

Capitolul XI

Trenul de Saint-Escobille

Alexandre

Paris, pompă aspirantă și refulantă. Nimic nu ilustrează mai bine această ciudată funcție a capitalei ca marele câmp de gunoaie de la Saint-Escobille. Parisul a făcut vid în acest loc — și pământul mort, sterilizat, pustiu nu mai e însuflețit decât de zborul hârtiilor în bătaia vântului. Cât despre refulare, ea este asigurată de o cale ferată pe care în fiecare dimineață ajung până în centrul depozitului treizeci și cinci de vagoane pline cu gunoaiele menajere ale capitalei. Miramas, colinele sale argintate, goelanzii, batalioanele de șobolani, mistralul cel puternic — toate acestea erau un teren viu, închis în sine, fără o dependență evidentă de Marsilia. Saint-Escobille nu e decât umbra albă a Parisului, imaginea lui negativă, și în timp ce trenurile traversau Miramasul fără a se opri, aici, drumul de fier joacă și rolul de lanț al sclaviei, și pe cel de cordon ombilical.

Umbră albă, imagine negativă, oare n-ar trebui să vorbim de *limburi*? Cuvântul acesta vag, palid și diafan care amestecă viața de aici cu cea de dincolo se potrivește destul de bine câmpiilor fără chip și fără glas. Mai sunt încă viu? Ceea ce am identificat la Miramas ca fiind trupul dezmembrat al lui Dani nu era cumva, de fapt, propriul meu cadavru, făcut de nerecunoscut de dinții lunii și de ciocurile soarelui? Suntem niște egoiști incurabili, și când credem că îl plângem pe altul, de fapt, ne plângem singuri de milă. După moartea mamei, după băiețelul ei, Alexandre, rămas orfan, am purtat eu doliu, și în acea teribilă dimineață cu mistralul de septembrie, sufletul meu îngenuncheat le-a adus un ultim și sfâșietor omagiu propriilor mele rămășițe pământești. Apoi, a ajuns la marginile ofilite ale Marelui Oraș, și de atunci așteaptă, vizitat în fiecare dimineață de un convoi funebru care rulează *în sens invers*. Căci aceasta este vocația trenului care leagă Parisul de Saint-Escobille: să facă manevre la trei kilometri de aici — chiar înainte de macazul care îl va îndrepta spre mine — și să se angajeze în marșarier pe drumul cu sens unic al gunoaielor. Primul semn pe care-l văd ivindu-se din ceața dimineții este, deci, becul roșu de la vagonul din coada trenului, iar locomotiva se manifestă doar

printr-un gâfâit îndepărtat. Nu l-am văzut niciodată pe mecanicul acestui tren-fantomă și n-aș fi surprins dacă ar avea un cap de mort.

Asta nu mă împiedică să fac incursiuni la Paris, și trebuie să recunoaștem că perioada aceasta de „război ciudat“ contribuie și ea la senzația de irealitate a vieții, altminteri, aparent neschimbate, a orașului. S-a declarat stare de război. Armatele sunt prezente la frontiere. Și toată lumea așteaptă. Ce? Ce semnal? Ce alarmă îngrozitoare? Cu o ușurătate de necrezut, francezii par să se mulțumească cu acest răgaz de dinaintea măcelului. Se vorbește numai despre vinul fiert pentru soldați și despre teatrele pentru armată. Permisiile de sfârșit de an au fost atât de numeroase, încât au ajuns să semene a demobilizare. De altfel, peste câteva zile, trenul meu cel de toate zilele avea să dea pe-afară de pomi de Crăciun și de sticle de șampanie goale. În timp ce manipulanții dădeau drumul din vagoane acestor resturi vesele, mă așteptam mereu să văd rostogolindu-se din ele bărbați în smoching și femei în rochii de seară, beți morți, în mijlocul ghirlandelor, globurilor de sticlă și al franjurilor de beteală. Astfel, capitala îmi trimite în fiecare zi noutăți prin trenul-fantomă, tone de noutăți, pe care numai eu le pot descifra, una câte una, pentru a reconstitui în amănunt viața fiecăruia dintre locuitorii ei.

Dar drumurile mele de du-te-vino între Saint-Escobille și Paris — între neantul pustiu al gunoaielor și neantul populat al marelui oraș — îmi confirmă de fiecare dată că singurătatea mea, sfărâmată pentru o clipă la Roanne, s-a reconstruit iar în jurul meu. Mă integrasem acolo, un pic din întâmplare, un pic din afinitate, într-o societate stranie care îmi semăna, dar ale cărei șanse de supraviețuire erau fragile. După cum s-a și văzut. Nu-mi mai rămâne decât Sam. Pentru cât timp? Îmi mai rămâne și sexul, acest etern sfărâmător de singurătăți, și, fără îndoială, el este cel care mă mână la Paris — pentru că, după închiderea parantezei roanneze, cred că voi vâna din nou pe alte teritorii decât cele ale gunoaielor. Fiindcă sfârșitul lui Daniel mi-a arătat că misterioasa exogamie, care îmi stabilea întotdeauna teritorii de vânătoare la depărtare de locurile familiare, după o scurtă întrerupere, se va aplica din nou cu toată rigoarea.

Endogamie, exogamie. Nu vom medita niciodată suficient asupra acestei duble mișcări, asupra acestor două imperative contradictorii.

Endogamie: rămâi printre ai tăi, nu te îndepărta. Nu te compromite cu străini. Nu căuta fericirea în altă parte decât în casa ta. Vai de tânărul care prezintă familiei o logodnică de altă religie, dintr-un mediu social inferior sau

superior, de altă limbă, de altă naționalitate, sau, culmea ororii, de altă rasă decât a sa!

Exogamie: du-te să iubești mai departe. Caută-ți femeia în altă parte. Respectă-ți mama, sora, verișoara, pe femeile fraților tăi etc. Spațiul familial nu tolerează decât o singură sexualitate, pe cea a tatălui tău, și, în plus, strict limitată la nevoia de procreație. Femeia ta trebuie să aducă familiei un sânge nou. Cucerirea ei va fi o aventură care te va face să ieși din clanul tău și să te întorci apoi îmbogățit, maturizat, însoțit de un nou membru.

Aceste două precepte contradictorii coexistă în societatea heterosexuală și delimitează teritoriul căutărilor sexuale în interiorul a două cercuri concentrice:

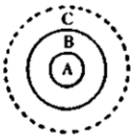

Cerculețul central A reprezintă familia celui interesat și adună indivizii deveniți de neatins prin prohibiția incestului. La exteriorul C al marelui cerc este teritoriul sălbatic, necunoscut, unde căutarea sexuală e interzisă de principiul endogamiei. În B — în afara cercului mic și în interiorul cercului mare — este zona privilegiată în care tânărului îi este permis să-și aleagă consoarta. Această zonă poate fi mai mult sau mai puțin întinsă. În anumite cazuri, poate fi redusă la extrem, până la a nu accepta, până la urmă, decât o singură femeie pentru un bărbat dat. Cred că acest caz se întâlnește în anumite triburi africane, dar problema căsătoriei delfinilor sub Vechiul Regim se apropia și ea de această limită.

Aceste reguli elaborate pentru și de către heterosexualitate au căpătat un sens nou și savuros în cazul meu personal.

Exogamie. Recunosc că una dintre înclinările cele mai nefaste ale firii mele m-ar îndemna să mă închid în mine însumi, să trăiesc într-o singurătate aridă și epuizată de a se hrăni numai din sine însăși. Păcatul meu cel drăgălaș se numește *morgă*, cuvânt admirabil pentru că desemnează totodată și otrava distilată într-un suflet de o anume formă arogantă și disprețuitoare de orgoliu, dar și locul unde se expun cadavrele neidentificate.

Or, împotriva morgii, sexualitatea mea a fost un remediu puternic, irezistibil, suveran. Smuls de lângă fustele mamei, gonit din camera mea, aruncat afară din mine însumi de forța centrifugă a sexului, m-am regăsit în brațele, între coapsele... oricui: ușier, măcelar, hamal, șofer, gimnast etc., tineri

ale căror farmece acționau cu atât mai puternic asupra mea, cu cât erau de origine mai proastă, de stofă mai grosolană, cât mai îndepărtată de apele mele familiale. Și trebuie să adaug că un vânat își pierde orice savoare în ochii mei de îndată ce am motive să-i suspectez puritatea heterosexualității. Fraternitatea și chiar tandrețea — un pic cam abstracte, desigur — pe care le simt pentru homosexuali nu pot schimba cu nimic asta. Heterosexualii sunt femeile mele. Nu-mi doresc altele. Acesta este imperativul meu exogamic.

Sexul a fost astfel întotdeauna, pentru mine, o forță centrifugă care mă azvârle la depărtare, iluminat de propria-mi dorință ca de un far în noapte. Morga mea am lăsat-o să-mi cadă pe caldarâmul străduțelor celor mai rău famate din Rennes, pe cheiurile strălucind de ploaie ale râului Vilaine, în rigola stropită cu creolină a tuturor vespasienelor orașului. Ar fi fost surprinzător ca ea să reziste la un asemenea tratament. Omul cel mai josnic, cel mai decăzut pe scara socială era, pentru mine, încă din cea mai fragedă copilărie, tainic învăluit de farmec, obiect posibil al dorinței, purtător al idolului cu trompă în sanctuarul lui de veșminte.

Endogamie. Totuși, această exogamie extremă posedă o fațetă invizibilă, tainică și total opusă. Căci această virilitate veselă și cabrată este, în primul rând, imaginea propriei mele virilități, chiar dacă o ador la complicii mei. La originea homosexualității stă narcisismul și dacă mâna mea este atât de expertă în arta de a apuca și de a mângâia sexul altuia este pentru că, din cea mai fragedă copilărie, s-a antrenat să îmblânzească și să dezmierde propriul meu sex.

Situate în mica schemă a cercurilor concentrice, iubirile mele mărturisesc că au reușit să ocolească de două ori interdicțiile heterosexuale. Fiindcă este clar că merg totdeauna să-mi caut prăzile *prea departe*, în C, în zona interzisă de endogamie. Dar cu aceste prăzi stabilesc relații fraterne, identitare, narcisiste — ceea ce vrea să spună că le aduc în A, pentru a mă bucura de ele în cerculețul central interzis de exogamie. Toată originalitatea mea, toată *delincvența mea viscerală* țin, în fond, de lipsa mea de dorință pentru zona mijlocie B — de mediocră proximitate și mică depărtare —, exact aceea în care heterosexualul își limitează căutările. Zona B nu mă interesează. O depășesc printr-o săritură, azvârlindu-mi nada în larg, și îmi aduc apoi peștișorii pe țărmurile mele retrase.

Iunie 1940

În fiecare dimineață, de îndată ce au plecat cele treizeci și cinci de vagoane, după ce și-au golit conținutul pitoresc pe marginea drumului, fac un tur de inspecție. Mă duc după noutăți. Nu prea proaspete, evident, „noutățile“ mele, nu mai proaspete ca vehiculul lor rablagit. Crizantemele de la Ziua Tuturor Sfinților îmi parvin pe 8 sau pe 10 noiembrie, în funcție de vreme. În aceste zile, fiecare vagon seamănă cu un dric uriaș, cu un catafalc năpădit de flori, cu atât mai expresive în jelirea lor cu cât sunt mai ofilite, mai fleșcăite, mai stricate. Refluxul de pe 1 mai este mult mai rapid și nu trebuie să aștept ziua de 3 ca să mă văd năpădit de bucheţele putrede de lăcrămioare. Ce contează, le prefer, oricum, capetelor și mațelor de pește din Vinerea Mare!

Dar dejecțiile masive și, ca să zic așa, rituale — per total, foarte puțin instructive — sunt, din fericire, excepții. Regula este un val aparent omogen, în realitate, compus cu finețe, unde se află înscris totul, dar absolut totul despre viața pariziană, de la primul chiștoc al preşedintelui Republicii până la prezervativul ultimei împreunări de la Sapho din Montparnasse. Mai întâi, aleg cu predilecție jurnalele, cu vârful Fleurettei. Vechi de cel puțin douăzeci și patru de ore, murdare, rupte, ele îmi spun, totuși, destule despre bătaia formidabilă pe care nemții sunt pe cale să o administreze armatei franceze. Cu toate că am prevăzut prăpădul și cu toate că știu că nu e decât o ceartă între heterosexuali, care nu mă privește, nu reușesc, totuși, să nu simt o strângere de inimă în fața acestui dezastru istoric îndurat de țara mea. Și nu mă pot abține să mă gândesc la Edouard. Trupul ăsta uriaș e în stare să se lase distrus pentru onoare, adică pentru nimic. Ceea ce dovedește că eu nu sunt așa... pur cum credeam... rău cum par, ar zice unii.

Între timp, drumurile Franței sunt teatrul unui imens exod către sud. Populația fuge în patru labe de frica bombardamentelor, masacrelor, foametei, epidemiilor și a altor urgii complet imaginare care le răscolesc creierii de iepure. Nu voi mai rezista mult tentației de a porni în sens contrar valului de fugari. Îmi place prea mult să iau în răspăr lucrurile și oamenii pentru a nu încerca să înving acest curent, precum un somon care urcă împotriva torentului. Și apoi, fizionomia Parisului gol și abandonat în pragul apocalipsei este un lucru pe care n-o să-l mai vedem.

*

L-am pierdut pe Sam. Franța n-are decât să se prăbușească, și într-adevăr se prăbușește. Vechiul meu tovarăș „cinic“, a cărui prezență mă întrecea și mă

întărea, în același timp, a fost înghițit, digerat, de marele oraș pustiu. După moartea lui Daniel, iată-l, deci, dispărut și pe ultimul supraviețuitor al micii mele societăți roanneze, iar vechea mea singurătate iat-o restaurată în toată orgolioasa ei rigoare. Dandyul gunoaielor a crezut prostește că va scăpa din ghearele sorții sale. A generat în jurul său un mediu amical, chiar iubitor, fiindcă cerul lui s-a înseninat pentru o scurtă vreme. Sărmane netot! Chiar și un câine, ultima haimana, tot e prea mult pentru tine! Dar, Doamne, un șobolan? Dacă aș îmblânzi un șobolan — șobolanul idolului cu trompă — pentru a-mi popula singurătatea, pe acesta mi-l vei lăsa? Nu, desigur! Ce primitoare este insula pustie a lui Robinson Crusoe, mișunând de prezențe prietenești, în comparație cu deșertul meu de gunoaie!

Cu toate acestea, ziua începuse frumos. Pentru a străbate pe bicicletă cei cincizeci de kilometri care despart Saint-Escobille de Porte de Châtillon, pornisem la drum în zori în acea sâmbătă pe 22 iunie. Sam țopăia vesel în urma mea. De la Dourdan încolo, drumul ne-a arătat un spectacol straniu și exaltant. Nicio prezență umană. Orașe total pustiite — obloane închise, storuri trase, porți baricadate și o formidabilă tăcere: noapte în plină zi! În schimb, ce fojgăială în șanțuri și pe trotuare! O colecție completă din toate vehiculele existente, automobile de toate vârstele și de toate mărcile, trăsuri, căruțe, șarete, motociclete cu și fără ataș, chiar triciclete de cărat marfă, cărucioare de copii, totul însoțit, încărcat, acoperit de o imensă masă dezordonată de mobile, veselă, saltele, scule, unelte, alimente. Acest haos ce se întindea kilometru după kilometru, sub un soare radios, avea un sens vizibil, orbitor: era triumful gunoierului, paradisul recuperatorului, apoteoza unui dandy al gunoaielor. Așa înțelegeam eu lucrurile și tot pedalând vioi înspre Paris, aveam inima fermecată a unui copil în fața podoabelor pomului de Crăciun, atât de frumoase și de bogate încât îți taie pofta de a le folosi sau de a le lua în stăpânire — la fel cum un peisaj făcut în întregime din nuga, dulceață și turtă dulce ajunge să taie pofta oricărui gurmand —, așa că eram obligat să las pe loc toate minunile ce mi se ofereau.

Trecând prin Montrouge, zărisem o cârnățărie cu ușa deschisă spre niște întunecimi promițătoare. Sam și cu mine am fi avut poftă de o șunculiță sau de un pateu de iepure, după trei ore de drum. Ne-am apropiat, dar nu am apucat să pătrundem bine în vizuina cu efluvii promițătoare. Un dulău înspăimântător spumegând de furie a țâșnit din gaura neagră și s-a năpustit asupra noastră.

Evident. Cel mai mare câine vagabond din cartier își cucerise prin luptă această cămară cu bucate și nu voia să o împartă cu nimeni.

Incidentul acesta ar fi trebuit să mă avertizeze de primejdia care-l pândea pe Sam. Băgasem, totuși, de seamă, pe măsură ce înaintam, numărul impresionant de câini lihniți de foame care se strecurau pe lângă ziduri, pe străduțele goale. L-am strigat de nu știu câte ori pe Sam, care, magnetizat de fundul unuia sau altuia dintre vagabonzii aceia, se prefăcea că nu-l mai interesează compania mea. Dintr-odată — cum ajunsesem în Place Saint-Michel — a dispărut pe chei și nu l-am mai văzut de atunci. L-am căutat toată ziua, buimac, epuizat, rămas fără glas de la cât îl strigasem. Am coborât pe malurile Senei, am urcat pe cheiul Orsay, întorcându-mă iar și iar pe urmele mele, sperând să-l găsesc de câte ori zăream vreo haită în depărtare. Seara, m-am trezit în piața Trocadero, nu știu nici eu de ce. Muream de foame și, cum se afla acolo o patiserie fără obloane, am spart vitrina cu o piatră de pavaj. Pâinile erau tari ca butucii de lemn și prăjiturile cu frișcă miroseau a brânză acrită. Cel puțin, biscuiții erau intacți și din abundență, și am mai găsit și două sticle cu sirop de orz și migdale într-un dulap. Am hăpăit pe loc până mi s-a făcut rău. Apoi mi-am făcut o provizie de prăjituri mai puțin mucegăite, am luat și o sticlă de sirop și am ieșit.

Se lăsa noaptea. Mă clătinam de oboseală. Ținând bicicleta de ghidon, m-am îndreptat, spre esplanada palatului Chaillot, mai întâi către cele două clădiri monumentale ale teatrului și muzeului, mărginite de o dublă linie de statui aurii, grațioase, apoi spre Champ-de-Mars, în fața căruia era o balustradă. Podul Iena, Sena, Școala Militară, turnul Eiffel... Parisul era acolo, pustiu, ireal, fantastic în luminile apusului. Nu eram eu, oare, ultimul martor al enormei cetăți, golite de locuitorii ei pentru că fusese destinată unei nimiciri iminente? Care avea să fie semnul distrugerii generale? Sfera aurită a Domului Invalizilor avea să sară în aer, sau uriașul penis Eiffel, încordat pe cele patru coapse scurte, se va blegi dintr-odată, înclinându-se spre Sena? Oboseala și mâhnirea mea, dominate un moment de aceste visuri apocaliptice, îmi cădeau din nou pe umeri, în timp ce întunecimea fosforescentă a nopții de iunie creștea. Să dorm. Într-un pat. Să urc în primul imobil deschis, să forțez o ușă de apartament, să mă instalez acolo. Tot Parisul îmi aparținea, ca să zic așa, deci, de ce să ezit? Cu Sam, totul ar fi fost posibil. Ne-am fi luat cea mai frumoasă locuință de pe Avenue Foch, ne-am fi tăvălit împreună pe toate paturile... Dar singur...

Îmbătrânești, Alexandre, dacă începi să crezi că plăcerea nu există decât dacă e împărtășită!

În locul unde eram, balustrada terasei avea o deschizătură. Sunt șase trepte de marmură, un palier, o ușă. Ducându-mi bicicleta pe umăr, cobor, împing ușa. Este o debara cu unelte pentru grădinărit. Se află aici saci goi, unelte, un robinet pentru un furtun de cauciuc agățat într-un cui. Va fi destul pentru o noapte. Este, totuși, palatul Chaillot și în fața ușii mele se întinde cel mai frumos peisaj urban din lume. Închid ochii. Să se sfârșească acum această zi cu soare fals, cu lumină neagră, care mi l-a răpit pe Sam. Dani și Sam, Sam și Dani, adorm legănându-mă cu această litanie funebră.

În dimineața asta, sculare ca la cazarmă. Zgomot de cizme în galop pe esplanadă, ordine răstite, răgușite, clinchet de arme. Nemții! Ajunsesem să uit de ei! O să-i văd pentru prima oară. Cu ce sentimente? Mă străduiesc să fiu indiferent, neutru, dar un vechi fond de șovinism se retrezește în mine. Orașul acesta mort, al cărui cadavru somptuos se întinde la picioarele mele, îl consider al meu. Acești saxoni, acești șvabi, acești pomeranieni vin să ne deranjeze discuția între patru ochi.

Tăcere bruscă acolo, sus. Apoi, voci, pași. Dar sunt voci civile, pași fără cizme. Cineva râde. Nu înțeleg decât cuvântul „fotografie“. Dacă voiau să facă pe turiștii în fața turnului Eiffel, de ce toată această desfășurare militară? Voi risca să arunc o privire. Mă strecor afară, urc trei trepte. Și are loc întâlnirea...

L-am recunoscut imediat, cu cascheta lui plată și cocarda ridicată maiestuos, cu figura lui fără relief, turtită și mai mult de mustața ca un răhățel lipit sub nas și, mai ales, cu ochii lui albaștri-verzui de pește mort, ochi care nu văd nimic, care nu mă văd, e sigur, cu atât mai bine pentru mine. L-am recunoscut imediat pe Heterosexualul Major, Cancelarul Reichului, Adolf Heterosexualul, diavolul brun care i-a ucis în lagăre de concentrare pe toți acei frați ai mei care i-au căzut în gheare. Întâlnirea asta trebuia să aibă loc nicăieri în altă parte decât în umbra penisului Eiffel. Prințul gunoaielor, sosit din fundul imperiului său infect și vulturul din Berchtesgaden, coborât din osuarul lui aerian trebuiau să-și încrucișeze privirile în această duminică dimineața, pe 23 iunie 1940, când soarele celei mai lungi zile a anului izbucnea ca o fanfară luminoasă.

*

S-au împlinit opt zile de când, în picioare, în fața adăpostului meu de fibrociment, scrutez marea câmpie albă și imobilă de la Saint-Escobille. De ce

m-am întors aici, după întrevederea istorică de la Chaillot? Fără îndoială, pentru că locul meu este în centrul celui mai frumos gunoi din regiunea pariziană. Este un post de așteptare și de observație privilegiat, în marginea capitalei moarte, și primul semn al întoarcerii ei la viață îmi va sosi pe această cale ferată, al cărei capăt e la o aruncătură de băț de ușa mea și ale cărei linii strălucitoare și paralele se întâlnesc la orizont. Dar, mai ales, pentru că nu am renunțat să sper că Sam se va întoarce. Doar nu e așa de mare distanța, iar drumul e simplu. Mărturisesc chiar că, venind pe bicicletă aici, săptămâna trecută, visam ca nebunul că am să-l regăsesc, că-mi va sări bucuros înainte, în fața barăcii. De fapt, încercam să șterg absurda și primejdioasa hotărâre de a-l lua cu mine în expediția pariziană, mă purtam „ca și cum" nu l-aș fi luat, ca într-o joacă magică și puerilă. Și nu pot împiedica cele două așteptări să se amestece, să se confunde — așteptarea întoarcerii trenului de dimineață, așteptarea întoarcerii lui Sam —, în așa fel încât ajung, deși e complet neverosimil, să mi-l închipui pe Sam întorcându-se la mine cocoțat într-unul dintre vagoane sau chiar la bordul locomotivei...

*

Sunt trezit în toiul nopții de zgomotul unei frecări ușoare și de o adiere blândă, ca și cum o pasăre ar zbura prin încăpere. Aprind o lumânare și constat că micul ventilator ce îndulcea caldele ceasuri ale verii a prins viață și toarce voios. S-a restabilit, deci, curentul electric, primul semn de revenire la viață a Franței. Voi putea din nou să am lumină normală și, dacă aș avea un radio, aș prinde și noutățile.

Cu toate acestea, soarele se ridică pe un cer mereu la fel de gol și luminos și, în afară de sforăitul mătăsos al ventilatorului, rămân în continuare suspendat în neant. Acest ventilator îmi e cum nu se poate mai prețios. Frecarea discretă și liniștitoare a lamelor pe care viteza le amestecă într-un disc mișcător și transparent, suflul lui primăvăratic împrospătează gândurile, dă idei omului solitar aplecat asupra mesei sale de scris. Este ca o pasăre care bate din aripi la câțiva centimetri de fața mea. Mă gândesc la *ruah*-ul lui Thomas Koussek. Sfântul Duh într-un avatar electrocasnic îmi trimite în față un suflu încărcat de gânduri și cuvinte. O mică Cincizecime domestică...

*

Nimic nou sub soare. Bustrofedon, bustrofedon... Acest cuvânt exorbitant plutește pe apele memoriei mele și nimic nu-l poate scufunda din nou în

uitare, eu l-am pescuit și l-am examinat îndelung. Este o amintire din școală, de la retorică, mai precis. Bustrofedon. Aspectul bucălat, rotofei, umflat contribuie la persistența lui. Lucrul pe care-l desemnează este, de altfel, fără legătură cu această parte fizică, dar destul de frumos și de ciudat pentru a merita să-ți amintești de el. Este, cred, vorba de un tip de scriere arhaică, șerpuind într-o singură linie pe pergament, de la stânga la dreapta, apoi de la dreapta la stânga. Etimologia evocă mișcarea răbdătoare și continuă a boului la arat, întorcându-se la capătul rândului pentru a-și trage brazda în sens invers decât cea precedentă.

*

În dimineața asta am sărit foarte devreme din cearșafuri, biciuit de un zgomot infim, îndepărtat, mai slab decât un bâzâit de țânțar. Dar urechea nu mă poate înșela: trenul. Vechea mea experiență mă asigura că aveam zece minute de răgaz — dar nu mai mult — înainte de sosirea lui și am profitat de ele ca să mă rad și să mă îmbrac cât de îngrijit posibil în atât de puțin timp. Trebuie ca seniorul gunoaielor să se prezinte impecabil pentru a recepționa primul mesaj al oamenilor de după ocuparea Franței.

Zorii erau încă cenușii, când m-am dus să mă postez în dreapta tamponului, cu pălărie închisă la culoare, strâns în jiletca brodată, învăluit în mantia mea, cu Fleurette în mână. Eram sigur că acest prim convoi nu va fi unul obișnuit, căci avea să-mi livreze esența Parisului învins, supus, josnic sau, dimpotrivă, țeapăn în demnitatea lui — aveam să aflu îndată.

Se deslușește gâfâitul locomotivei, se apropie, dar încă nu se vede nimic. Punctul roșu al felinarului din capătul ultimului vagon clipește în depărtare, devine tot mai precis, crește. Frânele urlă. Mecanicul își cunoaște meseria și știe unde să oprească pentru ca ultimul vagon să nu se ciocnească de tampon. Ridic capul să zăresc ceva din încărcătura benelor mai apropiate, dar nu disting obișnuita grămadă albicioasă de gunoi menajer. Mi se pare că văd niște membre sau niște bețe înțepenite și încâlcite care depășesc marginile obloanelor laterale — ramuri de arbuști sau poate labe de animale? Un bărbat aleargă spre mine. Mecanicul, fără îndoială, dar, de unde îl credeam împodobit cu un cap de mort, se dovedește a fi radios și rumen la față.

— Ești singur pe aici? Bine, bătrâne! Încântat.

Tutuiala asta mă exasperează. Cu un aer înțepat, zic: „Vă rog?“. Nu pricepe.

— Ai văzut ce-ți aduc?

Ridică pârghia de blocaj a unui panou lateral, care cade imediat într-o parte. O avalanșă de corpuri moi și elastice se prăbușește la picioarele noastre. Câini! Sute, mii de câini morți!

— Ăsta zic și eu cadou! Sunt treizeci și cinci de vagoane ca ăsta! N-ai ce să faci! Parizienii, înainte să plece, și-au lăsat câinii pe străzi. Ei, da! Când se scufundă vaporul, întâi femeile și copiii! Așa că peste tot vedeai numai haite alergând. Și periculoși, pe deasupra! Vezi bine, crăpau de foame. Am auzit că ar fi atacat trecătorii. Și atunci nemțălăii, în acord cu municipalitatea, au curățat orașul de câini! Cu pușca, cu pistolul, cu baioneta, cu bastonul, cu lasoul, un adevărat masacru! Vezi bine!

Și zicând acestea, se întoarce cu pași mari spre locomotivă, dând drumul în trecere unui val de cadavre. Îl urmez într-o stare de semicomă repetând după el: „Vezi bine! Vezi bine!“. Cel puțin, am măcar o certitudine văzându-le. Sam nu este printre ei. Vezi bine! Dar Sam nu se va mai întoarce. Niciodată! Căci toate cadavrele pe care domnul „Vezi-bine“ mi le varsă la picioare sunt tot atâtea avataruri ale lui Sam, sunt expresia multiplicată, devalorizată a lui Sam, la fel cum un sac de bănuți de aramă este echivalentul și, în același timp, opusul unei monede de aur furate.

„Vezi-bine“ e inepuizabil. Îmi promite oameni și un vagon de var nestins pentru a stropi hoiturile. Măcar dacă n-am fi în plină vară! Măcar dacă! Recunosc foarte bine aici mania oamenilor mărunți care vor întotdeauna să dea o mână de ajutor destinului. Fiindcă și-l închipuie după chipul și asemănarea lor, derizoriu și instabil, fără să știe ce inflexibilă majestate are cursul său.

Trenul a plecat, lăsându-mă singur cu mormanul „cinic“ de hoituri, ridicat de-a lungul liniei, o grămadă uriașă de burți umflate, de colți rânjiți, de labe firave, de urechi culcate pe cranii lunguiețe, de blăni scurte sau flocoase de toate culorile. Imediat vor apărea soarele și muștele. Va trebui să rezist, să rezist, agățându-mă de certitudinea că, în mijlocul dezastrului general, în marele prăpăd al întregii țări, am neînsemnatul privilegiu — în virtutea meseriei mele și a sexului, deopotrivă de repudiate de canalii — de a rămâne neclintit la locul meu, credincios funcției mele de observator lucid și de lichidator al societății.

*

Ziua de ieri a fost lungă, foarte lungă. Din imensa haită moartă, compunând — sub soarele de iulie — un înfricoșător tablou de vânătoare, se ridica un lătrat tăcut, plângăreț și unanim care îmi sfredelea creierii.

În dimineața asta, nici un tren, dar a sosit un buldozer, urmat de o echipă de șase oameni. Bena buldozerului era încărcată cu saci de var nestins. S-au pus imediat pe lucru.

Observând buldozerul cum sapă o tranșee egală, în care oameni aruncau ciorchini de câini, mă gândeam că unul dintre paradoxurile gunoiului este că, luat chiar de la cea mai mare adâncime, rămâne la fel de *superficial*. La trei metri adâncime, ca și la suprafață, găsești tot sticle, tuburi, carton ondulat, jurnale, cochilii de stridii. Gunoiul seamănă cu o ceapă, alcătuită din foi suprapuse până la miez. Substanța lucrurilor — pulpa fructelor, carnea, coca, produsele cosmetice sau de toaletă etc. — a fost spulberată, consumată, absorbită, dizolvată de către oraș. Gunoiul — acest anti-oraș — adună cojile. După ce materia se topește, forma devine ea însăși materie. De unde bogăția incomparabilă a acestei pseudomaterii, care nu este decât o îngrămădire de forme. După ce pastele și lichidele dispar, nu rămâne decât o acumulare de o abundență inepuizabilă de membrane, pelicule, capsule, cutii, coșuri, burdufuri, saci de tot felul, cratițe, damigene, cuști, colivii și lăzi, fără a mai vorbi de zdrențe, rame, pânze și hârtii.

Acest enorm talmeș-balmeș nu are drept element distinctiv numai superficialitatea. Aceasta din urmă este pusă în slujba unei duble funcții. Prima se împlinește în actul de a limita, de a delimita, de a închide — asigurând astfel *posesia* materiei sau a obiectului și această culme a posesiunii, transportul (a poseda este egal cu a lua cu sine). În acest sens, gunoiul este o adunătură de *etichete* de marcă ale obiectelor. Cealaltă funcție este de celebrare. Fiindcă aceste etichete sunt vorbărețe, chiar prolixe, declamatorii, exaltante. Ele proclamă calitățile strălucite, virtuțile incomparabile, avantajele decisive ale unui obiect sau ale unei materii, apoi le detaliază modul de întrebuințare. Și, cum acest obiect, această materie nu mai există, posesiunea se închide în gol, declamația izbucnește în neant, devenind astfel absolute și derizorii.

Adunătură de etichete și de celebrări, vid, deriziune și absolut — recunosc prea bine, aici, în aceste trăsături ale mediului meu natural, constantele spiritului și ale inimii mele.

P.S.: Dar ce zicea, oare, Thomas Koussek despre Sfântul Duh? Nu definea el Sexul și Cuvântul ca pe cele două atribute ale sale? Și vântul, suflul, ca singura sa materie?

*

Obiectul, materia sunt, fără îndoială, absente, în mod normal, din gunoi. Dar poate fi și altfel, în perioadele excepționale, căci tocmai își fac o intrare triumfală la Saint-Escobille.

În dimineața asta, ca și săptămâna trecută, am fost alertat la crăpat de ziuă de gâfâitul locomotivei lui „Vezi-bine“. Ca și săptămâna trecută, așteptam trenul în picioare lângă tampon și l-am văzut pe „Vezi-bine“ venind în fugă, și mai roșu și mai radios decât prima oară.

— Hei, bătrâne! Hei, bătrâne! Dacă ai vedea ce ți-am adus!

Ce-mi aduce! Cu aerele lui misterioase și entuziaste, mă făcea să mă gândesc la Moș Crăciun, un Moș Crăciun cu un sac infernal și gigantic, plin de surprize enorme și funebre.

— Vezi bine! Oamenii se întorc. La fel și negustorii. Se deschid magazinele. Așa că magazinele de alimente care erau burdușite acum o lună, vezi bine, tot ce era în ele e stricat, stricat, stricat!

Și, spunând asta, deblochează panourile unui vagon, apoi ale altuia, făcând să vomite pe rambleu cămara putrezită a lui Gargantua. Fiecare vagon cuprinde întreaga rezervă a unei prăvălii. Iată munții de prăjituri cu frișcă, de ecleruri cu ciocolată, de șarlote cu cremă. Alături este raionul de mezeluri, cu caltaboși, tobă și jamboane. Și măcelăriile sunt acolo, și prăvăliile unde se vând măruntaie, și băcăniile, și magazinele de fructe, dar cu siguranță că lăptăriile răspândesc duhoarea cea mai acidă, cea mai agresivă. Aproape că regret hoiturile de câini de data trecută. Cu marea haită masacrată, oroarea păstra, totuși, un anumit nivel, și dacă erai șocat, nu-ți afecta decât inima. De data asta, ești atins la stomac, și această formidabilă borătură care pute până la cer este o dreaptă și teribilă profeție a josniciei în care vor cădea Parisul, Franța întreagă, sub pumnul ocupantului.

Capitolul XII

Pietrele trăsnite

Nu se poate reconstitui neantul. E greu de închipuit starea de spirit a francezilor de la 1940, abrutizați, descumpăniți, disperați, neavând ca punct de sprijin decât ultimele rămășițe ale vremurilor de dinainte de război. A trebuit mai mult de un an pentru ca acest vid — în care a picat inclusiv apelul din 18 iunie al lui Charles de Gaulle — să devină creuzetul din care s-au ivit și în care s-au format concepțiile noi, mai înainte de a deveni cadrele unei mentalități noi: colaboraționism, gaullism, Vichy, restricții, piață neagră, evrei, deportări, rezistență (s-a zis mai întâi „terorism", după termenul „oficial"), eliberare etc. La fel a fost și cu organizarea materială a vieții. Și pentru asta a fost nevoie de mai bine de un an, așa încât prima iarnă a fost mai grea decât celelalte, iar frigul și foamea s-au adăugat descumpănirii generale.

Și totuși, viața a continuat: ea se refugiase în altă parte. Fiindcă distanțele se măriseră din cauza dificultăților de transport, provincia se închisese în sine, satele apărându-se de mizerie mai bine decât orașele. Regiunile bogate au revenit la viață. În Provența era foamete. Dar Normandia și Bretania de Sus, deși lipsite de grâne, erau pline de carne și de unt. Viața la Pietrele Sunătoare a căpătat o intensitate pe care niciodată n-o avusese. Restricțiile îndepărtaseră dificultățile economice ale fabricii. Atelierele funcționau din plin și furnizau articole textile ușor de schimbat, într-un moment când trocul era pe primul plan. Nevinovații de la Sainte-Brigitte profitau și ei de acest relativ belșug și nicicând nu fuseseră atât de numeroși, în asemenea vremuri grele părinții fiind deosebit de doritori să scape de copiii lor înapoiați. Maria-Barbara domnea pașnic peste o gospodărie numeroasă, în care se amestecau animalele, nevinovații, musafirii și propriii ei copii. Zi și noapte, un foc uriaș din lemne de pomi fructiferi ardea în uriașul cămin din sufrageria cea mare. Era singurul foc din casă — în afară, bineînțeles, de cel al străvechii mașini de gătit la care Méline robotea întruna, zgomotos. Sufrageria semăna cu un bivuac unde în permanență se mânca, se dormea, se lucra, în mijlocul jocurilor și certurilor. În stânga căminului, cu spatele la o fereastră, Maria-Barbara, așezată într-un fotoliu, dreaptă și sobră, cu tapiseria ei dinainte, având la îndemână un coș cu

sculuri de lână multicolore, lucra cu gesturi domoale și precise, înconjurată de un câine, de o pisică și de un nevinovat, fermecat de prezența ei.

Edouard își reluase vechiul său du-te-vino între Paris și Bretania. Contrastul vertiginos pe care-l constata între belșugul călduros al casei sale și mizeria fizică și morală de la Paris îl măgulea, ca pe un provincial ce rămăsese, și îi alimenta cugetările pe care le răspândea în jurul lui. Piața neagră fusese primul semn de reorganizare a vieții urbane. Mai întâi, toate mărfurile dispăruseră, apoi le vedeai cum apar pe sub mână, de la începutul anului 1941, la prețuri fantastice. Edouard, mai întâi indignat de acest trafic, a fost nevoit să facă și el concesii, văzând că însăși Florence — care se producea în localuri din Pigalle, înțesate de nemți și de traficanți — se instalase, prin forța lucrurilor, într-un mediu dubios, ale cărui legi nu erau cele obișnuite. Un incident burlesc l-a silit, începând din primăvară, să se compromită și mai grav. Alexandre — care continua să conducă depozitul de gunoi de la Saint-Escobille — tocmai fusese arestat pentru escrocherie și infracțiunea de încălcare a regulamentelor economice. Și el trăia, evident, în afara legii, dar în alt stil. Toată iarna condusese o rețea de vânzare „la liber“ a cărbunilor. Nicicând expresia „piață neagră“ nu se fusese, pare-se, mai potrivită, însă marfa livrată nu semăna decât foarte de departe cu „ouăle“ de cărbune făgăduite și plătite cu greutatea lor în aur. De fapt, nu erau altceva decât pietre de râu tăvălite prin gudron lichid. Rezultatul era destul de arătos, dar pus pe foc nu dădea decât puțin fum acru. Alexandre descoperise dintr-odată regula de aur a escrocheriei: să-ți faci din victimă un complice pentru a-l împiedica să te reclame. Era însăși baza pieței negre. Din această cauză, desigur, traficul cu „ouă“ de cărbuni a durat toată iarna. Edouard a intervenit pentru ca fratele său să fie eliberat, în schimbul unei simple amenzi administrative. Pentru ei, aceasta a fost o ocazie de a se reîntâlni într-un mod deloc cordial. Pe măsură ce anii treceau, diferența de vârstă dintre ei se ștergea. Și totuși, ce diferență între cei doi bărbați! Unele fructe, când se învechesc, putrezesc, altele se scofâlcesc și se usucă. La Edouard se vedeau clar semne de răscoacere, în vreme ce în Alexandre părea că mocnește un foc steril care n-a lăsat din el decât piele și os. S-au privit surprinși. Lui Alexandre îi venea greu să creadă că există cineva pe lume care să intervină în favoarea lui. Edouard îl căuta în această pasăre de pradă uscățivă pe frățiorul cel mititel, tot timpul ascuns între fustele mamei. Au șovăit un moment să se îmbrățișeze, iar, în cele din urmă, s-au mărginit să-și strângă mâinile. Apoi s-au despărțit convinși că nu se vor mai vedea, fiindcă amândoi se gândeau la

moarte, Alexandre, copleșit de decepție și de dezgust, Edouard, ca la un sfârșit eroic.

Puțin după această întâlnire, un prieten vechi în care Edouard avea deplină încredere l-a introdus într-o rețea a rezistenței care se constituia și care avea legături cu Londra. Organizația era încă improvizată, șovăitoare, nici nemții nu avuseseră timp să reacționeze. Totuși, Edouard începuse să trăiască în exaltarea unei revanșe mult așteptate, a unui risc asumat, a unui posibil sacrificiu suprem. Se felicita mai ales că el era singurul expus, în timp ce Florence, în fața publicului ei coclit, Maria-Barbara, în provincia ei îndepărtată rămâneau amândouă la adăpost. Așa că atunci când Florence n-a venit la o întâlnire și a fost imposibil s-o găsească, cu toate căutările, s-a gândit mai întâi la vreo afacere cu piața neagră, la fel ca aceea care-i adusese câteva zile de pușcărie fratelui său. Presupunerea a părut să se confirme când portăreasa lui Florence i-a mărturisit că o văzuse pe tânăra femeie ridicată de doi bărbați în civil, în zorii zilei. Și totuși, n-a găsit nimic la serviciile franceze de combatere a fraudelor, unde avea cunoștințe de la afacerea cu cărbunii. A aflat de la prietenii săi din rețea că la Paris începuseră arestările evreilor și că, probabil, Florence fusese una dintre primele victime.

Florence, evreică! Edouard știuse dintotdeauna lucrul acesta, desigur, dar cu timpul ajunsese să nu se mai gândească la el. Și totuși, cum să-și ierte faptul că nu se gândise că nemții erau foarte dornici de un asemenea vânat și că tânăra femeie se afla în mare pericol? Ar fi putut foarte ușor s-o ascundă, s-o trimită în provincie, în zona liberă, poate în Spania sau, pur și simplu, la Pietrele Sunătoare, sălaș de pace imperturbabilă. Orice ar fi fost posibil, numai dacă ar fi avut un pic de minte în cap. Întors în apartamentul lui spațios de pe cheiul Bourbon, Edouard s-a privit abătut în oglindă și, pentru prima oară, l-au cuprins ura și scârba de sine. Apoi, i-a trecut prin minte o idee luminoasă, chinuitoare: Angelica, pe care o și uitase, micuța vânzătoare de la Saint-Amand... și trupul lui voinic, ghemuit pe un scaun, s-a cutremurat de suspine. S-a luptat cu deznădejdea consacrându-și toate puterile activității rețelei sale clandestine.

Dar sanctuarul de pace rămânea casa de la Cassine, cuibărită în estuarul Arguenonului. Popasurile lui acolo erau prea scurte. Ar fi rămas cu dragă inimă acolo, acum că nu mai era Florence să-l întâmpine în peștera ei cea roșie, dar lupta împotriva ocupantului îl chema la Paris. Așa că prezența printre ai lui dădea casei un aer de sărbătoare. Totdeauna când povestea el despre Paris, se

strângea o mulțime de lume în sufrageria cea mare. El era stăpânul, tatăl, avusese o comportare magnifică în luptele din Flandra, era reținut la Paris de o activitate misterioasă, vorbea, era ascultat cu religiozitate, cu dragoste.

Paul

Copilăria noastră a fost îndelungată și fericită și s-a prelungit până la data de 21 martie 1943. În ziua aceea, a început pentru noi adolescența...

În ziua aceea, ca de obicei, Edouard și Maria-Barbara domneau fericiți asupra unui popor de copii, de nevinovați și de animale de casă. Un du-te-vino neîntrerupt între bucătărie, cămară și cuptor aducea mereu noi prăjituri, fripturi, cidru dulce și lemne de foc, și cele trei uși ale camerei se trânteau tot timpul. Maria-Barbara, pe jumătate tolănită pe un fotoliu de răchită, cu un pled cu franjuri azvârlit pe genunchi, croșeta un șal lat de lână violet, urmărită în extaz de o pitică mixedematoasă, cu gurița larg deschisă, din care i se scurgea meditativ un firișor de salivă. Edouard se plimba încolo și încoace prin fața căminului, perorând pentru publicul lui obișnuit.

Încurajat de atmosfera călduroasă și de optimismul său firesc, se lansase din nou într-una dintre tiradele sale favorite, comparația dintre fericirea liniștită de la Pietrele Sunătoare și negreala, mizeria și primejdiile din capitală. Amintirile noastre despre Paris erau vagi, dar înțelegeam că, fără ogoare cultivate, fără grădini de legume, fără pomi fructiferi și turme, uriașul oraș era condamnat la foamete. Cât despre piața neagră, ne-o închipuiam sub forma unui bâlci nocturn, undeva într-o pivniță mare, toți negustorii purtând pe cap câte o cagulă cu două găuri pentru ochi. Edouard vorbea despre exploatarea sărăciei, despre traficurile scandaloase, personajele interlope de care te izbeai în acea atmosferă dubioasă.

— Gradul de decădere în care au ajuns parizienii e atât de mare, încât te-ai simți ușurat dacă toate acestea ar fi inspirate doar de pofta de plăceri și de lăcomie, a adăugat el. Fiindcă, vedeți voi, copii, pofta de plăceri și lăcomia sunt, totuși, semne de dragoste de viață, niște reacții josnice, dar sănătoase. Dar nu e așa! Parisul e otrăvit de ceva bolnăvicios, de frică, o frică nebună, o frică mirosind a mortăciune. Oamenilor le e frică. Frică de bombardamente, de ocupanți, de molimele cu care sunt tot timpul amenințați. Dar cea mai mare e frica de lipsuri. Frică să nu le fie foame, frig, să nu se trezească fără venituri într-o lume dușmănoasă și pustiită de război...

În timp ce vorbea se plimba dintr-o parte în alta a căminului, se ducea, venea, și de fiecare dată întorcea spre lumina roșie a flăcărilor o parte a feței, în timp ce partea cealaltă era spre noi, cei care-l ascultau, apoi invers, și noi căutam mașinal — fiindcă mișcarea asta ne amintea, într-un fel deopotrivă imperios și confuz, de unul dintre riturile noastre secrete — să asociem ce spunea cu profilul pe care ni-l arăta în momentul acela, profilul drept, ca să aducă laude Pietrelor Sunătoare, vieții liniștite și spornice de la țară, profilul stâng, ca să evoce Parisul, străzile întunecoase, prăvăliile dubioase, personajele suspecte ce mișunau pe acolo.

Dar tot cu profilul drept ne spunea, cu exaltare, și că Parisul nu se reducea numai la tabloul acesta întunecat, că mai existau încă, slavă Domnului, suflete generoase și inimi înflăcărate și că, în aceleași subterane unde mișuna furnicarul pieței negre, se aduna o armată secretă, fără uniformă, dar versată în toate tehnicile luptei clandestine. Provincia putea să pregătească liniștită recoltele de care Franța va avea nevoie la ceasul eliberării. Parisul lui Gavroche își pregătea insurecția eliberatoare.

Nu era pentru prima dată că amintea de rezistența pariziană în prezența noastră. Era un subiect pe care-l dezvolta în orice ocazie, cu un fel de lirism fericit care, în mod vizibil, îl reconforta, dar, dacă ne-am fi întrebat care era partea de închipuire și cea de realitate în istorisirile sale, ne-ar fi fost cu neputință să răspundem. Vorbea de rețele secrete, de depozite de arme, de legături radiofonice, de atentate puse la cale și aduse la îndeplinire, de planuri făcute în vederea unor acțiuni concertate în legătură cu Londra, de parașutări, bombardamente, ba chiar de niște debarcări pe coastele franceze. Și toată acțiunea aceasta eroică se urzea în umbra umedă în care prospera piața neagră.

Îl ascultam, fără să izbutim a-i împărtăși exaltarea. Lupta cu arma în mână poate că ne-ar fi ademenit, dacă n-ar fi fost caracterul ei clandestin, care îi răpea prestigiul pe care-l dau războiului drapelele, armamentul greu — tunurile, tancurile de asalt, avioanele de vânătoare și de bombardament. Luptătorii aceștia din umbră, strecurându-se pe lângă ziduri, după ce puseseră explozibil sau spintecaseră vreo santinelă, nu ne mergeau deloc la inimă.

Dar ceea ce ne supăra cel mai tare în povestirile lui Edouard era că ele se petreceau întotdeauna la Paris. Sigur că ne simțeam în siguranță, dar eram și frustrați, ba chiar vag rușinați, atunci când compara miasmele și molimele Parisului cu provincia calmă și fericită — căci bineînțeles că prin „provincie“ nu înțelegeam nimic altceva decât Guildoul nostru.

La ora 16 și 17 minute, în acea zi de 21 martie 1943, profilul stâng al lui Edouard ne povestea despre odiseea unui aviator englez, căzut cu parașuta pe acoperișul unui imobil, cules, îngrijit și trimis înapoi în Marea Britanie, când Méline a intrat ca o vijelie în cameră, cu un chip pe care nimeni nu i-l mai văzuse vreodată. Pitica mixedematoasă a observat-o cea dintâi, fiindcă ea, o mută pe care nimeni n-o auzise vreodată scoțând vreun sunet, a izbucnit într-un urlet bestial care ne-a înghețat sângele în vine. Chipul Mélinei era ca cenușa, un cenușiu uniform, fără pată, culoarea lipsită de viață a unei măști de ceară curată. Și în masca aceasta ardeau ochii, ardeau cu o strălucire în care era, poate, groază, poate, bucurie și care nu era desigur altceva decât reflexul unei catastrofe teribile și iminente.

— Dom'le, doamnă! Nemții! Armata! Toată armata nemțească a înconjurat casa! Măiculiță Doamne! Vin din toate părțile!

Edouard s-a oprit din mers, a încetat să ne mai arate profilurile, s-a întors cu fața spre noi, înnobilat și înălțat deodată de nenorocirea ce se abătea asupra noastră sau — cum credea el — numai asupra lui.

— Copii, ne-a spus el, iată încercarea. O așteptam. Știam că, mai devreme sau mai târziu, dușmanul mă va face să plătesc acțiunile mele clandestine. Vă mărturisesc că nu-mi închipuiam că va veni la Guildo, printre voi, ca să mă caute. Aici, la Pietrele Sunătoare, mă credeam invulnerabil, ocrotit de zidul de apărare al tuturor copiilor mei, iertat de păcate de prezența Sfintei Brigitte, ridicat deasupra oricărei primejdii de strălucirea Mariei-Barbara. Au sosit. Mă vor aresta, mă vor ridica. Când ne vom mai vedea? Nimeni nu poate ști. A sosit ceasul sacrificiului. Totdeauna am visat la un sacrificiu final. Nu este, oare, o binecuvântare supremă să poți să sfârșești ca erou, decât bolnav, ramolit, o epavă omenească?

A vorbit așa un timp, n-aș putea să spun cât, într-o tăcere amenințătoare. Până și focul încetase să trosnească și să ardă cu flacără, în vatră rămăseseră numai tăciuni nemișcați. Acum, că își închipuia că i s-a apropiat sfârșitul, Edouard cel atât de discret, atât de pudic, de obicei, își deschidea inima în fața noastră. Aflam astfel că omul acesta, cu o fire atât de fericită, atât de potrivită cu cele ale vieții, atât de deschisă către toate încercările și binecuvântările promise de o existență omenească obișnuită, era chinuit în taină de teama de moarte, de teama de a nu sfârși frumos. Dar această teamă își găsise leacul datorită războiului; iar leacul era eroismul, un sfârșit eroic, un sacrificiu folositor și exaltant. Obsesiile sinucigașe sunt mai dese decât s-ar putea crede la

oamenii în profund acord cu viața, cu atât mai mult cu cât, la Edouard, ele erau însoțite de o foarte mare și foarte mișcătoare naivitate.

A fost întrerupt de doi soldați germani înarmați cu mitraliere, care au năvălit în cameră, urmați de un ofițer țeapăn de tânăr și de zelos ce era.

— Aici stă doamna Maria-Barbara Surin? a întrebat el, privind de jur împrejur.

Edouard a venit în fața lui.

— Sunt Edouard Surin, spuse el. Maria-Barbara este soția mea.

— Am un ordin de arestare...

S-a întrerupt ca să scotocească într-un portdocument.

— Să nu mai pierdem timpul cu formalități inutile, sunt la dispoziția dumneavoastră, a rostit Edouard nerăbdător.

Dar ofițerul înțelegea să respecte formele și când, în sfârșit, a găsit ceea ce căuta în portdocument, a citit cu glas tare: „Ordin de arestare imediată a doamnei Maria-Barbara Surin, născută Marbo, domiciliată în Notre-Dame din Guildo, în locul numit Pietrele Sunătoare. Motivele: legături cu inamicul, emisiuni radiofonice clandestine cu destinația Londra, găzduirea unor agenți inamici, aprovizionarea unor teroriști, depozite de arme și muniții...“.

— Nu poate fi vorba de soția mea, e o neînțelegere absurdă, s-a înfierbântat Edouard. Eu sunt cel pe care ați venit să-l arestați, auziți, doar eu sunt acela. De altfel, activitatea mea clandestină la Paris...

— Nu suntem la Paris, i-a retezat-o ofițerul. Suntem la Guildo, care depinde de Kommandatura de la Dinan. N-am niciun ordin referitor la dumneavoastră, domnule Surin. Avem ordin s-o arestăm pe doamna Surin, plus unsprezece lucrătoare de la atelierele dumneavoastră și cinci membri ai personalului instituției de la Sainte-Brigitte, implicați ca și ea în activități contrare prevederilor armistițiului dumneavoastră. De altfel, acum le urcă în camioane.

Maria-Barbara își încheiase lucrul cu un nod dublu de lână, și acum îl îndoia frumos în patru pe fotoliu. Pe urmă, s-a apropiat de Edouard.

— Hai, calmează-te. Vezi bine doar că pentru mine au venit, i-a spus, ea ca și cum i-ar fi vorbit unui copil.

Edouard era complet derutat, zăpăcit de ceea ce vedea, de ceea ce părea să fie un fel de înțelegere peste capul său între nevastă-sa și ofițerul german. Fiindcă atunci când neamțul făcea aluzie la un radioemițător clandestin, descoperit în podul bisericii abațiale, la bărbați aduși cu submarinele pe timpul fluxului, debarcați în insula Hébihens și ajunși pe coastă odată cu refluxul, deghizați în

culegători de scoici, la lăzi cu explozibil găsite într-o peșteră de pe faleza de la Pietrele Sunătoare, la o organizație de rezistență ascunsă în pădurea de la Hunaudaie și ale cărei antene treceau pe la Sainte-Brigitte, Maria-Barbara știa în mod evident despre ce era vorba și, văzând că totul era pierdut, nu-și dădea osteneala să se mai prefacă că nu știe, în timp ce el, Edouard, mândrul organizator al rețelelor clandestine pariziene, era picat din lună și se simțea din ce în ce mai ridicol, continuând să afirme că el și numai el era răspunzător pentru tot, și că implicarea Mariei-Barbara în această afacere provenea dintr-o greșeală.

În cele din urmă, i s-a refuzat permisiunea de a o însoți pe Maria-Barbara la Dinan, și s-a stabilit doar ca Méline să meargă a doua zi la închisoare, cu o valiză cu haine pentru arestată.

Ea a plecat fără niciun cuvânt de rămas-bun, fără să arunce nicio privire înapoi către această casă al cărei suflet fusese, către această mulțime de copii a căror mamă bună era. Edouard a urcat la etajul întâi și s-a închis într-o cameră. Nu a mai ieșit de acolo decât târziu, a doua zi. Cu o zi înainte, urcase un bărbat în puterea vârstei, la a doua tinerețe, acum am văzut cum coboară spre noi un bătrân cu fața răvășită, cu ochi rotunzi și ficși de ramolit.

*

Dacă pentru Edouard arestarea Mariei-Barbara, împreună cu cele șaisprezece membre ale personalului de la ateliere și de la instituție, a însemnat începutul bătrâneții, pentru noi a însemnat sfârșitul copilăriei, intrarea în adolescență.

Născut în sânul mamei, purtat în pântece de mama lui, copilul urcă după naștere la înălțimea brațelor ei care-l cuprind ca un leagăn și a pieptului ei care-l hrănește. Vine și ziua în care trebuie să plece, să se rupă de pământul natal, să ajungă el însuși amant, soț, tată, cap de familie.

Cu riscul de a deveni plicticos, repet că viziunea gemelară a lucrurilor — mai bogată, mai profundă, mai adevărată decât punctul de vedere obișnuit — este o cheie care provoacă multe revelații, inclusiv în domeniul celor nepereche.

Într-adevăr, copilul obișnuit, născut fără geamăn, copilul unic nu se poate consola de izolarea lui. Din naștere este afectat de un dezechilibru, de care va suferi toată viața, dar care, începând din adolescență, îl va îndrepta către o soluție, căsătoria, imperfectă, șchioapă, sortită tuturor naufragiilor, dar, în sfârșit, consacrată de societate. Lipsit în mod congenital de echilibru,

adolescentul singular se sprijină pe o soață la fel de labilă ca el, și din dublele lor poticneli și șovăieli se nasc timpul, familia, istoria umană, bătrânețea...

(Fetițele se joacă cu păpuși, băieșeii, cu ursuleți de pluș. Este instructiv să punem față în față interpretarea ne-pereche și interpretarea gemelară a acestor jocuri tradiționale. Se admite, de obicei, că fetița care se joacă cu păpușa își face în acest fel ucenicia pentru viitoarea ei vocație de mamă. Și totuși... Oare, se poate spune cu aceeași siguranță că băiețelul își exersează asupra ursului de jucărie rolul lui de viitor tată? Mai bine ne-am da seama că *adevărații gemeni, băieți sau fete, nu se joacă niciodată nici cu ursulețul, nici cu păpușa*. Desigur, aceasta s-ar putea explica prin sexualitatea specific gemelară, acea sexualitate ovală care nu duce la procreație. Dar în loc să ne îndârjim să interpretăm în termeni ne-pereche un fenomen gemelar, e totdeauna mai folositor să procedăm invers. Într-adevăr, dacă nu mi-am dorit niciodată un ursuleț de pluș, asta a fost fiindcă aveam unul, și, în plus, unul viu, pe fratele meu geamăn. Ursul și păpușa nu sunt pentru copilul ne-pereche niște anticipații de paternitate sau de maternitate. Copilului puțin îi pasă că, într-o bună zi, va devenit tătic sau mămică. În schimb, el nu se consolează după nașterea lui solitară și ceea ce proiectează în ursuleț sau în păpușă este fratele-geamăn sau sora-geamănă care-i lipsește.)

Adolescentul singular sparge cercul familial și își caută partenera cu care va încerca să formeze cuplul la care visează. Dispariția Mariei-Barbara a produs trecerea brutală a lui Jean-Paul de la copilărie la adolescență, dar era o adolescență gemelară, care, în mare parte, este inversul adolescenței ne-pereche. Fiindcă pe acel partener imperfect, pe care adolescentul singular îl caută, bâjbâind departe de acasă, prin lumea largă, geamănul îl află lângă el, în persoana fratelui său asemenea. Totuși, se poate vorbi, trebuie să vorbim despre o adolescență gemelară, profund deosebită de copilăria gemelară. Fiindcă, înainte de blestematul 21 martie 1943, Maria-Barbara era legătura noastră. Ce era caracteristic copilăriei noastre era posibilitatea de a ne pierde reciproc din vedere, de a ne uita unul pe altul cu zilele, fiind încredințați că ne putem găsi oricând, din nou, obârșia comună în Maria-Barbara. Ea era izvorul viu din care fiecare putea sorbi gemelitatea, fără a se sinchisi de ce făcea fratele lui asemenea. Dispărând Maria-Barbara, un elan instinctiv ne-a azvârlit unul către celălalt. Disperarea, frica, descumpănirea în fața nenorocirii ce se abătuse peste universul nostru ne învăluiau îmbrățișarea scăldată în lacrimi și întunecată de mâhnire. Dar prăpădul ce lovise Pietrele Sunătoare nu era decât cealaltă față a

unei realități mai profunde; plecarea Mariei-Barbara înzestrase legătura fundamentală dintre noi cu un „caracter imediat“. Știam că de acum înainte fiecare dintre noi trebuia să-și caute fondul lui comun numai și numai în fratele-asemenea. Celula gemelară se rostogolea acum în infinit, eliberată de soclul matern pe care se sprijinise mai înainte.

Pe măsură ce uniunea noastră devenea pe moment mai strânsă, nu puteam să nu observăm că ea devenea, în același timp, și mai fragilă. Aceasta era adolescența noastră, adolescența gemelară: o fraternitate ce se afla acum numai în noi, și pe care numai noi am fi putut-o dezvolta sau sfărâma.

Așa se face că încetinirea lucrului în ateliere, plecarea înapoi la familiile lor a unora dintre nevinovații de la Sainte-Brigitte, brusca îmbătrânire a lui Edouard și desprinderea lui de viață, toate aceste urmări ale deportării Mariei-Barbara și a celor șaisprezece apropiați ai Pietrelor Sunătoare au coincis cu o minunată împlinire a celulei gemelare. Am spus că noi nu ne jucaserăm niciodată până atunci cu păpuși sau cu ursuleți. În această perioadă — cu toate că eram destul de mari —, un alt obiect a căpătat în ochii noștri o valoare de fetiș, și Jean a fost acela care l-a introdus în jocul de-a Bep. Era o sferă transparentă de celuloid, pe jumătate umplută cu apă. La suprafața lichidului pluteau și se ciocneau două rățuște cu gâtul verde. Cele două rățuște păreau identice, dar noi izbuteam să le deosebim prin niște semne infime, și fiecare o avea pe a lui. Lovite de trăsnet, Pietrele Sunătoare se prăbușeau, celula gemelară cu rățușca-Jean și rățușca-Paul se ridica la suprafață și plutea, închizându-se în sine cu atât mai ermetic cu cât împrejurările exterioare deveneau mai amenințătoare.

Dar vai, Jean-Scărmănătorul avea să strice în curând jocul de-a Bep și să trădeze solidaritatea gemelară...

*

Edouard nu mai era decât umbra celui ce fusese. Fabrica mergea cu încetinitorul sub conducerea lui Le Plorec, iar peste Cassine domnea Méline. Am aflat că cei deportați părăsiseră Franța. Războiul devenise devastator. Orașele germane erau doborâte de bombardamente. Cizma ocupantului apăsa tot mai greu asupra țării. Nicio veste de la absenții noștri, în afară de un cuvânt german necunoscut, numele de nepronunțat al unui loc unde ar fi fost deținuți: *Buchenwald*. Cu prilejul unei călătorii la Rennes, Edouard s-a dus la un fost profesor de germană de la liceul Thabor, unde își făcuse el studiile. „Am căutat împreună pe o hartă a Germaniei, care, de altfel, era foarte amănunțită,

dar nu am găsit acest oraș, ne-a povestit el la întoarcere. Se pare că numele înseamnă *Pădurea de fagi*. Pare liniștitor, nu-i așa? Poate că sunt puși să lucreze ca tăietori de lemne? Nu o văd pe Maria-Barbara cu un topor în mână...“

În anul următor, a avut loc un episod pe care nu l-am putut niciodată lămuri până la capăt, din lipsă de dovezi. Într-o dimineață, Edouard ne-a adunat pe toți în camera cea mare. Nu ne-a ținut niciun discurs. Pofta de așa ceva îi trecuse din acea zi blestemată. Dar ne-a îmbrățișat cu o emoție evidentă, și, în plus, am băgat de seamă că își legase pe sub palton eșarfa tricoloră de primar al comunei noastre. Se ducea la Dinan. Seara, s-a întors mai abătut și mai descurajat ca oricând. Încă o dată, nu pot să fac decât presupuneri asupra scopului acestei călătorii misterioase și solemne. Dar știu cu certitudine că, două zile mai târziu, un grup de nouă „teroriști“ — așa erau numiți pe atunci cei din Rezistență —, capturați cu armele în mână, fuseseră împușcați la Dinan. Pretutindeni au fost lipite afișe cu numele și fotografiile lor și cu textul sentinței semnat de colonelul responsabil al regiunii. Cel mai tânăr dintre ei — care avea optsprezece ani — era originar dintr-un sat vecin, și era posibil ca Edouard să-i fi cunoscut pe ai lui. Cu toată naivitatea lui, nu cred că s-ar fi dus la Dinan ca să implore cruțarea acestui copil. După unele rapoarte — pe care le confirmă scena de despărțire din dimineața aceea —, el s-ar fi dus să-i ceară altceva colonelului de la Kommandatura din Dinan: și anume să-i îngăduie să ia el locul tânărului luptător din Rezistență în fața plutonului de execuție. Bineînțeles că i-au râs în nas. Cum s-ar fi răsfrânt această moarte magnifică pe care o implora asupra renumelui trupelor de ocupație? A fost trimis la plimbare și n-a vorbit niciodată nimănui despre această întâmplare. Sărmanul Edouard! Era condamnat să vadă căzând în jurul lui ființe tinere și mult iubite, și el să se îndrepte spre decrepitudinea bolii și spre o moarte jalnică...

Eliberarea care s-a produs în regiunea noastră începând din iulie 1944 și în anul următor i-au rezervat cele mai grele încercări. Dintre cei șaisprezece deportați de la Pietrele Sunătoare, zece s-au întors, unul după altul, din spitalele sau din centrele de regrupare, unde fuseseră duși să se întremeze. Și totuși, trei dintre ei au murit înainte de toamnă. Dar nimeni nu a putut — sau poate nu a vrut? — să-i dea vreo veste despre Maria-Barbara. Edouard s-a încăpățânat, cu o patimă care l-a frânt, să afle ceva despre soarta ei. Făcuse un fel de plăcuță cu două fotografii de-ale Mariei-Barbara, cu numele ei și data când fusese arestată, și purtând agățat de gât acest panou sinistru a colindat

prin toate centrele de deportați din Germania, din Elveția, din Suedia și din Franța. Acest calvar, care a durat șase luni, a fost complet zadarnic.

În noiembrie 1947, a mai făcut o călătorie la Casablanca, ca să se ocupe de vânzarea unei proprietăți ce îi aparținuse lui Gustave, cel mai mare dintre frații Surin. Am avut și noi dreptul să-l însoțim în această călătorie, care a coincis cu moartea unchiului nostru Alexandre, asasinat în docurile marelui port marocan.

Edouard a murit și el, aproape orb, în mai 1948.

Capitolul XIII

Moartea unui vânător

Alexandre

Casablanca. În Africa, respir mai bine. Îmi spun din nou în minte proverbul musulman: pentru familie — femei, pentru plăcere — băieți, pentru bucurie — pepeni. Heterosexualitatea nu are aici caracterul constrângător, opresiv, pe care i-l dă monopolul ei în țările creștine. Musulmanul știe că există femei și băieți, și că de la fiecare trebuie să ceri numai ceea ce e chemat să-ți ofere. În timp ce creștinul, zidit din cea mai fragedă copilărie în heterosexualitate, printr-o dresură sălbatică, e nevoit să-i ceară femeii totul și să o trateze ca pe un substitut de băiat.

Respir mai bine. Oare o fi, într-adevăr, fiindcă mă aflu într-o țară arabă? Spunându-mi asta, poate că mă înșel sau îmi fac iluzii. De ce să nu recunosc? Am ajuns la capătul drumului. Anii aceștia sordizi de trafic și de bursă neagră, de după moartea lui Dani și pierderea lui Sam, m-au golit de substanță. A trebuit ca forța mea vitală să sufere o cădere îngrozitoare ca să ajung să-mi dau seama de acest lucru. Acum știu să-mi măsor temperatura după gustul care mi-a mai rămas pentru băieți. Pentru mine, dragostea de viață înseamnă dragostea de băieți. Și de doi ani încoace, fără îndoială, nu-i mai iubesc atât de mult. Nu e nevoie să îi întreb pe prietenii mei sau să mă uit în oglindă, ca să știu că flacăra care mă deosebea de heterosexuali pâlpâie, scoate fum, și că sunt în primejdie de a ajunge la fel de cenușiu, veșted și stins ca ei.

Și, pe măsură ce mă desprind de băieți, mă desprind și de gunoaie. În copilărie, în tinerețe, pluteam, rătăceam în exil pe oriunde mergeam. Eram, cum s-ar zice la poliție, fără căpătâi. Moștenirea providențială a fratelui meu Gustave mi-a dat un regat, albele câmpii de la Saint-Escobille, colinele argintii de la Miramas, substanța cenușie de la Roannes, movila neagră de la Aïn-Diab și alte câteva teritorii, toate stârnind repulsia îngrozită a oamenilor cumsecade, toate superficiale până-n cele mai intime adâncimi ale lor, compuse dintr-o acumulare de forme învăluitoare, acaparatoare. Ei bine, aceste locuri privilegiate nu mă mai atrag! Sigur, mâine — sau poimâine — o să mă duc în inspecție în Aïn-Diab. Dar o voi face fără emoție, fără patimă.

Și, totuși, ieri, simțind cum vibrează sub mine puntea bătrânului Sirocco, cu care am venit de la Marsilia, văzând pe chei forfota *djellabalelor*, respirând mirosul parșiv de hașiș din străduțele vechii medine, am tresărit de bucurie și am simțit un val de viață inundându-mă. Să fie de la contactul călduros cu acest pământ al dragostei? Nu e, mai curând, acel faimos „bine", încântarea aceea pe care o aduce ultimul ceas de viață și pe care cei din jurul muribundului o confundă câteodată cu o promisiune de însănătoșire, deși el știe prea bine că e semnul cel mai sigur al condamnării? Dar la urma urmei, ce mai contează? Poate voi avea fericirea să mor frumos, în forma mea cea mai bună, încordat, ager și ușor, cu Fleurette în mână? Nici nu mi-aș dori altceva în plus.

*

Igiena anală a arabilor. Civilizația islamo-anală. Un arab care se duce să-și facă nevoile nu ia hârtie, ci puțină apă într-o cutie veche de conserve. El e, pe drept cuvânt, șocat de grosolănia și lipsa de eficiență cu care occidentalii se șterg la fund. Superioritatea unei civilizații *orale* asupra unei civilizații *scrise*. Occidentul e atât de obsedat de hârțogărie, încât își vâră hârtiile până și în fund.

Să te speli la fund cu apă din belșug, după ce te-ai căcat. Una dintre cele mai adevărate consolări ale existenței. Floare cu petalele mototolite, sensibilă ca o anemonă de mare, micul organ recunoscător și euforic își dilată și își contractă cu încântare, sub mângâierea șuvoiului, corola de mucoasă, căptușită cu o dantelă fină de mici vene violete...

Apoi, umblu, înaripat de fericire, pe plaja unde bubuie soarele, unde scânteiază oceanul. Salut, zeități ale trandafirului și ale sării! Această desprindere, această bucurie înduioșată în fața fiecărui lucru, această prietenie blândă și melancolică... sunt, poate, binecuvântările pe care mi le trimite moartea, și care mă vor duce dansând către ea. Am bănuit totdeauna că, nașterea fiind un șoc oribil și brutal, moartea, dimpotrivă, ar trebui să fie o îmbarcare melodioasă și mozartiană către un tărâm al plăcerilor.

*

Am întâlnit adineauri un cortegiu ciudat și tulburător. Doi polițiști uriași, mustăcioși și burtoși, înarmați cu centiroane, banduliere și revolvere, purtând pe burtă câte o măciucă țeapănă și tare ca un penis, escortau o bandă de vagabonzi palizi, de adolescenți deșirați, de o frumusețe sălbatică. Pentru a-i

stăpâni, polițiștii le puseseră cătușe. Dar niște cătușe invizibile, imaginare, și băieții își încrucișaseră mâinile lor fine și murdare unii pe fese, alții pe sex. Printre aceștia din urmă, am remarcat unul mai înalt decât ceilalți și ai cărui ochi de lup am simțit că m-au reperat prin coama revărsată pe chipul lui osos. De altfel, mâinile lui au schițat un gest obscen care nu-mi putea fi adresat decât mie. Acum, probabil, polițiștii îi supun la niște chinuri de la care cătușele lor imaginare îi împiedică să se sustragă.

Țeasta lui rasă părea neagră, îi înăsprea chipul și dădea ochilor lui o fixitate îngrijorătoare. O cămașă mult prea mare, fluturând pe torsul slab, cu mânecile suflecate, niște pantaloni scurți și strâmți, coborând sub genunchii rotunzi îl făceau să semene cu micul cerșetor cu struguri al lui Murillo. Era de o murdărie homerică și o mulțime de găuri dezgoleau, ici și colo, câte o bucată de coapsă, de fesă sau de spate. Pe bulevardul Paris, ale cărui arcade adăpostesc magazine luxoase, se strecura printre trecători ca o sălbăticiune în mijlocul unei turme de oi.

A trecut pe lângă mine, depășindu-mă. Observ mișcarea leneșă, nepăsătoare, a mersului, unduirea întregului trup care pornește, evident, de la picioarele lui desculțe. Îndată mă năpădește acea beție delicioasă care se numește dorință, și începe partida de vânătoare. O anumită vânătoare, al cărei scop simplu și paradoxal este metamorfozarea vânătorului în vânat — și invers. Se oprește în fața unei vitrine. Trec pe lângă el și i-o iau înainte. Mă opresc și eu în fața unei vitrine. Îl privesc cum se apropie. Trece pe lângă mine, dar m-a văzut. Undița e aruncată între mine și el, fiindcă se oprește iar. Trec pe lângă el. Mă opresc, la rândul meu, mă uit la el cum se apropie. Verificarea rezistenței undiței: îl las să treacă pe lângă mine, rămân pe loc. Delicioasă nesiguranță ce-mi face inima să bată: ar putea să-și continue drumul, să dispară. Ar fi felul său de a refuza jocul. Nu! S-a oprit. Trage cu ochiul spre mine. Beția se îngreunează, devine amorțeală, somnolență fericită care-mi înmoaie picioarele și-mi întărește sexul. Metamorfoza s-a produs. De acum înainte, eu sunt prada, o captură mare pe care el se va strădui să o prindă cu încetul în plasă. Merge înainte. Se oprește. Se asigură dintr-o privire că îl urmez ascultător, dar nu mă mai lasă să i-o iau înainte; acum, conduce el. O ia la dreapta pe o străduță, trece pe trotuarul celălalt ca să mă poată supraveghea mai bine. Mă distrez să-l sperii, oprindu-mă, uitându-mă demonstrativ la ceas. Gestul îmi dă ideea: să mă întorc? Imposibil! Undița nevăzută mă trage irezistibil pe străduțe din ce în ce mai întunecoase, din ce în ce mai înguste. Mă strecor fericit după el, în

străfundurile orașului arab. Înțeleg că ne îndreptăm către docurile din port. Conștiința primejdiei își adaugă țârâitul subțire la zumzetul surd al dorinței ce-mi clocotește în artere.

Deodată, apare pârâind o motocicletă mică al cărei far sparge întunericul. E călărită de un adolescent cu aer hămesit și poartă în spate un băiat mic. Se oprește drept în fața lui Murillo. Schimbă câteva cuvinte între ei. Se întoarce cu zgomot. Adolescentul e acum în fața mea, și îl recunosc pe lupul cel slab din ziua trecută. Captivitatea i-a fost scurtă, dar are un obraz umflat.

— Îl vrei?

Oare vorbește de Murillo sau de micuțul pe care-l poartă agățat în spatele lui? Răspund aspru:

— Nu, lasă-mă-n pace!

Motocicleta l-a ajuns din nou dintr-un salt pe Murillo și farul ei a mai măturat încă o dată fațadele leproase ale caselor. Alt dialog scurt. Dispare într-un urlet de motor.

Rămân nemișcat. Primejdie, fie, dar chiar sinucidere? Observ o lumină slabă pe o străduță vecină. Un fel de băcănie. Intru. În timp ce mi se cântărește un kilogram de struguri tămâioși, zăresc capul negru al lui Murillo prin geam. Ies. Pentru prima oară, suntem *împreună*. Spațiile noastre personale se întrepătrund. Ne atingem în trecere. Dorința tună în capul meu ca un clopot de catedrală. Îi întind un ciorchine de strugure pe care îl ia cu o vioiciune de maimuță. Îl privesc cum ciugulește. Magie divină! Am desprins un băiat dintr-un tablou aflat în Pinacoteca din München, și iată-l aici, cald și zdrențăros, lângă mine. Continuând să mănânce, se uită la mine, o ia înapoi, se depărtează, și cursa către port începe iar.

Docurile. Masa neagră a containerelor. Colacii de parâme. Culoarele întunecate dintre grămezile de lăzi, unde abia deslușesc albeața cămășii lui Murillo. Asprime, duritate nemiloasă a acestei priveliști. Ce departe suntem de moliciunea albă a gunoaielor! Îmi trece prin minte că am destui bani la mine, dar că am lăsat-o pe Fleurette la hotel. Ca o concretizare a spaimei ce mă cuprinde, în fața mea se ivește brusc un bărbat.

— Ce faci dumneata acum e foarte periculos!

E mic de statură, foarte brun, în civil. Dar el ce caută la ora asta pe aici? Să fie un polițist în civil?

— Vino cu mine!

Încerc să gândesc repede. În primul rând, Murillo a fugit, și după alarma asta n-am să mai dau de el. În al doilea rând, nu mai știu deloc unde mă aflu. În al treilea rând, cum dorința m-a părăsit dintr-odată, mă simt frânt de oboseală. Necunoscutul mă trage spre o intersecție a culoarelor, luminată de becuri care se leagănă ușor în vânt. Acolo e o mașină mică în care ne suim.

— Vă conduc în centru.

Apoi, după o lungă tăcere, în timp ce ne oprim în Piața Națiunilor Unite:

— Nu vă duceți noaptea la docuri. Sau, dacă vă duceți, luați bani. Nu prea mulți, dar să fie. Fără bijuterii țipătoare, și mai ales fără arme. Într-o încăierare n-ați avea nicio șansă, înțelegeți, niciuna!

*

Mă urmărește gândul la Murillo și blestem intervenția acestui preot sau polițist, a acestui preot-polițist în civil care mi-a distrus vânătoarea. Vânătoarea de băieți e marele joc care a dat vieții mele culoare, căldură și gust. Aș putea adăuga și durere, fiindcă de pe urma ei m-am ales cu multe cicatrice. Mi-am pierdut în ea fulgi și multe smocuri din blană. De trei ori am fost chiar în pragul catastrofei. Și totuși, dacă ar fi să formulez un regret, ar fi acela că am pescuit prea des cu un exces de prudență, că nu am înhățat prăzile cu mai multă îndrăzneală. Îmbătrânind, cei mai mulți bărbați își pierd îndrăzneala. Se pleoștesc, își exagerează riscurile de înfruntat, cad victime conformismului. Mi se pare că sunt mai național dacă evoluez în sens invers. Într-adevăr, un bătrân întreprinzător e mai puțin expus la lovituri decât un tânăr. Viața lui e gata construită, solidă, și, în mare măsură, la adăpost, fiindcă se află în urmă. Dacă trebuie să fii rănit, schilodit, bătut în închisoare, ucis, nu e, oare, mai rău să ți se întâmple asta la optsprezece decât la șaizeci de ani?

*

Ceea ce mi se întâmplă e curios, mai mult decât atât, e fantastic, da. Azi de dimineață, întorcându-mă de la Aïn-Diab, m-am oprit la farul ce-și înalță turnul alb pe drumul falezei. Era o vreme minunată, inspectam de formă marele depozit de gunoi de pe movila neagră și voiam să mă bucur o clipă de priveliștea magnifică a coastei — din păcate, în mare parte, periculoasă și inaccesibilă. Pe urmă, m-am suit din nou în mașină și m-am amestecat în mulțimea pestriță din vechea medină. Abia făcusem câțiva pași, că am observat un băiat care scotocea printre obiectele de aramă dintr-o prăvălie. Era blond, foarte fin, cam pirpiriu, dar vioi și dezgheț. Ce vârstă să fi avut? La prima

vedere, vreo doisprezece ani. Dacă te uitai mai bine, avea mai mulți, desigur — poate cincisprezece, fiindcă părea subțirel prin alcătuire. Oricum, nu e vânatul meu. Homosexual, da, dar nu pederast. Chiar cu Dani, mai înainte, fusesem deja pedepsit crunt, mi se pare, pentru că m-am legat de o vârstă prea fragedă. Așa că nu i-aș fi dat nicio atenție, dacă n-aș fi fost absolut sigur că îl văzusem cu câteva minute mai înainte la farul de pe faleză. Or, nu numai că eu venisem de pe faleză în medină pe drumul cel mai scurt, dar el părea că se află de o bună bucată de timp în prăvălie, fiindcă pusese deoparte — când am ajuns eu — o tavă filigranată și o narghilea mică. Ar trebui să accept că avea darul de a zbura prin văzduh?

Am avut curiozitatea să-l pândesc. A mai zăbovit vreo oră în suk, apoi a luat un taxi — pe care l-am urmărit de bine, de rău cu mașina — și a coborât la Hotelul Marhaba, pe strada Armatei Regale, un traseu foarte scurt, care abia dacă i-ar fi luat zece minute pe jos.

*

Adineauri, l-am zărit pe lupul cel slab pe motocicletă făcând un slalom infernal printre mașini, pe bulevardul Paris. În spatele lui ședea băiatul care mânca struguri al lui Murillo. Izbucnire de dorință, dar o izbucnire surdă, amortizată. Lipsită de suflet. În sfârșit — cu mai puțin suflet. Sunt preocupat de copilul ce părea a avea darul ubicuității.

Trecând de la o idee la alta, am dat o fugă până la Hotelul Marhaba, care e în apropiere. Am intrat în hol. Portarului, care mă privea întrebător, i-am spus adevărul: „Caut pe cineva“. Adevăr etern, cel mai profund adevăr al meu, singurul meu resort de când sunt pe lume. Apoi, am inspectat saloanele de la parter. Puțin a lipsit să-mi scape: stătea ghemuit într-un fotoliu mare de piele, cu picioarele goale îndoite sub el. Citea. Nemaipomenita precizie a trăsăturilor, fine, ca sculptate cu lama. A citi — și, poate, chiar mai mult încă, a descifra, a decripta — aceasta pare a fi funcția naturală a acestui chip, a cărui expresie obișnuită este o atenție calmă, studioasă. Cu toată talia lui mică și veșmintele de băiețel, mi s-a părut acum mult mai în vârstă decât în medină. Poate șaisprezece ani. Băiatul ăsta, care pare să scape determinării spațiului, trăiește cumva și în afara timpului?

*

Observ un păun cu păunița lui (așa se zice?), care fac podoaba micuței grădini interioare a hotelului. Fiindcă „se înfoaie“, păunul are o reputație de

fudul. Ceea ce e de două ori fals. Păunul nu se înfoaie. Nu e fudul, e exhibiționist. Când își înfoaie coada, păunul, de fapt, își dezgolește fundul și și-l arată. Apoi, ca să nu existe nicio îndoială, după ce și-a suflecat fusta de pene, se învârtește pe loc cu pași mărunți, ca toată lumea să-i vadă cloaca înconjurată de fulgi violeți. Natura acestui gest este posterioară, și nu anterioară. O dată în plus, mi se vădește îndârjirea cu care „simțul comun" interpretează lucrurile pe dos, în virtutea unor principii și vederi preconcepute. Fără îndoială, „bunul meu simț" mă face să fiu taxat drept invertit.

*

Băiatul ubicuu și-a manifestat din nou puterea, și încă în cel mai spectaculos mod. Căldura și patima mea vânătorească mă împingeau spre superba piscină municipală ale cărei dimensiuni și opulență încearcă să te facă să uiți inaccesibilitatea plajei și valurile ucigașe ale mării. Abia intrasem în apă, că l-am recunoscut, cățărându-se și răsucindu-se ca să se așeze pe marginea de marmură, cu o mișcare ușoară și suplă. Era pentru prima dată când îl vedeam relativ dezbrăcat. Desigur, e perfect proporționat și croit, cu toate că e mic de statură și slab, dar m-a lăsat cu desăvârșire rece. În parte, desigur, din pricina slipului de baie. Nu există nimic mai ingrat decât această ținută, cu linii orizontale care taie la mijloc liniile verticale ale corpului, frângându-le continuitatea. Costumul de baie nu e nici goliciune, dar nici limbajul original și, uneori, tulburător al veșmintelor. Nu e decât o goliciune negată, distrusă, înăbușită cu un căluș.

Peste o oră, ieșind de la piscină, traversez bulevardul Sidi-Mohammed-ben-Abd-Allah, ca să arunc o privire la faimosul acvariu. Era acolo, în fața vizunii iguanelor, cu părul uscat, îmbrăcat în alb. În momentul acela m-a dat gata — cum se spune, vulgar. M-am simțit atras irezistibil de acest băiat, mai mult decât atât: sortit să trăiesc de acum înainte și pentru totdeauna cu el, altfel, soarele meu s-ar stinge și cenușa ar cădea pe viața mea. De mult nu mi se mai întâmplase o asemenea aventură. Atât de de mult, încât nu-mi mai aduc aminte de nimic asemănător. Fraza pronunțată în ajun la hotel — caut pe cineva — se șterge de-acum, înlocuită de „am găsit pe cineva". Pe scurt, sunt îndrăgostit, și încă pentru prima oară. Mulțumesc lui Dumnezeu, știu că stă la Hotel Marhaba și, deci, sper să-l pot regăsi ușor. Nutresc chiar planul de a mă muta de unde stau și de a lua și eu o cameră la același hotel.

Mă izbește o împrejurare. Am putut să-l examinez cu un ochi indiferent la piscină. De ce atunci această înflăcărare când l-am întâlnit, puțin mai târziu, la acvariu? Un singur răspuns posibil, dar cât de misterios: ubicuitatea. Da, mereu cea de-a *doua* întâlnire e cea care mă izbește și mă înflăcărează, fiindcă numai ea scoate la iveală fenomenul de ubicuitate. M-am îndrăgostit de această ubicuitate!

*

La restaurant. La masa vecină cu a mea, o familie de americani. Doi băieți — cinci și opt ani, mai mult ca sigur —, amândoi la fel de bine făcuți, blonzi, bleu și roz. Cel mai mic, o adevărată brută mititică, cu un bot mofturos de faun, se năpustește înverșunat asupra fratelui său care nu ripostează, ci râde. Îl ciupește, îl sucește, îl strânge de gât, îl ciufulește, dă cu pumnii în el, îl linge, îl mușcă. Ce jucărie minunată are, un alt băiat exact ca el, dar mai mare, mai puternic și cu desăvârșire pasiv, consimțind! O palmă a mamei întrerupe această tortură afectuoasă... pentru treizeci de secunde.

Urmărind scena, simt cum mi se strecoară în minte o idee care mă bântuie de trei zile, dar pe care o respingeam din toate puterile: și dacă ubicuistul meu ar fi, de fapt, doi? Dacă ar fi vorba de doi frați gemeni, perfect asemănători, totuși suficient de independenți ca să-și aleagă ocupații și plimbări diferite?

Ubicuitate, gemelitate. Apropii aceste două cuvinte, le ciocnesc unul de altul, le suprapun, deși, la prima vedere, nu au nicio legătură unul cu altul. Și totuși, dacă e vorba de doi frați gemeni, ubicuitatea a fost masca sub care mi-a apărut gemelitatea lor în aceste câteva zile. Aparenta ubicuitate nu era decât gemelitate ascunsă, o gemelitate provizoriu întreruptă, de asemenea, deoarece, ca să existe aparenta ubicuitate, trebuia și ca gemenii să se prezinte succesiv, separat. În felul acesta mi-aș putea explica, în mod plauzibil, atracția exercitată asupra mea de băiatul prins în flagrantă ubicuitate. Fiindcă acest aparent ubicuist este, de fapt, un geamăn desperecheat. Adică, există alături de el un vid, o chemare puternică la ființă, locul gol al fratelui său absent, de care mă simt absorbit în mod irezistibil.

Toate bune și frumoase, dar nu e vorba, oare, de o simplă construcție mentală?

*

Mi-am achitat camera. Mi-am făcut geamantanul și am lăsat la vedere un bilet, cerând să fie depus pe numele domnului Edouard Surin, la Hotelul

Marhaba.

Nu numai că zarurile au fost aruncate, dar a ieșit și numărul: negru, impar și necâștigător. Ca pentru a-mi confirma că cercul s-a închis, adineauri, când m-am întors, l-am găsit pe Murillo la pândă în fața hotelului meu. Mă aștepta. Mă mai aștepta încă. Nu pentru mult timp.

În dimineața asta soarta m-a condus pe drumul spre Fédala, de-a lungul unui țărm de dune presărate cu salcâmi spinoși și cu tufișuri țepoase, unul dintre rarele locuri ale coastei unde oceanul e accesibil și potolit. De aceea, fără îndoială, erau mulți arabi tineri care se jucau și făceau baie acolo, dar nu-mi era gândul la erborizat. Pentru prima oară în viața mea, având de realizat un program lung și amănunțit, știam că nu mai dispun decât de o cantitate limitată de energie și că hoinăreala nu mi se mai potrivea. M-am întins pe nisip. Lumea crede că nisipul e un culcuș moale și pufos ca o saltea. Dimpotrivă, nimic mai tare, o duritate de beton. Pentru mâna distrată și jucăușă, nisipul e ca un fulg, dar trupului greu, culcat în întregime pe el îi încredințează adevărul lui de piatră. Și totuși, trupul poate oricând să-și sape în el o urmă după forma lui. Asta am făcut și eu, cu mișcări mici și repezi. Un sarcofag de nisip. Mi-a venit în minte o întâmplare pe care mi-o povestise un fost spahiu și care mă impresionase. Pe când rătăcea cu un pluton suit în Tassili n'Ajjer, unul dintre oamenii lui murise de peritonită. Din Alger venise prin radio un ordin înspăimântător: să aducă înapoi cadavrul, ca să-l înapoieze familiei! Asta însemna săptămâni de mers călare pe cămile, apoi cu camionul, o nebunie pe căldurile acelea. Și totuși, au vrut să încerce. Cadavrul a fost băgat într-o ladă. Lada, bătută în cuie, a fost încărcată pe o cămilă. Și, minune: nu numai că dintre scânduri nu ieșea nicio duhoare, dar lada devenea din zi în zi mai ușoară! Atât de ușoară, că oamenii se întrebau dacă mai era cadavrul înăuntru. Ca să se convingă, au desprins o scândură din cuie. Trupul era acolo, dar uscat, mumificat, tare și țeapăn ca un manechin de piele. Un climat minunat, atât de desăvârșit de steril încât cruță cadavrele de la putrezire! Acolo, în Sudul extrem, ar trebui mers pentru a muri, în fundul unei scobituri mulate după toate contururile trupului meu, întocmai ca cea în care stau acum...

Închid ochii, sub strălucirea cerului. Aud voci proaspete, râsete, lipăit de picioare desculțe. Nu, nu voi deschide ochii ca să privesc ceata, desigur, fermecătoare care trece. Nu voi deschide ochii, dar îmi voi aminti de acel detaliu din educația copiilor atenieni, pe care-l pomenește Aristofan în *Norii*:

când își terminau gimnastica pe plajă, li se cerea să șteargă urma sexului lor de pe nisip ca să nu-i tulbure pe războinicii care veneau după ei să facă instrucție...

Din nou, picioare desculțe, dar de această dată e un singuratic, un taciturn. Deschid un ochi. E chiar cel pe care-l aștept, ubicuistul. Merge cu un pas hotărât, sigur, un pas asemenea trupului său subțire și perfect echilibrat, asemenea chipului său atent, și ațintit asupra unui scop cunoscut, reperat, imperios. Și eu mă ridic și mă iau după el, presimțind că miracolul ubicuitar se va produce încă o dată și că, alături de băiatul ăsta, care nu e genul meu — a cărui slăbiciune, paloare și un nu-știu-ce lucid și întrebător mai degrabă mă dezgustă și mă îngheață —, se va deschide dintr-odată un loc gol, o absență a ceva, care va fi o chemare atotputernică adresată mie.

Mă iau după el. Ocolim barăcile unde se vând cartofi prăjiți și răcoritoare. Se îndreaptă spre dune și dispare în desișul de mimoze care le desparte de plajă. Îl pierd. Sunt mai multe căi posibile. Trebuie să te sui pe o dună ca să ajungi deasupra unei adâncituri, a unei văi de nisip și să descoperi alte dune. Nu poate fi departe, fiindcă pentru asta ar fi trebuit să se suie el însuși pe o dună, și atunci l-aș fi văzut. Caut, caut. Și găsesc. Paria și pariada[14]. Sunt acolo, amândoi, cu desăvârșire indiscernabili, îmbrățișați într-o groapă în nisip. Stau în picioare la marginea gropii, ca în câmpia roanneză, observând prada și prada prăzii, ca atunci, la Miramas, descoperind trupul lui Dani sub o puzderie de șobolani. Sunt ghemuiți în postură fetală, un ou perfect din care nu se vede decât un labirint de membre și păr. De această dată, miracolul ubicuitar nu s-a produs. Dimpotrivă, ubicuitatea, pierzându-și masca, a devenit gemelitate. Chemarea spre ființa care mă confirma, care mă străfulgera de bucurie n-a mai răsunat. Gemelitatea, dimpotrivă, m-a respins, fiindcă ea e plenitudine, deplină suficiență, celulă închisă în sine. Sunt pe dinafară. Sunt exclus. Acești copii n-au nevoie de mine. N-au nevoie de nimeni.

M-am întors la Casa. Mai aveam de verificat o bănuială. La Hotelul Marhaba mi s-a confirmat prezența unui domn Edouard Surin și a celor doi fii ai săi, Jean și Paul. Gemenii sunt nepoții mei. Cât despre fratele meu, nu doresc să-l revăd. Ce-aș avea să-i spun? Dacă soarta îmi acordă un răgaz, vom examina din nou situația.

Mi-am făcut toaleta. Vesta mea brodată e împodobită cu cele cinci medalioane europene și cu al șaselea, cel al movilei negre de la Aïn-Diab. Ce-mi recomandase necunoscutul de la docuri? Fără bijuterii, fără arme, cu bani

pești? Așadar, nu voi lua nicio lețcaie. Fleurette se va legăna la brațul meu, iar la urechi îmi vor străluci perlele filipineze.

Iată-mă, micuțule Murillo. O să-ți cumpăr un ciorchine de struguri tămâioși, ca în seara trecută și ne vom cufunda împreună în noaptea docurilor.

Paul

A treia zi, aflam din ziare că în antrepozitele de arahide din docuri fuseseră găsite trei cadavre însângerate. Doi arabi, uciși dintr-o singură lovitură de sabie drept în inimă, și un european, cu șaptesprezece lovituri de cuțit, dintre care cel puțin patru erau mortale. Europeanul, căruia i se furaseră toți banii, trebuise să țină piept agresorilor cu ajutorul unui baston-sabie ce fusese găsit lângă el.

Edouard nu ne-a spus, la început, nimic. Mai târziu, am aflat că era vorba de fratele lui, Alexandre, unchiul nostru scandalos. Prezența lui la Casablanca se explica prin faptul că era directorul depozitului de gunoaie de la movila neagră din Aïn-Diab. Deci, stafia unchiului Gustave fusese cea care ne reunise pe toți la Casablanca. ...

Aceasta este drama generațiilor. Am regretat destul că, fiind tatăl meu, Edouard și cu mine eram despărțiți iremediabil printr-o prăpastie de treizeci de ani și mai bine. Acest tată mediocru, ce prieten admirabil ar fi putut să fie! Sigur, un prieten puțin dominat, condus de mine către un destin mai împlinit, mai realizat, mai izbutit. Aș fi adus vieții lui luciditatea și voința care i-au lipsit pentru a avea în el acea parte de *construit*, fără de care nu există fericire trainică. Viața lui Edouard a mers la întâmplare, în ciuda bunătății fondului și a bogăției darurilor. Dar n-a știut să fie arhitectul acestei bogății primite pe gratis. S-a încrezut până la capăt în noroc, dar norocul se plictisește de veșnicii beneficiari care nu știu să răspundă avansurilor sale.

Edouard m-ar fi înțeles, urmat, ascultat. Ar fi fost tatăl-geamăn de care aveam nevoie. În timp ce Jean...

Aceeași distanță de o generație m-a făcut să ratez și întâlnirea cu Alexandre. Eram prea mic — prea fraged, prea ademenitor, atunci când o întâmplare rea m-a adus prima oară în drumul său. Fără ca voința mea să fi avut vreun amestec, l-am atins drept în inimă și l-am ucis dintr-o lovitură. Și, cu toate acestea, aș fi avut multe să-i spun, multe de învățat de la el.

Comuniunea gemelară ne așază cu capul în poala celuilalt, în poziția ovoidă care a fost cea a fătului dublu. Poziția aceasta exprimă hotărârea noastră de a nu ne angaja în dialectica timpului și a vieții. Dimpotrivă, amorurile ne-pereche — oricare ar fi poziția adoptată — așază partenerii în atitudinea asimetrică și dezechilibrată a călătorului care face un pas, primul pas.

La mijlocul drumului dintre acești doi poli, cuplul homosexual se străduiește să formeze o celulă gemelară, dar cu elemente ne-pereche, adică comițând un fals. Căci homosexualul este un „ne-pereche", asta nu se poate nega, și fiind astfel, vocația lui e una dialectică. Însă el o refuză. Respinge procrearea, devenirea, fecunditatea, timpul și vicisitudinile lui. Îl caută gemând pe frate-le-asemenea cu care se va închide într-o îmbrățișare fără sfârșit. Avem de-a face cu o uzurpare a condiției. Homosexualul este Burghezul Gentilom. Hărăzit prin nașterea lui plebee muncii utilitare și familiei, el revendică nebunește viața jucăușă și dezinteresată a Nobilului.

Homosexualul este un actor. Este un ne-pereche care a scăpat de pe cărarea bătătorită, trasată pentru nevoile perpetuării speciei, și care joacă rolul unor gemeni. Joacă și pierde, dar nu fără unele întâmplări fericite. Fiindcă, izbutind măcar în faza negativă a acțiunii sale — respingerea căii utilitare —, el improvizează liber, desigur, în direcția cuplului gemelar, însă urmând niște momente de inspirație imprevizibile. Homosexualul este artist, inventator, creator. Zbătându-se împotriva unei nefericiri de neînlăturat, produce, uneori, capodopere în toate domeniile. Cuplul gemelar este exact opusul acestei libertăți rătăcitoare și creatoare. Soarta lui e hotărâtă o dată pentru totdeauna în sensul eternității și al imobilității. Cuplu sudat, el n-ar ști nici să se miște, nici să sufere, nici să creeze. Doar dacă o lovitură de secure...

---

14. Joc de cuvinte: *paria* și *pariade*, *pariade* (fr.), împerechere a păsărilor, cuplu de păsări.

Capitolul XIV

Nenorocirea

Paul

Jean a adus-o într-o seară, la Cassine, fără să fi vorbit vreodată despre ea — cel puțin, față de mine. Ea n-ar fi avut nicio dificultate să se obișnuiască la Pietrele Sunătoare, în epoca lor de glorie, când Cassine aduna întregul clan Surin în jurul lui Edouard, al Mariei-Barbara și al reprezentanților uzinei, printre care se amestecau totdeauna și câțiva nevinovați, scăpați de la Sainte-Brigitte. Era Arca lui Noe, primitoare, ospitalieră, zgomotoasă, al cărei element regulator și înțelept era Méline, veșnic bombănind, trântind și bufnind. Părinții, prietenii, vecinii intrau fără fasoane în acest șuvoi de vârste și de sexe, peste care plutea, totuși, ca un dop, ca o sticlă pecetluită, celula Jean-Paul. Dacă stai să te gândești, trebuie să fi existat o atmosferă proprie căminului de la Cassine, secretată de cei de la Pietrele Sunătoare și greu respirabilă pentru străini. Cam asta înțeleg eu din uimitoarea complicitate a acestei mici societăți, la urma urmei, destul de heteroclite, și mai ales din faptul că Peter, în momentul în care se căsătorea, dispărea fără urmă, ca și cum perechea lui i-ar fi pus de fiecare dată, ca o condiție pentru căsnicie, ruptura definitivă de tribul său.

Cu totul altfel stăteau lucrurile când a apărut Sophie aici. Uzina care trăgea să moară, încă de la arestările din 21 martie 1943, s-a oprit de tot după moartea lui Edouard. Stabilimentul de la Sainte-Brigitte a fost transferat, doi ani după aceea, la Vitré, într-un local „funcțional“, construit *ad-hoc*. Am rămas singuri, Méline și Jean-Paul, iar Jean făcea naveta între Pietrele Sunătoare și Paris, sub pretextul că studiază Dreptul, așa cum făcea naveta și Edouard altădată. Dacă ar fi fost proastă, Sophie și-ar fi închipuit că-și va găsi cu ușurință locul în casa asta mare și goală, locuită de doi frați și de o bătrână servitoare înțepenită în surzenia și micile ei manii. Dar nu era. Din primul moment, a simțit că noi trei alcătuiam o figură de o puternică rigiditate, precum și faptul că spațiile noastre personale, adunate împreună, umpleau casa din pod până în pivniță. Există, cred, o lege din fizică conform căreia o cantitate de gaz, oricât de mică ar fi, umple întotdeauna la fel balonul în care este conținută. Fiecare om are o capacitate mai mare sau mai mică de a-și dilata

spațiul personal. Această capacitate este limitată, astfel încât, odată izolat într-o reședință vastă, el lasă o parte mai mare sau mai mică neocupată, disponibilă. Nu pot fi sigur de nimic, dar nu m-aș mira dacă celula gemelară — scăpând acestei reguli — s-ar dovedi, precum gazul, dilatabilă la nesfârșit. Cred că, dacă ni s-ar fi dat palatul de la Versailles, am fi reușit să-l locuim pe tot, de sus până jos. Așa și cu gospodăria cea mare de la Cassine, unde locuiseră în largul lor o mulțime de oameni mari și de copii: o umpleam cu vârf, Jean și cu mine, împreună cu Méline, prelungirea noastră credincioasă.

Dacă nu mă-nșală amintirile, Sophie nu era nemaipomenit de frumoasă, dar era plăcută, datorită unui aer modest și serios care părea semnul unei mari bunăvoințe de a înțelege, pentru a putea acționa în cunoștință de cauză. Fără îndoială că evaluase problema gemelară și că nu îi subestima dificultățile. De altfel, din pricina asta căsătoria nici nu s-a înfăptuit, până la urmă. Ar fi fost nevoie de o descreierată care să se repeadă impulsiv. Orice reflectare nu putea fi decât fatală proiectului.

Îmi închipui că Jean a amânat cât a putut de mult momentul în care să mi-o prezinte pe Sophie. Trebuie să se fi temut de reacția mea, cunoscându-mi ostilitatea față de orice ne-ar fi putut despărți. Dar, până la urmă, a trebuit să înfrunte această încercare.

Nu voi uita niciodată această primă întâlnire. Toată ziua, o ploaie cu spume și urmările ei spălaseră și pieptănaseră coasta. Se însera când am putut, în sfârșit, ieși din casă. Aerul umed era răcoros și soarele, alunecând în crăpătura luminoasă dintre orizont și acoperișul de nori, ne scălda într-o lumină care doar părea caldă. Marea în reflux adăuga oglinzile pustii ale plajei cerului învolburat.

Mergeam unul spre altul, pe cărarea murdară care tivește faleza, el urcând cu Sophie dinspre apus, eu coborând către plajă. Ne-am oprit fără nicio vorbă, însă rămân, după atâția ani, încă uluit și tremurând la amintirea teribilei solemnități a acestei confruntări. Sophie m-a privit îndelung, cu atenție, iar eu am simțit pentru întâia oară lovitura de lance a *înstrăinării*, rana aceasta care, de-atunci, n-a încetat să se redeschidă, lună după lună, să sângereze, iarăși și iarăși, răsplată și totodată pedeapsă pentru căutarea fratelui asemenea. Fiindcă în privirea ei nu era numai uimirea inofensivă și neîncrezătoare a noilor sosiți, care se mirau de asemănarea noastră. Sub această uimire continuă, ghiceam altceva, o dovadă de neacceptat pe care o numesc, în sinea mea, *lumina-ce-înstrăinează* și a cărei amărăciune arzătoare mă mai afectează încă. Deoarece,

cunoscându-l intim pe Jean, ea știa totul și despre mine — iar eu nu știam nimic despre ea. Eram cunoscut, străpuns, inventariat — fără acea reciprocitate care instituie echilibrul și corectitudinea elementară a oricărui cuplu. O femeie violată în somn sau în timpul unui leșin, de către un necunoscut, ar putea trăi, eventual, întâlnindu-l pe acest bărbat, mai târziu, un sentiment asemănător de deposedare. Sigur că modul în care îl cunoștea ea pe Jean-Paul nu putea fi decât ne-asemenea. Caracterul strict utilitară al acestei cunoașteri — supus perpetuării speciei — îi limita lumina și căldura. E clar că partenerii ne-asemenea nu au acces decât la îmbrățișări jalnice, la desfătări fade, și ei știu prea bine că singurătatea în care sunt ferecați amândoi, unul lângă altul, este de neclintit. Până și asta era prea mult pentru mine. Citeam în privirea ei că mă strânsese gol în brațe, că știa ce gust am, că știa ceva — chiar dacă doar sub forma unui simulacru — din riturile noastre de apropiere și comuniune. Iar eu mă aflam în fața unei necunoscute! Crezuse, oare, Jean că din gelozie eram eu împotriva Sophiei? Mi-e greu să cred că s-a îndepărtat atât de mult de intimitatea gemelară și că a adoptat felul de a vedea ne-asemenea în așa măsură încât să nu-și dea seama că nu era vorba de el personal, ci că, prin el, îl apăram pe Jean-Paul, apăram integritatea celulei noastre!

Un tânăr își prezintă logodnica fratelui său. Fata și viitorul ei cumnat schimbă între ei cuvinte oarecare, animați la suprafață de o camaraderie convențională, înghețați însă în sinea lor de restricțiile pe care viitoarea lor rudenie artificială le ridică între ei. Jean și Sophie se străduiau cu atâta convingere și expansivitate ca fragila lor construcție să nu se prăbușească în prăpastia gemelară, încât a trebuit să mă resemnez și eu să intru în jocul lor. Dintre noi toți, Jean părea cel mai puțin stingherit, fără îndoială, fiindcă de mulți ani se străduia să adopte comportarea ne-asemenea, ajutat, la început, de ticăloasa de Malacanthe. Singur cu Sophie, pesemne că își asumase rolul cu destulă îndrăzneală. În prezența mea totul devenea mai dificil, dar izbutea, totuși, să facă față situației. Pentru Sophie, dimpotrivă, apariția mea fusese un șoc care nu se explica nici prin timiditatea ei de tânără fată, nici prin obișnuita uimire în fața asemănării noastre. Era altceva la mijloc — ceva mai grav, mai dureros —, ceva ce ghiceam, fiind eu însumi grav rănit, și care dădea frâu liber tuturor speranțelor.

Sophie

Am fost lașă. Am fugit. S-ar putea să-mi pară rău de asta toată viața, dar mă întreb, totuși, dacă nu cumva nu m-am retras la timp din fața unei prăpăstii. Cum aș putea să știu? Eram și prea tânără. Astăzi, totul ar fi altfel.

Primele dăți când l-am văzut pe Jean mi s-a părut destul de șters. Era imediat după război. Ne străduiam să ne convingem singuri că ieșiserăm, într-adevăr, din tunel, distrându-ne cât mai mult. Era epoca „petrecerilor-surpriză". De ce surpriză? Pentru că, dimpotrivă, nimic mai previzibil decât acele mici serate pe care le dădeam când la unul, când la altul dintre membrii găștii noastre. La început, nici nu l-am băgat în seamă pe tânărul acela blond, nu prea înalt, cu o figură blândă ce părea să înfrunte îmbătrânirea. Toată lumea ținea la el, fiindcă dintre noi, el părea cel mai legat de grup, având cel mai puternic spirit de echipă. Ar fi trebuit să ghicesc în acel zel comunitar, în acea arzătoare dorință de „a fi de-ai noștri" tocmai spaima secretă de a nu fi de-ai noștri. La douăzeci și cinci de ani, Jean era un neofit al vieții de grup. Cred că așa a și rămas, neizbutind niciodată să se integreze într-un grup, oricare ar fi fost acesta.

N-a început să mă intereseze decât în ziua când am văzut conturându-se o personalitate, un destin care ar fi trebuit, dimpotrivă, să mă descurajeze, fiindcă amândouă însemnau: pericol, perspective matrimoniale nule. Obstacolul pe care îl presimțeam vag m-a stârnit, la început, fiindcă nu-l evaluasem încă.

În ziua aceea, petrecerea noastră era la el. De la început am fost impresionată de apartamentul acela mare și serios, minunat așezat în insula Saint-Louis. De altfel, a fost un moment de tăcere generală la vederea acelor încăperi cu tavane înalte, a parchetului alcătuind modele complicate, a ferestrelor înguste ce lăsau să se ghicească o priveliște alcătuită din piatră, din frunzișuri și ape. Jean s-a străduit imediat să risipească această atmosferă apăsătoare, și a izbutit dând drumul unei muzici îndrăcite de jazz-hot și punându-ne la treabă să dăm mobilele la perete pentru a face mai mult loc de dans. Pe urmă, ne-a explicat cum că acesta era apartamentul de burlac, unde venea tatăl lui să scape de monotonia vieții bretone. Era cea dintâi aluzie la familia lui pe care o făcea în prezența mea. Am dansat, am băut și am râs o grămadă. Târziu de tot, am avut nevoie de geantă, care se afla în încăperea transformată în vestiar. Oare să fi fost întâmplarea cea care l-a atras pe Jean acolo, în același moment? A venit lângă mine în timp ce eu încercam să mă aranjez. Fiind amândoi ușor amețiți, nu mi s-a părut deloc curios că m-a luat în brațe și m-a sărutat. A urmat un moment de tăcere.

— Uite, am găsit ce căutam, am zis eu cam prostește arătând geanta, pe care nu o lăsasem din mână.

— Și eu, a spus el râzând, și m-a sărutat din nou.

Pe șemineu, într-o ramă formată din două plăci de sticlă, era o fotografie ce reprezenta un bărbat simpatic, dar cam încrezut, cu un băiețel care nu putea fi decât Jean.

— Cine e acolo, tu cu tatăl tău? l-am întrebat.

— Da, e tata, mi-a răspuns el. A murit acum mulți ani, fiind încă tânăr. Puștiul nu sunt eu, e fratele meu Paul. Era favoritul tatei.

— Ce mult seamănă cu tine!

— Da, toată lumea ne confundă, chiar noi înșine. Știi, suntem gemeni adevărați. Când eram mici de tot, ne puseseră la mână câte o brățară cu numele fiecăruia. Bineînțeles că ne distram schimbându-le între noi. De mai multe ori. Așa că acum nu mai știm nici noi care e Paul și care e Jean. Nici tu nu ai să știi niciodată.

— Și ce dacă? am zis eu destul de imprudent. Nu e decât o simplă convenție, nu-i așa? Deci, să convenim de acum înainte că tu ești Jean și că fratele tău e... Dar, de fapt, el unde e?

— E în Bretania, acasă la noi, la Pietrele Sunătoare. Mă rog, acolo ar trebui să fie. Fiindcă ce dovezi avem, în fond, că nu e acum în fața ta, stând de vorbă cu tine?

— Hai, lasă-mă! Am băut prea mult ca să mai pricep ceva!

— Să știi, chiar fără să fi pus vreun strop pe limbă, e adesea greu să descurci lucrurile astea!

Ultimele lui cuvinte m-au pus, într-adevăr, pe gânduri, și pentru prima oară, printre aburii oboselii și ai alcoolului, am bănuit că mă aflu în preajma unui mister cam rău prevestitor, că ar fi prudent să bat în retragere cât mai repede, dar curiozitatea și o anumită înclinație romanțioasă mă îndemnau, dimpotrivă, să încerc să pătrund în această pădure fermecată. Și totuși, nu era încă decât o presimțire vagă, căreia doar noaptea îi dădea oarecare consistență.

Jean m-a tras în altă cameră, mai mică și mai discretă decât acel vestiar improvizat, unde în orice clipă putea să intre cineva — și acolo am devenit „amanta“ lui —, fiindcă prin acest cuvânt impropriu și demodat se desemnează și acum partenera sexuală a unui bărbat („iubită“ care, în principiu, ar fi un termen mai simplu și mai precis, este încă și mai ridicol, dacă așa ceva e posibil).

Pe atunci, făcea niște studii cam vagi de Drept la Paris și n-am reușit niciodată să aflu de la el cum își vedea viitorul. Dar nu era vorba de rea-voință din partea lui. Era ceva mai adânc, o neputință funciară de a se vedea într-un ansamblu stabil și precis. Lichidarea uzinei tatălui său îi asigurase un mic capital, care era clar că nu avea să dureze. Nepăsarea lui ar fi trebuit să-mi dea de gândit, fiindcă ea compromitea de la bun început orice proiect matrimonial. Dar nepăsarea asta era una exuberantă, și singurele noastre proiecte se refereau la călătoriile pe care aveam să le facem împreună. De fapt, în mintea lui, căsătoria nu părea să îmbrace alt aspect decât cel al călătoriei de nuntă, o călătorie de nuntă ce ar dura la nesfârșit, în timp ce ea consacră mai degrabă, din ce mi se pare, o anumită formă de sedentarism. O altă trăsătură a imaginației lui era aceea de a lega călătoria de anotimp, ca și cum fiecare țară ar fi corespuns unei anumite perioade a anului, și fiecare oraș, unor anumite zile din acea perioadă. Acestea sunt, desigur, niște banalități, și un cântec în vogă, cu care ne înnebunea pe atunci radioul, *Aprilie în Portugalia*, ilustra destul de bine acest lucru. Dar, așa cum se întâmpla adeseori în cazul lui Jean, banalitățile cele mai răsuflate, maniile cele mai obișnuite ale mulțimii, preluate de el, păreau reînsuflețite și înălțate la un rang superior de noblețe și de strălucire.

În timp ce pe toate străzile se fredona *Aprilie in Portugalia*, el își cumpărase primul disc de gramofon, *Anotimpurile* de Vivaldi, și refrenul popular părea întărit, confirmat, justificat de capodopera preotului roșcovan din Veneția, ba mai mult, părea că decurge din aceasta, ca o versiune trivială a ei.

Întocmise un fel de calendar — „anul lui concret“, cum îl numea —, în funcție nu de datele astronomice obișnuite, ci de conținutul meteorologic capricios al fiecărei luni. De exemplu, punea una peste alta cele două jumătăți ale anului, apropiind astfel între ele lunile opuse și găsindu-le simetrii, afinități: ianuarie — iulie (toiul verii — toiul iernii), februarie — august (mare ger — mare căldură), martie — septembrie (sfârșit de iarnă — sfârșit de vară), aprilie — octombrie (primii muguri — primele frunze veștede), mai — noiembrie (florile vieții — florile mormintelor), iunie — decembrie (lumină — întuneric). Atrăgea atenția că aceste perechi sunt opuse prin conținutul lor, dar și prin dinamismul lor, și că acești doi factori au o variație inversă unul față de celălalt. Astfel, septembrie-martie și octombrie-aprilie au conținuturi foarte asemănătoare (temperatura, starea vegetației), în vreme ce dinamismul lor (spre iarnă — spre vară) e orientat în sens invers. În timp ce

deosebirile ianuarie-iulie și decembrie-iunie se bazează în întregime pe conținuturile lor statice, dinamismul acestor luni fiind destul de scăzut. În acest fel se străduia el — din motive care-mi sunt neclare — să respingă cadrele abstracte ale calendarului și să trăiască în contact cu ceea ce este mai colorat și mai concret în anotimpuri.

Așa că iată, visa el, plecăm în călătorie de nuntă la Veneția, orașul celor patru anotimpuri. De acolo, pregătiți cum se cuvine, mergem, rând pe rând, în țările în care anotimpul prezent este cel mai bine realizat. De exemplu, mă rog, iarna la Polul Nord, ba nu, în Canada. O să ezităm între Quebec și Montreal. O să alegem orașul cel mai friguros...

— Atunci cred că va fi Quebec.

— ...cel mai înzăpezit, cel mai iernatic.

— Atunci Montreal.

Jean amintea și de Islanda, acea mare insulă vulcanică, unde sunt mai multe oi decât locuitori, a cărei poziție excentrică — Nordul extrem, limita cercului polar, un soi de Far-West pe verticală — îl facea să viseze. Dar îl atrăgea mai cu seamă noaptea albă a solstițiului de vară, acel soare de la miezul nopții, luminând vesel orașele ațipite și tăcute. Pe urmă, ne vedeam îndurând văpăile aceluiași soare, devenit violent, în extremul sud, la celălalt capăt al Saharei, în Hoggar sau, și mai bine, în lanțul muntos din Tassili, încă și mai grandios, se zice.

Admiram capacitatea sa de a fabula, care se exprima în nesfârșite monologuri, un fel de tors verbal, ca de pisică, destul de copilăresc, foarte domol, legănător, tânguitor, care am înțeles, mai târziu, că provenea — ca și versiunea lui amoroasă, prenupțială — din faimoasa *eoliană*, limbajul secret în care vorbea cu fratele lui. Fiindcă Jean, care nu cunoștea decât Parisul și Coastele Nordice, evoca toate țările ca și cum ar fi trăit acolo mult timp. Desigur, avea mintea doldora de rapoarte de navigație și de povestiri ale exploratorilor, și-i cita tot timpul pe Bougainville, Kerguelen, La Perouse, Cook, Dampier, Darwin, Dumont, d'Urville. Dar pentru a intra în această geografie imaginară se servea de o cheie numai a lui, și așa cum aveam să observ în curând, această cheie era de natură meteorologică. Mi-a spus de mai multe ori că ceea ce-l interesa la anotimpuri era mai puțin reîntoarcerea regulată a figurilor astrale, cât fâșiile de nori, de ploaie și de înseninări care le înconjoară.

— Cunosc fiecare țară din cărți, îmi explica el. Nu mă aștept ca voiajul nostru de nuntă să-mi distrugă prejudecățile despre Italia, Anglia, Japonia. Dimpotrivă. Nu va face altceva decât să mi le confirme, să le îmbogățească, să le adâncească. Dar ce aștept de la acest voiaj este să aducă țărilor mele imaginare nota concretă inimaginabilă, acel nu-știu-ce care este pecetea de neimitat a realului. Și această notă, acest nu-știu-ce, o văd, în primul rând, ca pe o lumină, o culoare a cerului, o atmosferă, niște meteori.

Insista asupra sensului propriu ce trebuie restituit cuvântului „meteor" — care nu este, așa cum se crede, de obicei, o piatră căzută din cer, ceea ce se cheamă un meteorit —, ci orice fenomen ce are loc în atmosferă, grindină, ceață, ninsoare, auroră boreală, cu care se ocupă știința meteorologiei. Cartea copilăriei lui, cartea vieții lui era *Ocolul pământului în optzeci de zile*, de Jules Verne, de unde își extrăsese el filosofia călătoriilor.

— Phileas Fogg nici n-a călătorit, de fapt, vreodată, îmi explica el. E tipul sedentarului, casnic, ba chiar maniac. Însă cunoștea tot pământul într-un anume fel: prin anuarele, orarele și almanahurile din toată lumea, pe care le știa pe dinafară. O cunoaștere apriorică. De unde a dedus că se poate face ocolul pământului în optzeci de zile. Phileas Fogg nu e un om, e un orologiu viu. Are cultul exactității. Spre deosebire de el, servitorul lui, Passepartout, e un nomad inveterat care a practicat toate meseriile, inclusiv pe cea de acrobat. Flegmatismului de gheață al lui Phileas Fogg i se opun, în permanență, exclamațiile și mimica lui Passepartout. Rămășagul lui Phileas Fogg va fi compromis de două cauze de întârziere: boacănele lui Passepartout și capriciile ploii și ale vremii frumoase. De fapt, cele două obstacole sunt unul singur: Passepartout e omul meteorologiei și, ca atare, este exact opusul stăpânului său, care e omul cronologiei. Cronologia exclude deopotrivă avansul, cât și întârzierea, și călătoria lui Phileas Fogg nu trebuie confundată cu o cursă în jurul lumii. Asta ne-o arată episodul văduvei indiene salvate de la rugul pe care trebuia să fie arsă, împreună cu cadavrul soțului ei. Phileas Fogg se folosește de ea ca să-și consume un avans deranjant pe care-l avea asupra propriului său orar. Nu era vorba să facă ocolul lumii în șaptezeci și nouă de zile!

„— Domnule Fogg, să o salvăm pe această femeie!... a exclamat ofițerul de poliție.

— Mai am un avans de douăsprezece ore. Pot să le dedic acestui scop.

— Ia te uită! Dar sunteți un om inimos! a spus Sir Francis Cromarty.

— Câteodată, a răspuns simplu Phileas Fogg. Când am timp."

De fapt, călătoria lui Phileas Fogg este o încercare prin care cronologia preia controlul asupra meteorologiei. Orarul trebuie respectat împotriva *vânturilor și mareelor*. Phileas Fogg nu face înconjurul lumii decât pentru a fi confirmat ca stăpân al lui Passepartout.

Îi ascultam teoriile amuzată și nu prea. Trebuie să spun că, până și în momentele mele de maximă zăpăceală, n-am încetat niciodată să am — uneori, ce-i drept, foarte vag — un presentiment, conștiința vagă, neliniștitoare, dar excitantă, în același timp, că există și *altceva*, o realitate ascunsă, dar fundamentală, în spatele acelui Jean pe care îl vedeam și pe care credeam că îl cunosc. Felul lui de a porni de la un fapt aparent pueril — *Ocolul pământului în optzeci de zile* —, privit cu absolută seriozitate, imperturbabilă, pentru a dezvolta idei abstracte, atingând metafizica, mă alerta, și abia mai târziu am înțeles de ce: la Jean totul provenea dintr-o realitate foarte îndepărtată, izvorând din fragedă copilărie, mai precis, din vremea relațiilor cu fratele său Paul. În această opoziție Phileas Fogg — Passepartout, de exemplu, îmi dădeam seama că el se identifica total cu simpaticul și francezul Passepartout. Dar această identificare, făcută de aproape toți copiii care citesc romanul, căpăta la Jean un sens mai grav, fiindcă era clar că în viața lui exista un Phileas Fogg, căruia nu era greu să i se dea un prenume. (Remarc, în treacăt, ce multe afinități au lucrurile copilărești cu gândirea abstractă — oare, în fond, ce au ele în comun? Dezinteresul, simplitatea a ceea ce e fundamental? Ca și cum o anume tăcere, anterioară limbajului folosit de adulți, ar atinge gândirea senină a piscurilor.)

Aș putea să mai dau și alte exemple de apariție a acelui *altceva* în comportarea lui Jean. Oroarea lui de oglinzi, ce nu era efectul antipatiei pe care bărbații socotesc că e viril să o arate față de propriul lor fizic. Dorința lui neliniștită de a se integra într-un grup, de a „face parte din el“, care trăda pierderea unei apartenențe pe care o plângea în taină. Acele cuvinte ciudate, acele întorsături de limbaj, acele formulări care-i scăpau, uneori — și totdeauna în momentele noastre de mare intimitate — și care am aflat apoi că erau frânturi de eoliană. Și, fiindcă tot am evocat intimitatea noastră, de ce n-aș mărturisi că acest bărbat de peste douăzeci și cinci de ani făcea dragoste ca un copilaș, cu o silință neîndemânatică și plăpândă, lipsită nu atât de mijloace, cât de convingere —, ca un explorator care s-ar strădui din răsputeri să asimileze obiceiurile, moravurile și felurile de mâncare ale tribului exotic în care a decis să-și trăiască întoarcerea la natură? După aceea, adormea în brațele

mele, dar totdeauna în somn se mișca astfel încât ajungea de-a-ndoaselea, cu capul între coapsele mele, și ținându-mă cu amândouă mâinile de fese. Trebuia să fii prea stupid să nu-ți dai seama că mă punea în acest fel să iau locul altcuiva.

Când m-a dus pentru prima oară la Pietrele Sunătoare, îmi vorbise atât de mult despre această casă și despre familia lui, că m-aș fi putut crede la adăpost de orice surpriză. Știam că nu aveam s-o întâlnesc nici pe mama lui, arestată de nemți în 1943 și dispărută în deportare, nici pe tatăl lui — mort în 1948 —, nici pe Peter, cum le zicea el, caraghios, tuturor fraților și surorilor lui la un loc și care acum erau împrăștiați departe de locul lor de baștină, dar îi cunoșteam pe toți auzind atâtea povești despre ei, și am regăsit la Pietrele Sunătoare urmele lor, fantomele lor, ca pe niște lucruri familiare aparținând propriului meu trecut. Totdeauna am fost uimită să constat ce ușor își fac loc amintirile altora în propria noastră memorie. Istorisiri povestite adesea de tata sau de mama nu se mai deosebesc de trecutul meu trăit, cu toate că se referă la un timp când eu nici nu eram pe lume. De cum am ajuns la Guildo, am „recunoscut“ totul, pământurile, țărmurile, casele pe care, totuși, le vedeam pentru prima oară, ba chiar aerul în care se amestecau mirosul de alge, de nămol și de câmpie, mirosurile copilăriei gemenilor. Am recunoscut totul, fiindcă prevăzusem totul, în afară de lucrul esențial, acel *altceva* ce m-a izbit ca un trăsnet, în ciuda tuturor semnelor prevestitoare pe care le tot primisem încă de la prima mea întâlnire cu Jean.

Plouase toată ziua, dar seara se anunța blândă, urcam împreună cu Jean de pe plajă pe culmea falezei, pe o potecă abruptă. În momentul acela, am văzut pe cineva care cobora în întâmpinarea noastră. Cineva? De ce această imprecizie? Am știut de la prima privire — când nu era încă decât o siluetă îndepărtată — *cine* se apropia. Aș fi putut pune ușoara amețeală ce m-a cuprins atunci pe seama pantei abrupte pe care urcam și care se adâncea pe măsură ce înaintam. Poate chiar mi-a și trecut prin minte ideea. Dar nu pentru mult timp, fiindcă nu mai aveam decât câteva secunde ca să maschez, printr-o interpretare „ne-pereche“, acel *altceva* pe care de atâta timp mă înverșunam să nu-l văd. Eram înmărmurită de apariția acestei făpturi înspăimântătoare: *un necunoscut care era Jean*. Sorbeam din ochi prezența neașteptată ce răspândea o strălucire devastatoare, lăsând pentru mai târziu cântărirea pagubelor pe care le aduna înăuntrul meu, în jurul meu și măsurile ce trebuiau luate pentru a încerca să le micșorez.

Câteva fraze de prezentare și o conversație la limita ridicolului au aruncat oarecare punți între noi. În mod vădit, cel care suferea cel mai puțin de pe urma nefericitei întâlniri era Jean, se pare. El făcea pe intermediarul între fratele și logodnica lui. Paul ne-a însoțit până acasă, unde am găsit-o pe bătrâna Méline — rămasă singurul martor al trecutului atât de apropiat, al vieții fremătătoare care se revărsase între zidurile casei. Jean mă încredințase că era foarte cicălitoare și posacă, dar mie nu mi s-a părut așa. Sigur că nu prea înțelegeai ce tot mormăia necontenit, uitându-se drept înainte, fără a se adresa cuiva anume. Dar puținul pe care izbuteam să-l prind nu mi se părea lipsit de sens, dimpotrivă, și am sentimentul că mai degrabă excesul de semnificație, de implicații făcea să pară neinteligibil ceea ce spunea ea. La fel ca mâzgăliturile pe care obișnuia să le facă în acele grimoare, cu toate că era complet analfabetă, după cum se spunea. Aș fi vrut ca un specialist în arheologie sau în filologie — ce specialitate avea, oare, Champollion? — să fi cercetat caietele ei școlărești, pline de o scriere deasă, complet neînțeleasă pentru noi.

— E analfabetă, zicea Jean, dar nu știe asta. Ai auzit cum gângurește un copil mic în leagăn? Imită în felul lui vorbirea adulților din jur. Probabil crede că vorbește și el ca ei. Méline imită scrierea, fără să știe să scrie. Într-o zi, am pus mâna pe unul dintre caietele ei. Am întrebat-o: „Scrii, Méline? Dar degeaba mă uit, că nu înțeleg nimic". Ea a ridicat din umeri. „Sigur că nu înțelegi, doar nu-ți scriu ție", mi-a zis. Atunci mi-am adus aminte de eoliană, falsa lor limbă adresată unui singur interlocutor.

Nu trebuie să te lași mânat de dorința de miraculos, chiar în locuri atât de încărcate de farmece rele ca aceste Pietre Sunătoare. Dar în fine, dacă cuvântul vrăjitoare mai are vreun sens încă, atunci e datorită unor astfel de creaturi. Méline întruchipa amestecul de inteligență ascuțită, dar mărginită, și de răutate obscură și aproape magică pe care-l exprimă cuvântul *malignitate*. Era socotită surdă, fiindcă nu răspundea nici la întrebări, nici nu asculta de porunci. Dar am constatat de mai multe ori că auzea și cele mai ușoare zgomote, și înțelegea foarte bine ceea ce se vorbea în jurul ei. Îmbrăcată totdeauna în negru, cu excepția unui batic alb care îi înconjura capul de la frunte până la ceafă, nu purta doliu, ci era chiar încarnarea doliului, având legături intime, vechi, ca de familie, cu moartea. Am înțeles că bărbatul ei, Justin Méline, care era muncitor pietrar, murise aproape în același timp cu Edouard Surin, după ce avusese cu ea unsprezece copii, dintre care nu mai trăia niciunul. Morțile succesive ale copiilor ei însoțiseră, ca o compensație, nașterile succesive din familia Surin,

încât ai fi putut crede că trebuia să piară un Méline ca să apară un Surin. În cele din urmă, moartea celor doi tați i-a sudat laolaltă, ca și cum Justin Méline n-ar fi fost decât umbra lui Edouard Surin. Singură, Méline părea indestructibilă — fără vârstă, eternă, ca însăși moartea.

Familiaritatea ei cu lucrurile rele se exprima într-un fel foarte curios. Într-adevăr, avea darul de a le îmblânzi, de a le domestici, de a dezarma indignarea și dezgustul, disperarea și oroarea, folosind termeni de o moderație înspăimântătoare. Despre oricine altcineva ai fi spus că e maestru în mânuirea eufemismului. Dar, fiind vorba de Méline, atât de primitivă și de grosolană, te înfiorai auzind-o cum îi zicea „golan“ unui tânăr despre care ziarele scriau că și-a omorât mama și tatăl cu lovituri de topor sau evocând doliurile fără de număr ce se abătuseră asupra ei în termeni de „multe neplăceri“ în viață sau, mai simplu, taxându-l de „nerușinat“ pe un tâlhar care jefuise ferma vecină și-i bătuse măr pe proprietari. Deși califica războiul drept o „pierdere de vreme“, o bănuiesc că s-a bucurat de el — fie doar și datorită deportării Mariei-Barbara, care făcuse din ea stăpâna casei. Nu pot spune că nu fusesem prevenită asupra acestei femei, pe care o învinuiesc de a fi principala răspunzătoare de plecarea mea de la Pietrele Sunătoare. Oare se temea să nu mai fie ea singura femeie din casă, sau — ceva mai profund — apăra ea, oare, împreună cu Paul, integritatea celulei gemelare? Chiar din prima zi m-a înspăimântat această bătrână bretonă neagră și lunatică și am simțit că va fi dușmanca cea mai înverșunată a fericirii mele cu Jean. Situația era cu atât mai îngrijorătoare cu cât, departe de a mă ignora și de a mă ține la distanță, dimpotrivă, m-a atras pe lângă sine — cu aprobarea gemenilor care găseau firesc ca nou-venita să fie luată în primire și cumva inițiată de bătrâna străbună. Prin urmare, a trebuit să îndur monologul care se scurgea de pe buzele ei ca un izvor sulfuros și s-o însoțesc la treburi și la cumpărături. Nu cred că m-am înșelat observând o aversiune amestecată cu frică față de ea la oamenii de pe acolo, pe care îi trata cu o dezinvoltură autoritară. Oare știa să numere? Parcă nu, cu toate că nimic nu era sigur cu femeia asta. Oricum, cumpărăturile și le făcea într-un singur fel. Îi întindea vânzătorului o monedă sau o bancnotă și îi spunea: „Dă-mi de banii ăștia unt, pâine, carne pentru cârnați...“. Asta impunea niște socoteli. Adesea, suma era prea mică, și cantitatea mărfii devenea neînsemnată. Atunci negustorul era pedepsit printr-o privire încărcată de reproș și prin niște buze strânse, de parcă ar fi comis vreo înșelătorie.

N-am putut niciodată să interpretez ostilitatea evidentă a localnicilor față de Méline decât într-un singur fel. În urmă doar cu cincisprezece ani, vechea abație și dependințele ei erau pline și fremătau de viață. Erau acolo atelierele de țesut și de dărăcit, institutul Sainte-Brigitte cu nevinovații săi, și mai ales nenumărata familie Surin grupată în jurul Mariei-Barbara. Mai era și această femeie împovărată de atâta doliu și a cărei putere se întindea peste tot, Méline. Azi, totul e pustiu. Uzina e închisă, institutul, mutat în altă parte, familia Surin, decimată de moarte și de împrăștierea prin lume. Cine a mai rămas acolo? Méline, mai întunecată și mai cicălitoare ca oricând. Să n-aibă, oare, ea niciun amestec în acest dezastru? Cred că în Evul Mediu erau arse vrăjitoarele pentru mai puțin decât atât. Și astăzi mi se pare că veghează cu gelozie asupra Pietrelor Sunătoare devenit mute și că e gata să înăbușe germenii unei vieți noi care ar veni să încolțească pe pământul acela pustiit. Ca dragostea mea pentru Jean, de exemplu.

Paul

Am profitat, oare, de prezența Sophiei și a lui Jean la Pietrele Sunătoarea ca să le distrug logodna, seducând-o pe logodnică? Într-un anume sens, da, dar într-un sens trivial, bidimensional, ne-pereche. Adevărul devine altul, dacă îi restitui cea de-a treia dimensiune. La prima mea întâlnire cu Sophie, *lumina-ce-înstrăinează* mă orbise, mă țintuise pe loc, mă încremenise de stupoare. A trebuit să mă obișnuiesc, am avut nevoie de un timp pentru a-mi regăsi luciditatea, avântul unui contraatac, pentru a observa că exercitam asupra ei o fascinație indiscutabilă. În orice altă împrejurare, aceste cuvinte ar trăda o îngâmfare de neiertat. De fapt, ele sunt pline de umilință, fiindcă e clar că numai și numai gemelitatea din mine o seducea pe Sophie. Descoperea dintr-odată că mii și mii de trăsături ale personalității lui Jean nu erau decât frânturi de reflexe strălucitoare din soarele cel mare, ascuns, al cărui secret orbitor îl aflase acum și ea. Și nu e, oare, firesc — ba chiar drept, echitabil — ca din acest farmec eu să dețin o parte mai mare decât Jean, eu, care dintotdeauna am fost păstrătorul celulei, paznicul peceților gemelare, în timp ce el nu încetează să-și renege obârșiile și să le profaneze virtuțile?

Sophie

Am dat mai întâi vina pe țărmurile verzi-albăstrui, pe marea opalină, pe țărmul cu limpezimi malefice de smarald, și pe casa plină de stafii, păzite cu strășnicie de bătrâna Méline, pe atelierele goale, pe abația părăsită, unde rătăcește amintirea unei liote de nevinovați și de monștri. Dar cu toate că mediul își are și el însemnătatea lui, nu e, totuși, decât carnea din jurul unui sâmbure. Întâi, mi s-a părut că Jean, scufundat din nou în vechiul lui mediu, se împodobea cu o strălucire mai vie, mai caldă, se umplea de o energie veselă, de o tinerețe regăsită. Ce putea fi mai firesc? Am evocat legenda lui Anteu, care își recăpăta puterile atingând pământul și pe care Hercule nu l-a putut sugruma decât smulgându-l de la pământ. Într-o seară, m-a cuprins în brațe cu o duioșie, o înflăcărare, un randament — de ce m-aș da înapoi de la acest cuvânt puțin cinic? — cu care nu eram obișnuită din îmbrățișările noastre fără vlagă. A doua zi, s-ar fi zis că asupra lui căzuse un văl de tristețe, un văl cenușiu, sub care se strângea înfrigurat aruncându-mi priviri hăituite. Nu mai înțelegeam nimic. Am crezut, vai, că înțeleg, văzându-l pe Paul că sosește și privindu-i împreună, dar a fost rândul meu să mă simt copleșită, îngrozitor de singură și descumpănită în fața cuplului fratern. Fiindcă nu numai că regăseam la Paul siguranța și ascendentul amantului meu din ajun, dar îl vedeam pe Jean apropiindu-se, așezându-se în câmpul strălucirii lui și recăpătându-și culoarea și căldura. Desigur, Paul era adevăratul stăpân la Pietrele Sunătoare, dar care dintre ei doi era amantul meu, care era logodnicul? Nu m-aș fi încumetat niciodată să-i pun lui Jean oribilele întrebări care m-ar fi putut lămuri.

Și mai oribile încă, cele pe care ar fi trebuit să i le pun câteva zile mai târziu, ca să scap de o nouă îndoială. Spre marea furie a Mélinei, noi stăteam în camera din mijloc, care fusese a lui Edouard și a Mariei-Barbara. Era mobilată destul de curios, cu două paturi mari, ceea ce oferea plăcuta alternativă a separării sau a coabitării într-un pat sau în altul. Ne începeam noaptea, de obicei, fiecare în patul lui, apoi ne făceam unul altuia vizite mai mult sau mai puțin prelungite, fiecare putând să se rupă din îmbrățișare și apoi să se retragă în patul liber, ca să doarmă singur. Cu toată această libertate, am observat curând că Jean ieșea aproape în fiecare noapte din cameră pentru escapade care se prelungeau, uneori, ore întregi. Mi-a explicat că era un obicei din copilărie pe care și-l reluase. Curțile și clădirile care alcătuiau Cassine, abația și anexele fabricii ofereau un câmp inepuizabil pentru plimbări nocturne cuiva care iubea umbra și misterul. Am acceptat mai întâi explicația, printre toate celelalte noutăți și bizareriile acestei case ciudate și a straniilor ei locatari. Apoi, misterul

a părut să se lumineze într-o privință, dar era o lumină sinistră. După plimbările lui nocturne, Jean obișnuia să se culce în patul în care nu eram eu, și ne isprăveam noaptea solitar, pentru a ne reuni, adesea, la primele licăriri ale zorilor. În noaptea aceea însă, dintr-un capriciu sau din neatenție, l-am simțit strecurându-se lângă mine. A fost o imprudență, fiindcă de îndată ce l-am luat în brațe am fost surprinsă să nu simt răcoarea și prospețimea cuiva care se întorsese de la plimbare. Dimpotrivă, era jilav, ca și cum atunci s-ar fi sculat din pat, ba chiar din somn, și pielea lui avea un miros cunoscut, mirosul strălucitului meu amant din ziua trecută. Era clar că ieșea din camera lui Paul.

Jean

Sophie, n-ai fost destul de tare, ai fost slabă, de cel puțin trei ori.

Ai suferit prima înfrângere în fața teribilei coaliții pe care o formau împotriva ta Pietrele Sunătoare, Méline, Paul și, vai! chiar eu însumi! Te-ai simțit singură, izolată, trădată. Trădată de mine, care ar fi trebuit să-ți fiu aici aliatul de neclintit. Dar cum de n-ai înțeles că o parte din mine îți rămânea credincioasă, cum de n-ai înțeles strigătele ei de ajutor? De ce nu ți-ai mărturisit față de mine temerile, bănuielile, descurajarea? Eu însumi nu-ți puteam vorbi — am încercat de mai multe ori, asistând la această înfrângere — fiindcă astea sunt lucruri ce țin exclusiv pentru Jean-Paul de comunicările secrete și mute ale eolienei. Tocmai aceasta e una dintre chestiunile în care aveam nevoie de tine, unde trebuia să iei inițiativa cu curaj, ba chiar cu brutalitate, ca să-mi dezlegi limba, ca să învăț să vorbesc cu vorbele obișnuite pentru toată lumea, ale sexului și ale inimii.

Cea de-a treia înfrângere a fost fuga ta neașteptată, fără explicație, de parcă te-aș fi rănit cu atâta cruzime, încât nu mai meritam nicio cruțare. Ce am făcut? Ce ți-am făcut? Bineînțeles că am recăzut sub influența lui Paul. Sigur că în unele nopți mă duceam să ne reluăm ritualul din copilărie — exorcism, poziție ovală, comuniune seminală —, dar nu era tocmai datoria ta să mă mântuiești? Tu mi-ai interpretat slăbiciunea ca pe o trădare — și ai tras concluzia că nimic nu te mai lega de mine de aici înainte.

Sophie

Hotărârea mea de a pleca era luată, dar nu știam cum să i-o spun lui Jean, cu atât mai mult cu cât ea însemna în mintea mea ruperea logodnei. Cu toate

acestea, nu mi-ar fi venit ideea s-o șterg englezește, dacă nu i-ar fi venit Mélinei în locul meu.

O întovărășeam la Matignon la cumpărături. Vecinul îi împrumutase trăsura și calul pe care îl mâna cu o energie de bărbat. A străbătut orașul și nu s-a oprit decât în fața gării.

— Trenu'mneavoatră vine într-un sfert de ceas!

Era prima frază pe care o rostea de când plecasem de acasă. Eram uluită.

— Trenul meu?

— Ei, Doamne! Trenu'mneavoastră de Paris!

— Bine, dar... geamantanul?

Coada biciului făcu o mișcare către spatele trăsurii.

— E acolo. Făcut. Mă duc să-l dau jos.

Niciodată nu fusese atât de vorbăreață — nici atât de serviabilă. O clipă mi-a venit ideea că figura fusese pusă la cale de Paul — cine știe? —, poate cu asentimentul lui Jean. Mai apoi, această dublă presupunere mi s-a părut totuși de necrezut, dar ea dovedea cât eram de descumpănită și a contribuit la capitularea mea. La urma urmelor, dacă tot trebuia să plec, atunci de ce să nu termin povestea imediat? Am coborât pe trotuar, după geamantan. Când am văzut calul biciuit cu răutate, smucind cu mare zgomot trăsura și îndepărtându-se la trap, am răsuflat ușurată.

Paul

Când Méline m-a anunțat că domnișoara luase primul tren de Paris, am bănuit-o că are un amestec în plecarea asta grăbită. Dar știam prea bine că, dacă aș fi întrebat-o, ar fi făcut-o pe surda și ar fi stat ca muta, și cu asta basta! Trebuia, fără îndoială, să se ajungă aici. Desigur, Jean reintrase în stăpânirea mea, și Sophie — pe jumătate consimțind, pe jumătate păcălită — (reaua-credință femeiască profită de asemenea situații ambigue), îmi devenise amantă. Din punctul de vedere ne-pereche, era treimea clasică: nevastă + bărbat + amant. Treimea Jean-Paul-Sophie căpăta, ce-i drept, prin gemelitate o dimensiune suplimentară. Oare, ar fi fost viabilă această treime? Desigur, structura gemelară e de o rigiditate absolută. Detaliile ei ritualice nu oferă nicio posibilitate de joc, de adaptare flexibilă la o situație inedită. Nu se poate adăuga o piesă dialectică cuplului identitar. Ar respinge-o imediat. Și totuși, amintirea Mariei-Barbara îmi sugerează că Sophie ar fi putut, cu toate acestea, cine știe,

să-și afle loc între noi. Când eram mici, mama era fondul comun în care se înrădăcina gemelitatea noastră. N-ar fi putut, oare, Sophie să-și reasume această funcție? Plecarea ei grăbită arată că n-a putut găsi în sine însăși destulă poftă de noutate, de plăcere a experimentării, de resurse inventive ca să fie de acord din toată inima cu un asemenea joc. Fără a egala rigiditatea gemelară, moravurile femeiești sunt tot atât de schematice ca și construirea cuiburilor de către păsări sau clădirea stupilor la albine. Cele două sisteme inflexibile — gemelar și feminin — nu aveau nicio șansă de a se potrivi unul cu altul. Dacă vrei moravuri flexibile, inovatoare, scormonitoare, pe astea trebuie să le aștepți de la anumiți bărbați ne-pereche. De exemplu, tatăl nostru, Edouard, poate ar fi fost dispus să încerce unele experimente — și, de altfel, ce altceva este adulterul decât o anume deschidere? —, în limite, ce e drept, destul de timide. Dar mă gândesc mai ales la fratele său, Alexandre, unchiul nostru scandalos, a cărui viață n-a fost decât o neîntreruptă căutare amoroasă, încheiată superb în docurile din Casablanca. Cu el, n-o să mă consolez niciodată că am ratat întâlnirea, că am ratat prietenia lui — fiindcă era un personaj, și apoi se afla la distanță ideală dintre ne-pereche și gemeni ca să poată vedea și să fie văzut, să audă și să fie auzit. Homosexualitatea lui — forma ne-pereche contrafăcută a gemelității — ne-ar fi putut aduce lămuriri prețioase, o mijlocire de neînlocuit pentru a pătrunde atât taina gemelară, cât și pe cea ne-pereche.

Jean

Fiecare și-a jucat rolul în povestea asta, în care toți au pierdut, fiind toți cu atât mai nevinovați, cu cât au rămas credincioși vocației lor profunde. În așa fel încât nici lui Paul, nici Mélinei nu le poți reproșa nimic. De altfel, ce a făcut Paul? N-a făcut nimic mai mult decât flacăra care, prin însăși existența ei, atrage și arde fluturii de noapte. Sophie și cu mine ne-am ars la razele astea, ne-am abătut de la linia pe care ne-o aleseserăm. Cred că Sophie își va regăsi repede, cu instinctul ei feminin, calea care i se potrivește. Odată risipite spaimele, odată cicatrizate zgârieturile, ajunsă soție și mamă, o să-și aducă aminte de escapada ei gemelară ca de o nebunie a tinereții, primejdioasă, de neînțeles și tandră. Va fi, poate, singurul lucru extraordinar care i-a fost dat să i se întâmple. Și poate că amintirea lui merită câteva vânătăi. Cât despre mine...

Dacă Paul își închipuie că totul se va întoarce pe vechiul făgaș, după plecarea Sophiei, înseamnă că obsesia lui gemelară i-a astupat unele dintre

compartimentele creierului! M-am bizuit pe Sophie ca să-l țin la distanță. Odată Sophie dispărută, distanța nu mai poate fi creată și întreținută decât prin călătorii. Cu alte cuvinte, dialectica *sedentară* pe care aș fi trăit-o aici, având nevastă și copii, dovedindu-se cu neputință, nu-mi mai rămâne decât cealaltă dialectică, mai grosolană și cât se poate de superficială: călătoriile. Ceea ce a dat greș în timp își va găsi în spațiu o versiune mai ușoară.

Așadar, să plec. Unde? Proiectasem împreună cu Sophie să ne căsătorim foarte repede și să ne facem voiajul de nuntă, cuminți, la Veneția. Propunerea i-o făcusem Sophiei dintr-un spirit de conformism, de respectare a regulilor obișnuite. Alegându-mi să joc cel mai banal dintre jocuri, m-aș fi dus la Veneția, *ca toată lumea*.

Acum, îmi dau seama că pavilionul ăsta liniștitor acoperea o marfă și mai puțin liniștitoare, ceea ce mi-a apărut din acel moment foarte limpede. În timpurile vechi, în ziua de Înălțare, dogele Veneției se îmbarca singur la bordul Bucentaurului și ieșea în largul Adriaticii, în mijlocul unui alai de corăbii împodobite măreț. Când ajungea în strâmtoarea Lido, arunca în mare o verighetă, pronunțând aceste cuvinte: „Mare, ne însurăm cu tine în semn de stăpânire în adevăr și pe vecie". Această călătorie de nuntă singuratică, inelul aruncat mării, însurătoarea cu un element natural, marea, toată această mitologie aspră și somptuoasă îmi satisface pofta de ruptură și de singurătate, de plecare fără o țintă mărturisită, dar consfințită printr-un ritual măreț, și îmi atrage atenția că, dincolo de cartea poștală cu mandoline și cu gondole, Veneția e locuită de un spirit hoinar care le destramă pe toate.

M-aș fi dus la Veneția cu Sophie. Mă voi duce la Veneția și fără ea.

Paul

Jean a plecat. La trei zile după Sophie. Scumpa mea „intuiție gemelară", care-mi dezvăluie atâtea adevăruri invizibile pentru cei ne-pereche, mă părăsește, uneori, are niște găuri, niște pete de întunecime care mi se par, după aceea, de neiertat. În timp ce mă felicitam pentru lichidarea acelui absurd proiect de căsătorie, Jean își făcea bagajele.

Înțelesesem că n-avea nicio chemare pentru căsătorie. Încă un pas și aș fi reușit să prevăd că, după ruperea logodnei, nu-i mai rămânea decât să plece. Pur și simplu, pentru că aceeași mișcare — centrifugă — care-l făcea să rupă celula gemelară prin însurătoare, apoi să rupă celula conjugală printr-o

întoarcere la Bep, trebuia să-l îndepărteze, în cele din urmă, de terenul acesta plin de dărâmături și să-l ducă Dumnezeu știe unde! Ca să-și asigure libertatea, s-a servit, în același timp, de Sophie împotriva mea și de mine împotriva lui Sophie. Slabă compensație! Mă întreb dacă n-ar fi trebuit să mă aliez cu Sophie ca să-l țintuim locului pe acest nomad inveterat. Ce mai lecție!

Și acum, ce să fac? Prima mea idee a fost să mă încui împreună cu Méline la Pietrele Sunătoare și să-l las pe fratele renegat să se ducă dracului, și asta a fost hotărârea pe care am luat-o mai întâi. În vreme ce Méline se baricada în bucătărie, ca să-și redacteze una dintre interminabilele ei mâzgăleli, în care îi povestește — sau crede că îi povestește — unui corespondent închipuit întâmplările mai însemnate ce se desfășoară la Pietrele Sunătoare, mi-am petrecut ore întregi pe plaja din Guildo. Am privit cum urcau spre mine valurile mari ale fluxului, totdeauna impresionante în regiunea noastră. Mă fascina, în echinocțiul de primăvară, contrastul dintre vremea senină și umflarea enormă a valurilor, care în anul acela a atins o amploare mai mare ca oricând. *O furtună calmă*. Sucesc și răsucesc în minte paradoxul acesta incredibil, pe care, totuși, trebuie să-l mai fi întâlnit și în alte anotimpuri, dar la care, în mod curios, plecarea lui Jean pare să mă facă mai sensibil. Să fie, oare, o viziune *des-perecheată* — proprie geamănului singuratic — și care ar fi, într-un fel, *versiunea mutilată* a viziunii gemelare?

Cerul curat și palid, soarele de aprilie mai mult luminos decât cald, briza de sud-vest călduță și mângâietoare, întreaga natură contemplativă și parcă gânditoare după lovitura de secure care a sfărâmat celula gemelară: și, în peisajul acesta nemișcat și tăcut, marea ridicându-și spinarea verde — o mare ea însăși liniștită, netedă ca obrazul unui copil —, umflarea irezistibilă a valurilor acoperind în acest an drumurile, ogoarele semănate, fără zgomot, fără violență. Un cataclism liniștit.

*

Nu mai pot. Situația mea de geamăn desperecheat e de neîndurat la Pietrele Sunătoare. Cel ne-pereche ar zice: aici, totul îi amintește de fratele dispărut și îl copleșește cu tristețe. Formula asta banală acoperă o realitate mult mai fină și mai profundă.

Dacă, spre nenorocirea mea, trebuie să învăț cum e cu viața ne-pereche, Pietrele Sunătoare sunt ultimul loc în care aș avea vreo șansă de a duce la bun sfârșit sinistra corvoadă. Într-adevăr, aceste locuri sunt stăpânite de o vocație

gemelară imemorială. Pretutindeni, absolut pretutindeni — desigur, în camera noastră, dar și în sufrageria cea mare de la Cassine, în fostele ateliere de țesut, în fiecare chilie de la Sainte-Brigitte, în grădină, pe plajă, în insula Hébihens — îl chem pe Jean, vorbesc cu el, provoc apariția fantomei lui și mă prăbușesc în gol atunci când încerc să mă sprijin de ea. Numai această amputare brutală m-a făcut să pricep natura viziunii gemelare și să măsor, în același timp, sărăcia vieții ne-pereche.

Orice om are nevoie de semenii lui ca să perceapă în totalitate lumea exterioară. Celălalt îi dă proporția lucrurilor îndepărtate și îl avertizează că fiecare lucru are o față pe care n-o poate vedea din locul în care se află, dar care există, totuși, pentru că e văzută de martori îndepărtați de el. Însăși existența lumii exterioare nu are ca garanție decât confirmarea pe care ne-o aduc vecinii noștri. Ceea ce împiedica faptele din visele mele să treacă drept realitate este amănuntul că mă au drept martor numai pe mine. Viziunea despre lume pe care ar avea-o un singuratic — sărăcia, inconsistența ei — sunt cu adevărat de neînchipuit. Omul acela nu și-ar trăi viața, ci și-ar visa-o, și nu ar avea despre ea decât un vis impalpabil, fără substanță, gata să se destrame[15].

Plecarea lui Jean mă reduce la o condiție asemănătoare, în ceea ce privește ideile, imaginile, sentimentele, emoțiile, pe scurt, ceea ce, de obicei, se numește lumea „interioară". Condiția normală a celor ne-pereche față de lumea lor „interioară" îmi apare acum în toată înspăimântătoarea ei mizerie: un vis impalpabil, fără substanță, gata să se destrame, aceasta e priveliștea obișnuită pe care o oferă sufletul lor. În timp ce sufletul lui Jean-Paul!

Bep, te joci? Nu era nevoie de formula magică pentru ca fratele meu asemenea să-mi întoarcă ecoul stărilor mele sufletești și astfel să le umple de carne, de substanță. Doar în virtutea bipolarității noastre, trăiam într-un spațiu ce se întindea între noi, țesut din emoții, brodat cu imagini, cald și colorat ca un covor oriental. Un *suflet desfășurat*, da, așa era sufletul lui Jean-Paul — și nu chircit, ca sufletul celor ne-pereche.

Bep, te joci? Formula imperioasă și rituală ne așeza pe covorul oriental, unul în fața celuilalt, identici și totuși depărtați, diferiți doar prin locul pe care-l ocupam în spațiu, ca doi acrobați care se privesc, cu picioarele depărtate, care se concentrează, privindu-se în ochi, ale căror mâini se înnoadă, în timp ce un răpăit grăbit de tobă, monoton, turbat, anunță că numărul începe și cele două

trupuri asemenea se conjugă violent pentru a forma, una câte una, cele cinci figuri obligatorii ale marelui joc gemelar.

Acest joc nu avea decât un singur rost: să ne smulgă din atracția Pământului ne-pereche, să ne curețe de murdăria atmosferei dialectice, în care ne scăldam fără voie de la căderea noastră în timp, să ne înapoieze identității veșnice, nemișcate, inalterabile, care e starea noastră originală.

Bep a jucat jocul dialectic. Atacat de coroziunea lumii ne-pereche, s-a lăsat târât în șuvoiul generațiilor. Tinerețea noastră era de drept eternă, inalterabilă, cu o strălucire ce nu se teme nici de pată, nici de zgârietură. Bep a uitat acest adevăr fundamental până într-atât încât și-a dorit să devină soț, tată, bunic...

Însă și-a ratat metamorfoza. Prins în procesul dialectic, n-a trăit decât prima ei fază, logodna și voiajul de nuntă, faza nomadă, rătăcitoare, cea care răspunde imperativului exogamic. Dar dacă voiajul ăsta e un zbor nupțial, femela, odată fecundată, se potolește, se așază... Pierzându-și logodnica, Jean nu va cunoaște niciodată fericirea sedentară a căminului, bucuriile monotone ale fidelității, plăcerile zgomotoase ale paternității. Logodnic rămas fără logodnică, e condamnat la un neîncetat voiaj de nuntă. Micul meu Jean, știu unde ești! Dacă aș vrea să te regăsesc, nu te-aș căuta printre fustele lui Sophie. Foarte înțelept ați hotărât, Sophie și cu tine, să vă conformați tradiției voiajului de nuntă la Veneția. Fusese ideea ta, și Sophie nu protestase împotriva banalității ei, fiindcă înțelesese sensul conformismului docil de la care pornea. La ora când scriu aceste rânduri, tu cobori din tren la Stazione Santa Lucia. Ca un adevărat vagabond ce ești, n-ai bagaje cu tine. Așa că ești primul care pune piciorul pe puntea mișcătoare a motoscafului ce te va duce la celălalt capăt al Canalului Grande. Privești cum defilează în jur fațadele teatrale ale palatelor, fiecare cu pontonul lui și stâlpii pictați în spirale multicolore, unde sunt amarate gondolele, ca niște cai nărăvași, dar ochii tăi coboară neîncetat spre valurile grele și agitate, răscolite de vâsle și de elice, ca un lapte negru.

---

15. Vezi, în legătură cu aceasta, *Vineri sau limburile Pacificului* (n.a.).

Capitolul XV

Oglinzile venețiene

Paul

Când am aterizat, azi-dimineață, pe aeroportul Marco Polo, ploua cu găleata. Am refuzat să mă adăpostesc în cabina *vaporetto*-ului unde se înghesuia o mulțime cosmopolită. Am rămas pe punte și în cele patruzeci și cinci de minute de drum am privit perindându-se stâlpii care jalonează canalul, purtând fiecare în vârf câte un pescăruș înfrigurat. Nu e nicidecum nevoie să mai fi fost înainte la Veneția ca să cunoști orașul, într-atât face el parte din priveliștea interioară a oricărui european. Cel mult, te duci acolo ca să-l recunoști. Drumul de stâlpi înfipți în mâlul Lagunei este ca poteca presărată cu pietricele albe de prichindelul din poveste, ca să știe cum să se întoarcă acasă la părinți. Pentru un occidental de cultură medie, cred că nu există alt oraș mai presimțit, mai preconceput ca Veneția.

Pe măsură ce ne apropiam, fiecare dintre noi se instala mai bine în propriul său vis și saluta cu emoție voioasă detaliile familiare ce anunțau intrarea în orașul natal. Mai întâi, un zbor compact de porumbei a descris o buclă în jurul coșului vaporului și s-a îndepărtat bătând din aripi, ca porumbelul de pe arca lui Noe. Apoi, o gondolă a spart perdeaua de ploaie — prima noastră gondolă — unsprezece metri lungime, un metru și jumătate lățime, din lemn negru, lustruit, cu un bucheţel de flori artificiale prins la puntea din față, ca o *banderilla* la gâtul taurului, având la proră *ferro*-ul de oțel cu cei șase dinți reprezentând cele șase cartiere ale Veneției. În sfârșit, ploaia s-a oprit. O rază de soare a tăiat ca o sabie bruma umedă în care înaintam și s-a așezat pe cupola albă, înconjurată de o horă de statui, a bisericii Santa Maria della Salute. Vaporul s-a oprit, și abia atunci, întorcându-mă, am „recunoscut“ campanila din Piața San Marco, cele două coloane din Piazzetta, arcadele Palatului ducal...

Am lăsat mulțimea să se scurgă pe chei. O spaimă nelămurită mă pironea în loc, fiindcă presimțeam ce se va întâmpla. „Recunoscusem“ Veneția. Era primul tempo al ritmului în care aveam să trăiesc de-acum înainte. În următorul, urma să fiu „recunoscut“ de Veneția.

Am făcut câțiva pași șovăielnici pe pasarelă. N-a durat mult. Un hamal cu vestă roșie a venit spre mine și mi-a luat valiza, surâzând.

— Știam eu, signor Surin, că o să veniți înapoi. Totdeauna te întorci la Veneția!

Am simțit o împunsătură în inimă: fața lui avea *lumina-ce-înstrăinează* care mă făcuse să sufăr când am văzut-o pentru prima oară pe obrazul Sophiei. Îl cunoștea pe Jean. Mă lua drept fratele meu. Vrând-nevrând, el întruchipa identitatea mea cu Jean.

La Hotelul Bonvecchiati, am fost primit precum fiul risipitor și mi s-a promis că voi sta în aceeași cameră liniștită și luminoasă.

— Vă așteaptă cu credință, signor Surin, a glumit portarul.

Într-adevăr, era luminoasă camera 47, a cărei fereastră domina acoperișurile deasupra străzii Calle Goldoni, îngustă ca o crevasă de la munte, dar nu cumva era tocmai *lumina de înstrăinare* cea care o ilumina? Am privit patul larg — cam prea îngust, totuși, pentru a fi într-adevăr conjugal, având exact lățimea gemelară — lustra de sticlă mată, albă și roz, ca o glazură de tort, baia micuță, măsuța fragilă de scris, dar ceea ce mi-a reținut atenția a fost o hartă a Veneției de pe perete. Recunoșteam două mâini care se cuprind — dreapta deasupra stângii —, despărțite de șarpele albastru al Canalului Grande. Gara se afla la baza arătătorului drept, Biserica Salute, la vârful degetului mare stâng, piața San Marco, acolo unde începea încheietura mâinii drepte... Dacă aș fi avut cea mai mică îndoială asupra misiunii pe care venisem s-o îndeplinesc la Veneția, ar fi trebuit acum să se spulbere: cheia gemelară a acestui orașul îmi era adusă chiar de la sosire, ca pe o pernă de catifea.

*

Ce să faci la Veneția decât să vizitezi Veneția? În interpretare ne-pereche, misiunea mea de „recunoaștere“ se degradează și devine sejur turistic. Deci, să fim un turist printre turiști. Așezat pe terasa unei cafenele, observ, sorbind încet un capucino, turmele de vizitatori bulucite pe urmele câte unui ghid care agită în semn de recunoaștere un steguleț, o umbrelă deschisă, o uriașă floare artificială sau chiar un mănunchi de pene dintre acelea pentru șters praful. Mulțimea de aici își are originalitatea ei. Nu seamănă cu aceea care șerpuiește vara pe străduțele din Mont Saint-Michel — singurul punct de comparație de care dispun — și-mi închipui că nici cu cea de la Piramidele din Gizeh, de la Cascada Niagara sau de la Templul din Angkor. Să găsesc caracteristica

turistului venețian. Primul punct: Veneția nu e profanată de această mulțime. Adevărul e că punctele fierbinți ale turismului sunt, vai, adesea, locuri cândva menite singurătății, meditației sau rugăciunii; sunt așezate la întretăierea unui peisaj grandios sau pustiu cu o linie spirituală verticală. Prin urmare, mulțimea cosmopolită și ușuratică reduce la neant tocmai ceea ce a atras-o acolo. Nimic de genul acesta aici. Veneția își împlinește geniul ei etern atunci când primește valul voios, pestriț — și bogat, pe deasupra! — al străinilor în vacanță. Această maree turistică funcționează într-un ritm de douăsprezece ore, prea grăbit pentru gustul patronilor de hoteluri și restaurante, care se tânguiesc când văd vizitatorii sosiți dimineața că pleacă seara, fără niciun profit pentru comerț, fiindcă își aduc merindele cu ei. Dar mulțimea nu desfigurează o cetate destinată dintotdeauna carnavalurilor, călătoriilor și negoțului. Ea e parte integrantă dintr-un spectacol imemorial, așa după cum o arată cei doi lei micuți din marmură roșie din Basilica San Marco, cu spinarea roasă adânc de cincizeci de generații de copii veniți din cele patru colțuri ale lumii ca să-i călărească. Aceasta ar fi versiunea puerilă și glumeață a picioarelor Sfântului Petru, tocite de o mie de ani de sărutări ale pelerinilor.

Când turiștii se satură de străbătut străduțele, bisericile și muzeele, se așază pe terasa unei cafenele și privesc... turiștii. Una dintre ocupațiile principale ale turistului la Veneția este de a se privi pe sine însuși, sub o mie de avataruri internaționale, jocul constând în a ghici naționalitatea trecătorilor. Asta dovedește că Veneția nu e numai un oraș spectaculos, ci și *specular*. Speculară — din latinescul *speculum* (oglindă) este Veneția din mai multe temeiuri. Este așa fiindcă se reflectă în apele sale și fiindcă palatele și casele ei nu au drept fundație decât propriul lor reflex. Mai este așa și prin natura ei esențialmente *teatrală*, în virtutea căreia Veneția și imaginea Veneției sunt totdeauna oferite simultan, inseparabil. Într-adevăr, are ce să-i descurajeze pe pictori. Cum să pictezi Veneția, care este ea însăși o pictură? Și, desigur, a existat Canaletto, dar el nu ocupă primul loc printre pictorii italieni, departe de asta! În schimb, nu cred că există în lume vreun loc unde să se facă asemenea risipă de peliculă fotografică. Fiindcă turistul nu e creator, el e un consumator înnăscut. Imaginile fiindu-i date aici la fiecare pas, el face cópii cu nemiluita. De fapt, se fotografiază totdeauna pe sine însuși, în fața Punții Suspinelor, pe treptele de la San Stefano, în gondolă. „Amintirile“ turistului venețian sunt tot atâtea autoportrete.

O apuci pe Calle Larga San Marco ce dă în Rio di Palazzo, pe care-l traversează în aval Puntea Suspinelor. Podul de care dai te duce direct în atelierul Vechiului Murano. Acolo e împărăția sticlei. În camerele de jos, în fața cuptoarelor incandescente, meșterii sticlari învârtesc la capătul unui băț lung masa ca de cocă, lăptoasă, o uriașă picătură irizată, care se lasă în jos de îndată ce rotația se oprește. Bățul e gol pe dinăuntru. E un fel de pipă, și suflând în ea, lucrătorul umflă picătura, o transformă în fiolă, în bulă, în balon. Spectacolul bulversează imaginația, fiindcă e împotriva logicii ei materiale. Cuptoarele, aluatul, modelarea, coacerea te fac să te gândești mai întâi, da, la o brutărie. Dar, în același timp, *știm* că aluatul e sticlă și, de altfel, aburii pe care-i degajă și însăși consistența lui au ceva suspect, precis necomestibil. Asiști, etapă cu etapă, la nașterea unei căni, a unei carafe, a unei cupe, prin operații paradoxale ca înfundarea cu un drug conic, modelarea gâtului cu un clește lung, netezirea marginilor cu o plăcuță, adăugarea unui maț subțire care devine torsadă, tresă sau toartă.

Torturată și umilită de foc în camerele de jos, de bețe și de clești, sticla nu-și regăsește esența și supremația decât la etaj. Fiindcă sticla e rece, dură, casantă, strălucitoare. Acestea sunt atributele ei fundamentale. Ca să o faci moale, grasă și fumegândă, trebuie s-o supui la chinuri îngrozitoare. În saloanele de la etaj, ea înflorește în toată morga ei înghețată și manierată.

Mai întâi, este tavanul ocupat integral de o profundă eflorescență de lustre, lampioane și corpuri de iluminat. Sunt de toate culorile — marmorate, ca jaspul, filigranate, verzi ca iarba, albastre ca safirul, roz ca piersica —, dar toate nuanțele sunt la fel de dulci, acrișoare, sculptate în același caramel tare și translucid. Este o enormă inflorescență de meduze cristaline ațintind asupra capetelor noastre niște țepi de glazură, organe sticloase, lăsând să plutească în jurul lor mănunchiuri de tentacule lustruite, falduri vitrificate, o întreagă dantelărie înghețată.

Dar vastele încăperi își datorează prestigiul și misterul mai ales risipei de oglinzi care le demultiplică, le frâng și le recompun liniile, fac proporțiile să o ia razna, strâmbă planurile și sapă în ele perspective nesfârșite. Cele mai multe sunt colorate — verzi-albăstrii, fumurii sau aurii — și evocă cu atât mai mult suprafața înghețată a unui lichid. Una dintre ele, mai ales, mă atrage, nu atât prin ea însăși, cât prin ramă. Fiindcă rama, compusă din bucățele de oglindă orientate în planuri diferite, are o lățime disproporționată și face să pară mică oglinda ovală pe care o încadrează. Rămân pironit în fața chipului meu mititel,

pierdut în adâncul acestei oglindiri, copleșit de această imagerie turbulentă, obsedantă.

— Văd, domnule Surin, că n-ați plecat încă și că încercați să îmblânziți oglinzile astea pe care înainte le urați atât de tare.

E un omuleț zâmbitor, chel și mustăcios. Puternicul accent italian scoate în evidență minunata ușurință cu care vorbește franțuzește.

— Mi-am amânat, într-adevăr, plecarea din cauza vremii. Nu e prea grozavă aici. Ce-o mai fi și prin alte părți! zic eu prudent.

— În privința asta pot să vă furnizez informații despre orice țară, domnule Surin. La Londra, e ceață, plouă la Berlin, burnițează la Paris, ninge la Moscova, se lasă noaptea la Reykjavík. Așa că bine faceți că mai zăboviți la Veneția. Dar, dacă vreți să mai rămâneți, vă sfătuiesc să nu mai priviți așa mult oglinda asta.

— De ce? E cumva vrăjită?

— E poate cea mai venețiană dintre toate oglinzile de aici, domnule Surin. Și cred că de aceea nu vă inspiră oroarea pe care-o simțiți în fața acestui gen de obiecte, după cum mi-ați spus.

— Și ce are ea mai venețian decât celelalte?

— Rama, domnule Surin. Rama asta enormă, disproporționată, care aproape te face să uiți oglinda pierdută în mijlocul ei. Și adevărul e că rama e compusă dintr-o mulțime de oglinjoare înclinate în toate sensurile. Așa că îți interzice orice mulțumire de sine. Abia ți-ai ațintit privirea pe chipul din centru, că îți este atrasă în stânga, în dreapta, în sus, în jos, de oglinzile secundare, care, fiecare, reflectă un spectacol diferit. E o oglindă *derapantă*, care te distrage, o oglindă centrifugă care alungă spre periferie tot ceea ce se apropie de centrul ei. Desigur, oglinda asta e una deosebit de revelatoare. Dar toate oglinzile venețiene au ceva din natura asta centrifugă, chiar și cele mai simple, chiar și cele mai cinstite. Oglinzile Veneției nu sunt niciodată drepte, niciodată nu arată direct chipul ce se privește în ele. Sunt oglinzi înclinate care te obligă să te uiți în altă parte. Sigur că au în ele ascunzișuri, viclenie, dar te scapă de primejdia unei contemplări de sine mohorâte și sterile. Cu o oglindă venețiană, Narcis ar fi fost salvat. În loc să rămână încleiat în propriul lui chip oglindit, s-ar fi ridicat, și-ar fi strâns cingătoarea și ar fi plecat să cutreiere lumea. Mitul s-ar fi schimbat: Narcis ar fi devenit Ulise, Jidovul rătăcitor, Marco Polo, Phileas Fogg...

— Am fi trecut de la viața sedentară la nomadism.

— La nomadism! Întocmai, domnule Surin. Și această metamorfoză e toată magia Veneției. Veneția atrage, dar imediat și respinge. Toată lumea vine la Veneția, nimeni nu rămâne aici. În afară de cei care vin să moară aici. Veneția e un loc foarte bun pentru a muri. Aerul venețian absoarbe, aș zice, aproape cu *lăcomie*, ultimele suspine pe care le scoți aici. Cimarosa, Wagner, Diaghilev au răspuns acestei chemări ciudate. N-a zis bine un poet francez, oare, că a pleca înseamnă a muri puțin? Ar trebui să adăugăm că a muri înseamnă a pleca mult. Asta se știe la Veneția...

Ieșiserăm din sălile de expoziție, iar tovarășul meu părea să știe la ce hotel stau, fiindcă mergea în direcția lui, din câte îmi puteam da seama, după străduțele pe care le străbăteam. Mergea continuându-și discursul volubil despre natura profundă a Veneției.

— Orașul nostru n-are un echilibru stabil, domnule Surin. Sau, mai exact, a avut și apoi și-a pierdut acest echilibru. Nu înțelegi nimic din Veneția dacă ignori cetatea geamănă care o echilibra, la celălalt capăt al bazinului mediteraneean. Fiindcă, la început, Veneția nu era decât capul de pod al Constantinopolului, căruia îi datora esențialul vieții ei spirituale și materiale. Față de restul Italiei, spre deosebire de Siena, spre deosebire de Genova, spre deosebire de Roma, în mod special, ea se afirma ca fiind bizantină, își revendica afinitatea cu Imperiul de Răsărit, și vizitatorii apuseni care debarcau pe Cheiul dei Schiavoni și care descopereau această mulțime îmbrăcată în veșminte ușoare și brodate, purtând pe cap toci și bonete, arhitectura aceasta octogonală cu cupolele ei, cu zăbrelele ei meșteșugite, cu mozaicuri, vizitatorii aceștia se puteau crede transportați în Orient. Și pe urmă Constantinopolul a dispărut, înghițit de năvala barbarilor turci, și, vedeți dumneavoastră, domnule Surin, partea cea mai atroce din această tragedie istorică este atitudinea Veneției. Oricât de greu de crezut ar părea, venețienii n-au primit vestea dezastrului de la 1453 cu o consternare prea convingătoare. S-ar putea spune că au simțit o satisfacție tainică la moartea surorii lor gemene — care era, desigur, mai bogată, mai venerabilă, mai religioasă —, dar fără de care ei n-ar fi existat. Cu începere de atunci, soarta Veneției a fost pecetluită, fiindcă, lipsită fiind de contragreutatea bizantină, și-a dat frâu liber pornirilor ei aventuroase, hoinare, mercantile, și — oricât de înfloritoare i-ar fi fost belșugul, bogăția și puterea — trupul ei lipsit de suflet era sortit unei decăderi de neoprit. Când micul dumneavoastră corsican plin de ură i-a dat Serenissimei lovitura de grație, cedând-o Austriei, în 1797, ea nu mai era decât un cadavru căruia doar rutina

îi mai dădea o aparență de viață. Iată, domnule Surin, tot ce se poate citi în oglinzile Veneției.

Ajunseserăm la intrarea vastei bolți de frunziș sub care se afla restaurantul hotelului. Tovarășul meu mi-a întins cartea lui de vizită.

— La revedere, domnule Surin. Dacă aveți nevoie de modestele mele cunoștințe, nu șovăiți să veniți pe la mine.

După ce a dispărut, vioi și ușor, am citit pe cartea de vizită:

GIUSEPPE COLOMBO
Ingegnere
Stazione Meteorologica di Venezia

*

Deșteptare în toiul nopții. Italienii nu dorm niciodată. Când străduțele nu mai răsună de chemările și cântecele petrecăreților, dangătul clopotelor sutelor de biserici începe să umple cerul devenit palid în zori. Aseară am luat cu mine sus o carte care zăcea în salon, la dispoziția clienților hotelului. E un capitol din *Memoriile* lui Casanova: *Cum am evadat de la Piombi din Veneția*. Încă un venețian „centrifug", a cărui viață n-a fost decât un șir neîntrerupt de cuceriri și despărțiri amoroase. Și totuși, Casanova nu e Don Juan. E ceva de vânător, ba chiar de asasin, în Don Juan. Spaniolul acesta puritan urăște femeile și carnea căreia îi este prizonier. Le disprețuiește pe creaturile ușuratice și impure de care nu se poate lipsi, dar care toate îl întinează și îl blestemă. Și atunci când le părăsește, o face cu grimase de ură, în timp ce valetul lui mai adaugă un nume în catastiful în care ține la zi evidența cuceririlor stăpânului său.

În timp ce Casanova... Adoră femeile, sincer, profund, toate femeile, și el nu e satisfăcut decât dacă a izbutit să o copleșească de plăcere pe partenera lui din acea clipă. Desigur, nu trebuie să-i cerem prea mult. Pentru fidelitate, pentru căsătorie, pentru familie, nu face doi bani. E atras, aspirat către o făptură fermecătoare (de ce să-l socotim un seducător, când el e primul sedus?), aleargă, o înconjoară cu toate dulcegăriile ca să o dezarmeze, să-i slăbească apărarea, să o supună voinței lui, o răsplătește pentru uluitoarea ei sclavie trecătoare, de o oră, și se grăbește să-și ia zborul, pentru totdeauna, dar zâmbind, trimițându-i sărutări tot mai îndepărtate, tot mai melancolice. Și, mai târziu, își va aduce aminte de ea cu emoție, respect, duioșie...

Dar nici venețianul, nici sevillanul nu scapă de singurătate, și nici de închisoare. Fiindcă societatea ne-pereche căreia îi aparține cu tot trupul, în ciuda frivolității lui incurabile, nu tolerează atâta libertate. La 26 iulie 1755, în zorii zilei, Messer Grande, șeful zbirilor, vine să-l aresteze pe Casanova la el acasă, ca „tulburător al liniștii publice". Predat arcașilor de la Piombi, e azvârlit într-o carceră întunecoasă. E încercarea izolării absolute, la care sunt supuși mai întâi, în mod tradițional, toți proaspeții prizonieri. Casanova n-are decât un singur contact cu lumea din afară: sunetul unei clopotnițe care bate orele, rând pe rând. Adoarme... „M-a deșteptat clopotul de la miezul nopții. Groaznică e deșteptarea când te face să regreți nimicul sau iluziile somnului. Nu-mi venea să cred că au trecut trei ore, fără să fi simțit nicio durere. Nemișcat, culcat cum eram pe batista mea, pe care îmi aminteam sigur că o pusesem acolo... Bâjbâind cu mâna, Dumnezeule! ce surpriză când dau peste o altă mână, rece ca gheața! Spaima m-a electrizat din cap până în picioare și mi s-a făcut părul măciucă. În viața mea n-am trecut printr-o asemenea spaimă și nici nu mi-am închipuit așa ceva. Timp de trei sau patru minute, am rămas nu doar nemișcat, ci și incapabil de a gândi. Revenindu-mi, puțin câte puțin, în fire, mi-am îngăduit mai întâi să cred că mâna pe care mi se păruse că o ating era doar un obiect al închipuirii mele: cu această convingere, întind iar brațul spre același loc și iar găsesc mâna aceea pe care, cuprins de groază și scoțând un țipăt pătrunzător, o strâng și îi dau drumul, trăgându-mi brațul înapoi. Mă cutremur, dar redevenind stăpân pe judecata mea, îmi spun că, în timp ce dormeam, au pus lângă mine un cadavru, fiindcă eram sigur că atunci când m-am culcat nu era nimic pe jos. Îmi închipui mai întâi trupul vreunui nevinovat, și, în primul rând, al prietenului meu care fusese strâns de gât și apoi așezat lângă mine, ca să mă trezesc având în față exemplul pentru soarta care mă aștepta. Gândul acesta mă face să turbez; pentru a treia oară, îmi întind brațul către mâna aceea, o apuc și în același timp vreau să mă ridic, ca să trag spre mine cadavrul, să mă încredințez de toată monstruozitatea faptului; dar vrând să mă sprijin pe cotul stâng, aceeași mână rece pe care o strânsesem se însuflețește, se trage și îmi dau seama, în aceeași clipă, spre surprinderea mea, că ceea ce apucasem cu mâna dreaptă nu era altceva decât mâna mea stângă care, amorțită și înțepenită, își pierduse mobilitatea, sensibilitatea și căldura, ca efect al culcușului moale, călduros și flexibil pe care odihnea sărmanul meu trup.

Această pățanie, deși comică, nu m-a înveselit. Dimpotrivă, m-a împins spre cele mai negre gânduri. Mi-am dat seama că mă aflam într-un loc în care, dacă închipuirea părea adevăr, realitățile puteau să pară vise, în care judecata își pierdea jumătate din autoritate."

Astfel, libertinul, dușmanul soților și taților, spărgătorul dialecticii familiale, „cel care tulbură liniștea publică", este supus la încercarea singurătății. Ce se întâmplă atunci? Pradă întunericului și amorțirii, mâna lui dreaptă își confundă mâna stângă cu mâna prietenului său celui mai bun... mort.

Se află aici o aluzie abia deslușită la gemelitate, și mai ales la gemelitatea desperecheată. Ca și cum acest ne-pereche inveterat — mondenul, intrigantul, petrecărețul —, căzut pradă nopții carcerale, ar fi devenit o fantasmă gemelară și ar fi ajuns cu propria-i mână la un prieten mort, în timp ce un frate geamăn s-ar afla, în mod normal, la jumătatea drumului dintre una și cealaltă.

Trăsătura aceasta sporește misterul Veneției, și mă întreb dacă ajuta la dezlegarea lui sau, din contra, îl adâncește și mai mult. Cum să nu vezi apropierea dintre halucinația manuală a lui Casanova și imaginea celor două mâini una într-alta, dar despărțite prin Canal Grande, pe care ne-o oferă harta orașului? Acestor două teme vin să li se mai adauge și altele. Orașul geamăn pierdut, Bizanțul, care a căzut în 1453, lăsând Veneția desperecheată, mutilată, dar beată de libertate. Oglinzile oblice pe care privirea ricoșează și ajunge la altcineva, în mod indirect, ca prin înșelăciune. Forța centrifugă a acestei cetăți de marinari și negustori... Aici, întâlnești necontenit visul unei gemelități sfărâmate, imagine neclară, alunecoasă, pe cât de insistentă, pe atât de insesizabilă.

Veneția se înfățișează mereu ca un oraș încriptat. Ne promite întotdeauna un răspuns iminent, și vrea la schimb un pic de înțelepciune, dar nu-și ține niciodată promisiunea.

*

Azi-dimineață, m-am trezit înainte de răsărit și zăbovesc în Piața San Marco, unde bălțile de apă formează pe pavaj niște istmuri, peninsule și insule pe care se înghesuie porumbeii, cu penajul zburlit de somn. Scaunele și mesele strânse ale celor trei cafenele din piață — Florian, în dreapta, Quadri și Lavena, la stânga, compacte și disciplinate, așteaptă soarele și clienții pe care acesta îi aduce întotdeauna cu el. Decor ciudat și hibrid: liniștea și lipsa oricărei

circulații redau o atmosferă ca la țară, dar decorul monumental, fără nici un copac, nici un smoc de iarbă, nici un izvor, amintește de oraș.

Am trecut pe lângă campanilă, am traversat Piazzetta și m-am apropiat de treptele de porfir ale cheiului San Marco, șase trepte îmbrăcate în alge verzi și pletoase care se cufundă în apa neliniștită. Fluxul și refluxul acoperă și descoperă trei dintre ele — adică, în total, o diferență de nivel de șaptezeci de centimetri — în amplitudinea lor medie, dar în anotimpul acesta se pot întâmpla abateri cu mult mai mari.

Am mers mult de-a lungul Cheiului dei Schiavoni, trecând peste punțile cu trepte ce sar pestegurile canalelor. Pe măsură ce te depărtezi de centru, vapoarele amarate la babále cresc în volum și în rusticitate. După firavele gondole urmează motoscafuri, *vaporetti*, apoi apar iahturi, mici pacheboturi și, în cele din urmă, cargouri care își înalță burțile abrupte și ruginite peste cheiuri. Găsesc, în fine, o cafenea deschisă și mă instalez pe terasă, cu fața la debarcader. Vremea e foarte blândă, dar cu atât mai amenințătoare. Soarele care răsare aprinde niște nori grei, despletiți, apoi roșeața lui se răspândește pe tot cheiul și în axa Canalului Grande. Țărmul pustiu, lucind de ploaie, ticsit de pontoane, de stâlpi, de frânghii, de babále, de pasarele, ambarcațiunile goale ale căror flancuri răsună sub frământarea necontenită a valurilor, cu toate că nu e vânt, funga unui iaht cuprins de o frenezie neașteptată începe să vibreze, frecându-se furios de catarg — dârele de lumină roșie care se pierd în depărtare, în dezordinea încețoșată de domuri, turnuri și fațade senioriale... Unde mă aflu, oare? Nu cumva una dintre bărci, sosită de pe meleagurile oamenilor, m-a adus în orașul morților, unde toate ceasornicele s-au oprit? Ce zicea, oare, Colombo ? Zicea că Veneția nu e un oraș în care să rămâi decât pentru a muri și că aerul ei absoarbe cu lăcomie suspinele de pe urmă. Dar sunt eu, oare, în viață? Cum este, de fapt, un geamăn desperecheat, mai ales când soarta fratelui său pierdut rămâne o taină? Sunt un sedentar absolut. Acest echilibru nemișcat e starea naturală a celulei gemelare. Și plecarea lui Jean e cea care m-a azvârlit pe drumuri. Trebuie să-l regăsesc. Ca să-i împărtășesc descoperirea minunată pe care am făcut-o de la plecarea lui — ar trebui să spun *mulțumită* plecării lui —, ca să opresc mișcarea nebunească, care, din vina Sophiei, l-a condamnat să rătăcească la nesfârșit. Ca să reluăm împreună firul circular al tinereții noastre eterne, rupt pentru o clipă, dar reînnodat, ba chiar îmbogățit de această ruptură. Datorită *luminii-ce-înstrăinează*, am dovada sigură că a trecut pe aici. Tot ce aud mă face să cred că a plecat. Mai întâi,

fiindcă cei care l-au cunoscut cred că m-am *întors*, sau că am renunțat să mai plec. Dar mai ales fiindcă Veneția — orașul care e însuși portretul lui — nu a putut decât să-l izgonească, să-i respingă avântul, la fel de dur ca zidul de piatră ce respinge mingea izbită de el.

Dar eu? Care e locul meu aici? Dacă Jean străbate lumea mânat de propria lui înclinație — și începe cu Veneția —, ce caut eu pe această galeră? (Minunată galeră, la drept vorbind, încărcată de catifele și aur, în formă de Bucentaur!)

Un bărbat masiv se așază greoi în stânga mea. Desfășoară pe tăblia din imitație de marmură a mesei o întreagă panoplie de turist-scriitor: cărți poștale, plicuri, diferite creioane și, mai ales, un caiet gros, jerpelit, care trebuie să fie plin cu adrese. Mormăie și gâfâie înnegrind cu entuziasm cărțile poștale. Se înfurie că nu vine chelnerul, că o muscă i se tot așază pe nas, că un porumbel obraznic tot vine după firimituri. Încât mă gândesc că le scrie celor din familie și prietenilor numai *ilustrate cu înjurături*, pe care le va pune la cutie cu strâmbături răzbunătoare. Pot eu mult și bine să mă strâmb, la rândul meu, adevărul e că, din Veneția sau din altă parte, eu n-o să trimit niciodată vreo carte poștală cuiva. Mélinei? O văd tocmai de aici adulmecând cu neîncredere și dezgust dreptunghiul de carton, acoperit cu semne indescifrabile, care evocă o țară de neînchipuit pentru ea. Méline nu simte decât dispreț și scârbă pentru ceea ce nu cunoaște. Și pe altcineva nu mai am! Nu-l am decât pe Jean — pe care tocmai l-am pierdut. Refuzul pe care îl opun instinctiv oricărei invitații, oricărui avans al unui ne-pereche este chiar unul dintre spinii *luminii-ce-înstrăinează*. Îmi dau seama că Jean, pe oriunde trece, se dăruiește, se risipește, se aruncă de gâtul oricui, numai și numai pentru a scăpa din celula gemelară, fiindcă Sophie nu și-a îndeplinit misiunea emancipatoare. Și, fără să vreau, culeg eu această prietenie — această amabilitate — ale cărei seminițe le tot aruncă el generos, în dreapta și în stânga, și care trebuie omorâte în fașă, fiindcă misiunea mea e tocmai opusul nebuniei lui.

Singurătatea. Unii celibatari, condamnați aparent la izolare, au darul de a crea oriunde se duc mici societăți în mișcare, versatile, dar pline de viață, și mereu alimentate și împrospătate de noi recruți — sau de a se încorpora fără efort în grupuri gata formate. În timp ce bărbații meniți să formeze un cuplu și care, aparent, sunt blindați împotriva oricărei amenințări de singurătate, dacă rămân fără partener, cad într-o stare de însingurare fără leac. E clar că Jean se străduiește să treacă din această din urmă categorie în prima, dar în ceea ce mă

privește, este total exclus să săvârșesc această metamorfoză în care nu văd decât o formă de degradare.

Cheiul se însuflețește din clipă în clipă. De-a lungul debarcaderului se perindă *vaporetti*, din care se revarsă o mulțime de oameni mărunți. Sunt locuitorii cartierelor populare din Mestre, care vin să lucreze cu ziua la Veneția. Oameni mărunți, la propriu și la figurat. E drept că mi se par mai scunzi decât media. Să fie o iluzie pricinuită de condiția lor, evident, modestă? Mă îndoiesc. Sunt foarte dispus să admit că bogăția, puterea, apartenența socială se traduc la om printr-o statură, o greutate, o siluetă ieșite din comun. Și imediat mă gândesc la mine însumi, la cei o sută șaizeci de centimetri și cincizeci și cinci de kilograme ale mele și recunosc că eu, chiar printre oamenii aceștia, eu tot din categoria celor prizăriți fac parte. Iată o idee care nu mi-ar fi venit acum două luni, înainte de trădarea lui Jean. Fiindcă, dacă e adevărat că Jean și cu mine suntem mai degrabă scunzi și slăbănogi, asta nu se vede decât din cauza separării noastre. Sigur, fiecare dintre noi e slab și firav, dar împreună — conform vocației noastre — suntem un colos de temut. Și pe acest colos îl caut, după el plâng. Dar la ce bun să mă întorc mereu la subiectul acesta?

Uscatul își trimite la Veneția încărcăturile de oameni mărunți. Marea ne cuprinde cu adieri călduțe și umede. Este „bora“, vântul grecesc din nord-est. Veneția este toată un oraș litigios, pe care uscatul și marea și-l dispută necontenit. Apa, care curge în canale, *rii*, și al cărei nivel variază mereu, e o saramură al cărei grad de salinitate crește și scade de mai multe ori pe zi. Îmi dau seama că fenomenele meteorologice îmi rețin atenția din ce în ce mai mult. La drept vorbind, noi am trăit dintotdeauna la Pietrele Sunătoare în strânsă comuniune cu vânturile, norii, ploile. Și, bineînțeles, cu mareele care ascultă, imperturbabil, de un anumit ritm, independent de succesiunea zilelor și nopților, ca niște capricii ale vremii. Dar această independență a mareelor nu mi-a apărut clar decât acum trei luni, puțin după plecarea lui Jean, și am observat că descoperirea „furtunii calme“ părea să fie fructul unei viziuni gemelare desperecheate. Întâlnirea aici cu Giuseppe Colombo a sosit la țanc. (Oare nu Jean mi-l trimite sau mai degrabă mă trimite la el, ademenindu-mă în Veneția? Întrebarea merge destul de departe. Am ajuns să mă întreb dacă, urmărind itinerarul fratelui dezertor — supunându-mă fugii lui și detaliilor fugii lui, și mai ales întâlnirilor care o jalonează — nu cumva îmi îndeplinesc propriul meu destin de geamăn desperecheat, destin exact contrar, dar complementar cu al lui? Care destin? Numai urmarea călătoriei mele, urmarea

și sfârșitul ei vor răspunde la această întrebare.) Fiindcă ieri i-am ascultat sugestia. După un telefon ca să-mi anunț prezența, m-am dus cu un motoscaf pe o insuliță din Lagună, Isolotto Bartolomeo, unde se înalță o singură căsuță, una dintre acele Stazione Meteorologica din Veneția.

Un sentiment care s-a născut la vederea stației și pe care vizita l-a confirmat: suntem într-un loc *universal*. Nimic de aici nu amintește de Veneția, de Lagună, nici chiar de Italia, de Europa etc. Căsuța, catargele, pilonii, aparatele, decorul, în același timp, științific și liric — această mică lume modestă, naivă, muncitoare, direct legată de cer și de meteori — se va regăsi întocmai și în California, la Capul Bunei Speranțe, în Strâmtoarea Behring. Cel puțin, asta spune fiecare lucru de aici, fiindcă e de la sine înțeles că n-am nicio experiență în acest domeniu.

Colombo, vorbăreț și bucuros, m-a condus peste tot, ca un proprietar.

Stația e mereu în activitate datorită succesiunii a trei echipe de câte doi oameni, care se schimbă din opt în opt ore, la 8, la 16 și la 24. Partea esențială a muncii constă în a stabili și a difuza în limbaj Morse — fie manual, fie teleimprimat pe bandă — un buletin de informații despre viteza și direcția vântului, temperatură, presiunea atmosferică, înălțimea și natura norilor, amplitudinea mareelor. Ziua, înălțimea plafonului de nori se măsoară cu ajutorul unui mic balon roșu, umflat cu heliu — și Colombo îmi face o demonstrație. Viteza lui de urcare fiind cunoscută, se cronometrează timpul care îi trebuie ca să dispară în nori. Noaptea, măsurarea se face cu un fascicul luminos care, reflectându-se pe suprafața norilor, se întoarce pe o scală situată la cincizeci de metri de proiector. Unghiul de reflexie este măsurat automat. Dar cele mai vii satisfacții mi le-a dat anemometrul. În exterior, o morișcă de vânt compusă din patru aripioare roșii se învârte cu o vioiciune molipsitoare, puerilă și neobosită. E legat misterios la un panou luminos care arată direcția și viteza vântului. Roza cu opt brațe (N, S, E, V, NE, SE, NV, SV) este reprezentată sub forma a opt puncte luminoase, dintre care unul este totdeauna aprins. În centrul panoului, un bec roșu care clipește ritmează viteza vântului, în timp ce, dedesubt, alt bec verde clipitor, cu un ritm constant și mult mai lent — este etalonul de măsură. Colombo îmi explică doct că pentru a obține viteza vântului în mile pe secundă trebuie să vezi numărul de clipiri roșii care se produc între două clipiri verzi și să înmulțești cu doi. Apoi, devine poetic, arătându-mi cele șapte puncte ale orizontului de unde provin principalele

vânturi din regiune: *la sizza*, *lo sirocco*, *il libeccio*, *il maestrale*, *la bora*, *il grecale* și *il ponensino*.

Afară, mai mult decât dulapul conținând termometre, un higromemetru și un pluviometru, mă atrage un fel de grapă uriașă cu dinții îndreptați spre cer și cu un mâner ce poate pivota, antrenând un ac pe un disc ce reproduce punctele cardinale. E *grapa nefoscopică*, ce permite determinarea direcției de mișcare a norilor și viteza lor unghiulară. E o adevărată greblă de nori. Greblează cerul și scarpină burta monștrilor cenușii și moi care pasc acolo, sus.

Din această căsuță de păpuși, ticsită cu instrumente fragile și ciudate, cățărată pe o insuliță presărată cu tot felul de echipamente copilărești — baloane roșii, elice, pâlnii rotitoare, mânere și, în sfârșit, grebla uriașă înfiptă pe un băț de lemn —, emană o fericire ciudată al cărei secret aș vrea să-l găsesc. Se află aici un caraghioslâc indiscutabil care ține, într-un fel, de neîncetatele contraziceri pe care faptele le aduc previziunilor meteorologice — subiect pentru tot felul de glume, dar care merge, în același timp, mult mai departe. Panoplia asta copilărească, desfășurată pe o insulă cât o batistă, este așadar tot ceea ce poate opune geniul omenesc formidabilelor mișcări atmosferice de care totuși depinde viața și supraviețuirea oamenilor? Asta e tot și poate e chiar prea mult, dacă ne gândim la neputința absolută a omului față de meteori. Teribila forță a mașinilor, puterea creatoare și distrugătoare a chimiei, îndrăzneala nemaipomenită a chirurgiei, pe scurt, infernul industrial și științific poate zgudui suprafața pământului și întuneca inima oamenilor, dar se îndepărtează de apele și focurile cerului și le lasă pe seama câtorva zăpăciți și a ustensilelor lor de doi bani. Contrastul acesta provoacă, desigur, un sentiment de bucuroasă surpriză. Faptul că ploaia, vânturile și soarele sunt domeniul acestor săraci cu duhul, dar și cu partea materială, răspândiți în lumea întreagă, dar frați întru simplitate și dialogând zi și noapte pe calea undelor — iată un paradox revigorant și vesel.

Dar conducându-mă înapoi până la cheiul de îmbarcare, unde aștepta barca mea cu motor, Colombo mi-a atras atenția asupra unui stâlp, un simplu stâlp înfipt în adâncul noroios și protejat de valuri și vâltori printr-un semicilindru de ciment, cu deschiderea pe partea noastră. Gradat în metri și decimetri, stâlpul permite măsurarea amplitudinii mareelor. Colombo mi-a explicat că însăși existența Veneției atârna de o discordanță observată aproape în permanență între mișcările mareelor înalte și dezlănțuirile periodice ale vânturilor. Pe scurt, între „furtuna calmă“ și furtuna meteorologică. Dacă, într-

o bună zi, s-ar produce coincidența între aceste două variante, Veneția — cu piața ei San Marco aflată doar cu șaptezeci de centimetri deasupra nivelului mediu al mării — s-ar scufunda precum cetatea Ys.

Datorită acestei vizite, am mai făcut încă un pas într-un domeniu virgin, fără de nume deocamdată și care pare a fi câmpul privilegiat al intuiției gemelare desperecheate.

O furtună calmă. Aceste cuvinte, a căror apropiere mă uimise acum câteva săptămâni la Pietrele Sunătoare, traduc perfect prezența a două ceruri, a două niveluri celeste suprapuse și antitetice. Colombo mi-a reamintit că pământul e învelit în trei straturi sferice, ca în trei manșoane concentrice. *Troposfera* — sau sfera tulburărilor — se ridică până la 12 000 de metri. Toate perturbațiile meteorologice pe care le îndurăm se situează în primii 4 000 de metri ai acestei sfere. Este marele circ unde galopează vânturile, unde izbucnesc cicloanele, unde defilează greoi turmele de elefanți vaporoși, unde se înnoadă și se deznoadă lațurile aeriene, unde se țes vastele și subtilele combinații din care ies furtuna și înseninarea.

Deasupra — între 4 000 și 12 000 de metri — se întinde pista imensă și radioasă, rezervată exclusiv alizeelor și contraalizeelor.

Și mai sus — la peste 12 000 de metri — se află vidul absolut, marele calm stratosferic.

În sfârșit, dincolo de 140 000 de metri, pătrundem în irealitatea ionosferei, compusă din heliu, hidrogen și ozon, care mai e numită și *logosferă*, pentru că ea e bolta invizibilă și impalpabilă unde se răsfrâng, într-un piuit formidabil și foarte dulce, miile și miile de voci și de muzici din emițătoarele radio din lumea întreagă.

Stratul troposferic, câmp al perturbațiilor, haos umed și vântos, îngrămădeală imprevizibilă de interacțiuni și intemperii, e dominat de un olimp senin ale cărui mișcări de revoluție sunt reglate ca un cadran solar, o sferă astrală eternă, o lume siderală inalterabilă. Iar din acest olimp pornesc comenzi de necombătut, complet prevăzute, deduse, construite, care traversează ca niște săgeți de oțel stratul troposferic și se impun pământului și mărilor. Mareele sunt efectele cele mai vizibile ale acestei *autorități astrale*, căci ele depind de astrele principale, de prezența totalizantă sau nervoasă a Lunii și Soarelui. „Furtuna calmă“ manifestă puterea suverană a marilor astre asupra micului popor tumultuos și efervescent al valurilor. Spre deosebire de injoncțiunile troposferice — contradictorii, încurcate, imprevizibile —, astrele

îi impun oceanului niște oscilații regulate, ca cele ale balansierului unui orologiu.

Nu cred că mă las pradă obsesiei mele permanente atunci când remarc analogia dintre această opoziție între cele două sfere și cea dintre mulțimea nepereche — tumultuoasă, mânată de amoruri fecunde și deșănțate, frământând noroiul și sângele cu sămânța ei — și cuplul gemelar pur și steril. Da, analogia se impune. Și e în acord cu mine însumi. Fiindcă dacă astrele supun ordinii lor senine și matematice — acea „furtună calmă" — uscatul și apele, nu-i așa că celula gemelară e îndreptățită să îi supună pe membrii ei — dacă nu și restul umanității — ordinii sale intime?

Să-l regăsesc pe Jean. Să-l fac să se întoarcă la Bep. Dar formulând această intenție, întrezăresc o alta, incomparabil mai vastă și mai ambițioasă: să pun stăpânire pe troposfera însăși, să domin meteorologia, să ajung stăpân pe ploaie și pe timpul frumos. Nici mai mult, nici mai puțin! Jean a fugit, purtat de curenții atmosferici. Sigur, pot să-l aduc acasă. Dar dacă efortul ar fi mai mare, depășind acest obiectiv oricum modest, aș putea, pe firul lui, să devin eu însumi păstorul norilor și al vânturilor.

*

Oare cele trei orchestre cântau, la început, la unison? Nu sunt prea sigur. Chiar și așa, e o minune că la Florian, Quadri și Lavena se cântă în același timp Vivaldi, și anume *Anotimpurile*. Nu trebuie să le mai ceri să se și sincronizeze între ele, astfel încât să formeze un singur ansamblu, dislocat în trei tronsoane, în piața San Marco. Acum, la Quadri se cântă partea finală a *Iernii* — pe care o aud cel mai bine, fiindcă pe terasa acestei cafenele mă aflu. Dar ațintindu-mi urechea printre pianissimele și sunetele de orgă ale muzicii acesteia negre-aurii, ghicesc că Lavena atacă *Toamna*. Cât despre Florian, care se află de cealaltă parte a pieței, nu pot auzi ce se cântă acolo decât atunci când tace orchestra mea, dar după impresiile mele aproximative, cred că se află în plină *Vară*. Repertoriul cotidian al acestor mici orchestre nu mergea niciodată dincolo de patru până la cinci bucăți, așa că nu sunt surprins că la Florian, după ce s-a terminat *Iarna*, se reia *Primăvara*, după o pauză foarte scurtă. De altfel, nu e și în realitate tot așa? Hora anotimpurilor nu se oprește niciodată, nici nu se sfârșește.

Mi se pare important că opera cea mai celebră a celui mai celebru compozitor venețian ilustrează cele patru anotimpuri... Fiindcă sunt puține

locuri în lume unde anotimpurile să fie atât de puțin deosebite între ele ca la Veneția. Aici, clima nu e niciodată nici toridă, nici înghețată, dar mai cu seamă absența vegetației și a animalelor ne lipsește de orice punct de reper natural. Aici, nu există flori de ciuboțica cucului, cuci, grâne coapte, nici frunze veștede. Dar oare nu tocmai pentru a compensa lipsa adevăratelor anotimpuri din orașul său i-a oferit Vivaldi niște anotimpuri muzicale, așa cum ai aranja niște flori artificiale într-un vas, sau cum ai înscena o alee nobilă și adâncă de arbori în perspectivă, pe fundalul unui decor de teatru?

— Mă bucur să te întâlnesc din nou la Veneția, dar am vești foarte triste.

După o privire *alienantă* — șocul mă surprinde din ce în ce mai puțin, deși n-aș putea spune că m-am obișnuit —, o tânără (oare e chiar tânără? La drept vorbind, n-are vârstă) s-a așezat hotărâtă la masa mea. Cu toate că, în mod evident, lipsită de cochetărie, e destul de frumoasă, și poate că disprețul ei vădit pentru orice căutare nu e decât o aparență, o culme a căutării, fiindcă nu-mi închipui un stil mai potrivit pentru chipul ei curat, de o goliciune aproape provocatoare, cu trăsături regulate și echilibrate. Ochii catifelați și buzele groase corectează severitatea feței prea regulate și a pieptănăturii brune și linse.

— Deborah e pe moarte, nici nu știu sigur dacă mai trăiește. Cât despre Ralph, el tocmai descoperă acum că soția lui l-a purtat pe brațe în toți cei cincizeci de ani trăiți împreună.

A vorbit repede, cu un soi de vehemență, scoțând din geantă un pachet de țigări și o brichetă. Își aprinde o țigară, fumează în tăcere, în timp ce printre trilurile primăvăratice de la Florian se aud murmurele hibernale de la Lavena.

— Credeam că ești acolo cu ei. Ar fi trebuit să te duci. Ar trebui să le fii alături. Mă tem că nu ai fi chiar de prisos.

Dau din cap cu aerul cuiva care stă pe gânduri și e pe cale de a lua o hotărâre. Cel mai mult mă izbește faptul că m-a tutuit. Sunt uimit, descumpănit. Desigur, trebuia să se întâmple odată și odată, acum, că Jean nu mai e lângă mine. Dar oricum, e un șoc. *Fiindcă e prima dată când cineva mă tutuiește*. Toată copilăria, Jean-Paul n-a auzit decât *voi*, fiindcă, oricât de departe ar fi mers fuziunea noastră gemelară, tot nu eram considerați o singură ființă. Nu, mai curând se întâmpla invers — vreau să zic, chiar despărțiți unul de altul, fiecăruia i se spunea *voi*, fiindcă ceea ce i se spunea îl privea nu numai pe el, ci și pe fratele lui absent. De aceea, „tu“ mi se părea o grosolănie, o familiaritate trivială, disprețuitoare, cuvenită, în orice caz, numai copiilor nepereche, în timp ce noi, gemenii, aveam dreptul, chiar fiecare în parte, să ni se

spună „voi“, adică aproape „dumneavoastră“, adresare de politețe (era să scriu: de majestate!). Degeaba îmi spun că interpretarea mea e iluzorie, puerilă, acest „tu“ mă supără, fiindcă — trivial sau nu — mă scufundă în noua mea condiție de ne-pereche, căreia mă împotrivesc din toate puterile. Și la urma urmelor, de ce să las să se înfiripe o asemenea confuzie? N-am niciun motiv să o înșel pe femeia asta și poate că ea îmi va fi de mai mare folos în cunoștință de cauză. *Primăvara* de la Florian se sfârșește în buchete parfumate de flori, *Iarna* de la Lavena vuiește mai departe, la Quadri se pune sacâz pe arcușuri, iar eu spun: „Vă înșelați. Nu sunt Jean Surin, sunt Paul, fratele lui geamăn“.

Mă privește cu uimire, o uimire neîncrezătoare în care plutește o umbră de ostilitate. E pentru prima oară de la plecarea lui Jean când risipesc această confuzie. Îi ghicesc gândurile. Mai întâi, nu mă crede. Dar cum l-ai putea judeca pe un om care încearcă deodată să dispară, să o șteargă, dându-se drept fratele lui geamăn? Înșelătoria e inadmisibilă, grosolană, de neiertat. Și exact asta va crede dacă Jean nu i-a pomenit niciodată de mine, și mai ales dacă acesta chiar are vreun interes să dispară.

Chipul ei e încremenit, ca de piatră. Își va deschide din nou geanta și va începe iar să se machieze, cu ochii ațintiți în oglinda pudrierei. Cel puțin, așa ar face oricare altă femeie într-o astfel de situație, ca să justifice chipul acesta mort și ca să câștige timp. Ea însă, nu. S-a hotărât să dea cărțile pe față.

— Jean nu mi-a vorbit niciodată de vreun frate geamăn, zice ea. E drept că nu mi-a spus nimic despre trecutul lui, despre familie. Nu de dragul secretului, desigur, ci fiindcă așa ceva nu încăpea — cel puțin, deocamdată — în relațiile dintre noi. Ceea ce-mi spuneți este totuși cam prea mult!

Mă scrutează cu privirea. Degeaba, frumoasă doamnă! Dacă ați găsi cea mai măruntă deosebire între Paul, cel din fața dumneavoastră, și Jean, cel pe care îl cunoașteți, aceasta ar fi doar rodul propriei dumneavoastră imaginații. Suntem la fel, în mod inevitabil, la fel!

— Bine, fie! Să admitem această presupunere: nu sunteți Jean, sunteți fratele lui geamăn.

Trage gânditoare un fum din țigară. Florian înaintează cu pași mici prin frunzișul greu al *Verii*. Lavena începe *Primăvara*, pe care Quadri o încheie. Anotimpurile... Dintr-odată, îmi vine ideea că în ele se suprapun cele două ceruri, cerul matematic al astrelor și celălalt, cerul tulbure al meteorilor. Fiindcă anotimpurile sunt, bineînțeles, răpăielile primăvăratice de ploaie, arșița verii, viorile toamnei, zăpezile iernii. Toate acestea, într-o suită de aproximații

și de cât-pe-aci-uri care le fac pe femei să spună că nu mai există anotimpuri. Fiindcă cerul meteorologic este, prin firea lui, capricios și neascultător. Nu ascultă de celălalt cer, cerul sideral, regulat ca un uriaș orologiu. Pentru acel cer, anotimpurile corespund poziției Pământului față de Soare. Solstițiul din iunie dă semnalul de începere a verii. Echinocțiul din septembrie marchează sfârșitul ei. Solstițiul din decembrie încheie toamna, echinocțiul din martie este și prima zi de primăvară. Iar aceste date sunt definite cu o precizie de secunde, și ele pot fi prevăzute cu mai multe secole înainte. Dar se știe prea bine că meteorii nu ascultă decât foarte vag de aceste patru porunci. Nu numai că dau peste cap calendarul, prin salturile și infidelitățile lor, ci își mai îngăduie și o abatere regulată, constantă, un decalaj aproape previzibil în raport cu datele astronomice, între cincisprezece zile și trei săptămâni, de cele mai multe ori. Și culmea: această abatere nu e o întârziere; cerul tulbure al meteorilor ascultă de poruncile cerului matematic cu nepăsare, în silă, asemeni unui copil neascultător ce-și târâie picioarele. Nu, *e un avans*! Trebuie să admitem acest paradox scandalos: cerul tulbure al meteorilor își permite să i-o ia înainte cerului matematic cam cu douăzeci de zile. Iarna și înghețurile ei nu așteaptă data de 21 decembrie pentru a se afirma. Sosesc de la 1 decembrie. Și totuși, data de 21 decembrie nu e arbitrară, e dictată de calcule astronomice simple și fără greș. Solstițiile sunt definite prin distanța maximă dintre Pământ și Soare și prin cea mai mare diferență dintre durata zilei și a nopții. Echinocțiile, invers, corespund celei mai mici distanțe posibile între Pământ și Soare și egalității dintre durata zilei și cea a nopții. Acestea sunt adevăruri astronomice turnate în bronz. Am putea admite ca ploaia și timpul frumos să aibă întârzieri ca să li se supună, datorită unei anumite vâscozități. Și, când colo, ele le-o iau înainte!

— Știți de ce voi presupune deocamdată că e adevărat că nu sunteți Jean? Fiindcă suntem la Veneția. Da, e ceva în orașul ăsta care te împinge să dai crezare unor povești cu gemeni — ceva care sugerează gemelitatea. N-aș putea să spun ce este acel ceva!

Spusele ei se potriveau prea bine cu propriile mele gânduri despre Veneția ca să le las să treacă neobservate.

— Aveți dreptate. Veneția se exprimă prin cutume, istorisiri și atribute care au legătură cu gemelitatea sfărâmată. Gemenii pe care-i întâlnești la Veneția sunt întotdeauna desperecheați. Astfel, oglinzile...

— Să nu vorbim despre Veneția, vreți? Dacă nu sunteți Jean, atunci aflați că mă numesc Hamida și că sunt de la El-Kantara, din Tunisia, din insula Djerba.

Prietenii îmi spun Hami.

— Hami, unde e Jean?

Pentru prima dată, a zâmbit. De altfel, Lavena își termina *Primăvara* cu o reverență plină de grație.

— Unde e Jean? Uitați că încă n-am înlăturat complet ipoteza că *Jean sunteți chiar dumneavoastră*. Așa că, în spatele întrebării dumneavoastră, aud ca un ecou îndepărtat: unde sunt eu?

A început să râdă.

— Vedeți, Hami, Jean și cu mine ne jucam încă din copilărie cu gemelitatea noastră. E ca o temă muzicală ale cărei instrumente ar fi trupurile noastre, și tema asta e, într-adevăr, inepuizabilă. O numeam între noi jocul de-a Bep. Iar de când m-a părăsit Jean, jocul de-a Bep nu s-a întrerupt, doar că acum îl joc singur — cu ajutorul acestui oraș, e adevărat, ceea ce nu e puțin lucru. Și acum dumneavoastră apăreți dintr-odată și intrați în joc. Și îl complicați îngrozitor, fiindcă vă supuneți aceleiași legi de care ascultă întreaga omenire — întreaga omenire, în afară de Jean-Paul — și care face imposibil să-l deosebești pe Jean de Paul. Așa că, atunci când vă întreb unde e Jean, asta poate, într-adevăr, să însemne: unde sunt eu? Cu alte cuvinte, toate problemele mele — locul unde se ascunde Jean, de exemplu — sunt pentru dumneavoastră dublate sau ridicate la pătrat. V-a spus Jean că a fost logodit și că se afla la Veneția în voiaj de nuntă?

— Da, mi-a spus.

— V-a spus de ce a rupt-o cu el Sophie?

— Nu.

— Sophie, ca și dumneavoastră, a descoperit jocul de-a Bep. Și a fugit, fiindcă a înțeles că era pe cale să se piardă într-un palat de oglinzi. Deci, fiți înțelegătoare: urmați ghidul. Și răspundeți-mi: unde e Jean?

— Sincer, nu știu.

Cerul matematic are întotdeauna o întârziere de trei săptămâni asupra cerului meteorilor. Asta înseamnă, oare, că Jean, luându-se după ploaie și după timpul frumos, va avea întotdeauna față de mine un avans de neînlăturat? Înseamnă, oare, că, dacă nu mă iau și eu după meteori, nu-l voi mai regăsi niciodată pe fratele meu? Concluzia a fost dedusă pe o cale ciudată, dar nu mai puțin constrângătoare, și în ea recunosc figura intuiției desperecheate.

— Nu știu, dar, în fond, e din vina lui Bep! Înainte de a vă întâlni aici, credeam că Jean e la El-Kantara. Luându-vă drept el, am dedus imediat că nu a

plecat. Dacă nu sunteți Jean, atunci El-Kantara își recapătă toate șansele!

— Bine, fie, El-Kantara. Atunci, continuați. Povestiți-mi despre El-Kantara. Ați pronunțat și un nume, Deborah.

— Jean mai era aici acum trei săptămâni. A făcut cunoștință cu o pereche, Ralph, american, și Deborah, englezoaică. Locuiesc la El-Kantara. Făceau o croazieră cu velierul pe Adriatica. Nu sunt tineri. El are șaptezeci de ani. Ea, ceva mai mult. Deborah s-a îmbolnăvit deodată, și Ralph a debarcat-o în portul cel mai apropiat. Era Veneția. Deborah a fost primită la Ospedale San Stefano. Atunci l-a cunoscut Ralph pe Jean. Tot timpul pe care nu și-l petrecea lângă Deborah, Ralph se târa dintr-un bar în altul, agățat la brațul lui Jean. Îl numea toiagul bătrâneților lui. Când întâlnea pe cineva cunoscut, se oprea, îl arăta cu mâna liberă pe fratele dumneavoastră și spunea: „Acesta e Jean. Îl iubesc". Și pleca mai departe. Când Deborah a cerut să se întoarcă la Djerba, Jean s-a îmbarcat cu ei. Cel puțin, așa credeam înainte să vă fi întâlnit — și așa încep din nou să cred. Ralph a avut întotdeauna mania mascotelor. În acest anotimp imposibil, traversarea a fost miraculos de bună. E tot ce știu dintr-o telegramă primită de la Djerba. Mai e Deborah în viață? Jean este cu ei? Nu știu nimic.

— Cel mai bine ar fi să mergem să vedem.

— Duceți-vă. Dar m-aș mira să-l găsiți pe fratele dumneavoastră. Ceva îmi spune că Jean-Paul a murit, a murit cu adevărat, pentru totdeauna.

— Nu știți nimic. Nu cunoașteți nimic despre noi. Atmosfera acestui oraș e funebră și vă face să spuneți orice, numai să miroasă a moarte!

— Moartea se află deasupra acestui oraș. Cum de nu simțiți amenințarea teribilă ce apasă asupra lui?

O simțeam. I-am spus-o. Ploaia continua, și simțeam crescând amenințarea inundației, în acest oraș cuprins de suprafața apelor. Faimoasa și temuta coincidență între furtuna calmă, comandată de cerul astronomic, și furtuna meteorologică nu era, oare, gata să se producă? Îmi închipui stâlpul lui Colombo înfundându-se din oră în oră tot mai adânc în apa cea neagră, nivelul crescând peste linia roșie a cotei de alertă. Veneția înghițită de mareea Adriaticei umflate de sirocco.

— Am trăit aici marea inundație din anul 1959, a spus Hamida. În noaptea aceea, deșteptată ca într-o zdruncinare, am văzut cu o oroare imposibil de exprimat o limbă neagră și groasă strecurându-se pe sub ușă și înaintând centimetru după centimetru, întinzându-se în toate părțile și formând istmuri,

peninsule, tentacule, acoperind încet toată podeaua camerei. M-am îmbrăcat în grabă, alunecând în noroiul acela lichid, și am fost întreruptă brusc de stingerea luminii electrice. M-am înverșunat să ies din cameră, ca și cum aș fi fost în primejdie să mor înghițită de acel mâl. Afară n-am găsit decât un abis de tenebre clipocitoare a căror adâncime se ghicea numai prin felinarele și torțele ce tremurau pe bărci îndepărtate. Chemări, hohote de plâns, sirene de pompieri traversau tăcerea, fără să-i răpească nimic din adâncime. A trebuit să așteptăm seara următoare ca apa să se scurgă din lagună spre mare, prin cele trei guri ale portului: bocca de Lido, bocca de Malamocco și bocca de Chioggia. Atunci, într-un asfințit întunecat de nori grei, plumburii, s-au văzut din nou toate străduțele, piețele, toate temeliile caselor acoperite uniform de un strat gros de noroi negru, de alge putrezite și de mortăciuni în descompunere.

A tăcut, cu ochii ațintiți la mișcarea strălucitoare a unei jucării yoyo strălucitoare pe care un vânzător ambulant o învârtea în sus și în jos pe deget.

— Jean, la El-Kantara, lângă Deborah care e pe moarte, dumneavoastră, aici, într-o Veneție ce tremură de teama de a nu pieri înecată, a vorbit ea din nou. E ceva malefic în acești doi gemeni despărțiți care fug unul după celălalt! S-ar zice că traiectoria voastră dublă trebuie să fie, în mod fatal, presărată cu semne de doliu și catastrofe. De ce?

— Nu, într-adevăr, nu știu de ce. Dar, poate, într-o zi, voi ști, fiindcă deja presimt că unele lucruri încă vagi se vor clarifica. Mai întâi, nu-i așa, Jean și cu mine am format o celulă autonomă, și, desigur, această celulă era cufundată în lumea pe care noi o numeam „ne-pereche“, fiindcă e populată de indivizi născuți singuratici. Dar celula gemelară era închisă ca o fiolă sigilată, și toate emisiunile, emanațiile, ejaculările fiecăruia dintre noi erau primite și absorbite în întregime de celălalt. Lumea ne-pereche era ferită de noi, după cum și noi eram feriți de ea. Numai că atmosfera lumii singulare a avut o influență dizolvantă asupra celulei. Într-o bună zi, i-a stricat etanșeitatea. Fiola sigilată s-a sfărâmat. De atunci, gemenii despărțiți n-au mai acționat unul asupra celuilalt, ci asupra lucrurilor și ființelor. E, oare, nefastă această acțiune? Prezența unuia dintre noi în anumite puncte, unde se produc accidente dezastruoase, nu dovedește neapărat vinovăția noastră. Poate e suficient cuvântul *afinitate*. S-ar putea ca gemenii desperecheați, aruncați în lume, în orașe, printre oameni ne-pereche, să nu producă neapărat rupturi, disjuncții, explozii, ci să aibă, pur și simplu, cu aceste fenomene niște... relații de atracție.

— Da, dar cine știe dacă atracția nu e reciprocă? Gemenii, atrași într-un anumit punct, pentru că acolo s-ar *putea* produce o catastrofă, ar putea grăbi sfârșitul numai prin simpla lor prezență...

— Gemenii? Dintre noi doi, eu eram conservatorul, păstrătorul. Jean, dimpotrivă, a răspuns unei chemări la separare, la ruptură. Tatăl meu conducea o uzină în care se țesea și se scărmăna. Jean se simțea bine numai cu lucrătoarele de la scărmănat, eu eram fericit în mijlocul țesătoarelor. De atunci, sunt tentat să recunosc faptul că Jean-Scărmănătorul seamănă discordia și ruina pretutindeni pe unde trece, și asta numai și numai datorită vocației sale. E un motiv în plus ca să mă străduiesc să-l regăsesc și să-l aduc înapoi la Bep.

— Dacă aș mai fi avut vreo îndoială asupra identității dumneavoastră, acum mi-ați risipit-o. Îl acuzați pe fratele dumneavoastră, faceți din el o piază-rea. Eu n-am văzut în el decât un băiat deschis, simpatic și prietenos, care suferea de singurătate.

— Ca să scape de Bep, Jean se aruncă de gâtul tuturor trecătorilor. Nu mă mir că i-a făcut pe Ralph și Deborah să-l adopte. Când eram copii, gemelitatea ne lăsa prea puțin disponibili pentru sentimente filiale. Jean, rupându-se de celulă, își caută un tată. Dar eu îl cunosc mai bine decât se cunoaște el însuși. Asta nu se poate sfârși cu bine. De altfel, nu mi-ați spus chiar dumneavoastră că veștile sunt rele?

Cercul se închisese. Prin ce minune, chiar în acea clipă, se realizase sincronizarea celor trei orchestre? Dintr-odată, cântă toate împreună, și e *Vara*, frumoasa și fecunda vară barocă, năvalnică și voioasă ca un corn al abundenței, purtat în triumf de un cortegiu de îngerași și de sileni. Chiar în sincron? Poate nu perfect, fiindcă atunci n-aș auzi-o decât pe cea mai apropiată, pe cea de la Florian, iar eu le disting, fără doar și poate, și pe cele de la Lavena și Quadri, deci trebuie să fie între ele un decalaj infim, tocmai cât să producă un foarte discret efect de ecou ce dă profunzime muzicii. Datorită acestei stereofonii speciale, muzica părea să izvorască chiar din piața San Marco, din dale, din arcade, din ferestrele înalte, din turnul orologiului, din campanila stupid de virilă, din cele cinci rotunjimi feminine ale bazilicii.

Mă gândesc la viziunea gemelară care ne dădea o cunoaștere, în același timp, intimă și în relief a lucrurilor.

Capitolul XVI

Insula Lotofagilor

Jean

L-am întâlnit prima oară pe Ralph la Harry's Bar. La început, i-am remarcat forța, beția, singurătatea. Am înțeles că mă aflam în prezența unui zeu Silen, căzut din Olimp, părăsit de tovarășii lui de chefuri, sortit unor promiscuități infame. Tocmai o vizitase pe soția lui, țintuită în spital de o boală foarte gravă, care, după câte am înțeles, ar fi fost un cancer la plămâni. Își refăcea forțele înainte de a se întoarce la bordul velierului său amarat pe unul dintre canalele din Giudecca și îl blestema pe marinarul care-l însoțea și care dispăruse în oraș.

Am plecat braț la braț. Ne adoptaserăm imediat și reciproc, și n-aș putea spune ce s-a petrecut în mintea și în sufletul lui. Dar eu am descoperit în mine ceea ce nu fusesem niciodată mai înainte: un fiu. Ralph mi-a vindecat deodată o veche frustrare legată de paternitate. Edouard? Îl iubeam cu duioșie, și-i plâng și acum moartea lamentabilă. Dar adevărul adevărat este că nu era prea înzestrat pentru rolul patern. Prieten, amant, chiar frate, la rigoare — cu toate că, după câte știu, a făcut prea puțin ca să se apropie de unchiul Alexandre — dar tată... Sau poate că eu n-am știut să fiu un „fiu", chiar din pricina gemelității mele care deforma totul. Poate că Paul, prin autoritatea, prin ascendentul lui asupra mea, prin funcția de paznic al celulei pe care credea că trebuie să și-o asume, uzurpase rolul patern de care îl deposeda astfel pe Edouard. Am jucat destulă vreme jocul de-a Bep ca să știu: celula gemelară se vrea atemporală și deci increată și deopotrivă eternă, și respinge din toate puterile pretențiile genitoare ce s-ar putea ridica spre ea. Pentru ea nu există paternitate decât la modul prezumtiv. Adevărul este că, abia eliberat de vecinătatea obsedantă a lui Paul, mi-am găsit un tată.

Se numește Ralph. Se trage din natchezii din Mississippi. În 1917, debarca la Paris în uniforma Marinei Americane. La terminarea războiului, era subjugat de farmecul „anilor nebuni". Nu avea să se mai întoarcă niciodată în Statele Unite.

Paris, Montparnasse, Dada, suprarealismul, Picasso... Man Ray, uimit de frumusețea aproape anormală, inumană, scandaloasă, a tânărului american, îl ia ca model. Apoi, Italia, Veneția, Napoli, Capri, Anacapri. Pentru Ralph,

insula lui Tiberiu este locul a trei întâlniri decisive care aveau să-i schimbe viața.

Mai întâi, cea cu dr. Axel Munthe a cărui rațiune de a fi s-a întruchipat, s-a pietrificat într-o casă, o vilă suspendată în mijlocul florilor, deasupra golfului Napoli. Să te identifici cu o locuință, să-ți pui întreaga viață într-o casă concepută *ex nihilo*, apoi zidită piatră cu piatră, îmbogățită în fiecare zi, personalizată peste măsură, asemeni cochiliei pe care o secretă melcul în jurul trupului său moale și gol, dar o cochilie care avea să fie secretată, complicată, perfecționată, până la ultima suflare, fiindcă a rămas ceva viu și mișcător, în strânsă simbioză cu trupul care o locuiește.

Cealaltă este întâlnirea cu Deborah, o micuță englezoaică divorțată, puțin mai în vârstă decât el, fină ca un chihlimbar, nervoasă, devorată de o inteligență febrilă, fermentul de neliniște și de activitate care-i lipsea bărbatului din Natchez.

În sfârșit, vocea oracolului avea să se exprime prin gura unui englez de nouăzeci și unu de ani, retras la Capri, și care, văzându-i pe Ralph și Deborah, i-a înștiințat că nu se aflau încă la locul lor, că trebuiau din nou să plece, să coboare mai departe, spre sud, spre Orient, pe țărmurile africane, și să-și ridice cortul în insula Djerba.

L-au ascultat. Era în 1920. La El-Kantara, au găsit o *casbah* fortificată, bătută de valuri, o locuință încăpătoare și dărăpănată, construită în stil de subprefectură Napoleon III, și în rest, o imensitate de nisip auriu, întreruptă de livezi de palmieri și de măslini protejate de niște ridicături de pământ pline de cactuși. Ralph și Deborah erau cei dintâi acolo. Un fel de Adam și Eva, pe scurt. Doar că Paradisul rămânea să fie creat.

Pentru un pumn de dolari, au cumpărat un lot de deșert la marginea mării. Apoi, au săpat ca să ajungă la apă. De atunci, o pompă eoliană stârnește deasupra frunzișului animația neașteptată a rotirilor ei, ca o jucărie de copil uriaș, și o apă limpede, mai întâi strânsă într-o cisternă, se distribuie în grădini, printr-o rețea de canale, pe care le închid și le deschid niște vane mici. Apoi, au plantat și au construit.

Creația începuse. De atunci, n-a mai încetat, fiindcă grădina, casa, spre deosebire de deșertul nemișcat și veșnic ce le înconjoară — țin socoteala timpului în felul lor, păstrând urmele a tot ce vine și pleacă, a creșterilor, descreșterilor, prefacerilor, fluxurilor și refluxurilor prin care trec.

Omul — opac și subtil — când își construiește casa, se află prin ea edificat, explicat, desfășurat în spațiu și lumină. Casa este pentru el elucidare, precum și afirmare, căci, în același timp, transparență și structură, ea pune stăpânire și pe o bucată de pământ — săpat de pivniță și de fundații — și pe un volum de spațiu, apărat de pereți și de acoperiș. S-ar zice că, din exemplul lui Axel Munthe, Ralph nu s-a inspirat decât ca să facă exact pe dos. Terasei de la San Michele ce domină cu îngâmfare orizontul i-a preferat o locuință joasă, la nivelul solului — la nivelul grădinii, ar trebui spus —, îngropată în verdeață. Axel Munthe voia să vadă, și deopotrivă să fie văzut. Lui Ralph nu-i păsa de niciun spectacol exterior și căuta mai curând elementul de secret. Casa de la San Michele e cea a unui singuratic, a unui aventurier, a unui cuceritor, cuibul de vultur al unui nomad între două raiduri. Casa lui Ralph și a lui Deborah e o vizuină de îndrăgostiți. Îndrăgostiți unul de altul, dar și de țara, de pământul cu care voiau să păstreze contactul. De la ferestre nu se vede nimic și lumina pe care o împrăștie se cerne prin mai multe perdele de frunziș. E o casă pământească, telurică, înzestrată cu prelungirile vegetale pe care le cere, produsă de o înceată și viscerală creștere.

Cum agravarea stării de sănătate a lui Deborah se manifestase printr-o bruscă și înșelătoare înzdrăvenire, bolnava hotărâse să plece imediat către Sudul tunisian. Păruse de la sine înțeles că-i voi însoți, cu atât mai mult cu cât unul dintre mateloți, angajându-se la Danieli, se hotărâse să rămână la Veneția. Câte zile să fi durat traversarea? Zece, douăzeci? De n-ar fi fost foarte scurtele escale pe care le-am făcut la Ancona, Bari, Siracuza, Susa și Sfax, s-ar fi situat complet în afara timpului. Numai când atingeam pământul ne aminteam de calendar, de plictiseală, de îmbătrânire. Nu ezit să mărturisesc: tot ce în mine — fără voia mea — împărtășește obsesia pentru imobilitate, eternitate, de neschimbare a lui Paul a ieșit atunci din toropeală și a cunoscut o scurtă înflorire. Cerul senin și însorit, înviorat de o ușoară briză de nord-vest, ne învelea într-un neant fericit. Șezlongul lui Deborah fusese instalat pe puntea din spate, la adăpostul unui panou de rogojini împletite. Marele velier, înclinat grațios peste valurile de lapislazuli, umbra aceasta de femeie — slăbită, numai frunte și ochi — învelită în țesături din păr de cămilă — foșnetul apei pe flancurile vasului și vârtejurile lăsate în spatele pupei de trecerea ei, unde ne aflam? În ce cromolitografie marină puțin naivă, idealizată? Ralph, ajuns căpitan, răspunzător și stăpân pe vas și pe viețile pe care le transporta, se schimbase. Continua să bea, dar nu era niciodată beat. Îi ascultam fără crâcnire ordinele,

care erau precise și rare. Fiecare zi se întindea atât de goală, atât de asemănătoare cu cea de dinainte, încât ni se părea că o retrăim necontenit pe aceeași. Înaintam, desigur, dar nu semăna, oare, mișcarea noastră cu aceea stilizată, suspendată pe vecie, a discobolului din statuie? Așa că fericirea mea era desăvârșită, iar starea lui Deborah rămânea staționară. Trăiam călătoria absolută, ridicată la un grad de perfecțiune de nedepășit. Fără îndoială, aceasta era vocația mea, căci nu-mi aduc aminte să mai fi atins vreodată o asemenea plenitudine. De ce a trebuit să ajungem la destinație? Abia ne-am apropiat de Houmt-Souk, că cerul s-a umplut de nori. Deborah era cuprinsă de o criză de sufocare înspăimântătoare. Când am debarcat-o la El-Kantara, într-o furtună de nisip, era în agonie deja. În același timp, începuse din nou să vorbească.

Deși febrile și pline de obsesii, vorbele ei rămâneau organizate, coerente, aproape realiste. *Vorbea numai despre grădina ei*. Tremura fiindcă grădina nu se putea lipsi de prezența ei. Era mai mult decât opera ei, decât copilul ei, era o prelungire a ei înseși. Mi-am dat bine seama de miracolul ce-l reprezenta această exuberanță botanică în plin deșert, pe un pământ arid, menit spinilor, agavelor și tufelor de aloe. Miracolul urmărit cu înverșunare timp de patruzeci de ani, timp în care, zi după zi, fuseseră văzute sosind în portul Houmt-Souk săculețe cu semințe, mănunchiuri de bulbi, arbuști împachetați în împletitură de paie și, mai ales, saci cu îngrășăminte chimice și cu humus vegetal. Dar și miracol de simpatie, fapta minunată a unei femei ale cărei „degete verzi" păreau să aibă darul de a face să crească orice, oriunde. Era limpede, când o vedeai pe Deborah și grădina ei, că era vorba de o creație *continuă*, vreau să spun reînnoită în fiecare zi, în fiecare ceas, la fel cum Dumnezeu, după ce a creat lumea, nu s-a retras din ea, ci continuă să o țină în viață prin suflul său creator, fără de care, într-o clipă, toate lucrurile s-ar întoarce în neant.

Se terminase cu soarele radios care ne însoțise triumfal în călătorie. Din oră în oră, un zid de nori plumburii se înălța la orizont. În timpul acesta, Deborah gemea, își frângea mâinile, se învinuia ca de o crimă că își părăsise grădina atâta timp. Tremura pentru rododendroni, care nu aveau să mai înflorească dacă nu le erau smulse florile ofilite. Era nerăbdătoare să afle dacă azaleele fuseseră tăiate, dacă fuseseră dezgropați și aleși bulbii de crini și de amaryllis, dacă bazinele fuseseră curățate de algele și ouăle de broască ce se strângeau cu nemiluita. Bazinele acestea erau grija ei cea mare, fiindcă pe apele lor pluteau nuferi ceruiți, nuferii de Nil, zambilele azurii, acolo creșteau tulpinile înalte terminate cu pămătufuri delicate ale papyrusului și, mai ales, florile mari și albe

de lotus care durează o singură zi și care lasă în urmă o capsulă curioasă, plină de găuri, ca o solniță, în care zdrăngăne niște grăunțe ce provoacă amnezia. De altfel, se presupune că Djerba este acea insulă a Lotofagilor unde tovarășii lui Ulise au uitat de patria lor, dar atunci trebuie să credem că numai Deborah, ea singură, a reconstituit vechea vegetație a acestui pământ, fiindcă nu se găsesc lotuși nicăieri în altă parte decât în grădina ei.

Într-o noapte, furtuna s-a spart, în fine, cu zgomot mare peste capetele noastre. În timp ce fulgerele ne arătau câte o fracțiune de secundă la ce stricăciuni era supusă grădina, agitația lui Deborah devenea înspăimântătoare. Surdă la rugămințile noastre insistente, voia cu tot dinadinsul să iasă ca să-și ocrotească creaturile, și doi bărbați trebuiau să-i stea cu schimbul la căpătâi, ca s-o împiedice să plece, cu toată slăbiciunea ei. Ziua s-a ridicat dezvăluind o priveliște de ruină. Vântul încetase, dar o ploaie deasă și regulată răpăia pe frunzele căzute la pământ. Ralph, trezindu-se din beție, a hotărât atunci să-i îndeplinească dorința lui Deborah și ne-a poruncit să-l ajutăm să o ducă afară. Eram patru oameni și targa pe care o purtam ar fi trebuit să ni se pară foarte ușoară, dar eram covârșiți de agonia lui Deborah, căreia părea să-i răspundă tristețea grădinii masacrate. Ne temeam de șocul pe care avea să i-l producă vederea operei sale distruse. Dar în timp ce ne înfundam în noroi, căutând să ocolim trunchiurile arborilor căzuți, ea zâmbea în plină halucinație. Se credea în grădina ei, așa cum fusese în perioada cea mai minunată, și fața ei șiroind de ploaie, pe care se lipeau șuvițele ude de păr, radia ca de un soare nevăzut. A trebuit să mergem până la marginea nisipoasă a plajei, în locul unde ea vedea, în delir, o tufă de salcâm de Portugalia înălțându-și ciorchinii înfloriți la peste doi metri în sus. Voia ca în trecere să admirăm imaginarele fructe trandafirii de asclepias, care seamănă cu niște papagali, și niște himerice mirabilis jalapa din Peru, numite și frumoasele nopții, pentru că nu se desfac decât la asfințit. Își întindea mâinile să atingă florile suspendate, tubulare, albe și roșii de datura și păstăile albastre de jacaranda. A trebuit să ne oprim sub o arcadă de bambuși rupți de vânt, fiindcă dolisca egipteană își strecurase pe vremuri pe aici tulpinile cățărătoare încărcate cu flori violete. Rătăcirea noastră sub aversa tropicală n-ar fi fost decât jalnică, dacă Ralph, adăugând la delirul lui Deborah propria-i beție, n-ar fi transformat-o într-o expediție nebună. Cred că nu voia decât să-i facă pe plac muribundei, dar intrase în jocul ei cu o îndrăzneală înspăimântătoare. Aluneca în noroi, se împiedica de crengile căzute, se cufunda în canalele de irigație și de mai multe ori puțin a lipsit să nu se răstoarne targa.

Am făcut o haltă interminabilă într-o pădurice de pomi fructiferi, secerată de furtună, unde, ajutându-se de un putregai cules dintr-o băltoacă, s-a prefăcut că adună lămâi, portocale, mandarine și chitre, pe care i le dădea lui Deborah în mână. Apoi, cum ea se îngrijora de stricăciunile aduse plantelor de apă de broaștele țestoase, care năpădeau bazinele, Ralph s-a apucat, pipăind cu mâinile până la umeri în noroi, să prindă o broască. I-a arătat-o lui Deborah cum se zbătea frenetic ca o jucărie mecanică și, punând-o pe o piatră, s-a înverșunat s-o zdrobească izbind-o cu piciorul. Zadarnic. Carapacea rezista. A trebuit să găsim altă piatră și să o azvârlim cu toată puterea peste broasca țestoasă, care s-a prefăcut într-o magmă de viscere palpitânde.

Plimbarea infernală ar fi durat, fără îndoială, și mai mult dacă nu aș fi băgat de seamă că ochii larg deschiși ai lui Deborah nu mai clipeau sub picăturile de ploaie al căror răpăit se întețise. Am oprit cortegiul și, înainte ca Ralph să aibă timp să se înfurie, i-am închis moartei pleoapele. Cum ne apropiam de casă, am văzut că o ramură de baobab spărsese în cădere acoperișul de sticlă al volierei. Două păsări-paradis fuseseră ucise de cioburile de sticlă, iar celelalte păsări își luaseră zborul.

Paul

A trebuit să ajung la Roma ca să găsesc zboruri în direcția Tunis. O pătură de nori cenușii, buclați, ciufuliți, destrămați, spulberați de furtună. Aparatul se desprinde din această zgură plină de vârtejuri și de turbulențe, și imediat dăm de azurul însorit și de pacea marilor înălțimi. Cu toate că nu depășiserăm 20 000 de picioare, acest contrast ilustrează în mod izbitor suprapunerea unui cer matematic, comandat de astre, și a unui cer tulburat, pradă tuturor capriciilor meteorilor.

La Cartagina, mă urc într-un aparat minuscul, cu destinația Djerba. Timpul continuă să fie execrabil, și cele două ore de zbor până să ajungem pe aeroportul din Mellita sunt o încercare destul de grea, fiindcă de astă dată nu atingem înălțimile Olimpului, ci navigăm sub plafonul de nori care-și varsă peste noi flatulențele și precipitațiile.

Nimic mai trist și mai sordid decât aceste țări ale soarelui atunci când li se refuză azurul și aurul timpului frumos. Firava pistă a aerodromului e măturată de rafale ude și, în depărtare, se văd palmierii scuturați, răvășiți, atât de batjocoriți că ți se strânge inima.

Când îl întreb pe un șofer de taxi dacă mă poate duce la El-Kantara, vrea să știe de care dintre cele două El-Kantara vorbesc. Mi-e ciudă că m-am grăbit, căci o simplă privire pe hartă mi-ar fi arătat, într-adevăr, că sunt două sate cu acest nume, unul, pe insula Djerbah, altul, pe continent, de o parte și de alta a strâmtorii Golfului Bou Grara. De altfel, sunt legate printr-o șosea romană de șase kilometri. Îi spun atunci de Ralph și de Deborah, de grădina lor — minunată, după spusele lui Hami —, de moartea lui Deborah întâmplată cu câteva zile în urmă. Își amintește că a auzit vorbindu-se despre o înmormântare solemnă, celebrată de curând, în plină furtună, la cimitirul din El-Kantara-continent, și se hotărăște să mă ducă acolo.

Hami a manifestat tot timpul o ciudată repulsie de a-mi vorbi despre Ralph, Deborah, viața, grădina, casa lor. Provenită dintr-o familie de mici meșteșugari din Aghir, a profitat repede de contactul cu turiștii de toate naționalitățile — dar mai ales, germani și americani — care au început să invadeze mica insulă după război. Sociologii vor analiza uimitoarea tulburare provocată de afluxul vizitatorilor veniți din nord asupra populațiilor din țările sărace, dar însorite. Dacă unii indigeni s-au închis în timiditatea sau disprețul lor, majoritatea au căutat să profite cât mai mult de această „clientelă“ burdușită cu aur, închiriindu-i soarele, marea, munca sau propriul lor trup. Hami face parte dintre cei care au asimilat cel mai repede limba și obiceiurile nou-veniților, cu scopul de a se integra în societatea lor. Cred că a organizat vânzarea pe loc, apoi exportul produselor de artizanat locale. Apoi, a devenit decoratoare la Napoli, la Roma, și în cele din urmă la Veneția, unde am întâlnit-o eu. Palatele din cetatea lui Othello se pretau la o decorație interioară de inspirație maură, și Hami avusese inteligența de a nu-și uita niciodată originile ei djerbiene. De câțiva ani, profită de eforturile ce se fac pentru restaurarea frumoaselor reședințe venețiene.

Cei șase kilometri de drum roman care leagă satele gemene nu erau lipsiți de primejdii, căci, în afară de rafalele ce zguduiau mașina, valurile acoperiseră șoseaua cu cochilii, pietricele și mai ales, cu plăci de nisip și de nămol.

Djebbana-ua din El-Kantara e, în felul său, un cimitir marin, căci panta pe care sunt înfipte pietrele simple ale mormintelor arabe — o piatră pentru un bărbat, două pietre pentru o femeie — e orientată spre mare, dar e vorba de golf, așa că întoarce astfel spatele marelui vid mediteraneean. Eram deci relativ la adăpost străbătând aleile pavate cu dale în tovărășia unui copil ce ținea loc de paznic. Își amintea de cortegiul ce însoțise sicriul cu cincisprezece zile în urmă,

dar cu toate că-l priveam țintă, nu vedeam pe fața lui nici urmă de *lumina-ce-înstrăinează*. Așadar, Jean nu asistase la ceremonie. În schimb, copilul ne-a povestit că străbaterea drumului roman se vădise dramatică, din cauza violenței furtunii. Oamenii povesteau că erau gata să renunțe, după ce, în două rânduri, fuseseră amenințați de a fi măturați, cu sicriu cu tot, de valurile care năpădiseră șoseaua. Prin urmare, proprietatea lui Ralph se afla la El-Kantara-insulă. Am zăbovit puțin timp lângă dreptunghiul de pământ proaspăt răscolit, la care ne condusese copilul și am luat drumul în sens invers, ca să ajungem pe insulă.

La El-Kantara-insulă am găsit ușor proprietatea lui Ralph, a cărei suprafață verde și aparent de nepătruns se vede de foarte departe, ca o oază în deșert. Mi-am plătit taxiul și am pornit-o singur printre arbori. Ceea ce fusese, fără îndoială, cu puțin timp înainte, un parc exotic, vast și somptuos, nu mai era acum decât o îngrămădeală de trunchiuri doborâte, de palmieri frânți, de frunze adunate la un loc, peste care se întindeau, se încrucișau, se înnodau liane cu capetele legănându-se în gol. Am înaintat cu mare greutate spre centrul plantației, unde, în mod logic, trebuia să fie casa. Prima urmă de așezare omenească de care am dat a fost o turbină eoliană sfărâmată, cu paletele și maneta de lemn despicate, zdrobite și ale cărei picioare de fier se înălțau în aer. Nu trebuie să ai o diplomă în horticultură ca să înțelegi că, în mijlocul acestui climat deșertic, însăși inima vieții vegetale a grădinii zăcea la picioarele mele. Tocmai cercetam atent mecanismul destul de simplu al acestei mari jucării stricate, când am fost surprins de un zgomot ciudat ce părea să vină din cer. Era un foșnet rapid și blând, însoțit de un scârțâit neregulat. Dacă închideai ochii, puteai să-ți închipui că e o moară — o mică moară de vânt — ușoară și iute, și un lanț, poate un lanț de transmisie. Puteai să-ți închipui... o turbină eoliană învârtindu-se vesel în aerul proaspăt, precum și munca pe jumătate subterană a pompei care ridica apa. Era prima oară că trăiam aici, la El-Kantara, senzația de a fi prizonierul unui spațiu vrăjit, saturat de halucinații și de prezențe nevăzute. Auzeam cum trăiește și își îndeplinește misiunea aducătoare de viață acea turbină eoliană care zăcea acolo sfărâmată, moartă, înțepenită pe vecie. Deodată, murmurul mângâietor și harnic a fost întrerupt de un râs strident, insultător, isteric. S-au auzit niște bătăi zgomotoase de aripi, într-un migdal mititel din apropiere și am zărit un papagal ara mare, roșu, albastru, galben și verde, care își scutura jucăuș penele. Desigur, aveam explicația rațională, pozitivă, a ceea ce luasem drept o halucinație. Dar însăși explicația era prea ciudată — cu un nu-știu-ce rău, malefic — pentru a reuși să

mă liniștească, și mi-am continuat drumul prin parcul devastat, cu inima strânsă de îngrijorare.

Casa e atât de bine ascunsă într-un desiș de hibiscus, de azalee și caprifoi, încât n-am descoperit-o decât atunci când am dat cu nasul de perete. Am ocolit-o ca să găsesc intrarea, cu cinci trepte joase, adăpostite de un peristil pe care un uriaș bougainvillea își încolăcește ramificațiile întrețesute. Ușile de cedru sunt larg deschise, și intru fără șovăire, ca mânat de un sentiment de ciudată familiaritate. Nu pentru că aș recunoaște acest patio, ornat în centru cu un bazin unde se tânguie o fântână țâșnitoare. E altceva. S-ar zice că aceste locuri mă recunosc, mă privesc ca pe unul de-ai casei, înșelate, desigur, de asemănarea mea cu Jean. Pe scurt, *lumina-ce-înstrăinează*, al cărei reflex îl pândesc cu o curiozitate înfricoșată pe fiecare chip de două luni încoace, pentru prima oară se manifestă chiar pe lucruri — în aerul întunecat și răcoros din acest patio. Fără îndoială că Jean a avut timp să devină unul de-ai casei, să se instaleze aici ca un locuitor dintotdeauna, ca un fiu. Însă eu umblu într-o stare de beție înspăimântătoare, destul de asemănătoare acelor străfulgerări de paramnezie pe care le simțim, uneori, și care ne dau pentru o clipă certitudinea absolută că am mai trăit și altă dată, în toate amănuntele, scurtul episod de acum al vieții noastre. O, Jean, fratele meu asemenea, când vei înceta să-mi strecori sub pași nisipuri mișcătoare, să-mi desfășori vedenii în fața ochilor? Am deslușit pe partea stângă un coridor și, mai departe, un vast salon boltit cu un cămin, având deasupra un perete de sticlă, precum și o masă joasă făcută dintr-o placă de marmură, așezată pe un capitel de coloană decapitată. Dar proporțiile încăperii și bogăția cu care era decorată făceau și mai tragică paragina, peretele de sticlă spart, din care căzuseră pe mobile și pe covoare cioburi de sticlă lungi ca niște pumnale și o grămadă de resturi vegetale putrezite. N-am vrut să văd mai mult. Am ieșit și am ocolit casa. După ce treci de o pădurice de paulownia și de smochini, descoperi o statuie mutilată de Kouros, îmbrăcată în plante agățătoare. Statuia se înalță în centrul unei jumătăți de roată, înscrisă în pământ printr-o bordură de piatră și împărțită în șase secțiuni, fiecare cuprinzând câte o varietate de trandafiri. Acolo l-am văzut pentru prima oară pe Ralph. Tăia puținii trandafiri pe care îi cruțase furtuna. Pesemne că m-a văzut, fiindcă a mormăit o explicație:

— E pentru mormântul lui Deborah. Cel mai frumos mormânt de pe tot pământul...

Apoi, mi-a întors spatele și s-a îndreptat greoi spre un mic tumul dreptunghiular de pământ proaspăt săpat. Înțelesesem bine? Dar dacă Deborah era îngropată chiar aici, ce rost avea mormântul din djebanna-ua de la El-Kantara-continent? Ralph azvârlise mănunchiul de trandafiri printre campanule albe, bractee violete, ciorchini portocalii de nemesia africane, care, amestecate cu crenguțe de asparagus, formau pe mormânt o căpiță delicată și tremurătoare.

— Aici va fi ridicată o dală, în formă de semicerc. E un cadran solar pe care l-am adus din Cartagina. Acum mi-l gravează la Houmt-Souk. Numai prenumele: Deborah. Și două date: anul morții ei aici, da. Dar nu și data nașterii, nu. Ci anul sosirii noastre la El-Kantara: 1920.

Și-a îndreptat spre mine privirea albastră, în același timp, încremenită și întunecată de senilitate și alcoolism. Cu părul lui alb tuns scurt, gâtul de taur, tenul de aramă și această mască grea și regulată, semăna cu un bătrân împărat roman decăzut, exilat, disperat, dar de o noblețe atât de vădită, încât nicio cădere nu i-o putea întina. A făcut câțiva pași și și-a pus mâna pe umărul meu.

— Vino. Să intrăm în casă. Tani o să ne aducă ceai de mentă.

S-a mai întors o dată țeapăn spre grădina pe care a îmbrățișat-o cu un gest vag.

— Era grădina lui Deborah. Acum, e Deborah.

M-a privit pe sub gene, cu ochiul la pândă.

— Înțelegi, da? Ea nu e doar în groapa de acolo. E peste tot, în arbori, în flori.

Și-a reluat mersul greoi și tăcut. S-a oprit din nou.

— Uite, am înțeles tot. Am venit aici acum patruzeci de ani. Era nisip. Atunci, nu Deborah a făcut grădina asta, nu. Grădina a ieșit de la sine din mâinile ei. Picioarele i s-au făcut rădăcini, părul — frunziș, trupul — o tulpină. Și eu, idiotul, nu vedeam nimic. Credeam că Deborah se ocupă cu grădinăritul! Deborah se făcea ea grădină, cea mai frumoasă grădină din lume. Și, când s-a terminat cu grădina, însăși Deborah a intrat în pământ.

Am făcut o obiecție. Revedeam arborii căzuți, frunzele smulse și mai ales inima eoliană a grădinii — prăbușită, zdrobită.

— Desigur, Ralph. Dar furtuna?

— Furtuna? Care furtună?

Mă privea cu un aer rătăcit. Trebuia să-mi dau seama. El nega distrugerea grădinii de furtună, de vânt și de ploaie. Refuza realitatea și nu vedea decât

ceea ce voia să vadă. Mi-a fost deosebit de clar atunci când, intrând în casă, am speriat și gonit o liotă de găini, de bibilici, de păuni. Pe undeva, fusese o curte de păsări. Fusese stricată, și păsările năpădiseră totul. Ralph nici nu părea să vadă păsările zburând greoi printre bibelouri și găinățându-se pe covoare: nu făceau parte din ordinea lui imaginară. Am înțeles, în același timp, că nu aveam nicio șansă de a risipi neînțelegerea în privința mea. Ca să fiu cu conștiința împăcată, dar fără niciun dubiu asupra rezultatului, am pronunțat: „Eu nu sunt Jean. Sunt fratele lui geamăn, Paul". Ralph nu s-a clintit. Nu auzise. Atenția lui se îndepărtase cu hotărâre de aceste cuvinte, care aduceau o nouă răsturnare de neînțeles în viața lui. Avea destule de făcut — și pentru multă vreme încă — cu metamorfozarea lui Deborah în grădină. La ce bun să-l plictisesc? Revedeam expresia neîncrezătoare și brusc ostilă a Hamidei, efortul cu care asimilase enormul paradox al acelui Jean care nu era Jean. Nu putea fi vorba deocamdată să i-l impun acum acestui bătrân ferecat în propriul său sistem. Am cântărit numai importanța și gravitatea amețelii ce mă cuprinsese la intrarea în această casă, și pe care o interpretasem ca pe o simplă varietate — să-i zicem, atmosferică — a *luminii-ce-înstrăinează*. Cât timp voi fi în Insula Lotofagilor, voi rămâne prizonierul acestei grădini, al acestei case, al acestui om, și toate acestea îmi vor interzice cu desăvârșire să fiu eu însumi. Neînțelegerea avea, aici, putere de lege. Nu stătea în puterea mea să o atac. Cine știe dacă, în cele din urmă, nu mă voi lăsa convins că sunt, într-adevăr, Jean?

S-a lăsat să cadă pe o canapea punând pe fugă, cu mare larmă, o făzăniță. Un chinez — sau vietnamez — bătrân, îmbrăcat într-un costum alb, jegos, a adus o tavă cu două pahare mari aburinde, în care se aflau foi de mentă. Ralph și-a turnat în pahar whisky. Bea în tăcere, cu ochii ațintiți asupra unei pete desenate pe perete de șiroirea ploii. Nu o vede, e orb la ferestrele crăpate, la tavanele dezmembrate, la umezeala care năpădește totul, la năvala animalelor, la evidentul aer de pierzanie al acestei case și la oaza de lux care o înconjoară. Acum, că Deborah a dispărut, și casa, și oaza se șterg de pe fața insulei, cu o viteză prodigioasă, înspăimântătoare, fermecată. În foarte scurt timp, vizitatorii, călcând pe acest sol, redevenit nisip imaculat, se vor întreba unde era casa lui Ralph și dacă ea a existat vreodată.

S-ar zice că mi-a ghicit ceva din gânduri, fiindcă pronunță: „Aveam iahtul pentru vacanțe. Dar chiar și aici, Deborah și cu mine trăiam ca pe un vapor. Căci deșertul care ne înconjoară e ca marea. Un vapor pe care l-am construit

împreună, timp de patruzeci de ani. Vezi tu, aici e deopotrivă raiul pământesc și Arca lui Noe“.

Și întinde mâna spre un fazan auriu care își ia zborul cu o bătaie de aripi.

*

Prizonier al imposturii mele, m-am trezit aseară pus în fața unei probleme neașteptate: care era camera lui Jean, camera „mea“? Nu-i puteam pune întrebarea lui Ralph, nici lui Tanizaki, nici lui Farid, nici micului Ali, care merge în fiecare zi după provizii la piața din sat, cu bicicleta lui cu remorcă. Am crezut că am găsit o șmecherie după masa de seară și l-am rugat pe Farid să-mi mai pună o pătură pe pat, invocând răcirea temperaturii. Dar animalul a scăpat vigilenței mele și mi-a făcut surpriza de a mă anunța, un sfert de oră mai târziu, că îmi îndeplinise rugămintea. A trebuit deci să cercetez camerele una după alta, căutând să descopăr patul unde Farid mai adăugase o pătură, și asta înarmat cu o lampă cu petrol, căci curentul electric fusese întrerupt de când cu furtuna. De fapt, alegerea mea a fost simplificată de starea de murdărie și de paragină în care am găsit toate camerele. Pisicile și păsările se instalaseră frățește pe covoare și pe paturile îmbibate cu apă de ploaie, și nu se lăsau izgonite. Până la urmă, mi-am găsit adăpost în bibliotecă, o mică încăpere octogonală, cu tavanul în formă de cupolă și cu pereții acoperiți de rafturi. Din trei paturi mi-am adunat ce-mi trebuia ca să-mi fac un culcuș pe o canapea destul de comodă. Dimineața, m-a trezit o lumină verde-albăstrie și tremurătoare ce venea prin două ferestre mici, acoperite de frunziș. Mai târziu, o rază palidă de soare a venit să moară pe podeaua de marmură albă și neagră, reprezentând o stea cu opt colțuri, în centrul căreia e așezat un fragment de statuie mutilată: capul tăiat cu ochii crăpați al lui Neptun. Am cercetat de jur împrejur rafturile cu cărți. Toată lumea e aici. Cărțile vechi și clasice — Homer, Platon, Shakespeare —, marii autori contemporani — Kipling, Shaw, Stein, Spengler, Keyserling —, dar și producția franceză de după război — Camus, Sartre, Ionesco — arată că Deborah, din fundul deșertului ei, nu ignora nimic, citea totul, înțelegea totul.

Cu toate că această încăpere e, fără îndoială, cea mai puțin stricată de naufragiul care înghițise casa, tocmai ea se scaldă în cea mai apăsătoare melancolie. Vechile coperte legate și foile îngălbenite emană un miros de mucegai rafinat și de spirit defunct. Este necropola inteligenței și a geniului,

cenușa a două mii de ani de gândire, de poezie și de teatru, după un apocalips atomic.

Toată această paragină are un tâlc foarte precis. Înseamnă că o pereche ne-asemenea, menită dialecticii, nu se poate închide, fără a comite o impostură, într-o celulă, ca să sfideze timpul și societatea. Ca și Alexandre, unchiul nostru scandalos — deși pe căi complet diferite —, Ralph și Deborah au vrut să obțină prin uzurpare o condiție care este privilegiul fraților-asemenea.

*

Ca mulți bătrâni relativi tineri, dar împuținați de alcool, Ralph are perioade de perfectă luciditate, urmate de momente de absență a conștiinței. Dar oricum i-ar fi gândurile, limpezi sau întunecate, ele se învârtesc mereu în jurul lui Deborah.

Azi-dimineață, în plină rătăcire, uitase de moartea ei, și o căuta și o striga prin toată grădina, cu o încăpățânare năucă. L-am adus în casă numai cu promisiuni. A acceptat să ia un calmant și să se lungească în pat. Două ore mai târziu, se trezea plin de prospețime și mă lua în primire cu Biblia.

— Dacă ai fi citit Biblia, ai fi observat ceva. Dumnezeu l-a creat mai întâi pe Adam. Apoi, a creat Raiul. Apoi, l-a pus pe Adam în Rai. Așa că Adam era uimit că se află în Rai. Raiul nu era lăcașul lui firesc, nu? În timp ce cu Eva a fost altceva. Ea a fost creată după Adam. Ea a fost creată în Rai. Ea e o indigenă a Raiului. Așa că, atunci când au fost izgoniți amândoi din Rai, n-a fost același lucru pentru Adam ca pentru Eva. Adam se întorcea de unde plecase, se întorcea acasă. Eva, dimpotrivă, era exilată din pământul ei natal. Dacă uităm asta, nu înțelegem nimic despre femei. Femeile sunt niște exilate din paradis. Toate. De aceea a făcut Deborah grădina asta. Ea își crea propriu ei rai. În mod minunat. Eu o priveam. Fermecat.

Tace. Plânge. Apoi, își revine, se scutură.

— E dezgustător. Sunt ramolit. Sunt un ramolit dezgustător.

— Dacă ai fi, într-adevăr, ramolit, n-ai spune asta.

Analizează obiecția cu interes. Apoi, găsește răspunsul.

— Dar n-o spun întotdeauna!

Își toarnă un pahar de bourbon. Dar în momentul când își apropie paharul de buze, este întrerupt de o voce feminină șuierătoare, răutăcioasă.

— *Ralph, you are a soak!*[16]

Se întoarce cu greutate spre masa dinspre care a venit vocea. Cocoțat pe tablie, se învârtește un papagal, arătându-și, rând pe rând, coada verde și ciocul negru.

— Adevărat, recunoaște Ralph. Ea îmi spunea așa adeseori.

— *Ralph, you are a soak!*

Atunci, resemnat, își pune la loc paharul, fără să bea din el.

*

Am rămas suficient de apropiat de Jean ca să înțeleg că, după ce s-a agățat de acest cuplu, a luat-o la fugă — și asta nu din cauza naufragiului său, ci în ciuda acestui naufragiu. Jean a avut mai întâi imaginea lui Ralph și a lui Deborah nu așa cum erau atunci când i-a cunoscut la Veneția — Ralph, îmbibat de alcool, Deborah, bolnavă de moarte —, ci așa cum își trăiseră cea mai mare parte a vieții, extrem de inteligenți și de o independență sălbatică, fără legături, fără copii, disponibili. Cel puțin, așa și-i închipuia el, și a plâns amar după această viață magnifică pe care nu putuse s-o împărtășească, fiindcă ajunsese prea târziu, fiindcă se născuse, desigur, prea târziu.

Dar imaginea pe care și-o făcuse despre acest cuplu nu era decât în parte adevărată. Era imaginea vacanțelor lor pe mare, a călătoriilor, atunci când părăseau El-Kantara și se aflau, într-un fel, în afara lor înșiși. Jean poate că a cunoscut o anume fericire împreună cu ei, pe iahtul lor. Dar ce povară de plumb i-a căzut pe umeri când a intrat în această grădină, în această casă! Căci calitatea și forța farmecului acestor locuri se pot măsura într-o formă aproape aritmetică. Într-adevăr, mica insulă a înregistrat, zi după zi, ceas după ceas, toți cei patruzeci de ani de care a fost nevoie ca să prindă viață. Cele cincisprezece mii de zile, cele trei sute șaizeci de mii de ore sunt aici, vizibile ca inelele concentrice care arată vârsta pe trunchiurile copacilor doborâți. Jean s-a rătăcit sub acest acoperiș, în mijlocul unei fabuloase colecții de pietre, sculpturi, desene, cochilii, pene, geme, lemne, fildeșuri, stampe, flori, păsări, terfeloage — și fiecare dintre aceste lucruri îi spunea că și-a avut ziua lui, ceasul lui când a fost introdus, admis, încorporat triumfal în insulița Ralph-Deborah. Jean s-a simțit aspirat de grosimea formidabilă a acestei durate, vertiginoasă ca profunzimea albăstrie a unui gheţar.

A fugit, fiindcă n-a putut să nu recunoască afinitatea creației de la El-Kantara cu celula gemelară. Diferiți prin sex, vârstă și naționalitate, Ralph și Deborah nu și-au dorit uniunea normală, temporală, dialectică, cea care ar fi

înflorit și s-ar fi stins într-o familie, cu copii și nepoți. Fantoma gemelară, care pândește mai mult sau mai puțin toate cuplurile ne-asemenea, l-a împins pe al lor pe niște culmi destul de rare. L-a sterilizat și l-a expediat în deșert. Acolo, la locul hotărât, l-a pus să construiască un domeniu artificial și închis, după chipul raiului pământesc, dar un rai pe care bărbatul și femeia l-au secretat împreună, după chipul și asemănarea lor, ca pe cochilia dublului lor organism. E o celulă materializată, cu așezare geografică, *fiind* ea însăși propria ei îndelungată istorie, fiindcă fiecare ridicătură, fiecare teșitură, fiecare rid este creația unui eveniment trecut, și care cântărește incomparabil mai greu decât rețeaua invizibilă și rituală pe care frații-asemenea o țes între ei.

Mă aflu de foarte puțin timp aici. Îmi sunt foarte dragi locurile închise, adăpostite, puternic focalizate. Ei bine, poate din pricină că sunt silit să mă dau drept Jean, mă înăbuș, sufăr în această cochilie, produsă în patruzeci de ani de un organism care nu e al meu. Îl înțeleg cum nu se poate mai bine pe Jean că a luat-o la fugă după scurt timp.

*

Explorând leneș casa, am observat pe o măsuță, prinsă între două dreptunghiuri de sticlă, o mică fotografie de amator, care trebuie să fie de acum treizeci de ani. Îi recunosc cu ușurință pe Ralph și pe Deborah. El, frumos ca un zeu grec, calm și puternic, fixează obiectivul cu un zâmbet liniștit și sigur pe sine, care ar părea arogant, dacă n-ar fi acoperit în mare măsură — vorbesc intenționat ca despre un cec — de forța evidentă, maiestuoasă a personajului. Ce răi sunt anii cu ființele privilegiate! Deborah seamănă cu „băietana“ de la mijlocul anilor ’20, cu părul scurt lipit de obraji, nasul în vânt și portțigaretul lung în mână (mi s-a explicat atunci că tutunul a fost cel care a ucis-o). Nu e deosebit de frumoasă, dar ce voință și ce inteligență în privirea ei! Privirea și-o coboară cu un aer atent și protector asupra unei fetițe, negricioasă și slăbuță, cu fețișoara pierdută într-o claie de păr creț. Fetița se uită la Ralph. Ridică spre el niște ochi pasionați, arzători, cu o expresie concentrată și dureroasă. O întreagă dramă în aceste trei priviri, cea a masculului divin preocupat numai de propria lui slavă, privirile celor două femei, una, sigură pe poziția, pe înflorirea ei — dar pentru câtă vreme încă? —, cealaltă, căreia îi aparține viitorul: victoria ei asupra rivalei e posibilă, dar ea nu o știe încă și se află complet absorbită în frustrarea prezentului. Îmi vine o idee, o bănuială care se transformă, puțin câte puțin, în certitudine. Fetița este Hamida, care trebuie să fi avut pe atunci

vreo doisprezece ani și să fi fost — cum se întâmplă deseori prin aceste locuri — pe cât de precoce în sentimente, pe atât de firavă la trup, condiție ideală pentru nefericire.

Hamida

Valul discontinuu și bălțat al turiștilor străini se revărsa în viața noastră arabă închisă, sălbatică, febrilă. Ei aduceau banul, lenea și nerușinarea în medinele noastre ce respectau o tradiție milenară. Ce șoc! Ce rană! Tăietura de bisturiu a chirurgului care face să pătrundă aerul și lumina în intimitatea cea mai secretă a unui organism! Un șoc de două ori mai violent pentru o fată. Am auzit, într-o zi, următoarea frântură de dialog între două europene, pe o străduță din Houmt-Souk, transformată în teren de joacă de o droaie de ștrengari:

— Ce de copii, ce de copii în orășelele astea arabe!

— Da, și nu sunt toți! Ce se vede e numai jumătate. Ba chiar cea mai mică jumătate!

— Cum așa, jumătate?

— Păi, ia uită-te! Numai băieții sunt pe stradă. Fetițele rămân închise în casă.

Ei da, închise, și pe vremea aceea nu puteam ieși decât cu văl pe față. Adolescența mea a însemnat lupta înverșunată pentru dreptul de a purta fața descoperită, pentru dreptul la aer și la lumină. Adversarele noastre cele mai arțăgoase, păstrătoarele tradiției, erau acele *adjouza*, bătrânele, cele care nu ieșeau decât învăluite în vălurile lor de muselină, pe care le țineau cu dinții. În unele seri, broaștele din bazinul lui Ralph scoteau un orăcăit sec, ca un pocnet de limbă. Tresăream ori de câte ori îl auzeam, fiindcă reproducea exact semnalul familiar și insultător cu care adolescenții le urmăreau pe străzi pe fetele fără văl.

Cred că aveam șapte ani când am trecut prima dată pragul casei lui Ralph și Deborah. Am fost subjugată imediat de acest cuplu care încarna tot ce avea Occidentul mai inteligent, mai liber și mai fericit să-mi ofere ca exemplu, și care, pe lângă turiștii obișnuiți, era ca moneda de aur pe lângă grămada, echivalentă ca valoare, de bani de aramă. M-au adoptat. Cu ei am învățat să mă îmbrac — dar și să mă dezbrac —, să mănânc carne de porc, să fumez, să beau alcool și să vorbesc englezește. Și am citit toate cărțile din bibliotecă.

Dar anii trebuiau, fatalmente, să schimbe echilibrul trioului pe care îl formam. Deborah era puțin mai în vârstă decât Ralph. Diferența, multă vreme imperceptibilă, s-a accentuat brusc în jurul vârstei de cincizeci de ani. Ralph strălucea încă de o forță înfloritoare, când Deborah — slăbită, uscată — a trecut de limita fatală dincolo de care, în raporturile fizice, pentru bărbat, locul dorinței este luat de afecțiune — adică de milă. Ea era destul de lucidă și de curajoasă ca să suporte consecințele cu înțelepciune. Pe atunci, aveam optsprezece ani. Să-i fi spus, oare, Ralph că devenisem amanta lui? Probabil. Nu se punea problema s-o înșeli pentru mult timp, și, de altfel, asta n-a schimbat în niciun fel relațiile dintre mine și ea. Ralph e tipul monogam. Nu va exista altă femeie în viața lui, în afară de Deborah. Toți trei o știam, și asta ferea trioul nostru de orice furtună. Dar calmul acesta era pentru mine un sinonim al disperării. De fapt, acest cuplu, care părea să mă fi adoptat, se închisese într-un ou de marmură. Aș fi putut să-mi sfărâm unghiile pe suprafața lui. N-am încercat.

Atât de profundă le era solidaritatea, încât îmbătrânirea lui Deborah a fost urmată, foarte repede, și de decăderea lui Ralph, cu toate că aceasta era de altă natură, ba chiar opusă, într-un anumit sens. Ralph băuse dintotdeauna, dar *at home* și fără josnicie. Într-o zi, când plecase să-l consulte pe partenerul său de afaceri la Houmt-Souk, nu s-a mai întors acasă. Deborah cunoștea prea bine posibilitățile restrânse ale insulei, avea destui prieteni, relații și servitori ca să-l poată urmări pe Ralph din cârciumă în cârciumă și din bar în bar. După trei zile, niște băieți l-au adus prăbușit pe spinarea unui măgar. Îl culeseseră adormit dintr-un șanț. L-am îngrijit împreună. Cu această ocazie, mi-a dat un ordin care m-a copleșit ca o ploaie de trandafiri, de trandafiri cu spini veninoși.

— Încearcă să fii mai adesea drăguță cu el, mi-a spus ea.

De atunci, a început iadul pentru mine. De fiecare dată când Ralph își făcea de cap, simțeam cum se strâng deasupra capului meu reproșurile de a nu-mi fi făcut cum trebuie datoria de amantă-infirmieră. Deborah nu-mi spunea o vorbă, dar umilința mă copleșea.

Numai călătoriile pe care le făceau cu iahtul îmi dădeau câte un răgaz. Am profitat de una dintre ele pentru a pleca și a mă muta în Italia.

Paul

Unde e Jean? Și, mai ales, cum a putut să plece atât de brusc? Oricare ar fi forța logicii gemelare, îmi vine greu să admit că ar fi fugit înainte de înmormântarea lui Deborah, părăsindu-l pe bătrânul acela disperat care îl trata ca pe un fiu adoptiv. Trebuie să existe altă explicație pentru comportarea lui. Ce explicație?

Mă bântuie fantomele unor idei macabre și malefice, întunecându-mi mintea. Adevărul este că absența prelungită a fratelui meu — îndurată prima oară pentru atât de mult timp — apasă greu asupra echilibrului meu. Uneori, simt cum mă clatin în pragul halucinației, și de la halucinație până la nebunie nu e decât un pas. Mi-am pus adeseori întrebarea: de ce să alergi după fratele tău, de ce să te înverșunezi să-i dai de urmă și să-l aduci înapoi acasă? Oare la răspunsurile pe care le-am putut da acestor întrebări va trebui să-l adaug și pe acesta: ca să nu înnebunesc?

Prima halucinație mi-o sugerează Ralph însuși: Jean nu a dispărut, fiindcă *eu sunt Jean*. Și asta, bineînțeles, fără să încetez a fi Paul. Adică, doi gemeni într-un singur *Janus Bifrons*. Jean mi-a povestit că, într-o zi, când a avut certitudinea că, uitându-se în oglindă, mă vede pe mine, această substituție l-a umplut de oroare. Recunosc, vai, prea bine, aici, ostilitatea lui față de gemelitate. Pe mine, dimpotrivă, aceste trei cuvinte — *eu sunt Jean* — mă calmează, mă întăresc, m-ar face aproape să las totul baltă și să mă întorc acasă. Dar ar mai trebui, pentru ca operația de duplicare-recuperare să reușească, ca Jean să nu fie acum în Herțegovina sau în Belucistan, semănând panica în jurul lui, conform vocației lui de destrămător. Deci, trebuie să îndrăznesc să scriu negru pe alb: din momentul în care simt născându-se în mine posibilitatea de a-mi asuma în totalitate personalitatea lui Jean-Paul, moartea lui Jean devine o ipoteză acceptabilă, aproape o soluție.

Să fi murit, oare, Jean? În privința asta mă bântuie altă idee, de fapt, abia îi pot spune idee, mai degrabă o imagine nedeslușită. Văd mașina care transportă sicriul lui Deborah pe drumul roman, în plină furtună. Valurile mătură șoseaua, rafalele se abat asupra parbrizului, scurgerile de noroi și bancurile de nisip îngreuiază și primejduiesc înaintarea mașinii. Jean nu era printre cei ce însoțeau sicriul. Jean era, totuși, acolo, *în sicriu*. Fiindcă, prin intermediul lui Farid, am avut o explicație a acestui mormânt dublu, a dublei înhumări, una la El-Kantara-insulă, alta la El-Kantara-continent. Ralph îi ceruse primarului din sat autorizația de a o îngropa pe Deborah în grădină, dar aprobarea îi fusese refuzată. S-a hotărât să nu țină seama de asta, dar prefăcându-se totuși

ascultător. Astfel, Deborah ar fi putut fi înmormântată în grădină, în timp ce un alt sicriu, gol, era înhumat de formă în djebbana-ua de la El-Kantara-continent. Gol, cu adevărat? Dar trebuia pus ceva înăuntru ca să aibă greutatea cerută. Ceva sau pe cineva?

*

Am făcut mai bine cunoștință cu Tanizaki, servitorul galben al lui Ralph — care ar putea să fie personajul-cheie al opririi mele la Djerba. Fiindcă, deși n-a răspuns în mod direct întrebării pe care mi-o puneam eu deunăzi, spusele lui au, în mod evident, legătură cu ea.

Tanizaki nu e nici chinez, nici vietnamez, cum îmi închipuiam eu, este japonez. Orașul lui de origine e Nara, la sud de Kyoto, despre care știu doar un singur lucru, pe care mi l-a spus el: Nara e populată cu căprioare sfinte. Fiecare călător e întâmpinat pe peronul gării de o căprioară care nu-l mai părăsește tot timpul vizitei. E adevărat că tot orașul nu e decât o uriașă grădină, savant desenată și sfințită de numeroase temple. După ce am intrat aici, în grădina lui Deborah, îmi dau seama că nu voi ieși decât pentru a străbate o altă grădină, sau alte grădini. Asta trebuie să aibă un tâlc. Viitorul îmi va spune care e acela. Fiindcă, dacă Tanizaki se ocupă aici cu de toate, câte puțin, *numai cu grădinăritul, nu*, asta nu e nici din lipsă de gust, nici din lipsă de competență, dimpotrivă. El nu mi-a ascuns, ce-i drept, în fraze ferite și aluzive, că judeca opera lui Deborah cu asprime. Operă brutală și barbară, căreia prăpădul pe care-l vedem noi acum îi era sortit încă de la bun început. N-a vrut să-mi spună mai mult, cu toate întrebările mele. În încăpățânarea lui de a vorbi cu jumătăți de măsură și de a nu răspunde niciodată direct la întrebări, asiaticul acesta îmi aduce aminte, uneori, de Méline. I-am spus: „Deborah s-a înverșunat să cultive o grădină feerică în plin deșert. Asta înseamnă, evident, să siluiești ținutul. De altfel, ținutul se răzbună cu o nerăbdare stupefiantă, acum, că femeia cu degete verzi nu mai există ca să-și poată apăra opera. Oare violența aceasta o condamni tu?“. A zâmbit cu aer superior, ca și cum ar fi renunțat să mă facă să înțeleg un adevăr mult prea subtil pentru mine. Începuse să mă enerveze și cred că își dădea seama, fiindcă a consimțit, totuși, să-mi spună ceva: „răspunsul este la Nara“, a rostit el. Vrea să mă facă să dau ocol lumii numai ca să înțeleg de ce grădina lui Deborah e condamnată? Degeaba mă zbârlesc, tare mi-e teamă că nu voi putea evita Nara. Căci mi-am dat seama că, în mijlocul oamenilor și lucrurilor de aici, care reflectă identic *lumina-ce-*

înstrăinează, chipul lui Tanizaki contrasta prin aerul său închis, prin răceală. Ceea ce, inițial, mi se păruse a fi impasibilitate orientală, era, mult mai profund, lipsa *luminii-care-înstrăinează*. Tanizaki e singurul care nu m-a „recunoscut“, fiindcă e singurul care știe că eu nu sunt Jean.

Ieri eram așezat pe verandă, când mi-a adus un pahar înalt, aburit de prospețime. „Zeamă de lămâie pentru domnul Paul“, mi-a șoptit ca pe un secret la ureche. Și asta atât de natural, că nici n-am reacționat imediat. Pentru domnul Paul? Am sărit în sus și l-am apucat de reverul jachetei sale albe de barman.

— Tani, unde e fratele meu Jean?

A zâmbit cu blândețe.

— Cine e înmormântat la djebbana-ua din El-Kantara-continent?

— Doamna Deborah, a pronunțat el, într-un târziu, ca și cum ar fi fost cel mai evident lucru din lume.

— Și aici? Aici cine e înmormântat?

— Doamna Deborah, a repetat el.

Și a adăugat ca o explicație elementară:

— Doamna Deborah e peste tot.

Așa să fie, Doamna Deborah este ubicuă! La urma urmelor, ce mă interesează pe mine? N-am venit aici ca să anchetez împrejurările morții ei.

— Tani, spune-mi acum unde e fratele meu.

— Domnul Jean a înțeles că trebuie să meargă la Nara.

Nu aveam nevoie să știu mai mult.

---

16. Ralph, ești un bețivan! (en.)

Capitolul XVII

Rusaliile islandeze

Paul

Am decolat la ora 14.30 de la Fiumicino, sub un cer cenușiu uniform. Avionul s-a îndreptat spre nord, începând o traiectorie care, prin Paris, Londra și Reykjavik, se va înălța la marginea polului și apoi va coborî spre Anchorage și Tokio. Funcția acestui voiaj este să mă învețe un anume mod de a număra, de a gândi, ba chiar de a trăi. Știam, de exemplu, că la nivelul ecuatorului durata zilei și a nopții este egală în orice anotimp, dar că abaterea sezonieră crește pe măsură ce ne îndepărtăm de ecuator spre unul dintre poli. Știam asta... Oare, chiar știam? Poate că vreo celulă a creierului meu ținea în rezervă această informație din momentul când fusese introdusă acolo de vreun curs de geografie sau astronomie. Călătoria mă face s-o trăiesc cu o intensă siguranță. Căci abia am străbătut plafonul cenușiu, abia și-a restaurat soarele fastul monarhiei lui de drept divin asupra unui popor de nori despletiți, că-i observ înălțimea deasupra orizontului, și știu, dar verific din minut în minut, că nu se va mai clinti din acel punct cât timp va dura zborul nostru spre nord. Călătoria, care se prezintă mai întâi ca o deplasare în spațiu, este, în fond, o chestiune de timp. Timpul orologiilor și timpul meteorilor. Intemperiile care însoțesc voiajul în alai — care pot chiar să-i devieze sau să-i întrerupă cursul — nu sunt decât recuzita grațioasă sau opera dramatică a unei mașinării secrete care nu dă greș. Mâna mea stângă este așezată pe marginea hubloului oval care îmi descoperă orizontul occidental exact în punctul unde soarele rămâne în suspensie. Ceasul de la mâna mea, alba cavalcadă a norilor, soarele nemișcat... Totul este reunit în acest tablou la fel de naiv, în genul său, ca și ilustrațiile din cărțile de geografie din cursul primar, unde se învecinează în același peisaj trăsura, trenul, vaporul și aeroplanul. Dar cele patru simboluri ale călătoriei-spațiu s-au transformat aici în trei simboluri ale călătoriei-timp. Vom ateriza la Reykjavík, la miezul nopții. Știu că soarele nu se va mișca. Ce vor face însă norii? Dar ceasul meu? N-ar trebui, oare, să se oprească și el? Dar cum ar putea? E de tip „automatic“ și se întoarce singur, prin simplul fapt că îl port zi și noapte la mână. (Trebuie bineînțeles să am un somn relativ agitat, și la început mă distram convingându-i pe naivi că în acest scop beau în fiecare

seară câte o cafea. Pe urmă, m-am plictisit de minciuna asta.) Un mecanism destul de simplu în principiul său de funcționare îi permite să preia și să înmagazineze o mică parte din energia pe care o cheltuiesc mișcându-mi întruna brațul stâng. Ce ar deveni această energie, dacă ceasul nu ar prelua-o în profitul său? Corespunde ea unei oboseli în plus pentru mine, fie ea și infimă? Îmi imaginez că după un timp oarecare ceasul și-a făcut plinul. Din acel moment, scuturăturile nu-i mai sunt de niciun folos, ca bazinul plin pe marginile căruia se scurge exact atâta apă câtă aruncă țâșnitoarea din centrul lui. Energia acumulată îi permite să funcționeze peste douăsprezece ore — între 15 și 18 —, dar apoi se oprește, și nici o zguduire nu-l mai poate pune în mișcare. Atunci trebuie întors de la remontoar, la fel ca ceasurile obișnuite. N-are importanță. În loc de aceste dotări superioare, aș prefera una care să potrivească automat ceasul după ora locală. Va trebui să-l chinuiesc neîncetat ca să-și îndeplinească funcția lui firească: aceea de a spune ce oră e — și asta nu acolo unde eram, adică oriunde —, ci acolo unde sunt acum.

*

Am dormit puțin după escala de la Orly care a adus o oarecare agitație a călătorilor, unii coborând la Orly, alții îmbarcându-se pentru restul călătoriei noastre. Acum, am în dreapta o blondă minusculă, cu chipul fin, regulat și translucid. S-a scuzat că se așază lângă mine, și am schimbat o scurtă privire. Oare „lumina“ era în privirea ei? Nu sunt sigur. Ba chiar aș putea afirma contrariul. Și totuși, era *ceva de felul acesta* în ochii ei, dar ce anume, n-aș putea să spun.

Altă escală, de data asta la Londra. Altă agitație de plecare și de sosire. Te-ai fi crezut în trăsura hodorogită care făcea pe vremuri cursa Plancoët-Matignon, oprindu-se în fiecare târg — numai că soarele nu se oprea din mers pentru atâta lucru, ceea ce, oricum, e o mare diferență! Vecina mea nu s-a mișcat. Va merge, oare, cu mine până la Tokyo sau mă va părăsi la Reykjavík? Mi-ar părea rău, fiindcă prezența ei proaspătă și ușoară îmi făcea bine. Încerc să trag cu ochiul la eticheta de pe geanta de voiaj pe care și-a pus-o la picioare și, cum am tot timpul, reușesc să descifrez: *Selma Gunnarsdottir Akureyiri IS*. E clar. O voi pierde la prima stație. Ca și cum mi-ar fi ghicit gândurile, îmi zâmbește deodată — făcând să strălucească „falsa lumină“ — și îmi spune pe neașteptate cu un accent de ondină:

— Ce curios, semănați cu cineva pe care nu-l cunosc!

Fraza e bizară, contradictorie, dar se potrivește atât de bine cu falsa lumină, încât nu mă surprinde. Râde singură de absurditatea situației, dar nu atât cât se aștepta, căci mirarea mea este moderată, politicoasă, prevenitoare, dar atât. Nu știi, mica mea Selma, că Bep nu se joacă cu chestii de-astea? Ca să schimbe vorba, își întinde gâtul spre hubloul de care o separ eu. Niște spărturi în covorul alb al stratului de nori lasă să se vadă un arhipelag stâncos crăpat de vulcani.

— Insulele Feroe, comentează ea. Apoi adaugă, ca pentru a-și scuza această informație spontană: Sunt ghid de profesie, știți?

Râde și își câștigă dintr-odată toate punctele pierdute prin aceste confidențe intempestive adăugând:

— V-ați chinuit un sfert de oră, înainte de escala la Londra, să-mi citiți numele și orașul pe eticheta de pe geantă. Eu știu că vă numiți Surin.

Hotărât lucru, nu. N-am să intru în comedia asta de un anume gen. Apăs pe butonul care deblochează spătarul și mă las pe spate, cu privirea ațintită în sus, ca și cum m-aș pregăti să dorm. Mă imită și ea. Tace și, dintr-odată semănăm cu o pereche de statui mortuare culcate, paralele. Ceasul meu arată ora 22.30, și soarele este tot nemișcat, suspendat pe o mare care scânteiază ca o placă de aramă fin cizelată. Norii au fugit. Pătrundem în zona hiperboreeană, a cărei mândrie atemporală se exprimă atât prin dispariția intemperiilor, cât și prin oprirea în loc a soarelui.

— Știu că vă numiți Surin, fiindcă logodnicul meu mi-a scris despre dumneavoastră. Mi-a trimis chiar o fotografie în care sunteți cu el. Credeam că sunteți tot în Islanda.

Hotărât lucru, tăcerea nu e punctul ei forte, dar îi sunt recunoscător că mi-a dezvăluit secretul „falsei lumini". Ca să vorbească cu mine, și-a ridicat spătarul fotoliului și, cum eu rămân întins, își apleacă deasupra mea chipul fin și voluntar.

— Logodnicul meu e francez. Ne-am cunoscut la Arles, de unde e el. Eu învățam franceza la Universitatea din Montpellier. L-am luat cu mine în Islanda. Fetele de la noi trebuie să-l prezinte părinților pe viitorul lor soț. Mai e și o tradiție a voiajului de logodnă, care seamănă un pic cu voiajul dumneavoastră de nuntă, dar înainte, nu-i așa, un fel de probă. Uneori, e foarte folositor. Numai că Islanda e o țară fermecată, știți. Olivier nu s-a mai întors în Franța. Se împlinesc 11 ani de atunci.

De câteva minute avionul a început aterizarea. Limbi negre și ciopârțite de pământ taie câmpul albastru al hubloului. Decepție. Islanda nu e insula de gheață imaculată, înflorind de zăpezi veșnice, pe care o visam. Seamănă mai curând cu o grămadă de zgură, o serie de văi strâmte, săpate într-un deal de cărbune. Ne apropiem. Pete viu colorate sclipesc pe pământul de funingine; sunt casele. Au acoperișuri verzui, roșii, roz, albastre, portocalii, indigo. Acoperișurile și pereții lor, dar acoperișuri și pereți întotdeauna în culori diferite și țipătoare.

În timp ce rulăm pe aerodromul din Reykjavík, m-am hotărât. Îmi întrerup călătoria spre Tokyo cu o escală islandeză.

*

Camerele Hotelului Gardur seamănă toate între ele: un pat îngust și tare, o masă al cărei unic rost pare să fie o Biblie — în islandeză —, așezată drept în mijloc, două scaune, și mai ales o fereastră mare fără obloane și fără perdele. Mai trebuie amintit, în fine, un calorifer care întreține în încăpere o căldură de cuptor. Am interogat-o pe femeia de serviciu. Mi-a răspuns printr-o mimică de neputință: imposibil de redus, cu atât mai imposibil de oprit această dogoare. Caloriferele sunt legate direct la niște izvoare termale cărora nu le pasă de ore și de anotimpuri. Trebuie să te obișnuiești cu această căldură vulcanică, la fel ca și cu lumina veșnică. De altfel, este evident că nimeni nu vine în Islanda în luna iunie ca să doarmă. Asta îmi spune cerul albastru palid, unde strălucește un soare mai mult luminos decât cald, fereastra necruțătoare, patul neprimitor, zarva domoală a unei vieți lente și rurale, dar neîntrerupte... și ceasul care-mi arată ora unu dimineața. De fapt, nici nu mi-e somn. Prin urmare, să ieșim...

Niște bărbați desfășoară în tăcere covoare de gazon pe pământul negru al grădinilor. Îmi închipui că în septembrie sunt făcute sul și puse la păstrare cu grijă pe timpul celor nouă luni de iarnă. Să mai precizez că e vorba de gazon adevărat, viu și proaspăt? Alții își zugrăvesc casa. Acoperișuri și pereți de tablă ondulată, case blindate într-un fel, dar blindate în glumă, cu veselie, fiindcă e clar că le plac cele mai trăsnite și mai nepotrivite culori, și li se întreține strălucirea. Viața e prezentă peste tot, bărbați, femei, copii, câini, pisici, păsări, dar tăcută, pasivă, ca și cum noaptea aceasta luminoasă ar crea, împreună cu o datorie a tăcerii, și convingerea complice a tuturor că vorba, chemarea, zgomotul sunt excluse. De altfel, bărbații sunt atât de blonzi, femeile, atât de transparente, copiii, atât de ușori, încât e clar că sunt niște hiperboreeni care au

învățat să citească din poveștile lui Andersen. Totuși, la fiecare răspântie mă salută același strigăt de pasăre, un clopoțel argintiu, plângăreț și vesel totodată, atât de regulat de parcă s-ar ține după mine, zburând de pe un acoperiș pe altul ca să-l aud mereu. Dar degeaba încerc să văd pasărea. Mă întreb chiar dacă nu cumva e o vrajă ce mă face doar pe mine singur s-o aud, fiindcă de câte ori întreb pe cineva, chiar în momentul când răsună tânguirea argintie: „Ați auzit? Ce pasăre e asta?“, persoana întrebată ciulește urechea, ridică sprâncenele cu mirare: „Pasăre? Ce pasăre? Nu, n-am auzit“.

*

Olivier e un lungan slab și trist, a cărui înfățișare e agravată de niște plete lungi și de o mustață „pe oală“. Te duce cu gândul la un Don Quijote tânăr sau la un d'Artagnan, dimpotrivă, îmbătrânit și dezamăgit. A venit să mă vadă a doua zi după sosire și de la început mi-a vorbit de parcă aș fi fost Jean. N-am avut forța să-l lămuresc că se înșală — așa cum nu reușisem nici cu Ralph. Una dintre dramele gemelității desperecheate este de a fi ignorată, ba chiar negată de cei ne-pereche care ajung în preajma ei. În modul cel mai firesc, ei îl consideră pe desperecheat drept unul de-ai lor, disprețuindu-l pentru statura mică, vigilența în toate, performanțele mediocre, și privesc cu ochi răi și ascultă cu rea voință — ca o lovitură puternică intempestivă — revendicarea lui gemelară.

Olivier nu pare, de altfel, câtuși de puțin preocupat să lămurească împrejurările venirii mele aici și ale plecării lui Jean — dacă măcar Jean și-ar fi continuat drumul spre Tokyo. Toate astea depășesc oarecum puțina atenție pe care e dispus s-o acorde problemelor celorlalți.

Dar eu ce caut în autocar, lângă un Oliver pleoștit și bombănitor, despărțit de Selma, ghidul nostru, printr-o liotă de turiști englezi? *Fac ce a făcut Jean*. Fiindcă asta e legea nescrisă a călătoriei mele, să nu pot sări nicio etapă — chiar și pentru a fi mai sigur că îl prind din urmă — să fiu obligat să merg în același pas cu el, fiindcă picioarele mele trebuie să se așeze pe urmele pașilor lui. Călătoria mea nu seamănă cu traiectoria pietrei azvârlite din praștie și mângâiate de aerul pe care-l străbate, ci mai degrabă cu prăvălirea unui bulgăre de zăpadă care se mărește la fiecare rostogolire, luându-și cumva cu sine propriul său itinerar. În Islanda, trebuie să găsesc ceea ce a venit Jean să caute, ceea ce probabil a și găsit, dacă e adevărat că și-a continuat zborul spre Tokyo, fiindcă n-ar fi plecat el cu mâinile goale.

Autocarul străbate o vale ai cărei pereți acoperiți de iarbă și petice de zăpadă nu te lasă să uiți pământul de un negru uniform al acestei insule bazaltice. O țară neagră, albă și verde. Mergem ore în șir, fără să zărim nici cea mai mică urmă de așezare omenească, și deodată apare clădirea unei ferme și, alături de ea, o biserică mică — și una și alta, din prefabricate — evident, livrate amândouă deodată, de către aceeași firmă. Ai putea crede că, la anumite ore, fermierul se transformă în pastor și familia lui, în enoriași. Câțiva ponei pasc pe o pajiște îngrădită, dar vehiculul nelipsit este Land Roverul, cu antena lungă și flexibilă a emițătorului radio. Fiecare amănunt — și încă multe altele, ca hangarele uriașe, în care pesemne că se păstrau provizii pentru un an întreg — vorbesc despre neînchipuita singurătate a oamenilor ce locuiesc acest pământ, mai cu seamă, iarna, când cade noaptea definitivă peste ei. Aș fi curios să știu rata de sinucideri în Islanda. Te pomenești că e mult mai scăzută decât în țările mediteraneene! Omul e un animal atât de bizar!

Fiindcă veni vorba de animale, aici par să domine penele. Sigur, se văd și pâlcuri mici de oi pe câmpiile bolovănoase — adesea, numai câte o oaie cu doi miei —, care, când fug, târăsc după ele smocuri lungi de lână murdară, ce rămân agățate de stânci și de tufișuri. Par atât de sălbăticite, încât probabil că trebuie doborâte cu carabina, dacă vrei să mănânci o friptură. Dar în afară de ponei, niciun alt mamifer. Nici câini nu par să fie la fermele acestea mari. În schimb, păsăretul e stăpân aici. Am văzut o scenă minunată: o lebădă mare, neagră, gonea cu aripile și cu ciocul un pâlc de oi care, adăpându-se la marginea unui lac, se apropiaseră probabil prea mult de cuibul ei. Oile fugeau în dezordine, urmărite de pasărea care alerga după ele, desfășurându-și aripile ca pe o mare pelerină neagră.

Îi arăt scena lui Olivier; el deschide o pleoapă grea și zbârcită, ca o capotă de diligență peste o privire lipsită de orice interes. În timpul acesta, micuța Selma, ghemuită lângă șofer, își debitează conștiincios în microfon partea din expunere potrivită filmului ce se desfășoară afară. „Altădată, agricultura constituia principala ocupație a islandezilor, dar și-a pierdut din importanță prin dezvoltarea pescuitului și a industriei piscicole. Totuși, agricultura rămâne pe locul al doilea în ceea ce privește folosirea mâinii de lucru. Creșterea oilor este pe primul loc. În Islanda sunt 800 000 de oi, adică patru oi de fiecare locuitor. Vara, sunt lăsate libere pe pășuni și în munți. În septembrie, sunt adunate în ferme, prilej cu care se desfășoară tot felul de manifestări populare...“

Olivier strecoară o privire mohorâtă spre mine.

— E ca la oameni. Ziua se muncește în toată țara. Noaptea, oamenii dorm și petrec. Observați că spun ziua, noaptea. Alții zic vara, iarna. Pentru noi, e același lucru, dar nu vorbim de iarnă și de vară decât ca să fim înțeleși de străini. Șase luni de lumină, șase luni de întuneric. Credeți-mă, e mult!

Face o pauză, ca pentru a măsura ziua cea lungă, noaptea cea lungă, în timp ce Selma continuă conștiincios: „Limba islandeză vorbită azi a rămas foarte apropiată de limba originară adusă de vikingi în secolele IX și X. Deoarece insula noastră a rămas la adăpost de influențele exterioare, limba e mai curată decât în țările vecine. E un fel de limbă-fosilă, din care au ieșit daneza, suedeza, norvegiana, ba chiar și engleza. Închipuiți-vă că ar exista în Mediterana o insulă ferită de vizitatori de 2 000 de ani încoace, și unde încă s-ar mai vorbi latina clasică. Cam așa ceva este Islanda pentru țările scandinave".

— Venisem aici pentru o lună. O lună, treizeci de zile, eventual treizeci și una, continuă Olivier. Evident, nu prevăzusem că ziua durează șase luni și noaptea, alte șase luni. De-abia pusesem piciorul pe insulă, că mi-am și văzut cele treizeci de zile începând să se transforme în treizeci de ani. O, dar metamorfoza nu s-a făcut așa! Fără Selma, cred chiar că nu s-ar fi produs deloc. Fiindcă dumneavoastră, de exemplu, și toți englezii ăștia cumsecade nu vă veți da seama de aproape nimic. Decât că nu mai dormiți, și că nu vă e somn. Chiar și asta e extraordinar și vă dă o vagă idee despre ceea ce mi s-a întâmplat mie. Adevărul este că Selma m-a *islandizat*, dacă înțelegeți ce vreau să spun. E matriarhat curat, înțelegeți? A venit după mine la Arles, unde nu ceream nimănui nimic, și m-a adus la ea acasă. Și acolo m-a islandizat. Asta înseamnă, de exemplu, că acum trăiesc vara franțuzească ca pe o zi islandeză, iarna franțuzească, ca pe o noapte islandeză. După calendarul franțuzesc, ar însemna că sunt aici de unsprezece ani. Ei bine, nu cred! Acești unsprezece ani nu-i regăsesc în memorie. Îmi închipui că, dacă m-aș întoarce la Arles, să zicem, mâine, prietenii mi-ar spune: „Ia te uită, Olivier! Ai plecat pentru o lună și te întorci după unsprezece zile? Nu ți-a plăcut în Islanda?".

NAMASKARD

Peisaj cafeniu, livid, verzui, revărsări de muci, de puroi cald, scursoare verde-albastră, aburi otrăvitori, noroaie care clocotesc ca niște cratițe de vrăjitoare. Se vede dând în clocot sulful, salpetrul, bazaltul topit. Groaza înaintea acestui

lucru de nenumit și cu desăvârșire împotriva naturii: piatra lichefiată. Cratere de unde țâșnesc șuvoaie de aburi otrăviți, unde visează mici fumuri inelate. Albastru aprins, ireal, de fund de gheizer. Micuțul lac se golește sub efectul unei înghițituri, al unei aspirări puternice înăuntru, apoi lichidul se revarsă, țâșnește spre cer, se destramă în jerbă, cade răpăind pe stânci. Contrastul dintre peisajul complet mineral și activitatea vie, visceală, care se desfășoară în el. Piatra scuipă, răsuflă, râgâie, fumegă, pârțâie și se cufurește într-o diaree incandescentă. E mânia iadului subpământean contra feței pământului, contra cerului. Lumea subpământeană își emană ura, vărsându-și în fața cerului înjurăturile cele mai scârnave, cele mai josnice.

Mă gândesc la Djerba, unde cerul incandescent devasta pământul — și apele subterane, supte de pompele eoliene, erau cele care veneau să ridice înspre pământul secătuit binecuvântarea laptelui lor, îngăduindu-le oazelor să înflorească...

— Și asta nu e tot, începe iar Olivier. Circuitul ăsta pe care-l parcurg o dată pe săptămână, vara, de unsprezece ani încoace, ei bine, nu e un adevărat circuit! Nu știu, dar mi se pare că, dacă am putea să ne învârtim cu autocarul în jurul insulei, în sensul acelor de ceasornic, totul ar fi altfel. Numai că, ce să vezi! Drumul care face înconjurul insulei se împiedică la sud-est de marele gheţar Vatnajökull. La Fagurhölsmyri un avion ne aduce o serie de turiști de la Reykjavík și îi ia pe cei pe care i-am adus noi la picioarele gheţarului. Și o luăm în sens invers, pe același itinerar! Ei bine, vezi, această mișcare de du-te-vino are ceva deprimant. Mi se pare că tot desfaci mereu ceea ce tocmai fusese făcut. A ajuns o obsesie pentru mine: să închid bucla. Să închid inelul sfărâmat de gheţarul uriaș. Atunci s-ar rupe vraja. Selma și cu mine am putea, în sfârșit, să ne căsătorim și să ne întoarcem la Arles.

Și adaugă ușor încurcat:

— Probabil că vă par cam nebun, nu-i așa?

Bietul Olivier! Logodnic cu inelul sfărâmat, veșnic pretendent care se împiedică, în fiecare săptămână, de morenele formidabilului Vatnajökull, și care se întoarce de unde a venit, în neîntrerupta lumină a verii islandeze, ca să revină din nou peste șapte zile, și iar să plece, și iar să vină... nimeni n-are mai mult ca mine vocația de a-ți înțelege soarta, în care se amestecă atât de inextricabil meteorii, elementele, inima ta, carnea ta.

— Iarna e altceva. Turiștii care vin cu miile vara nu cunosc Islanda. Islanda nu înseamnă soarele de la miezul nopții, ci luna de la amiază. În ianuarie,

vedem spre ora 13 cum cerul pălește slab de tot. E doar un moment greu, care trece. În curând, noaptea binefăcătoare se lasă iar peste somnul nostru. Fiindcă hibernăm ca pârșii, ca marmotele, ca urșii. E destul de plăcut. Abia mănânci, nu te mai deplasezi deloc, decât exact cât trebuie ca să ajungi în niște încăperi joase pentru niște beții uriașe, urmate de dormit pe jos de-a valma. Prima dată, crezi că vei suferi de spaimă, că vei striga după lumină, după soare, ca un copil speriat. Nu e așa, ba dimpotrivă: întoarcerea verii e privită ca un coșmar, ca o agresiune, ca o vătămare. O țară fermecată, Islanda, credeți-mă. Sunteți foarte sigur că veți scăpa de aici?

*

Sunt foarte sigur că voi scăpa de aici, fiindcă am găsit ce căutam. La Hveragerdhi se află cel mai mare ansamblu de sere din Islanda. Temperatura acestor enorme hale de sticlă, pline de flori și de frunziș, este menținută constant la 30 de grade Celsius de apele vulcanice. Tot ținutul dimprejur fumegă ca o spălătorie, dar sunt aburi de apă, cuminți și lipsiți de răutate. Suntem departe de brutalele și otrăvitoarele eructații de la Namaskard. M-a cuprins o amețeală, cufundându-mă în umezeala asta plină de mirosuri — salutat de la intrare de urletul deșucheat al unui papagal cacadu — fiindcă, la aproape 5 000 de kilometri distanță, m-am pomenit din nou în grădina lui Deborah. Amarylis și datura, mirabilis și asclepias, tufele de acant și de jacaranda, arbuștii încărcați de lămâi și mandarine, ba chiar bananierii și curmalii, toată flora exotică se afla aici, la fel ca la El-Kantara, dar la câteva mile de Cercul Polar, și aceasta în mod natural, numai datorită focului din pământ. Nu lipseau, în niște bazine de apă călduță, nici chiar nuferii, tuberozele și lotușii, floarea cu semințe ce provoacă uitarea.

N-am terminat de cercetat tot ce mi-am propus din întâlnirea cu aceste două grădini, oaza de la El-Kantara și serele de la Hveragerdhi, dar presimt că Japonia îmi va aduce și alte lămuriri în această privință. Ce au ele în comun? Cred că și într-un caz, și în celălalt, terenul e absolut impropriu dezvoltării unei vegetații grase și fragile, la Djerba, din cauza secetei, în Islanda, din cauza frigului. Iar ceea ce pământul refuză oferă subteranul — apă pompată din pânzele freatice de eolienele de la Djerba, căldură emanată de izvoarele termale, în Islanda. Cele două grădini proclamă victoria precară și înfloritoare a adâncurilor asupra feței pământului. Și e cu adevărat remarcabil că acel infern de ură și furie pe care l-am văzut dezlănțuit la Namaskard, cumințit, harnic,

acceptă aici să facă flori, ca și cum Diavolul în persoană, purtând deodată pe cap o pălărie de paie și în mână o stropitoare, s-ar fi convertit la grădinărit.

Să fie încă un semn? Aseară m-am aventurat pe țărmul lacului Myvatn — neted și încremenit ca o placă de mercur, după oprirea dragei care, în timpul zilei, extrage nămol cu diatomee. Observasem niște păsări mari, brune, cu burta cafenie, așezate pe pământ, din loc în loc, și aproape invizibile din cauza imobilității lor. Mi s-a spus că sunt lupi de mare — sau stercorari — care se disting prin faptul că nici nu pescuiesc, nici nu vânează singuri, ci smulg prada de la alte păsări. Fusesem prevenit că devin agresivi, dacă m-aș fi apropiat de cuibul lor. Dar nu s-a legat de mine un lup de mare, ci un pescăruș mic, cu coada în furculiță — mai exact, o stemă iute și sprintenă ca o rândunică. Am văzut-o descriind deasupră-mi cercuri din ce în ce mai strânse, apoi executând asalturi în picaj asupra capului meu. În sfârșit, s-a postat la câțiva centimetri de părul meu și, bătând din aripi pe loc, cu coada adusă înainte, mi-a ținut un discurs prolix și vehement. N-avea, oare, nimic altceva să-mi spună decât *pleacă, pleacă, pleacă* acea rândunică albă de pe lacul Myvatn, în noaptea aceea însorită de iunie? Mi-am dat seama, puțin mai târziu, că eram în ajunul Duminicii Rusaliilor și m-am gândit la pasărea Sfântului Duh coborând pe capul apostolilor ca să le dezlege limba, înainte de a-i trimite să predice în cele patru colțuri ale lumii.

P.S.: Știu prea bine că gemelitatea desperecheată atrage după sine falsa ubicuitate, care este călătoria în jurul lumii — și n-aș putea spune unde și când se va termina călătoria mea.

Dar cum rămâne cu *criptofazia desperecheată*? Fiindcă și-a pierdut fratele-asemenea, să fie criptofonul redus la alternativa tăcerii absolute sau a limbajului defectuos al celor ne-pereche? De fapt, mă susține o speranță neverificabilă, dar m-aș prăbuși dacă ea mi-ar fi înșelată. Speranța mea este că falsa ubicuitate la care mă condamnă fuga lui Jean va duce — dacă fratele meu asemenea rămâne în mod definitiv de negăsit — la ceva nemaiauzit, nemaipomenit, și care ar trebui numit o *adevărată ubicuitate*. Tot astfel, această criptofazie, devenită de prisos prin pierderea singurului meu interlocutor, va duce, poate, la un limbaj universal, analog celui cu care Pogorârea Sfântului Duh i-a înzestrat pe apostoli.

Capitolul XVIII

Grădinile japoneze

Paul

Am traversat cercul polar, și soarele care se legăna ca o lampă agățată de un fir pe cerul islandez și-a reluat imobilitatea.

Pământurile polare — Groenlanda, de patru ori cât Franța, apoi Alaska, de trei ori cât Franța — au tot ce trebuie pentru o țară adevărată: câmpii, podișuri, fluvii, faleze, lacuri, mări... Sunt clipe când ai crede că zbori deasupra Senei, altele, când te-ai putea crede deasupra vârfului Raz sau a crupelor cojite ale vulcanului Puy de Dome. Dar totul e pur, nelocuit, nelocuibil, înghețat, sculptat în gheață. Țară pusă la răcoare, așteptând să-i vină și ei vremea să trăiască, să-i slujească vieții. Țară pusă la păstrare, conservată la gheață pentru o omenire viitoare. Când se va naște omul nou, va fi dată la o parte husa de zăpadă care acoperă acest pământ și îi va fi oferit lui, nou-nouț, virgin, păstrat pentru el de la începutul timpurilor...

ANCHORAGE

Escală de o oră, de care profită soarele ca să alunece cu un grad spre orizont. Avionul își transvazează pasagerii cu ajutorul unor foale uriașe într-o hală de sticlă. Nu vom ști gustul aerului din Anchorage. Mă gândesc la serele din Hveragerdhi. Dar aici, sera nu adăpostește decât ființe omenești. Fără îndoială că saltul rămâne să fie făcut — de la vegetal la om, dar nu într-un mod atât de grosolan, atât de sumar.

Încă opt ore de zbor, și iată că Japonia se anunță prin silueta enormă și delicată a muntelui Fuji, îmbrăcat în pelerina lui de hermină. Abia atunci soarele are dreptul să se ducă la culcare.

Shonïn

De ce să sculptezi cu ciocanul, cu dalta sau ferăstrăul? De ce să faci piatra să sufere și să-i chinuiești sufletul? Artistul e un contemplator. Artistul sculptează cu privirea.

În secolul al XVI-lea din calendarul vostru, generalul Hideyoshi, vizitându-și într-o zi un vasal ce locuia la o mie de kilometri spre nord, a văzut în grădina

lui o piatră admirabilă. Se numea Fujito. A primit-o în dar de la vasalul său. Din considerație pentru sufletul ei, a învelit-o într-o bucată de mătase somptuoasă. Apoi, a fost încărcată într-un car minunat împodobit, tras de doisprezece boi albi, și tot timpul călătoriei, care a durat o sută de zile, o orchestră de muzicanți a legănat-o cu melodii foarte dulci, ca să-i potolească durerea, pietrele fiind sedentare din fire. Hideyoshi a instalat-o pe Fujito în parcul castelului său din Nijo, apoi în locuința sa din Jurakudai. Ea e astăzi piatra principală — *ô ishi* — de la Sambô-in, unde poate fi văzută de oricine.

Sculptorul-poet nu e un spărgător de pietre. E un culegător de pietre. Plajele celor 1 042 de insule nipone și coastele celor 783 224 de munți ai noștri sunt presărate cu o infinitate de fragmente stâncoase și de pietre. Frumusețea e acolo, desigur, dar la fel de ascunsă ca și aceea a statuii pe care sculptorul vostru o scoate cu lovituri de ciocan din blocul de marmură. Pentru a crea această frumusețe, trebuie doar să știi să privești. Vei vedea în grădinile din secolul al X-lea pietre alese pe vremea aceea de culegători de geniu. Pietrele acestea au un stil incomparabil, inimitabil. Desigur, plajele și munții niponi nu s-au schimbat de acum nouă secole. Găsești răspândite în ele aceleași fragmente de stâncă, aceleași pietre. Dar instrumentul culesului s-a pierdut pentru totdeauna: ochiul culegătorului. Niciodată nu vor mai fi găsite pietre ca acelea. Același lucru e valabil pentru fiecare grădină inspirată. Pietrele care o populează sunt opera unui ochi care, lăsând în urmă dovezile geniului său, i-a luat secretul cu el pentru vecie.

Paul

O îngrijorare care mă rodea de când venise vorba de mers în Japonia s-a risipit, din fericire, de la primii pași făcuți în uriașa hală a aerogării din Tokyo. Mă temeam ca ochiul meu de occidental, obnubilat de trăsăturile comune ale rasei galbene, să nu-i confunde pe toți japonezii într-o masă colcăitoare și nediferențiată. Această infirmitate, pe care mulți călători occidentali o au — „toți negrii seamănă între ei“ — ar fi putut avea pentru mine consecințe redutabile. Ca să fiu sincer, mă temeam să nu mă trezesc cufundat într-o societate prezentând fenomenul nemaipomenit, uluitor, de *gemelitate generalizată*. Ce batjocură mai mare poate fi pentru un geamăn desperecheat, care-și caută gemând fratele-asemenea prin lume, decât să se pomenească înecat deodată — singurul personaj singular — într-o mulțime nenumărată de frați

gemeni indiscernabili. Destinul n-ar fi putut să-mi rezerve o farsă mai răutăcioasă.

Ei bine, nu s-a întâmplat așa! Caracteristicile individuale ale japonezilor nu sunt câtuși de puțin estompate de caracteristicile rasiale. Nu există doi pe care să-i pot confunda. De altfel, din punct de vedere fizic, îmi plac. Îmi plac trupurile lor suple și musculoase, mersul lor felin — avantajul pe care-l dau talia scundă și picioarele scurte pentru echilibru și detentă este evident —, ochii lor atât de perfect desenați încât par totdeauna machiați, părul lor de o calitate și o desime inegalabile, ca niște căști dure, negre și lucioase, copiii lor sculptați viguros într-o carne netedă și aurie. Bătrânii și copiii, de altfel, mai marcați rasial, sunt aproape totdeauna mai frumoși decât adulții, banalizați prin occidentalizare. Dar aceste caractere generale nu mă împiedică să-i deosebesc fără greș pe *toți* indivizii pe care-i întâlnesc. Nu, dacă țara asta are să mă învețe ceva, nu va fi în mascarada aceasta grosolană a unui întreg popor gemelar. Să vorbim mai curând despre grădini, despre pietre, despre nisip și despre flori.

Shonïn

Grădina, casa și omul sunt un organism viu care nu trebuie dezmembrat. Omul trebuie să fie prezent acolo. Plantele nu se dezvoltă bine decât sub privirea lui iubitoare. Dacă, pentru un motiv oarecare, omul își părăsește locuința, grădina piere, casa cade în ruină.

Grădina și casa trebuie să se amestece intim una cu cealaltă. Grădinile occidentale nu cunosc această lege. Casa occidentală e înfiptă ca un țăruș în mijlocul unei grădini, de care nu ține seama și pe care o contrariază. Or, ignorarea aceasta reciprocă naște dușmănia și ura. Casa înțeleptului dotează grădina cu o serie de clădiri ușoare, ridicate pe stâlpi de lemn, așezați pe pietre plate. Panourile culisante, unele opace, altele translucide, desenează un spațiu mișcător care face ușile și ferestrele inutile. Grădina și casa se scaldă în aceeași lumină. În casa japoneză tradițională n-ar putea fi curenți de aer, nu e decât vânt. Casa, printr-o rețea de punți și de galerii, pare a se topi în grădină. Într-adevăr, nu știi care din ele o invadează și o absoarbe pe cealaltă. E mai mult decât o căsătorie fericită, e aceeași ființă.

Pietrele nu trebuie niciodată puse, pur și simplu, pe pământ. Trebuie să fie întotdeauna puțin îngropate. Fiindcă piatra are cap, coadă, spinare și pântecele

ei are nevoie de calda întunecime a pământului. Piatra nu e nici moartă, nici mută. Ea aude zgomotul valurilor, clipocitul lacului, mugetul torentului și se plânge dacă e nefericită, cu un vaier ce sfâșie inima poetului.

Există două feluri de pietre: pietrele ridicate pe verticală și pietrele culcate. E o aberație gravă să culci o piatră ridicată. Alta — deși mai puțin gravă — e să ridici pe verticală o piatră culcată. Cea mai înaltă piatră ridicată nu trebuie niciodată să depășească în înălțime podeaua casei. O piatră ridicată sub o cascadă, pe capul căreia se sparge, în mii de stropi, brațul limpede și tare al căderii de apă înfățișează un crap, pește milenar. Piatra ridicată captează așa-numitele *kami* și filtrează spiritele rele. Pietrele culcate transmit energiile după axa lor orizontală, în direcția capului. De aceea, această axă nu trebuie îndreptată spre casă. În general, casa este astfel orientată încât axele ei să nu coincidă cu axele pietrelor. Geometria riguroasă a casei contrastează cu liniile curbe și ocolite ale grădinii, menite să neutralizeze spiritele ce ies din pietre. Lumea occidentală a copiat dezaxarea sistematică a grădinii japoneze, fără a-i cunoaște rostul. Cu toate acestea, sub streașina acoperișului, o rigolă plină de pietre culege apa de ploaie. Cenușii și mate la soare, aceste pietre devin negre și strălucitoare în ploaie.

Pietrele dintr-o grădină se clasifică în trei categorii, în funcție de importanță: pietrele principale, pietrele adiționale și piatra *Oku*. Pietrele adiționale alcătuiesc alaiul pietrei principale. Ele se așază în rând, în spatele pietrei culcate, se grupează în soclu la picioarele pietrei ridicate, se strâng în consolă sub piatra înclinată. Piatra *Oku* nu este una evidentă. Atingerea finală, intimă, secretă care face să vibreze întreaga compoziție, ea își poate îndeplini misiunea rămânând neobservată, ca sufletul viorii.

Paul

Aruncat în stradă, în zorii zilei, de capriciul unui somn care încă nu a depășit decalajul orar, observ orașul cum se trezește. Perfectă politețe a trecătorilor care nu par să-l bage în seamă pe occidentalul totuși insolit, singur pe stradă la această oră matinală. În fața fiecărui restaurant, într-o găleată de metal, sunt arse bețișoarele cu care au mâncat clienții din ajun. Acesta ar fi spălatul vaselor. Mă gândesc la unchiul Alexandre, văzând cum trec camioanele care strâng gunoaiele menajere. L-ar fi încântat îmbrăcămintea gunoierilor, pantalonii lor largi, bufanți, strânși în niște extraordinare cizmulițe de cauciuc,

negre și moi, lungi până la genunchi și care au un deget pentru degetul mare — pe scurt, sunt niște mănuși pentru picioare — mănușile groase, albe, dreptunghiul de muselină prins pe nas și pe gură cu niște elastice agățate de urechi. Ți se pare că ai de-a face cu o specie deosebită de oameni, înzestrați cu anumite detalii anatomice — de pildă, picioarele negre și despicate — care îi sortesc muncilor grosolane ale cetății. La fel de grosolane sunt și singurele păsări ce par să bântuie orașul, și care sunt corbii. Să fie o iluzie a auzului meu? Mi se pare că țipătul corbului japonez e mult mai simplu decât al rudei sale occidentale. În zadar ciulesc urechea, nu aud decât un *ah! ah! ah!* azvârlit ca un râs jovial, dar pe un ton de constatare morocănoasă. Aș da oricât să mai fiu legănat încă o dată — o singură dată — de clopoțelul plângăreț și argintiu al misterioasei păsări din noaptea islandeză pe care, pare-se, numai eu o auzeam. Pe unele acoperișuri se ridică prăjini care au în vârf o morișcă aurită și de care atârnă niște crapi mari făcuți din stofe multicolore, cu guri căscate formate din cercuri mici de nuiele. Asta fiindcă la 5 mai se celebrase serbarea băieților tineri, și fiecare crap corespunde unui copil de sex masculin din casă. Încă ceva ce l-ar fi încântat pe unchiul meu scandalos... Nimic mai vesel decât uriașele rozete din hârtie creponată pe care le văd purtate în alai. Dar vai, e greșeala grosolană a unui barbar: e vorba de un convoi funebru, și rozetele sunt echivalentul coroanelor noastre mortuare. Căprioarele sacre de la Nara sunt prezente la întâlnire, dar mărturisesc că mă dezamăgesc, mai rău, chiar mă dezgustă. Familiaritatea, grăsimea lor, mutrele lor cerșetoare le fac să semene cu unii călugări grași și pomanagii, cu care împart și învelișul de culoare brun-cafeniu. Câinii și pisicile au mai multă ținută. Nu, de la aceste grațioase animale așteptam mândrie, timiditate, slăbiciune și respect de la distanță. Până la urmă, imaginea tradițională a unui rai pământesc, unde toate animalele locuiesc liniștite unele cu altele, dar și cu omul, într-o promiscuitate toantă și idilică, are ceva fleșcăit și respingător, fără îndoială, fiindcă e împotriva firii.

Shonïn

Pietrele reprezintă anumite animale inspirate, care au în comun cu ele o longevitate supraomenească. Acestea sunt fenixul, elefantul, broasca, cerbul călărit de un copil. Cutare stâncă e un cap de balaur ce strânge între dinți o perlă; doi mici arbuști îi țin loc de coarne. Dar animalele-stâncă fundamentale ale grădinii japoneze sunt cocorul și broasca-țestoasă. Adesea, broasca-țestoasă e

reprezentată cu o coadă lungă, făcută din alge strânse la extremitatea carapacei, ca barba unui înțelept. Cocorul e pasărea transcendentă ce vorbește cu geniile solare. Broasca-țestoasă și cocorul simbolizează trupul și sufletul, *yin*ul și *yang*ul.

Aceste două principii își împart și ele grădina și trebuie să se echilibreze. Pentru oaspetele reședinței, care are ochii îndreptați spre sud și care privește cascada situată pe țărmul celălalt al iazului, partea de vest a cascadei se află în dreapta lui. În reședință, *Ghinden* e partea femeilor, a stăpânei casei, zona privată, domestică, impură, pământul, domeniu consacrat toamnei, recoltelor, hranei, umbrei, adică lui yin. Jumătatea de est se află la stânga. Este domeniul prințului, al bărbaților, al ceremoniilor, al recepțiilor, zona publică, legată de soare, de primăvară, de artele marțiale, adică de yang.

Sunt două feluri de cascade. Cascadele săltărețe și cascadele târâtoare. Amândouă trebuie să vină dintr-un loc întunecos, ascuns. Apa trebuie să pară că țâșnește din pietre ca un izvor. În secolul al XVI-lea, specialiștii care au edificat una dintre cascadele de la Sambô-in din Kyoto au lucrat peste douăzeci de ani ca să o pună la punct. Dar astăzi e considerată o reușită perfectă, în special pentru muzica ei incomparabilă. Cum spiritele rele au o traiectorie rectilinie de la nord-est la sud-vest, apa curgătoare trebuie să respecte această orientare, fiindcă e de datoria ei să se ocupe de spiritele rele și să contribuie la evacuarea lor, după ce a înconjurat reședința.

Paul

Azi de dimineață, la ora 4:25, o ușoară zguduire seismică. După câteva minute, furtună violentă și grindină. Ce legătură să fie între aceste două fenomene? Desigur, niciuna. Dar nu poți împiedica spiritul, înspăimântat de aceste manifestări ostile care-l depășesc, să le facă și mai amenințătoare, legându-le una de alta. Ne aflăm aici în țara taifunurilor și a cutremurelor de pământ. Poate exista o legătură ca de la cauză la efect între aceste două catastrofe? Da, îmi răspunde învățătorul meu, Shonïn. Fiindcă taifunul se reduce la traversarea unei zone foarte mici de depresiune adâncă, care, în loc să fie umplută de atmosferă, produce, sub influența rotației pământului, un vârtej de vânt la periferie. Iar dacă admitem că unele soluri, supuse unei presiuni telurice slabe, sunt menținute în echilibru de greutatea atmosferei, se poate

înțelege că o scădere bruscă și profundă a acestei greutăți atmosferice pe o suprafață redusă provoacă întreruperea echilibrului și declanșează seismul.

Taifunuri, cutremure... Nu pot să nu văd un raport între convulsiile cerului și pământului și arta grădinarilor, care împreunează tocmai aceste două medii după niște formule subtile și meticuloase. Nu s-ar putea spune, oare, că din moment ce înțelepții și poeții s-au îndepărtat de la marile elemente pentru a se consacra unor infime bucăți de spațiu, cerul și pământul, lăsate de capul lor, își continuă formidabilele jocuri sălbatice la care se dedau din timpurile când omul nu se născuse încă, sau cel puțin nu-și începuse încă istoria? În aceste cataclisme s-ar putea chiar vedea furia și suferința unor copii monstruoși, iritați de indiferența oamenilor care le întorc spatele, aplecându-se asupra minusculelor lor construcții.

Shonïn mi-a răspuns că era ceva adevărat în părerile mele, altminteri, cam prea afective. Arta grădinilor, situându-se la marginea dintre cer și pământ, depășește, într-adevăr, simpla grijă de a instaura un echilibru perfect între spațiul uman și spațiul cosmic. De altfel, Occidentul nu ignoră complet această funcție a artei omenești, din moment ce, datorită paratrăsnetului, casa își oferă bunele oficii pentru a negocia tranzitul fără violență al focului ceresc către centrul pământului. Dar ambiția peisagistului japonez e mai înaltă, știința lui, mai inteligentă, făcând mai grave riscurile ce se ivesc. Mai înainte, Djerba și Hveragerdhi îmi dăduseră exemple de creații îndrăznețe, paradoxale, mereu pândite de pieire — și pot să afirm că la ora când scriu aceste rânduri deșertul a și înghițit în dunele lui grădina feerică a lui Deborah. Echilibrul instaurat de japonezi între spațiul omenesc și spațiul cosmic, aceste grădini situate în punctul lor de contact, constituie o lucrare mai savantă, mai bine stăpânită, ale cărei eșecuri sunt mai rare — teoretic, sunt chiar imposibile —, dar când acest imposibil se produce, cerul și pământul par curprinse de o nebunie adevărată.

La urma urmelor, acest echilibru — al cărui nume, când are chip omenesc, este seninătate — îmi pare a fi valoarea fundamentală a religiei și filosofiei orientale. E demn de remarcat că noțiunea de seninătate are atât de puțin loc în lumea creștină. Povestea lui Iisus e plină de strigăte, de plânsete și de zbateri. Religiile care provin din ea se înfășoară într-o atmosferă dramatică în care seninătatea apare ca un soi de indiferență călduță, dacă nu chiar ca prostie. Eșecul și lipsa de credit a chietismului Doamnei Guyon, în secolul al XVII-lea, ilustrează bine disprețul Occidentului pentru valorile care nu țin de acțiune, de energie, de tensiune patetică.

Făceam aceste reflecții vizitând uriașul Buddha din Kamakura. Ce diferență între el și crucifixul creștinilor! Această figură de bronz de paisprezece metri, înălțată în aer liber, în centrul unui parc admirabil, radiază blândețe, forță protectoare și inteligență lucidă. Bustul se pleacă ușor înainte, într-o atitudine atentă, primitoare și binevoitoare. Urechile imense, cu lobii întinși ritual, au auzit totul, au înțeles totul, au reținut totul. Dar pleoapele grele se lasă peste o privire care își interzice să judece, să fulgere. Haina larg răscroită descoperă un piept gras și moale, în care par să se topească cele două sexe. Mâinile așezate în poală sunt tot atât de inactive, inutile, ca și picioarele încrucișate în poziția lotus. Copiii se joacă râzând la umbra Întemeietorului. Familii întregi se fotografiază în fața lui. Cui i-ar trece prin minte să se fotografieze la picioarele lui Hristos răstignit?

Shonïn

Grădinile despre care a fost vorba până acum erau grădini de ceai, făcute pentru plimbările amicale, pentru discuții spirituale, pentru a face curte.

Există alte grădini în care piciorul nu calcă, unde numai ochiului i se îngăduie să se plimbe, unde numai ideile se întâlnesc și se îmbrățișează. Acestea sunt austerele grădini Zen, a căror vocație e să fie privite dintr-un anumit punct fix, de obicei, galeria reședinței.

O grădină Zen se citește ca un poem din care doar câteva semistihuri ar fi scrise, și ale cărui rânduri nescrise ar trebui completate de priceperea cititorului. Autorul unei grădini Zen știe că funcția poetului nu e de a simți inspirația de unul singur, ci de a o trezi în sufletul cititorului. De aceea, un sentiment contradictoriu pare, uneori, să se dezvolte nestingherit la admiratorii săi. Samuraiul laudă simplitatea ei ardentă și brutală. Filosoful, subtilitatea ei rafinată. Îndrăgostitul trădat, îmbătătoarea alinare pe care o răspândește. Dar cel mai strălucitor paradox al grădinii Zen rezidă în opoziția dintre uscat și umed. Nimic mai uscat, în aparență, decât pânza de nisip alb în care sunt așezate una, două sau trei stânci. Dar, de fapt, nimic nu e mai umed. Pentru că ondulațiile savante imprimate în nisip de grebla de oțel cu cincisprezece dinți a călugărului nu sunt altceva decât valurile, vălurelele și ridurile mării nesfârșite. Iar pietrele răspândite de-a lungul aleii strâmte ce duce la grădină nu evocă albia aspră a unui torent secat, ci, dimpotrivă, șuvoaiele năvalnice de apă. Până și taluzul încrustat cu dale e, de fapt, o cascadă uscată, pietrificată, imobilizată

într-o clipă. Lacul nisipos, torentul mineral, cascada secată, un arbust subțirel tăiat, două stânci ce-și ridică spinarea aspră, datele acestea sărace, distribuite după o formulă savant calculată, nu sunt decât o canava pe care cel care contemplă își va broda peisajul său personal pentru a-i da stil, nu sunt decât o formă în care-și va turna dispoziția de moment pentru a o transforma într-una senină. În aparenta ei austeritate, grădina Zen conține potențial toate anotimpurile anului, toate peisajele lumii, toate nuanțele sufletului.

Grădina Zen, când se deschide spre o priveliște naturală, când se închide în ea însăși, între ziduri sau panouri; alteori, în fine, o fereastră croită în aceste ziduri sau panouri îngăduie un rar acces spre un colț de natură ales cu grijă. Nu se pot calcula prea exact schimburile dintre grădina Zen și ambientul natural. Soluția clasică constă într-un zid scund, de culoarea pământului, acoperit cu țigle, ridicat în partea opusă galeriei de contemplare, care mărginește grădina, fără să o închidă și îngăduie ochiului să hoinărească prin frunzișul pădurii, dar nu și să se piardă în denivelările solului brut.

Așa cum un actor Kabuki joacă un rol de femeie mai intens decât o actriță, tot astfel, elementele imaginare ale unei grădini dau naștere unui *fuzeï* de o esență mai subtilă decât aceea dată de îmbinarea unor elemente reale.

Paul

Ieșeam din templul Sanjusangendo, unde mă amestecasem, sub galeria cea mare, printre cele o mie de statui în mărime naturală ale milostivei zeițe Kannon. Batalionul de zeițe identice, fiecare cu câte douăsprezece brațe, a căror coroană reproduce la nivelul bustului aureola solară care se desface înapoia capului, mulțimea de obiecte din lemn aurit, litania reluată de o mie de ori, repetiția amețitoare... da, acolo am regăsit — dar numai acolo — teama de o gemelitate multiplicată la infinit pe care o avusesem când debarcasem în Japonia. Dar maestrul meu Shonïn mi-a risipit repede această impresie: acești idoli nu sunt identici decât pentru privirea grosolană a Occidentului profan care nu știe decât să adune și să compare niște atribute întâmplătoare. De fapt, statuile sunt perfect discernabile unele de celelalte, fie doar și prin locul pe care îl ocupă în spațiu și care îi e propriu fiecăreia. Fiindcă asta e greșeala fundamentală a gândirii occidentale: spațiul conceput ca un mediu omogen, fără legătură intimă cu esența lucrurilor, unde, deci, le poți deplasa, așeza, permuta după bunul plac. Poate că teribila *eficacitate* a occidentalului decurge

din acest refuz al spațiului ca organizare complexă și vie, dar este, în același timp, și sursa tuturor nenorocirilor. Ideea că se poate face și pune orice oriunde, prejudecată redutabilă, sursa forței noastre și a blestemului nostru...

Întâlnirea cu cele o mie de statui gemene de la Sanjusangendo era foarte potrivită ca să mă pregătească pentru o alta, care mă privea mult mai îndeaproape. Ieșind din templu, am hoinărit puțin în zona pietonală dimprejur, printre vânzători de gogoși, frizeri, băi și negustori ambulanți. Până când am rămas interzis, țintuit pe loc de uimire în fața unui tablou, expus în mijlocul unei grămezi de mobile și bibelouri: tabloul era într-un stil cât se poate de occidental, dar și cu un aer japonez destul de superficial, *un portret al cuiva care semăna perfect cu Jean*.

La Veneția, la Djerba, în Islanda, am mai spus-o, descoperisem urma fratelui meu asemenea sub o formă exclusiv gemelară prin apariția mai mult sau mai puțin clară a *luminii-care-înstrăinează*, care mă rănește și mă încurajează totodată. Dar încă de la Djerba fenomenul nu se produsese — deși toate condițiile erau îndeplinite — și asta numai cu Tanizaki. Și de când sunt în Japonia niciodată n-am văzut licărind această lumină pe care o caut cu febrilitate, cu toate că ea mă arde. Știu acum că Japonia — că japonezii — sunt absolut refractari la acest fenomen, și grație celor o mie de zeițe de la Sanjusangendo încep să înțeleg de ce.

Am intrat în prăvălie. Fata în chimonou, cu părul strâns într-un coc tradițional, spre care m-am îndreptat, nu s-a mișcat din loc la apropierea mea, și de după o draperie am văzut ieșind un bărbat mic în bluză de mătase neagră, care s-a înclinat de mai multe ori înspre mine. Asemănarea mea cu portretul expus era atât de evidentă, încât mă așteptam la o reacție de surpriză, de amuzament, mă rog, ceva care să fi corespuns „luminii“ și mai pe departe „circului“ — cum îl numeam Jean și cu mine. Nimic de genul acesta, nici măcar când l-am adus pe micul negustor în fața portretului, ca să-i cer lămuriri despre autorul lui. A arborat un surâs enigmatic, și-a ridicat spre tavan mâinile mici și osoase, a clătinat din cap, cu un aer de neputință dezolată. Pe scurt, nu știa nimic despre artist, a cărui semnătură se mărginea la două inițiale — U.K. N-am putut să mă abțin, până la urmă, să-i pun întrebarea care-mi ardea pe buze.

— Nu vi se pare că persoana înfățișată în tablou seamănă cu mine?

A părut surprins, intrigat, amuzat. S-a uitat la mine, apoi la portret, și iar la mine, și iar la portret. În fața asemănării strigătoare a celor două chipuri — cel

pictat și al meu — manevra lui avea ceva dement. Apoi, devenind deodată serios, a clătinat din cap.

— Nu, chiar nu văd. Sigur, o vagă aparență... dar, nu-i așa, toți occidentalii seamănă între ei!

Era exasperant. Am ieșit în grabă. În trecere, am fost înghițit de o hală de jocuri Pachinko, iluminată violent cu tuburi de neon și bâzâind de sonerii și de o grindină metalică. Am risipit într-un timp record grămada de fise pe care le cumpărasem la intrare. De altfel, nu e, oare, dorința de a se descotorosi cât mai repede de o sinistră corvoadă, mai degrabă decât de a se desfăta petrecând o clipă plăcută, cea care îi agață pe toți acești tineri crispați și febrili în fața mașinii cu geamuri unde se învârtește un disc multicolor și se mișcă niște bile de oțel? Din nou, în stradă. Ce să fac? Să mă întorc la hotel? Dar târgul de vechituri mă atrăgea irezistibil. M-am întors acolo. Portretul nu mai era expus. Hotărât lucru, mai am multe de învățat ca să pot trăi liniștit și senin în țara asta ciudată! Eram gata să mă îndepărtez, când am observat o fată îmbrăcată cu un impermeabil cenușiu care părea că mă așteaptă. Mi-a trebuit un timp ca s-o pot recunoaște pe japoneza în costum tradițional pe care o zărisem adineauri în fundul magazinului. S-a apropiat de mine și mi-a spus coborându-și ochii:

— Trebuie să vă vorbesc, să facem câțiva pași împreună, vreți?

Se numește Kumiko Sakamoto. A fost prietena unui pictor german cu numele Urs Kraus. Acum o lună, fratele meu stătea cu ei în cafarnaumul tatălui lui Kumiko.

Shonïn

În localitatea Lo-Yang, un culegător de pietre avea o piatră k'ouaï, așezată într-un bazin cu apă curată, pe un pat de nisip alb, lungă de trei picioare și înaltă de șapte degete. De obicei, pietrele nu-și manifestă viața lor profundă decât cu discreție și numai pentru privirea înțeleptului. Dar aceasta era hărăzită cu atâta spirit, încât răzbătea prin toți porii. Din pricina asta era ciuruită, brăzdată, scobită, găurită, avea văi, strâmtori, prăpăstii, vârfuri, defilee. Pândea și înregistra totul printr-o mie de urechi, clipea și plângea cu o mie de ochi, râdea și mugea printr-o mie de guri. Ceea ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. O sămânță de pin, atrasă de o natură atât de primitoare, a venit să se așeze în ea. S-a așezat pe piatra k'ouaï, și imediat s-a strecurat înăuntru. Ca o cârtiță în galeria ei, ca embrionul în matrice, ca sperma în vagin. Și a încolțit.

Și germenul care are o forță colosală, fiindcă toată forța arborelui e concentrată în el, a despicat piatra. Și prin despicătură s-a strecurat răsucindu-se un pin tânăr, suplu, îndoit și răsucit ca un dragon săltăreț. Piatra și pinul aparțin aceleiași esențe, care este eternitate, piatra indestructibilă și pinul veșnic verde. Piatra înconjoară și strânge pinul, ca o mamă pe copilul ei. Între ei are loc un schimb neîncetat. Pinul viguros sfărâmă și macină piatra spre a se hrăni din ea. Dar rădăcinile lui care au trei mii de ani se transformă în stâncă și se topesc în piatra natală.

Paul

Kumiko l-a cunoscut pe Urs la München. Era desenator industrial, și trasa în secțiune, în plan orizontal sau în plan vertical schițele unor biele, angrenaje și elice pe foi de hârtie milimetrică; ea era secretară într-un birou de import-export. Ziua, se înțelege. Fiindcă noaptea el făcea portrete, nuduri și naturi moarte, iar ea se dedica filosofiei Zen. Când s-a întors la tatăl ei, la Nara, el a însoțit-o.

Am văzut vreo douăzeci de tablouri pe care le-a pictat în timpul celor doi ani cât a stat în Japonia. Reflectă toate lenta și laborioasa pătrundere a lecției orientale în dublul univers al desenatorului industrial și al pictorului de duminică. Orientul, a cărui prezență se manifestă, la început, sub forme folclorice — adică, turistice — contopește puțin câte puțin arta aceasta naivă și meticuloasă și își pierde toate caracteristicile pitorești, pentru a deveni o viziune deosebit de pătrunzătoare asupra ființelor și lucrurilor.

Unul dintre tablourile lui reprezintă — în stilul precis și țipător al hiperrealismului — un șantier, unde mișună niște oameni mititei în salopete albastre și cu căști galbene. Betonierele își întind spre cer botul rotund al cratiței rotitoare, mănunchiuri de țevi aleargă spre cisterne argintii, coșuri înalte își agită limbile de flăcări, la orizont se profilează macarale, sonde, furnale înalte. Și care e produsul acestei activități industriale febrile? Pur și simplu, muntele Fuji Yama. Un inginer ține în mână un plan, în care celebrul vulcan e reprezentat întreg, cu gulerașul lui de zăpadă. Niște muncitori transportă plăci care evident sunt bucăți din construcția în curs, a cărei siluetă neterminată se ghicește în spatele unor schele.

Un alt tablou corespunde polului invers al acestei îmbinări dintre tradiție și era industrială. Ne aflăm într-un mare oraș modern, plin de zgârie-nori ca de

niște ghimpi, încins cu aerotrenuri și împânzit de autostrăzi. Nu lipsesc nici elicopterele și avioanele de pe cer. Dar orașul e, în mod curios, populat de o mulțime ce pare scăpată din stampele lui Hokusaï. Se văd bătrâni cu țeasta ca o căpățână de zahăr și cu barba lungă, subțire și ondulată ca un șarpe, copii mici cu codițe, care se îmbrâncesc ridicându-și fundul gol, niște boi înjugați pe care-i mână o maimuță, un tigru culcat pe prelata unui camion, un bonz ținând în mână o piersică pe care un copil încearcă să i-o fure.

Acest amalgam, pur și simplu, de veche Japonie și de tânăr Occident se adâncește într-o serie de mici peisaje care sunt tot atâtea enigme poetice și captivante. Colinele, pădurile, țărmurile acesteia fiind lipsite de orice construcție sau prezență omenească, nimic, în principiu, nu-ți permite să le situezi în Japonia mai curând decât în Suabia, Sussex sau Limousin, nici esența arborilor, nici forma denivelărilor de teren, nici nuanța sau mișcarea apelor. Și, cu toate acestea, nu te poți îndoi nicio clipă, de la prima privire, că e vorba de Japonia. De ce? Datorită cărui detaliu? Imposibil de spus, și totuși certitudinea e imediată, de neclintit, fără să fie nevoie de justificări: Japonia.

— Urs progresase foarte mult când a terminat această serie, a comentat Kumiko.

Desigur! Ajunsese să discearnă în fiecare lucru o esență, un cifru, legătura lui directă cu cosmosul, mai simplă și mai profundă decât toate atributele, culorile, calitățile și celelalte accesorii care decurg din această legătură și după care ne orientăm de obicei. În aceste pânze, peisajul japonez nu mai era constituit din cireșii înfloriți, muntele Fuji, pagoda sau podețul arcuit. Dincolo de aceste simboluri transpozabile, transportabile, imitabile, era și devenise sensibilă, vădită, dar categorică, inexplicabilă, formula cosmică a Japoniei rezultând dintr-un număr vertiginos, însă nu infinit de coordonate. În fiecare tablou, se distingea confuz prezența ocultă a acestei formule. Emoționa, fără să descifreze. Era plină de promisiuni, din care niciuna nu era ținută. Îmi vine sub peniță un cuvânt: spiritul locului. Dar imaginea pe care o evocă nu e, oare, aceea a unei raze de soare străbătând printr-o perdea de ceață?

Această pătrundere întrucâtva metafizică se manifestă cel mai minunat în portrete. Portrete de copii, de bătrâni, de femei tinere, dar mai ales portrete ale lui Kumiko. Fiind vorba de această fată, ceea ce recunoșteam pe pânză era, desigur, fața ei fragedă de douăzeci de ani. Dar uitându-te mai bine, chipul ei se scălda într-o lumină de dincolo de timp, fără vârstă, eternă poate, dar vie. Da, acest chip de douăzeci de ani nu avea vârstă, sau mai curând avea toate

vârstele, și pe el se citea nesfârșita îngăduință a bunicii care, în lunga ei viață, a văzut totul, a îndurat totul și a iertat totul, precum și încântarea bucuroasă a copilului care se deșteaptă spre lume, sau luciditatea tăioasă a adolescentului căruia i-au crescut dinții. Cum putea Urs Kraus să reunească expresii atât de contradictorii, dacă nu mergând să-și culeagă elanul vital chiar de la izvorul său, din punctul unde toate implicațiile sunt încă reunite în stare virtuală — și spectatorul e dator să aprofundeze cutare sau cutare suflet, care avea vreo afinitate cu al său.

Shonïn

Oamenii din târgul de la Hamamatsu au observat, într-o dimineață, că Fei Tchang-fang, ofițerul de jandarmi, cel care supraveghează târgul de pe platforma unui mirador, nu era la postul său obișnuit. N-a mai fost văzut niciodată de atunci și nimeni n-a aflat ce se întâmplase cu el. Abia după opt zile au băgat de seamă o altă dispariție, cea a unui vânzător de ierburi de leac, un bătrân venit din alte părți care stătea nemișcat sub tigvele de toate mărimile agățate în tavanul prăvălioarei sale. Fiindcă trebuie să știi că tigva este la noi un fel de corn al abundenței, și cum, în plus, medicamentele se păstrează fie în tigve micuțe, fie în fiole în formă de tigvă, ea este și emblema vindecării. Ar fi trebuit multă iscusință pentru a face legătura între aceste două dispariții și a le pătrunde secretul. Iată ce se întâmplase.

De sus, din mirador, Fei Tchang-fang îl văzuse pe vânzătorul de ierburi de leac, seara, după închiderea pieței, cum se făcea deodată mic, mic, minuscul și cum intra în cea mai mică dintre tigve. S-a mirat de asta și venind la el a doua zi, i-a dus carne și vin, făcându-i trei plecăciuni. Apoi, știind că orice viclenie este zadarnică, i-a mărturisit că surprinsese ciudata metamorfoză care-l făcea să dispară în fiecare seară în cea mai mică dintre tigve.

— Ai făcut bine că ai venit în seara asta, i-a spus bătrânul. Fiindcă mâine nu voi mai fi aici. Eu sunt un duh. Deoarece am greșit față de semenii mei, ei m-au pedepsit ca ziua, timp de trei luni, să iau înfățișarea unui negustor de ierburi de leac. Noaptea am dreptul la o odihnă mai potrivită firii mele. Astăzi e ultima zi a exilului meu. Nu vrei să vii cu mine?

Fei Tchang-fang a acceptat. De îndată, duhul l-a atins pe umăr și s-a simțit ajungând cât o musculiță împreună cu tovarășul său. După care au intrat în tigvă.

Înăuntru înflorea o grădină de jad. Niște cocori de argint zburdau într-un havuz de lapislazuli înconjurat de arbori de coral. Pe cer o perlă ținea loc de lună, un diamant era soarele, o pulbere de aur, stelele. Pântecele grădinii era o peșteră de sidef. Din tavanul ei atârnau stalactite lăptoase, din care picura un lichid chintesențializat. Duhul l-a invitat pe Fei Tchang-fang să sugă din sfârcurile peșterii, fiindcă, i-a zis el, nu ești decât un copil mic pe lângă vechimea grădinii, și laptele acesta îți va da viață lungă.

Dar învățătura cea mai prețioasă pe care i-a dat-o e cuprinsă în acest precept: *stăpânirea lumii începe cu concentrarea subiectului și sfârșește cu cea a obiectului.*

De aceea, grădina Zen duce în mod logic la grădina-miniatură.

Paul

Urs a lăsat aici unsprezece portrete ale lui Jean. Tatăl lui Kumiko, speriat de vizita și de aerele mele de inchizitor, ascunsese în spatele unui paravan această colecție atât de revelatoare. Kumiko le-a așezat în semicerc în jurul meu în magazin. Încep să înțeleg ce s-a întâmplat. Am întrebat-o pe Kumiko: „Unde e Urs?“. Mi-a răspuns cu râsul acela mic, înăbușit, prin care japonezii caută să scuze o aluzie la un subiect intim și dureros.

— Urs? Plecat!

— Plecat? Cu Jean?

— După Jean.

— Unde?

A făcut un gest evaziv.

— Acolo. În vest, în America poate. În Germania.

Urs e berlinez de origine, cu toate că a întâlnit-o la München. Am crezut că găsesc un indiciu într-un tablou care, prin limbajul său direct și naiv, pare să aparțină primei etape de creație japoneză a lui Kraus. E o întindere de apă brăzdată în toate direcțiile de diferite vapoare. La dreapta și la stânga, pe fiecare dintre maluri, stau față în față doi copii, cu picioarele depărtate. Fața lor e ascunsă de un binoclu pe care-l îndreaptă unul asupra celuilalt. Am tresărit din cauza episodului din copilăria noastră, când făcusem publicitate filmată pentru o marcă de binocluri.

— Kumiko, cine sunt copiii aceștia?

Gest de neputință.

— Dar apa e oceanul Pacific, a adăugat ea. Țărmul din stânga, cu instalațiile portuare, este, fără îndoială, Yokohama, și cel drept cu arborii pe plajă, Vancouver.

— Vancouver ori San Francisco?

— Vancouver, din cauza parcului Stanley. E celebru. Arțarii bătrâni înaintează până la marginea apei. Pentru japonezi, Vancouver este poarta Occidentului.

E adevărat. În timp ce curentele migratoare ale întregii omeniri au fost altădată orientate de la est către vest — în sensul mișcării soarelui —, japonezii, de douăzeci și cinci de ani încoace, au început să migreze în sens invers. Renunțând la incursiunile lor în direcția Coreei, a Chinei și a Rusiei, s-au îndreptat spre Pacific și spre Lumea Nouă, mai întâi, în chip de cuceritori înarmați, apoi ca negustori. Iată ceva ce i se potrivea destrămătorului de frate-meu! Jean la Vancouver? De ce nu? Celebrul oraș pe care nu-l cunoaște nimeni i-ar semăna destul de mult! Dar de ce să fi plecat Urs Kraus după el?

Cercetez cele unsprezece portrete care ar trebui să răspundă acestor întrebări. Arareori, avântul inițial care e însuși izvorul oricărei făpturi a mai fost prezentat atât de crud, în toată goliciunea lui. Și pe măsură ce, datorită lor, aflu cifrul fratelui meu — cunoscându-l din ce în ce mai bine prin intermediul acestor unsprezece etape —, mă recunosc din ce în ce mai puțin pe mine în el. Puțin câte puțin, mă apropii de punctul de vedere japonez refractar *luminii-ce-înstrăinează*, și care pretinde a nu vedea asemănarea dintre aceste portrete și mine. Dacă așa arată Jean în acest moment, ar trebui să recunosc că, în foarte scurt timp, instabilitatea lui bolnăvicioasă, patima lui arzătoare pentru orizonturi noi i-au alterat profund chipul. În această mască nu văd decât o febră a vagabondajului care se transformă în panică de îndată ce un popas oarecare amenință să se prelungească. Este o etravă uzată de izbiturile valurilor, un chip de proră brăzdat de umezeală, un profil de hoinar perpetuu sculptat de vânturi. Este în el ceva de săgeată și de copoi, și reflexul unei furii a plecărilor, al beției vitezei, al nebuniei fugii către un altundeva necunoscut. Vânt, vânt și iar vânt, asta e tot ce a mai rămas în această frunte, în acești ochi, în această gură. Nu mai e un chip, e o roză a vânturilor. E cu putință ca plecarea Sophiei și lunga lui călătorie să-l fi abrutizat într-atât pe fratele meu? Ai zice că e pe cale de a se dezagrega, de a se risipi, până la urmă, de tot, ca meteoriții ce se topesc într-o jerbă de flăcări, la contactul cu atmosfera și dispar mai înainte de a atinge pământul. Soarta fratelui meu asemenea mi se lămurește prin

îmbogățirea continuă de care simt, dimpotrivă, că eu beneficiez cu fiecare etapă. Fuga noastră unul după altul capătă sensul unei logici înspăimântătoare: eu mă îngraș din substanța lui pierdută, mi-l încorporez pe fratele meu fugar...

Shonïn

După conversație și contemplație, comuniunea. Grădinile-miniatură corespund celui de-al treilea stadiu de interiorizare a pământului. În timp ce casa occidentală e în grădină, și grădina Zen în casă, grădina-miniatură încape în mâna stăpânului casei.

Nu e de-ajuns ca arborele să fie mic, mai trebuie să aibă și un aer străvechi. Prin urmare, se vor alege semințele cele mai chircite ale celor mai plăpânzi puieți. Li se vor tăia rădăcinile principale, puieții vor fi lăsați să vegeteze într-un vas strâmt cu pământ puțin. Apoi se vor răsuci progresiv tulpina și ramurile, sfârșind prin a le înnoda. Ramurile vor fi tăiate deseori, planta va fi ciupită, răsucită, realtoită. Crengile îndoite cu ajutorul unor sfori și a unor greutăți vor lua un contur sinuos. Se vor scobi găuri în tulpină, în care se va introduce bălegar, ceea ce îl va face elastic, flexibil, potrivit pentru orice strâmbare. Pentru a le impune crengilor o linie frântă, se va inciza coaja și se va picura o picătură de „suc de aur". (Se taie un tub de bambus astfel încât să i se păstreze două noduri și se lasă să stea un an în groapa unei latrine. Lichidul pe care-l conține în final este sucul de aur.)

Sinuozitățile copacilor pitici, plătite cu atâtea suferințe, sunt sinonimele vârstei înaintate. Tot astfel, taoistul se consacră unei penibile gimnastici a membrelor, cu singurul scop de a prelungi parcursul suflului vital în trup și de a câștiga în longevitate. Răsucirile copacilor pitici evocă tot atâtea figuri coregrafice. Taoistul se răstoarnă pe spate în așa fel încât — cu spatele încovoiat — să privească cerul. Dansatorii, vrăjitorii, piticii și vracii se recunosc după deformațiile sau diformitățile care-i fac să vadă cerul. Cocorul întinzându-și gâtul, broasca-țestoasă lungindu-și-l își rafinează suflul, îi măresc durata și câștigă în longevitate. Din această cauză — și numai din aceasta — toiagul noduros al bătrânului e semn de vârstă înaintată.

Copacul pitic poate fi chiparos, catalpa, ienupăr, castan, piersic, prun, salcie, ficus, smochin, pin... Pe un mormânt, se plantează o salcie sau un plop pentru un țăran, un salcâm pentru un cărturar, un chiparos pentru un senior feudal,

un pin pentru un Fiu al Cerului. Mormântul e o casă, un munte, o insulă, tot universul.

Grădina pitică, cu cât e mai mică, cu atât mai mare e partea de lume pe care o cuprinde. Astfel, de exemplu, personajul de porțelan, animalul de ceramică, figurina de pământ ars care populează grădina-miniatură, cu cât sunt mai mici, cu atât mai mare le este puterea vrăjită de a preschimba pietrele și scorburile care le înconjoară în munți stâncoși, piscuri amețitoare, lacuri și prăpăstii. Astfel, cărturarul în locuința lui modestă, poetul în fața mesei sale de scris, pustnicul în peștera lui dispun, după bunul plac, de întregul univers. Trebuie doar să se concentreze atât cât să dispară în grădina-miniatură, ca duhul-farmacist în tigva lui. În plus, micșorând peisajul, se ajunge la o putere magică sporită. Răul e izgonit și tinerețea veșnică respiră în frunzișurile lui pitice. De aceea, e de presupus că înțelepții cei mai eminenți au niște grădini atât de mici, că nimeni nu le poate dibui. Atât de mici, încât încap pe o unghie, atât de mici, că pot fi închise într-un medalion. Uneori, înțeleptul scoate din chimir un medalion. Îi ridică încet capacul. Apare o grădină infimă cu lacuri imense, înconjurate de smochini și baobabi și unite prin poduri arcuite. Și înțeleptul, devenit dintr-odată mic cât bobul de mac, se plimbă fermecat în acest spațiu larg cât cerul și pământul.

(Unele grădini sunt așezate pe bazine și înfățișează o insulă. Aceasta constă adeseori dintr-o rocă poroasă — sau un madrepor — în care se înfig rădăcinile păroase ale arborelui pitic, realizând fuziunea cea mai intimă a apei, a pietrei și a plantei.)

(Fiindcă Japonia se compune din 1 042 de insule, grădina în bazin este cea mai japoneză dintre toate grădinile-miniatură.)

Capitolul XIX

Foca din Vancouver

Paul

Privesc cum se micșorează și se topește în albastrul adânc al Pacificului mănunchiul de insule și insulițe ciopârțite care se numește Japonia. Zborul 012 al companiei Japan Airlines leagă Tokyo de Vancouver în 10 ore și 35 de minute, lunea, miercurea și vinerea. Decalajul orar este de 6 ore și 20 de minute.

Vidul și plinul. Dojenit de Shonïn, sufletul meu oscilează între acești doi poli. Japonezul e obsedat de frica de sufocare. Prea mulți oameni, prea multe obiecte, prea multe semne, prea puțin spațiu. Japonezul este, mai înainte de toate, un om înghesuit. (S-a vorbit mult despre „împingătorii" de la metrou, însărcinați să împingă cu forța în vagoane călătorii care, altfel, ar împiedica închiderea ușilor. Dacă funcția lor s-ar opri aici, ar merge în direcția înăbușirii călătorilor și ar fi infernală. Dar „împingătorii" sunt și „trăgători". Fiindcă la oprirea trenului ușile degeaba se deschid. Călătorii înghesuiți în masă compactă nu se pot desprinde singuri din vagoane. E nevoie de intervenția energică a „trăgătorilor" ca să-i smulgă din pasta umană și să le redea o oarecare fluiditate.)

Pentru a lecui această spaimă, nu există decât grădina, și bineînțeles că grădina japoneză este singurul loc din Japonia unde se poate trăi și înflori. Dar acest lucru nu e riguros adevărat decât pentru grădina de ceai. Cu grădina Zen, se cască un gol abstract unde gândirea se desfășoară, ajutată de rare jaloane. În ceea ce privește grădina-miniaturală, ea introduce infinitul cosmic în casă.

În timpul orelor de zbor deasupra Pacificului, m-a bântuit tot timpul o imagine. Cea a unei încăperi goale a cărei suprafață a fost calculată pentru a fi acoperită exact de un număr întreg de tatami — care măsoară obligatoriu 90 x 180 de centimetri, atât cât îi trebuie unui japonez ca să se culce. Și vaga culoare blondă a acestui covor — întreținut și reînnoit — împrăștie mai multă lumină decât tavanul de lemn întunecat. Pereții translucizi, ușori și fremătători, nu pot fi — precum pielea vie — decât complet goi. Nici un tablou, nici un bibelou, o singură mobilă: o măsuță de lemn lăcuit roșu pe care e așezată grădina-

miniatură. Totul e pregătit pentru ca înțeleptul ghemuit pe rogojina lui să se dedice unor nevăzute dezlănțuiri de voință de putere.

Cu toate acestea, impresia dominantă din șederea mea în Japonia e una grea și penibilă și transmite o învățătură enigmatică. Este amintirea torturilor variate și subtile impuse arborilor pentru a-i miniaturiza și a-i reduce cu forța la dimensiunea grădinilor în bazin.

VANCOUVER

Prima privire asupra suburbiilor Vancouverului prin fereastra îngustă a autobuzului monstruos, blindat, un adevărat tanc care ne aduce de la aeroport spre oraș. Un oraș mai colorat, mai viu, mai heteroclit decât Tokyo. Filme erotice, baruri suspecte, siluete furișate, resturi noroioase pe trotuare, spuma oamenilor și a lucrurilor care, în ochii unora, reprezintă farmecul principal al călătoriilor. Și ca să nu uităm de apropierea mării, ici și colo, câte un pescăruș, nemișcat pe un stâlp, o bornă, un acoperiș.

Galbenul uniform al Japoniei se diversifică aici în cel puțin patru varietăți de culoare care necesită, desigur, o anumită deprindere pentru a fi deslușite de la prima vedere. Cea mai numeroasă e constituită din locuitorii orașului chinezesc, dar ei nu prea se aventurează în afara cartierului lor. Mai sunt și japonezii — în general, în tranzit, și îi reperezi după un nu-știu-ce străin și provizoriu. Pe indieni îi recunoști după uscăciunea lor, niște mumii tinere plutind în veșminte prea largi, cu ochii mici, vii și negri licărind sub borul lat al pălăriei. Dar cel mai ușor de recunoscut sunt eschimoșii cu craniu lunguieț, păr des, implantat foarte jos pe fruntea îngustă, și mai ales cu obraji lați și groși, caracteristici. În țara asta, unde obezitatea este foarte răspândită, grăsimea eschimosului nu seamănă cu cea a albului. Aceasta din urmă are la bază aluaturile fragede și înghețata. Grăsimea eschimosului miroase a pește și a carne afumată.

*

Un somon urcând cu mișcări viguroase din coadă pe cursul unui torent, sărind barajele, trecând peste cascade... Asta-i imaginea ce mi-o creez despre mine însumi sosind la Vancouver. Fiindcă niciodată nu am avut atât de clar sentimentul că iau o țară în răspăr. Vancouver este punctul terminus firesc al unei îndelungate migrații est-vest, care, pornind din Europa, a traversat Atlanticul și continentul nord-american. Nu este un oraș al inițierii, ci un oraș

de încheiere a călătoriei. Paris, Londra, New York sunt orașe ale inițierii. Noul sosit primește un fel de botez, e pregătit pentru o viață nouă, plină de descoperiri surprinzătoare. Asta poate fi valabil pentru japonezii ajunși la Vancouver, care iau aici contact cu o țară occidentală. Acest punct de vedere îmi e absolut străin. Soarele, în cursa lui de la est la vest, i-a antrenat pe aventurierii bărboși, veniți din Polonia, Anglia sau Franța, mereu mai departe, prin Quebec, Ontario, Manitoba, Saskatchewan, Alberta și Columbia Britanică. Ajunși pe această plajă cu ape moarte, umbrită de pini și arțari, lungul lor drum spre vest s-a terminat. Nu le mai rămâne decât să se așeze ca să admire apusul soarelui. Pentru că marea este închisă la Vancouver. Nicio invitație la îmbarcare, la călătorie pe mare, la descoperirea Pacificului pe țărmurile acestea. Orizontul este astupat de insula cu același nume care joacă rolul de cap de linie. Niciun suflu venit din larg nu le va umfla piepturile și pânzele. Nimeni nu merge mai departe. Dar eu sosesc...

*

— E un oraș pentru mine! suspină Urs Kraus, oprindu-se să contemple cerul.

A plouat toată noaptea, apoi, odată cu zorii, perdeaua de nori negri a început să se destrame. Acum se subțiază și formează mase în care se deschid găuri albastre prin care explodează soarele. Marii arbori uzi din Stanley Park se scutură în vânt, ca niște câini după baie, și mirosul lor de pădure, de pe acum tomnatic, se izbește de izurile de mâl și de algele care urcă de pe plajă. Nicăieri nu am mai întâlnit acest ciudat mariaj al mării cu pădurea.

— Priviți un pic, zice el făcând un gest larg. Trebuie să fii nebun ca să părăsești toate astea. Totuși, eu voi pleca! Plec mereu!

Mergând de-a lungul plajei pline de trunchiuri bătrâne, netezite ca niște pietre, întâlnim un grup de turiști care își ațintesc teleobiectivele spre largul mării. La circa 200 de metri, pe o stâncă, stă și ne privește o focă.

— Iată! exclamă Kraus. Eu sunt această focă. E fascinată de Vancouver. Fuxul mării de ieri a depus-o pe stâncă. Și de-atunci privește cu ochii ei mici și migdalați la acest oraș proaspăt și mort, în același timp, la mulțimea interlopă și distantă, la acest capăt de lume care e un terminus pentru occidentali și o trambulină pentru orientali... O focă în Vancouver e, pare-se, ceva destul de rar. Azi de dimineață, fotografia ei era pe prima pagină a tuturor ziarelor din regiune. Va trebui să plece, nu? Dar observă că e reflux acum. Stânca ei e în

mare parte dezgolită. Ar putea să-și dea drumul să cadă în apă. N-ar mai putea să se suie înapoi. Așa că așteaptă mareea înaltă. Când valurile urcă și îi mângâie burta, face o tură de pescuit ca să se hrănească. Apoi își reia postul de observație înainte de scăderea nivelului mării. Asta poate dura mult. Nu la nesfârșit. Se va desprinde. Va dispărea. Și eu la fel.

Ne-am reluat mersul între pădure și mare. Cerul nu este decât un dezastru luminos, fortăreață de aburi prăbușiți, cavalcade furioase de escadroane înzăpezite. Pe acest fond dramatic, familii întregi se instalează la picnic, cărucioare de copii tremură cocoțate pe roțile lor, bicicletele trec ca niște umbre chinezești.

— Ați remarcat inepuizabila varietate de biciclete canadiene? Ghidoanele, șeile, roțile, cadrele, fiecare piesă face obiectul unor variații infinite. Iată ce-l încântă pe designerul industrial care am rămas, în fond. O bicicletă canadiană se cumpără „à la carte". Te duci la vânzător și îți compui singur mașinăria, alegându-i organele direct din magazinul de o fermecătoare fantezie. Întotdeauna m-a interesat bicicleta, pentru că niciun mecanism nu e mai îndeaproape adaptat anatomiei și energeticii corpului uman. Bicicleta realizează mariajul ideal între om și mașină. Din nefericire, în Europa — și mai ales în Franța —, ciclismul a făcut din bicicletă un stereotip și a ucis orice creativitate în acest domeniu, totuși, privilegiat.

Ne așezăm la adăpostul unui trunchi de arbore tăiat, gros cât o casă. Să fie o bucată de sequoia, de araucaria sau de baobab? Probabil că stă de mult aici, fiindcă s-a afundat adânc în nisip și are niște crăpături adânci în el. Urs revine la tema lui favorită:

— Viața mi s-a schimbat din ziua în care am înțeles că situația unei ființe sau a unui obiect în spațiu nu este indiferentă, ci, dimpotrivă, îi pune în discuție însăși natura sa. Pe scurt, *nu există translație fără alterare*. Este negația geometriei, a fizicii, a mecanicii, care, toate, presupun existența unui spațiu vid și nediferențiat, unde toate mișcările, deplasările și permutațiile sunt posibile fără schimbarea substanțială a variabilelor care evoluează în el. Ați avut această revelație, mi-ați spus, în mijlocul miilor de statui de aur de la Sanjusangendo. Și imediat după aceea ați descoperit, din întâmplare, unul dintre portretele pe care i le-am făcut fratelui dumneavoastră și de voie, de nevoie, a trebuit să admiteți că acest portret nu vă semăna, în pofida riguroasei sale fidelități. Ați decis să vă explicați acest paradox prin faptul că portretul exprima eul profund al lui Jean-Destrămătorul, destinat unei perpetue rupturi. Asta nu-i rău. O

explicație mai simplă, și deci, mai elegantă, ar fi fost să admiteți că portretul îi încorpora fratelui dumneavoastră infinita complexitate a locului pe care-l ocupa în spațiu. Fiindcă acest loc, veți fi de acord cu mine, este unul riguros personal: oricare ar fi asemănarea dintre doi gemeni, ei se disting prin poziția lor în spațiu — numai dacă nu se suprapun fără rest. Și după ce Jean v-a părăsit, ca să fugă în lume, neasemănarea asta funciară se agravează kilometru după kilometru și riscă să facă din voi doi niște străini, dacă dumneavoastră nu v-ați impune nu numai să faceți același voiaj ca și el, ci chiar să puneți piciorul exact pe urmele lui. Asta este, nu-i așa? Dacă îl urmăriți pe Jean, este și pentru a-l regăsi, dar într-un sens mai subtil și mai exigent decât i se atribuie, de obicei, acestui cuvânt. Căci n-ați fi deloc satisfăcut, dacă ați primi asigurarea că, încheindu-și călătoria în jurul lumii, Jean se va întoarce la dumneavoastră. Pentru că, revenind la dumneavoastră, după un vast voiaj pe care dumneavoastră nu l-ați fi făcut dacă n-ar fi cerut situația, nu numai că nu ați fi sigur că l-ați „regăsit", ci știți bine că l-ați pierde pentru totdeauna. Toate achizițiile, toate experiențele voiajului lui trebuie să le faceți, la rândul dumneavoastră, pe urmele lui. Asta este, nu-i așa?

Punându-mi un deget pe buze, ridic mâna și îi arăt în tăcere o crăpătură pe trunchiul de deasupra noastră. Urs privește, își scoate ochelarii și și-i pune la loc, după ce îi șterge. Are, într-adevăr, motive să nu-și creadă ochilor! Este cineva acolo! Un bărbat, un tânăr doarme deasupra capetelor noastre. Corpul său ghemuit se încrustează într-o adâncitură lungă a trunchiului, aproape invizibil, într-atât este de învăluit în culcușul de lemn, integrat în corpul lemnos, legănat de buștеanul matern.

— În unele povești vechi germane, comentează Urs cu voce scăzută, există asemenea făpturi silvestre, cu părul din rămurele și cu degetele picioarelor sub formă de rădăcini. Este o variantă a Frumoasei din pădurea adormită, Frumosul din copacul adormit. Iată farmecul Vancouverului!

*

L-am găsit fără mare greutate în acest oraș care nu este nemăsurat de mare și în care fiecare cartier are o specialitate anume. Știam de la Kumiko că își adusese câteva pânze, în speranța de a le vinde pe drum ca să aibă din ce trăi. Am făcut turul puținelor galerii din cartierul Gastown care ar fi putut fi interesate de producția lui. În fundul celei de-a treia, am recunoscut imediat un tablou de-al lui după maniera plată — fără relief, nici profunzime — și alte

două, după culorile lor crude și fără nuanțe, amintind de benzile desenate. Lăsase adresa unui hotel modest pe strada Robson. M-am dus acolo imediat.

Urs Kraus este un uriaș cumsecade cu părul roșu, cu carnea lăptoasă, care prin însăși statura sa pare condamnat să joace rolul de țintă, de pradă, de urs domesticit, obișnuit din copilărie cu belciugul în nas. Ce cuplu straniu trebuie să fi făcut cu minuscula Kumiko! Nu are importanță, pânzele lui sunt ale unui pictor, unul adevărat, și asta i se datorește ei, fără îndoială. Dar acest pictor nu seamănă cu niciunul dintre cei pe care i-am cunoscut, măcar printr-un amănunt caracteristic: e un pictor care vorbește. Urs se povestește pasionat pe sine însuși, la nesfârșit; asta probabil că răspunde în el unei nevoi de autoconstrucție, de autoapărare, care se prelungește prin darul de poliglot remarcabil pe care îl are, căci acest neamț vorbește curent engleza, făcuse, după spusele lui Kumiko, progrese strălucite la japoneză, iar cu mine se întreține numai în franceză.

— Sunt un pictor *compromis*, îmi explică el, fundamental compromis. Asta e toată forța și toată slăbiciunea mea. V-am spus cum a început totul. Când eram desenator industrial, spațiul era pentru mine un dat pur negativ. Era *distanța*, adică modul pe care-l aveau lucrurile de a nu fi în contact unele cu altele. Peste acest vid, axele de coordonate aruncau niște punți filiforme. Totul s-a schimbat prin Zen. Spațiul a devenit o substanță plină, îndesată, bogată în calități și atribute. Iar lucrurile, insule decupate în această substanță, făcute din această substanță, mobile desigur, dar cu condiția ca toate relațiile substanței lor cu substanța exterioară să însoțească și să înregistreze mișcarea. Presupuneți că ați ajunge să izolați un litru de apă de mare, și că deplasați acest litru de la Vancouver la Yokohama, fără să-l scoateți din ocean, fără să-l înveliți într-o pungă decât dacă aceasta ar fi una complet permeabilă. Este imaginea lucrului care se mișcă sau a omului care călătorește.

Numai că, iată: făcând să apară asta în pictura mea, sunt și eu făcut din această substanță, și învelișul meu este și el permeabil 100%. De aceea, fiecare dintre pânzele mele mă compromite fără nicio rezervă. Atunci când am început să pictez sub influența lui Kumiko, a trebuit negreșit să învăț japoneza, să merg în Japonia, să mă stabilesc la Nara. Și alunecasem în sedentarismul japonez cel mai de neclintit, când diavolul de Jean a căzut din cer, cu capul lui sub forma rozei vânturilor, cum bine ați spus. M-a extirpat. Mi-a zdruncinat tot edificiul și m-a făcut pe neașteptate să derapez spre est.

— Urs, teoriile dumitale mă pasionează, dar spuneți-mi, unde e Jean?

Face un gest vag spre orizont.

— Am ajuns aici împreună. Și imediat, nu ne-am mai înțeles. Jean a adulmecat aerul și și-a compus, cum zicea el, un „mod de întrebuințare al Canadei“. Care consta, dacă am înțeles bine, în a merge. Da, a merge! Spre est, dacă înțelegeți ce vreau să zic. Pe scurt, de a parcurge de la un capăt la altul continentul american. Mie mi-a căzut fulgerător cu tronc Vancouverul, orașul unde zile întregi de ploaie pregătesc cele mai sublime apusuri de soare. Imposibil să pictezi aici! Beția neputinței! Pânza rămâne goală, cu toate că ochii se umplu! Era un drog pe care voiam să-l epuizez înainte de a continua. Ne-am despărțit. El a plecat în direcția Munților Stâncoși, fără un ban, ca un hippy, decis să nu se oprească nici la piciorul ghețarilor, nici în imensa prerie, nici chiar pe malul Atlanticului. Oh, ne vom revedea! Aveam întâlnire pe 13 august, la mine, la Berlin. Și, așa cum îl cunosc, va fi acolo, dar mă întreb ce va inventa ca să semene dezordinea pe malurile Spreei! Walter Ulbricht și Willy Brandt n-au decât să se țină bine!

— N-am ajuns încă acolo. Ce să fac? Dumneata știi că, dacă Jean a plecat pe jos, eu nu pot lua avionul spre Montreal. Trebuie să merg pe urmele lui.

— Atunci mergeți! Nu sunt decât 5 000 km de la Vancouver la Montreal.

— Vă bateți joc de mine.

— Soluția de mijloc: trenul! Pleacă în fiecare zi din Vancouver și șerpuiește ca un mare dragon roșu, un pic cam leneș, printre Munții Stâncoși și locurile din centru și din est. Se oprește peste tot. Poate că Jean, tocindu-și încălțările, va urca undeva în tren. Eu rămân aici. Încă un pic de Vancouver, fie-vă milă, Domnilor Gemeni! Dacă vreți, întâlnirea la Berlin, Bemauerstrasse 28, pe 13 august. Bătrâna mea mamă ne va găzdui pe toți trei...

*

Astfel va reîncepe marea călătorie. Cel puțin, nu voi mai avea sentimentul înspăimântător că întorc spatele Franței, cum am avut plecând de la Tokyo spre est. Acum, fiecare pas mă apropie de Pietrele Sunătoare. Mângâi această idee liniștitoare plimbându-mă singur pe Coal Harbour, pe care tocmai l-a lustruit o aversă de ploaie strașnică. Royal Vancouver Yacht Club, urmat de Burrard Yacht Club — tot atât de elegant —, expun strălucitoare și atrăgătoare nave de agrement, sclipind de lumini în cele mai variate forme, dar pe măsură ce mă apropii de docuri, iluminatul devine mai sărăcăcios și navele mai prozaice, și, în cele din urmă, într-o penumbră sinistră, apar siluetele negre și chinuite ale

șalupelor vechi care putrezesc aici după ultimul lor pescuit. Nimic mai dezolant ca punțile lor lipicioase, ticsite cu scări invalide, cu frânghii și cârme scâlciate, ca tablele ruginite, ca lanțurile încâlcite, cu troliile blocate. Sunt ca niște capcane mortale legănându-se pe valuri, fiecare purtând deasupra câte o sală de tortură în aer liber. Te miri că nu zărești trupurile contorsionate de suferință, dislocate, dezmembrate, pe care cele câteva păsări negre și albe — pe jumătate, corbi, pe jumătate, goelanzi — par să le aștepte. Și asta nu-i pură imaginație, căci oroarea acestor vapoare amintește soarta lamentabilă a oamenilor, a pescarilor care și-au petrecut viața pe ele.

Mă refugiez într-un bar de mateloți, și beau o cană mare de cafea privind cum plouă din nou, o cafea din Lumea Nouă, generoasă, ușoară, parfumată, reconfortantă, fără legătură cu infectul bitum siropos, vâscos și gras care ți se distilează la filtru în Franța și în Italia și care îți năclăiește gura pentru toată ziua. Mâine la ora asta voi fi în dragonul roșu și leneș de care mi-a vorbit Kraus.

Ca în ajunul oricărei plecări, teama îl cuprinde pe sedentarul inveterat care sunt și nu mai știu la ce sfânt să mă închin. În final, îi implor protecția lui Phileas Fogg. Da, în angoasele mele de călător, nu spre Sfântul Cristofor, patronul rătăcitorilor și migratorilor mă întorc, ci spre bogatul englez al lui Jules Verne, deprins cu toate răutățile soartei, înarmat cu o răbdare și un curaj exemplare pentru a depăși infidelitățile trenurilor, slăbiciunile diligenței și întârzierea vaporului. El este marele patron al călătorilor, el, care posedă într-o măsură eroică această știință atât de particulară, această meserie atât de greu de cucerit, această virtute atât de rară: călătoria.

Capitolul XX

Cei cei măsoară preria

Paul

Marți ora 18:15. Iată-mă, deci, în faimosul Canadian Pacific Railway, marele dragon roșu cu țipăt de cucuvea, acoperit cu cupole de plexiglas, care șerpuiește de la un ocean la altul, străbătând Munții Stâncoși și Marea Prerie. Evocarea lui Phileas Fogg nu a fost în zadar. În compartimentul meu *single* minuscul, unde dacă ai întins patul nu mai poți să te miști, regăsesc luxul bătrânesc de Orient-Expres al bunicilor noastre, unde se îmbină plușul cu lemnul de acaju și cu cristalul. În această scoică capitonată, simt cum mi se topesc toate spaimele și jubilez cu o bucurie copilărească știind că mă aflu aici pentru mai bine de trei zile și trei nopți, fiindcă la Montreal vom ajunge abia vineri la ora 20:05. Programul e cuprins în trei cifre: 69 de stații distribuite pe 4 766 kilometri, parcurși în 75 de ore și 35 de minute. Plecăm la ora 18:30.

Marți ora 19:02. Borna 2 862,6 COQUITLAM. Două constatări: 1. Prea multe zdruncinături ca să pot scrie în timpul mersului. Va trebui să mă mulțumesc cu stațiile. 2. Milele sunt scrise pe borne, dar începând de la Montreal. Am pornit de la borna 2 879,7 și urcăm către cea cu numărul 0. Asta nu-mi displace deloc: călătoria asta e cu adevărat o *reîntoarcere*.

Marți ora 19:40. Borna 2 838 MISSION CIT. Am și pătruns în pădure, adevărata pădure nordică, adică nu codrul bătrân și rar din Stanley Park, unde fiecare copac este el singur un monument, ci desișul de nepătruns de arbori mărunți și împletiți, adevărat rai al vânatului cu blană și cu pene. Concluzie: frumoasa pădure e opera mâinii omului.

Marți ora 20:30. Borna 2 809,6 AGASSIZ. Ușa glisantă a compartimentului s-a deschis brusc și un steward negru mi-a așezat cu de la sine putere o tavă cu gustări pe măsuță. Vagonul-restaurant nu funcționează. Deci, cel puțin până mâine dimineață recluziune totală, în minuscula mea celulă ce are drept perete principal un geam transparent, lăsând să pătrundă brădetul des și negru prin care strălucesc, uneori, misterios razele asfințitului.

Marți ora 22:15. Borna 2 750,7 NORTH BEND. Oprire prelungită. Strigăte și alergătură pe peron. Înțeleg că e ultima stație importantă înainte de marele parcurs de noapte. Am timp să-mi pun vechea întrebare care apare

vrând-nevrând în călătorie, în inima mea de sedentar: de ce să nu mă opresc aici? Există bărbați, femei, copii care socotesc drept țara lor aceste locuri efemere. S-au născut aici. Unii dintre ei nici nu-și închipuie alt pământ dincolo de zare. Atunci, de ce nu și eu? Cu ce drept mă aflu aici și cu ce drept voi pleca ignorând tot ce e legat de North Bend, de străzile, casele, locuitorii lui? Oare, în trecerea mea nocturnă, nu există ceva mai rău decât disprețul, o negare a existenței acestui ținut, o condamnare la neant pronunțată implicit în momentul întâlnirii cu North Bend? Întrebarea aceasta dureroasă mi-o pun adesea când traversez în trombă un sat, un ținut, un oraș, și când văd cu viteza fulgerului niște tineri râzând într-o piață, un bătrân ducându-și caii la adăpat, o femeie întinzându-și rufele pe sfoară, cu un copilaș agățându-i-se de picioare. Viața se află acolo, simplă și tihnită, și eu o subminez, o pălmuiesc cu viteza mea stupidă...

Dar și de această dată voi trece mai departe, trenul cel roșu se repede spre muntele nocturn, țipând ca o bufniță și peronul alunecă, luând cu el două fete care vorbeau cu seriozitate, și nu voi mai afla niciodată nimic despre ele, nici despre North Bend.

Miercuri ora 00:42. Borna 2 676,5 ASHCROFF. E o căldură înăbușitoare, și stau culcat gol pe pat. Fiind chiar lângă fereastră — stau cu picioarele înainte — văd, ghicesc, simt cum îmi alunecă pe lângă picioare, pe lângă coaste, pe lângă obraz, un ținut adormit, adânc și tăcut, cu siluetele lui negre, licăririle de lumină ale lunii, semnalele roșii, verzi, portocalii, gardul viu luminat de farurile unei mașini, tunetul unui pod metalic ale cărui nervuri în formă de X taie violent câmpul ferestrei, și deodată un moment de întuneric total, nepătruns, abisal, noapte absolută.

Miercuri ora 02:05. Borna 2 629,2 KAMLOOPS. Acum mi-e frig, în ciuda păturilor pe care le-am îngrămădit peste mine. Ziua, geamănul desperecheat poate, la rigoare, să se țină bine. Dar noaptea... la ora două dimineața... Fratele meu asemenea, de ce nu ești aici? După fulgerele crude ale gării, întunecimea milostivă îmi acoperă ochii care se scaldă în lacrimi, ca doi pești răniți pe fundul unei băltoace sărate.

Miercuri ora 05:55. Borna 2 500 REVELSTOCKE. Cred că am lăsat să treacă două sau trei stații prins într-un semisomn. Eram prea obosit și prea trist ca să scriu. Fereastra mi-e complet acoperită de gheață albă.

Miercuri ora 09:05. Borna 2 410,2 GOLDEN. Nume bine meritat! Șerpuim, atingând viteze de 80 de kilometri pe oră, în defileuri abrupte, unde

fierbe un torent verde și pe ale căror pante se întind în etaje păduri de zadă. Cerul e albastru, zăpada e albă, trenul e roșu. Suntem prizonierii unei fotografii color din *National Geographic Magazine*.

Miercuri ora 10:30. Borna 2 375,2 FIELD. În timp ce Munții Stâncoși își desfășoară peste capetele noastre decorurile grandilocvente, lumea se ghiftuiește cu entuziasm sub cupolele de plexiglas ale vagoanelor. Personalul fiind insuficient, fiecare se servește singur la bucătărie și apoi merge cu tava pe scărița care duce la spectacolul vizual. Îmi dau seama de locul pe care-l ocupă hrana în Canada — desigur, mai mare decât în orice țară pe care o cunosc. Prezența exorbitantă a publicității alimentare pe ecranele televizoarelor ar fi putut să mă izbească încă de la Vancouver. Canadianul este, în primul rând, un om care mănâncă și, de altfel, obezitatea e foarte răspândită, chiar și la copii sau mai ales la ei.

Miercuri ora 12:35. Borna 2 355,2 LAKE LOUISE. Gata. Decorul grandios a fost demontat și așteaptă trenul următor. E înlocuit de o câmpie vălurită datorită contraforților Munților Stâncoși. Dar totul vestește câmpia. Pe acoperișul negru de șindrilă al unei vile se sărută doi porumbei... Chiar alături, pe acoperișul de tablă roșie al altei vile, două mierle albastre se bat lovindu-se cu ciocurile.

Miercuri ora 13:20. Borna 2 320 BANFF. Urmăm cursul râului Bow care trece prin Calgary, capitala Albertei. Ca goniți de viteza trenului, niște cai o iau la fugă într-un galop înclinat și unanim.

Miercuri ora 16:10. Borna 2 238,6 CALGARY. O oprire de 35 de minute ne permite o plimbare rapidă în acest post de poliție devenit un oraș cu 180 000 de locuitori. Un vânt arzător, plin de praf suflă pe străzile numerotate și dispuse în tablă de șah. Centrul acestui deșert de beton este însemnat prin clădirea cu 36 de etaje a Hotelului Internațional, care domină peisajul neted ca-n palmă. Unii au pretins că zgârie-norii se justifică prin lipsa de spațiu a orașelor americane, ca în insula Manhattan. E exact tipul de explicație primară, utilitară, care lasă deoparte esențialul. Trebuie să spunem contrariul: zgârie-norii sunt reacția normală la excesul de spațiu, la groaza de marile spații deschise în toate părțile, ca niște prăpăstii orizontale. Turnul domină și stăpânește câmpia din jurul lui. E un apel adresat oamenilor risipiți peste tot, un centru de adunare, de alianță. Pentru cel care-l locuiește, e centrifug, pentru cel care-l vede de departe, e centripet.

Miercuri ora 19:10. Borna 2 062,8 MEDICINE HAT. Ghiftuiala e din nou în toi în tot trenul. Toate vagoanele sunt pline de catedrale de înghețată și sandviciuri uriașe, hotdogi și farfurii cu gulaș. Și, pe post de garnitură, traversăm uriașele întinderi cerealiere, pe care le ară legănându-se niște mașini agricole mari cât niște dinozauri diplodocus și ale căror orizonturi nu sunt tăiate decât de siluetele silozurilor de beton. Este grânarul lumii întregi, cornul abundenței din care curg șuvoaie de cereale spre America Latină, China, URSS, India, Africa, toată omenirea înfometată.

Miercuri ora 20:30. Borna 1 950,3 GULL LAKE. Pe pachetele de zahăr pudră, însemnele provinciilor canadiene Newfoundland, Ontario, British Colombia etc. și deviza: *Explore a part of Canada and you'll discover a part of yourself*. Desigur, e vorba de a-i incita pe canadieni să iasă din provincia lor natală și să-și descopere propria lor țară, într-un spirit de unitate națională, lucru spre care sunt, pare-se, prea puțin înclinați. Dar ce semnificație are această formulă pentru mine! Această parte din mine însumi, în ce provincie a Canadei o voi găsi, oare?

Miercuri ora 22:32. Borna 1 915,4 SWIFT CURRENT. Din nou noapte. Să fie, oare, fiindcă m-am ghiftuit și eu în după-amiaza asta? Am refuzat tava cu mâncare a chelnerului negru care părea foarte dezamăgit. Acum, că e din nou noapte, fereastra nu mai e teatrul de umbre și strâmbături din seara trecută. Câmpia o transformă într-un ecran gol și cenușiu, o plajă de liniște unde nu se întâmplă nimic decât, uneori, câte o autostradă pe care procesiuni de mașini împing fiecare înainte câte un covoraș de lumină.

Joi ora 00:28. Borna 1 805 MOOSE JAW. Grija și spaima mă țin treaz. Mă hotărăsc să iau un somnifer. Azi, un medicament, mâine alcoolul, apoi tutunul, apoi stupefiantele și în final, poate, sinuciderea? Toate tarele celor ne-pereche, bolnavi de teribila lor singurătate, deci cine sunt eu să pretind de-acum înainte să scap de ele?

Cine sunt eu? O singură întrebare, singura care va mai conta pentru mine în ziua când voi renunța să-l mai caut pe Jean; *ce diferență fundamentală există între un geamăn des-perecheat și un ne-pereche oarecare?* Sau, altfel spus: dacă trebuie să considerăm dispariția lui Jean ca deja înfăptuită și definitivă, cum să-mi mai trăiesc gemelitatea? Cum să-mi asum în mod activ și viu moștenirea mea gemelară?

Aici, fantoma lui Alexandre îmi bântuie spiritul cu stăruință. Fiindcă unchiul meu scandalos, o dată mai mult, apare ca intermediarul ideal între

gemeni și cei ne-pereche. Care e diferența fundamentală dintre Paul, străbătând preria în trenul cel roșu și seniorul gunoaielor, instalat în vagonul nemișcat de pe colinele albe ale Miramasului? Și unul, și altul, gemeni desperecheați: Alexandre e afectat de o desperechere *congenitală*, eu, de o desperechere *dobândită*. Alexandre n-a cunoscut niciodată contactul gemelar. El n-a învățat totul crescând în gemelitate. El e asemeni pisoilor despărțiți înainte de vreme de mama lor și care nu vor ști niciodată să se lingă, asemeni șoriceilor prea devreme despărțiți de mama lor și care, ajunși adulți, puși lângă o femelă, se agită în jurul ei, cuprinși de panică, neștiind nicicum de unde s-o apuce. Azvârlit pe pământ, singur și suferind, Alexandre a mers toată viața lui spre necunoscut, spre noaptea cea neagră, în căutarea unui paradis gemelar pe care nu-l putea situa nicăieri, neavând nimic în spate care să-i asigure un sprijin, un elan, o direcție, presentimentul scopului care trebuie atins... În timp ce eu, încă impregnat de o fericită gemelitate, găsesc în copilăria mea mai mult decât promisiunea solemnă: prefigurarea deznodământului la care sunt chemat.

Joi ora 08:15. Borna 1 461,5 PORTAGE LA PRAIRIE. Sub influența somniferului, am dormit buștean, somnul de brută al celor ne-pereche, vreau să zic, o respingere a oricărei legături, o ruptură a contactului absolută, revendicarea morocănoasă a unei singurătăți mergând până la distrugere de sine — în timp ce somnul gemelar rămâne dialog, tăcut, dar cu atât mai intim cu cât se desfășoară în căldura matricială.

Trebuie să am curajul să recunosc: de la plecarea lui Jean, decăderea mea progresează inexorabil. Oare călătoria o accelerează sau o încetinește? Și una, și alta, în același timp, așa se pare. O accelerează deoarece călătoria — ca un val de oxigen peste o ardere — accelerează totul, creșterea, ca și boala, și deoarece experiențele și întâlnirile din fiecare zi mă aruncă înainte. Dar ce s-ar fi ales de mine dacă aș fi rămas la Pietrele Sunătoare, așteptând pasiv și chinuit o improbabilă întoarcere a lui Jean, stând între patru ochi numai cu Méline? Aici, cel puțin, caut, caut, acționez, mă agit...

Joi ora 09:20. Borna 1 405,9 WINNIPEG. Oprire de o jumătate de oră. Aș avea timp să dau o tură prin oraș, dar experiența de la Calgary m-a dezgustat ca să mai ies din bârlogul meu pe roate. *Winnipeg. Capitala Manitobei și mare piață a grâului canadian, ne spune ghidul. 270 000 de locuitori. Așezată pe locul fortului construit în 1738 de către La Verendrye, la confluența dintre râul Roșu și Assiniboine*. Fie. Ne vom opri aici. Să mergi la Winnipeg și să rămâi închis în

compartiment ca să citești pagina din ghidul albastru consacrată Winnipegului...

Joi ora 10:43. Borna 1 352,5 WHITEMOUTH. Nu mai am nici brațe, nici picioare... În momentul când trenul trebuia să se oprească, am văzut prin fereastră trecând capetele unor călători, și printre ele, l-am recunoscut pe Jean... Orice greșeală este exclusă. Identificarea celor ne-pereche bazată pe aproximații, pe „cât-pe-ce-să" poate da greș, poate fi făcută când nu e cazul sau, dimpotrivă, poate rămâne oarbă în fața celui mai scump prieten, a rudei celei mai apropiate. Frații-asemenea se recunosc imediat și cu un instinct infailibil, fiindcă fiecare atinge — ca să zic așa — cu degetul însăși esența celuilalt. Tocmai asta mă îngrijorează. Fiindcă, dacă l-am recunoscut pe Jean într-o clipă și cu certitudine, dacă și el m-a zărit, înseamnă că nici el n-a avut nicio îndoială, și atunci nu cumva a fugit, oare?

Purta pe cap o căciulă de lână groasă, roșie și era îmbrăcat în catifea maronie, aducând mai mult cu un pădurar decât cu tânărul hippy, intelectual, certat cu familia lui burgheză, despre care îmi vorbise Urs Kraus. De altfel, acea expresie de fugar din portretele de la Tokyo nu mai întuneca fondul nostru comun, departe de asta; chiar pe fratele meu asemenea îl regăsisem pentru o clipă pe peronul din Whitemouth.

Joi ora 12:15. Borna 1 280,2 KENORA. Cred că, dacă aș putea, m-aș încuia în compartiment. Mi-e frică. Zgomotul produs de controlorul care a apărut pe neașteptate m-a făcut să-mi pierd firea de frică. Frică de ce? De apariția lui Jean! Am înnebunit? Dacă Jean, urcându-se la Whitemouth, ar da buzna în compartimentul meu, nu eu ar trebui să fiu socotit nebun. Domnule frate al meu, să ne schimbăm rolurile, vă rog, eu sunt în căutarea dumneavoastră, nu invers!

Frații schimbați între ei... De câte ori n-am jucat jocul ăsta când eram copii! Era partea esențială din Bep. Desprinzându-mă de Pietrele Sunătoare, străbătând lumea pe urmele lui Jean, oare n-am făcut sacrificiile necesare pentru a ne metamorfoza unul în celălalt?

Joi ora 19:30. Borna 986,8 THUNDER BAY. M-am apucat să scotocesc tot trenul, vagon după vagon, compartiment după compartiment. Luând în calcul și opririle la Dryden și Ignace, care m-au silit să cobor pe peron ca să mă uit după călătorii ce părăseau trenul, pot să spun că așa mi-am petrecut după-amiaza. Expediție instructivă și savuroasă. Durata și monotonia traversării continentului fac din acest tren un fel de rulotă, cu o mulțime de celule fără

contact între ele. Există celule materne, unde de la o plasă de bagaje la alta se leagănă câte un hamac mititel, printre scutece puse la uscat pe sfori. Celule muzicale, cu banjouri, alămuri, instrumente de lemn, baterii și chiar piane. Celule etnice, reunind familii mexicane, igluuri de eschimoși, triburi din Africa, un ghetou evreiesc. Celule-bucătărie, unde se prăjește și se fierbe pe reșouri, mâncărurile servite sub cupole fiind, desigur, socotite insuficiente. Celule religioase, erotice, studioase, alcoolice, psihedelice, profesionale...

Printre acestea din urmă m-am apropiat de ceea ce căutam, fără ca totuși să găsesc nimic esențial. Erau trei, trei bărbați destul de tineri, îmbrăcați în stil rustic — excursioniști și sportivi, în același timp — purtând barbă ca vagabonzii și ochelari ca studenții. Ustensilele îngrămădite în jurul lor mi-a arătat ce profesiune aveau: lanțuri cu segmente articulate, jaloane, mire, echere prismatice, sfoară, pantometre etc. Aveam de-a face cu o echipă de topografi, cei care măsoară terenul, și *toți purtau aceeași căciulă de lână groasă roșie*. M-am gândit la vesta portocalie luminescentă a lucrătorilor de pe autostrăzi și cred că această căciulă le servește ca semnal și ca reper, atunci când fac măsurători. Jean nu era printre ei. I-am observat, fără ca ei să-mi dea vreo atenție, ceea ce nici nu era greu, fiindcă făceau un zgomot infernal, beau și râdeau.

Asta e. M-am întors în bârlogul meu singuratic cu o nouă cunoaștere a societății pestrițe pe care o alcătuiam toți în acest tren. Dar ceea ce rețin, mai ales, din explorarea făcută este izolarea grupurilor, excluderea lor reciprocă, și cât de bine corespund compartimentele de tren compartimentării societății. Cât despre Jean, încep să mă întreb dacă nu l-am confundat cu unul dintre cei trei topografi.

Joi ora 21:10. Borna 917,2 NIPIGON. E ultima oprire înainte de lăsarea nopții, cea unde coboară călătorii care vor să doarmă pe uscat. Aplecându-mă pe fereastră, i-am zărit pe topografii care-și scoteau ustensilele pe ușa trenului și le așezau pe peron. În momentul când trenul se punea în mișcare, stewardul negru a trecut pe culoar. A zâmbit larg, și în zâmbetul lui am văzut lucind pentru prima oară, după săptămâni întregi, lumina-care-înstrăinează, și mi-a spus: „Domnul nu merge cu prietenii săi topografii?“. M-am repezit la fereastră. În mijlocul mulțimii care se înghesuia spre ieșire, am zărit din spate căciulile roșii. Am avut timp să le număr: erau patru.

Vineri ora 01:55. Borna 735,6 WHITE RIVER. E ora care nu iartă. Pastila pe care am luat-o ca să dorm nu mai are efect, doar mă lasă cu mintea și inima pustiite, la marginea somnului, ca pe un naufragiat azvârlit pe jumătate mort

pe nisipul ud. Dintre toate singurătățile pe care le învăț de la plecarea lui Jean, cea de la mijlocul nopții este cea mai amară. Dacă Jean, într-adevăr, a coborât la Nipigon cu topografii, fiecare învârtire a roților mă îndepărtează de el. Îmi vine să sar din tren. Oare ca să-l regăsesc sau ca să mă omor?

Vineri ora 10:15. Borna 435,3 SUDBURY. Trei sferturi de oră oprire. Vastă mișcare a mulțimii. Multe dintre celule se mută cu arme și bagaje. De aici, se desface o altă linie a Căilor Ferate Pacifice Canadiene care coboară spre sud în direcția Toronto și Statele Unite. Noi ne continuăm drumul spre Ottawa și Montreal.

Se vor împlini curând 24 de ore de când Jean se urca în acest tren. Jean venise după mine în acest tren, și eu l-am lăsat să plece...

Vineri ora 14:47. Borna 239 CHALK RIVER. Jean Topograful... Călătorești, fratele meu asemenea, ascultând doar de întâmplare și de toanele tale de hoinar. Și eu alerg după tine, cu blocnotesul în mână, și interpretez itinerarul, fac teoria călătoriei tale în jurul lumii, calculez ecuația traiectoriei tale. Kraus mi-a furnizat niște puncte de plecare prețioase prin convertirea lui la „spațiul bogat“ datorată Japoniei. Și Canada trebuie să poată fi citită în termeni de spațiu.

Vineri ora 17:40. Borna 109 OTTAWA. Mă aflu în acest tren de peste șaptezeci de ore. Sentiment confuz și contradictoriu. Nu mai pot. Mă sufoc de nerăbdare și de plictiseală între pereții aceștia atât de apropiați, ale căror detalii le cunosc până la greață. Și, în același timp, mi-e frică să ajung la destinație. Ieșirea, șocul necunoscutului îmi apar ca niște perspective înfricoșătoare. Prizonierul care vede că i se apropie sfârșitul detenției trebuie să simtă aceeași dublă spaimă.

Vineri ora 18:41. Borna 57,5 VANKLEEK HILL. De la Ottawa, mergem pe malul drept al râului Outaouais. Abundență remarcabilă a suprastructurilor electrice. Piloni uriași, încărcați de cabluri, catarge gigantice iluminate, porticuri, transformatoare, întrerupătoare... Această pădure metalică și aeriană o înlocuiește pe cealaltă și anunță, desigur, apropierea marelui oraș. La ora 20:05 fix vom fi la Montreal.

MONTREAL

E chiar imaginea Canadei, așa cum o văd luând formă, puțin câte puțin, de la Vancouver încoace. Căci vidul preriei nu lipsește din străzile largi, din

grupurile de clădiri de sticlă fumurie, din fluviul prea puternic, din parcări, din magazine, din restaurante. Pur și simplu a luat altă formă, s-a urbanizat. Căldura omenească, contactul animal, sentimentul unei anume promiscuități din contactul cu oameni diferiți, cu rase multiple, sunt total absente din acest oraș uriaș. Și totuși viața e aici, vibrantă, strălucitoare, orbitoare. Montreal sau orașul electric.

Am avut revelația acestui lucru de îndată ce băiatul de la hotel a închis ușa camerei mele. Printr-un perete de sticlă, vedeam numai ferestrele nenumărate ale unui zgârie-nori ce se pierdea în sus. Birouri, birouri, birouri. Și toate, goale la acea oră, și toate, iluminate *à giorno*, și în fiecare se vede aceeași masă de metal, același fotoliu pivotant și alături, pentru secretară, mașina de scris sub o husă galbenă, și în spate, dulapul de fier plin cu dosare.

*

Câteva ore de somn agitat. Tot corpul meu, obișnuit cu mișcările trenului, e acum nedumerit de imobilitatea patului. Birourile nu mai sunt goale. Niște femei în halate cenușii cu bonete albe pe cap mătură, șterg, golesc coșurile de hârtii.

*

Nu degeaba am asimilat lecția japoneză înainte de a străbate Canada. Într-adevăr, cele două țări se lămuresc una pe cealaltă, și aplic cu folos grila japoneză tabulaturii canadiene.

Ca și japonezul, și canadianul e pradă unei probleme de spațiu. Dar în timp ce unul suferă înghesuit, în sfărâmăturile unui arhipelag prea mic, celălalt se clatină amețit în mijlocul câmpurilor lui imense. Din această opoziție rezultă mai multe trăsături care fac din Canada o anti-Japonie. Japonezul nu se teme nici de vânt, nici de frig. În casa lui de hârtie, complet nepotrivită pentru încălzire, vântul intră și iese în voie. Aici, dimpotrivă, totul amintește, chiar în timpul verii, că iernile provoacă groază. Acoperișurile caselor, lipsite de jgheaburi pentru că gheața și zăpada le-ar smulge scurgându-se prin ele. Magazinele, garajele și galeriile subterane, care sugerează că orășenii duc timp de opt luni pe an o viață de cârtiță, trecând din casă în mașină, în magazine și la locul de muncă, fără să scoată nasul afară. Vestibulele-vestiare, cu câte patru uși, care formează la intrarea în case un spațiu unde lumea se îmbracă pe îndelete înainte de a ieși sau se dezbracă cu răbdare înainte de a intra. Chiar și bulimia generalizată, care-i face pe canadieni să mestece la orice oră din zi și

din noapte, și care nu e decât un reflex de apărare împotriva imensităților dimprejur, unde vâjâie vântul înghețat.

Împotriva groazei de a fi asediat, japonezul a inventat grădina, grădina-miniatură, precum și ikebana sau arta aranjării florilor. Acestea sunt forme de a deschide în spațiul supraîncărcat niște goluri locuite de construcții ușoare, spirituale și lipsite de egoism.

Împotriva abisului orizontal, canadianul a născocit Canadian Pacific Railway. Ce altceva să faci, într-adevăr, decât să încerci să *inervezi* acest pământ nesfârșit, să-l acoperi cu o rețea neuronală, cu ochiuri mai întâi largi, apoi din ce în ce mai strânse?

De aceea, reacția lui Jean la această țară este perfect de înțeles, logică, rațională. El a răspuns într-un mod canadian spațiului canadian. Făcând ce putea ca să *acopere* acest teritoriu. A străbate (cu piciorul), a proteja (cu un palton), a copleși (cu atenții), a apăra (cu trupele), a pune un acoperiș, a ascunde, a deghiza, a scuza, a justifica, a compensa, a fecunda etc. Jean-Scărmănătorul a devenit aici Jean-Măsurătorul. A măsura înseamnă a *îmbrăca un teritoriu în mod inteligent*, cu ajutorul lanțului, jalonului, firului cu plumb, grafometrului. Prin măsurare, un teritoriu încetează la propriu de a mai fi *imens*, adică nemăsurat. E măsurat, și prin urmare asimilat de inteligență, în ciuda curbelor, denivelărilor, zonelor sale de nepătruns — desișuri și mlaștini — gata de a i se pune borne și de a fi înregistrat la cadastru.

Și *a măsura* mai înseamnă și a străbate cu pași mari.

*

Femeilor cenușii le-a urmat în birouri o altă varietate umană. Această varietate e de ambele sexe. Bărbații sunt în cămașă, femeile, în bluză, toate de un alb imaculat. Ziua de lucru a început. Se glumește, se zâmbește, se sporovăiește. Asist la aceleași scene repetate în cele o mie de mici alveole suprapuse și juxtapuse ca într-un stup de albine. Te duce gândul la stupii pentru observații entomologice, la care unul dintre pereți a fost înlocuit cu un geam. Dar postul meu de observație privilegiat are și limite: nu aud nimic.

*

Ce este o ființă vie? Un mic bloc de ereditate plimbându-se printr-un anumit mediu. Și nimic mai mult: tot ce nu ține de ereditate la o ființă vie provine de la mediu. Și reciproc. Acestor elemente li se adaugă însă, la

adevărații gemeni, încă un al treilea — fratele-asemenea — care este, în același timp, și ereditate, și mediu, cu ceva în plus.

Fiindcă gemelitatea înfige un colț de mediu în inima unei eredități omogene, și asta nu e numai mutilare, ci și pătrundere de aer, lumină și zgomot în intimitatea unei ființe. Gemenii adevărați sunt o singură ființă, a cărei monstruozitate constă în faptul că ocupă două locuri diferite în spațiu. Dar spațiul care îi separă este de o natură specială, deosebită. E atât de bogat și de viu încât, prin comparație, cel în care rătăcesc cei ne-pereche e un pustiu arid. Acest spațiu intergemelar — sufletul desfășurat — e în stare să se întindă oricât. Se poate micșora până la desființare când frații-asemenea dorm îmbrățișați în postură ovală. Dar dacă unul dintre ei fuge departe, el se extinde și se subțiază — fără să se rupă niciodată — până ia dimensiuni care pot învălui cerul și pământul. Atunci, grila de descifrare gemelară acoperă întreaga lume, și orașele, pădurile, mările, munții ei capătă un sens nou.

Rămâne o ultimă întrebare care nu încetează să mă sâcâie de la plecarea lui Jean: ce se întâmplă cu sufletul desfășurat dacă unul dintre gemeni dispare pentru totdeauna?

Într-adevăr, toată istoria noastră nu va fi fost decât o lungă și aventuroasă meditație asupra noțiunii de *spațiu*.

*

Plimbare prin oraș. Marea lumină a amiezii nu i se potrivește orașului electric.

Desigur, birourile, vitrinele, magazinele rămân iluminate, dar firmele, panourile turnante, magia lividă a tuburilor de neon sunt strivite de soare. Aidoma răpitoarelor de noapte care așteaptă asfințitul ca să-și desfășoare aripile albe, orașul electric suferă în tăcere tirania soarelui și rabdă visând la noaptea următoare.

Să fie o iluzie? Atingând zidul unui imobil, am simțit ca o furnicătură în degete. Să fie orașul saturat de curent electric într-atât încât acesta să se prelingă de pe case, ca umezeala sau ca salpetrul, în alte locuri? Revăd pădurile de piloni încărcați de cabluri și trolee — ca niște pomi de Crăciun stilizați, acoperiți de ghirlande — plantate pe malurile râului Ouataouais și ale fluviului Saint-Laurent. Și mai ales, îmi amintesc că, la câțiva kilometri de aici, cascada Niagara alimentează într-un bubuit de tunet cel mai mare ansamblu

hidroelectric al continentului american cu o putere instalată de 2 190 000 kilowați.

Iată o inervație pe măsura acestei țări nemăsurate! Ceea ce fac topografii cu răbdare, cu panoplia lor copilărească și mai ales prin „mersul lor cu pași mari“ — căderile de apă ale cascadei Niagara, prelungite în miliarde și miliarde de fire împărțite și ramificate la nesfârșit, reușesc să facă într-o clipă și cu o forță suverană.

Trupul și sufletul. Formidabila masă de apă, prăbușindu-se cu un zgomot de sfârșit de lume în niște cheiuri adânci de patruzeci și șapte de metri, eroziunea intensă a stâncilor de dedesubt care se măsoară prin retragerea treptată a cascadei în amonte, norul de apă pulverizată care se ridică până la cer și stinge arșița soarelui, toate acestea sunt materie, greutate brută, prezență corporală. Dar din acest trup convulsionat care urlă se degajă un fel de suflet, cei 2 190 000 de kilowați, acea fabuloasă energie nevăzută, tăcută, înaripată, care se răspândește în toată țara cu viteza luminii, înflorind sub formă de focuri de artificii în orașul electric, unde fiecare piatră explodează la cea mai slabă atingere, într-atât de încărcată este cu acest curent risipit.

Pantofii grei cu ținte de fier ai topometrului ridică praful de la drumul mare, se scufundă în pământul negru, proaspăt arat, al preriei. El se oprește, își înfige jaloanele, clipește în miră, îngenunchează și trage de mânerul lanțului articulat, și îi face semn tovarășului său cu căciulă roșie care, la cincizeci de metri depărtare, ținând celălalt capăt al lanțului, se lasă și el pe un genunchi. Dar când se ridică, zărește pe cer armătura delicată și gigantică a pilonilor, imense candelabre de oțel care țin cu vârful izolatorilor lor inelați din porțelan alb fascicule de cabluri de înaltă tensiune, jalonate de bulgări roșii. Și ei sunt înlănțuiți, și măsoară cu pași de uriaș Marea Prerie canadiană, trecând peste lacuri, peste păduri, sărind din vâlcea în vâlcea, din colină în colină, și dispărând minusculi în infinitul orizontului. Topometrul, care a visat dintotdeauna să se culce pe pământ, să acopere țara întinzându-și la nesfârșit brațele și picioarele, pentru a-i oferi inervația propriului său trup, se simte legat prietenește de marile candelabre purtătoare de cabluri care fug subțiri și nemăsurate prin vânt, zăpadă și noapte.

Capitolul XXI

Zidiții din Berlin

Poate că, într-o zi, o să ți-l prezint pe prietenul meu Heinz. E un mare invalid de război. În Ucraina, a pus piciorul pe o mină individuală. Explozia i-a smuls toată jumătatea stângă, picior, coaste, braț și o parte din față. Profilul lui drept e admirabil de sănătos, regulat, cu o strălucire roză și grăsuță care are ceva supraomenesc, încât s-ar spune că toată forța și toată vitalitatea părții stângi s-au revărsat în dreapta. Dar partea stângă nu e decât o rană uriașă, sfârtecată oribil.

Voi, francezii, nu vedeți decât profilul sănătos al Germaniei, și profilul ăsta vă impresionează cu expansiunea lui miraculoasă, moneda grea ca aurul masiv, balanța comercială dezechilibrată de un necontenit excedent de beneficii, muncitorii mai bine plătiți, mai disciplinați, mai productivi decât în celelalte țări din Europa.

Dar mai există și celălalt profil. Frontiera Oder–Neisse care amputează teritoriul național de jumătate din Prusia occidentală și de toată Prusia orientală, Germania de Est cenușie și plină de ură, Berlinul, această pseudocapitală care supurează în centrul Europei ca o pustulă de nevindecat. Prosperitatea Germaniei este parabola ologului cu brațe mari.

— Fie, dar partea stângă? Dacă o vezi într-o stare atât de proastă, dacă o vezi atât de rea, nu e, oare, fiindcă o privești pe dos? Germania de Est poate nu e făcută să fie privită dinspre Vest. Știți cum se prezintă ea față de Polonia, Cehoslovacia, URSS?

— Puțin îmi pasă. Văd cum ei se prezintă germanilor din est. De la nașterea Germaniei de Est, în 1949, 2 900 000 de locuitori — dintre care 23 000 de membri ai forțelor armate — au fugit în Vest. Și mișcarea se accelerează: 30 444 în iulie, 1 322 pe 1 august, 1 100 pe 3, 1 283 pe 5, 1 741 pe 8, 1 926 pe 9, 1 709 pe 10, 1 532 pe 11, 2 400 pe 12... Și nu contează numai cantitatea. Acești refugiați sunt, în cea mai mare parte, tineri, la vârsta cea mai productivă pentru o națiune. Germania de Est se golește de propria ei substanță.

— Un german — fie el și din Vest — ar trebui să se teamă de această evoluție. Un sfert din teritoriul vechiului Reich german a fost anexat de URSS și de Polonia. Alt sfert — Germania de Est — e pe cale să-și piardă populația

germană. Unde duce această migrație? Către un deșert spre care țările din Est vor fi ispitite, prin forța lucrurilor, să trimită colonești, în vreme ce 70 de milioane de germani se vor înghesui pe teritoriul strâmt al Republicii Federale. Germania de Vest nu are nimic de câștigat având ca vecină o Germanie de Est hămesită, în pragul prăbușirii ca urmare a unei hemoragii a forțelor sale vitale. Ea ar trebui, dimpotrivă, să-și dorească o soră prosperă și lipsită de complexe față de ea, cu care e posibil orice dialog și orice apropiere.

— Depinde numai de conducătorii Germaniei de Est să-și transforme țara într-un paradis de libertate și bunăstare unde înșiși germanii din Vest visează să vină...

*

Duminică 13 august 1961. Puțin după miezul nopții, unități ale „poliției populare“ (Volkspolizei) și ale „armatei naționale populare“ (Nationale Volksarmee) trec în coloană spre granița dintre sectoarele orientale și occidentale ale Berlinului, și o barează folosind rulouri de sârmă ghimpată și butuci ghintuiți. Rarii trecători care, la această oră din noapte, se duceau dintr-o parte a Berlinului în cealaltă sunt respinși. Tancuri și auto-mitraliere iau poziție în principalele puncte de trecere ale circulației intersectoare, cum ar fi Poarta Brandemburg, Piața Potsdam, Friedrichstrasse și Podul Varșoviei. În alte puncte, pionierii din Volksarmee smulg pietrele de pavaj și sparg asfaltul șoselelor ca să ridice baricade. În toate punctele dominante sunt instalate posturi de observație și cuiburi de mitralieră. Circulația intersectoare a S-Bahn-ului (cale ferată urbană) și U-Bahn-ului (metrou) e întreruptă.

De la primele ore ale dimineții, radio Berlin-Est aduce la cunoștință o hotărâre adoptată de Consiliul de Miniștri al RDG din 12 august 1961, după consultarea statelor semnatare ale Pactului de la Varșovia. *Pentru a pune capăt activității nocive a forțelor militariste și revanșarde ale Germaniei Federale și Berlinului de Vest, se stabilește de acum înainte la frontierele Republicii Democrate Germane — inclusiv frontiera cu sectoarele vestice ale Berlinului — un control la fel cu cel de la frontierele oricărui stat suveran. Este necesar să se exercite o supraveghere și un control eficace asupra frontierelor Berlinului de Vest pentru a împiedica orice provocare venită din exterior. Aceste frontiere nu mai pot fi trecute de cetățenii Republicii Democrate Germane decât cu autorizație specială. Cât timp Berlinul Occidental nu va fi transformat într-un oraș liber, demilitarizat și neutru,*

cetățenii capitalei Republicii Democrate Germane, pentru a fi autorizați să treacă frontiera Berlinului de Vest, vor trebui să prezinte un permis special.

Prin hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Democrate Germane, locuitorii Berlinului de Est nu mai pot să lucreze în Berlinul de Vest. Președintele Consiliului de Miniștri îi invită pe cetățenii din Berlinul de Est democratic care se duceau la lucru în fiecare zi în Berlinul de Vest să se prezinte fie la ultimul lor loc de muncă din Berlinul democratic, pentru a-și relua acolo activitatea, fie la biroul de plasare din cartierele lor pentru a li se aloca un nou loc de muncă.

Zidul care taie Berlinul după axa nord–sud are o lungime de 15 km, o grosime de 0,50 m până la 1 m, o înălțime ce variază între 2 și 4 m și un volum total de 9 500 metri cubi. Blocurile de beton din care este făcut sunt, în general, ascunse în spatele unor plăci de ciment sau de material plastic colorat. 130 km de mărăciniș artificial îl dublează sau îl prelungesc, împodobind mai ales acoperișurile tuturor caselor din zona de frontieră. 65 de panouri de scânduri maschează vederea peste tot pe unde locuitorii celor două Berlinuri ar putea să se vadă și să-și facă semne unii cu alții. În plus, 189 de miradoare echipate cu proiectoare le permit polițiștilor să observe frontiera zi și noapte. 185 de zone interzise sunt păzite de câini-lupi legați în lanțuri ce culisează pe cabluri întinse orizontal. Capcane din sârmă ghimpată sunt cufundate în apele Spreei și ale Canalului Teltow, peste tot unde cursul lor coincide cu frontiera.

Și totuși, un dialog straniu se desfășoară între cele două Berlinuri. Estul a ales vorbirea, Vestul, scrierea. Cu ajutorul a 43 de difuzoare, vocea socialistă predică mulțimilor occidentale venite să se înghesuie lângă „frontiera modernă“. Ea spune că, de acum înainte, neîncetatele provocări ale capitaliștilor se vor sfărâma de „zidul păcii“. Spune că, datorită zidului, cel de-al Treilea Război Mondial pe care ar fi vrut să-l declanșeze revanșarzii naziști a fost înăbușit în fașă. Spune că negustorii de carne vie care îi atrăgeau în Vest cu promisiuni mincinoase pe muncitorii din Republica Democrată Germană vor trebui să înceteze acest trafic rușinos.

În acest timp, în Vest, în colțul dintre Potsdamer Strasse și Potsdamer Platz, un jurnal luminos își catapultează informațiile dintr-un portic din bârne de oțel. *Die freie Berliner Presse meldet*... Mai poți, sacrificând o marcă, să cumperi ziare imprimate cu litere uriașe, ce pot fi citite cu binoclul de la o distanță de 150 de metri, și care sunt desfăcute către miradoare. Dar publicul din Est nu se adună — ca cel din Vest — la poalele zidului. Mesajele sunt, așadar, adresate mai ales polițiștilor din Est care păzesc frontiera. Volkspolizei și Nationale

Volksarmee, care suportă șocul acestei ofensive psihologice, sunt greu lovite. Panourile îi incită pe berlinezii occidentali să fie indulgenți cu ei. Ele amintesc că din 1949, 23 000 de Vopo au dezertat ca să treacă în Vest. „E armata cea mai puțin sigură care a existat vreodată. Numărul victimelor grănicerilor ar fi de zece ori mai mare dacă ordinul de a deschide imediat focul, în caz de tentativă de trecere ilegală ar fi aplicat *ad literam*. Nu-i insultați! Vedeți omul de dincolo de uniformă. Stabiliți contact cu ei printr-un gest amical. Faceți un efort. Atitudinea voastră va contribui mai mult la străpungerea zidului decât cea mai puternică încărcătură de exploziv."

De altfel, ceea ce, într-o parte, este numit „zidul rușinii", în cealaltă, „meterezele păcii" nu e, la început, în multe sectoare, decât un rulou de sârmă ghimpată în mijlocul unei străzi. Mulțimea se înghesuie de-o parte și de alta. Se schimbă mesaje, semne, pachete, uneori, chiar copii mici. Atunci au fost supuși polițiștii la cea mai grea încercare. Cei 14 000 de grăniceri — adică 11 000 de oameni din brigăzile 1, 2 și 4 ale celor patru regimente, fiecare întărită cu câte un regiment-școală de 1 000 de oameni — sunt, în cea mai mare parte, recruți tineri insuficient pregătiți pentru o misiune atât de deosebită. Instrucțiunile sunt, totuși, precise, minuțioase. Gărzile trebuie să-și facă cele opt ore de serviciu câte doi, în perechi alcătuite după o alegere judicioasă, ascultând de legea nepotrivirii. Astfel, se pun împreună celibatarul cu tatăl de familie, saxonul cu mecklemburghezul, proaspătul recrut cu veteranul. Idealul este să nu se cunoască înainte de a face de serviciu împreună, și să nu se mai întâlnească după aceea. Dar regulamentul cere ca în timpul orelor de gardă să nu se îndepărteze niciodată la mai mult de 25 de metri unul de altul. Dacă unul dintre ei dezertează, celălalt are, într-adevăr, datoria de a-l doborî.

Instrucțiuni, în caz de violare a frontierei. Când fugarul a trecut peste primul obstacol — de exemplu, un butuc ghintuit, gardianul strigă: „Stai! Santinelă! Sus mâinile!". Dacă cel interperlat nu se supune, gardianul trage un foc de avertisment. Dacă, cu toate acestea, își continuă fuga, gardianul trage în el, oricâte obstacole mai are de trecut. Dacă fugarul este atât de aproape de frontieră încât un simplu avertisment i-ar da șanse de reușită, gardianul trebuie să-l doboare fără întârziere. Dacă se află pe ultimele sârme ghimpate sau pe zid, nu e pericol să cadă pe teritoriul Berlinului de Vest, fiindcă un om lovit cade totdeauna în partea din care a pornit glonțul. Trebuie evitat să fie răniți civilii, polițiștii sau soldații aliați din Vest. Gardienii trag deci fie paralel cu frontiera, fie astfel încât gloanțele să se poată pierde în pământ sau în cer... Dacă membrii

Crucii Roșii din Berlinul de Vest încearcă să taie sârma ghimpată, ca să ajute pe un fugar, trebuie să se tragă, dar nu și atunci când e vorba de soldați aliați.

O întrebare clasică în timpul instrucției viitorilor grăniceri. „Care ar fi reacția dumneavoastră dacă fugarul ar fi fratele dumneavoastră?“ Răspunsul corect: „Dezertorul nu mai e fratele nimănui, el e un dușman al poporului, un social-trădător care trebuie neutralizat prin orice mijloace“.

*

Ochiul exersat al publicului din Potsdamer Platz a observat o oarecare slăbiciune în comportarea unui Vopo de serviciu pe Leipzigerstrasse, în fața Casei Ministerelor. Lumea se oprește ca să se uite după el. De ce e singur? De ce privește când la dreapta, când la stânga? Sub cască, i se ghicește chipul foarte tânăr pe care sentimentele se reflectă cu naivitate. Atmosfera e tensionată, insolită, amenințătoare. O să se întâmple ceva, dar situația devine din ce în ce mai periculoasă. Deodată, din mulțime vine o încurajare: „Vino! Hai, vino!“. Vopo aruncă o ultimă privire înapoi, de unde îi poate veni moartea. Apoi, se hotărăște. Își aruncă pușca, își ia avânt, sare peste un butuc ghintuit, apoi peste încă unul, apoi peste un gard. E înconjurat și luat pe sus de polițiștii din Berlinul de Vest. I se ia un interogatoriu. Da, este celibatar. Da, a lăsat pe cineva în Est, pe maică-sa. Și pe un frate mai mare. Dar nu se teme de represalii împotriva lor, fiindcă fratele e funcționar la poliție. O va proteja pe mama. Iar lui nu-i vor face nimic. Cel mult, incidentul îi va încetini avansarea, și bine-i va face. Polițiștii nu trebuie să avanseze așa de repede, mai ales în Est. Și gata! Acum, un frate e de o parte a zidului, un frate de cealaltă parte.

Râde nervos. Dar trecătorii strigă după el. Iese din nou, cu capul gol, din postul de poliție, zâmbește cu un aer amețit. În seara asta va vorbi la radio, va apărea la televizor. Încă unul...

*

De trei zile, Paul este oaspetele lui Frau Sabine Kraus în apartamentul bătrânesc în care aceasta locuiește, pe Bernauerstrasse 28. Când a sosit, i s-a părut că adresa era un semn bun. Bernauerstrasse desparte arondismentele Wedding, în sector francez și Mitte, în sector sovietic. Trotuarele, șoseaua și imobilele de la nord aparțin Berlinului de Vest. Numărul 28 aparține Berlinului de Est, ca și toate imobilele de la sud. Dar cum ieși din casă te afli în sector francez. Paul-Urzitorul se mulțumește cu această situație de mijloc.

Dar în dimineața de duminică, 13 august, imobilul răsună de strigăte, chemări, zgomote de pași grăbiți, de mobile trase de la locul lor, de lovituri de ciocan. Paul era la fereastră, când din camera ei se auzi vocea plângăcioasă a lui Frau Kraus.

— Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? Și Urs nu e aici! Și chiar îmi promisese!

Strada și trotuarul din față — sectorul francez — erau pline de mobile, saltele, baloturi, geamantane, care alcătuiau niște insule unde se instalaseră familii întregi.

— Toată lumea se mută, Frau Kraus, i-a explicat Paul, și mă întreb dacă nu e prea târziu ca să ne mutăm și noi!

Frau Kraus, în capot, a venit după el și, împreună, s-au aplecat peste fereastră.

— Iată-i pe Schultheiss, vecinii de dedesubt! Ce fac cu valizele pe trotuar? Alo! Alo! Le fac semne, dar ei nu mă văd.

— Uitați-vă. Muncitori păziți de Vopo astupă intrările imobilelor. Oamenii ies acum pe ferestrele de la parter.

Apoi, Paul s-a aplecat mai mult, ca să vadă o porțiune mai mare de stradă.

— Frau Kraus, nu veți merge în dimineața asta la slujbă, la Versöhnungskirche[17]. Au astupat intrarea cu cărămizi.

— Bietul abate Seelos! Ce-o să se facă el fără biserică? Știți că la el mă spovedeam?

— Am mai avea timp. Lumea mai iese pe ferestrele de la parter. Frau Kraus, nu vreți să încercăm să trecem în sectorul francez? N-avem de străbătut decât câțiva metri.

Dar bătrâna doamnă dă din cap cu un aer aiurit, repetând:

— Nu, fiul meu trebuie să ne găsească aici. Dar unde-o fi?

După-amiază, poliția pătrunde în apartamentele de la parter și începe să astupe ferestrele. Mutările reîncep și mai grăbit prin ferestrele de la etajul întâi.

Paul nu scăpa nimic din incidentele ce se petreceau sub balconul lui. Închiderea frontierei (Abriegelung), această sfâșiere a substanței germane, lovitura de topor despărțind cele două Berlinuri ca pe două jumătăți ale unei râme, de ce trebuia să asiste el la toate acestea? Și-a amintit de o conversație cu o necunoscută în piața San Marco din Veneția. „Poate că gemenii nu produc catastrofe, dar trebuie să recunoaștem că iminența unei catastrofe îi atrage

acolo unde ea urmează să se producă“, spusese ea. Sau poate chiar el exprimase această idee? Ce importanță avea? Să fii prizonier într-un apartament, împreună cu o bătrână doamnă prusacă, după ce ai trecut în zbor peste Groenlanda, Alaska, Pacific, după ce ai traversat cu trenul Munții Stâncoși și Marea Prerie, după ce ai sorbit atâta spațiu, să fii atât de înghesuit, ce sens putea să aibă această fantastică schimbare? În ce grădină japoneză — cu atât mai tainic încărcată de infinituri, cu cât e mai dureros de miniaturizată — avea să ducă această brutală strâmtorare?

Când zidarii din Est au început să zidească ferestrele de la etajul întâi de la toate cele treizeci și nouă de imobile cu fațada spre Bernauerstrasse, pompierii din Vest au luat poziție în stradă ca să ajute exodul ce se continua prin ferestrele etajelor superioare. Folosirea scărilor lungi ar fi constituit o violare de frontieră și ar fi provocat ciocniri cu Vopo. Dar nimic nu-i împiedica să întindă prelate de salvare pentru a-i primi pe fugari.

Spectacolul acestor bărbați și femei terorizați, siliți să se arunce în gol fiindcă se hotărâseră prea târziu să treacă în alt sector, avea ceva tragic și ridicol, în același timp. În mintea lui Paul stăruia un gând: „Nu suntem în război. Nu e nici cutremur, nici incendiu și totuși... Nu e, oare, sinistru de caracteristic pentru epoca noastră ca o criză de natură pur și simplu *administrativă* să ducă la asemenea scene? Nu e vorba nici de tunuri, nici de tancuri, ci doar de pașaport, de viză și de ștampilă“.

Fiindcă atenția întregii străzi a fost reținută, un timp, de pățaniile unei doamne în vârstă care dăduse înapoi, speriată, în momentul în care trebuia să sară de la etajul doi în prelată. Cum niciun îndemn nu o putea hotărî, au încercat să o facă să coboare, ca în romanele de dragoste, pe o frânghie formată din mai multe cearșafuri legate între ele. Deja se legăna în gol, când Vopo au năvălit în apartamentul ei, au venit la fereastră și au încercat să o tragă înapoi cu cearșaf cu tot. În stradă a crescut zgomotos indignarea, și un polițist din Vest i-a amenințat pe Vopo că trage, dacă nu pleacă de acolo. S-au sfătuit între ei, apoi au dispărut, dar unul dintre ei a aruncat mai întâi un cartuș fumigen în prelata pompierilor.

Cea mai frumoasă traiectorie a fost cea a unui copil de patru ani, aruncat de tatăl lui de la etajul patru, și pe care pompierii l-au prins cu blândețe în prelata lor. Alții au fost mai puțin norocoși. Rolf Urban — născut la 6.06.1914 — sărind de la etajul întâi, Olga Segler — născută la 31.07.1881 — sărind de la etajul al doilea, Ida Siekmann — născută la 23.08.1902 — sărind de la etajul

al treilea și Bernd Lunser — născut la 11.03.1939 — sărind de pe acoperișul imobilului, nu au nimerit în prelata pompierilor și au murit.

Aceste peripeții burlești sau tragice nu clinteau hotărârea Sabinei Kraus de a rămâne la ea acasă, așteptând întoarcerea fiului ei. În schimb, au avut asupra ei un efect de metamorfoză care pe Paul l-a uimit. Pe măsură ce situația se înrăutățea, bătrâna doamnă devenea din ce în ce mai puțin abătută și parcă întinerea, ca și cum i-ar fi priit electricitatea cu care era încărcată atmosfera. Capotul, papucii și basmaua au fost înlocuite cu o jachetă neagră, niște bascheți cu talpă de cauciuc și o uimitoare panglică care-i acoperea fruntea și îi strângea părul des, cărunt. Siluetă cu contururi rotunjite, suplă și asexuată, se mișca repede prin apartamentul devastat, alerga de la o fereastră la alta și prepara ospățuri uimitoare din proviziile de care erau doldora dulapurile ei.

— Asta-mi aduce aminte de anii ’45, bătălia Berlinului, covoarele de bombe, năvala soldaților roșii, violurile în serie, repeta ea îmbujorată de plăcere. Am întinerit cu cincisprezece ani! Numai de-ar arunca aliații în aer zidul! Ar fi iar război!

Se întrerupea din frământatul unui aluat de tarte, cu ochii ei blânzi, albaștri, pierduți în visuri de masacre.

— Vezi dumneata, Paul, eu nu sunt făcută pentru perioade calme. Urs voia să mă duc să stau cu el la München. Totdeauna am refuzat. Aici, îmi miroase a praf de pușcă, cu aceste patru sectoare atât de minunat de absurde. Berlinul e un oraș tragic. Am nevoie de climatul lui tonic. Eu sunt o limfatică. Am nevoie de șfichiuiri de bici, de șfichiuiri de bici, de șfichiuiri de bici, repeta ea îndârjit, înfigându-și degetele grăsuțe în cocă.

Pe urmă și-a amintit de copilărie, de prima tinerețe.

— Eram o fată grasă, blondă și dulce, nepăsătoare și liniștită. Toți erau încântați de blândețea mea. În realitate, mă plictiseam. De moarte! Crăpam de plictiseală! Am început cu adevărat să trăiesc în 1914. Curenții care veneau de la Potsdam — reședința Kaiserului, din Wilhelmstrasse — ministerele —, și mai ales de pe front mă făceau să vibrez, îmi dădeau energia de care aveam nevoie. Cu cât se întuneca mai mult de grijă chipul tatei, cu atât mi se înveselea mie inima. Războiul amenința, mi-era teamă că nu va izbucni. A izbucnit. Îmi era teamă că va dura prea puțin, cum auzeam prevestindu-se în jurul meu. Nici în această privință n-am fost dezamăgită. Eram îndrăgostită de Rudolf Kraus. Rudolf Kraus, numele acesta nu-ți spune nimic?

Paul a ridicat din umeri.

— Tinerii ăștia nu știu nimic! Era unul dintre eroii cei mai celebri din Luftwaffe. Nouăsprezece avioane dușmane doborâte oficial, încă opt în plus, după toate probabilitățile.

Apoi, dându-și seama că Paul era francez:

— O, pardon, Herr Surin! Dar trebuie să fi fost și englezi, și belgieni, și americani printre ei!

Și a pufnit în râs ținându-și mâna în fața gurii, cu aerul unei fetițe prinse făcând o poznă.

— Ne-am căsătorit de îndată ce s-a terminat războiul. Rudi, care era ofițer de carieră, s-a trezit pe drumuri. Nu eram îngrijorată. Un bărbat atât de puternic, atât de viteaz, de strălucitor!

Chipul ei mobil a luat o expresie întristată.

— Ce dezamăgire! De cum și-a pus la naftalină frumoasa lui uniformă de ofițer, Rudi a devenit un mic rentier burtos și comod. Gata cu ambiția, gata cu mândria, gata cu toate! Nu mai știa altceva decât să se plângă de pensia mizerabilă pe care i-o acorda Republica de la Weimar. Ce poate să facă pacea dintr-un bărbat!

Paul o privea cu o fascinație amuzată pe această bunicuță încântătoare, cu nasul cârn, cu ochi veseli și cu profil de copil care nu visa, pare-se, decât răni și lovituri.

— Și cu toate acestea, Berlinul era un oraș atât de excitant! Teatrul lui Max Reinhardt, *Opera de trei parale*, expresionismul. Și asta nu era nimic, mai erau politica, șomajul, inflația, toate urmările înfrângerii și plecării Kaiserului. Îmi petreceam timpul scuturându-l pe Rudi, încercând să-l smulg din fotoliu. Îi spuneam că locul lui era în stradă, cot la cot cu foștii lui camarazi de pe front. În cele din urmă, l-am înscris chiar eu la Căștile de Oțel, unde aveam un frate.

A suspinat adânc și și-a înfipt pumnul în aluatul auriu.

— A murit aproape imediat. Strivit de un camion, într-o încăierare cu oamenii lui Karl Liebknecht.

*

Peste trei zile, la patru dimineața, echipele de camuflare băteau la ușa lui Frau Kraus. Alarmele de acest fel deveniseră atât de obișnuite, că nici nu te mai dezbrăcai la culcare, și bătrâna doamnă i-a primit pe oamenii din Est în ținuta ei de șoc, în jachetă, bascheți și cu panglica strânsă pe cap.

— Am venit să vă apărăm de intemperiile și de arsurile de soare provenite din Vest, a glumit ofițerul care-i comanda.

— Fără ferestre, casa asta e de nelocuit! a protestat indignată Frau Kraus.

— Mă îndoiesc că o veți mai locui multă vreme, a spus ironic subofițerul[18]. Dar, în așteptarea ordinului de evacuare, veți beneficia de alocarea de lămpi cu petrol, cu tot cu carburantul necesar.

— Dar curentul electric?

— Puteți verifica. Este întrerupt de o oră.

Și Paul a privit îngrozit dreptunghiul de cer din fereastră micșorându-se, micșorându-se, devenind un pătrat de cer, apoi, din nou, dreptunghi, dar culcat, apoi dispărând cu totul, așa cum dispare și se șterge lumina zilei în mintea unui om care închide ochii.

Atunci, a început pentru ei o viață ciudată, în afara timpului, la lumina tremurătoare și verzuie a celor două lămpi cu petrol — câte una de persoană — pe care le mutau dintr-o cameră într-alta. Rarele zgomote ale străzii moarte nu mai ajungeau la ei decât înfundate, prin stratul de cărămizi și de tencuială care astupa ferestrele.

Paul vorbea puțin. Adesea, se închidea în întunericul camerei lui Urs, în care stătea sau, cu o lampă în mână, se ținea după Frau Kraus prin casă, ascultându-i sporovăiala neobosită.

Astfel, după strălucirile Veneției, după focurile din Djerba și veșnicul soare din Islanda, se scufunda, în plină vară, într-o umbră cu atât mai grea, cu cât era o umbră de închisoare, organizată prin voința oamenilor. Vinerea următoare avea să-i aducă prilejul de a se scufunda și mai mult.

*

— Fraților. Trebuie să fii foarte îngâmfat ca să crezi că soarta noastră e unică, excepțională, nemaivăzută. Unică, excepțională, nemaivăzută? Dar cine suntem noi? Ce ne deosebește atât de tare de semenii noștri, din trecut sau de acum, ca să avem parte de niște încercări ieșite din comun? Nu, fraților, să ne ferim de satisfacția îmbufnată, plină de trufie, care ne face să murmurăm: necazuri așa de mari nu mi se puteau întâmpla decât mie! Dimpotrivă, să repetăm împreună cu Ecleziastul, că nimic nu e nou sub soare și că, dacă există un lucru despre care se spune „Iată, aceasta nu s-a mai văzut“, asta înseamnă că lumea nu-și mai aduce aminte de cele vechi.

Desigur, convingându-ne că dezastrele care ne ating au mai lovit încă douăzeci, o sută, o mie de generații înainte, admițând că nenorocirea e totdeauna lipsită de imaginație, orgoliul nostru se va smeri, dar inima noastră se va înălța, simțind o adâncă, imensă, călduroasă solidaritate cu frații noștri din negura timpurilor.

Iată-ne, deci, adunați în seara aceasta de vineri, în cripta scumpei noastre Biserici a Mântuirii. De ce într-o vineri? Desigur, pentru că puterile răului sunt mai vigilente duminica, și că adunându-ne aici în ziua Domnului ne-am expune la răzbunarea lor. Dar nu vedeți că, așa puțini cum suntem, obștea noastră de vineri amintește de o altă vineri de sânge și de doliu, dar care pregătea, în taină, marea sărbătoare a Paștelui? În criptă, spuneam. De ce în criptă? Criptă vine de la un cuvânt grecesc care înseamnă *ascuns*. Criptă înseamnă în al doilea rând: pivniță, subteran, catacombe. Și iată-ne cum evocăm vremea primilor creștini care trebuiau să se roage pe ascuns, fiindcă puterea oficială îi persecuta prin foc și prin sabie.

Cât privește evenimentul la care ne gândim cu toții, lovitura de sabie ce-a tăiat atâtea legături, despărțindu-l pe fiu de mamă, pe soț de soție și pe frate de frate, credeați cumva că e ceva nou sub soare, ca să folosim cuvintele Ecleziastului? S-a mai văzut și, vai, se va mai vedea, un german ațintindu-și pușca și trăgând asupra unui alt german. Dar fratricidul există în toate generațiile, în toate veacurile. Cain i-a spus lui Abel: „Să mergem la câmp“. Și când au ajuns la câmp, Cain s-a ridicat împotriva lui Abel, fratele său, și l-a ucis. Și Iehova i-a spus lui Cain: „Unde este Abel, fratele tău?“. El a răspuns: „Nu știu. Sunt eu păzitorul fratelui meu?“. Iehova a spus: „Ce-ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă din pământ până la mine!“.

Și s-ar zice că acest prim fratricid a servit de model în toate legendele și în toată istoria omenirii. Despre frații gemeni Iacob și Esau, Sfânta Scriptură ne spune că se băteau încă dinainte de a se naște, în sânul mamei lor, Rebeca. Și pe urmă au fost Remus și Romulus, Amphion și Zethos, Eteocle și Polynice, cu toții frați dușmani, cu toții ucigași de frate...

Părintele Seelos s-a recules o clipă, și nu s-a mai văzut, în penumbra tremurătoare a candelelor, decât albeața părului său plecat și a mâinilor împreunate.

— Mă gândesc la dragul nostru oraș martirizat, a început el iarăși, și văd că vechile povești și legende pe care le-am pomenit înainte mă duc înapoi la el, fiindcă, vedeți, ele au toate, în mod misterios, un punct comun. Punctul lor

comun este orașul. Un oraș simbolic care de fiecare dată pare că cere sacrificiul uciderii de frate. După ce l-a ucis pe Abel, Cain fuge din fața lui Dumnezeu și întemeiază un oraș, primul oraș din istoria omenească, căruia îi dă numele fiului său, Henoch. Romulus îl ucide pe Remus, apoi trasează incinta viitoarei Rome. Amphion îl strivește pe geamănul său, Zethos, sub bolovani, ridicând astfel zidurile Tebei, și tot sub aceleași ziduri ale Tebei gemenii Eteocle și Polynice se strâng de gât unul pe altul. Trebuie să privești în profunzime și să nu te lași orbit de banalitatea zilnică.

Vă vorbesc în Berlinul de Est. Dar cu puține zile în urmă, Monseniorul Otto Dibelius, gonit din dioceza lui din Berlin-Brandemburg, predica la câțiva metri de aici, în Gedachtniskirche, situată în Berlinul de Vest. Și Monseniorul Dibelius e calvinist, iar eu sunt catolic, dar mă îndoiesc că vorbele pe care le-am rostit amândoi au fost diferite. Și grănicerii merg totdeauna câte doi, sunt germani și poartă aceeași uniformă, dar dacă unul sare zidul, celălalt are datoria să-l împuște pe la spate.

Toată povestea aceasta e întunecată și plină de ecouri ce răsună din fundul unui trecut imemorial. Iată de ce, fraților, trebuie să ne rugăm cu umilință, fără să ne arogăm dreptul de a interpreta, de a judeca, nici de a condamna. Amin.

*

Paul nu-și credea ochilor. Surpriza pe care i-o promisese Sabine Kraus — și ea îl închisese în camera lui, în timp ce pregătea totul — era un pom de Crăciun. Strălucea în toată albeața lui de chiciură, cu lumânările, cu ghirlande aurite, cu globuri de sticlă opaline, azurii, de un roșu aprins.

Ea a bătut din palme întâmpinându-l.

— Da, Paul, un pom de Crăciun! L-am găsit în fundul unui dulap, alături de o cutie plină de podoabe. Doar știi că trebuie să facem focul cu orice fel de lemn! Provizia noastră de petrol e pe sfârșite. Așa că o să ne luminăm cu pomul de Crăciun! Ultima oară când a mai fost folosit a fost în... 1955, cred. Brazii adevărați se găseau greu, erau scumpi și foarte urâți. L-am cumpărat pe acesta, care e din material plastic, cu gândul că-l voi mai folosi și altă dată. Am avut dreptate, după cum vezi.

Se învârtea în jurul mesei, mereu volubilă, așezând niște rămurele aurite pe o față de masă albă.

— Mi-am spus mie însămi: dacă tot am ajuns aici, hai să sărbătorim Crăciunul! Și am desfăcut o cutie de pateu de ficat de gâscă și un borcan cu

pudding. Ce epocă extraordinară trăim! Slujba aceea în criptă, vineri seara... Eram o mână de oameni. Cât timp a ținut slujba, mă tot întrebam care era Iuda, cine avea să facă chiar în acea seară un raport la poliție despre acea slujbă subterană. Și acum e Crăciunul. Să știi că eu cred în Crăciun. Sunt convinsă că cineva o să bată la ușă. Dumneata o să te duci să deschizi, Paul. O să fie Moș Crăciun cu sacul de daruri.

Paul asculta distrat sporovăială bătrânei doamne. Încă din Islanda, și la fel și în tot timpul zborului Roma — Tokyo, surprinsese ciudata contaminare a timpului de către spațiu, acea transmutare care face dintr-o deplasare considerabilă în spațiu o răsturnare a orelor și anotimpurilor. Și iată acum că zidul Berlinului împingea până la extrem această încurcătură spațio-temporală, producând, datorită unui întuneric neîntrerupt, o falsă Vinere Mare, urmată de un fals Crăciun. Își dădea seama că această dislocare a anului trebuia să aibă ca teatru de manifestare niște locuri închise, minerale, niște pietre ferecate, pecetluite — asemeni unui creuzet refractar —, presimțea că ar trebui să meargă mai departe, că *adâncimea* — anunțată de cripta Bisericii Mântuirii — era o dimensiune indispensabilă pentru încheierea călătoriei sale inițiatice.

— Mi se pare că bate cineva la ușă, zise el cu jumătate de glas.

Frau Kraus își întrerupse gestul și ciuli urechea. Se auzi din nou o bătaie foarte ușoară în ușă.

— Ce-ți spuneam eu? Moș Crăciun! Hai, Paul, du-te să-i deschizi!

Era o fetiță, cu căciulița și cizmele de cauciuc șiroind de ploaie.

— E Anna, fetița vecinilor, explică Frau Kraus. Ei, Anna! Se pare că plouă la Berlin. Știi, noi, aici, nu ne dăm seama de nimic.

— De trei zile nu s-a mai oprit! răspunse fetița. V-am adus asta.

Scoase din buzunarul paltonului o scrisoare. Apoi, holbă ochii spre pomul de Crăciun și spre masa împodobită.

— Aici, la voi, e Crăciunul? Jos, la noi, serbăm ziua lui Mami cu trei luni mai înainte. Am scos toate proviziile.

Apoi, cum nimeni nu părea să-i dea atenție, adăugă cu glasul pe jumătate, ca pentru sine însăși:

— Și noi plecăm. Numai Mami rămâne.

Scrisoarea adresată lui Paul era scrisă de mâna lui Urs.

Dragul meu Paul,

Sunt aici, împreună cu Jean. Imposibil să venim la voi. Mulțumesc că ai grijă de mama. O las în grija ta. Vei avea toată recunoștința mea, pentru multă vreme. Fii pregătit, împreună cu ea, zi și noapte. O să venim să vă luăm. Urmați-l orbește pe cel care ți se va prezenta printr-o aluzie pe care doar tu o vei putea înțelege.

*

— Vin din partea focii din Vancouver.

Omul nu zâmbește din cauza ciudățeniei acestei prezentări. E îmbrăcat ca un schior, sau ca un alpinist.

— Sunteți gata?

— Ce putem lua cu noi? întreabă Frau Kraus care, de trei zile, confecționează pachete de toate mărimile.

Răspunsul e categoric:

— Nimic.

Și după o tăcere:

— Cu ploile astea, o să vă fie destul de greu să vă cărați pe dumneavoastră înșivă.

Paul nu se miră că necunoscutul coboară cu ei la parter, apoi, în pivnița imobilului. Lunga noapte carcerală în care e închis de multă vreme, de un timp imposibil de măsurat — un timp, la propriu, imemorial — era logic să fie preludiul unei expediții sub pământ, să se încheie printr-o coborâre în infern.

Unele pivnițe din Bernauerstrasse comunică între ele. Se trece de la un imobil la altul, prin mirosuri de mucegai și prin bruște explozii luminoase ale lanternelor electrice. Apa se prelinge pe toți pereții și podeaua e udă. Câți să fie cei adunați în această ultimă celulă subterană? Zece, douăzeci? Sunt greu de numărat umbrele care tropăie în întuneric în jurul unei gropi proaspăt săpate ce se cască în pământ. Murmurele încetează când unul dintre bărbați se urcă pe un scaun, ca să dea ultimele dispoziții. Lumina unei lanterne îndreptată asupra lui îl desfigurează grotesc.

— Tunelul Subteran prin care o să trecem iese în sectorul francez, într-o pivniță din Ruppinerstrasse. Sunt aproape cincizeci de metri.

Se oprește la auzul suspinului de ușurare din micul grup al refugiaților.

— Nu vă bucurați așa de repede. Fiecare metru e lung, foarte lung. Ploile neîncetate din ultimele zile au produs o surpătură la cincisprezece metri înainte de capătul tunelului. Am proptit și am consolidat cât am putut mai bine, dar pământul nu ține. Mă rog... abia ține. Ne-ar trebui niște cilindri hidraulici. A

trebuit să ne mulțumim cu cricuri de mașini și de camioane. În locul acela trebuie să vă târâți prin noroi. Nu e prea distractiv, dar se poate, și pe urmă e ultima etapă. Am calculat că trebuie zece minute ca să ajungi în Ruppinerstrasse. Nu zâmbiți. Sunt minute foarte lungi. O să plecăm în ritmul de o persoană la fiecare cincisprezece minute.

Există câte o cască pentru fiecare fugar, și pe fiecare cască e fixată câte-o lampă frontală mică. Se mai împart și niște lanterne de buzunar celor care nu și-au adus. „Organizarea germană", se gândește Paul zâmbind. Oare Frau Kraus i-a ghicit gândul? Se uită la el cu un aer încântat. E tânără, vibrantă, de nerecunoscut în ținuta ei de campioană la antrenamente. Biata Sabine! Dacă totul merge bine, riscă foarte tare ca peste trei zile să fie în siguranță la München, în calmul deprimant din apartamentul fiului său. Tunelul ăsta noroios e ultimul cadou pe care i-l oferă Berlinul, scumpul ei oraș tragic, sufletului ei limfatic, însetat de emoții planetare. Așa că nu e grăbită. Refuză să plece printre primii, după cum ar avea dreptul prin vârsta ei înaintată.

*

Zece minute. O veșnicie. Cincizeci de metri. Traversarea unui deșert. Tunelul e ca o pâlnie. Primii douăzeci de metri se pot străbate în picioare, dacă nu ești prea înalt. Apoi, tavanul coboară inevitabil, în timp ce solul devine tot mai alunecos.

Paul înaintează hotărât. E printre ultimii. Frau Kraus a luat-o înaintea lui. În acest fel, ar putea-o eventual ajuta... În curând, Ruppinerstrasse, sectorul francez, și desigur Urs Kraus reunit cu mama lui. Cât despre Jean... mai crede, oare, Paul că-l va regăsi la capătul lungii sale călătorii? Poate, dar nu și-l mai închipuie ca pe un frate în carne și oase, pe care-l saluți cu un ghiont și cu hohote de râs. Regăsirea e posibilă, dar nu sub forma aceasta simplistă. Sub ce formă? N-ar putea să spună, dar nu se îndoiește că fiecare etapă a călătoriei — de la oglinzile venețiene la măsurătorii Preriei — își va avea contribuția ei în formula celulei gemelare reîntregite. Pe nesimțite, tâlcul fugii sale în jurul lumii s-a schimbat, nu-și poate ascunde acest lucru. La început, a fost o simplă urmărire, cum ar fi putut-o face doi ne-pereche, dacă n-ar fi fost câteva trăsături tipic gemelare, ca lumina-ce-înstrăinează. Dar s-a vădit, încetul cu încetul, că obiectivul trivial al acțiunii — prinderea fratelui fugar și aducerea lui înapoi acasă — nu era decât o mască din ce în ce mai ofilită, mai transparentă, mai fărâmițată. La început, obligația resimțită de Paul de a

urmări foarte precis itinerarul lui Jean — renunțând la avantajul pe care i l-ar fi asigurat unele scurtături — putea trece drept o agravare a subordonării obișnuite a urmăritorului față de cel urmărit. De fapt, ea îi declanșa autonomia lui Paul, arătând că pentru el era mai important să culeagă avantajele fiecărei etape decât să-l prindă pe Jean din urmă pe calea cea mai rapidă. Apoi, traversarea continentului american fusese prima ocazie pentru divergența celor două traiectorii, și în mod paradoxal, în trenul cel roșu, până la urmă, Jean fusese cel care venise după Paul. Și iată că această înaintare de cârtiță în subsolul berlinez constituia o încercare originală, pe cont propriu, în care Jean nu era nicidecum implicat. Fără îndoială că Paul a trecut un prag hotărâtor și îl așteaptă metamorfoze radicale. O viață nouă, o altă viață, sau poate, pur și simplu, moartea?

Acum se cufundă în noroi până la glezne, iar tunelul a și început să-l silească să umble aplecat înainte. Și gaura se îngustează atât de repede, încât pesemne că tunelul s-a surpat din cauza ploilor mult mai repede decât era de așteptat.

Se împiedică în niște grinzi și niște cricuri de mașină pe jumătate înfundate în pământ. Prin urmare, surpăturile le-au venit de hac consolidărilor improvizate, și pericolul e cât se poate de mare. Să se întoarcă? Poate așa ar fi înțelept, fiindcă în punctul în care a ajuns, pereții se pot surpa în spatele lui, tăindu-i retragerea. Își continuă, totuși, drumul în patru labe, luptându-se să treacă peste baricadele de lemne și de oțel formate de întăriturile prăbușite la pământ. Nu mai e cu putință să dea înapoi, fiindcă înaintează târâș și nu mai e în stare să se întoarcă. Cincizeci de metri, zece minute... Călăuza n-a mințit, e o cale lungă, tare lungă. Casca i se izbește de o bârnă. Izbitura n-a fost chiar așa de puternică, dar lampa din frunte s-a sfărâmat. Paul scoate din buzunar lanterna de rezervă. După câteva încercări, se hotărăște să o țină strânsă între dinți.

Moartea, de bună seamă. Căci iată că tunelul se termină cu un dop de argilă roșie care se apropie încet de el. Smulge disperat de pe jos un cric, o bară, o bucată de bârnă. Repede, să proptească, să împiedice masa roșie să-l îngroape. Se încordează din răsputeri, adună în jurul lui un material derizoriu și eteroclit, și atunci când falca moale și curgătoare se închide încet asupra trupului său răstignit, simte obiectele dure strivindu-l ca niște dinți de oțel.

17. Biserica Mântuirii.

18. Imobilele dinspre sud, de pe Bernauerstrasse, au fost evacuate între 24 și 27 septembrie 1961 și demolate în octombrie 1962.

Capitolul XXII

Sufletul desfășurat

Paul

A fost noapte neagră. Apoi, fulgere de durere, snopi, ciorchini, spini, mănunchiuri, stele de durere au străbătut noaptea cea neagră. Apoi, am devenit o vrăjitoare și un cazan.

Cazanul era trupul meu, vrăjitoarea, sufletul. Trupul fierbe, și sufletul aplecat asupra clocotelor febrile ale fierturii aceleia negre observă pătimaș fenomenul. Vine un moment când ar deveni posibile muzicile, vizitele, lecturile. Sufletul respinge distracțiile acestea nepotrivite. Are altceva de făcut. Nu vrea să se îndepărteze nicio clipă de spectacolul bolii. Febra trupului absoarbe sufletul, îl împiedică să se plictisească, să viseze, să o ia razna. Astea sunt fantezii de convalescent. S-ar zice că trupul însuflețit de febră, pătruns de febră ca de un fel de spirit, se apropie de suflet, care e îngreuiat și parcă materializat de suferință. Și se opresc unul în fața celuilalt, vrăjiți de ciudata înrudire pe care și-o descoperă.

(Asta este poate ceva apropiat de viața animală. Animalul nu cunoaște niciodată plictiseala, nevoia de a umple ceasurile goale cu o activitate oarecare inventată, nevoia de a se distra, distracția fiind divorțul deliberat al sufletului de trup. Specifică omului este despărțirea dintre suflet și trup — pe care boala o atenuează.)

*

De data asta am luat distanță. Vrăjitoarea s-a desprins de cazan și își înalță capul. Dar numai pentru o clipă, fiindcă terciul fierbinte e gata să se reverse peste ea. Fiertura s-a înroșit, se ridică în sus. E botul căscat, plin de colți ascuțiți al unui rechin. Nu, îl recunosc, e zidul viu al tunelului berlinez care se îndreaptă spre mine. Panică! Mă încordez, mă împotrivesc suferinței, această masă roșie care se prelinge și înaintează. Cât voi mai avea puterea de a rezista, voi supraviețui, dar simt cum puterile mi se topesc. Panică! Nu mai sunt decât strigăt, decât durere...

— Faceți-i injecții intravenoase de 10 cm^3 cu novocaină de 1%. Dar nu mai mult de patru în douăzeci și patru de ore.

Cine sunt? Unde sunt? Zâna Novocaina, smulgându-mă durerii, m-a despuiat de orice personalitate, de orice inserție în spațiu și în timp. Sunt un eu absolut, fără timp și fără loc. Sunt, asta e tot. Oare am murit? Dacă sufletul supraviețuiește trupului, nu e oare sub această formă simplificată la maximum? Gândesc, văd, aud. Ar trebui să spun: vede, aude. Așa cum se spune plouă sau e soare.

— *Dacă n-ar fi fost toate barele, bârnele, cricurile acelea, ar fi scăpat cu un început de asfixie. Dar toate bucățile acelea de fontă și de oțel, metalul acela luat de surpătură... Cuțite, foarfece, ferăstrăie! Și apoi, pericolul de cangrenă în piciorul și în brațul sfărâmate. Amputarea era inevitabilă.*

Despre ce se vorbește? E drept că partea mea dreaptă zace grea și inertă în cearșafurile astea fade și umede. Dar cu piciorul stâng, cu mâna stângă, trăiesc, simt, mă întind.

Mă întind. Patul meu nu e altceva decât un focar, centrul pur geometric al unei sfere de sensibilitate cu volum variabil. Mă aflu într-o bășică — mai mult sau mai puțin umflată. Eu sunt bășica. Uneori, membrana ei fleșcăită, dezumflată, mi se lipește de trup, se confundă cu pielea, alteori, se umflă, cuprinde patul, camera. Atunci, e neplăcut când intră cineva în cameră. Ieri, când a intrat Méline, împingând masa cu rotile, bășica cuprinsese tot spațiul. Méline s-a înfipt brutal în ea, cu măsuța ei pe rotile cu tot, iar eu am urlat pe tăcute, numai dacă ea n-o fi surzit, ea și doctorul și toți ceilalți, fiindcă e mult de când vorbele și țipetele mele nu mai ajung la cei din jurul meu.

Durerea nu mai e acum zidul acela roșu al tunelului berlinez împotriva căruia mă încordam din toate puterile. Acum, seamănă cu o sălbăticiune nevăzută care mă sfâșie și pe care mă străduiesc să o stăpânesc, să o îmblânzesc, ca s-o fac să mă ajute. Dar în fiecare clipă îmi scapă și mă mușcă.

*

Adineauri, priveam soarele coborând la orizont, într-un vălmășag de nori purpurii. Să fi fost lumina prea puternică pentru ochii mei deveniți hipersensibili? Sau cavernele acelea incandescente ilustrau prea elocvent dubla arsură a celor două cioturi pe care le aveam? Cerul pârjolit a devenit rana mea. Priveam fermecat prăbușindu-se razele acelea înflăcărate a căror conștiință chinuită eram eu. Trupul meu dureros acoperea cerul, umplea orizontul.

Acest sentiment nu era chiar așa de iluzoriu, fiindcă am adormit liniștit de cum s-a stins ultima rază de soare a asfințitului.

*

Trebuie să scapi de alternativa durere-anestezie. Trebuie s-o gonești pe Zâna Novocaina. Să-mi desprind degetele de pe acest colac de salvare care mă ține să nu mă afund în durere. Să învăț să înot în durere.

Asta o știu de puțin timp. De când durerea masivă și omogenă, ca noaptea neagră, se nuanțează, se diferențiază. Nu mai e vuietul surd și asurzitor care te doboară. Încă nu e un limbaj. E o gamă de țipete, de stridențe, de lovituri sonore, de murmure, de clinchete. Miile și miile de voci ale suferinței nu mai trebuie să fie înăbușite de călușul anestezic. Să înveți să vorbești.

— *Nu mai vrea novocaină? Dacă suferă prea mult, putem să ne gândim la o intervenție chirurgicală, simpatectomie periarterială sau arteriectomie, mielotomie comisurală, leucotomie prefrontală...*

Durerea e un capitol care nu trebuie risipit. Este materia brută care trebuie prelucrată, elaborată, desfășurată. Durerea aceasta, să nu îndrăznească nimeni să mi-o ia, fiindcă altceva nu mai am pe lume. Ea mă lipsește de toate, dar știu că trebuie să regăsesc totul în ea, țările pe care nu le voi mai străbate, bărbații și femeile pe care nu-i voi mai întâlni, iubirile care-mi sunt refuzate, totul trebuie creat din nou din aceste junghiuri, răsuceli, înțepeneli, crampe, înțepături, arsuri și ciocănituri care se adăpostesc în trupul meu, ca o menajerie îndrăcită. Nu există altă cale. Rănile mele sunt teatrul strâmt în ale cărui limite e de datoria mea să reclădesc universul. Membrele mele rănite sunt două grădini japoneze, și în pământul acesta roșu, tumefiat, acoperit de cruste negre, crăpat de băltoace de puroi, din care osul tăiat iese ca o stâncă, pe terenul ăsta lepros, brăzdat, curățat de coajă, va trebui să modelez o replică minusculă a cerului și pământului... care-mi va dărui cheia cerului și pământului.

Azi-noapte, la ora trei, clipă privilegiată, binecuvântată, supraomenească. Într-o tăcere cristalină, de o seninătate dumnezeiască, am auzit bătând ora trei la biserica din Guildo. Dar și la cea din Sainte-Brigitte, din Tregon, Saint-Jacut, Crehen, ba chiar din Matignon și Saint-Cast. La zece kilometri împrejur, cele trei bătăi răsunau cu sute de ritmuri diferite, cu sute de timbre diferite, și eu le auzeam și le identificam fără greșeală. Timp de câteva secunde, am întrevăzut starea de *hiperconștiință*, la care m-ar putea conduce teribila și dureroasa metamorfoză în care sunt prins.

Momentul acesta sublim l-am plătit apoi scump. Până la răsăritul soarelui, am gâfâit pe o cruce, cu pieptul zdrobit de funia unui laț, cu mâinile și

picioarele zdrobite în bocanci de fier, cu inima sângerând sub împunsături repetate de suliță.

Dar nimic nu mă va face să uit sutele de clopote depănând în noaptea limpede cele trei ceasuri ale utreniei.

— *În starea în care-i sunt cioturile, protezele nu sunt pentru mâine-poimâine. Totuși, trebuie să evităm anchilozarea totală a mușchilor. Ar trebui să facă mișcare, să se așeze, să-și pună hoitul la muncă.*

Muncă. Da, îmi amintesc. Din latinescul vulgar *tripalium*, șa formată din trei țăruși, servind la potolirea cailor nărăvași și a femeilor la naștere. Sunt un cal nărăvaș, spumegând și fremătând în durerea *muncilor*. Sunt o femeie în *munci*, care urlă încordată. Sunt copilul care s-a născut: lumea îl apasă cu greutatea unei mari suferințe, dar el trebuie să-și asume această suferință, să devină arhitectul, demiurgul ei. Din această masă opacă și apăsătoare trebuie făcută lumea, așa cum marele război de țesut de la Pietrele Sunătoare făcea dintr-un scul tare și compact o pânză translucidă, urzită cu finețe.

Organismul ce s-ar lăsa distrus de agresiunile exterioare fără să reacționeze, într-o pasivitate totală, nu ar fi suferit. Durerea exprimă reacția imediată a trupului rănit care începe să pareze, să dreagă, să reconstruiască ceea ce s-a distrus — chiar dacă această reacție e, adeseori, zadarnică și derizorie.

În cazul meu, nu e nici zadarnică, nici derizorie, o știu.

*

Caut un cuvânt care să definească starea spre care evoluez acum, și cel de *porozitate* îmi vine în minte.

„E udeala a mare“, a zis Méline azi-dimineață intrând în cameră. Făcea aluzie la ploaia deasă și călduță care a răpăit toată noaptea pe frunzișul aspru și pe fructele uscate de toamnă.

Știam. Sau cel puțin aș fi putut să știu, întrebându-mi trupul, privind lințoliul cald și umed care-l învelea. Stare rea încă, da, și suferință. Dar inima mi se umple de speranță, când constat că sunt în contact nemijlocit, în legătură directă cu cerul și cu intemperiile. Întrevăd nașterea unui trup barometric, pluviometric, anemometric, higrometric. Un corp poros în care ar veni să respire roza vânturilor. Nu deșeul organic putrezind în așternut, ci martorul viu și nervos al meteorilor.

Nu e decât o speranță, dar în tunelul berlinez apare o spărtură prin care pătrund soarele și ploaia.

*

Iată un lucru pe care n-aș îndrăzni să-l mărturisesc nimănui de teamă nu atât de a fi luat drept nebun — în definitiv, ce-mi pasă? — ci de a auzi că e batjocorit, respins, socotit o aiureală, când, de fapt, e vorba de o minune entuziasmantă.

Alaltăieri, când m-am trezit, am simțit foarte clar că ceva se mișca în pansamentele mele. O insectă mare în pansamentul de la braț, un șoricel în cel de la picior. Apoi a intrat Méline, ziua s-a scurs, și am uitat de insectă și de șoarece.

În fiecare seară, când îngrijirile și riturile sfârșitului de zi au pregătit deja instalația pentru marea traversare a nopții, mă simt dintr-odată readus în mediul și în starea de spirit a dimineții, și regăsesc atunci idei, vise, senzații ieșite din noaptea trecută, dar pe care ziua le ascunsese. Așa se face că mi-am reamintit insecta și șoarecele. De fapt, comparația cu niște animale mici s-a dovedit curând neîndestulătoare, fiindcă am simțit că ceea ce se agita în fundul pansamentelor *asculta de poruncile voinței mele*. Totul se petrece de parcă dintre cele două răni ar ieși, din când în când, ba o mână, ba un picior minuscul, înzestrate cu mișcare și sensibilitate. Emergență intermitentă, urmată de retractări mai mult sau mai puțin durabile. Mă gândesc la răcușorii pe care îi prindeam pe stâncile de la Sainte-Brigitte. Din cochilia de moluscă așezată pe nisip, vedeai după câteva minute ieșind un mănunchi de lăbuțe, clești și antene care se răsfirau, pipăiau și luau în stăpânire spațiul înconjurător, pentru ca la cea mai mică alertă să se retragă și să dispară într-o clipă. Tot astfel, din caverna roșie și umflată a cioturilor mele ies niște organe fragile și timide care încearcă niște incursiuni de explorare ce încă nu depășesc limitele pansamentelor.

*

Méline mi-a făcut o surpriză foarte ciudată azi-dimineață. Din ce fund de dulap o fi scos binoclul JUMO pe care-l căpătasem ca premiu de la agenția pentru care Jean și cu mine turnaserăm cândva niște filmulețe publicitare? Acel episod din copilărie îmi rămăsese în memorie, ca și cum aș fi fost avertizat de la început că era plin de semnificație și făgăduit unui viitor misterios.

După ce am învățat să țin binoclul și să-l potrivesc numai cu mâna dreaptă, am cercetat depărtarea, plaja insulei Hébihens, crescătoriile de scoici de la Saint-Jacut, stâncile de la vârful Chevet, unde am urmărit siluete infime de harponieri cu căciuli pe cap. Dar am înțeles curând că îl foloseam în mod

banal, și că puteam obține de la binoclu mai mult decât de a vedea la doi kilometri ca la două sute de metri.

Terminând de cercetat orizontul, mi-am îndreptat privirea spre propria mea grădină, unde Méline căra frunzele uscate. Cu toate că era la treizeci de metri, o vedeam ca de la doi. Schimbarea, apropierea era cu totul altceva decât în cazul harponierilor de la Chevet. Fiindcă aceia, fie ei la două sute de metri sau la kilometri de mine, se situau într-un „dincolo" inaccesibil, în afara sferei mele, dacă nu și a vederii mele. În timp ce pe Méline, care se afla, în primul rând, dincolo de apropierea mea fizică, binoclul, apropiind-o, o făcea să pătrundă *în* sfera mea. Și paradoxul situației era că, de vreme ce ea se afla acum la doi metri de mine — cât să mă audă, cât să o pot aproape atinge cu mâna —, eu rămâneam totuși la treizeci de metri de ea. Lipsa de reciprocitate se vedea bine pe fața ei, concentrată asupra unor activități și obiecte ce nu aveau nicio legătură cu mine, închisă într-un cerc din care eu eram exclus. Datorită binoclului, îndreptam asupra Mélinei un ochi inchizitorial, scrutător și nevăzut, ca ochiul lui Dumnezeu, și încercam pentru prima dată experiența unei *lumini-care-înstrăinează* învinse, inversate, răzbunate.

Dar aveam să depășesc îndată această alternativă mediocră, această răzbunare prea omenească, subiectivă, cufundată în sentimente și în resentimente. Ochiul lui Dumnezeu, da, dar mi s-a părut totdeauna că eminența divină nu era intactă cu adevărat decât confruntată cu natura inocentă și cu elementele brute, și că își pierdea din puritate la contactul cu oamenii. Prin urmare, înseși grădinii, și, în primul rând, ierbii din câmpii, le-am aplicat instrumentul meu de hipercunoaștere. Mare mi-a fost mirarea când, îndreptându-mi ochiul meu divin spre adâncul desișului vegetal, am constatat că această lumină-care înstrăinează inversată, al cărei efect îl constatasem pe chipul Mélinei, îmi dădea asupra ierburilor și florilor o viziune de o limpezime și de un relief incomparabile! N-a durat mult până am observat că alcătuirea câmpiei se schimba de la un punct la altul, și mai ales de la o anume vâlcea, puțin umedă, din marginile nisipoase ale falezei sau de la o movilă calcaroasă peste care treceam cu bicicletele, la marginea ogoarelor ce mărginesc proprietatea la est. I-am cerut Mélinei să-mi aducă ierbarul cel mare cu gravuri colorate care i-a aparținut tatălui Mariei-Barbara — bunicul meu matern — și am deslușit cu intensă bucurie în masa amestecată a fânului proaspăt tot felul de specii repertoriate: trifoiul alb și violet, dungățeaua corniculată, vițelarul parfumat, pieptănarița și firuța, ovăzul gălbui și cebarea sanguisorba, în altă parte,

flocoșica lânoasă, fetuca, bromul, ovăzciorul, iarba-iepurelui, iarba mare, dactilul și vulpinul, mai departe, în colțurile mlăștinoase, piciorul-cocoșului, pipirigul și rogozul. Și fiecare dintre aceste făpturi vegetale se desprindea din fondul ierbos cu o limpezime minunată, desenându-și tulpinile, pălăriile, vârfurile, tecile, staminele și bracteele cu o finețe și o precizie suprarealiste. Niciodată, nu, niciodată, cel mai atent dintre botaniștii cu brațe și picioare care să-i permită să umble prin grădină și să-și culeagă plantele nu va avea o viziune de o asemenea calitate și cantitate.

Munca de creație ce se desfășoară în cele două răni ale mele își găsește lecția în grădinile-miniatură japoneze. JUMO înalță câmpiile Cassinei de la rangul de grădină de ceai — unde te plimbi discutând — la cel de grădină Zen, unde numai ochii se pot așeza. Dar la Nara, ochii mei de profan nu vedeau în grădinile Zen decât o foaie albă — pânza de nisip greblat, cele două stânci, copacul scheletic nu erau decât un portativ gol, așteptând notele melodiei. După mutilările rituale din Berlin, nu mai sunt acel profan, și vidul a făcut loc unei magnifice supraabundențe.

Am pus deoparte binoclul cu o siguranță fericită. În grădina copilăriei mele, acel teatru privilegiat al jocurilor noastre, nu mă voi mai plimba niciodată, cu siguranță, dar acum am asupra ei o cunoștință mai intimă, mai posesivă, prin simpla mea privire de infirm, și știu că nu se va mai opri din înaintarea ei cuceritoare.

Atunci mi-a răsărit pentru prima oară mâna stângă din pansament.

*

Boala, suferința, infirmitatea, reducând gradul de autonomie al ființei noastre, îi dau poate un acces mai direct la mediul ei înconjurător. Cel ce stă la pat e țintuit la pământ, dar prin aceasta n-are el, oare, în acest pământ mii și mii de rădăcini și de terminații nervoase, pe care omul sănătos și iute de picior nici nu le bănuiește? Infirmul își trăiește nemișcarea cu o intensitate incomparabilă. Mă gândesc la Urs Kraus și la al său „spațiu bogat“. Atât de bogat, încât omul se afla compromis în acest spațiu de o infinitate de implicații și nu mai putea să-și sape în el golul necesar mobilității sale. Infirmitatea mea mă metamorfozează în copac. Am acum ramuri în cer și rădăcini în pământ.

De dimineață, încheieturile îmi trosnesc dureros, rănile mi se contractă, mușchii îmi sunt aproape de contracție.

Asta fiindcă, pentru prima oară anul acesta, ținutul s-a trezit sub o podoabă de chiciură albă, în timp ce un viscol din nord-est smulgea frunzele din copaci cu grămada. Toamna pare a se preschimba în iarnă, dar știu, din experiență — și tot trupul meu electrizat de acest neașteptat ger uscat mi-o confirmă — că nu e vorba decât de o falsă alertă, o falsă plecare a toamnei, care se va întoarce în curând și se va instala din nou pentru un timp.

*

Când a intrat adineauri Méline împingând masa cu rotile, am tresărit de spaimă și m-am aruncat înapoi, încât acum sunt încă zdruncinat. Fiindcă de două ore, piciorul meu stâng — cel amputat, invizibil — ieșise din pansament, din cearșaf, din pat, și atârna pe podea. Mă distram foarte bine cu membrul acesta moale și copleșitor, gol și totuși sensibil, pe care-l împingeam tot mai departe, până la perete, până la ușă și tocmai mă întrebam dacă n-aș reuși să apăs clanța cu degetele.

Atunci, a dat buzna Méline cu căruciorul și pantofii ei butucănoși, și puțin a lipsit să nu-mi strivească piciorul. Trebuie s-o învăț să bată la ușă și să nu intre înainte de a mă fi adunat la loc.

De notat că în timp ce piciorul mi se tot întindea în cameră, brațul stâng se resorbise complet în pansament, iar mâna, deși nu dispăruse complet, nu mai era sub tifon decât un boboc de ghiocel. Să admit că există un echilibru între picior și braț, astfel că unul nu poate crește, fără ca celălalt să scadă, sau e doar o stare trecătoare datorată lipsei mele de „maturitate“?

*

Încă o inovație: am început să asociez două surse de hiperconștiință. Reperasem cu binoclul o colonie de ciuperci sub un stejar bătrân, niște lycoperdon, pufuleții pe care ne distram să-i turtim ca pe niște pernițe din care tâșnea un norișor de praf cafeniu. Observam îndelung, în lumina supraréală a lui JUMO, piciorul gros și plușat și pălăria rotundă, lăptoasă și acoperită cu pustule fine a celui mai mare exemplar din colonie.

Atunci, am avut certitudinea că am și *atins* ciuperca. Indiscutabil, suprafața aceea bombată, umedă și granuloasă nu numai că o vedeam, dar o și atingeam cu vârfurile degetelor, împreună cu humusul proaspăt și cu ierburile îngreunate de rouă, pe care se profila lycoperdonul. Mâna mea stângă era și ea acolo, și se întinsese spontan la capătul unui braț lung de zece-unsprezece metri, întâlnindu-se cu ochiul pe micuța ciupercă alburie.

Dar piciorul stâng dispăruse, înghițit de ciotul lui! S-ar spune că trupul meu pe partea dreaptă n-are încă puterea de a trimite la cucerirea lumii întregul meu trup de pe stânga, și că încearcă, împingând în afară când brațul, când piciorul, pregătindu-se.

*

Brațul și piciorul care-mi lipsesc, îmi dau seama, în noaptea neagră a suferinței mele le identificam confuz cu fratele meu asemenea dispărut. Și e foarte adevărat că orice ființă dragă care ne părăsește ne amputează. O bucată din noi se duce, o înmormântăm. Deși viața poate să continue, suntem de atunci încolo invalizi, nimic nu va mai fi ca înainte.

Dar există un mister și un miracol gemelare, și fratele-asemenea dispărut retrăiește totdeauna cumva în geamătul desperecheat supraviețuitor.

Trupul acesta stâng care se mișcă, se agită, căruia îi cresc prelungiri fabuloase în cameră, în grădină, în curând, poate chiar pe mare și în cer, îl recunosc, *este Jean*, încorporat de acum înainte în fratele lui asemenea, este Jean-Fugarul, Jean-Nomadul, Jean-Călătorul-inveterat.

Într-adevăr, în lunga noastră călătorie, am mimat imperfect, stângaci, aproape rizibil — și anume, la modul ne-pereche — un adevăr profund, fondul însuși al gemelității. Ne-am urmărit unul pe altul ca hoțul și vardistul, ca actorii unui film comic, fără să ne dăm seama că ascultam astfel, în mod caricatural, de ultima formulă a lui Bep: gemelitatea desperecheată = ubicuitate.

Pierzându-mi geamănul, am fost nevoit să alerg de la Veneția la Djerba, de la Djerba la Reykjavík, de acolo la Nara, la Vancouver, la Montreal. Aș fi putut să mai alerg mult și bine, fiindcă gemelitatea mea desperecheată îmi poruncea să fiu *pretutindeni*. Dar călătoria aceasta nu era decât parodia unei vocații secrete, și ea trebuia să mă conducă sub zidul Berlinului numai și numai în scopul de a suferi acolo mutilările rituale necesare atingerii unei alte ubicuități. Și dispariția inexplicabilă a lui Jean nu era decât cealaltă față a sacrificiului.

Copilașul construiește lumea combinând între ele senzațiile sale vizuale, auditive, tactile etc. Un obiect este terminat, aruncat în mediul înconjurător, atunci când a devenit locul permanent de întâlnire al unei forme, unei culori, unui zgomot, unui parfum...

Sunt prins într-un proces asemănător. Băișica din ce în ce mai vastă pe care o umflu în jurul meu, incursiunile din ce în ce mai îndepărtate ale trupului meu

stâng, imaginile suprarealiste pe care mi le dă JUMO, toate aceste date se topesc între ele pentru a face din patul meu centrul unei sfere sensibile, cu diametrul din zi în zi mai mare.

*

Tavanul de nori cenușii, uniform, care se întindea de la un orizont la altul, ca uzat de o mică briză de pământ, se subțiază, devine o marmură translucidă prin care străbate albastrul cerului. Apoi, marmura crapă, dar în mod regulat, după contururi dreptunghiulare, și face loc unui mozaic cu interstiții din ce în ce mai mari, din ce în ce mai luminoase.

Un suflet desfășurat. Acesta era privilegiul fraților-asemenea care întindeau între ei un mozaic de idei, de sentimente, de senzații, bogat ca un covor oriental. În timp ce sufletul celui ne-pereche se chircește într-un colț întunecat, plin de taine rușinoase, ca o batistă mototolită în fundul unui buzunar.

De-a această desfășurare ne jucam în copilărie. Apoi, am fost atrași spre dimensiunile lumii, dar în mod stângaci și ignorant, spre cursul călătoriei noastre, brodând-o cu motive exotice, cosmopolite. Acea dimensiune mondială trebuie păstrată, dar restituindu-i regularitatea și secretul jocurilor de șotron din copilărie. Din cosmopolită, trebuie să devină cosmică.

*

Azi-dimineață, cerul era limpede și clar ca un diamant. Dar niște atingeri de lame de ras, niște tăieturi fine și adânci, vibrația dureroasă a unui tăiș de sabie în adâncul coapsei anunțau o schimbare. Într-adevăr, cerul s-a brăzdat de filamente delicate, de gheare cu reflexe mătăsoase, de cristale de gheață suspendate ca niște lustre, la înălțimi amețitoare. Apoi, mătasea cristalină s-a îngroșat, a devenit hermină, angora, merinos și pântecele mi s-a înfundat în lâna aceasta moale și binevoitoare. În fine, a apărut corpul noros, cortegiu solemn, masiv și rotunjit, grandios și nupțial — da, nupțial, fiindcă am recunoscut două siluete unite, strălucind de fericire și bunătate. Edouard și Maria-Barbara, ținându-se de mână, înaintau în întâmpinarea soarelui, și forța binefăcătoare a acestor divinități era atât de intensă, că tot pământul surâdea în urma lor. Și în timp ce trupul meu stâng în sărbătoare se amesteca în alai și se pierdea în labirintul înzăpezit și luminos al acestor mari făpturi, trupul meu drept, chircit în culcușul lui, plângea de dor după acea bunătate.

Alaiul s-a afundat în slava răsăritului, și în restul zilei, s-au văzut defilând alaiuri diferite de nori, un întreg popor gregar și fantezist, alai de forme și

sugestii, de ipoteze și de vise fără speranță.

*

Toată ziua, dulceața verii târzii a făcut să cânte arborii roșcați ruginii de pe cerul verde, și pale rare de vânt treceau ducând în zbor câte-o frunză veștedă — două. Apoi, totul a tăcut, căldura n-a mai radiat din soare, ci a izvorât din nori, în unde electrice. Un haos plumbuit, acoperit de vârfuri strălucitoare, culmi, rotunjimi înmugurite și bucălate a început să se rostogolească spre mine, din fundul orizontului, de-a lungul piciorului, gleznei și coapsei. Dintr-o ultimă spărtură deschisă în cetățuia de nori cădea o suliță de lumină care se strivea pe marea cenușie ca o băltoacă fosforescentă, caldă, aproape fierbinte, dar nu mă gândeam să mă feresc de atingerea arzătoare, fiindcă știam că nu va dura și că noaptea avea să se închidă peste ea. Spărtura luminoasă s-a stins, într-adevăr, și haosul a continuat să se rostogolească, învăluindu-mă în undele lui electrice. Grădina era înecată în întuneric, în afară de o tufă de jerbe de aur ale căror cozi străluceau cu o scânteiere inexplicabilă. JUMO mi-a arătat că era un stol de fluturi de noapte, veniți să adune miere din floricelele galbene. Prin urmare, oare și fluturii de noapte adună miere și, bineînțeles, o fac pe întuneric? De ce nu? Descoperind acest mic secret al naturii, am simțit pe tot brațul stâng nenumărate atingeri de aripi pufoase și argintate.

Apoi, uriașa furie a furtunii mi-a răsunat în piept și lacrimile au început să-mi curgă pe geamurile verandei. Supărarea mea, care începuse cu niște mormăieli proferate în fundul zării, s-a spart în urlete de trăsnet deasupra întregului golf al Arguenonului. Nu mai era o rană tainică, ascunsă sub pansament, supurând necontenit. Mânia mea aprindea cerul și proiecta pe el imagini copleșitoare de o clipă, fulgerătoare: Maria-Barbara, suită cu forța în camionul verde al nemților, Alexandre, zăcând înjunghiat în docurile din Casablanca, Edouard, rătăcind din lagăr în lagăr și din spital în spital, cu fotografiile mamei noastre dispărute agățate de gât, Jean, fugind de mine prin Prerie, falca roșie, șiroindă, a tunelului berlinez închizându-se încet, un întreg rechizitoriu pasionat împotriva destinului, împotriva vieții, împotriva lucrurilor. În vreme ce trupul meu drept abia se mișca, ghemuit în fundul patului, terorizat, trupul meu stâng zguduia cerul și pământul, precum Samson, în mânia sa, coloanele templului din Dagon. Apoi, purtat de furie, s-a răspândit spre sud, luând ca martori ai nenorocirii sale landele din Corseul și marile iazuri de la Jugon și Beaulieu. Apoi, a căzut ploaia deasă, liniștitoare,

îmdemnând la lene, numai bună să-mi potolească criza, să-mi legene tristețea, să-mi populeze cu murmure ude și sărutări fugare noaptea aridă și singuratică.

*

Să fi fost totdeauna așa, sau e rezultatul noii mele vieți? Există un acord remarcabil între tempoul meu omenesc și ritmul de desfășurare meteorologică. În timp ce fizica, geologia, astronomia ne spun povești care ne rămân complet străine, fie prin formidabila încetineală a evoluției lor, fie prin repeziciunea vertiginoasă a fenomenelor, meteorii trăiesc exact în ritmul nostru, cu viteza noastră. Ei sunt comandați — ca și viața omului — de succesiunea zilei și a nopții și de hora anotimpurilor. Un nor se formează pe cer, ca o imagine în creierul meu, vântul suflă așa cum eu respir, un curcubeu se arcuiește între două zări, în timp ce inima mea se împacă din nou cu viața, vara se scurge așa cum trece vacanța mare.

Și e bine așa, fiindcă, dacă ar fi altfel, nu văd cum trupul meu drept — pe care Méline îl spală și îl hrănește — ar mai putea să fie trunchiul, rădăcina — ascunsă și murdărită, dar indispensabilă — a trupului meu stâng, desfășurat peste mare, ca o uriașă aripă sensibilă.

*

Luna își dezvăluie chipul rotund, scoțând un strigăt de cucuvea. Briza dinspre uscat asaltează ramurile mestecenilor, le îmbină și face să răpăie un pumn de picături mari pe nisip. Buza fosforescentă a mării se strivește, se retrage, se țese din nou. O planetă roșie clipește către geamandură cu sclipiri — de asemenea, roșii — care semnalizează intrarea în portul Guildo. Aud iarba cum paște humusul putred din adânc, și pasul mărunțel al stelelor străbătând de la est spre vest bolta cerească.

Totul este semn, dialog, sfat. Cerul, pământul, marea își vorbesc și își urmează, în același timp, monologul. Aici, găsesc răspuns la întrebarea ce mi-o puneam în ajun de Rusaliile islandeze. Și răspunsul este de o simplitate grandioasă: așa cum gemelitatea are propriul ei limbaj — criptofazia — gemelitatea desperecheată și-l are și ea pe al său. Înzestrat cu ubicuitate, criptofonul desperecheat înțelege glasul lucrurilor ca pe glasul propriilor lui umori. Ceea ce pentru cel ne-pereche nu este decât zvon al sângelui, bătaie de inimă, horcăit, râgâit și bolborosire devine cântec al lumii pentru criptofonul desperecheat. Fiindcă vorbirea gemelară destinată unuia singur, prin forța

desperecherii, se adresează de acum înainte nisipului, vântului și stelei. Lucrul cel mai intim devine universal. Șoapta se ridică la o putere divină.

*

Mizerie a meteorologiei, care nu cunoaște viața cerului decât din exterior și are pretenția să o reducă la niște modele mecanice. Permanentele dezminţiri ce le aduc intemperiile previziunilor meteo nu-i clatină încăpăţânarea prostească. Asta o știu de când cerul mi-a devenit creier: el conține mai multe lucruri decât pot încăpea în capul unui fizician.

Cerul este un tot organic posedând viața sa proprie, în legătură directă cu pământul și cu apele. Acest trup mare își dezvoltă liber și în virtutea unei logici interioare cețurile, zăpezile, înseninările, brumele, canicula și aurorele boreale. Pentru a ști asta, fizicianului îi lipsește o dimensiune, tocmai cea care se împlântă în mine, articulându-mi trupul stâng desfășurat pe trupul drept schilodit.

Fiindcă de-acum înainte sunt un drapel fâlfâind în vânt. Și dacă marginea lui dreaptă este pecetluită pe lemnul mânerului, marginea stângă e liberă și vibrează, plutește și freamătă cu toată pânza, în vehemența meteorilor.

De trei zile, iarna pură și sterilă își impune luciditatea tuturor lucrurilor. E ceva de sticlă și de metal în trupul meu stâng care se sprijină foarte departe pe două edificii anticiclonice, situate unul în nord-estul Franței, celălalt, în sud-vestul Marii Britanii. Aceste două fortărețe arctice — iezere de aer stabil și rece — au suportat mereu până în dimineața asta asalturile curenților atlantici care vor umple o depresiune adâncă, săpată la mai mult de două mii de kilometri, în vestul Irlandei.

Dar simt clar că una dintre ele — cea mai expusă, cea din Cornouailles — se lasă ajunsă de aerul cald, se fărâmițează, ezită la marginea prăpastiei depresionare. Îi prevăd prăbușirea, capturarea de către niște vânturi umede și sărate. Ce mai contează! Aerul își va păstra transparența imobilă și cristalină, fiindcă cealaltă fortăreață, cea flamandă, rămâne neclintită, tare, având o suprapresiune de 1.021 milibari. Ea îndreaptă spre mine un vânt est-nord-est calm și clar, uscat și înghețat, care mătură și face să sclipească marea și pădurea. Dar stratul de zăpadă se subțiază pe ogoare, și se văd răsărind bulgării de pământ negru ai arăturilor. Fiindcă soarele e puternic și provoacă evaporarea zăpezii *fără niciun dezgheț*. Deasupra grămezilor de zăpadă tari și intacte

tremură o ceață transparentă și irizată. Zăpada devine abur fără să se topească, fără să curgă, fără să se înmoaie.

Asta se numește *sublimare*.

Postfață

Cu toate că, de multe ori, o postfață se citește tot ca o prefață, adică înaintea cărții înseși, e cazul să ne întrebăm cum a primit cititorul român *Meteorii* lui Michel Tournier, un romancier încă puțin cunoscut la noi, prin câteva (de altminteri, excelente) traduceri, dar foarte celebru, aproape „popular", în Franța. Ca pe un roman scandalos, abject, fascinant și respingător, sau ca pe unul „mitic, triumfal" (expresia îi aparține chiar autorului) despre condițiile împăcării omului cu lumea? Un roman social, cu teză chiar, care militează împotriva excluziunii și marginalizării, sau o utopie ecologistă? Ori, poate, o istorie, în imagini și cu bătaie planetară, a Franței secolului XX? O „carte a cărților", care constituie biblioteca de unde își trage (încă) seva cultura europeană multiseculară, sau un joc de-a ficțiunea realității, cum propune postmodernismul?

Michel Tournier (născut în 1924) aparține generației „întrerupte". Parizian get-beget, a crescut într-o ambianță familială impregnată de cultură, mai ales de cultura germană pe care Primul Război și ocuparea Franței, cunoștința directă și brutală cu Căpcăunul nazist au zdruncinat-o, fără să-i strivească rădăcinile. În școală a fost un elev mediocru; în universitate, unde a studiat filosofia, un student strălucit, marcat profund, ca toți ceilalți colegi de generație, de „contemporanii capitali" ai anilor '50: Gaston Bachelard, Jean-Paul Sartre și Claude Lévi-Strauss.

Nopți în șir, Tournier s-a plimbat în espadrile, filosofând pe cheiurile Senei, alături de Pierre Boulez și Armand Gatti. Dar profesor de filosofie nu s-a făcut. S-a apucat de traduceri — cu tonele —, de corecturi, de mici treburi subalterne în Radio, ca să aibă din ce trăi. Dar mai cu seamă să învețe meseria de scriitor, să-și găsească drumul propriu, între literatură și filosofie. Notorietatea i-a venit peste noapte, odată cu primul său roman, *Vineri sau limburile Pacificului* (1967): au urmat, sporindu-i-o, *Regele arinilor* (1970 — Premiul Goncourt), *Meteorii* (1975), un volum de eseuri, *Vântul Duh* (1977), un altul de nuvele, *Cocoșul de munte* (1978); în 1980, romanul *Gaspard, Melchior și Balthazar*, apoi povestiri, alte eseuri, repovestiri pentru copii, albume de fotografii, emisiuni TV. Tournier are o înaltă cotă critică, a devenit un clasic în viață, e citit și comentat în școală; un personaj mediatic, prezent în fiecare moment al actualității, cu opinii proprii și implicare activă. Vorbește

mult și despre sine: ca scriitor, ca practician al propriei scrituri. Își însoțește, cu alte cuvinte, opera, ca o umbră, interpretând-o din felurite unghiuri.

„Este un roman despre gunoaie și despre Duhul Sfânt“, spune undeva Tournier despre *Meteorii*. Dacă acceptăm această declarație, gândul ne duce spre un univers antinomic, sfâșiat între două extreme: pe de o parte, groapa de deșeuri peste care domnește, ca un Lucifer prăbușit și astral, Alexandre, solitar, viril, dar și ambiguu, dandy-homosexual, aristocrat trăind laolaltă cu drojdia societății, alchimist al abjecției, utopist al purificării planetare „până la albul nepătat al zăpezii“. Pe de altă parte, proiectul-butadă al lui Tournier ne trimite spre un tărâm opus, un loc de lumină și seninătate: ferma Cassine de la Pietrele Sunătoare, unde domnește o femeie, Maria-Barbara, întruchiparea maternității, înconjurată de copii, de jivine și de alte odrasle ale naturii, dar tot solitară, mai exact, părăsită de bărbat, cumva la fel de ambiguă în feminitatea ei indistinctă, „nenumărată“. Căci acest tărâm de neostoită rodnicie animală și vegetală, o insulă fără timp și fără de Robinson, plutind undeva între ocean și uscat, în afara civilizației, e locuit de-a valma de copii „teferi“ și de handicapați, de femei bătute de soartă, de câini, copaci și furtuni. De viața însăși, dar privegheată de slujnica Méline, „stearpa și neroditoarea“ Moarte, căreia îi mor tot atâția copii câți i se nasc Mariei-Barbara. Lumea Cassinei — cu azil și cu atelier cu tot — comunică cu ea însăși, cu cerul și cu marea, comunică aproape fără să vorbească, printr-un suflu cu circuit cosmic, talaz, zvon de frunziș sau legănare de copil autist: un suflu ca o mână care — cum aflăm din prima pagină a cărții — frunzărește *Meteorii* lui Aristotel. Duhul suflă unde voiește. Pe tărâmul paradisiac al Pietrelor Sunătoare, el prinde grai, adică se naște ca o limbă: este eoliana, limba vorbită între ei de cei doi gemeni ai Mariei-Barbara, Jean și Paul. În cuibul de la capătul lumii, unde se trăiește și se țese marele corp al Cosmosului, organismul perpetuu gestant, neîntrerupt generator, a clocit un ou: „celula gemelară“, primordială, una și dublă. Numai Maria-Barbara își poate deosebi, la început, gemenii, cărora toți ceilalți le dau un singur nume — format din două nume puse laolaltă: al autorului *Apocalipsei*, preaiubitul ucenic al lui Hristos, și al unuia dintre cei doi constructori ai Bisericii (cel de-al doilea fiind evocat de însuși toponimul obârșiei gemenilor: Pietrele Sunătoare). De aici încolo, și „în toate sensurile“, cum ar spune Rimbaud, începe Istoria, căderea adică, în forma ei întreită; despărțirea, căutarea — îi spunem astăzi aventura — și moartea. În însuși dialogul „eolian“ al gemenilor se află încuibată sămânța babelizării lumii; în aventurile amoroase ale lui Edouard,

viermele căutării fără saț a perechii, iar în năruirea lentă a domeniului de la Pietrele Sunătoare, cu tot cu ferma Cassine, cu atelier, cu azil, moartea lucrurilor consumate social.

Târâți de istorie, frații-asemenea se despart până la incompatibilitate, după fire și destin, fiecare smulgând din întregul cosmic al copilăriei-asemenea câte o ciosvârtă care-l va identifica: Jean răzvrătitul, neastâmpărat și schimbător ca meteorii, nomad „scărmănător" de drumuri (ca și perechea lui simbolică, Denise Malacanthe), își ia partea de reflux, de putregai mustind, sensibilitatea și barometrul, *vremea* și *vremurile*. Paul cel cuminte și ordonat, geometru meticulos și sedentar (ca și „urzitoarea"–pereche, Isabelle Daoudel), partea de flux, de rânduială ciclică, reflexivitatea și ceasornicul, *timpul*, deci. Recitativul genezei făcut de vocea albă a naratorului se sparge ca oul gemelar în frânturi de jurnal: fiecare personaj se povestește pe sine la persoana I, într-o înmulțire episodică întețită, din care se țese lumea socială și istorică a Europei mijlocului de secol XX, cu evenimentele ei majore: ascensiunea nazismului, cel de-al Doilea Război Mondial, împărțirea Europei etc. Fugi în toate direcțiile („progresul e o fugă înainte", spunea Barthes), traiectorii cacofonice, căutări înfrigurate, eșecuri și succese sociale: un mare bâlci sau un „mare rotor", care-l azvârle pe fiecare „eu" spre margine, spre limita proprie, unde existența mai are o singură șansă — moartea — ca să devină destin. O lume tot mai despărțită, mai căzută, mai evenimențială. Imaginea ei simbolică: groapa de gunoaie exploatată de societatea SEDOMU (un ecou al „Sodomei"?), în frunte cu Alexandre cel „neasemenea", dar și „neasemuit".

Tot de la celula gemelară de origine, ca razele-săgeți ale unui soare desenat copilărește, se alcătuiesc, în romanul lui Tournier, efectele de ecou în trepte care îi caracterizează scriitura de palimpsest: sensurile biblice, în primul rând, mai ales ale Genezei (frații dușmani Cain și Abel), apelurile la filosofia greacă (Platon — Tymaios), dar și la mitologii orientale (*ruah*, androginul), la alchimie, dar și la gnoza creștin-orientală, la arhetipurile jungiene sau la „fixațiile" freudiene. O babilonie culturală, drept răspuns la atomizarea unității dintâi, și fără o dominantă anume. Scriitura romanului este asemănătoare dispersiei în volute din *Arta fugii* a lui Bach, într-o modulație dacă nu infinită, în orice caz, prelungă, fascinantă, ca oglinzile așezate față-n față, care stârnește memoria și erudiția, cultura umanistă și specializarea tehnică, dar cheamă și la joc de-a cuvintele, și la imaginație. Aceasta din urmă, în sensul cel mai propriu. *Meteorii* este, sub acest aspect, un soi de album nelegat de imagini: scene ori

fresce, instantanee sau „poze“, ilustrații naive sau „puneri în abis“ simbolice. Și aici, ca și în istoriile feluritelor „eu“-ri suflă un vânt capricios și nestăvilit. Lumea și cosmosul se arată prin asta despărțite, opace una față de cealaltă: un pachet de cărți de joc întinse care pe față, care pe dos, după regulile unei pasiențe a cărei cheie s-a pierdut. Cum nu mai poate fi regăsită grădina paradisiacă a copilăriei, unitatea dintâi, nici celula gemelară nu se mai poate reface: fugind de fratele-asemenea, Jean nomadul, rebelul, după fel și fel de peripeții, își găsește moartea prin sufocare în Berlinul de Est, loc de ruptură și zid despărțitor.

Între om și cosmos, elemente și societate, învrăjbite, nesfârșit duale, fie prin imaginea în oglindă, fie prin sonorizarea în ecou, se schițează a patra figură a jocului. Refacerea unității nu mai e posibilă, dar există prefacere. Mitul schițează aici, cumva pe ultima treaptă a abisului, silueta mediatorului. Acesta ar putea fi Thomas Koussek: dar Alexandre, abia ieșit din copilărie, nu-i înțelege limbajul, căci el însuși abia a început să-l învețe pe cel al trupului, al firii proprii. Ar putea fi Alexandre, care și-a asumat întreaga cloacă a lumii, și odată cu viciul și marginalizarea, cu virilitatea animalică, voința de curățire, de „purgare universală într-un imens purgatoriu“ a istoriei. Alexandre însă rămâne singur, înzăuat în trufia lui luciferică, până și în compasiunea pentru toți marginalii lumii. Iar în Daniel, efebul iubit parcă dincolo de sexualitate, el tot pe sine se vede, copil orfan smuls din strânsoarea maternă.

Până în moarte, Alexandre merge în sensul firii lui. Căci Duhul suflă unde voiește. Paul este cel care, împotriva propriei firi sedentare, pornește să-și caute geamănul în răspărul ordinii și despărțirii lumii, împotriva deci a istoriei, transformând căutarea într-o inițiere, evenimentele în semne și locurile în epifanii ale unei prefaceri radicale a propriei ființe. Veneția, Djerba, Islanda, Japonia, Berlinul de Vest sunt etapele rituale ale acestei de-naturări, des-ființări și, deopotrivă, ale învățării unei alte naturi. Cu fiecare etapă care-l trimite spre următoarea, anunțându-i-o, Paul înțelege câte o altă limbă, tot mai fără de cuvinte (cum e zborul pescărușului în Islanda), pe măsură ce se precizează și faptul că el nu călătorește, ci este *purtat*. Aici, se profilează cel mai net, în romanul lui Tournier, silueta christică — în alte romane, cum ar fi *Regele arinilor* — e mult mai pregnantă.

Desigur, ritualul de inițiere culminează cu moartea — renaștere acceptată, dorită chiar ca atare. În tunelul care leagă cele două jumătăți vrăjmașe ale Berlinului, Paul suferă în trupul lui, la doi pași de locul morții lui Jean,

despărțirea definitivă, în carne, de fratele asemenea. Amputarea părții stângi a corpului său — e aici un joc de cuvinte, copilăresc și arhetipal deci intraductibil, între *côte* (coastă) și *côté* (parte) — înseamnă, precum în Geneză, nașterea Evei din coasta lui Adam, găsirea perechii de dincolo de unitatea gemelară, prefacerea deci, depășirea dualității, împăcarea. În înfiorătorul accident care-l zdrobește pe jumătate, Paul, urlând ca o femeie în travaliu, aude „muzica astrelor". Rămas infirm, el e prefăcut într-un „copac" cu rădăcina înfiptă în pământul hrănitor, cu frunzișul înfiorat de șoapta văzduhului. Roata care l-a sfârtecat e crucea celor patru orizonturi pacificate, a stihiilor rânduite în cele patru elemente: cerul sideral al alianței este atins prin iubirea „peste fire".

Meteorii se dovedește, într-adevăr, un roman mitologic, cum îl consideră mai toți exegeții, mai ales dacă îl așezăm la locul lui, în tripticul pe care îl compune împreună cu *Regele arinilor* și *Vineri sau limburile Pacificului*. Luat în sine însă pare mai degrabă o carte de încheiere a unui ciclu de civilizație și totodată un descântec pentru „de-babelizare". În căutarea fratelui-asemenea, Paul poposește în Japonia, în capitolul *Grădinile japoneze* — unul dintre cele mai frumoase, mai inspirate din roman — i se dezvăluie virtuțile de înțelepciune și iubire unificatoare, taina, adică, a împăcării omului cu cosmosul, prin limbajul tăcerii, dar și prin cel al grădinilor Zen și al celor miniaturale. Limbaj secret, redat „în traducere" sau „tablouri vii" de Deborah și Ralph; limbaj de des-individidare și deopotrivă de supremă comunicare. Poate o soluție? Fapt este că, la distanță de două sute de ani — durata însăși a ceea ce ne-am obișnuit să numim modernitate —, mesajul „grădinilor japoneze" răspunde, ca un ecou, finalului din *Candide* de Voltaire, moment cultural familiar cititorului român din școală și încă de mai bine de un secol. Un clasic respectabil, de neocolit, care nu poate lipsi la chemarea eroului. Voltaire, așadar, își așază eroul, ostenit de peripețiile călătoriei în căutarea „celei mai bune dintre lumile posibile", alături de iubita primei tinereți, acum bătrână și zbârcită, alături de un filosof prostănac și de un călugăr posomorât, punându-i să ia aminte la sfatul unui pustnic oriental: anume, să nu-și mai pună întrebări, nici să se zbuciume în căutări, scormoniri cu mintea, cuceriri cu sabia sau altele asemenea, ci să-și lucreze cu sârguință peticul de pământ pe care stau, căci „numai munca poate alunga de la noi întâiul rău — plictisul, viciul și nevoia". „Frumos sunt spuse toate acestea", curmă Candide încâlcita repovestire de către filosof a întregii istorii prin care au trecut cu toții — „dar trebuie să ne cultivăm grădina". Cu

privirea în pământ, atenți la plivitul buruienilor și la despărțirea „grâului de neghină“, pragmatici, încordați de voință tare, activi până la agitația zilelor noastre, până la zbuciumul ucigaș al războaielor, morali și moralizatori, materialiști preocupați de „multele griji“ ale confortului omenesc. Civilizația, ce mai! *Candide* este o parabolă de încheiere a ieșirii omului din societatea „barbariei“ și a intrării în „civilizația modernă“. O carte subțire, tăioasă, și poveste, și filosofie, un text economic, unde fiecare cuvânt cade exact pe propriul sens, dar și o colecție de precepte pentru învățăcei împletite strâns, o carte uscată ca o frunză, pe care vântul n-o mai sonorizează. Poate doar aburul de ironie să-i mai dea gust, „grăuntele de sare și piper“ al resemnării resentimentare, și acela lesne de analizat, de clasat, de pus în săculețul cu mirodenii ale „spiritului limbii franceze“.

După două veacuri, *Meteorii* — tot o poveste cu filosofie — apare ca un *Candide* înmulțit zăpăcitor, o carte groasă, între coperțile căreia, ca într-o sală de sport cu pereții crăpați sau într-o cabină de înregistrare a cărei ușă se deschide întruna, bate vântul, suflă furtuna, vuiește marea, despletind destine, scormonind vechile urzeli de cuvinte. Aceeași răutăcioasă, seducătoare ironie franceză, împrăștiată însă în spațiul germanic cețos și părelnic, doldora de năluci. Acea *Stoff* din care se hrănește fascinația romantică și romanescă. Și încă mai departe, mai înmulțită pe firul destrămat al nălucilor, până în mitologii, până în hăul inconștientului.

Voltaire nu spune cum va fi arătat, îngrijită cu migală, grădina lui Candide peste ani. Foarte probabil, date fiind dimensiunile „marionetelor“ voltariene, va fi fost asemănătoare grădinii japoneze în miniatură: întreg cosmosul pe o suprafață cât — aproximativ — o copertă de carte. Sau, poate, asemenea grădinii *Zen*, nudă și esențială ca tăcerea, dacă e să judecăm după faptul că, după replica lui Candide, nu mai urmează decât albul paginii finale. Oricum, nici bonsaiul, nici pietrele rotunjite de veacuri nu se înfioară de suflarea vântului. Doar muzica le stă bine. Voltaire, cum se știe, nu auzea muzica: pentru el, ca și pentru mulți dintre francezii contemporani — și nu numai — muzica e o scriitură, se citește.

Nu e cazul lui Tournier, nici al spațiului pe care-l cutreieră și care este, în romanele lui, imaginal, dar și muzical.

Irina Bădescu

Cuprins

1. Capitolul I
    1. Pietrele sunătoare
2. Capitolul II
    1. Încoronarea lui Alexandre
3. Capitolul III
    1. Colina nevinovaților
4. Capitolul IV
    1. Prada prăzii
5. Capitolul V
    1. Cerul și infernul
6. Capitolul VI
    1. Frații-asemenea
7. Capitolul VII
    1. Perlele filipineze
8. Capitolul VIII
    1. Fragii de pădure
9. Capitolul IX
    1. Părul și pana
10. Capitolul X
    1. Prăjiturile cu migdale
11. Capitolul XI
    1. Trenul de Saint-Escobille
12. Capitolul XII
    1. Pietrele trăsnite
13. Capitolul XIII
    1. Moartea unui vânător
14. Capitolul XIV
    1. Nenorocirea
15. Capitolul XV
    1. Oglinzile venețiene
16. Capitolul XVI
    1. Insula Lotofagilor
17. Capitolul XVII

    1. Rusaliile islandeze
18. Capitolul XVIII
    1. Grădinile japoneze
19. Capitolul XIX
    1. Foca din Vancouver
20. Capitolul XX
    1. Cei cei măsoară preria
21. Capitolul XXI
    1. Zidiții din Berlin
22. Capitolul XXII
    1. Sufletul desfășurat
23. Postfață